SFÎNTUL AMBROZIE

SCRIERI

COMISIA DE EDITARE:

P.S. TEOFAN SINAITUL, Vicar patriarhal (preşedinte), P. C. Pr. SABIN VERZAN, Consilier Patriarhal, Pr. Prof. ŞTEFAN ALEXE, Pr. Prof. TEODOR BODOGAE, Pr. Prof. CONSTANTIN CORNIŢESCU, Prof. ALEXANDRU ELIAN, Prof. IORGU IVAN, Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE, ION CIUTACU (secretar)

PĂRINŢI ŞI SCRIITORI BISERICEŞTI

53

SFÎNTUL AMBROZIE

SCRIERI

PARTEA A DOUA

DESPRE SFINTELE TAINE

Traducere, introducere şi note de Preot Prof. Dr. **ENE BRANIŞTE**

SCRISORI

Traducere şi note de Prof. **DAVID POPESCU**

IMNURI

Traducere şi introducere de Lector Dr. **DAN NEGRESCU**

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÎNTAREA
PREA FERICITULUI PĂRINTE

TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
BUCUREŞTI - 1994

Copyright ©
Editura Institutului Biblic şi de Misiune
al Bisericii Ortodoxe Române
Toate drepturile rezervate
ISBN 973-9120-28-3

CUVÂNT ÎNAINTE

În istoria Bisericii creştine, veacul al IV-lea a fost marcat deopotrivă de aprige confruntări între Ortodoxie şi eterodoxie şi de apariţia unor neîntrecuţi cunoscători şi neînfricaţi apărători ai adevărului revelat. Desigur, atunci, o Biserică viguroasă şi nedezbinată, ale cărei două ramuri - răsăriteană şi apuseană-comunicau "în duh şi în adevăr" putea depăşi cu mai multă uşurinţă încercările venite dinlăuntrul sau din afara ei. Astfel, în veacul acela, un mare patriarh al Alexandriei - Sfântul Atanasie cel Mare (c. 296-373) - îşi putea găsi în Roma creştină un sprijin sigur împotriva prigonitorilor săi şi ai dreptei credinţe.

În acelaşi "secol de aur" al Bisericii, Fericitul Ieronim (342-420) - autorul binecunoscutei traduceri latine a Sfintei Scripturi: Vulgata - cerceta cu multă râvnă Antiohia, Palestina şi Egiptul, împărtăşindu-se de bogăţia duhovnicească a Răsăritului creştin. Şi tot în perioada aceea, Sfântul Ioan Casian (c. 360-435) pleca din părţile noastre (Dobrogea de astăzi) către aceleaşi puternice focare de spiritualitate din Palestina şi Egipt, ajungând, în cele din urmă, în Apusul Europei şi legându-şi numele de începuturile organizării monahismului occidental.

L-am mai putea numi, în acest context, şi pe Rufin de Aquileia (345-410), care în veacul IV a peregrinat şi el prin multe locuri din Răsărit, sfinţite de jertfa şi nevoinţele atâtor creştini, traducând în limba latină - pentru folosul spiritual al necunoscătorilor de limbă greacă -, printre altele, şi însemnate scrieri ale Sfinţilor Vasile cel Mare şi Grigorie de Nazianz.

Dar, între Părinţii apuseni din secolul al IV-lea, pentru care comuniunea cu creştinătatea răsăriteană a avut o semnificaţie specială, un loc deosebit îl ocupă Sfântul Ambrozie al Milanului (c. 339-397), a cărui gândire teologică atât de echilibrată a rodit din întâlnirea simţului pastoral şi moral, specific spiritului latin creştin, cu frumuseţea şi profunzimile teologiei răsăritene. De bună seamă, la modelarea chipului său moral, plin de distincţie şi armonie, vor fi contribuit atât studiile juridice făcute cu conştiinciozitate, cât şi importantele răspunderi avute şi onorate ca guvernator, înainte de a fi ales episcop al Milanului.

Diversitatea înzestrărilor spirituale ale Sfântului Ambrozie s-a descoperit, însă, după asumarea de către el a slujirii de ierarh al Bisericii latine, un merit deosebit revenindu-i în lupta contra pericolului arian şi a încercărilor de restaurare a păgânismului la Roma. Cu un curaj pilduitor el a impus tuturor respectul faţă de preceptele morale evanghelice şi a apărat orânduielile Bisericii în faţa familiei imperiale, refuzând Sfânta Împărtăşanie împăratului Teodosie

cel Mare, până când acesta nu s-a căit pentru a fi poruncit sângeroase represalii în Tesalonic.

Pe de altă parte, cunoaşterea limbii greceşti i-a îngăduit Sfântului Ambrozie contactul cu texte fundamentale ale Părinţilor răsăriteni - dintre care pot fi menţionaţi Sfântul Atanasie cel Mare, Capadocienii, Sfântul Chiril al Ierusalimului - a căror teologie a şi făcut-o cunoscută în Apus. Pe lângă toate aceste însuşiri mai trebuie, însă, adăugate şi aceea de strălucit cunoscător şi interpret al Sfintei Scripturi, precum şi cea de inspirat imnograf, pentru a avea o imagine cât mai bine conturată a personalităţii bisericeşti care a avut un rol considerabil în convertirea Fericitului Augustin.

Toată ştiinţa sa teologică Sfântul Ambrozie şi-a consacrat-o apărării dreptei credinţe şi zidirii duhovniceşti a credincioşilor păstoriţi, deci întăririi Bisericii. Dar, cum înnoirea Bisericii are loc în mod real, nu părelnic, fiind realizată prin Sfintele Taine de iniţiere, Sfântul Ambrozie al Milanului a dedicat acestora o importantă scriere: De mysteriis. Desigur, scrierea acestor omilii baptismale a presupus şi o bună cunoaştere a Catehezelor mystagogice ale Sfântului Chiril al Ierusalimului. Prin lucrarea De mysteriis (Despre Sfintele Taine), Sfântul Ambrozie vorbeşte, de fapt, creştinilor din toate timpurile despre necesitatea participării lor conştiente, cu teamă sfântă, la viaţa sacramentală a Bisericii. Versiunea românească a acestei însemnate scrieri ambroziene ne-a oferit-o Părintele Prof. Dr. Ene Braniştе. Ei i se adaugă, în volumul de faţă, traducerea, prin truda Prof. David Popescu, a Scrisorilor Sfântului Ambrozie - documente epistolografice de mare valoare istorică, precum şi traducerea, realizată prin străduania D-lui Lector Dr. Dan Negrescu, a Imnurilor compuse de acest mare Părinte al Bisericii latine.

Apreciind că traducerea şi publicarea - în cadrul Editurii Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române - a unor scrieri majore, aparţinând Sfântului Ambrozie - Părinte de seamă al creştinătăţii apusene, din vremea Bisericii nedespărţite, poate constitui un binevenit prilej de rememorare a cadrului originar de convieţuire cu adevărat ecumenică, binecuvântăm această apariţie editorială, rugând pe Bunul Dumnezeu să răsplătească osteneala celor care au făcut-o posibilă şi să facă roditoare de bunuri duhovniceşti lectura acestei cărţi, pentru toţi cei care o vor deschide.

La Duminica Floriilor 1994

† TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PREFAŢĂ

După cum se ştie, purtarea de grijă pentru traducerea în româneşte a scrierilor Sfîntului Ambrozie al Mediolanului a fost încredinţată părinţilor profesori Ene Braniştе şi Teodor Bodogae. Cel dintîi, regretatul colg Ene Braniştе, se număra încă din 1959 printre puţinii teologi români care s-au ostenit traducînd şi comentînd din operele acestui mare scriitor latin, dar n-a ajuns să aibă bucuria de a vedea forma nouă, mai deplină, în cadrul colecţiei "Părinţi şi scriitori bisericeşti", a scrierilor ambroziene. Înainte de a ne părăsi, el şi-a exprimat adeseori bucuria cînd ştia că stau gata pentru tipar cele 11 scrieri cu conţinut exegetic, aşa cum sînt ele traduse în volumul 52 al colecţiei şi cum le-a prezentat cel care semnează aceste rînduri.

Acum, cînd s-au prezentat şi materialele pentru volumul 53 al colecţiei, ne-am gîndit să publicăm în fruntea acestui volum traducerea şi comentariul tratatului "Despre Sfintele Taine" aşa cum le-a publicat părintele profesor Ene Braniştе.

Celelalte două scrieri din volumul 53 sînt cele 91 "Scrisori", traduse de regretatul Prof. David Popescu, şi cele 94 "Imnuri" traduse de Lector Dr. Dan Negrescu.

Cu nădejdea că Cel de Sus ne va ajuta să prezentăm şi alte materiale din scrierile Sf. Ambrozie, aşa cum au fost ele prevăzute ca "scrieri alese" (în acest ultim volum abia dacă am prezentat cîteva "note"), rugăm pe cititorii acestor scrieri să fie cu îngăduinţă faţă de munca celor care au ostenit aici.

Pr. prof. dr. Teodor BODOGAE

La Bunavestire, 1994

SFÎNTUL AMBROZIE AL MILANULUI „DE MYSTERIIS"

(DESPRE SFINTELE TAINE)*

Între operele Sfîntului Ambrozie, episcopul Milanului († 397), ni s-au transmis două, consacrate explicării celor trei taine de căpetenie ale inițierii creștine: botezul, mirungerea și împărtășirea. Cea dintîi dintre aceste lucrări, cu titlul *De mysteriis*[1], de care ne ocupăm aici, este de autenticitate sigură; cea de-a doua, cu titlul *De sacramentis* (Despre taine)[2], este de autenticitate îndoielnică, deși unii o consideră o amplificare și completare a celei dintîi[3].

De mysteriis, deși ni s-a transmis sub forma unui tratat împărțit în nouă capitole, constituie la origine o serie de cuvîntări catehetice, adresate neofiților (noilor creștini) care primiseră botezul în noaptea Paștilor; ele au fost ținute probabil în cursul săptămînii luminate a unui an din jurul lui 387. În ele Sfîntul Ambrozie explică neofiților înțelesurile tainice (istorico-simbolice) ale riturilor și ceremoniilor liturgice din slujba Botezului, a Mirungerii și a Împărtășirii, așa cum se săvîrșeau aceste Sfinte Taine la Milan (Mediolanum) în vremea aceea; sînt deci opere literare analoage cu cele cinci cateheze numite *mystagogice* (catehezele XIX–XXIII), ținute de Sfîntul Chiril al Ierusalimului neofiților din acel oraș ceva mai înainte, probabil în săptămîna luminată a anului 348[4]. Ca toate operele din această categorie, lucrarea Sfîntului Ambrozie prezintă o mare importanță, atît pentru literatura creștină mystagogică (consacrată explicării cultului), cît și pentru istoria cultului creștin, ele fiind cele mai importante izvoare care ne dau informații despre rînduiala sau modul săvîrșirii celor trei sfinte taine și îndeosebi a botezului în Apus, spre sfîrșitul secolului al IV-lea.

---

* Scurt studiu introductiv, traducere și note de Pr. prof. Dr. Ene Branișteș.

1. Ed. de J. P. Migne, în P.L. t. XVL Paris, 1880, col. 405–426. Ed. mai nouă, de Otto Faller, în *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum,* vol. LXXIII *(Sancti Ambrosii Opera,* pars. VII), Vindobonnae, 1955, Alta în vol.: Ambroise de Milan, *De Sacrements. Des Mystères.* Texte établi, traduit et annoté par Dom Bernard Botte, O.S.B., Paris (Ed. du Cerf), 1950, (Coll. Sources Chrétiennes, 25). Trad. germ. de Franz Xaver Schulte, în *Ausgewählte Schriften des heiligen Ambrosius, Bischof von Mailand* I. Band, Kempten, 1871, p. 197–225 (Über die Geheimnisse); alta de Dr. John Ev. Niederhuber, în vol. *Des heilligen Kirchenlehrerers Ambrosius von Mailand Pflichtenlehre und ausgewählte Kleinereschriften,* Kempten und München, 1917, p. 271–303 (Über die Mysterien).

2. Ed. de J.P. Migne, în P.L., t. XVI, col. 427–482 și în ed. mai noi, indicate în nota precedentă.

3. Comp. Manualul de *Patrologie* pentru uzul studenților Institutelor teologice, red. de Pr. Prof. I. Coman, București, 1956, p. 233.

4. Text grec la J.P. Migne, P.G., t. XXXIII, col. 1097–1128 (și alte ediții mai noi). Traducerea română cea mai nouă de Pr. D. Fecioru, în vol. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele.* part. II., București, 1945 (Col. „izv. Ortodoxiei").

Dăm aici, pentru prima oară în românește, traducerea integrală a cărții *De mysteriis*[5], după textul latinesc editat de liturgistul german Johannes Quasten, în colecția sa de texte, intitulată *Monumenta eucharistica et liturgica vetustissima*, editată la Bonn în 1935–1937, p. 113–137. La traducerea textului am adăugat note, în care se indică sursa citatelor biblice folosite de autor și se dau explicațiile istorice, arheologice și liturgice, necesare pentru înțelegerea textului.

CAPITOLUL I

Ambrozie arată de ce nu le-a vorbit neofiților despre Sfintele Taine înainte de botezul lor. Se explică ceremonia deschiderii urechilor *

1. „V-am vorbit în fiecare zi despre învățăturile morale, cînd se citeau fie faptele Patriarhilor[1], fie învățăturile din Proverbe[2], astfel ca, fiind voi instruiți și ziditi prin acestea, să vă deprindeți să păşiți pe căile unor învățături mai de seamă, să străbateți drumul acestora și să dați ascultare proorocirilor dumnezeiești, încît reînnoiți prin botez, să duceți o viață așa cum se cuvine unor oameni spălați (de păcate).

2. Acum este timpul să vorbim despre taine și să arătăm înseşi temeiurile lor, pe care, dacă am fi socotit că trebuie să vi le strecurăm în suflete înainte de botez, cînd nu erați încă inițiați, am fi fost considerați mai curînd că le-am trădat decît că le-am explicat; apoi (e mai potrivit să vorbim acum) deoarece lumina tainelor pătrunde ea însăşi mai bine (pe oameni) luîndu-i pe neașteptate, decît atunci cînd e precedată de vreo vorbire[3].

---

5. Rezumat și cîteva extrase, după o traducere mai veche a noastră, vezi la V. Bria, *Elemente cultice și dogmatice în lucrările Sfîntului Ambrozie: De sacramentis și De mysteriis, în „Ortodoxia"* 1960), p. 339–351.

* Titlurile capitolelor nu aparțin Sfîntului Ambrozie, ci copiștilor de manuscrise sau editorilor de mai tîrziu ai operelor sale; aici le redăm în formularea lor din ed. J. Quasten, care este diferită de cea din ed. Migne la cap. I, II, IV, VII și VIII. Punctuația textului original este, de asemenea, diferită în cele două ediții și de aceea nu am respectat-o peste tot, ci am adoptat, în unele cazuri, pe cea indicată de cursul logic al ideilor autorului.

1. Adică pericope din cartea Facerii. – Scrierea Sfîntului Ambrozie intitulată *Despre Avraam*, P.L., XIV, 437 și urm. – este la origine o cateheză exegetică la o astfel de pericopă, citită și explicată catehumenilor.

2. Pericopele biblice care se citeau la Milan pe vremea Sfîntului Ambrozie în timpul postului mare, cînd se făcea instrucția catehumenilor înscriși pentru a primi botezul în noaptea Paștelui *(competentes, baptizomeni* sau *fotizomeni)* erau încadrate de obicei în serviciul religios de seara (Vecernie sau Priveghere) și se alegeau, de regulă, din cartea Facerii și din Pildele (Proverbele) lui Solomon, adică cele două cărți ale Vechiului Testament din care sînt luate, pînă azi, cele două Paremii din rînduiala Liturghiei ortodoxe a Darurilor mai înainte sfințite din zilele de miercuri și vineri în timpul postului Paștilor (a se vedea *Triodul).*

3. Ca și Sf. Chiril al Ierusalimului, Sf. Ambrozie nu vorbește despre botez și tainele următoare decît celor care le primiseră deja (neofiților); el ține să justifice acest procedeu, deoarece în alte părți ale lumii creștine din aceeași vreme se vorbea despre sfintele taine catehumenilor, înainte de botezul lor, adică în timpul Paresimilor, cum făcea de ex., Sf. Ioan Gură de Aur la

3. Aşadar, deschideţi-vă urechile şi bucuraţi-vă de mireazma cea bună a vieţii veşnice revărsată asupra voastră prin darul tainelor; v-am făcut să înţelegeţi acest lucru cînd, săvîrşind noi ritul deschiderii urechilor, rosteam: *„Effeta,* adică: deschide-te!", ca oricine va să vie la har, să cunoască ce va fi întrebat, să fie dator să ţină minte ce să răspundă.

4. Acest rit l-a săvîrşit Hristos, precum citim în Evanghelie, cînd a tămăduit pe un mut şi surd[4]. Dar El, fiindcă tămăduia pe un bărbat mut, i-a atins gura, pe de o parte ca să-i deschidă gura prin sunetul glasului pătrunzător, pe de alta fiindcă asemenea atingere era potrivită faţă de un bărbat, dar nu faţă de o femeie.

CAPITOLUL II

Despre intrarea în baptisteriu[5] a celui ce trebuie botezat

5. După aceea s-a deschis pentru tine Sfînta Sfintelor, ai intrat în sanctuarul naşterii din nou[6]; repetă ce ai fost întrebat, adu-ţi aminte ce ai răspuns. Te-ai lepădat de satana şi de faptele lui, de lumea şi de desfrîul şi de desfătările lui. Răspunsul tău este păstrat nu în groapa morţilor, ci în cartea celor vii.

6. Ai văzut acolo pe diaconi, ai văzut pe preot, ai văzut pe marele preot[7]. Nu te uita la chipurile lor trupeşti, ci la harul tainelor. Ai vorbit în prezenţa îngerilor, precum este scris: „Căci buzele preotului păzesc ştiinţa şi (credincioşii) cer Legea din gura lui; căci el este înger al Domnului celui atotputernic"[8]. Nu este cazul să ne amăgim, să tăgăduim; este înger care vesteşte împărăţia lui Hristos şi viaţa veşnică. Nu trebuie să-l preţuieşti după înfăţişare, ci după har. Ia seama la ce ţi-a transmis, socoteşte bine sarcina lui şi recunoaşte vrednicia (funcţia) lui.

7. Aşadar, odată intrat (în baptisteriu), ca şi cum ai înfrunta pe duşmanul tău[9], de care să arăţi că trebuie să te lepezi pe faţă, te întorci spre răsărit; căci cine se leapădă de satana se întoarce către Hristos, Îl priveşte cu o uitătură dreaptă.

Antiohia, pe la 387-390 (vezi: Jean Chrysostome, *Huit catéchéses baptismales inédites.* Introd., texte critique, trad. et notes de Ant. Venger, A.A. Paris, 1957, Coll. „Sources Chrétiennes", nr. 50).

4. Vezi Marcu VII, 32–35. Ritul „deschiderii urechilor (şi a nărilor)", necunoscut în rînduiala botezului ortodox, se păstrează şi acum în slujba botezului la romano-catolici (după exorcisme).

5. Pe vremea Sf. Ambrozie, botezul se făcea, atît în Apus cît şi în Răsărit, în locaşuri sau încăperi anume destinate pentru aceasta, numite *baptisterii* şi zidite de obicei pe lîngă biserici (mai rar înăuntrul bisericilor).

6. Adică în interiorul baptisteriului.

7. Adică pe arhiereu (botezul se făcea pe atunci mai ales la catedralele episcopale, unde slujea episcopul însuşi).

8. Mal. II, 7.

9. Adică pe satana.

CAPITOLUL III

Ambrozie învață că în apa botezului și în sfinții slujitori trebuie să vedem prezența și lucrarea dumnezeirii prin mai multe preînchipuiri, în care botezul a fost prevestit încă de la facerea lumii

8. Ce ai văzut? – Desigur apă, dar nu singură; (ai văzut) pe diaconi slujind acolo, pe marele preot întrebînd și sfințind. Mai întîi de toate te-a învățat Apostolul că nu trebuie să contemplăm „cele ce se văd, ci cele care nu se văd; căci cele care se văd sînt vremelnice, dar cele care nu se văd sînt veșnice"[10]. Căci și într-altă parte scrie: „Căci cele nevăzute ale lui Dumnezeu sînt înțelese, de la facerea lumii, prin cele ce s-au făcut; încă și veșnica lui putere și dumnezeire se vede din făpturi"[11]. De aceea și Domnul însuși spune: „Dacă nu credeți Mie, credeți măcar lucrărilor Mele..."[12]. Cred, așadar, că acolo este de față prezența Dumnezeirii. Crezi în lucrarea Ei și nu crezi în prezența Ei? De unde ar rezulta lucrarea, dacă n-ar fi mai dinainte prezența?

9. Dar ia seama bine cît de veche este taina, preînchipuită chiar de la facerea lumii. Chiar la început, cînd Dumnezeu a făcut cerul și pămîntul, „Duhul (Domnului) – spune Scriptura – se purta deasupra apelor"[13]. Cel care se purta pe deasupra apelor nu își făcea lucrarea asupra apelor? Dar de ce să spun: *„își făcea lucrarea"?* În ce privește prezența, *se purta pe deasupra.* Nu își făcea lucrarea, Cel care se purta pe deasupra? Cunoaște că își făcea lucrarea în acea zidire a lumii, fiindcă îți spune profetul: „Prin cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit și prin Duhul gurii Lui toată puterea lor"[14]. Și un fapt și celălalt este sprijinit de mărturia profetică: și că (Duhul) se purta pe deasupra și că își făcea lucrarea; că se purta pe deasupra o spune Moise, iar că își făcea lucrarea dă mărturie David.

10. Primește și altă mărturie. Căzut era în stricăciune tot trupul, din pricina fărădelegilor. „Nu va rămîne Duhul Meu în oameni – zis-a Domnul – pentru că trupuri sînt"[15]. Prin aceasta a arătat Dumnezeu că prin necurăția trupească și prin pîngărirea și mai grea, prin păcat, se pierde harul Duhului. Din care pricină, voind Dumnezeu să îndrepte ceea ce era stricat, a dat potopul și a poruncit dreptului Noe să se urce în corabie. Iar acesta, după încetarea potopului, a trimis mai întîi un corb care nu s-a mai întors; apoi a trimis un porumbel, care citim că s-a întors cu o ramură de măslin[16]. Vezi apa, vezi lemnul, privești porumbelul, și te mai îndoiești de taină?

10. II Cor. IV, 18
11. Rom. I, 20
12. Ioan, X, 38
13. Fac. I, 2
14. Ps. XXXII, 6
15. Fac. VI, 3
16. Fac. VIII, 11

11. Apa este, aşadar, cea în care se scufundă trupul, ca să se spele tot păcatul trupesc. Se îngroapă în ea toată fărădelegea[17]. Lemnul este cel pe care a fost răstignit Domnul Iisus, cînd a pătimit pentru noi. Porumbelul este acela sub al cărui chip a coborît Duhul Sfînt, după cum ai învăţat din Noul Testament[18], şi El îţi insuflă pacea sufletului, liniştea minţii. Corbul este chipul păcatului, care se duce şi nu se mai întoarce dacă se va păstra şi în tine paza şi icoana dreptăţii.

12. Este şi a treia mărturie, precum te învaţă Apostolul (Pavel): „Fiindcă părinţii noştri toţi au fost sub nor şi toţi au trecut prin mare şi toţi au fost botezaţi prin Moise, în nor şi în mare..."[19]. În sfîrşit, şi Moise însuşi spune în Cîntare: „Trimis-ai Duhul Tău şi i-a acoperit pe ei marea"[20]. Bagi de seamă că şi în acea trecere a evreilor (prin Marea Roşie), în care egiptenii au pierit, iar evreii au scăpat, a fost anticipată încă de pe atunci închipuirea Sfîntului Botez. Căci, ce altceva învăţăm zilnic în această taină, decît că vina este luată de ape şi că greşeala se şterge cu ele, însă evlavia şi nevinovăţia rămîn pururi ocrotite?

13. Ai auzit că părinţii noştri au fost sub nor, şi (încă) sub un nor bun, care le-a stins focul patimilor trupeşti. Norul cel bun umbreşte pe cei care îi cercetează Duhul Sfînt, în cele din urmă s-a coborît peste Fecioara Maria „şi puterea Celui înalt a umbrit-o pe ea"[21], cînd a zămislit pe Răscumpărătorul neamului omenesc. Şi acea minune a fost făcută de Moise în chip figurat. Aşadar, dacă Duhul a fost în figură (atunci) nu este în adevăr, fiindcă Scriptura îţi spune: „Că legea prin Moise a fost dată, dar harul şi adevărul prin Iisus Hristos s-au făcut"[22].

14. La Merra era o apă tare amară: Moise a aruncat un lemn în ea şi s-a făcut dulce[23]. Firește, fără semnul crucii Domnului apa nu era de nici un folos pentru mîntuirea ce avea să vie: dar după ce a fost sfinţită prin taina crucii mîntuitoare, atunci a devenit bună pentru baia duhovnicească şi pentru paharul mîntuirii. Aşadar, precum Moise, adică proorocul, a aruncat lemnul în acel izvor, tot aşa preotul aruncă în această fîntînă baptismală semnul crucii Domnului şi apa se face dulce (potrivită) pentru har.

15. Aşadar, să nu crezi numai ochilor trupeşti; mai mare este ceea ce nu se vede; fiindcă cele ce se văd sînt vremelnice, celelalte veşnice şi ele nu se pot înţelege cu ochii, ci se pot vedea (numai) cu sufletul şi cu cugetul.

---

17. Comp. şi I Petru, III, 20–21
18. Vezi Matei III, 16 şi loc. par.
19. I Cor. X, 1–2
20. Ieş. XV, 10
21. Luca I, 35
22. Ioan, 1, 17
23. Vezi Ieş. XV, 23–25.

16. În sfîrşit, să te înveţe citirea luată din Cartea Împăraţilor[24]. Era un sirian (numit) Neeman, care avea lepră şi nu putea să fie curăţit de nimeni. Atunci o fată dintre prizonieri i-a spus că este în Israil un profet care ar putea să-l curăţească de boala leprei. Luînd el aur şi argint – spune Scriptura – s-a îndreptat spre regele lui Israil. Acesta, aflînd scopul venirii lui, şi-a sfîşiat hainele, spunînd că era mai degrabă pus la încercare, cînd i se cerea ceea ce nu era în puterea lui; dar Elisei i-a trimis vorbă regelui să-l îndrumeze pe sirian la el, ca să cunoască cum că este Dumnezeu în Israil. Şi după ce acesta a venit, l-a povăţuit să se scufunde de şapte ori în rîul Iordan.

17. Atunci acela a început să-i spună că el avea ape mai bune în patria sa, în care se scufundase de multe ori, dar niciodată nu se curăţise de lepră. Chemat din nou acolo, nu asculta de poveţele profetului; dar, la îndemnul şi stăruinţele slugilor, a consimţit şi s-a scufundat. Şi fiind curăţit din aceasta, a înţeles că faptul de a se curăţi cineva nu stă în puterea apelor, ci a Harului.

18. Cunoaşte acum cine este acea fată mai tînără dintre prinşii de război: este adunarea neamurilor, adică Biserica Domnului, ţinută mai-nainte în stăpînirea păcatului, cînd încă nu avea libertatea dată de Har; la sfatul acesteia, acea deşartă mulţime a neamurilor a auzit cuvîntul proorocesc, de care la început s-a îndoit mult timp; dar mai tîrziu, cînd s-a convins că trebuie să-l urmeze, a fost spălată de toată întinăciunea păcătoşeniei. Şi Neeman cel puţin s-a îndoit înainte de a se tămădui; tu însă te-ai tămăduit deja şi de aceea nu ai dreptul să te mai îndoieşti.

CAPITOLUL IV

Se arată, atît prin vindecarea paraliticului, cît şi prin botezul lui Hristos, că apa nu curăţeşte fără Duhul şi cuvintele Domnului

19. De aceea ţi s-a spus dinainte, ca să nu crezi numai ceea ce vezi, pentru ca nu cumva să spui şi tu: Aceasta este oare acea mare taină, pe care ochiul n-a văzut-o, urechea n-a auzit-o şi la inima omului nu s-a suit?[25] Văd apele pe care **le vedeam în fiecare zi; au să mă curăţească pe mine aceste ape în care adesea** am coborît şi niciodată nu m-am curăţit? Ia la cunoştinţă de aici că nu apa curăţeşte, ci Duhul.

20. De aceea ai citit că la botez cei trei martori una sînt: apa, sîngele şi Duhul[26]; iar dacă scoţi pe unul dintre aceştia, taina Botezului nu mai rămîne în picioare. Căci ce este apa fără crucea lui Hristos? O materie obişnuită, fără nici o putere pentru taină. Şi, dimpotrivă, nici fără apă nu poate fi taina renaş-

24. Adică IV Împ. V, 1 ş.a.
25. I Cor. II, 9
26. I Ioan V, 8

terii: „Căci de nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va intra în împărăţia lui Dumnezeu"[27]. Însă şi catehumenul crede în crucea Domnului Iisus, cu care şi el se însemnează; dar de nu va fi botezat în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, nu poate dobîndi iertare de păcate şi nici să soarbă darul harului duhovnicesc.

21. Aşadar, acel sirian de şapte ori s-a scufundat, după Lege[28]; tu însă ai fost botezat în numele Treimii. Adu-ţi aminte ce ai făcut: ai mărturisit pe Tatăl, ai mărturisit pe Fiul, ai mărturisit pe Sfîntul Duh[29]. Păstrează rînduiala lucrurilor în această credinţă; eşti mort pentru lume şi ai înviat pentru Dumnezeu. Şi ca şi cum ai fi fost îngropat în acel element al lumii, fiind mort pentru păcat, ai reînviat la viaţa veşnică. Crede, aşadar, că apele (botezului) nu sînt deşarte (zadarnice).

22. De aceea ţi s-a spus: „Fiindcă îngerul Domnului cobora la vremea hotărîtă în scăldătoare şi apa se tulbura; şi acela care se cobora cel dintîi în scăldătoare după tulburarea apei se tămăduia de orice boală ar fi fost ţinut".[30]
La Ierusalim era această scăldătoare, în care se însănătoşea în fiecare an cîte unul; dar nimenea nu se tămăduia înainte de a fi coborît îngerul. Se tulbura apa din pricina necredincioşilor, ca să le fie semn că îngerul coborîse. Pentru aceia (era) semn, pentru tine credinţă. Pentru aceia se cobora un înger, pentru tine Duhul Sfînt; pentru aceia se tulbura un lucru creat, pentru tine lucrează Hristos însuşi, Stăpînul creaţiei.

23. Atunci se tămăduia (doar) unul; acum se tămăduiesc toţi, sau, desigur, un singur popor, cel creştin; căci există la unii şi o apă mincinoasă. Nu aduce însănătoşire botezul necredincioşilor, nu curăţeşte, ci întinează. Iudeul botează urcioare şi pahare, adică lucruri fără simţire, care nu pot să primească nici vina (păcatului), nici harul (iertării). Tu botează acest pahar simţitor al tău, în care să lumineze faptele tale cele bune, în care să scînteieze strălucirea harului tău. Aşadar, şi acea scăldătoare a fost o preînchipuire, ca să crezi că în această apă (a botezului) coboară puterea dumnezeiască.

24. În sfîrşit paraliticul acela aştepta un om[31]. Pe cine dacă nu pe Domnul Iisus, Cel născut din Fecioară, prin a Cărui venire să nu mai însănătoşească *umbra* doar pe unul, ci *adevărul* pe toţi? Acesta este, aşadar, Cel ce era aşteptat să coboare, despre Care Dumnezeu-Tatăl a spus către Ioan Botezătorul: „Acela peste care vei vedea Duhul coborînd din cer şi rămînînd peste El,

---

27. Ioan III, 5
28. IV Împ. V, 14
29. **În ritualul vechi al botezului, atît în Apus cît şi în Răsărit, se cerea candidatului la botez** o mărturisire expresă a credinţei în Sfînta Treime, nemijlocit înainte de afundarea în apa baptismală; acest rit a dispărut din rînduiala ortodoxă de azi a botezului, dar s-a păstrat în cea catolică.
30. Ioan V, 4 (din pericopa evanghelică ce se citea probabil pe atunci la slujba botezului, azi în slujba ortodoxă a Aghiazmei mici).
31. Ioan V, 5 ş.u.

„Acela este Cel ce botează cu Duh Sfînt"[32]. Despre Acesta a dat mărturie Ioan, spunînd: „Fiindcă am văzut Duhul coborînd din cer ca un porumbel, şi rămînînd peste El"[33]. Şi pentru că acest Duh a coborît ca un porumbel, nu ca tu să recunoşti că chiar acel porumbel pe care dreptul Noe l-a trimis din corabie a fost închipuirea acestui porumbel, ci pentru ca tu să recunoşti preînchipuirea tainei?

25. Şi poate vei spune: din moment ce porumbelul care a fost trimis a fost porumbel adevărat, iar Acesta a coborît ca un porumbel, de ce spunem că acolo a fost aparenţă (preînchipuire), iar aici adevăr, cînd este scris (în Evanghelii), în greceşte, că Duhul a coborît în chip de porumbel?[34] Dar ce este atît de adevărat ca Dumnezeirea, Care rămîne de-a pururi? Însă ce este creat nu poate să fie adevărul, ci aparenţă, care cu uşurinţă se desface şi se schimbă. Totodată, fiindcă nevinovăţia acelora care sînt botezaţi nu trebuie să fie în aparenţă, ci în realitate. Din care pricină şi Domnul a spus: „Fiţi înţelepţi ca şerpii şi blînzi (nevinovaţi) ca porumbeii"[35]. Pe drept cuvînt, deci, a coborît (Duhul) ca un porumbel, ca să ne dea a înţelege că trebuie să avem nevinovăţia porumbelului. Citim însă că înfăţişarea trebuie (uneori) să o luăm ca adevăr, atît pentru Hristos: „Şi s-a aflat la înfăţişare ca un om"[36], cît şi pentru Dumnezeu-Tatăl: „Nici faţa Lui nu aţi văzut"[37].

CAPITOLUL V

Se dovedeşte că Hristos este prezent la botez şi că, de aceea, nu trebuie să te uiţi la slujitorii Lui. În sfîrşit, se examinează, în puţine cuvinte, mărturisirea Treimii, care este rostită de obicei de către cei botezaţi.

26. Mai este oare ceva de care ar trebui să te îndoieşti, cînd în Evanghelie îţi strigă desluşit Tatăl, Care spune: „Acesta este Fiul Meu, în Care am binevoit"[38]? Şi cînd strigă Fiul, asupra Căruia S-a arătat ca un porumbel Duhul Sfînt? Cînd strigă şi Duhul Sfînt, Care S-a coborît ca un porumbel? Cînd strigă David: „Glasul Domnului peste ape, Dumnezeul măririi a tunat, Domnul peste ape multe"[39]. Cînd Scriptura îţi dă mărturie că la rugăciunile lui Ierobaal

32. Ioan I, 33
33. Ioan I, 32
34. Vezi Luca III, 22; Matei III, 16; Marcu I, 10; Ioan I, 32
35. Matei X, 16
36. Filip. II, 5
37. Ioan V, 37
38. Matei III, 17
39. Ps. XXVIII, 3

a coborît foc din cer[40], şi iarăşi, cînd s-a rugat Ilie, a fost trimis foc, care a sfinţit jertfa[41]?

27. Să nu iei seama la meritele persoanelor, ci la vrednicia (funcţiunile) preoţilor. Iar dacă te uiţi la merite, să te uiţi ca la Ilie, uită-te şi la meritele lui Petru sau ale lui Pavel, care ne-au transmis această taină primită de ei de la Domnul Iisus. Evreilor li se trimitea foc nevăzut; acelora spre închipuire, nouă spre luare aminte. Crede, aşadar, că este de faţă, chemat prin rugăciunile preoţilor, Domnul Iisus, Care spune: „Unde vor fi doi sau trei... acolo voi fi şi Eu"[42]; cu cît mai mult binevoieşte să ne facă parte de prezenţa Sa acolo unde este Biserica, unde sînt Tainele Sale?

28. Ai coborît, aşadar (în fîntîna baptismală); adu-ţi aminte ce ai răspuns: că tu crezi în Tatăl, crezi în Fiul, crezi în Sfîntul Duh[43]. Nu ai acolo: Cred în cel mai mare, şi în cel mai mic şi în ultimul, ci prin aceeaşi făgăduinţă şi chezăşie a gurii tale te-ai legat să crezi în Fiul deopotrivă cum crezi şi în Tatăl, să crezi deopotrivă în Duhul Sfînt cum crezi şi în Fiul, cu singura deosebire că crucea, în care mărturiseşti că trebuie să crezi, e numai a Domnului Iisus.

CAPITOLUL VI

Pentru ce se face ungerea în creştet celor ce ies din apa botezului; pentru ce (se face) după botez şi spălarea picioarelor

29. După acestea, desigur, te-ai ridicat la preot; ia seama ce a urmat. Oare, nu ceea ce spune David: „Ca mirul pe cap, care coboară pe barbă, pe barba lui Aaron"[44]. Acesta este mirul de care şi Solomon spune: „Mir vărsat este numele tău, pentru aceea te-au îndrăgit fecioarele şi te-au tras la ele"[45]. Cîte suflete reînnoite astăzi Te-au îndrăgit pe Tine, Doamne Iisuse, spunîndu-Ţi: „Trage-ne după Tine, la mireasma veşmintelor Tale alergăm"[46], ca să soarbă mireasma învierii?

30. Înţelege de ce se face aceasta, fiindcă „ochii înţeleptului sînt în capul lui"[47]. De aceea mirul a curs în barbă, adică în harul tinereţii; de aceea a curs pe barba lui Aaron, ca să devii neam ales, preoţesc, de preţ[48]; căci prin harul duhovnicesc sîntem unşi cu toţii pentru împărăţia lui Dumnezeu şi pentru preoţie.

---

40. *Ierobaal* era porecla dată judecătorului *Ghedeon* de către concetăţenii lui, pentru că el stricase altarul zeului Baal (vezi Jud. VI, 11 ş.u. 21, 25, 32).
41. III Împ. XVIII, 20 ş.u.
42. Matei XVIII, 20
43. Vezi în urmă nota 29
44. Ps. CXXXII, 2
45. Cînt. Cînt. I; 2 (3)
46. Cînt. Cînt. I, 3
47. Eccl. II, 14
48. I Petru II, 9

31. Te-ai ridicat din fîntîna (baptismală); adu-ți aminte de învățătura Evangheliei. Căci și, în Evanghelie, Domnul nostru Iisus a spălat picioarele ucenicilor Săi[49]. Și cînd a ajuns la Simon Petru, acesta a spus: „Nu-mi vei spăla mie picioarele în veac!". Nu i-a venit în minte taina și de aceea a refuzat slujirea, deoarece credea că s-ar fi agravat umilința robului, dacă ar fi îngăduit, supus, servirea Stăpînului. Dar Domnul i-a răspuns: „De nu-ți voi spăla picioarele, nu vei avea parte cu Mine". Auzind aceasta, Petru a spus: „Doamne, nu numai picioarele, ci și mîinile și capul". Răspuns-a Domnul: „Cine este spălat nu are nevoie să-și spele decît picioarele, și este curat în întregime".

32. Era curat Petru, dar trebuia să-și spele călcîiul, căci moștenise păcatul primului om, cînd șarpele i-a pîndit călcîiul și l-a îndemnat la păcat. De aceea i se spală călcîiul, ca să i se ridice păcatul strămoșesc, căci păcatele noastre proprii se dezleagă prin botez[50].

33. Totodată să cunoști că taina stă în însăși slujirea smereniei, căci spune: „Dacă eu, Domnul și Învățătorul vostru, v-am spălat picioarele, cu cît mai mult și voi trebuie să vă spălați picioarele unul altuia"[51]. Căci o dată ce Însuși Săvîrșitorul mîntuirii ne-a răscumpărat prin supunerea Sa, cu cît mai mult noi, bieți robi, trebuie să facem ascultarea smereniei și a supunerii?

CAPITOLUL VII

Prin veșmintele albe ale neofiților se arată spălarea păcatelor. Chiar îngerii și Însuși Mirele Iisus s-au mirat de strălucirea Bisericii

34. După aceasta ai primit veșminte albe, ca să se arate că ai dezbrăcat haina păcatelor, că ai îmbrăcat veșmintele curate ale nevinovăției, despre care proorocul a spus: „Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți; spăla-mă-vei și

49. Ioan XIII, 4 ș.u. În Galia, episcopul spăla picioarele neofiților îndată după botez, imitînd pe Mîntuitorul, ceea ce confirmă și alte documente, ca de ex. Cezar de Arelate, *Sermones* 168, 257, P.L., XXXIX, 2017 și 2220, Can. 48 al Sin. din Elvira (circa 303), ș.a. Ritul acesta nu se practica la Roma, dar s-a menținut multă vreme în ritul liturgic galican, fiind menționat și în cele mai vechi manuscrise liturgice păstrate în Apus (ca Missale Gallicanum vetus, Missale Gothicum, P.L., LXXII, 275, 270).

50. Textul acesta a fost adesea greșit înțeles în sensul că Sf. Ambrozie ar crede că spălarea picioarelor ar fi un fel de taină analoagă cu botezul, care ar spăla păcatul strămoșesc, iar botezul ar spăla numai păcatele personale; pe baza unei asemenea greșite înțelegeri, unii au și pus la îndoială autenticitatea textului. Dar prin „păcatele moștenite" (haereditaria peccata) Sf. Ambrozie nu înțelege păcatul strămoșesc, ci urmările lui, adică patimile sau înclinarea spre păcat (ceea ce în teologia latină se numește *concupiscentia*). Lucrul acesta se vede mai clar din explicarea Sf. Ambrozie la Ps. XLVIII, 5, unde este vorba de „fărădelegea călcîiului meu" (iniquitas calcanei mei), expresie pe care el o pune în legătură și cu blestemul lui Adam (Fac. III, 15) și cu spălarea picioarelor lui Petru de către Mîntuitorul la Cina cea de Taină (Vezi In Psalmum XLVIII Ennaratio 8).

51. Ioan XIII, 14

mai mult decît zăpada mă vei albi"[52]. Căci cine se botează se vede că a fost curățit și după Lege și după Evanghelie: după Lege, fiindcă cu mănunchi de isop stropea Moise cu sîngele mielului[53]; după Evanghelie, fiindcă veșmintele lui Hristos erau albe ca zăpada, cînd arăta în Evanghelie slava învierii Sale. Așadar, cel căruia i se arată vina se albește mai tare decît zăpada. De aceea spune Domnul și prin gura lui Isaia: „De vor fi păcatele voastre ca mohorîciunea, ca zăpada se vor albi"[54].

35. Avînd Biserica aceste veșminte, dobîndite prin baia renașterii, spune în Cîntarea Cîntărilor: „Neagră sînt și frumoasă, fiice ale Ierusalimului"[55]. Neagră prin șubrezenia firii omenești, frumoasă prin har; neagră deoarece (mă trag) din cei păcătoși, frumoasă prin taina credinței. Privind fiicele Ierusalimului aceste veșminte, spun uluite: „Cine este aceasta care se urcă albită"?[56] Aceasta era neagră; cum s-a făcut dintr-o dată albă?

36. S-au îndoit chiar și îngerii, după ce a înviat Hristos, s-au îndoit și Puterile cerului văzînd cum un trup se înalță la cer. Atunci se întrebau: „Cine este acesta, Împăratul slavei?" Și în timp ce unii spuneau: „Ridicați căpeteniei porțile voastre și vă ridicați porți veșnice, și va intra Împăratul slavei"?[57]. Și la Isaia este scris că Puterile cerurilor se întrebau, stînd la îndoială: „Cine este Acesta Care Se urcă din Edom, roșeața veșmintelor Sale din Bosor, strălucitor în haină albă?"[58].

37. Hristos însă, văzînd în veșmintele albe Biserica Sa, pentru care El însuși, precum este scris în cartea proorocului Zaharia, luase veșminte întinate, (văzînd încă) și sufletul ei curat și spălat prin baia renașterii, îi spune: „Iată, frumoasă ești, iubita Mea, iată ești frumoasă, ochii tăi ca ai unei porumbițe"[59], sub a cărei înfățișare a coborît din cer Duhul Sfînt.

38. Și mai jos: „Dinții tăi ca o turmă de capre tunse, care au ieșit din scăldătoare, care toate nasc numai gemeni și nu este stearpă între ele; ca purpura de roșii sînt buzele tale"![60] Nu este laudă de rînd aceasta. Mai întîi prin plăcuta comparație cu caprele tunse; căci știm că și pe înălțimi caprele pasc fără primejdie și că și în prăpăstii își găsesc hrana în siguranță; apoi cînd sînt tunse, sînt despovărate de perii de prisos. Cu turma acestora este comparată Biserica, avînd ea în sine multe puteri ale sufletelor, care să înlăture prin botez povara păcatelor care să-i aducă lui Hristos credința cea tainică și harul moral, care să laude crucea lui Iisus Domnul.

---

52. Ps. L, 9
53. Ieș. XII, 22
54. Isaia I, 18
55. Cînt. Cînt. I, 4 (5)
56. Cînt. Cînt. VIII, 5
57. Ps. XXIII, 7 ș.u.
58. Isaia, LXIII, 1
59. Cînt. Cînt. IV, 1
60. Cînt. Cînt. IV, 2-3

39. Prin acestea este frumoasă Biserica. De aceea, şi Dumnezeu îndreaptă cuvînt către ea: „Frumoasă eşti toată, iubita mea, şi cusur nu este în tine"[61], fiindcă vina a fost înghiţită de apă. „Coboară din Liban, mireasă, coboară din Liban! Vei trece şi vei veni"[62], de la începutul credinţei, prin aceea că, lăsînd lumea, a trecut la Hristos. Şi iarăşi spune Dumnezeu cuvînt către ea: „Cît de frumoasă şi de dulce te-ai făcut în desfătările tale, dragostea Mea! Statura ta s-a făcut asemenea finicului şi sînii tăi asemeni ciorchinilor de struguri"![63].

40. Iar Biserica îi răspunde: „Cine te va da mie, frate, care te alăptezi în sînii maicii mele? De te voi afla afară îţi voi da sărutare şi nu mă vor defăima. Te voi lua şi te voi dùce în casa maicii mele şi în cămara celei ce m-a zămislit. Învăţătură îmi vei da"[64]. Vezi cum, desfătată de darul harurilor, doreşte să ajungă la tainele cele dinăuntru şi să-şi închine lui Hristos toate simţirile? Acuma cere, acuma stîrneşte iubirea şi cere ca să o stîrnească fiicele Ierusalimului, adică sufletele credincioşilor, prin frumuseţea cărora doreşte să aţîţe pe mire la o mai aprinsă iubire pentru ea.

41. Din această pricină, Domnul Iisus, îmbiat şi El de rîvna unei atît de mari iubiri, de frumuseţea podoabei şi a graţiei sale, fiindcă nici un păcat nu mai întinează pe cei deja spălaţi, spune către Biserică: „Pune-Mă ca pe un sigiliu pe inima ta!, ca o pecete pe braţul tău"![65], adică, împodobită eşti, iubita Mea, frumoasă eşti toată, nimic nu îţi lipseşte! „Pune-Mă ca o pecete pe inima ta"!, ca să strălucească credinţa ta în plinătatea tainei. Încă şi faptele tale să strălucească şi să pună în lumină chipul lui Dumnezeu, după al Cărui chip ai fost făcută. Să nu scadă iubirea ta din pricina nici unei prigoane, potop de ape să nu o poată nimici, fluvii să nu o poată clătina!

42. De aceea, să repeţi, fiindcă ai primit pecetea dumnezeiască: „Duhul înţelepciunii şi al înţelegerii, duhul sfatului şi al puterii, duhul cunoaşterii şi al bunei credinţe, duhul temerii de Dumnezeu"[66] şi păstrează ce ai primit. Dumnezeu-Tatăl te-a însemnat, Domnul Hristos te-a întărit, iar Duhul ţi-a dat chezăşie în inima ta, precum ai învăţat din citirea Apostolilor[67].

---

61. Cînt. Cînt. IV, 7
62. Cînt. Cînt. IV, 8
63. Cînt. Cînt. VII, 6–7
64. Cînt. Cînt. VIII, 1–2
65. Cînt. Cînt. VIII, 6
66. Isaia XI, 2–3
67. Comp. II Cor. I, 21–22. Sf. Ambrozie face aici aluzie la taina Mirungerii (confirmării), care se administra, ca şi în răsărit, îndată după botez.

CAPITOLUL VIII

Despre cina cea de taină a altarului Domnului; pentru ca nu cumva să o prețuiască cineva mai puțin, se arată că aceasta este mai veche decît cultul sinagogii, fiindcă ea a fost preînchipuită în jertfa lui Melchisedec şi este mai de seamă decît mana, fiindcă ea este trupul Domnului

43. Spălată prin aceste mari taine, mulțimea numeroasă (a neofiților) se îndreaptă spre altarele lui Hristos, spunînd: „Intra-voi la jertfelnicul lui Dumnezeu, la Dumnezeu, Cel ce veselește tinerețele mele"[68]; căci dezbrăcînd hainele vechii rătăciri, reînnoită cu tinerețile vulturului[69], ea grăbeşte să vină la acea cerească cină. Vine, aşadar, şi văzînd preasfîntul altar împodobit, spune strigînd: „Gătit-ai înaintea mea masă"[70]. Pe aceasta o înfățişează David, spunînd: „Domnul mă paşte şi nimic nu-mi va lipsi; în loc cu păşune, acolo m-a sălăşluit, la apa odihnei m-a hrănit". Şi mai departe: „Căci chiar de voi umbla prin mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme de rele, că Tu cu mine eşti. Varga Ta şi toiagul Tău, chiar ele mi-au fost mîngîiere. Gătit-ai înaintea mea masă, împotriva celor ce mă neçăjesc. Uns-ai cu untdelemn capul meu şi paharul Tău adăpător cît este de puternic!"[71].

44. Acum să luăm seama la aceasta, ca nu cumva, văzînd cineva tocmai cele ce se văd – căci cele ce sînt nevăzute nu se văd şi nici nu pot fi înțelese cu ochii omeneşti – să spună: Pentru iudei Dumnezeu a plouat mană, a plouat prepelițe; dar Bisericii îi sînt scumpe cele pe care le-a pregătit şi despre care s-a spus: „Cele ce ochiul n-a văzut, nici urechea n-a auzit şi la inima omului nu s-a suit, pe acestea le-a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe Dînsul"[72]. Aşadar, ca să nu spună cineva aşa ceva, cu foarte mare rîvnă voim să dovedim că Tainele Bisericii sînt mai vechi decît ale sinagogii, şi mai de valoare decît este mana.

45. Că sînt mai vechi, ne învață citirea din cartea Facerii, pe care am parcurs-o. Căci sinagoga îşi are începutul de la Moise; dar cu mult mai înainte este Avraam, care, după ce vrăjmaşii fuseseră înfrînți iar nepotul său fusese eliberat, deoarece dobîndise biruința (stăpînirea), atunci i-a ieşit în întîmpinare Melchisedec şi i-a adus darurile pe care Avraam, simțindu-se cinstit prin ele, le-a primit[73]. Nu Avraam a adus daruri (jertfă), ci Melchisedec, care este

68. Ps. XLII, 4. Sf. Ambrozie face aici aluzie la procesiunea solemnă în care neofiții, îmbrăcați în haine albe şi purtînd făclii aprinse în mîini, înaintau de la baptisteriu către altarul bisericii, unde urmau să primească pentru prima dată Sfînta Împărtăşanie.
69. Comp. Ps. XII, 5
70. Ps. XXII, 6
71. Ps. XXII, 4-6
72. I Cor. II, 9
73. Fac. XIV, 14 ş.u.

înfățișat „fără tată, fără mamă", neavînd nici început, nici sfîrșit al zilelor sale, ci era asemenea Fiului lui Dumnezeu, despre care vorbește Pavel către evrei: „Fiindcă rămîne preot în veac" acela al căruia nume în tălmăcire însemnează „regele păcii, regele dreptății"[74].

46. Nu cunoști cine este acesta? Poate să fie un om, „rege al dreptății", cînd abia este drept el însuși? Poate să fie „rege al păcii", cînd abia poate să fie pașnic? (Hristos este) „fără mamă", după Dumnezeire, căci S-a născut din Dumnezeu-Tatăl, fiind de aceeași ființă cu Tatăl; „fără tată", este după întrupare, Cel ce S-a născut din Fecioară; „fără început și fără sfîrșit", fiindcă El însuși este începătura și sfîrșitul a toate, „Cel dintîi și Cel din urmă"[75]. Așadar, taina pe care ai primit-o nu este un dar omenesc, ci dumnezeiesc, oferit mai dinainte de Acela care a binecuvîntat pe patriarhul Avraam pentru credință, pe acela de harul și faptele căruia te minunezi.

47. S-a făcut dovada că Tainele Bisericii sînt mai vechi; cunoaștem acum că sînt și mai de valoare. Într-adevăr, era lucru de mirare că Dumnezeu a plouat cu mană evreilor și că se hrăneau cu mîncarea de toate zilele a cerului[76]. De unde s-a și spus: „Omul a mîncat pîinea îngerilor"[77]. Dar, totuși, cei care au mîncat această pîine au murit cu toții în pustie[78]; pe cînd această hrană pe care o primești tu, această „Pîine vie care S-a pogorît din cer"[79], îți procură hrana vieții veșnice; și oricine o va mînca nu va muri în veac și este trupul lui Hristos.

48. Judecă acum, care este mai de seamă: pîinea îngerilor sau trupul lui Hristos, care este de-a pururi trupul vieții? Mana aceea era din cer; acesta este mai presus de cer; aceea era a cerului, acesta al Stăpînului cerurilor; aceea era supusă stricăciunii dacă era păstrată pentru a doua zi; acesta este străin de orice stricăciune, căci oricine l-a gustat cu evlavie nu va putea să mai simtă stricăciune. Evreilor le-a curs apă din stîncă, ție sînge din Hristos; pe aceia i-a săturat apa pentru o oră, pe tine Sîngele te-a spălat de păcate pe vecie. Iudeul bea și însetează; tu, după ce vei bea, nu vei mai putea înseta; aceea era în închipuire, Acesta este în adevăr.

49. Dacă aceea de care te minunezi este umbră (închipuire), cît de mare este Acela la care te minunezi și de umbra Lui? Ascultă că umbră erau cele ce se făceau la cei vechi: „Ei beau – spune Scriptura – din piatra (stînca) ce avea să vină după ei, iar piatra era Hristos. Însă cu cei mai mulți nu a binevoit Dum-

74. Evr. VII, 1-3
75. Apoc. I, 8, 17; II, 8; XXI, 6
76. Ieș. XVI, 11 ș.u.
77. Ps. LXXVII, 25
78. Comp. Ioan VI, 49, 56
79. Ioan VI, 50

nezeu; căci au căzut în pustie"[80]. Dar acestea au preînchipuit pe ale noastre. Ai priceput (care sînt) mai de seamă; căci mai presus este lumina decît umbra, adevărul decît închipuirea, trupul Creatorului decît mana cea din cer.

CAPITOLUL IX

Pentru ca nu cumva cineva, izbit de înfățișarea exterioară, să se clatine în credință, – prin mai multe exemple puse înainte, din care reiese că natura a fost transformată sau biruită, (autorul) dovedește că din pîine se face trupul adevărat al lui Hristos. În cele din urmă încheie expunerea cu cîteva afirmații care se referă la superioritatea și efectele Euharistiei

50. Poate vei spune: Eu văd altceva; ce tot îmi spui că primesc trupul lui Hristos? Încă și aceasta ne-a rămas s-o mai dovedim. Cît de multe exemple să folosim pentru aceasta? Să dovedim că nu este ceea ce natura a alcătuit, ci ceea ce binecuvîntarea (Domnului) a sfințit și că mai mare este puterea binecuvîntării decît a naturii, pentru că prin binecuvîntare natura însăși se schimbă.

51. Moise ținea în mînă o nuia; a aruncat-o și s-a făcut șarpe. A apucat apoi coada șarpelui și ea s-a prefăcut din nou în nuia[81].

Vezi deci că prin harul proorocului de două ori s-a schimbat și natura șarpelui și cea a nuielii? Fluviile Egiptului curgeau ducînd ape curate; dar, deodată a început să țîșnească sînge din vinele izvoarelor, încît nu mai era apă de băut în fluvii. Dar la rugăciunea proorocului a încetat sîngerarea apelor, iar firea apelor a revenit la loc[82]. Poporul evreu era împresurat din toate părțile, dintr-o latură fiind învăluit de egipteni, dintr-alta închis de mare; dar Moise a ridicat nuiaua, apele s-au despărțit și au încremenit în chip de ziduri, iar între valuri s-a ivit cale de mers cu piciorul[83]. Iordanul, întors înapoi, a curs, împotriva firii, spre locul izvorului său[84]. Oare nu este limpede că firea, atît a valurilor mării, cît și a apelor curgătoare, a fost schimbată?

Poporul evreu era însetat; Moise a lovit atunci stînca și din stîncă a țîșnit apă[85]. Oare, nu a lucrat harul împotriva firii, așa încît stînca să verse apă, pe care n-o avea din fire? *Merra* era un rîu cu apă tare amară, așa încît poporul însetat nu putea să bea; Moise a aruncat atunci un lemn în apă, iar apele și-au pierdut amăreala lor naturală, căci pătrunzîndu-le harul, le-a făcut dintr-o dată bune de băut[86]. Pe vremea proorocului Elisei, unuia dintre fiii proorocilor i-a

80. I Cor. X, 4–5
81. Ieș. IV, 30; VII, 9 ș.u.
82. Ieș. VII, 20 ș.u.
83. Ieș. XIV, 21 ș.u.
84. Iosua III, 15, ș.u.; Ps. CXIII, 5
85. Ieș. XVII, 6
86. Ieș. XV, 23 (vezi în urmă, la cap. III, 14).

căzut în apă fierul securii şi pe dată s-a scufundat. Cel ce pierduse securea a rugat pe Elisei; acesta a aruncat un lemn în apă „şi fierul a plutit pe deasupra"[87]. Ştim, desigur, că şi aceasta s-a făcut împotriva firii, căci materia fierului este mai grea decît lichidul apelor.

52. *Ne dăm deci seama că harul are mai multă putere decît firea.* Şi totuşi, încă mai socotim harul ca (fiind) al binecuvîntării profetice? Dar dacă o binecuvîntare omenească a avut atîta putere încît a schimbat firea, ce vom zice despre sfinţirea dumnezeiască însăşi, unde operează chiar cuvintele Stăpînului mîntuitor? Căci taina aceasta, pe care o primeşti, se săvîrşeşte prin cuvintele lui Hristos. Căci dacă cuvintele (rugăciunii) lui Ilie proorocul au avut atîta putere încît au făcut să se coboare foc din cer, oare, nu vor avea putere cuvintele lui Hristos să schimbe forma lucrurilor?

Ai citit despre facerea lumii întregi: „Fiindcă El a zis şi s-au făcut, El a poruncit şi s-a zidit"[88]. Aşadar, cuvintele lui Hristos, care au avut puterea de a face din nimic ceea ce nu era, să nu poată ele să schimbe pe cele ce sînt în ceea ce nu erau? Căci doar nu înseamnă mai puţin să dai fiinţă lucrurilor decît să le schimbi firea.

53. De ce ne folosim de argumente? Să ne folosim de propriul său exemplu şi să dovedim adevărul tainei prin exemplul întrupării. Oare s-au petrecut lucrurile potrivit naturii atunci cînd Domnul Iisus se năştea din Fecioara Maria? Dacă cercetăm rînduiala firii, a fost dat ca femeia să zămislească împreunîndu-se cu bărbatul. Este limpede deci că Fecioara a născut în afară de rînduiala firii. Şi acest trup, pe care îl avem (la Sfînta Euharistie), este tot din Fecioară. De ce, dar, cauţi rînduiala firii în trupul lui Hristos, cînd Domnul Iisus însuşi S-a născut din Fecioară peste fire? Este adevăratul trup al lui Hristos, care a fost răstignit, care a fost îngropat, este real; cu adevărat deci este taina trupului Său.

54. Domnul Iisus însuşi strigă: „Acesta este trupul Meu"; înainte de binecuvîntarea cuvintelor dumnezeieşti, altfel se numeşte pîinea, dar după sfinţire devine trup. El însuşi îl numeşte sîngele Său; înainte de sfinţire i se spune altfel, dar după sfinţire se preface în sînge. Şi tu spui: Amin, adică adevărat este! Ceea ce spune gura să mărturisească cugetul lăuntric; ceea ce spune cuvîntul, să o simtă inima.

55. Aşadar, Hristos hrăneşte Biserica Sa cu aceste Taine, prin care se întăreşte substanţa sufletului şi văzînd sporirea neîncetată a harului ei, pe drept grăieşte despre dînsa: „Cît de frumoşi s-au făcut sînii tăi, sora mea mireasă! Cît de frumoase s-au făcut de la vin! Şi mirosul veşmintelor tale mai presus decît toate miresmele! Fagur picură buzele tale, mireasă! Miere şi lapte este sub

87. IV Regi VI, 5 ş.u.
88. Ps. CXLVIII, 5

limba ta şi mireasma veşmintelor tale ca mireasma Libanului! Grădină închisă eşti, sora mea mireasă, grădină închisă, izvor pecetluit!"[89]. Prin aceasta vrea să spună că taina trebuie să rămînă pecetluită în tine, să nu fie siluită prin faptele unei vieţi rele şi prin pîngărirea curăţiei, să nu trădezi celor ce nu se cuvine, să nu se răspîndească la necredincioşi printr-o vorbire flecară. Trebuie, aşadar, să fie neadormită paza credinţei sale, pentru ca să păstreze neştirbită plinătatea vieţii şi a tăcerii.

56. Din această pricină, şi Biserica, păzind înălţimea cereştilor Taine, respinge de la sine furtunile mai grele ale vîntului şi cheamă dulceaţa harului primăvăratic; şi ştiind că grădina ei nu se poate să displacă lui Hristos, cheamă pe Mirele însuşi, zicînd: „Porneşte-te, vîntule de la miazănoapte şi vino, boare de la miazăzi, suflă prin grădina mea şi să curgă miresmele mele. Coboară-se, frăţiorul meu în grădina sa şi să mănînce roada pomilor săi!"[90]. Căci are pomi buni şi purtători de roadă, care şi-au înmuiat rădăcinile lor în apele sfîntului botez şi au rodit cu sămînţă în bunele roade ale unei noi rodiri, aşa încît să nu mai fie tăiate de securea proorocului[91], ci să rodească cu îmbelşugare evanghelică.

57. În sfîrşit, Domnul însuşi, desfătat de rodnicia lor, răspunde: „Intrat-am în grădina mea, sora mea mireasă; ales-am smirna mea cu miresmele mele, mîncat-am pîinea mea cu mierea mea, băut-am vinul meu cu laptele meu!"[92]. Înţelege, credinciosule, de ce a spus: pîine şi băutură. Nu este însă îndoielnic faptul că El însuşi mănîncă şi bea în noi, precum ai citit la noi, pentru că spune că El este în temniţă[93].

58. De aceea, Biserica însăşi, văzînd atîta har, îndeamnă pe fiii ei, îndeamnă pe cei mai apropiaţi, ca să alerge la Sfintele Taine, zicînd: „mîncaţi, prietenii mei şi beţi şi vă îmbătaţi, fraţii mei!"[94]. Ce să mîncăm, ce să bem, ţi-a arătat clar în altă parte Duhul Sfînt, zicînd prin gura proorocului: „Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul! Fericit bărbatul care nădăjduieşte într-Însul!"[95]. În acea taină este Hristos, deoarece al lui Hristos este trupul; nu este, aşadar, hrană trupească, ci duhovnicească. De aceea, şi Apostolul spune despre preînchipuirea ei simbolică: „Fiindcă părinţii au mîncat hrană duhovnicească şi au băut băutură duhovnicească"[96]. Căci trupul lui Dumnezeu este trup duhovnicesc: este trupul Duhului dumnezeiesc; fiindcă duh este Hristos, după cum citim: „Duh înaintea feţei noastre este Hristos Domnul"[97]. Şi în Epistola lui

89. Cînt. Cînt. IV, 10–12
90. Cînt. Cînt. IV, 16–V, 1
91. Comp. Luca III, 9
92. Cînt. Cînt. V, 2
93. Probabil aluzie la Matei XXV, 36
94. Cînt. Cînt. V, 2
95. Ps. XXXIII, 9
96. I Cor. X, 3–4
97. Plîng. Ier. IV, 20

Petru avem scris: „Hristos a murit pentru noi..."[98]. În sfîrşit, hrana aceasta întăreşte inima noastră, iar băutura aceasta înveseleşte inima omului, după cum a grăit proorocul[99].

59. Dobîndind toate de aici, să ştim că sîntem renăscuţi şi să nu spunem: Cum ne-am renăscut? Oare am intrat în pîntecele mamei noastre şi ne-am născut din nou? Nu cunosc rostul firii; dar nu este nicidecum rînduială a firii acolo unde este superioritatea harului. În sfîrşit, nu totdeauna naşterea are loc după rînduiala firii; mărturisim că Hristos S-a născut din Fecioară şi tăgăduim rînduiala firii. Căci nu de la bărbat a zămislit Maria, ci de la Duhul Sfînt a luat în pîntece, după cum spune Sfîntul Evanghelist Matei: „Fiindcă s-a aflat avînd în pîntece de la Duhul Sfînt"[100]. Dacă, deci, Duhul Sfînt a săvîrşit zămislirea în Fecioară, venind asupra ei, şi a îndeplinit funcţiunea naşterii, întru nimic nu trebuie să ne îndoim că săvîrşeşte o adevărată naştere venind asupra apei sau peste cei ce primesc botezul.

98. I Petru II, 21
99. Ps. CIII (CIV), 15 (16–17)
100. Matei I, 18

SCRISORI

SCRISOAREA LUI GRAŢIAN CĂTRE AMBROZIE. GRAŢIAN AUGUST CĂTRE CREDINCIOSUL AMBROZIE, PREOT AL ATOTPUTERNICULUI DUMNEZEU

1. Doresc mult ca acela de care-mi amintesc cînd nu e de faţă şi pe care-l simt prezent în cuget să fie prezent şi cu trupul. Vino în grabă, aşadar la mine, cuvioase preot al lui Dumnezeu, ca să-mi propovăduieşti adevărurile credinţei nu de dragul cuvintelor, nici pentru că aş vrea să-L cuprind pe Dumnezeu mai mult cu vorba decît cu gîndul, ci pentru ca descoperirea dumnezeirii să-şi aibe pe faţă sălaş în inima mea. *2.* Căci mă va învăţa Acela, pe Care eu nu-L tăgăduiesc, pe Care-L mărturisesc ca Domnul şi Dumnezeul meu şi de Care nu mă îndoiesc că El mi-a dat fiinţa pe care o văd în mine. Mărturisesc că eu nu pot adăuga nimic dumnezeirii lui Hristos, dar vreau să mă dăruiesc şi Tatălui, preamărindu-L pe Fiul. N-aş vrea să-L supăr pe Dumnezeu, dar nu mă cred un astfel de închinător, încît să pot înălţa dumnezeirea prin cuvintele mele. Slab şi plăpînd, eu Îl preamăresc pe Dumnezeu atît cît pot şi nu cît s-ar potrivi dumnezeirii. *3.* Te rog să-mi mai dai cartea pe care mi-ai mai dat-o, pentru că în ea se găseşte şi o dreaptă vorbire despre Sfîntul Duh; să-mi arăţi prin Sfînta Scriptură şi pe alte căi existenţa lui Dumnezeu. Dumnezeirea să te păzească întru mulţi ani, părinte şi slujitor al Dumnezeului Celui Veşnic, Iisus Hristos, Căruia I ne închinăm.

Scrisoarea I

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREA FERICITUL ŞI PREA CREDINCIOSUL ÎMPĂRAT CREŞTIN GRAŢIAN AUGUST

1. Nu mi-a lipsit dragostea, preabunule creştin şi împărat. De altfel n-am nici o pricină să nu mărturisesc aceasta cu mîndrie şi adevăr. Îţi spun, nu mi-a lipsit îndemnul lăuntric, ci sfiala m-a întîrziat de n-am ieşit în calea Bunăvoinţei Tale. Dar dacă nu te-am întîmpinat cu prezenţa mea, te-am întîmpinat totuşi cu gîndul, te-am întîmpinat cu dragostea, care sînt cele mai mari îndatoriri ale unui preot. Te-am întîmpinat, îţi spun, de vreme ce niciodată n-am fost departe de Tine, pe care te-am urmat cu toată dragostea, aflîndu-mă alături de Tine în gîndurile şi simţămintele mele. Şi, fără îndoială, mai de preţ este prezenţa sufletească. Ţi-am urmărit, din ştirile primite, drumul făcut, zi şi noapte m-am simţit cu grija în tabăra Ta, străjuindu-te cu rugăciunile mele. Slab sînt

în putere, dar fără preget în simțămintele pentru Tine. *2.* Și cînd mă rog pentru Tine, rugăciunea o socotesc și pentru mine. Aceasta nu este o linguşire, pe care Tu nu o cauți, iar eu o socotesc străină de îndatoririle mele, ci o recunoaştere a binefacerilor Tale față de noi. Însuşi Judecătorul faptelor noastre, pe Care Tu-L mărturiseşti şi în Care crezi cu evlavie, ştie că inima-mi bate pentru credința Ta, pentru sănătatea Ta, pentru slava Ta, şi că mă rog pentru Tine nu numai în slujbele publice, din datorie, ci şi cînd sînt singur, din dragoste față de Tine. Căci mi-ai dat iarăşi liniştea bisericii, ai închis gura necredincioşilor – o, de le-ai fi putut îndupleca şi inimile – şi ai făcut aceasta prin autoritatea atît a puterii, cît şi a credinței. *3.* Ce să spun despre scrisoarea Ta din urmă? Ai scris-o în întregime cu mîna Ta, pentru ca înseşi literele să vorbească despre credința şi evlavia Ta. La fel odinioară Avraam a tăiat cu mîna sa vițelul, ca să-l servească la masă Oaspeților (*Fac. 18, 17).* N-a căutat ajutorul altora în slujirea sa religioasă, ci el însuşi, ca persoană particulară, slujea fie Domnului şi îngerilor, fie Domnului prin îngeri. Tu, împărate, cinsteşti cu slava Ta pe un umil preot. Dar se dăruieşte Domnului cel ce cinsteşte pe un slujitor al Acestuia. Căci El Însuşi a zis: „Ceea ce ați făcut acestora mai mici Mie Mi-ați făcut" (*Matei 25, 40). 4.* Eu preamăresc însă înalta Ta evlavie de împărat, credința Ta, pe care ai arătat-o cu adevărat pe măsura meritelor Tale, pe care ai învățat-o de la Cel pe Care nu-L tăgăduieşti. Cine altcineva te-ar fi putut învăța credința la fel cu cea pe care o vezi în Tine? Nimic nu s-ar fi putut spune mai limpede, nimic mai răspicat. Este o arătare a necinstirii, nu o mărturisire a respectului, a-L socoti pe Hristos ca pe o ființă născută ca şi celelalte. Ce este mai necuviincios decît să-L crezi aşa cum sîntem noi? Aşadar, m-ai învățat Tu pe mine, deşi spui că vrei să te învăț eu pe Tine. Despre un fapt ca acesta n-am citit şi nici n-am auzit vreodată ceva pînă acum. *5.* Ce mărturisire evlavioasă şi minunată este aceea pe care ai făcut-o, că nu te temi de vreo răutate de la Dumnezeu! Pentru dragostea față de Fiul te aştepți la răsplata Tatălui şi, lăudînd pe Fiul, mărturiseşti că nu-I poți adăuga nimic măririi Sale, dar că vrei prin lauda Fiului să te încredințezi şi Tatălui. De bună seamă că te-a învățat aceasta numai Acela Care a zis: „Cel care Mă iubeşte pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu" *(Ioan 14, 21). 6.* La acestea ai adăugat că Tu eşti slab şi neputincios, socotindu-te că nu eşti un astfel de cinstitor, încît să preamăreşti dumnezeirea prin cuvinte, că o lauzi aşa cum sînt puterile Tale, nu cît este dumnezeirea însăşi. Această slăbiciune în fața lui Hristos este putere, precum a spus şi Apostolul: „Cînd sînt slab, atunci sînt tare" *(II Cor. 12, 10).* Astfel de umilință nu înseamnă slăbiciune. *7.* Voi veni cu siguranță şi mă voi grăbi, precum ceri, să aud acestea fiind însumi de față, şi să le prind aşa cum ies din gura ta. Ți-am trimis şi două cărticele de a căror primejdie de acum nu mă mai tem, fiindcă bunăvoința Ta ai dovedit-o. Deocamdată, însă, în privința scrierii despre Duhul Sfînt îți cer iertare, fiindcă am recunoscut că te voi avea judecă-

tor al cuvintelor mele. *8.* Gîndul şi credinţa ta despre Domnul şi Mîntuitorul nostru ca Fiu al lui Dumnezeu sînt arătate limpede, ele avînd din belşug idei prin care arăţi credinţa în veşnica dumnezeire a Sfîntului Duh şi nu-I atribui o fiinţă la fel cu aceea pe care o vezi în tine, nici nu socoteşti că Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos are vreo răutate în Duhul Său. Căci simţămintele dumnezeieşti nu sînt la fel cu ale celorlalte fiinţe. *9.* Dacă mă va ajuta Dumnezeu, îţi voi îndeplini Bunăvoinţei Tale această dorinţă, pentru că socoteşti că trebuie cinstit după numele Lui şi înălţat în slava Lui Dumnezeu Cel Căruia I-ai primit harul. Dumnezeu Cel Atotputernic, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos să te ocrotească pe tine, cel preafericit şi preacinstit, să-ţi dea ani mulţi şi domnie plină de slavă, în veşnică pace, preamărite Doamne Împărate, ales al judecăţii dumnezeieşti Ţie, cel mai slăvit dintre împăraţi.

Scrisoarea a II-a

AMBROZIE CĂTRE CONSTANŢIUS

1. Ţi-ai luat pe umeri sarcina preoţiei şi, şezînd la pupa bisericii, înfrunţi cu corabia puterea valurilor. Mînuie cîrma credinţei, pentru ca furtunile grele ale acestor vremuri să n-o poată sfărîma. Marea este întinsă şi înfiorătoare, dar nu te teme, fiindcă El a durat pămîntul între mări şi l-a brăzdat cu rîuri *(Ps. 23, 2)*. Astfel, că pe bună dreptate Biserica Domnului rămîne pe mările lumii nemişcată, fiindcă este zidită pe piatră apostolică, cu temelia nezdruncinată de atacurile valurilor înspumate *(Matei 16, 28)*. Este scăldată de apă, dar nu este urnită din loc. Chiar dacă stihiile acestei lumi se clatină şi se desfac cu vuiet straşnic, totuşi îşi are portul ei foarte sigur, în care adăposteşte pe cei năpăstuiţi. *2.* Şi chiar dacă pluteşte pe mare, chiar dacă aleargă împreună cu rîurile, vezi bine că nu se mai găseşte în acele ape despre care s-a zis: „Ridicat-au rîurile glasurile lor" *(Ps. 92, 3)*. Rîuri de apă vie vor curge din pîntecele celui ce va primi băutura lui Hristos şi o va lua de la Duhul Domnului *(Ioan 2, 38)*. Aşadar, aceste ape, cînd se revarsă de har duhovnicesc, îşi înalţă glasurile lor. Există şi un rîu, care pătrunde în sfinţii săi ca un şuvoi *(Isaia 66, 12)*. Există şi o năvală de ape, care înviorează sufletul paşnic şi liniştit *(Ps. 45, 5)*. Oricine a pescuit din plinătatea acestor ape îşi înalţă glasul său, precum Ioan evanghelistul, precum Petru şi Pavel. Şi precum apostolii au răspîndit cu glas răsunător în toate părţile pămîntului cuvîntul evanghelic, la fel şi acest şuvoi începe să-L vestească pe Domnul Iisus. Primeşte aşadar, învăţătura lui Hristos şi du-o mai departe. *3.* Marea este Dumnezeiasca Scriptură, care cuprinde în ea înţelesuri adînci şi tainice ale profeţilor; în această mare s-au vărsat toate rîurile. Dar sînt şi ape dulci şi limpezi, sînt şi izvoare albe ca zăpada, care ţîşnesc spre viaţa cea veşnică *(Ioan 4, 14)*. Sînt şi cuvinte plăcute ca mierea *(Pilde 16, 24)* şi ziceri înţelepte, care adapă sufletele cu băutura lor duhovnicească şi le mîngîie cu

căldura învățăturilor morale. Aşadar, de multe feluri sînt şuvoaiele Scripturilor Sfinte. Ai o primă învățătură, o ai şi pe a doua şi pe a treia. *4.* Bea din apa lui Hristos, căci ea laudă pe Domnul *(Ps. 148, 4–5).* Bea din mai multe izvoare apa care cade din norii cei profetici. Oricine ia apă din munți şi o duce la el, sau o bea din izvoare, el însuşi este plin de apă ca norii. Umple sînul minții tale, pentru ca măruntaiele pămîntului tău să fie umede şi străbătute de pîrîiaşe care i se potrivesc. Aşadar, cel ce citeşte şi înțelege de multe se umple. Iar cel ce s-a umplut alină şi seceta altora. De aceea zice Scriptura: „Cînd norii se umplu de ploaie, ei se deşartă pe pămînt" *(Eccl. 11, 3). 5.* Să fie aşadar, cuvintele tale bogate în conținut, să fie fără tină, să fie limpezi, pentru ca printr-un cuprins moral să pătrundă dulceața lor în urechile popoarelor. Să mîngîi mulțimile cu harul graiului, pentru ca ele să te urmeze de voie încotro le duci. Iar dacă în popor vreunii se găsesc în vrajbă sau vină, să fie cuvintele tale în aşa fel încît să-l mişte pe cel ce le aude, să-l înțepe pe cel ce se gîndeşte la rău. „Cuvintele celor înțelepți sînt ca boldurile" *(Eccl. 12, 11).* L-a îmboldit şi Domnul Iisus pe Saul, cînd acesta era prigonitor. Gîndeşte-te ce mîntuitoare a fost înțepătura care a făcut din prigonitor apostol, cînd a zis: „Greu îți este să izbeşti cu piciorul în țepuşă" *(Fapte 9, 5). 6.* Sînt şi cuvinte ca laptele, cum au fost cele pe care le-a adresat Pavel corintenilor *(I Cor. 3, 2).* Ele nu pot mulțumi pe cei puternici, dar hrănesc copilăria cu sucul lăptos al duhului lor. *7.* Vorbele tale să fie pline de înțelepciune. Zice Solomon: „Buzele pe cei înțelepți îi păzesc" *(Pilde 14, 3).* Şi în alt loc: „Buzele celor înțelepți răspîndesc ştiința" *(Pilde 15, 7),* adică să strălucească exprimarea cuvintelor tale, înțelesul lor să scapere şi să n-aibă nevoie de lămuriri din afară, să se apere cu propriile lor arme, să n-aibă nimic gol în ele, să nu fie azvîrlite fără rost. Căci există o legătură *(Isaia 1, 6)* care strînge rănile sufletului şi, dacă este aruncată, se duce şi nădejdea vindecării. Pentru cei ce suferă de vreo meteahnă grea, foloseşte uleiul cuvîntului, cu care să înmoi înțepenirea minții. Pune cataplasme, adaugă la ele bandajul învățăturii mîntuitoare, pentru ca pe cei ce plutesc rătăciți pe alăturea de credință şi de darurile învățăturii să nu-i laşi să piară cu sufletul slăbit şi cu cugetul bolnav. *8.* Păzeşte turma Domnului şi îndeamn-o să prisosească în bune lucrări, să se ferească de ticăloşie, să nu ardă în flăcările păcatelor – nu zic numai în zilele de sărbătoare, dar în nici o zi – să nu-şi mistuie trupul. Slujitorii Domnului să fie fără prihană şi stricăciune *(Efes. 5, 3),* fiindcă nepătat este Fiul lui Dumnezeu Căruia Îi servim. Fiecare să se cunoască pe sine, să-şi stăpînească vasul trupului *(I Tes. 4, 4)* şi, lucrînd pămîntul acestuia, să aştepte roadele dorite, să nu răsară în țarina sa spini şi pălămidă *(Fac. 3, 18),* ci să zică el însuşi: „Pămîntul a dat roadele sale" *(Ps. 85, 13),* iar în acest ogor, pînă aci plin de mărăcinişul patimilor, să crească florile virtuților. *9.* Îndrumează-i şi învață-i să facă numai ceea ce este bine, pentru ca nimeni să nu înceteze a săvîrşi ceea ce este de cuviință, văzut fie de alții, fie de

propria-i conştiinţă, care este martorul cel mai de temei. *10.* Să fugă de fapte urîte, chiar dacă este sigur că nu ştie nimeni de ele. Oricît ar fi cineva închis între pereţi şi acoperit de întuneric, fără martor, fără complice, are totuşi un Judecător al faptelor, pe Care nimic nu-L înşală, către Care strigă toate faptele. În cele din urmă glasul sîngelui strigă *(Fac. 4, 10).* Fiecare se are judecător pe sine însuşi şi sufletul său. Acesta răzbună crimele şi pedepseşte nelegiuirile. Cain rătăcea tremurînd de frică, ispăşindu-şi osînda primită pentru că şi-a ucis fratele *(Fac. 14).* Numai moartea i-a adus scăparea, pentru că numai prin moarte a încetat să pribegească, stăpînit în fiecare clipă de groaza morţii. Nimeni să nu săvîrşească aşadar, ceva rău şi urît, fie că e singur, sau cu altcineva. Şi dacă este cineva singur, să roşească în faţa celor care-l socotesc vrednic de respect. *11.* Să nu dorească lucruri prea multe, fiindcă şi cele puţine sînt destul de multe. Sărăcia şi bogăţia sînt nume ale lipsei şi ale îndestulării. Nu este bogat cel ce duce lipsă de ceva şi nici sărac cel ce nu se simte în lipsă. Să nu disprețuiască cineva pe o văduvă, să nu amăgească pe un nevîrstnic, să nu înşele pe aproapele său. Vai de cel ce şi-a făcut avere adunată prin înşelăciune şi care-şi clădeşte prin sînge cetatea *(Avac. 2, 12),* care este sufletul; căci şi acesta se clădeşte ca o cetate *(Ps. 121, 3).* Pe o astfel de cetate lăcomia n-o întăreşte, ci o dărîmă. Pofta nu clădeşte, ci arde şi mistuie. Vrei să clădeşti bine o cetate? „Mai bine puţin întru frica lui Dumnezeu, decît vistierie mare fără frică" *(Pilde 15, 16).* Bogăţia omului trebuie să ajute la mîntuirea sufletului, nu la distrugere. Chiar şi banii mulţi duc la mîntuire dacă ştie să-i folosească bine cel ce-i are. Dar sînt o capcană dacă el nu ştie să-i folosească *(Pilde 13, 7).* Spune, ce este avuţia pentru om, dacă nu merinde de drum? Multă, devine grea povară, fiindcă nu este potrivită cu trebuinţa. Sîntem nişte trecători prin această viaţă. Mulţi trec prin ea, dar este nevoie să nu rătăcească drumul. Iar cu cel ce merge pe drumul cel bun este Domnul Iisus. De aceea citim: „Dacă tu vei trece prin ape, Eu sînt cu tine şi în valuri tu nu vei fi înecat. Şi dacă vei trece prin foc, flăcările nu-ţi vor arde îmbrăcămintea" *(Isaia 43, 2).* Cel care întreţine în trupul său focul poftei *(Pilde 6, 27),* focul dorinţelor nemăsurate, nu trece mai departe, ci-şi arde însăşi această haină a sufletului. Este mai de preţ numele bun decît averea şi mai presus de toate grămezile de bani stă cinstea *(Pilde 22, 1).* Credinţa îşi prisoseşte sieşi, este bogată chiar fără avere. Înţeleptului toate îi sînt apropiate, în afară de cele potrivnice virtuţii. Oriunde se va duce, el îşi va găsi pe toate ale sale. Toată lumea este în stăpînirea lui, fiindcă ştie cum să se folosească de ea. *12.* Aşadar, de ce este amăgit un frate? De ce este înşelat la plată un muncitor? Nu este mare cîştigul unei femei desfrînate *(Pilde 6, 27),* adică al acestei avuţii alunecoase şi trecătoare. Femeia desfrînată nu este ceva particular, ci public; ea nu este o femeie, ci o poftă care pribegeşte. Femeie desfrînată este orice viclenie, orice înşelăciune, şi nu numai aceea care-şi necinsteşte trupul, ci orice suflet care vinde nădejdi, care

caută cîştiguri nemuncite şi bani luaţi pe nedrept. Şi noi sîntem argaţi cu ziua, care muncim pentru plată şi care nădăjduim de la Domnul şi Dumnezeul nostru răsplata muncii noastre. Dacă vrea cineva să ştie ce fel de argaţi sîntem, să asculte pe cel ce zice: „Cîţi argaţi ai tatălui meu sînt îndestulaţi cu pîine, iar eu mor de foame" *(Luca 15, 17)*. Şi mai departe: „Fă-mă ca pe unul din argaţii tăi" *(Luca 19)*. Toţi sîntem lucrători, toţi sîntem argaţi. Cel ce-şi aşteaptă roadă a muncii să aibă în vedere că acela care va înşela pe altul la plata datorată va fi şi el înşelat la a sa. Acest soi de camătă apasă şi se plăteşte cu preţ mare. Aşadar, cel ce nu voieşte să piardă ceea ce este veşnic să nu răpească altuia ceea ce este vremelnic. *13.* Nimeni să nu vorbească cu vicleşug aproapelui său. Cuvîntul este un laţ pe buzele noastre şi adesea, prin vorbele lui, oricine îşi ascunde gîndurile, nu şi le mărturiseşte *(Pilde 6, 2)*. Capcană este gura răuvoitorului, mare prăpastie pentru nevinovăţie, dar mai mare pentru rea voinţă *(Pilde 22, 14)*. Cel nevinovat crede uşor şi cade repede *(Pilde 14, 15)*, dar totuşi se ridică din această cădere, pe cînd grăitorul de vorbe rele prin meşteşugul său se prăbuşeşte în prăpastia din care niciodată nu iese şi nu scapă. Să-şi cîntărească aşadar, fiecare cuvîntele, să nu aibă în ele înşelăciune şi vicleşug. „Cîntarul strîmb este urgisit de Domnul" *(Pilde 11, 1)*, cu toate că eu nu vorbesc de acel cîntar de mărfuri (căci în lucruri ieftine înşelăciunea vinde scump), ci de însuşi cîntarul cuvintelor, care în faţa lui Dumnezeu este osîndit îndată, fiindcă arată greutăţi drepte, dar pe ascuns strecoară în locul lor pe cele false. Îl osîndeşte Dumnezeu mai ales pe acela care îşi înşală aproapele prin făgăduieli binevoitoare, împilîndu-l în schimb prin vicleşugul cametei mari. Dar sînt spre pagubă şiretlicurile. „Pentru că ce-i va folosi omului dacă va cîştiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde şi viaţa veşnică n-o va avea?" *(Matei 16, 26)*. *14.* Altfel trebuie socotit cîntarul minţilor evlavioase prin care sînt măsurate faptele tuturora, atît cele bune, cît şi cele rele. Va fi vai şi amar dacă ticăloşiile vor atîrna mai greu şi dacă judecata acestora va aduce pedeapsa cu moartea. Chiar cîntărite cu bunăcuviinţă, ele sînt totuşi văzute de Dumnezeu şi în faţa judecăţii nici cele bune nu pot fi tăinuite, nici cele rele nu se pot ascunde *(I Tim. 5, 25)*. *15.* Fericit este acela care a putut să stîrpească lăcomia, rădăcina viciilor! Acesta în chip sigur nu se va teme de cîntarul judecăţii de apoi. Lăcomia adesea slăbeşte simţămîntul omeniei şi strică dreapta judecată *(I Tim. 6, 10)*, făcîndu-l pe om să cugete că şi din evlavie trebuie să aibă un cîştig, că înţelepciunea trebuie să-i fie plătită. Dar marea plată a evlaviei şi cîştigul cumpătării constă în a avea ce este de trebuinţă. Ce folos aduce în această lume prisosul de bogăţii de vreme ce ele nu sînt nici ajutoare la naştere, nici piedici în faţa morţii? Ne naştem în această lume fără îmbrăcăminte şi plecăm cum am venit, ne îngropăm fără vreo moştenire. *16.* Singurul cîntar pentru noi este acela al meritelor şi în cîntărirea faptelor, bune sau rele, greutatea se lasă într-o parte sau alta. Dacă se înclină către cele rele, este vai de făptaş, iar dacă,

dimpotrivă, către cele bune, iertarea este aproape. Nimeni nu este fără de păcat, dar cînd precumpăneşte binele, păcatele se uşurează, se umbresc, se spulberă. Aşadar, în ziua judecăţii faptele noastre ori ne ajută, ori ne aruncă în prăpastie, ca şi cum ne-ar fi piatră legată de gît. Grea este nedreptăţirea, ca un disc de plumb *(Zah. 5, 7)*. De nerăbdat este lăcomia, ca şi toată trufia, nesuferită înşelăciunea. De aceea tu îndeamnă poporul Domnului să nădăjduiască mai mult în Domnul, să aibă din belşug bogăţia simplităţii, care nu cuprinde în ea nici piedici, nici capcane *(II Cor. 8, 2)*. *17.* Bune şi rodnice sînt în faţa lui Dumnezeu cuvintele sincere, pornite din inimă curată. Cu acestea chiar dacă trece cineva printr-un ţinut de capcane nu cade în ele, fiindcă nu ştie să întindă curse şi laţuri altora. *18.* Este însemnat lucru să-i înveţi pe oameni să fie umili, să ştie adevărata faţă a umilinţei, să-i cunoască însuşirile adevărate. Mulţi au chipul, dar nu adevărul umilinţei. Mulţi o arată pe dinafară, dar pe dinăuntru sînt răi. Se prefac, dar în realitate fug de ea, o disprețuiesc. „Sînt unii care se prefac umili, dar înăuntrul lor sînt plini de înşelăciune" *(Eccl. 19, 23)*. Sînt şi unii care se umilesc prea mult. Dar umilinţa adevărată este fără sulemeneală, fără făţărnicie. Ea porneşte din cuget fără prihană şi mare este puterea ei. Prin neascultarea unui singur om a pătruns moartea şi prin ascultarea singurului Domn Iisus Hristos a venit mîntuirea tuturor *(Rom. 5, 10)*. *19.* A ştiut să se umilească dreptul Iosif care, cînd a fost vîndut ca rob de fraţii săi, cumpărat de negustori *(Fac. 37, 28)*, umilit în cătuşe, cum spune Scriptura *(Ps. 104, 18)*, a învăţat virtutea umilinţei, i-a îndepărtat partea slabă. Astfel, dus în părţile Egiptului *(Fac. 39)* de către un slujitor regal, pus mai mare peste bucătari, cu toată conştiinţa vieţii sale nobile, pentru că era din neamul lui Avraam, nu s-a simţit înjosit să îndeplinească slujbe în casă; nu i-a fost silă de condiţia ruşinoasă în care a ajuns, ci s-a arătat şi mai credincios, şi mai supus poruncilor stăpînului, dovedind printr-o înţeleaptă judecată că nu interesează în ce stare socială se poate cineva face vrednic de cinste, că acela este scopul binelui, că în orice stare să fii demn, că lucrul cel mai de seamă este ca mai degrabă prin purtare să-ţi arăţi starea, decît prin stare purtarea. Căci cu cît starea îţi este mai de jos, cu atît mai mult te înalţă virtutea. Iosif era atît de harnic şi de cinstit încît stăpînul său i-a încredinţat casa şi toate le făcea împreună cu sluga sa. *20.* De aceea şi soţia stăpînului a pus ochii pe el, cucerită de chipul lui. Pentru noi nu este nici o deosebire dacă vîrsta sau frumuseţea atrag ochii. Dacă nu este meşteşugită, frumuseţea n-are în ea nimic rău. Înfăţişarea şi farmecul chipului sînt nevătămătoare dacă nu li se adaugă încercarea de a ademeni prin ele. Străpunsă în suflet şi pătimaşă îl ispiteşte pe tînăr şi, împinsă de dorinţă, învinsă de îndemnul pasiunii, îi mărturiseşte simţămintele nelegiuite. Dar el îi răspunde că dragostea ei este vinovată, că nu se cuvine nici după legi, nici după datinele ebraice să pîngărească patul conjugal cei ce au datoria să vegheze la cinstea lui, că tinerilor necăsătoriţi li se cere să se însoare cu

fecioare neprihănite, că nu se cade nici unei femei să nu-şi respecte căsnicia, că, în sfîrşit, el are o credinţă care-i spune să nu se lase în voia nestăpînirii ruşinoase, să nu fie nerecunoscător faţă de bunătatea stăpînului său, să nu-l înşele cu astfel de necinste pe cel căruia îi datorează supunere. *21.* Îi era oare ruşine să spună că acela este un stăpîn de nimic, iar el este slugă? Dimpotrivă, chiar cînd femeia îl înconjura mai mult şi-l ruga, ameninţîndu-l că-l pîrăşte de necinste dacă o refuză, şi vărsînd lacrimi din pricina dragostei, la toate încercările de a-l îndupleca, el nici de milă n-a consimţit să fie părtaş la o faptă înjositoare. Fără să-l sperie ameninţările, a rămas neclintit în faţa rugăminţilor, punînd cinstea înaintea oricărei plăceri şi neprihana mai presus de orice răsplată ruşinoasă. Femeia a căutat din nou să-l ademenească pe tînăr, dar acesta a rămas tot neînduplecat. Atunci ea, înnebunită de patimă şi nerușinare, a recurs la forţă: s-a repezit la tînăr şi l-a apucat de haină, trăgîndu-l spre pat şi îmbrăţişîndu-l. Şi poate Iosif ar fi fost biruit, dacă nu se lipsea de haina de care-l ţinea femeia, ca să-şi apere îmbrăcămintea umilinţei şi a ruşinii. *22.* Aşadar, a ştiut să se umilească şi umilit a fost pînă la închisoare. Suferea o defăimare, dar a socotit că e mai bine să ispăşească o nelegiuire mincinoasă decît să spună adevărul. A ştiut, spun, să se umilească, fiindcă se umilea pentru virtute. Se umilea în chipul Celui Care avea să se umilească pînă la moarte, pînă la răstignirea pe cruce, în felul Celui Care avea să vină să trezească din somn această viaţă şi să ne înveţe că visul este acest fel de trăire a vieţii, în care feluritele schimbări sînt ca o stare de beţie. Cînd visăm nimic nu este sigur, nimic statornic: văzînd nu vedem şi auzind nu auzim, mîncînd nu ne săturăm, primind mulţumiri nu sîntem mulţumiţi şi alergînd nu ajungem nicăieri. Tot aşa de deşarte sînt şi nădejdile oamenilor în acest veac! Ei gîndesc că trebuie să urmărească lucruri care nu există ca şi cum ele ar exista. Amăgirile se duc aşa cum au venit, ca în somn, forme goale şi deşarte se opresc o clipă lîngă noi şi se şterg în văzduh. Ne înconjoară şi nu mai sînt, ni se pare că le prindem, dar ne scapă. Dar cine a auzit pe Cel Care spune: „Scoală, de ce dormi?" *(Efes. 5, 14)* şi s-a trezit din somnul acestui veac, acela a înţeles că toate ale veacului sînt mincinoase. S-a trezit şi a fugit visul. A fugit puterea şi mărirea, s-a dus grija averii, frumuseţea chipului, dorinţa onorurilor. Căci acestea sînt vise care nu-i mişcă pe cei ce veghează cu inima, ci-i frămîntă numai cînd dorm. *23.* Chezaş al acestor cuvinte ale mele este dreptul Iosif, mărturie că nu sînt nici veşnice, nici îndelungate cele ale veacului acestuia. Cine este de la început nobil de neam, bogat în avuţie, deodată devine un slujitor de rînd, şi (ceea ce ascute şi mai mult josnicia robiei) este cumpărat cu bani de către un stăpîn de neam de jos. Se socoteşte mai puţin umilitor să robeşti unui om liber. Dar robia se dublează unde se robeşte celor ce au fost robi. Aşadar, slugă, Iosif din neam strălucit şi din tată bogat a ajuns sărac. De la dragoste a ajuns la ură şi de la mărire la osîndă. Apoi iarăşi, din închisoare a fost dus la palat *(Fac. 41, 39 ş.u.),*

din judecat a fost făcut judecător. Nu s-a simțit coborît în înfrîngeri și nici înălțat în biruințe. *24.* Dovedește că sînt trecătoare și de o clipă cele ale lumii acesteia mereu schimbata stare a împăratului David, *(I Regi 16–18; II 13)* care, disprețuit de tatăl său, a fost de preț lui Dumnezeu. Mare în triumfuri, mic în simțăminte urîte, a fost chemat în slujbă regească și ales la tron, dar în cele din urmă i s-a schimbat chipul și fața. A fost alungat din domnie și, acuzat de paricid, își deplîngea soarta și fugea la străini, mai cunoscut prin tovărășia moștenirii decît prin pierderea rangului. Lipsit de toate, frumoase sînt aceste cuvinte pe care le-a spus: „Bine este mie că m-ai smerit". *25.* Dar aceste cuvinte pe care le-a spus: „Bine este mie că m-ai smerit" se pot potrivi mai întîi Aceluia Care, avînd chipul lui Dumnezeu, putea ușor să Se înalțe pînă la cer, S-a coborît totuși și, primind chip de slugă, a luat asupra-Și păcatele noastre *(Filip. 2, 6),* Cel care, îngrijindu-Se de sfinții Săi, nu Și-a luat cinstirea ca pe un jaf, ci S-a supus celor deopotrivă cu El. Punînd pe altul mai presus de El, a zis: „Bine este Mie că M-am smerit. Bine este Mie că M-am supus, pentru ca toate să-Mi fie supuse și pentru ca Dumnezeu să fie toate în toți" *(I Cor. 15, 27–28).* Revarsă această smerenie în sufletele tuturor și rînduiește-te pe Tine însuți ca pildă pentru toți, zicînd: „Fiți următorii mei, precum și eu sînt lui Hristos" *(I Cor. 11, 1). 26.* Învață-i să caute bogăția în fapte bune și să fie avuți în virtuți. Frumusețea bogăției nu este în punga celor bogați, ci în ajutorul dat celor săraci. Avuțiile strălucesc mai bine dacă sînt date celor săraci și neputincioși. Învață-i pe cei cu bani să caute nu spre ale lor, ci spre cele ce sînt ale lui Hristos, pentru ca și Hristos să-i caute pe ei, pentru ca să le sporească pe ale lor. Pentru ei jertfește sîngele Său, lor le insuflă Duhul Său, lor le dăruiește împărăția Sa. Ce mai poate da Cel ce S-a dat pe Sine Însuși? Sau ce a rămas nedat de către Tatăl, Care pe singurul Său Fiu L-a dat morții pentru noi *(Rom. 8, 32)?* Sfătuiește-i așadar pe oameni să slujească Domnului în simplitate și har, să înalțe cu pîrghiile minții ochii la cele cerești, să nu socotească drept cîștig *(Filip. 3, 8)* decît ceea ce aparține vieții veșnice. Căci tot cîștigul acestui veac este pagubă pentru suflete. Pînă la urmă a avut toate pierderile cel ce a vrut să-L negustorească pe Hristos, fiindcă, oricît de minunat a vorbit a spus totuși mai puțin decît învățase. Acesta a vorbit despre alți străini, dar Hristos a zis: „Dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine" *(Luca 9, 23),* pentru ca să fie pagubă pentru sine ceea ce devine cîștig pentru Hristos. Toate acestea sînt trecătoare, cu pagubă, fără cîștig. Este cîștig doar acela în care roada este veșnică, unde este plata liniștii eterne. *27.* Îți încredințez, fiule, biserica din Forul lui Corneliu, ca s-o vezi mereu de aproape, pînă ce i se va da un episcop. Ocupat cu zilele apropiate ale păresimilor nu pot să plec prea departe. *28.* Ai acolo pe illyrieni, din secta arienilor, ferește-te de învățătura lor rea. Să nu se apropie de credincioși, să nu semene semințele rătăcirilor, să bage de seamă ce li s-a întîmplat din pricina credinței lor greșite, să stea liniș-

tiți, să urmeze credința cea adevărată. Sufletele otrăvite de veninul necredinței greu pot să scape de urmele neevlaviei lor. Dacă totuși a pătruns în ele otrava nenorocită, să nu socoți că te poți încrede ușor în ei. Căci sînt puteri ale înțelepciunii pe care nu trebuie să le primești ușor, mai ales pe tărîmul credinței, care rareori este desăvîrșită în oameni. *29.* Totuși, dacă se găsește cîte unul care dă de bănuială prin slăbiciunea și șovăiala simțămintelor sale în cazul că el vrea să-și motiveze părerile, lasă-l să creadă că i-ai dat dreptate, fii oarecum îngăduitor; căci dacă nu-i arăți bunăvoință îl îndepărtezi sufletește. Știi doar că și medicii pricepuți, cînd văd manifestările bolii, cum le numesc ei, unii nu recomandă leacuri, ci așteaptă timpul de lecuire, și fără să-l părăsească pe bolnav, îl mîngîie cu cuvinte blînde, sau cu ce pot, pentru ca boala, dată spre bine, să nu se înrăutățească iarăși din pricina deznădejdii sufletești, iar dacă e în toiul ei să nu respingă leacul, pentru că nu-și poate face timpul ei de dezvoltare dacă medicul, neobișnuit cu lucruri de acest fel, folosește mîinile în mod nepriceput. *30.* Și ca să iau un exemplu de pe ogoare, învață-i să respecte drepturile de proprietate, să nu spargă țarinile, să păzească hotarele strămoșești, ocrotite și de lege *(Deut. 19, 14).* De obicei bunele legături cu vecinii sînt mai de preț chiar decît dragostea dintre frați. Căci adesea frații sînt departe, iar vecinii sînt întotdeauna aproape. Viața este mărturie și ea ne hotărăște existența. Să-i facă plăcere că turma se odihnește pe cîmpul din apropiere, că e lăsată fără grijă să pască acolo iarbă verde. *31.* Stăpînul să le respecte slugilor dreptul după lege, să nu le țină sub apăsare, să țină seama că și ele au suflet. El se numește tatăl familiei, iar slugile, făcînd parte din familie, sînt ca și fiii lui. Și el este slugă lui Dumnezeu și-L numește Tată pe Stăpînul cerurilor, Rînduitorul tuturor puterilor. Sănătate și nu ne uita, căci nici noi nu te uităm.

Scrisoarea a III-a

AMBROZIE CĂTRE FELIX

1. Mi-ai trimis niște trufe grozave, e de mirare cum au crescut așa de mari. N-am vrut să le ascund în sîn, cum se spune, ci le-am arătat și altora. Ba, o parte le-am dat prietenilor, iar o parte le-am oprit pentru mine. *2.* Este un dar plăcut, însă nu în stare să-mi potolească supărarea îndreptățită că, deși sîntem prietenii tăi de atîta vreme, nu vii deloc să ne vezi. Ai grijă să nu găsești trufe care sînt mai mari, dar care pricinuiesc umflături dureroase. Căci însușirile lor sînt deosebite: pe cît sînt de plăcute ca dar, pe atîta sînt de rele în trup și suflet. Te rog să faci în așa fel ca să nu mai sufăr că ești departe; fiindcă lipsa ta mă doare. Caută să fii, dacă poți, mai puțin iubit. *3.* Am spus pentru ce, și am adus și motive. Părerea ta trebuie să ți-o întorc ca pe o suliță, care nu e de soldat prost. Te-ai temut, de bună seamă. Dar vezi cît sînt de mișcat, de-mi place să glumesc. Totuși, după aceea să nu te scuzi; căci chiar dacă scuza ta este pentru

mine un cîştig, acesta te judecă prost totuşi, ca şi pe mine de altfel, dacă socoţi fie că lipsa ta trebuie compensată prin daruri, fie că eu trebuie să fiu răscumpărat prin daruri. Sănătate şi iubeşte pe cei ce te iubesc.

Scrisoarea a IV-a

AMBROZIE CĂTRE FELIX, SĂNĂTATE!

1. Deşi trupeşte nu mă simt chiar aşa de bine, totuşi, cînd am citit scrisoarea ta, pornită din inimă şi plină de simţăminte care sînt şi ale mele, am căpătat din ea un adevărat balsam întăritor, cuvintele tale fiind pentru mine ca o buruiană de leac; mai ales fiindcă m-ai vestit că vei veni de ziua însemnată pentru noi doi, în care ai primit cîrma celei mai înalte preoţii şi despre care cu o clipă înainte am vorbit cu fratele nostru Bassianus. Scrisoarea ta, pornind de la sfinţirea bisericii zidite şi botezate cu numele apostolilor, a deschis drum acestei scrisori, care ţine să arate că prezenţa Sfinţiei tale este cerută. *2.* Dar eu fac aici amintire şi despre ziua sfinţirii tale ca episcop, care a fost chiar la începutul lui noiembrie şi care, dacă nu mă înşel, a doua zi trebuia sărbătorită; astfel că nu vei avea nici o scuză dacă vei lipsi. Am făcut făgăduieli despre tine, cum şi tu poţi face despre mine, şi făgăduiala dată este datorie curată. Presupun că vei veni, fiindcă eşti dator să fii prezent. De aceea nu te vor obliga făgăduinţele mele mai mult decît datoria ta, de vreme ce tu însuţi te-ai hotărît să faci ce trebuie. Bagi de seamă că eu n-am făgăduit ca pe ceva absolut sigur, dar m-am angajat în deplină cunoştinţă de cauză pentru un frate ca tine. Vino, aşadar, ca să nu pui în situaţie neplăcută doi preoţi: pe tine, care n-ai venit, şi pe mine, care am făcut promisiuni cu atîta uşurinţă. *3.* Noi vom urmări în rugăciunile noastre ziua sfinţirii tale, iar tu n-o să uiţi de noi în rugăciunile tale. Duhul nostru te va însoţi. Cînd vei intra în al doilea cort, care se numeşte Sfînta Sfintelor *(Ieş. 26, 34)*, să ne duci cu tine, după datina noastră. Cînd arzi acea tămîie de culoarea aurului să nu ne laşi, căci ea este aceea care, aprinsă în al doilea cort, conduce spre cer rugăciunea ta plină de înţelepciune. *4.* Acolo este chivotul Testamentului îmbrăcat cu totul în aur, acolo este adică învăţătura lui Hristos, învăţătura înţelepciunii lui Dumnezeu. Acolo este vasul de aur cu mană, adică potirul cu hrană duhovnicească şi locul de păstrare a cunoaşterii sfinte. Acolo este toiagul lui Aaron ca semn al harului preoţesc. Înainte se uscase, dar prin Hristos a înflorit. Acolo este heruvimul, deasupra tablelor Testamentului, pentru cunoaşterea citirii sfinte. Acolo este jertfelnicul, deasupra căruia domneşte în înalt Dumnezeu Cuvîntul, chipul lui Dumnezeu cel nevăzut *(Col 1, 15)*, precum ţi se spune: „Voi coborî cu tine deasupra jertfelnicului, între cei doi heruvimi" *(Ieş. 25, 22)*. Căci astfel vorbeşte cu noi, pentru ca noi să-i înţelegem graiul. Fiindcă grăieşte nu lucruri lumeşti, ci cu înţeles adînc, precum spune: „Deschide-voi în pilde gura mea" *(Ps. 77, 2)*.

Unde este Hristos, acolo sînt toate: acolo este învățătura Lui, acolo este iertarea păcatelor, acolo harul, acolo hotarul dintre morți și vii. *5.* Și Aaron a stat o dată în mijlocul lor, împotrivindu-se morții, ca ea să nu treacă de la jalea morților la ceata celor vii *(Num. 16, 47–48).* Aci însă stă Cuvîntul, întotdeauna în fiecare dintre noi, pe Care noi nu-L vedem, despărțind în noi virtuțile mîntuitoare de leșurile patimilor nimicitoare și ale gîndurilor necurate. Aci stă Cel Ce a venit în această lume ca să tocească spinul morții *(Evr. 2, 14–15),* să-i nimicească puterea, să dea celor vii veșnicia harului, să aducă morților învierea. *6.* Pentru Acesta tu lupți în oastea cea bună *(I Tim. 1, 18),* averea Acestuia o păzești, din banii Lui dai cu împrumut, precum este scris: „Vei da împrumut altor popoare" *(Deut. 15, 6),* împrumutul cel bun al harului dumnezeiesc pe care, cînd va veni Domnul, ți-l va cere cu dobîndă. Cînd va afla că ai cheltuit cum este bine, îți va da multe în schimbul celor puține. Și va fi pentru mine o roadă foarte bună și dulce că față cu judecata mea despre tine ai fost la înălțimea așteptărilor. Nu va fi socotită rea rînduiala pe care ai primit-o prin punerea mîinilor mele și prin binecuvîntarea în numele Domnului Iisus *(II Tim. 6).* Să faci așadar lucrarea cea bună, pentru ca să ai în ziua de apoi răsplată și să ne găsim pacea sufletului eu în tine și tu în mine. *7.* Este mult secerișul lui Hristos, dar muncitori sînt puțini și greu se vor găsi cei care să dea ajutor. Adevărul acesta este vechi; dar puternic este Dumnezeu și El trimite lucrători la secerișul Său *(Matei 9, 38).* Fără îndoială că, în rîndul celor din Como, mulți au și început să se încreadă în slujba ta și au primit cuvîntul lui Dumnezeu prin învățătura ta. Dar cel ce a dat credincioși va da și ajutători, ca tu să scapi de trebuința de a te acuza că ne-ai văzut prea tîrziu și ca eu să am mai adeseori plăcerea de a te vedea. Cu sănătate și dragoste.

Scrisoarea a V-a

AMBROZIE CĂTRE SYAGRIUS

1. Îmi scrii negru pe alb că trebuiesc luate măsuri ca preaiubiții noștri veronesieni să n-aibă cuvinte rele despre judecata noastră. Nu cred că va fi cazul, fiindcă n-au acest obicei. Iar dacă vor vorbi ceva, este limpede că au ce să vorbească. Chiar dacă vor veni aici supărați, au să se întoarcă la tine împăcați. Mai ales fiindcă la această judecată a noastră vor lua parte și frații și tovarășii noștri de preoție. Tu însă socoți că trebuie să judeci singur, fără sfatul vreunui frate acest proces, în care totuși înainte de judecată ai săvîrșit o greșeală, de vreme ce ești de părere că o fecioară socotită vrednică de cinste după judecata lui Zenon, sfîntă să-i fie amintirea, și călugăriță prin binecuvîntarea lui, după atîția ani, fără vreo pîră a vreunei greșeli, fără vreun reclamant sau denunțător, să-i fie primejduit numele socotind-o vinovată, și aceasta numai pentru că este urîtă de oameni de nimic, de eretici și de persoane josnice. Este

învinuită de nelegiuire, de lăcomie, de desfrînare de către cei ce-şi îngăduie ei înşişi ticăloşiile, de către cei care în cele din urmă au fost scoşi şi alungaţi din casa ei, care ticluiesc împotrivă-i fapte urîte, din cele ce ar trebui puse în primul rînd pe seama lor. *2.* La judecata ta aduci astfel de acuzatori, asfel de martori, care nu îndrăznesc nici să acuze, nici să se angajeze în pîri defăimătoare. Şi totuşi hotărăşti să dai în judecată pe o fecioară pe care nimeni n-o învinuieşte, nimeni n-o denunţă. Unde este respectul cercetării? Unde este procedura trebuincioasă judecăţii? Dacă întrebăm legile publice, ele cer un acuzator; dacă le consultăm pe cele ale Bisericii, ele răspund: „Din gura a doi sau trei martori să se statornicească orice cuvînt" *(Matei 18, 16).* Dar martori care ieri sau alaltăieri nu i-au fost duşmani, care să nu facă rău din ură, să nu se răzbune din vreo nemulţumire. *3.* Se cere aşadar ca martorii să nu fie porniţi în simţămintele lor şi mai întîi să fie adus la înfăţişare acuzatorul. Acei bărbaţi ai iudeilor şi-au pus ei înşişi mai întîi mîinile pe capul Susanei *(Dan. 13, 34 ş.u.)* şi au rostit acuzarea dînd totodată mărturiei lor autoritatea pe care poporul, indus în eroare, o primise fără cercetare temeinică. Dar Dumnezeu Cel Atot

numite împotrivitoare, fiindcă se împotriveau durerii, sau erau cumva chezăşie să nu cadă fătul pe pămînt cînd se deschidea pîntecele. În două sau trei locuri din Sfînta Scriptură găsim că au fost folosite moaşe, dar pretutindeni pentru naştere şi niciodată pentru control. Prima dată *(Fac. 35, 18)* cînd au apucat-o pe Rahila durerile facerii, a doua oară *(Fac. 38, 27)* cînd a născut Tamara şi a treia oară cînd Faraon a cerut moaşelor evreice *(Ieş. 1, 15 ş.u.)* să ucidă copiii de sex bărbătesc ai evreilor. Dar ele au răspuns că femeile nu nasc în felul egiptencelor, ci mai întîi nasc şi după aceea aduc moaşele. Acest procedeu era pe cît de folositor întîi pentru salvarea evreilor, pe atît de dăunător după aceea pentru încrederea faţă de moaşe, care au învăţat să mintă pentru salvare şi să înşele pentru scuză. *11.* De ce aşadar să ne legăm de lucruri îndoielnice şi sub bănuială, de vreme ce sînt alte dovezi şi învăţăminte mai mari în cercetarea adevărului, unde există semne destul de vădite chiar în situaţii nesigure ale cinstei? Ce este mai simplu decît vătămarea pudoarei, decît deflorarea fecioriei? Nimic desigur nu este mai în văzul lumii decît pierderea neprihanei. Pîntecele se umflă, sarcina fătului îngreuiază mersul, ca să lăsăm la o parte altele care dau pe faţă tainele conştiinţei. *12.* La cele sterpe se poate ascunde necinstea; dar aici, cînd naşterea este cunoscută, chiar dacă a fost ucis copilul, cazul tot se răspîndeşte în urechile tuturora şi libertatea defăimării este gîtuită pentru cei conduşi mai mult de răutate decît de rosturile controlului; Este adevărat, a fost la Verona şi era vizitată adesea de fete şi femei. Căci întotdeauna era respectată. Era respectată şi de preoţi, din respectul faţă de cinstea şi seriozitatea ei. Cum a putut aşadar să ascundă crima pe care i-o putea trăda chiar înfăţişarea? Cum şi-a strîns pîntecele? De ce nu s-a ferit de privirile femeilor, de ochii celor care veneau s-o vadă? Cum în timpul naşterii şi-a înăbuşit gemetele? Căci durerea nu rabdă aceasta. Ba încă Scriptura spune că durerile facerii sînt cele mai mari *(Fac. 3, 16)*. Ziua Domnului, grăieşte Scriptura, vine pe neaşteptate, ca durerile facerii, care înlătură orice putinţă de ascundere *(Isaia, 13, 8-9)*. *13.* Aceasta este cea mai adevărată dovadă de care roşesc şi femeile. Elisabeta s-a ascuns cinci luni fiindcă fusese stearpă şi a rămas grea la bătrîneţe *(Luca, 1, 24)*. Prin aceste semne a fost bănuită de necinste însăşi Fecioara Maria de către necunoscătorii minunii. De aceea chiar Iosif, cu care era logodită Fecioara, a bănuit-o de necinste înainte de a afla de taina întrupării Domnului *(Matei 1, 19)*. *14.* Nu spun că fecioarele nu trebuiesc cercetate; dar afirm deocamdată că nu pot crede şi nu socotesc adevărate lucrurile despre care n-am citit nicăieri. De aceea, fiindcă multe le credem după aparenţă şi nu după adevăr şi fiindcă adesea facem afirmaţii greşite (sînt unii care nu ştiu să facă binele decît de frica pedepsei) să lăsăm acest lucru acelor tinere pe care nu le împiedică ruşinea de la căderе, ci numai teama le opreşte, la care nu există nici o grijă de pudoare sau respect pentru neprihană, ci frică de osîndă. Să lăsăm aceasta servitoarelor, care se tem mai

mult de mustrare decît de păcat. La o fecioară sfințită să nu fie adusă moașa. Aceasta se aduce pentru naștere și pentru lecuirea durerii nu pentru cercetarea cumințeniei. Să lăsăm pe cele lovite de grele defăimări, năpăstuite de martori mincinoși, încolțite de necesitate să ceară control medical, ca să-și dovedească paza trupului, dacă totuși se poate cunoaște aceasta la cele cărora le sînt puse sub bănuială cinstea și neprihana. Totuși, stau destul de rău lucrurile acolo unde este mai puternică dovada trupului decît a mărturisirii. Socotesc că e mai bine să se vadă fecioria după semnele de purtare decît după paza trupului. *15.* Ai scris, ceea ce este foarte important, că unii te-au lăsat să înțelegi că nu ți-ar comunica nimic dacă ai crede că ea merită să fie cinstită și nu urmărită. Așadar, ai primit formele de judecată. Cine sînt cei ce vor să dicteze preoților ce procedură sînt datori să urmeze? Te-am eliberat astfel de trebuința unei cercetări foarte delicate, ca să nu socotești că este necesar să pui în aplicare formula dată. Ce se va întîmpla cu mine, care n-am ascultat de planurile lor? *16.* Știu totuși că acolo sînt foarte mulți care se tem de Domnul. Am văzut și aici și am aflat că și acolo se plîng mulți că defăimarea are alte pricini. Ei spun că unii s-au alăturat lui Maximus fiindcă s-au supărat că această fecioară nu se duce la casele lor, nu dă binețe și nu stă de vorbă cu soțiile lor. Dar ce să facem, cum s-o achităm de această învinuire? Cum s-o înduplecăm să-și facă alte obiceiuri și să le părăsească pe ale sale? Mare greșeală mai face fecioara că rămîne în casă, că se închide în încăperile ei! Citirea Scripturii ne învață că Maria a fost găsită acasă cînd a venit la ea Arhanghelul Gavriil *(Luca 1, 28).* Susana este cerută în căsătorie pentru că fugea de mulțime. Iar cînd se îmbăia, sub porunca ei grădina era închisă *(Dan. 13, 15 ș.u.).* Ce este mai de preț (mai cu seamă la o fecioară a cărei însușire de temelie este cinstea) decît singurătatea? Ce este mai adăpostitor decît singurătatea și mai ușor pentru orice lucrare? Căci ea ocrotește cinstea, nu plimbările. Dar despre altele cu alt prilej; acum trebuie să răspund scrisorii tale. *17.* Mă mir de tine, frate, care-l aperi atît de mult pe Maximus, că n-a fost acuzator, dar că din durere de rudă și de necaz din pricina zvonului răspîndit, n-a putut să refuze sarcina ce i s-a dat și de aceea, după ce a început procesul, a condus cu dușmănie și înverșunare judecata împotriva cuvioasei fecioare. Supărat, a clădit zid despărțitor între camera soției sale și a fecioarei, împiedicînd legăturile firești între surori; dar pe de altă parte îl durea că fecioara la cîmp fugea de tovărășia rudelor sale. Cum nu este acuzator cel ce și-a manifestat mai dinainte simțămîntul de acuzator, care a făcut acuzații cu gura lui, care ți-a umplut urechile de vorbe și a adus martori care au auzit că a cerut ancheta? *18.* Oricît ai căutat dovezi, n-ai putut tăgădui ceea ce ai scris Indiciei, că Maximus, din îndemnul altora sau din simțămînt propriu, a făcut denunț ca pentru o vină gravă. Singură această scrisoare este o dovadă suficientă de acuzare. Eu n-am socotit că trebuie să-ți atrag atenția din scrisoarea dată mie, ci din cea pe care i-ai trimis-o fecioarei;

fiindcă mi-a fost adusă şi citind-o am băgat de seamă că este în ea altceva decît ceea ce mi-ai scris mie. Şi totuşi, fiindcă scrisorile tale nu se potriveau, am socotit că trebuie să te sfătuiesc, nu să te acuz. Aşadar, ce vrea acea argumentare care afirmă ceea ce mi-ai scris şi mie, că fecioara este vinovată de o crimă josnică, anume că a dat naştere unui copil, pe care l-a îngropat? Şi aceasta i-ai scris-o Indiciei, nu mie. Iar ea, cînd a auzit din scrisoare că Maximus este cel care acuză, a arătat acea scrisoare a ta prin care a dovedit că el este denunţătorul. Nu o citise pe cea dată mie şi nu ştia ce scrie în ea. *19.* Aşadar de la început m-am îngrozit, fiindcă nu era vorba de o fărădelege a fecioarei, ci de o defăimare a ei, cerîndu-i-se o cercetare şi un control medical, nu arătîndu-i-se vreo ticăloşie. Cine n-ar fi socotit de la început că această ticluire prin minciuni în nici un caz nu i se potriveşte şi nu i se cuvine ei? Au alergat nişte femei josnice la mînăstire, au răspîndit zvonul în popor că fecioara a dat naştere unui copil pe care l-a sugrumat, zvon care a ajuns în urechile lui Maximus, noua sa rubedenie. Acesta l-a întrebat chiar pe episcop, le-a împrăştiat pe cele care spuseseră astfel de lucruri, punîndu-le pe fugă, pe cît mi s-a spus, iar acei care spuneau că au auzit, fiind chemaţi la biserică, i-au dat pe faţă pe Renatus şi pe Leontius, acei bărbaţi nedrepţi, de soiul celor aduşi de Izabela *(III Regi 21, 10),* arătaţi de Daniel *(Dan. 13, 19),* sau chemaţi de poporul iudeilor să dea mărturie falsă despre Făcătorul vieţilor *(Matei 26, 59–60).* Aceştia, îndată ce au pus la cale ticăloşia au pornit la drum şi, ca să nu las ceva la o parte, s-au alăturat lui Maximus, întovărăşindu-i, după cum a spus Leontius, aceia care răspîndiseră zvonul. Dar cînd au venit în faţa judecăţii mele, întrebaţi mai întîi despre obîrşia pricinii sub cercetare, au dat mărturii deosebite, care se băteau cap în cap din pricina minciunilor, deşi nu fuseseră despărţiţi unul de altul. *20.* Aşadar, fiindcă nu se potriveau în declaraţii, au renunţat ei înşişi la Mercurius şi la Lea, persoane de condiţie josnică şi vrednice de dispreţ. Iar Theudula, nu nepricepută în a-şi arăta nelegiuirea de a se fi culcat mai înainte în patul lui Renatus, a fugit ea singură. Aducînd altă slugă, şi aceasta a spus că s-a mînjit de ticăloşia aceluiaşi Renatus. Astfel că, în ziua hotărîtă pentru declaraţii, şi acestea s-au sustras de la adunarea episcopilor, deşi acelaşi Renatus spusese în ajun că vor veni. *21.* De aceea eu am fixat zi de judecată şi, fără vreun acuzator, fără mărturii zdrobitoare, i-am dat de înţeles cuvioasei mele surori că tu ceri ca în faţa ei să fie cercetată şi controlată medical fecioara amintită. Ea în mod demn a refuzat controlul, dar nu şi mărturia, spunînd că n-a observat la Indicia nimic altceva decît că este de o sfinţenie şi cuminţenie feciorelnică, adăugînd că a locuit la Roma în casa noastră, cînd noi lipseam de acolo, că fecioara, departe de a avea vreo purtare rea, doreşte să i se asigure şi ei de către Domnul Iisus un loc în împărăţia lui Dumnezeu. *22.* Am întrebat-o şi pe sora ei, fiindcă nu obişnuieşte să se despartă niciodată de ea, iar dragostea ei de această viaţă este mărturie. Astfel că, deşi ceea ce spunea fără jurămînt tre-

buie socotit vrednic de a fi crezut, totuşi, sub puterea unei rugăciuni stăruitoare, a mărturisit că o socoteşte străină de nelegiuirea care i se punea în seamă şi că nu cunoaşte la ea nimic potrivnic bunei purtări. *23.* Am întrebat-o şi pe doica Indiciei, femeie de condiţie liberă, care deci nu era sclavă de neam şi care, sprijinită şi de vîrsta şi de credinţa ei, avea libertatea de a mărturisi adevărul, prin slujba ei de doică putînd şti unele lucruri ascunse. Dar şi ea a spus că n-a văzut nimic nepotrivit, nimic săvîrşit de fecioară ca de o lehuză, nimic vrednic de vreo învinuire. *24.* Pe baza acestor mărturii am declarat-o pe fecioara Indicia ca fiind fără pată în purtarea ei. Despre Maximus, Renatus şi Leontius, însă hotărîrea a fost astfel întocmită încît lui Maximus, dacă-şi îndreaptă greşeala, i se lasă speranţa de a se întoarce în rîndul creştinilor, iar Renatus şi Leontius rămîn excomunicaţi dacă nu se arată vrednici de iertare prin căinţă şi prin veştejire îndelungată a faptelor lor. Fii sănătos frate şi gîndeşte-te la noi, fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a VI-a

AMBROZIE CĂTRE SYAGRIUS

1. Îţi sînt proaspete în minte cele petrecute şi aflate la judecata noastră. De aceea le prezint acum ca pe o parte din sufletul meu, avînd faţă de tine, din pricina injuriei aduse neprihanei, o plîngere prietenească, dar plină de durere. Oare a trebuit să fie judecat un proces de feciorie nemaivăzut şi nemaiauzit şi să nu poată fi respins de la început? Aceasta înseamnă că numai cu ocara sa, numai trecînd de la cinste şi ruşine la arătarea necuviincioasă a trupului avea să dea în mod vădit o mare mărturie despre sine, ca să se expună batjocurii şi să fie socotită o neruşinată. Astfel de cinstire ai adus neprihanei, astfel de onoare, pe care se bucură s-o aibă şi să şi-o atragă cele care nu se sfiesc să primească acest dar; acelea care prin purtarea lor pierd libertatea de obşte şi nu mai sînt ocrotite de dreptul legii sfinte sau de cel public, care nu cer un învinuitor, n-au nevoie de o plîngere, ci arată numai neruşinare expunîndu-se ocărilor? *2.* Nu aşa priveau strămoşii noştri neprihana, ci-i arătau atîta cinste încît socoteau că trebuie pornit război împotriva celor fără respect pentru ruşine. Şi, în această privinţă, atît de mare dorinţă de răzbunare exista în trecut (*Jud. 20, 5 ş.u.*), încît au fost nimiciţi toţi membrii tribului lui Veniamin în afară de şase sute, care rămăseseră din război şi pe care i-a apărat muntele în care s-au retras. Căci aşa citim în Sfînta Scriptură, de al cărei cuprins este bine să ţinem seama. *3.* Un levit (*Jud. 19*) cu puţină avere, dar cu suflet mare, locuia în părţile muntelui Efraim. Soarta a făcut să aibă în stăpînire o bucată de pămînt primită ca moştenire. El şi-a luat o tovarăşă de viaţă din Bethleemul Iudeii şi, cum se întîmplă lucrurile la început, din pofta nemăsurată a inimii o dorea cu mare patimă pe tînăra soţie. Dar fiindcă ea nu-i răs-

pundea la fel ardea şi mai mult s-o aibă, cuprins de marea flacără a dragostei, şi focul lui creştea peste măsură. Nevenind însă nimic şi din partea tinerei, fie din slăbiciunea dragostei, fie din pricina durerii că n-are de la ea răspuns pe măsura dorinţelor lui, îşi tot arăta nemulţumirea faţă de ea. De aci mereu certuri, pînă cînd femeia, socotindu-se jignită, i-a dat cheile şi s-a întors acasă la părinţi. *4.* El, cînd a văzut că s-au scurs patru luni, învins de dragoste, s-a hotărît să se ducă la ea, gîndindu-se că părinţii fetei îl vor ajuta să-i înmoaie inima. Cînd a ajuns acolo l-a întîmpinat de la poartă socrul, l-a poftit înăuntru, l-a împăcat cu fiica şi, ca să-i facă să plece veseli, i-a ţinut trei zile ca pentru repetarea nunţii. Şi, cum ginerele voia să plece, socrul i-a mai oprit o zi, făcîndu-i să zăbovească, fiindcă, zicea el, aşa cere omenia. Dar şi după aceasta la fel voia să adauge zilelor de mai înainte şi pe a cincea, cu toate că nu le mai găsea motiv de întîrziere. Totuşi, fiindcă din dragoste părintească nu-i lipsea dorinţa de a mai ţine pe lîngă el fiica, le-a amînat plecarea pînă după amiază, ca să pornească la drum după ce vor lua masa de prînz. Voia să-i mai ţină şi după prînz, sub motiv că de acum se apropie seara. Dar ginerele n-a mai putut fi înduplecat, cu toate rugăminţile socrului. *5.* Astfel, levitul şi-a luat rămas bun, vesel că şi-a recăpătat pe cea dragă lui. Însoţiţi de un servitor au început să grăbească pasul, fiindcă ziua trecuse şi se apropia seara. Femeia era dusă pe un asin, iar bărbatul nu simţea oboseala, căci îşi petrecea drumul vorbind cu femeia şi cu sluga. Cînd s-au apropiat de Ierusalim, oraş care, la depărtare de treizeci de stadii, era acum sub stăpînirea iebuseilor, sluga a fost de părere să intre în oraş, fiindcă în timpul nopţii sînt primejdioase chiar cele sigure şi trebuie să se ferească de ceea ce ar putea aduce întunericul, mai ales fiindcă locuitorii nu erau dintre fiii lui Israel. De aceea, zicea servitorul că trebuiesc luate măsuri pentru ca nu cumva făcătorii de rele, acoperiţi de întunericul nopţii, să săvîrşească vreo nelegiuire. Dar stăpînului nu i-a plăcut această socoteală de a cere găzduire între oameni de neam străin, mai ales fiindcă Gaba şi Rama, cetăţi ale tribului lui Veniamin, nu erau departe. Astfel că n-a ţinut seamă de propunerea servitorului, ca şi cum sfatul trebuie cîntărit după condiţia socială a celui ce-l rosteşte şi nu după valoarea lui, oricît de umil ar fi cel de la care porneşte. Soarele era în asfinţit şi abia au putut ajunge pe înserate în oraşul Gaba. *6.* Dar gabaniţii erau neprimitori, răi, lipsiţi de bunăvoinţă. Iar cînd cineva cerea găzduire ei se purtau neomenos. Mai bine ar fi fost pentru acest levit să nu găsească loc de poposire în Gaba. Dar pentru ca totul să fie rău de la început, la prima casă de oaspeţi n-au fost primiţi. Astfel că au început să se roage de unul şi de altul pentru găzduire, pînă cînd le-a ieşit în cale un bătrîn, care venea de la cîmp şi pe care seara l-a silit să se întoarcă în oraş. Acesta, văzînd că levitul nu este chiar de neluat în seamă, l-a întrebat de unde vine şi unde se duce. „Mă întorc din Betleemul Iudeii, a răspuns levitul, şi mă grăbesc să ajung la muntele Efraim. Am şi femeia cu mine şi am voit să

poposesc peste noapte aici, dar iată că nu găsesc găzduire, căci locuitorii nu vor să mă primească". Drumeții aveau cu ei merinde şi băutură, ca şi hrană pentru asin, dar n-aveau unde să se odihnească. La acestea bătrînul, destul de binevoitor şi de liniştit a răspuns: „Pace ție, deopotrivă oaspe şi concetățean, fiindcă şi eu sînt de obîrşie de prin părțile muntelui Efraim. Am aici locuință bună pentru oaspeți. De timp îndelungat ea este casă de primire pentru străini". Astfel i-a găzduit şi i-a tratat ca oaspeți, punîndu-le la îndemînă cele de trebuință. *7.* Îi îndemna bătrînul la veselie, a ciocnit cu ei multe pahare, pentru ca în vin să găsească uitarea de griji. Dar pe neaşteptate se apropie nişte tineri gabaniți care-i împresoară, împinşi, fără măsură şi stăpînire, la toate poftele. Văzuseră femeia, le plăcuse, şi acum erau gata de orice nebunie. Cuceriți de frumusețea drumeției şi bizuindu-se pe faptul că gazda era un bătrîn fără ajutoare, se gîndesc la băutură, la femeie, şi încep să bată la uşă. *8.* Ieşind, bătrînul îi ruga să nu întineze cu vreo ticăloşie masa oaspeților şi să țină seamă că nu trebuie călcat de ei dreptul pe care-l respectă chiar barbarii, că oaspetele este din acelaşi trib cu ei, bărbat israelit, căsătorit legitim, că faptul de a săvîrşi o astfel de nelegiuire nu va rămîne nepedepsit de dreptatea cerească. Văzînd că nu-i poate înduplecа le-a spus că el are o fiică, fecioară, că le-o dă cu mare durere de părinte, dar cu mai puțină pagubă pentru datoriile de gazdă, că i se pare mai uşor de răbdat o ruşine particulară decît una publică. Dar ei, aținți de puterea patimei şi aprinşi de focul dragostei, doreau cu atît mai vîrtos frumusețea tinerei drumețe cu cît aceasta le era mai hotărît refuzată. Lipsiți de respect față de legea ospitalității rîdeau de cuvintele bătrînului, care vorbea de omenie, fiindcă fărădelegea n-avea pentru ei nici o însemnătate. *9.* Zadarnic întindea gazda mîinile lui de bătrîn, pentru că rugăminții le curate nu-i erau de nici un folos şi altă putere n-avea. Femeia a fost răpită şi silită ticăloşiei toată noaptea. Iar cînd lumina zilei a pus capăt nesăbuinței lor, gazda a deschis uşa nu ca să-l vadă pe bărbat, pe care-l socotea copleşit de ruşinea suferită, ci ca să-i arate compătimire pentru cea care fusese batjocorită şi să plîngă împreună în fața casei pentru ticăloşia care avusese loc. Levitul, cînd a ieşit şi şi-a văzut femeia zăcînd întinsă pe pămînt, socotind că ea de ruşine nu îndrăzneşte să-şi ridice privirea, a început s-o mîngîie, fiindcă nu cu voia ei, ci cu sila a fost supusă umilinței. O îndemna să se ridice şi să-şi urmeze cu el drumul către casă. Şi cum nu primea nici un răspuns, a început s-o strige mai tare, ca şi cum ar trezi-o din somn. *10.* Dar cînd şi-a dat seama că ea este moartă, a aşezat-o pe asin şi a dus-o acasă. Apoi i-a împărțit trupul în douăsprezece părți şi le-a trimis celor douăsprezece triburi ale lui Israel. Zguduit de acest fapt *(Jud. 20),* tot poporul s-a adunat la Massephat şi acolo, luînd cunoştință de plîngerea înaintată de levit, toți au cerut război, hotărînd ca nici unui bărbat să nu-i fie îngăduit să intre în cort înainte de a fi pedepsiți făptaşii groaznicei nelegiuiri. Cu sufletele pline de mînie se îndemnau la

luptă; dar sfatul celor mai înțelepți a schimbat hotărîrea, socotindu-se că nu trebuie pornit de îndată la război împotriva propriilor neamuri, că mai înainte trebuie stat de vorbă despre faptă, despre împrejurările în legătură cu ticăloşia, că nu este drept să ispăşească toți crima cîtorva şi păcatele personale ale unor tineri să primejduiască starea generală a poporului. Astfel că au trimis bărbați care au cerut gabaniților să le predea pe cei vinovați de crima care se înfăptuise, ținînd seamă că nu este mai mică vina de a apăra o crimă decît aceea de a o săvîrşi. *11.* Dar fiindcă solilor li s-a răspuns cu trufie, din tratative de pace s-a ajuns la război. Nici în prima, nici în a doua ciocnire, întrucît cei mulți erau respinşi de cei puțini, israeliții nu socoteau că trebuie să dea înapoi în fața atacurilor vrăjmaşe. Luptau patruzeci de mii de oameni împotriva a douăzeci şi cinci de mii din tribul lui Veniamin şi a şapte sute de tineri gabaniți pricepuți la lupte şi totuşi Israel, hotărît sufleteşte, nu şi-a pierdut încrederea în victorie şi nădejdea în răzbunare. *12.* Erau mai mulți cei ce luptau pentru o cauză dreaptă; dar fiind înfrînți şi socotind că aşa este voința dumnezeiască, prin post şi jale mare au cerut îndurarea milei cereşti. Cu nădejde în dreptatea Domnului s-au întors şi mai îndîrjiți în luptă, încrederea sporindu-le, fiindcă inima le spunea că vor birui. Şi, la început prefăcîndu-se că se retrag, în timpul nopții au trimis pe ascuns trupe în spatele oraşului, unde se găsea armată dușmană, pe care au atacat-o şi au făcut-o să dea înapoi. Aşa au pătruns în oraşul rămas fără apărare şi, punîndu-i foc, flăcările care se înălțau făceau să se creadă că oraşul a fost cucerit. Locuitorii şi-au pierdut nădejdile iar atacatorii au căpătat şi mai mare curaj. Bărbații din tribul lui Veniamin, gîndind că sînt împresurați, că sînt atacați şi din spate, s-au împrăştiat şi au început să fugă în pustiu, iar Israel, dimpotrivă, îi urmărea cu puteri îndoite, nedîndu-le răgaz să se regrupeze. *13.* Astfel au fost uciși douăzeci şi cinci de mii, adică aproape toți bărbații din tribul lui Veniamin, în afară de şase sute care, refugiindu-se şi întărindu-se pe un munte stîncos, parte datorită ocrotirii terenului, parte din pricina rezistenței îndîrjite, au insuflat groază biruitorilor. Căci victoriile îndeamnă la băgare de seamă, iar în înfrîngeri lupta pe viață şi pe moarte poate aduce victoria. Nici numărul femeilor n-a fost scutit de pierderi într-o atît de puternică înfruntare. Toate femeile din tribul lui Veniamin, cu băieți şi fete, au fost trecute prin foc şi sabie, făcîndu-se jurămînt ca nimeni să nu-şi căsătorească fata cu vreun bărbat din acel trib, pentru ca trecerea timpului să aducă nimicirea tribului cu nume cu tot. *14.* Dar pînă la urmă războiul şi ura au luat sfîrşit, iar nebunia s-a schimbat în căință *(Jud. 21)*. Bărbații lui Israel au plîns toți cu jale mare şi au postit, îndurerați că un trib a fost nimicit de frații din celelalte triburi şi că o puternică armată a întregului popor a fost măcelărită. Se tînguiau gîndindu-se că pe drept s-a dus lupta pentru ca făptaşii ticăloşiei să-şi ispăşească nelegiuirea, dar că, din păcate, poporul a întors sabia împotriva propriilor sale măruntaie, căci războiul civil a adus grele pierderi şi

dintr-o parte şi din cealălaltă. S-au vărsat lacrimi, inimile au fost răscolite, dar apoi patimile s-au potolit şi le-a luat locul judecata liniştită. Au fost trimişi soli la cei şase sute de bărbaţi din tribul lui Veniamin, care-şi găsiseră scăpare înăuntrul muntelui stîncos, sau în pustiu, locuri primejdioase pentru asediatori chiar dacă erau mulţi. S-au jelit din pricina acelei nebunii comune, datorită căreia unii şi-au pierdut tovarăşii de trib, iar alţii rudele şi prietenii. Gîndindu-se că tribul nu trebuie să dispară definitiv, s-au sfătuit cum să respecte jurămîntul făcut şi totuşi tribul să-şi ducă viaţa mai departe. *15.* Au făcut aşadar un altar şi au adus jertfe pentru reluarea bunelor legături de pace. Dar pentru că poporul din Iabeş Galaad era osîndit la pedeapsă şi blestem (căci tot Israelul se legase cu jurămînt, ca acela care nu-l va urma pentru pedepsirea ticăloşilor să fie pedepsit cu moartea) au fost aduşi douăsprezece mii de luptători, pentru ca toate femeile şi toţi bărbaţii din Iabeş Galaad să piară de sabie şi să fie cruţate doar fetele nemăritate. A urmat măcelul şi au rămas în viaţă patru sute de fecioare. Israel le-a primit şi, sfătuindu-i pe bărbaţii rămaşi din tribul lui Veniamin să nu se mai gîndească la război, le-a spus să ia în căsătorie pe fetele din Iabeş Galaad, neprihănite prin vîrsta şi cinstea lor. Ele aveau întreagă şi nevinovăţia în faţa bărbaţilor, pentru că nimeni dintre ai lor nu-i atacase cu război, şi dragostea lor, datorită faptului că pentru ei fuseseră cruţate de urgie. În acest chip s-a găsit putinţa de a fi căsătoriţi patru sute de tineri. *16.* Dar fiindcă mai rămăseseră două sute fără soţii, s-a luat şi pentru aceştia, precum citim, o hotărîre fără călcarea jurămîntului. Se prăznuia în fiecare an o sărbătoare în Şilo. Atunci de obicei ieşeau fetele şi făceau hore în cinstea Domnului. Unele erau însoţite de mame şi tot drumul era plin de lume. Unul dintre bătrîni a zis: „Dacă acei două sute de bărbaţi din tribul lui Veniamin, pitiţi în vii, ar sta de veghe pînă ce se revarsă toată mulţimea de femei şi fiecare ridicîndu-se din vii, şi-ar lua ca soţie fata pe care i-o dăruie întîmplarea, aceasta n-ar însemna înşelăciune; căci poporul doreşte să se refacă tribul, dar din cauza jurămîntului nu poate să dea bărbaţilor fiicele sale. Şi, a urmat el, nici jurămîntul nu s-ar călca, dacă se socoteşte că trebuie respectat, fiindcă, pe cît se pare, nu este impusă trebuinţa nici de a ţine, nici de a nu ţine jurămîntul, că trebuie să se ia hotărîri fără teamă. Într-adevăr, dacă părinţii vor cere răzbunare, ei vor fi înduplecaţi parte prin rugăminţi, parte prin întoarcerea vinei împotriva lor că nu şi-au păzit fetele, fiindcă atunci cînd au venit cu ele ştiau că bărbaţii lui Veniamin sînt fără soţii, că tribul este vrednic de milă, nu de pedeapsă. Osînda a fost prea aspră, fuseseră ucişi o mare parte din ei. S-a înfuriat mulţimea peste măsură, căutînd să-i lase fără urmaşi. Dar aceasta înseamnă să-i nimicească şi pe ai săi. Iar lui Dumnezeu nu-i place să piară un trib pentru un popor, şi nici să se ia măsuri atît de aspre pentru cîte o femeie. *17.* Israeliţii au aprobat hotărîrea. Au venit bărbaţii din tribul lui Veniamin şi au fost aşezaţi în vii, în locul potrivit fiecăruia, iar cînd a venit momentul au ocupat drumul plin de

femei. Sărbătoarea Domnului s-a schimbat în sărbătoare de nuntă. Fetele, smulse din brațele părinților, se părea că sînt predate chiar de părinți în mîinile bărbaților și socoteai că fiecare nu e luată, ci dată ca logodnică de la sînul mamei. Astfel, tribul Veniamin, aproape sfărîmat și nimicit, în scurt timp a ajuns înfloritor, dînd învățătură că este spre mare pierdere pentru cei fără frîu călcarea cinstei, fiindcă paguba adusă neprihanei se răzbună crunt. *18.* Acest lucru ne învață Scriptura în mai multe locuri, nu numai în acesta. În cartea Facerii citim că Faraon, regele Egiptului, a fost supus la chinuri pentru că s-a folosit de puterea lui față de Sara, neștiind că ea era soția altuia (*Fac. 12, 17*). *19.* Așadar, dacă voia Domnului este să ocrotească cinstea, cu atît mai vîrtos El voiește să apere neprihana. De aceea fecioarele nu trebuie să fie întinate cu nimic. Cele care nu se căsătoresc și cei ce nu-și iau soții sînt socotiți îngeri ai lui Dumnezeu în cer (*Luca 20, 36*). Nu trebuie să aducem nici o vătămare trupească frumuseții cerești. Pentru că Dumnezeu este puternic, nu rabdă trădarea și socotește o grea și mare jignire să fie atins cumva vreun dar primit de la El, sau să fie întinată o fecioară sfințită Lui. Sănătate, frate, și gîndește-te la noi, cum și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a VII-a

AMBROZIE CĂTRE JUSTUS, SĂNĂTATE!

1. Bine faci, frate, că, întrebîndu-mă ce înseamnă acel siclu, din care o jumătate i se cere evreului s-o dea pentru mîntuirea sufletului, mă îndemni ca, în convorbirile noastre pe calea scrisorilor, să ne ocupăm cu tălmăcirea proorocirii cerești (*Ieș. 30, 12–15*). Într-adevăr, ce este mai prietenesc decît a vorbi despre cele dumnezeiești? *2.* O jumătate de siclu este o drahmă; iar credința este mîntuirea sufletului. Așadar, credința este drahma pe care, cum citim în Evanghelie, pierzînd-o acea femeie a căutat-o cu lumînarea și și-a scuturat casa pentru ea, iar dacă a găsit-o și-a chemat vecinele și prietenele cerîndu-le să se bucure cu ea că a găsit drahma pe care o pierduse (*Luca 15, 8–9*). Mare este pentru suflet paguba dacă și-a pierdut cineva credința, sau dragostea Domnului, pe care și-a cîștigat-o cu prețul credinței. Aprinde așadar și tu candela ta. „Luminătorul tău este ochiul" (*Matei 6, 22*), adică acel ochi lăuntric al minții. Aprinde această candelă în care arde untdelemn duhovnicesc și care luminează în toată casa ta. Caută drahma, care este mîntuirea sufletului tău. Cine a pierdut-o se întristează, cine a găsit-o se înveselește. *3.* Mîntuire a sufletului este și milostenia. Mîntuire a sufletului este chiar bogăția omului, dacă din ea face milostenie ajutînd pe săraci (*Pilde 13, 8*). Credința, așadar, dragostea de Domnul, milostenia sînt mîntuirea sufletului, care se plătește cu prețul întreg al unei drahme. „Căci, precum este scris, a zis Domnul către Moise: Cînd vei face numărătoarea fiilor lui Israel, la cercetarea lor să dea fiecare

Domnului răscumpărare, ca să nu vină nici o nenorocire asupra lor în timpul număratului. Cel ce intră la numărătoare să dea jumătate de siclu, după siclul sfînt, care are douăzeci de ghere; deci darul Domnului va fi o jumătate de siclu. Tot cel ce intră la numărătoare de la douăzeci de ani în sus să aducă această dare Domnului. Să nu dea bogatul mai mult, nici săracul mai puțin de jumătate de siclu dar Domnului pentru răscumpărarea sufletului. Să iei argintul de răscumpărare de la fiii lui Israel și să-l dai la trebuințele cortului adunării și va fi pentru fiii lui Israel spre pomenire înaintea Domnului, ca să caute sufletele voastre" *(Ieș. 30, 12-16). 4.* Era așadar o lipsă fie pentru bogatul care da mai mult, fie pentru săracul care avea mai puțin, dacă acest siclu era în bani și nu în virtute? De aci trebuie să băgăm de seamă că această drahmă n-are înțeles material, ci duhovnicesc, care se socotește că trebuie dată de către toți la fel. *5.* Chiar din acea hrană cerească (iar hrana și desfătarea cerească este înțelepciunea, cu care se întrețineau cei așezați în raiul cel ceresc, care era mîncarea nelipsită a sufletului și pe care cuvîntul cel ceresc o numește mană), precum citim, s-a făcut împărțire la fiecare suflet, astfel încît împărțirea să fie egală. Și au adunat, după rînduiala lui Moise, unii mai multă, alții mai puțină și, măsurînd-o cu omerul, nici celui ce avea mai puțin nu i-a lipsit, nici celui ce avea mai mult nu i-a prisosit. Căci fiecare a adunat mană după numărul sufletelor care erau în cort, cîte un omer pentru fiecare cap de om, adică o măsură de vin, după cum se înțelege. *6.* Înțelepciunea, dacă este peste măsură, vatămă; fiindcă scris este: „Nu te arăta prea înțelept" *(Eccl. 7, 16),* Pavel ne învață că împărțirea harului se face cu măsură cînd zice: „Fiecăruia i se dă arătarea Domnului spre folos. Unuia i se dă prin Duhul Sfînt cuvîntul înțelepciunii, altuia cuvîntul științei, iar altuia credința înțelepciunii prin duhul științei, după același Duh, credința în același Duh, și împarte acel har după voia Duhului" *(I Cor. 12, 7-9).* Ceea ce împarte astfel este dreptate, iar ceea ce împarte după voința Sa este putere. Fiindcă vrea să dea fiecăruia ceea ce știe că-i va fi de folos. *7.* Așadar, omerul este măsură, și anume măsura vinului, care veselește inima omului *(Ps. 103, 9, 2).* Acesta este vinul pe care l-a amestecat în crater Înțelepciunea și pe care-l dă de băut, ca să ne împărtășim din cumpătare și prudență, pe care se cade să le amestecăm deopotrivă în gîndurile și inimile noastre, în toate simțirile care sînt în această casă a noastră, pentru ca să știm că avem toate din belșug și că nimic nu ne lipsește. *8.* Dar se înțelege aceasta mai deplin despre sîngele lui Hristos, al Cărui har nu se împuținează și nu se adaugă. Și dacă iei mult și dacă iei puțin, măsura răscumpărării este împlinită aceeași pentru toți. *9.* Chiar și Paștele Domnului, adică mielul, se poruncește fiilor lui Israel să se mănînce după numărul sufletelor *(Ieș. 12, 3),* să nu se dea unora mai mult și altora mai puțin, ci să mănînce fiecare tot atîta, să nu ia fie mai mult cei mai tari, fie mai puțin cei mai slabi. Egal se împarte tuturora harul, se împarte mîntuirea, se împarte darul. Nu se cade să fie mai

mulți, ca să nu se întoarcă vreunul văduvit de nădejdea mîntuirii. Sînt mai mulți cînd sînt unii în afara numărului. Iar sfinții sînt toți numărați, chiar şi firele de păr ale capului lor sînt numărate *(Matei 10, 30)*. Căci Domnul îi cunoaşte pe toți cei care sînt ai Lui. Dar nu sînt nici mai puțini, ca să nu fie cineva mai slab la primirea harului. *10.* De aceea se porunceşte ca toți să aibă acelaşi devotament de credință în fața Paştelor Domnului, adică a trecerii de la o stare la alta. Sînt Paştele cînd sufletul se leapădă de pătimirea irațională şi îmbracă pătimirea cea bună pentru toți, cînd suferă pentru Hristos şi primeşte trecerea Lui în el ca să locuiască în el, să se mişte şi să devină Dumnezeul lui. Harul este egal pentru toți, dar virtutea este deosebită la fiecare. Aşadar, să-şi ia fiecare partea pe potriva puterilor sale, ca să nu fie în lipsă cel mai tare, sau încărcat cel mai slab *(Matei 20, 9–10). 11.* Ai acest înțeles în Evanghelie, fiindcă în vie se achită lucrătorilor plată egală, dar puțini ajung la victorie, puțini primesc cununa, puțini zic: „Mi s-a gătit cununa dreptății" *(II Tim. 4, 8)*. Căci alta este plata dărniciei şi a harului, alta este plata virtuții şi alta a muncii. *12.* Aşadar siclul, ba chiar jumătate de siclu, înseamnă răscumpărare, ne răscumpără de la moarte, ne răscumpără din robie, ca să nu fim supuşi lumii la care am renunțat. De aceea Domnul spune lui Petru în Evanghelie să meargă pe mare, să arunce cîrligul şi să ia statirul găsit în gura peştelui, ca să-l dea pentru Domnul şi pentru sine celor ce cer dajdie *(Matei 17, 26)*. Acest siclu este aşadar dajdia care se cere după lege. Dar nu fiul regelui, ci străinul datora acest siclu *(Matei 24–25)*. De ce să Se răscumpere din această lume Hristos, Care venise să răscumpere păcatul lumii? De ce să Se răscumpere de păcat Cel Care venise să ridice tuturor păcatul? De ce să Se răscumpere din robie Cel Ce S-a coborît pe Sine ca să dea tuturor libertate? *(Ioan 1, 29)*. De ce să Se răscumpere din moarte Cel Care primise trup *(Filip. 2, 7)*, ca prin moartea Sa să dobîndească pentru toți învierea? *13.* În nici un chip n-a avut nevoie de răscumpărare Cel Ce i-a răscumpărat pe toți. După cum a primit tăierea împrejur ca să împlinească legea *(Luca 2, 22)* şi a venit să Se boteze ca să împlinească dreptatea *(Matei 3, 15)*, la fel n-a refuzat plata dajdiei de un siclu celor ce o cereau, ci îndată a poruncit să se dea pentru El şi pentru Petru un statir în loc de un siclu *(Matei 17, 25)*. Căci a socotit că e mai bine să plătească mai presus de lege decît să tăgăduiască ceea ce era al legii. Dar a arătat că fac contra legii iudeii, care au cerut un siclu de persoană, deşi Moise prescrisese să se ceară o jumătate de siclu. De aceea a cerut să se achite pentru El şi pentru Petru un statir, cîte o drahmă adică pentru fiecare. Bună este dajdia lui Hristos, Care se achită cu un statir. Fiindcă statirul este dreptate, iar dreptatea este deasupra legii. Şi pentru tot cel ce crede în dreptate Hristos este sfîrşitul legii *(Rom. 10, 4)*. Acest statir este găsit în gura unui peşte, a acelui peşte pe care-l prind pescarii, a acelui peşte care-şi cîntăreşte cuvintele sale, ca să-i arate pe cei ce au fost supuşi la proba focului *(Ps. 17, 31). 14.* Iudeii n-au cunoscut acest statir, pe

care l-au dat trădătorului. Dar legea cere o jumătate de siclu pentru răscumpărarea sufletului, iar o drahmă o socoteşte pentru Dumnezeu, fiindcă nu putea cere un siclu întreg. Cu greu putea fi căutată în iudeu partea de legămînt. Iar cel ce este cu adevărat liber, cu adevărat evreu, este în întregime al lui Dumnezeu. Şi cine are libertatea are totul. Nimic nu are cel care refuză libertatea zicînd: „Îmi iubesc stăpînul, femeia şi copiii şi nu voi să mă liberez" *(Ieş. 21, 5)*. Cel ce s-a supus acestei lumi nu se vinde numai stăpînului, ci chiar slăbiciunii sale. Iubeşte lumea, sau mintea sa, adică νοῦς, cel ce are astfel de vrere. Nu se vinde numai soției, ci devine rob al propriei sale alegeri cel ce-şi ia asupră-şi grija casei şi nu pe cea veşnică. Acestuia aşadar stăpînul său îi găureşte urechea în pragul uşii, ca să-i amintească de cuvîntul său, prin care a ales robia. *15.* De aceea tu, creştine, să nu iei pilda acestuia. Fiindcă ți se porunceşte în scris nu să dai lui Dumnezeu o jumătate de siclu dacă vrei să fii desăvîrşit, ci să vinzi toate ale tale şi să le dai săracilor *(Matei 19, 21)*. Nu să păstrezi pentru tine o parte din robi, ci să te părăseşti cu totul pe tine, să iei crucea Domnului şi să-L urmezi. *16.* Ştim astfel că de aceea se cere o jumătate de siclu, fiindcă o jumătate se lăsa pentru neamul acestei lumi, adică pentru trăirea în acest veac, pentru folosul casei şi al urmaşilor pentru care era de trebuință să se socotească şi ceea ce aducea soarta, adică moştenirea. De aceea fariseilor, care-L ispiteau prin întrebări fățarnice dacă-i sfătuieşte să plătească dajdie Cezarului, Domnul le-a răspuns: „De ce mă ispitiți, fățarnicilor? Arătați-Mi banul de dajdie. Iar ei i-au arătat un dinar" *(Matei 22, 18–19)* pe care era chipul Cezarului. Şi le-a zis lor atunci: „Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu" *(Matei 22, 21)*, arătînd că sînt atît de nedesăvîrşiți cei ce se socoteau desăvîrşiți, încît îşi achitau datoriile mai degrabă față de Cezar decît față de Dumnezeu. Cei ce se îngrijeau mai întîi de lume trebuiau să achite mai întîi ceea ce era al lumii. De aceea şi spune: „Dați", adică dați înapoi „cele ce sînt ale Cezarului" voi, la care se găseşte figura şi chipul Cezarului. *17.* Aşadar, acei copii evrei Anania, Azaria, Misael *(Dan. 2, 17)*, acel înțelept Daniil, care n-a primit şi care nu primea nimic *(Dan. 1, 8)* din acea masă a regelui, nu erau îndatorați la plata dajdiei. Căci nu stăpîneau nimic din ceea ce era pe pămînt regal. Iar cei ce le urmează pilda nu achită dajdie, fiindcă Dumnezeu este partea lor *(Deut. 18, 2)*. De aceea zice Domnul: „Dați înapoi", adică dați voi, care ați arătat chipul Cezarului, care se găseşte la voi, dar eu nu datorez nimic Cezarului, fiindcă n-am nimic din această lume. „Căci vine stăpînul acestei lumi şi el nu are nimic în Mine" *(Ioan 14, 30)*. Nimic nu datorează Petru, nimic apostolii Mei, fiindcă ei nu sînt din această lume, chiar dacă sînt în această lume. Eu i-am trimis în această lume, dar nu mai sînt în această lume, fiindcă sînt cu Mine mai presus de această lume. *18.* Deci porunca este să se achite ceea ce este al legii dumnezeieşti, nu ceea ce este al Cezarului. Iar această dajdie n-o mai datora cel desăvîrşit, adică

predicatorul Evangheliei, care predica mai mult. N-o datora Fiul lui Dumnezeu, n-o datora nici Petru cel primit prin har în adopțiune de către Tatăl, fiindcă a zis Iisus: „Ca să nu-i smintim pe ei, mergînd la mare, aruncă undița și peștele care va ieși întîi ia-l și, deschizîndu-i gura, vei găsi un statir. Pe acela luîndu-l, dă-l lor pentru Mine și pentru tine" *(Matei 17, 26)*. O, minune minunată! Dă o jumătate de siclu pe care-l cerea legea și nu refuză ceea ce este al legii, ca unul care a fost făcut din femeie, făcut sub lege *(Gal. 4, 4)*. Am zis „făcut din femeie", gîndind la întrupare, dar femeie după vorba obișnuită, fiindcă în fapt era Fecioară. A venit așadar, sub lege în ceea ce era făcut din femeie, adică în trup. Și de aceea poruncește să se achite un siclu pentru El și pentru Petru, fiindcă amîndoi erau născuți sub lege. Poruncește să se achite după lege, pentru ca să-i răscumpere pe cei ce erau sub lege *(Gal. 4, 5)*. *19.* Și totuși poruncește să se dea un statir pentru ei ca să-și pună frîu gurii, să nu săvîrșească vreun păcat prin vorbe prea multe. Poruncește să se dea banul găsit în gura peștelui, pentru ca ei să afle Cuvîntul. Cereau ce este al legii; dar de ce nu știau ce este al legii? Căci nu se cădea să nu știe cuvîntul lui Dumnezeu. Scris este: „Aproape este cuvîntul în gura ta și în inima ta" *(Deut. 30, 14)*. Așadar, cine n-a păstrat nimic pentru veacul acesta achită lui Dumnezeu tot siclul. Lui Dumnezeu I se achită dreptatea, care este cumpătarea minții. Lui Dumnezeu I se achită paza graiului, care este cumpătarea graiului. „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire" *(Rom. 10, 10)*. *20.* Dar ca înțeles drahma poate fi Vechiul Testament, iar siclul preț al ambelor Testamente. Fiindcă cei după lege erau răscumpărați prin lege. Cine însă se răscumpără prin Evanghelie achită o drahmă după lege și se răscumpără cu sîngele lui Hristos după har, avînd o dublă răscumpărare: și a legămîntului și a sîngelui. Căci nu este de ajuns numai credința pentru desăvîrșire dacă nu se primește și harul botezului și dacă răscumpărarea nu primește sîngele lui Hristos. Așadar, este bună drahma care se achită pentru Dumnezeu. *21.* Drahma nu este un dinar, ci altceva. Pe dinar este chipul Cezarului, iar în drahmă este chipul lui Dumnezeu *(Matei 22, 21)*. Fiindcă este a singurului Dumnezeu, pentru urmarea Lui. Începe de la unul singur și se împrăștie în nesfîrșit. Și iarăși, din numărul nesfîrșit se întorc toate într-unul, ca sfîrșit al lor. Fiindcă Dumnezeu este începutul și sfîrșitul a toate. De aceea cei ce s-au îngrijit de unitate au numit-o nu număr, ci element al numărului. Și de aceea am spus că este scris: „Eu sînt alfa și omega, Cel dintîi și Cel de pe urmă" *(Apoc. 1, 8)* și „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul tău este singurul Domn" *(Deut. 6, 4)*. *22.* Și tu așadar să fii unul și același întru asemănarea cu Dumnezeu. Nu astăzi să fii cumpătat și mîine beat, astăzi pașnic, mîine înfuriat, azi înfrînat, mîine desfrînat. Căci se schimbă fiecare și devine altul după purtarea lui, în care nu se mai cunoaște cine a fost și începe să fie ce n-a fost, deosebit de sine. Nu este bine să se schimbe cineva în mai rău, ci să fie neschimbat, precum chi-

pul de pe drahmă, păstrînd zilnic aceeaşi înfăţişare. Cînd vezi drahma, uită-te la chip, adică atunci cînd ai de-a face cu legea, să priveşti în lege pe Hristos, chipul lui Dumnezeu. Şi fiindcă însuşi chipul lui Dumnezeu este nevăzut şi nestricăcios să-ţi strălucească precum într-o oglindă a legii *(Col. 1, 15)*. Mărturiseşte-L în lege, ca să-L recunoşti în Evanghelie. Dacă L-ai cunoscut în poruncile Lui, recunoaşte-L în lucrările Lui. Sănătate, şi, dacă nu socoteşti fără roadă că m-ai întrebat despre acest siclu, nu sta la îndoială să mă întrebi şi despre altele cînd vei avea iarăşi ceva de întrebat.

Scrisoarea a VIII-a

AMBROZIE CĂTRE JUSTUS

1. Mulţi nu recunosc că ai noştri au scris cu artă. Poate n-au scris cu artă, dar au scris cu har, care este mai presus de orice artă, au scris precum le dădea Duhul a grăi *(Fapte 2, 4)*. Totuşi, cei ce au scris despre artă au găsit artă în scrierile alor noştri şi din ele au întemeiat ştiinţa şi regulile artei. *2.* Mai ales în artă se cere să existe ἀίτιον, ὕλη, ἀποτέλεσμα. Cînd, precum citim, dreptul Isaac spune tatălui său: „Iată focul şi lemnele; unde este jertfa?" *(Fac. 22, 7)*, care din însuşirile artei lipseşte? Cine întreabă se îndoieşte, cine răspunde celui ce întreabă spune ceva şi risipeşte îndoiala. Iată focul, adică ἀίτιον (cauza, începutul) şi lemnele, adică ὕλη, care în latineşte se spune materie, ce este al treilea element, dacă nu ἀποτέλεσμα (efectul, sfîrşitul)? La întrebarea fiului: Unde este jertfa? tatăl a răspuns: Domnul va avea grijă de jertfa ta, fiule! *(Fac. 22, 8)*. *3.* Dar să vedem mai de aproape despre ce este vorba. Dumnezeu arată un berbec cu coarnele încurcate într-un mărăciniş *(Fac. 22, 13)*. Berbecul este Cuvîntul plin de linişte, de măsură şi de răbdare. Prin El se arată că înţelepciunea este jertfa cea bună, cunoaşterea chipului de a merita şi de a cîştiga bunăvoinţa prin jertfă. De aceea şi profetul zice: „Jertfiţi jertfa dreptăţii" *(Ps. 4, 5)*. Astfel jertfa dreptăţii este ca şi jertfa înţelepciunii. *4.* Iată mintea caldă şi fierbinte care luminează ca focul. Iată şi cele ale cunoaşterii, adică materia. Unde este al treilea element, înţelegerea? Iată culoarea; unde este văzul? Iată cele simţite: unde este simţirea? Căci materia nu se vede de către toţi şi de aceea Dumnezeu dă putinţa de a înţelege, de a simţi şi de a vedea. *5.* Ἀποτέλεσμα este Cuvîntul lui Dumnezeu, adică lucrarea şi rodul dezbaterii, care se adîncesc în cei înţelepţi, lămurind cele îndoielnice. Dar, frumos lucru, chiar aceia care n-au crezut în venirea lui Hristos se conving ei înşişi şi mărturisesc ceea ce socotesc că trebuie tăgăduit. Ei spun că berbecul este Cuvîntul lui Dumnezeu fără să creadă însă în taina pătimirii. Dar în acea taină este Cuvîntul lui Dumnezeu, în care s-a împlinit jertfa. *6.* Aşadar, mai întîi să aprindem în noi focul minţii ca să lucreze în noi. Să întrebăm ce este dedesubtul materiei, ce este ceea ce hrăneşte sufletul şi să căutăm această hrană chiar în

întuneric. Nici Sfinții părinți nu știau ce este mana *(Ieș. 16, 15)* și au aflat, se spune că mana este însuși graiul și cuvîntul lui Dumnezeu din care curg și se răspîndesc, ca dintr-un izvor veșnic, toate învățăturile. *7.* Aceasta este hrana cea cerească și ea se află din persoana celui ce zice: „Iată Eu vă voi ploua pîine din cer" *(Ieș. 4)*. Așadar, ἀίτιον este elementul în care lucrează Dumnezeu, Care stropește mințile cu roua înțelepciunii. Ὕλη este materia prin care sufletele văzînd și gustînd se desfătează și întreabă de unde este acel dar mai strălucitor decît lumina, mai dulce decît mierea. Le răspunde acestora Scriptura: „Aici este pîinea pe care v-a dat-o Dumnezeu s-o mîncați" *(Ieș. 15)* și acesta este Cuvîntul lui Dumnezeu, pe care l-a așezat și l-a dat Dumnezeu, cu care se hrănește și se desfată mintea celor înțelepți. Acest cuvînt este curat și ales, luminînd în splendoarea adevărului și dezmierdînd sufletele auditorilor cu farmecul virtuților. *8.* A aflat în sine profetul însuși care este pricina săvîrșirii unui lucru. Căci trimis fiind la regele Egiptului pentru eliberarea poporului lui Dumnezeu, cînd a întrebat pe Domnul: „Cine sînt eu să merg și să scot poporul de sub stăpînirea regelui?" *(Ieș. 3, 11)*, Domnul i-a răspuns: „Eu voi fi cu tine" *(Ieș. 3, 12)*. A întrebat iarăși Moise: „Ce le voi spune dacă mă vor întreba: Cine este Domnul Care te-a trimis și care este numele Lui?" *(Ieș. 3, 13–14)*. A zis Domnul: „Eu sînt Cel Ce sînt?" Vei spune: „Cel Ce este m-a trimis". Acesta este adevăratul nume al lui Dumnezeu: Cel Ce există veșnic. De aceea și Apostolul spune despre Hristos: „Căci Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu Care este în voi, Care a fost propovăduit vouă prin noi, prin mine, prin Sylvan și prin Timotei, n-a fost Da și Nu, ci Da a fost în El" *(II Cor. 1, 19)*. Dar Moise a răspuns: „Dacă nu vor crede mie și nu vor asculta de glasul meu, ci vor zice: Nu ți-a apărut ție Dumnezeu, ce le voi spune?" *(Ieș. 4, 1)*. I-a dat darul de a face minuni ca ei să creadă că El a fost trimis de Dumnezeu. Pentru a treia oară a zis Moise: „Nu sînt vrednic, am voce slabă și limbă greoaie, cum mă va asculta Faraon?" *(Ieș. 4, 10)*. I s-a răspuns lui: „Du-te, și Eu îți voi deschide gura și te voi învăța ce trebuie să spui" *(Ieș. 4, 12)*. *9.* Așadar, acele întrebări au în ele răspunsurile, semințele și θεωρία înțelepciunii. Totuși, plăcută este ἀπότελεσμα, fiindcă zice: „Eu voi fi cu tine". Și cu toate că i-a dat puterea de a face minuni, totuși, pentru că se îndoia și a doua oară, ca să știi că minunile n-au fost făgăduite celor ce nu cred, ci celor ce cred, a răspuns slăbiciunii pe care și-o arăta fie pentru vrednicie, fie pentru puterea rugăminții către Faraon: „Eu îți voi deschide gura ta și te voi învăța ce trebuie să spui". Așadar, ἀποτέλεσμα a fost în chip desăvîrșit păzită. *10.* Ai acest înțeles și în Evanghelie: „Cereți și vi se va da, căutați și veți afla, bateți și vi se va deschide" *(Matei 7, 7)*. Cere ἀπὸ τοῦ ἀιτίου, adică întreabă-L pe Făcător. Ai ὕλη, cele de înțeles, prin care să cauți, și-ți deschide Dumnezeu Cuvîntul. Mintea este cea care lucrează precum focul asupra celor de cunoscut, în care lucrează ardoarea minții precum focul în lemne. Îți deschide Dumnezeu, Cuvîntul, care este

ἀποτέλεσμα. Avem acest înțeles și în alt loc în Evanghelie, cînd zice Domnul: „Cînd vă voi da pe voi în mîna lor nu vă îngrijiți cum sau ce veți vorbi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți. Fiindcă nu voi sînteți care vorbiți, ci Duhul Tatălui vostru este care grăiește în voi" *(Matei 10, 19–20). 11.* Găsești aceasta și în cartea Facerii, unde spune lui Isaac: „Cum l-ai găsit așa curînd, fiul meu?". Și fiul a răspuns: „Domnul Dumnezeul tău mi l-a scos înainte" *(Fac. 27, 20).* Ἀποτέλεσμα este Domnul. Cine caută prin Domnul găsește. Laban, care n-a căutat prin Domnul, ci prin idoli, n-a găsit *(Fac. 31, 33–34). 12.* Dar frumos i-a păzit pe cei numiți ὄροσ (pietre de hotar). Primul ὄροσ este: „Du-te și adu-mi din vînatul tău să mănînc" *(Fac. 27, 4).* Îi ațină și-i încălzește mintea ca într-un foc al îndemnului său să lucreze și să caute. Al doilea ὄροσ este: „Cum l-ai găsit așa de curînd?" *(Fac. 27, 20)* și se găsește în această întrebare. Al treilea ὄροσ este în răspunsul: „Domnul Dumnezeul tău mi l-a scos înainte"? *(Fac. 27, 20).* Ἀποτέλεσμα este Dumnezeu, Care îmbrățișează și cuprinde totul și de Care nu trebuie să te îndoiești. *13.* Există și acel ὄροσ din cei ce lucrează din proprie chemare: „Dacă nu vei semăna, nu vei secera" *(Lev. 25, 11).* Căci oricîtă putere are munca în producerea recoltelor, totuși însușirile pămîntului, printr-un oarecare imbold propriu, fac să răsară și să crească semințele. *14.* De aceea zice Apostolul: „Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească. Astfel nici cel care sădește nu este ceva, nici cel care udă, ci numai Dumnezeu, Care face să crească" *(I Cor. 3, 6–7).* Dumnezeu îți dă în duh și Domnul sădește în inima ta. Fă-l așadar să te insufle și să sădească, pentru ca să ai ce culege; dacă nu vei semăna, nu vei secera. Ți se cere să semeni; n-ai semănat, nu vei secera, așa spune și zicătoarea. Sfîrșitul este urmarea începutului: semănatul este începutul, seceratul este sfîrșitul. *15.* Învață de la mine: firea lucrurilor îl ajută pe cel ce caută să afle. Dar Dumnezeu este făcătorul firii. Atîrnă de Dumnezeu să învățăm bine, fiindcă propria fire este să desăvîrșească învățătura. Cei cu inima împietrită nu învață. Prin fire, care are harul dumnezeiesc, Dumnezeu dă începutul, creșterea și desăvîrșirea, adică acea fire foarte deosebită și dumnezeiască a Treimii. Sănătate și gîndește-te mai departe la noi, cum și noi ne gîndim la tine.

LUCRĂRILE SINODULUI DE LA AQUILEIA ÎMPOTRIVA ERETICILOR PALLADIUS ȘI SECUNDIANUS

1. În timpul consulatului străluciților bărbați Syagrius și Eucherius, în a treia zi a nonelor lui septembrie, în biserica din Aquileia fiind ei de față împreună cu episcopii Valerian din cetatea Aquileia, Ambrozie, Eusebius, Limenius, Anemius, Sabinus, Abundantius, Artemius, Constantius, Justus, Philaster, Constantius, Theodorus, Almachius, Dominus, Amantius, Maxi-

mus, Felix, Bassianus, Numidius, Ianuarius, Proculus, Heliodorus, Jovinus, Felix, Exsuperantius, Diogenes, Maximus, Macedonius, Cassianus, Marcellus şi Eustathius, episcopul Ambrozie a zis:

2. Ne-am sfătuit atîta timp fără acte scrise. Dar fiindcă se spun în urechile noastre atîtea nelegiuiri din partea lui Palladius şi a lui Secundianus, încît cu greu ar putea crede cineva că ei au fost în stare să rostească blasfemii atît de pe faţă, pentru ca nu cumva ei înşişi din viclenie să-şi tăgăduiască declaraţiile, deşi nimeni n-ar putea să se îndoiască de mărturiile unor preoţi atît de însemnaţi, totuşi, fiindcă toţi episcopii sînt de aceeaşi părere, propun să facem acte scrise, pentru ca să nu poată vreunul să-şi tăgăduiască propria declaraţie. Aşadar, trebuie să declaraţi, sfinţiţi bărbaţi, dacă sînteţi de părere să se scrie cele spuse de fiecare. Toţi episcopii au răspuns: „Sîntem de părere". Episcopul Ambrozie a zis: „Trebuie întărite prin act imperial dezbaterile noastre, pentru ca ele să aibă putere de dovezi". *3.* Diaconul Sabinianus citeşte adresa imperială: „Pentru ca nu cumva preoţii dintr-o greşită înţelegere a dogmelor, în dorinţa lor de cercetare a adevărului, să ajungă la dezbinări, am hotărît ca ei să se adune în cetatea Aquileia, socotită de excelenţa ta cu merite în dioceză. Căci nu pot fi mai bine lămurite îndoielile şi părerile potrivnice decît dacă-i aşezăm pe fruntaşi ca mijlocitori în neînţelegerile ivite, pentru ca nepotrivirile care apar în interpretarea dogmelor să fie dezlegate de aceia de la care pleacă înseşi temeliile învăţăturii. *4.* Aşadar, şi acum nu poruncim altfel decît am poruncit, nu schimbînd drumul procedurii, ci revizuind lista preamare a celor de care nu este nevoie la sinod. Ambrozie, episcop al cetăţii Mediolanum, respectat şi prin meritele vieţii sale şi prin vrednicia faţă de Dumnezeu, a arătat că nu e nevoie de mulţime acolo unde adevărul nu e lucrător în mai mulţi, ci în mai puţini, şi că, faţă cu diferite păreri împotrivă, preoţii din localităţile vecine ale Italiei sînt de ajuns şi prea de ajuns. Am socotit că trebuie să-i scutim de oboseală pe veneraţii bărbaţi din localităţi îndepărtate, pentru ca nu cumva vreunul, istovit de bătrîneţe, de vreo slăbiciune trupească, sau de sărăcia vrednică de laudă, să fie pus pe drumuri cu care nu e deprins... Şi celelalte". *5.* Episcopul Ambrozie a zis: „Iată ce a hotărît creştinescul împărat. N-a voit să facă vreo nedreptate preoţilor. A numit chiar pe episcopi ca judecători. Şi de aceea, pentru că ne aflăm într-o adunare preoţească, răspunde la întrebările care ţi se pun. S-a citit scrisoarea lui Arie. Şi acum se va citi din nou, dacă găseşti cu cale. Are blasfemii chiar de la început. Spune că numai Tatăl este veşnic. Dacă eşti de părere că Fiul lui Dumnezeu nu este veşnic, arată aceasta în ce chip doreşti. Dacă socoteşti că trebuie condamnată părerea lui Arie, condamn-o. Sînt aici Evanghelia şi Apostolul, toate cărţile sfinte sînt aici. Începe de unde vrei, dacă socoteşti că Fiul lui Dumnezeu nu este veşnic. *6.* Palladius a zis: S-a făcut una cu voinţa voastră, precum spune ordinul imperial citit de voi, ca adunarea să nu fie generală şi deplină. Cît timp nu sînt de faţă

tovarăşii mei, nu pot să răspund. Episcopul Ambrozie a spus: Cine sînt tovarăşii tăi? Palladius a zis: Episcopii orientali. *7.* Episcopul Ambrozie a spus: Pentru că în trecut orientalii şi-au ţinut sinodul lor în Orient, iar occidentalii în Occident, noi cei din părţile Occidentului, potrivit hotărîrii împăratului, ne-am adunat în Aquileia. Chiar prefectul Italiei a dat un ordin scris, că dacă occidentalii vor să-şi ţină adunarea, să li se dea putinţa de a face aceasta. Şi fiindcă ştia că de obicei occidentalii se adună în Occident şi orientalii în Orient, de aceea a socotit că nu e nevoie să vină la sinodul nostru şi cei din Orient. *8.* Palladius a zis: Împăratul nostru Graţian a poruncit să vină şi cei din Orient; poţi tu să tăgăduieşti aceasta? Chiar împăratul mi-a spus că a poruncit să vină orientalii. Episcopul Ambrozie a spus: A poruncit în înţelesul că nu i-a oprit să vină. Palladius a zis: Iar cererea ta a făcut ca ei să nu vină. Tălmăcind în chip mincinos voinţa împăratului n-ai făcut decît să amîni sinodul. *9.* Episcopul Ambrozie a zis: Nu e nevoie să vorbim preamult despre alte lucruri. Răspunde odată: A zis bine Arie că numai Tatăl este veşnic? Şi a spus aceasta după Scriptură sau nu? Palladius a zis: Nu-ţi răspund. Episcopul Constanţiu a zis: Nu răspunzi după ce ai hulit atîta vreme? Episcopul Eusebius a spus: Dar va trebui să-ţi dai pe faţă fără înconjur libertatea ta de credinţă. Dacă te-ar întreba un păgîn în ce chip crezi în Hristos, n-ar trebui să mărturiseşti că ţi-e ruşine. *10.* Episcopul Sabinus a zis: Tu ai cerut să răspundem. Astăzi ne-am adunat din voinţa ta şi, fiindcă tu ne-ai zorit, n-am aşteptat pe ceilalţi fraţi care puteau să vină. De aceea n-ai dreptul să ocoleşti lucrurile. Spui că Hristos a fost creat, sau spui că din veşnicie este Fiul lui Dumnezeu? Palladius a zis: Precum ţi-am spus, de aceea am venit, ca să dau pe faţă că n-aţi făcut bine răstălmăcind ordinul împăratului. Episcopul Ambrozie a spus: Să se citească scrisoarea lui Palladius, să se vadă dacă asta a cerut, fiindcă, dimpotrivă, se va dovedi că şi acum înşală. Palladius a zis: Da, să se citească. Episcopii au zis: Pe cînd era împăratul la Syrmium te-ai dus tu la el, sau el a venit la tine? Şi au adăugat: Ce răspunzi la aceasta? Palladius a răspuns: El mi-a zis: Du-te. Eu l-am întrebat: orientalii au venit? A răspuns: Au venit. Dar dacă n-au venit orientalii, ce rost are venirea mea? *11.* Episcopul Ambrozie a zis: Să lăsăm la o parte pricina orientalilor; astăzi îţi cer părerea ta. Ţi s-a citit scrisoarea lui Arie. Obişnuieşti să spui că nu eşti arian. Sau condamnă-l azi pe Arie, sau apără-l. Palladius a zis: N-ai autoritatea să-mi pui asemenea întrebare. Episcopul Eusebius a zis: Nu credem că evlaviosul împărat a spus altceva decît a scris. El a poruncit să se adune episcopii occidentali. N-a putut să-ţi spună numai ţie, împotriva celor scrise de el, să nu fie judecată pricina ta fără orientali. Palladius a zis: Dar li s-a poruncit numai italienilor să se adune? Evagrius, presbiter şi delegat, a zis: Dacă ai răspuns cu patru sau cu două zile înainte că vei fi prezent, ce mai aşteptai? Trebuie aşteptată oare, precum spui, părerea tovarăşilor tăi orientali? Aşa trebuia să ceri, dar nu să tăgăduieşti confruntarea. Palladius

a spus: Am venit ca la o adunare deplină, dar am văzut că n-au venit şi tovarăşii mei. Astfel că, dacă am venit am răspuns ordinului şi vă spun acum să nu faceţi ceva în dauna viitorului sinod. *12.* Episcopul Ambrozie a zis: Tu însuţi ai cerut să ne întrunim astăzi. Şi tot astăzi tu ai spus că venim creştini la creştini. Dar nu i-ai dovedit pe creştini. Ai făgăduit că vei da lupta, ai făgăduit că-ţi vei impune părerile tale, sau că le vei primi pe ale noastre, şi ne-a plăcut această poziţie a ta. Noi am dorit să vii ca un creştin. Ţi-am pus în faţă scrisoarea lui Arie, pe care a scris-o Arie, al cărui nume spui adesea că-ţi aduce jignire. Spui că nu-l urmezi pe Arie. Astăzi trebuie să-ţi arăţi deschis părerea: sau condamnă-l, sau susţine-l, prin orice dovezi vrei. Şi a adăugat: Aşadar, după scrisoarea lui Arie, Hristos nu este din veşnicie Fiul lui Dumnezeu. Palladius a zis: Am spus că mă voi dovedi creştin, dar în adunare pe deplin constituită. Nu vă răspund acum în dauna adunării viitoare. Episcopul Eusebius a zis: Ai datoria să-ţi mărturiseşti credinţa fără şiretenie. Palladius a zis: Şi ce lăsăm pentru adunare? *13.* Episcopul Ambrozie a zis: S-a rostit în mod deschis condamnarea celui care tăgăduieşte că Hristos este din veşnicie Fiul lui Dumnezeu. Arie a tăgăduit. Pe acesta îl urmează Palladius, care nu vrea să-l osîndească pe Arie. Aşadar, hotărîţi dacă trebuie aprobată părerea lui, dacă el vorbeşte potrivit Scripturilor sau dacă îi este îngăduit să gîndească împotriva Scripturilor. Căci este scris: Puterea şi înţelepciunea lui Dumnezeu sînt veşnice *(Rom. 1, 20).* Puterea lui Dumnezeu este Hristos *(I Cor. 1, 24).* Deci, dacă puterea lui Dumnezeu este veşnică şi Hristos este veşnic, fiindcă Hristos este puterea lui Dumnezeu *(I Cor. 1, 8).* Episcopul Eusebius a zis: Aceasta este credinţa noastră, aceasta este înţelegerea universală. Anatema să fie cine nu spune aşa. Toţi episcopii au zis: Anatema să fie! *14.* Episcopul Eusebius a zis: El spune că numai Tatăl este veşnic, dar că Hristos are un început. Palladius a zis: N-am văzut pe Arie şi nu ştiu cine este. Episcopul Eusebius a zis: S-a arătat blasfemia lui Arie prin care tăgăduieşte că Fiul lui Dumnezeu este veşnic. Condamni sau susţii această credinţă şi pe autorul ei? Palladius a zis: De vreme ce sinodul n-are autoritate deplină nu declar nimic. *15.* Episcopul Ambrozie a zis: Te îndoieşti să condamni pe Arie după judecăţile dumnezeieşti şi de aceea vorbeşti mereu în doi peri? Şi a adăugat: Să vorbească şi cinstiţii bărbaţi soli ai galilor. Episcopul Constantius, delegat al galilor, a zis: Am condamnat întotdeauna rătăcirea acelui om şi condamnăm şi acum nu numai pe Arie, ci pe oricine spune că Fiul lui Dumnezeu nu este veşnic. Episcopul Ambrozie a spus: Ce zice şi stăpînul meu Justus? Justus, episcop şi delegat al galilor, a răspuns: Anatema să fie cel ce nu mărturiseşte că Fiul lui Dumnezeu este veşnic împreună cu Tatăl. Toţi episcopii au zis: Anatema să fie. *16.* Episcopul Ambrozie a zis: Să-şi spună credinţa şi delegaţii africani, care au adus aici părerea tuturor concetăţenilor lor. Felix, episcop şi delegat, a zis: Dacă va tăgădui cineva că Fiul lui Dumnezeu este veşnic, nu numai eu, delegat al între-

gii Africi, îl condamn, ci glasul întrunit al tuturor preoților, care m-au trimis la această sfîntă adunare, l-a condamnat şi el mai dinainte. Episcopul Anemius a zis: Capitala Illyricului este Sirmium, iar eu sînt episcop al acelui oraş şi spun: cine nu mărturiseşte că Fiul lui Dumnezeu este veşnic, în aceeaşi veşnicie cu Tatăl, anatema să fie el cu toți cei ce mărturisesc ca el. *17.* Episcopul Ambrozie a zis: Ascultați cele ce urmează. Şi s-a rostit tare: singur veşnic, singur fără început, singur adevărat, singur nemuritor. Episcopul Ambrozie a zis: Şi în aceasta condamnă-l pe cel ce tăgăduieşte că Fiul este Dumnezeu adevărat. De vreme ce El este adevărul, cum de nu este Dumnezeu adevărat? Şi a adăugat: Ce răspunzi la aceasta? Palladius a răspuns: Cine spune că nu este Fiu adevărat? Ambrozie a zis: Arie a spus. Palladius a răspuns: De vreme ce Apostolul spune că Hristos este Dumnezeu peste toate, poate cineva spune că nu este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu? *18.* Episcopul Ambrozie a zis: Ca să ştii cît de simplu căutăm noi adevărul, iată, zic şi eu cum zici tu; dar răspunsul este pe jumătate. Cînd zici aşa, pari a tăgădui pe Dumnezeu cel adevărat. Dar dacă mărturiseşti simplu, declară în ordinea în care propun eu că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Palladius a zis: Eu îți vorbesc după Scripturi, spun că Domnul este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Spui că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Palladius a răspuns: Cînd spun Fiu adevărat ce mai trebuie? Episcopul Ambrozie a zis: Nu-ți cer să răspunzi numai că este Fiu adevărat, ci să răspunzi că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. *19.* Episcopul Eusebius: Este Hristos Dumnezeu adevărat după credința tuturor şi după mărturisirea universală? Palladius a spus: Este Fiu adevărat al lui Dumnezeu. Episcopul Eusebius a zis: Şi noi prin adopțiune sîntem fii *(Gal. 4, 7),* dar El este Fiu prin însuşirea naşterii Sale dumnezeieşti. Şi a adăugat: Mărturiseşti, aşadar, că Fiul adevărat al lui Dumnezeu este Domnul adevărat după naştere şi după însuşirea Lui? Palladius a zis: Spun că este cu adevărat Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Eusebius a zis: Socoți aşadar că este contra Scripturii dacă se spune că Hristos este Dumnezeu adevărat? *20.* Şi fiindcă Palladius tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Cine Îl numeşte numai Fiu adevărat al lui Dumnezeu şi nu spune că este cu adevărat Domnul se vede că-L tăgăduieşte ca Dumnezeu. În acest înțeles să mărturisească Palladius, dacă totuşi mărturiseşte, să spună că Fiul lui Dumnezeu este Domnul cel adevărat. Palladius a zis: Cînd Fiul spune: „Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat şi pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis" *(Ioan 17, 3),* aceasta o spune din simțămînt sau cu adevărat? Episcopul Ambrozie a zis: Ioan a zis în epistola sa: „Acesta este Dumnezeu cel adevărat" *(I Ioan 5, 20).* Tăgăduieşte aceasta! Palladius a zis: Cînd îți spun că e Fiu adevărat mărturisesc şi adevărata-I dumnezeire. Episcopul Ambrozie a zis: Şi în aceasta este minciună, fiindcă în aşa chip obişnuiți să spuneți că dumnezeirea este una şi adevărată, încît ziceți că numai dumnezeirea Tatălui nu şi a Fiului este una şi

adevărată. Aşadar, dacă vrei să spui deschis că mă chemi la Scriptură, zi ceea ce a zis evanghelistul Ioan: „Acesta este Dumnezeul cel adevărat", sau tăgăduieşti că a zis. Palladius a zis: În afară de Fiul nu este un altul născut. *21.* Episcopul Eusebius a zis: Hristos este Dumnezeu adevărat după credinţa tuturor şi după mărturisirea universală, iar după părerea ta nu este Dumnezeu adevărat? Palladius a zis: Este puterea Dumnezeului nostru. Episcopul Ambrozie a zis: N-ai libertatea ta a mărturisi şi prin aceasta anatema să fie cel ce nu mărturiseşte că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Toţi episcopii au zis: Anatema să fie cine nu va zice că Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este Domnul cu adevărat. *22.* Iarăşi a adăugat: singur adevărat, singur avînd nemurirea. Episcopul Ambrozie a zis: Fiul lui Dumnezeu are nemurirea, potrivit dumnezeirii, sau nu are? Palladius a zis: Îl admiţi pe Apostol, sau nu? „Împăratul împăraţilor, Care singur are nemurire" *(I Tim. 6, 16).* Episcopul Ambrozie a zis: Ce zice despre Hristos, Fiul lui Dumnezeu? Palladius a zis: Hristos este nume dumnezeiesc sau omenesc? *23.* Episcopul Eusebius a zis: Se numeşte Hristos după legămîntul trupesc, dar Acelaşi este Dumnezeu şi om. Palladius a zis: Hristos este nume trupesc. Hristos e nume omenesc; răspundeţi-mi şi voi mie. Episcopul Eusebius a zis: Ce zăboveşti în lucruri de prisos? Pe cînd se citea rătăcirea lui Arie, care spune că numai Tatăl are nemurirea, ai adus mărturie în sprijinul necredinţei lui Arie citînd din Apostol: „Cel care singur are nemurire şi locuieşte întru lumină neapropiată" *(I Tim. 6, 16).* Dar dacă vrei să înţelegi, în numele lui Dumnezeu se găseşte vrednicia firii întregi, fiindcă în numele lui Dumnezeu este înţeles şi Tatăl şi Fiul. Palladius a zis: N-aţi voit să răspundeţi la ceea ce v-am întrebat şi eu. *24.* Episcopul Ambrozie a zis: Îţi cer în mod deschis părerea: Are Fiul lui Dumnezeu nemurire, după naşterea cea dumnezeiască, sau n-are? Palladius a zis: După naşterea cea dumnezeiască este nestricăcios, dar după trup a murit. Episcopul Ambrozie a zis: Nu dumnezeirea, ci trupul a murit. Palladius a zis: Răspundeţi-mi mai întîi voi. Episcopul Ambrozie a zis: Are sau nu are Fiul lui Dumnezeu nemurirea potrivit dumnezeirii Lui? Nu ţi-ai arătat şi acum înşelătoria şi viclenia după mărturisirea lui Arie? Şi a adăugat: Ce zici despre cel ce spune că Fiul lui Dumnezeu nu are nemurire? Toţi episcopii au zis: Anatema să fie. *25.* Palladius a zis: Cel născut dumnezeiesc este nemuritor. Episcopul Ambrozie a zis: Cu iscusinţă te fereşti de a spune ceva limpede despre Fiul lui Dumnezeu. Dar eu îţi spun: Fiul lui Dumnezeu are nemurire potrivit dumnezeirii Sale. Tu Îi tăgăduieşti nemurirea? Palladius a zis: A murit Hristos sau nu? Episcopul Ambrozie a zis: Sufletul nostru nu moare potrivit trupului, căci este scris: „Nu vă temeţi de cei care ucid trupul iar sufletul nu pot să-l ucidă" *(Matei 10, 28).* Aşadar, de vreme ce sufletul nostru nu poate muri, socoţi că Hristos a murit potrivit dumnezeirii? Palladius a zis: De ce te sperii de numele morţii? Episcopul Ambrozie a zis: Nu mă sperii, ci o mărturisesc după trupul meu. Căci prin el sînt legat în lanţu-

rile morții. Palladius a zis: Despărțirea duhului însemnează moartea; căci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a luat trup şi a murit prin trup. Episcopul Ambrozie a zis: Scris este că Hristos a pătimit. Aşadar, după trup a pătimit, dar după dumnezeire are nemurirea. Cine tăgăduieşte aceasta diavol este. Palladius a zis: Dar eu nu-l cunosc pe Arie. *26.* Episcopul Ambrozie a zis: Aşadar, a greşit Arie, de vreme ce şi Fiul lui Dumnezeu are nemurirea potrivit dumnezeirii. Şi a adăugat: Deci a greşit sau nu? Palladius a zis: Nu sînt de acord. Episcopul Ambrozie a zis: Cu ce nu eşti de acord? Anatema să fie cel ce nu-şi explică limpede credința. Toți episcopii au zis: Anatema să fie. Palladius a zis: Spuneți ce vreți, dumnezeirea Lui este nemuritoare. Ambrozie a zis: A cui? A Tatălui sau a Fiului? Şi a adăugat: Arie a săvîrşit multe rătăciri. Dar să trecem mai departe. *27.* Şi s-a spus din nou: Singur înțelept. Palladius a zis: Tatăl este de la Sine înțelept, dar Fiul nu este înțelept. Episcopul Ambrozie a zis: Deci Fiul nu este înțelept, chiar dacă El este înțelepciunea *(I Cor. 1, 24)?* Doar şi noi zicem că Fiul S-a născut din Tatăl. Episcopul Eusebius a zis: Este ceva atît de nelegiuit, de păgînesc ca faptul de a tăgădui că Fiul lui Dumnezeu este înțelept? Palladius a zis: Este numit înțelepciune; cine poate tăgădui înțelepciunea? Episcopul Ambrozie a zis: Este înțelept, sau nu este? Palladius a zis: Este înțelepciune. Episcopul Ambrozie a zis: Deci este înțelept, de vreme ce este înțelepciunea. Palladius a zis: Vă răspundem după Scriptură. Episcopul Ambrozie a zis: Pe cît văd, Palladius a încercat să tăgăduiască şi că Fiul lui Dumnezeu este înțelept. Episcopul Eusebius a zis: Anatema să fie cine tăgăduieşte că Fiul lui Dumnezeu este înțelept. Toți episcopii au zis: Anatema să fie. *28.* Episcopul Eusebius a zis: Să răspundă şi Secundianus la aceasta. Fiindcă Secundianus tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Cine tace vrea să aibă judecata întreagă. Şi a adăugat: Cînd zice că numai Dumnezeu este bun a mărturisit sau a tăgăduit pe Fiul? Palladius a zis: De vreme ce este scris „Eu sînt Păstorul cel bun" *(Ioan 10, 11),* noi să tăgăduim? Cine nu spune că Fiul lui Dumnezeu este bun? Episcopul Ambrozie a zis: Aşadar, Hristos este bun? Palladius a răspuns: Bun. Episcopul Ambrozie a zis: Aşadar,Arie a vorbit rău numai de Tatăl, de vreme ce şi Fiul lui Dumnezeu este pentru toți Dumnezeu. Palladius a zis: Cine nu spune că Hristos este bun greşeşte. *29.* Episcopul Eusebius a zis: Mărturiseşti că Hristos este bun? Căci şi eu sînt bun. Pentru mine a zis: Bine, slugă bună *(Matei 25, 21)* şi Omul bun scoate din vistieria sa cele bune *(Luca 6, 45).* Palladius a zis: V-am spus doar că nu răspund pînă la adunarea plenară. Episcopul Ambrozie a zis: Iudeii ziceau că este bun *(Ioan 7, 12)* iar Arie tăgăduieşte că Fiul lui Dumnezeu este bun. Palladius a zis: Cine poate să tăgăduiască aceasta? Episcopul Eusebius a zis: Aşadar, bunul Dumnezeu este Fiul lui Dumnezeu. Palladius a zis: Tatăl bun a născut pe Fiul bun. *30.* Episcopul Ambrozie a zis: Şi pe noi ne-a născut buni *(Fac. 1, 31),* dar nu potrivit dumnezeirii noastre. Zici că Bunul Dumnezeu este Fiul lui Dumnezeu? Palladius a zis: Fiul

lui Dumnezeu este bun. Episcopul Ambrozie a zis: Vezi aşadar că Hristos este bun, este Fiu bun, dar nu spui că este Dumnezeu bun; şi noi aceasta te întrebăm. Şi a adăugat: Cine nu mărturiseşte că Fiul lui Dumnezeu este bunul Dumnezeu, anatema să fie. Toţi episcopii au spus: Anatema să fie. *31.* De asemenea a grăit: Singur puternic. Episcopul Ambrozie a zis: Este puternic Fiul lui Dumnezeu, sau nu este? Palladius a zis: Nu e puternic Cel Ce a făcut toate? Poate El mai puţin dacă a făcut toate? Episcopul Ambrozie a zis: Deci rău a zis Arie. Şi a adăugat: Şi în aceasta îl condamni pe Arie? Palladiua a zis: De unde ştiu eu cine este? Eu îţi răspund pentru mine. Episcopul Ambrozie a zis: Este puternic Dumnezeu, Fiul Domnului Dumnezeu? Palladius a răspuns: Este puternic. Episcopul Ambrozie a zis: Este Dumnezeu bun? Palladius a zis: Deja am spus că Fiul lui Dumnezeu, cel Unul Născut, este puternic. Episcopul Ambrozie a zis: Om puternic. Palladius a zis: Fiul lui Dumnezeu este puternic. *32.* Episcopul Ambrozie a zis: Puternici sînt şi oamenii; căci scris este: „Ce te făleşti în răutate tu, cel puternic în nedreptate" *(Ps. 51, 1).* Şi în alt loc: „Cînd sînt slab, atunci sînt puternic" *(II Cor. 12, 19).* Îţi cer să mărturiseşti că este puternic Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Sau, dacă tăgăduieşti, motivează. Căci precum zic că una este puterea Tatălui şi a Fiului, la fel zic că Fiul lui Dumnezeu este puternic ca şi Tatăl. Aşadar, te îndoieşti să mărturiseşti că Fiul lui Dumnezeu este Domnul cel puternic. Palladius a zis: V-am mai spus că vă răspund pe cît pot potrivit discuţiei. Căci voiţi să fiţi voi singuri judecători, voiţi să fiţi voi împărţitori de dreptate. Nu vă răspund acum, ci vă voi răspunde în adunarea generală şi deplină. Episcopul Ambrozie a zis: Anatema să fie cel ce tăgăduieşte că Hristos este Domn puternic. Şi toţi episcopii au zis: Anatema să fie. *33.* S-a spus din nou: singur puternic, judecător al tuturor. Palladius a zis: Fiul lui Dumnezeu, judecător al tuturor, Care dă şi Care primeşte. Episcopul Ambrozie a zis: Prin har a dat, sau prin fire? Şi oamenilor le este dat să judece. Palladius a zis: Spui că Tatăl este mai mare, sau nu? Episcopul Ambrozie a zis: Mai pe urmă îţi voi răspunde. Palladius a zis: Nu-ţi voi răspunde dacă nu-mi răspunzi. Episcopul Eusebius a zis: Dacă nu vei condamna după rînduială rătăcirea lui Arie, nu-ţi vom da putinţa de a întreba. Palladius a zis: Nu-ţi voi răspunde. Episcopul Ambrozie a zis: Este Fiul lui Dumnezeu judecător, precum este scris, sau nu este? Palladius a zis: Dacă nu-mi răspunzi, nu-ţi voi răspunde nici eu, socotindu-te un neevlavios. *34.* Episcopul Ambrozie a zis: Ai mărturisirea mea prin care-ţi voi răspunde. Deocamdată să se citească din nou toată scrisoarea lui Arie. Şi a adăugat: În scrisoarea lui Arie vei găsi această nelegiuire pe care tu o ascunzi. Palladius a zis: V-am întrebat, de ce nu răspundeţi? Episcopul Eusebius a zis: Spunem că Fiul lui Dumnezeu este deopotrivă cu Dumnezeu. Palladius a zis: Tu eşti judecător, aici sînt secretarii tăi. Episcopul Ambrozie a zis: Să scrie ai tăi, dacă vor. *35.* Palladius a zis: Este Tatăl mai mare, sau nu este? Episcopul Eusebiu a zis: După dumnezeire

Fiul este deopotrivă cu Tatăl. Este scris în Evanghelie că iudeii Îl prigoneau nu numai pentru că dezlega sîmbăta, dar şi pentru că numea pe Dumnezeu Tatăl Său, făcîndu-Se pe Sine deopotrivă cu Dumnezeu *(Ioan 5, 18)*. Aşadar, ceea ce au mărturisit nelegiuiţii prigonitori nu putem tăgădui noi cei ce credem. Episcopul Ambrozie a zis: Şi în alt loc este scris: „Care, în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi El întocmai cu Dumnezeu. Ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luînd, făcîndu-Se asemenea oamenilor, şi la înfăţişare aflîndu-Se ca un om. Şi S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte" *(Filip. 2, 6–7)*. Şi a adăugat: Vezi că e deopotrivă cu Dumnezeu şi în chipul lui Dumnezeu? Şi, este scris, a luat chip de rob. Prin ce este aşadar mai mic? În orice caz, prin chipul de rob, nu prin chipul lui Dumnezeu. Episcopul Eusebius a zis: După cum luînd chip de rob n-a fost mai prejos de un rob, tot la fel, luînd chipul lui Dumnezeu, n-a putut fi mai prejos de Dumnezeu. *36.* Episcopul Ambrozie a zis: Poate zici că Fiul lui Dumnezeu după dumnezeire este mai mic. Palladius a zis: Tatăl este mai mare. Episcopul Ambrozie a zis: După trup. Palladius a zis: „Cel ce M-a trimis este mai mare decît Mine" *(Ioan 14, 28)*. A fost trimis de Dumnezeu trupul sau Fiul lui Dumnezeu? Episcopul Ambrozie a zis: Astăzi ne convingem că răstălmăceşti dumnezeieştile Scripturi. Căci scris este: „Pacea Mea o dau vouă, pace vă las vouă. Să nu se tulbure inima voastră. Nu precum dă această lume vă dau Eu. De M-aţi iubi, v-aţi bucura că Mă duc la Tatăl, pentru că Tatăl este mai mare decît Mine" *(Ioan 14, 28–29)*. N-a zis „Cel ce M-a trimis este mai mare decît Mine". Palladius a zis: Tatăl este mai mare. Episcopul Ambrozie a zis: Anatema să fie cel ce adaugă sau micşorează ceva dumnezeieştilor Scripturi! Toţi episcopii au zis: Anatema să fie! *37.* Palladius a zis: Tatăl este mai mare decît Fiul. Episcopul Ambrozie a zis: După trup Fiul este mai mic decît Tatăl, dar după dumnezeire este deopotrivă cu Tatăl. Am văzut în multe locuri din Scriptură că Fiul lui Dumnezeu este deopotrivă cu Tatăl. De ce te miri că după trup e mai mic, de vreme ce a zis că e rob *(Ps. 115, 66)*, a zis că e piatră *(Matei 21, 42)*, a zis că e vierme *(Ps. 21, 7)*, a zis că e mai mic decît îngerii? Fiindcă este scris: „Micşoratu-L-ai pe Dînsul cu puţin faţă de îngeri" *(Ps. 8, 6)*. Palladius a zis: Vă văd că vorbiţi fără evlavie, nu vă răspund fără auditori. Episcopul Sabinus a zis: Să nu-i mai ceară nimeni nici o părere, fiindcă prin nenumărate păreri a hulit. Palladius a zis: Nu vă răspund. *38.* Episcopul Sabinus a zis: Palladius a fost condamnat de toţi. Blasfemiile lui Arie sînt cu mult mai mici decît ale lui Palladius. Şi, pentru că Palladius s-a ridicat şi voia să iasă afară, Sabinus a urmat: De aceea s-a ridicat Palladius, fiindcă vede că trebuie dat pe faţă din mărturiile neîndoielnice ale Scripturilor, cum de altfel a şi fost dat pe faţă. Scris este că după dumnezeire Fiul este deopotrivă cu Tatăl. Să admită că Fiul lui Dumnezeu după dumnezeire n-are ceva mai mare. Scris este, de asemenea, „Dumnezeu, cînd a dat făgăduinţă lui Avraam, de vreme ce n-avea pe nimeni mai mare, pe care să Se

jure, S-a jurat pe Sine Însuşi" *(Evr. 6, 13)*. Vezi aşadar, din Scriptură, că n-avea pe nici un altul mai mare pe care să se jure. Iar Cel despre care se spune că a fost văzut de Avraam este Fiul. De aceea şi zice: „Avraam a văzut ziua Mea şi s-a bucurat" *(Ioan 8, 56)*. Palladius a zis: Tatăl este mai mare. Episcopul Eusebiu a zis: Cînd a vorbit ca Dumnezeu n-a fost mai mare, dar cînd a vorbit ca om a fost mai mare. *39.* Palladius a zis: Tatăl a născut pe Fiul, Tatăl a trimis pe Fiul. Episcopul Ambrozie a zis: Anatema să fie cel ce tăgăduieşte că Fiul este după dumnezeire deopotrivă cu Tatăl. Toţi episcopii au zis: Anatema să fie. Palladius a zis: Fiul este supus Tatălui, Fiul păzeşte poruncile Tatălui. Episcopul Ambrozie a zis: Este supus după legea trupului. De altfel tu însuţi ţi-aduci aminte că ai citit: „Nimeni nu poate să vină la Mine dacă nu-l va trage Tatăl" *(Ioan 6, 44)*. Episcopul Sabinus a zis: Să spună dacă Fiul este supus Tatălui după dumnezeire sau după întrupare. *40.* Palladius a zis: Aşadar, Tatăl e mai mare. Episcopul Ambrozie a zis: Şi în alt loc este scris: „Credincios este Dumnezeu prin care aţi fost chemaţi la împărtăşirea cu Fiul Său" *(I Cor. 1, 9)*. Eu spun că Tatăl este mai mare potrivit trupului pe care l-a primit Fiul lui Dumnezeu, nu potrivit dumnezeirii. Palladius a zis: Ce asemănare este cu Fiul lui Dumnezeu? Şi trupul poate zice: Dumnezeu este mai mare decît mine? Vorbea trupul, sau dumnezeirea, fiindcă acolo era trupul? Episcopul Ambrozie a zis: Trupul fără suflet nu vorbeşte. Episcopul Eusebiu a zis: Dumnezeu în trup vorbea după trup, cînd zicea: „De ce Mă prigoniţi pe Mine, Omul" *(Ioan 8, 40)*. Cine a zis aceasta? Palladius a răspuns: Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Aşadar, Fiul lui Dumnezeu după dumnezeire este Dumnezeu, iar după trup este om. Palladius a zis: A luat trup. Episcopul Eusebiu a zis: Aşadar, s-a folosit de grai omenesc. Palladius a zis: A luat trup omenesc. *41.* Episcopul Ambrozie a zis: Să spună, precum Apostolul, că Fiul a fost supus Tatălui după trup, nu după dumnezeire. Căci scris este: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte" *(Filip. 2, 8)*. Prin ce aşadar a gustat moartea? Palladius a zis: Fiindcă s-a smerit. Episcopul Ambrozie a zis: Nu dumnezeirea, ci trupul s-a smerit şi s-a supus. Şi a adăugat: A zis bine, sau rău Arie că Fiul lui Dumnezeu este o fiinţă desăvîrşită? Palladius a zis: Nu-ţi răspund, fiindcă n-ai autoritatea trebuitoare. Episcopul Ambrozie a zis: Mărturiseşte ce vrei. Palladius a zis: Nu vă răspund. *42.* Episcopul Sabinus a zis: Nu răspunzi pentru Arie, nu răspunzi la întrebări? Palladius a zis: Eu n-am răspuns pentru Arie. Episcopul Sabinus a zis: Ai răspuns în aşa fel încît ai tăgăduit că Fiul lui Dumnezeu e puternic, ai tăgăduit că este Dumnezeu adevărat. Palladius a zis: N-am puterea să te judec pe tine, pe care te învinuiesc de rătăcire. Episcopul Sabinus a zis: Tu însuţi ne-ai silit să ne adunăm. Palladius a zis: Am cerut să vă adunaţi ca să vă învinuiesc. De ce n-aţi respectat ordinul împăratului? L-aţi păcălit, ca să nu ţineţi adunare plenară. Episcopul Ambrozie a zis: Cînd se citeau rătăcirile lui Arie, a fost condamnată deopotrivă şi rătăcirea ta, care este

la fel cu rătăcirea ariană. Ai găsit de cuviință ca la mijlocul scrisorii să faci citatele scripturistice pe care le-ai vrut. Ți s-a răspuns în ce chip Fiul a spus că Tatăl este mai mare, prin aceea că după primirea trupului de către El, Tatăl este mai mare. Ai spus chiar că Fiul lui Dumnezeu este supus Tatălui și la aceasta ți s-a răspuns că Fiul lui Dumnezeu este supus după trup, nu după dumnezeire. Ai mărturisirea noastră, acum ascultă-le și pe celelalte. Fiindcă ți s-a răspuns, răspunde la cele care ți se citesc. *43.* Palladius a zis: Nu-ți răspund, fiindcă nu se scrie tot ce spun eu; se scriu numai cuvintele voastre. Nu vă răspund. Episcopul Ambrozie a zis: Vezi că se scrie tot. De altfel cele scrise sînt destule pentru a ți se arăta rătăcirea. Și a adăugat: Spui că Hristos este o făptură, sau tăgăduiești? Palladius a zis: Nu răspund. Episcopul Ambrozie a zis: Cu mai puțin de o oră înainte, pe cînd se citea că Arie l-a numit pe Hristos făcut, ai tăgăduit: n-ai vrut să-i condamni necredința. Spune măcar acum: Hristos a fost născut, sau făcut din Tatăl? Palladius a zis: Dacă vreți, să vină secretarii noștri și să înregistreze totul. Episcopul Sabinus a zis: Să-și aducă secretarii. Palladius a zis: Vă vom răspunde în plenul sinodului. *44.* Episcopul Ambrozie a zis: Attalus a semnat lucrările Sinodului de la Niceea. Să tăgăduiască faptul că a venit la sinod. Să ne spună astăzi dacă a semnat lucrările Sinodului de la Niceea, sau nu. Și fiindcă Attalus tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Preotul Attalus, deși este dintre arieni, are totuși autoritatea de a vorbi. Să mărturisească în chip liber dacă a semnat în tratatul Sinodului de la Niceea sub episcopul său Agrippinus, sau n-a semnat. Attalus a zis: Ai spus de cîteva ori că am fost osîndit; nu-ți răspund. Episcopul Ambrozie a zis: Ai semnat formula Sinodului de la Niceea, sau nu? Attalus a zis: Nu-ți voi răspunde. *45.* Palladius a zis: Măcar vreți să fie o formulare deplină sau nu? Preotul Cromatius a zis: Nu I-ai tăgăduit făptura, dar ai tăgăduit că este puternic. Ai tăgăduit tot ceea ce mărturisește credința recunoscută de sinoade. Episcopul Sabinus a zis: Noi sîntem martori că Attalus a semnat în Sinodul de la Niceea și acum nu vrea să răspundă. Ce ziceți toți? Și fiindcă Attalus tăcea, episcopul Ambrozie a zis: Să spună dacă a semnat lucrările Sinodului de la Niceea sau nu. *46.* Palladius a zis: Să stea secretarul nostru și al vostru și să scrie totul. Episcopul Valerianus a zis: S-a scris tot ce ai spus și ai tăgăduit. Palladius a zis: Spuneți ce vreți. Episcopul Ambrozie a spus: Fiindcă prea adesea vrea să fie condamnat Palladius, care de multe ori a fost condamnat, citesc scrisoarea lui Arie, pe care el n-a voit s-o condamne. Mărturisiți cu ce sînteți de părere. Toți episcopii au zis: Să se citească. S-a recitit: „Născut, dar nu în chip aparent", și celelalte. Episcopul Ambrozie: Eu ți-am răspuns cine e mai mare, ți-am răspuns cine e supus; acum răspunde și tu. *47.* Palladius a zis: Nu voi răspunde dacă nu vor veni și alți auditori după trecerea zilei de duminică. Episcopul Ambrozie a zis: Ai venit să stăm de vorbă. Dar după ce ți-am spus cele împotrivă, ai văzut scrisoarea lui Arie, pe care n-ai vrut s-o condamni, dar n-o poți susține; de aceea

acum te sustragi şi răstălmăceşti totul. Îţi recitesc în întregime fiecare punct. Spune dacă, după părerea ta, Hristos a fost făcut şi, dacă a fost, cînd n-a existat sau întotdeauna a existat cel Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu? Cînd vei auzi scrisoarea lui Arie, sau să o condamni, sau să o aprobi. *48.* Palladius a zis: De vreme ce te învinuiesc de impietate, nu recunosc judecata ta. Eşti un trădător. Episcopul Sabinus: Spune ce lipsă de evlavie pui pe seama fratelui şi tovarăşului nostru de preoţie Ambrozie. Palladius a zis: V-am mai spus că voi răspunde în plenul sinodului, cînd va avea cine să mă audă. Episcopul Ambrozie a zis: Vreau să fiu criticat şi combătut în auzul fraţilor mei. Spune aşadar, ce am zis neevlavios, cum ţi se pare că sînt neevlavios eu care apăr evlavia. Episcopul Sabinus a zis: Dar ţi se pare neevlavios cel care combate blasfemiile lui Arie? *49.* Palladius a zis: N-am spus că nu e bun Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Zici aşadar, că Hristos este Dumnezeu bun? Palladius a zis: Nu vă răspund. Episcopul Valerianus a zis: Nu-l siliţi preamult pe Palladius. El nu poate să mărturisească uşor adevărurile noastre. Căci conştiinţa lui este pătată de o dublă blasfemie: a fost în rîndul fotinienilor şi condamnat cu ei, iar acum va fi condamnat pentru a doua oară. Palladius a zis: Dovedeşte ce spui. Episcopul Sabinus a zis: Nu putea să-L tăgăduiască pe adevăratul Hristos dacă nu-i urma pe tăgăduitorii Lui. *50.* Episcopul Ambrozie a zis: M-ai învinuit că sînt neevlavios, dovedeşte-o. Palladius a zis: Vom face expunerea noastră şi cînd vom face-o atunci vom putea sta de vorbă. Episcopul Ambrozie a zis: Condamnă rătăcirea lui Arie. Fiindcă Palladius tăcea, episcopul Eusebius a zis: Pierdem vremea degeaba. Palladius n-a voit să condamne atîtea rătăciri ale lui Arie, ci dimpotrivă, s-a arătat de partea lor vorbind despre ele. Cine nu-l condamnă pe Arie este asemenea lui şi pe drept trebuie numit eretic. Toţi episcopii au zis: Pentru noi anatema să fie Palladius. *51.* Episcopul Ambrozie a zis: Primeşti, Palladius, să citim şi celelalte idei ale lui Arie? Palladius a zis: Aduceţi auditori. Să vină secretari pentru ambele părţi. Nu puteţi fi judecători dacă în sală nu sînt şi auditori. Şi dacă nu vor veni ambele părţi să audă nu vă voi răspunde. Episcopul Ambrozie a zis: Ce auditori vrei? Palladius a răspuns: Sînt aici mulţi bărbaţi cinstiţi. Episcopul Sabinus a zis: După atîtea blasfemii mai vrei şi auditori? Episcopul Ambrozie a zis: Preoţii trebuie să-i judece pe laici nu laicii pe preoţi. Totuşi, spune ce judecători vrei. Palladius a zis: Să vină auditori. Preotul Chromatius a zis: De ce să nu fie audiaţi acum şi tovarăşii lui Palladius, pentru ca judecata preoţească să se săvîrşească pe deplin? *52.* Palladius a zis: Nu sînt lăsaţi să vorbească. Să vină auditori şi secretari şi dintr-o parte şi din cealaltă, şi vă voi răspunde în adunarea generală. Episcopul Ambrozie a zis: Deşi e prins în atîtea rătăciri, este ruşinos totuşi să pară condamnat de laici cel ce se pretinde preot. Chiar şi pentru aceasta trebuie să fie condamnat, fiindcă aşteaptă sentinţa laicilor, cu toate că mai degrabă preoţii trebuie să-i judece pa laici. Faţă cu cele pe care le-am auzit mărturisite de către

Palladius şi faţă cu cele pe care n-a vrut să le condamne, declar că el este nevrednic şi trebuie să i se ia preoţia, iar în locul lui să fie rînduit un dreptcredincios. Toţi episcopii au zis: Anatema să fie Palladius. *53.* Episcopul Ambrozie a zis: Împăratul preabun şi creştin a aprobat, iar noi am dat procesul în judecata preoţilor şi am hotărît ca tot ei să fie arbitri ai neînţelegerilor. De vreme ce ne-a fost dată sarcina de a fi tălmăcitori ai Scripturilor, îl condamnăm pe Palladius, fiindcă n-a voit să condamne ideile rătăcite ale lui Arie şi fiindcă a tăgăduit veşnicia Fiului lui Dumnezeu şi celelalte în legătură cu aceasta. Aşadar, să fie socotit anatema. Toţi episcopii au zis: Toţi îl condamnăm; anatema să fie. *54.* Episcopul Ambrozie a zis: Aşadar, fiindcă toţi cei adunaţi sînt bărbaţi creştini, fraţi dovediţi lui Dumnezeu şi tovarăşi de preoţie cu noi, să-şi spună fiecare pe rînd părerea sa în pricina judecată. Episcopul Valerianus a zis: După părerea mea, cine apără pe Arie este arian. Cine nu condamnă blasfemiile lui este el însuşi blasfemiator. De aceea socot că un astfel de om nu trebuie să rămînă în rîndul preoţilor. Palladius a zis: Aţi început să vă jucaţi, jucaţi-vă. Fără adunarea orientalilor nu vă răspundem. *55.* Anemius, episcop de Sirmium, a zis: Cine nu condamnă ereziile ariene este neapărat arian. Aşadar, îl socotim străin de obştea noastră şi din nou exclus din cinul preoţesc. Episcopul Constantius din Arausica a zis: Pe Palladius, ucenic al lui Arie, ale cărui rătăciri au fost condamnate de cucernicii noştri părinţi în Sinodul de la Niceea şi aprobate acum una cîte una de Palladius, cînd au fost reluate în discuţie, fiindcă nu se ruşinează să declare că Fiul lui Dumnezeu este „făcut" şi nu este de o fiinţă cu Dumnezeu Tatăl, ci că S-a născut în trup, tăgăduindu-L ca Dumnezeu adevărat, îl socotesc vrednic de veşnică osîndă. *56.* Episcopul Justus a zis: Sînt de părere că Palladius, care n-a voit să condamne blasfemiile lui Arie, ci, pe cît s-a văzut, mai degrabă le-a aprobat, nu poate să se mai socotească între episcopi şi nici să mai fie preot. Eventius, episcop de Ticinum, a zis: Pe Palladius, care n-a voit să condamne rătăcirea lui Arie, îl socotesc îndepărtat pentru totdeauna din cinul sacerdotal. *57.* Abundantius, episcop de Trident, a zis: Palladius, de vreme ce apără blasfemii evidente, să ia cunoştinţă că a fost condamnat de Sinodul de la Aquileia. Eusebius, episcop de Bononia, a zis: Fiindcă Palladius nu numai că n-a voit să condamne dar s-a şi făcut apărătorul rătăcirilor lui Arie scrise într-un stil diabolic, pe care n-ar fi trebuit nici măcar să le audă, tăgăduind că Fiul lui Dumnezeu este Domnul adevărat, Domnul cel bun, Domnul cel înţelept, Domnul cel veşnic, socotesc că acest Palladius trebuie să fie pe drept condamnat de adunarea preoţească şi de judecata tuturor dreptcredincioşilor. *58.* Sabinus, episcop de Placentia, a zis: Fiindcă a devenit limpede pentru toţi că Palladius este susţinător al necredinţei ariene împotriva credinţei evanghelice şi apostolice, hotărîrea întregului sinod împotriva lui este dreaptă şi de aceea, după părerea mea umilă, el din nou trebuie dezbrăcat de haina preoţească şi alungat din

această sfîntă adunare. Felix şi Numidius, delegaţi ai africanilor, au zis: Palladius, care s-a declarat în Sinodul de la Aquileia susţinător al ereziei ariene, anatema să fie. Dar îi condamnăm şi pe cei ce s-au declarat contra adevărurilor stabilite în Sinodul de la Niceea. *59.* Limenius, episcop de Vercellae, a zis: Se ştie că ideile ariene au fost adesea condamnate şi Palladius n-a voit să se corecteze şi să se îndrepte, ci mai vîrtos le-a aprobat şi s-a întinat de necredinţă, pe care şi-a mărturisit-o public. De aceea şi eu sînt de părere că el trebuie să fie înlăturat din rîndul clericilor. Maximus, episcop de Emona, a zis: Dumnezeu ştie că pe drept a fost condamnat Palladius, care n-a voit să dezaprobe blasfemiile lui Arie, ci mai mult le-a susţinut; de aceea şi conştiinţa credincioşilor îl condamnă. *60.* Exsuperantius, episcop de Dertona, a zis: Şi eu îl condamn, ca toţi ceilalţi colegi ai mei, pe Palladius, care n-a voit să condamne secta şi învăţătura lui Arie, ci dimpotrivă, a apărat-o. Bassianus, episcop de Lauda, a zis: Am auzit şi eu, ca şi ceilalţi fraţi de credinţă, rătăcirile lui Arie, pe care Palladius nu numai că nu le-a condamnat, dar chiar le-a întărit. Anatema să fie el şi înlăturat din cler. *61.* Philaster, episcop de Brixium, a zis: Condamn împreună cu toţi blasfemiile şi nesăbuinţa lui Palladius, care urmează şi apără învăţătura ariană. Constantius, episcop de Sciscia, a zis: Şi eu sînt de părere, ca şi toţi tovarăşii mei de preoţie, că trebuie condamnat Palladius, care n-a condamnat blasfemiile şi impietăţile lui Arie. Heliodorus, episcop de Altinium, a zis: Condamn, ca toţi ceilalţi fraţi întru preoţie, pe Palladius, care nu a mărturisit adevărul, ci cu gînd nesocotit se face tovarăş de rătăcire cu Arie şi cu toţi ereticii. *62.* Felix, episcop de Zadera, a zis: Pe Palladius, care spune blasfemii ca Arie, împotriva Fiului, îl condamn ca toţi ceilalţi. Theodor, episcop de Octodorum, a zis: Pe Palladius, care a tăgăduit pe Hristos ca Dumnezeu adevărat şi veşnic împreună cu Tatăl, nu-l socotesc în nici un chip nici creştin, nici preot. Dominus, episcop de Gratianopolis, a zis: Şi eu, ca şi ceilalţi fraţi care l-au condamnat, sînt de părere că trebuie condamnat Palladius, care rămîne mereu în rătăcirea lui Arie. *63.* Proculus, episcop de Massilia, a zis: Pe Palladius, care necondamnînd apără sub forma unei moşteniri neevlavioase blasfemiile lui Arie, precum l-a arătat ca pe un hulitor şi nevrednic de preoţie părerea celor mai mulţi venerabili preoţi, şi părerea mea îl arată la fel vrednic de veşnică osîndă. Diogenes, episcop de Genua, a zis: Pe Palladius, care nu recunoaşte, ci dimpotrivă tăgăduieşte pe Domnul Hristos ca Dumnezeu adevărat asemănător şi deopotrivă cu Tatăl, îl socot, ca şi ceilalţi fraţi ai mei de preoţie, vrednic de osîndă. *64.* Amantius, episcop de Nicia, a zis: Pe Palladius, care n-a combătut secta lui Arie, îl condamn şi eu urmînd judecata tovarăşilor mei de preoţie. Episcopul Ianuarius a zis: După cum toţi tovarăşii mei de preoţie l-au condamnat pe Palladius, la fel şi eu, după aceeaşi judecată a lor, socotesc că trebuie condamnat. *65.* Şi fiindcă Secundianus căuta să nu fie observat, episcopul Ambrozie a zis: Ai auzit, Secundianus, cum Palladius pentru rătăci-

rea lui a fost condamnat de sinodul clerical. Deşi nu ne place că tu nu te sperii de rătăcirea şi de nebunia lui, adică a lui Palladius, totuşi îţi pun şi ţie, în chip special, cîteva întrebări: Ce zici, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, este sau nu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Cine tăgăduieşte că este Dumnezeu adevărat Tatăl Domnului şi Dumnezeului nostru Iisus Hristos nu este creştin. La fel cine tăgăduieşte că Domnul este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Episcopul Ambrozie a zis: Mărturiseşti că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a răspuns: Spun că este adevărat Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut adevărat Fiul lui Dumnezeu. *66.* Episcopul Ambrozie a întrebat: Spui că este Dumnezeu adevărat? Secundianus a răspuns: Fiu adevărat Unul-Născut; cine tăgăduieşte că este adevărat Fiul lui Dumnezeu? Episcopul Eusebius, a zis: Nu este de ajuns să mărturiseşti că Fiul lui Dumnezeu este Unul-Născut; căci aceasta toţi o mărturisim. Pricina este că potrivit credinţei lui Arie numai Tatăl este Dumnezeu adevărat, iar Fiul nu este Dumnezeu adevărat. Mărturiseşte simplu: Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Nu ştiu cine a fost Arie, nu ştiu ce a zis el. Vorbeşti cu mine viu către viu. Spun ce a zis Hristos: „Unul-Născut, Care este în sînul Tatălui" *(Ioan 1, 18).* Deci spune că este Fiul Cel Unul-Născut al Tatălui, adică Fiul Cel Unul-Născut este adevărat Fiul lui Dumnezeu. *67.* Episcopul Ambrozie a zis: Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Şi a adăugat: În cărţile dumnezeieşti este scris: „Fiindcă cei ce jură pe pămînt vor jura pe Dumnezeu adevărat" *(Isaia 66, 16).* Fără îndoială că este vorba despre Hristos, despre Care noi mărturisim că este Dumnezeu adevărat. Credinţa şi mărturisirea noastră aceasta este că Unul-Născut Fiul Tatălui este Dumnezeu adevărat. Zi şi tu că Fiul este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Din Dumnezeu adevărat. *68.* Episcopul Ambrozie a zis: Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Dar mincinos? Episcopul Ambrozie a zis: Recurgi la o şiretenie ca să nu spui că e Dumnezeu adevărat şi Dumnezeu cu adevărat Unul-Născut. Dar spune simplu: Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Am spus că Fiul lui Dumnezeu este Unul-Născut. *69.* Episcopul Eusebiu a zis: Aceasta nu tăgăduieşte Fotinus, aceasta mărturiseşte Sabellius. Episcopul Ambrozie a zis: Cel ce nu mărturiseşte aceasta este pe drept condamnat şi prin aceasta te acuz, chiar dacă tăgăduieşti în glumă adevărul. Ţi se cere să spui nu numai că Fiul lui Dumnezeu este adevărat Unul-Născut ci şi că este Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Mărturisesc că sînt serv al adevărului. Cele ce spun eu nu sînt scrise, cele ce spui tu sînt scrise. Afirm că Hristos este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Cine tăgăduieşte că este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu? *70.* Episcopul Ambrozie a zis: Cine tăgăduieşte că Cel Unul-Născut, Fiul lui Dumnezeu, este Dumnezeu adevărat, anatema să fie. Secundianus a zis: De ce-mi spui, ceea ce nu este scris, că este Dumnezeu adevărat Unul-Născut

Fiul lui Dumnezeu? Episcopul Ambrozie a zis: Cînd Arie a tăgăduit că Hristos Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat, aceasta înseamnă sacrilegiu pe față. Secundianus a zis: Spun că Iisus Hristos este Dumnezeu ca Fiu al lui Dumnezeu fiindcă Hristos înseamnă Fiu adevărat, Fiul lui Dumnezeu, dar că este Dumnezeu adevărat nu este scris. *71.* Episcopul Ambrozie a zis: Încă n-ai înțeles? Şi a adăugat: Ca să nu i se pară că este ceva ascuns, să-şi repete afirmația. Să spună aşadar, că Hristos Cel Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Am spus. Ce vrei să-mi smulgi mai mult? Episcopul Ambrozie a zis: Ce-ai spus? Desigur, dacă ai fi spus adevărul de multe ori, ar trebui să-l spui şi acum, fiindcă trebuie repetat adesea ceea ce se spune vrednic de slavă. Secundianus a zis: S-a zis: „Să fie cuvîntul vostru da, da, şi nu, nu" *(Matei 5, 37). 72.* Episcopul Ambrozie a zis: Cel ce zice că Însuşi Tatăl este Fiul, săvîrşeşte un sacrilegiu. Aceasta ți se cere să spui că Fiul lui Dumnezeu S-a născut ca Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Eu spun că Fiul este născut de Dumnezeu, fiindcă Tatăl Însuşi spune: „Te-am născut" *(Ps. 19, 3)* mărturisind că L-a născut. *73.* Episcopul Ambrozie a zis: Este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Şi dacă-I adaugi la nume şi cuvîntul „adevărat", auzi ce credință este în tine şi eşti creştin? Episcopul Eusebius a zis: Cine a tăgăduit că El este Dumnezeu adevărat? Arie şi Palladius au tăgăduit. Dacă tu-L crezi Dumnezeu adevărat trebuie să arăți simplu. *74.* Episcopul Ambrozie a zis: Dacă nu spui că Hristos este Dumnezeu adevărat, născut din Dumnezeu adevărat, însemnează că-L tăgăduieşti. Secundianus a zis: Întrebat despre Fiul, am dat răspunsul. Am răspuns cum trebuie să mărturisesc. Avem expunerea voastră; o vom aduce să se citească. Ambrozie a zis: Astăzi trebuie s-o aduci, dar încerci să te fereşti. Îmi ceri mărturisire, dar şi eu îți cer mărturisire. Este Dumnezeu adevărat Fiul lui Dumnezeu? Secundianus a zis: Este Dumnezeu Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu. Şi eu te întreb: Este Unul-Născut? *75.* Episcopul Ambrozie a zis: Rațiunea să ne conducă, cu impietatea şi nesăbuința ta. Cînd zici Dumnezeu adevărat Unul-Născut, nu zici Dumnezeu adevărat, ci Unul-Născut adevărat. De aceea, ca să înlăturăm acest neajuns, răspunde: Este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat? Secundianus a zis: Aşadar, Dumnezeu n-a născut pe Dumnezeu? Acela care este Dumnezeu adevărat, a născut ceea ce este, a născut pe Fiul Unul Adevărat, Unul-Născut? Ambrozie a zis: Nu mărturiseşti că este Dumnezeu adevărat şi vrei să spui că este adevărat Cel Unul-Născut. Şi eu zic că este Unul-Născut, dar Dumnezeu adevărat. Secundianus a zis: Eu spun că a fost născut de Tatăl, dar spun că S-a născut pentru toți.

76. Valerianus episcop de Aquileia, Ambrozie episcop de Mediolanum, Eusebius episcop de Bononia, Limenius episcop de Vercellae, Anemius episcop de Sirmiun în Illyricum, Sabinus episcop de Placentia, Abundantius episcop de Tridentum, Philaster episcop de Brixium, Constantinus episcop de

Arausica, delegat al galilor. Theodorus episcop de Octodorum. Dominus episcop de Gratianopolis. Amantius episcop de Nicia. Maximus episcop de Emona. Bassianus episcop de Lauda. Proculus episcop de Massilia, Heliodor episcop de Altinum. Felix episcop de Zadera. Eventius episcop de Ticinum. Exsuperantius episcop de Dertona. Diogenes episcop de Genua. Constantius episcop de Sciscia. Justus episcop de Lugdunum, alt delegat al Galilor. Felix delegat al africanilor. Evagrius presbiter şi delegat. Artemius, Almachius, Ianuarius, Iovinus, Macedonius, Cassianus, Marcellus, Eustathius, Maximus, Cromatius presbiter.

Scrisoarea a IX-a

CONCILIUL ŢINUT LA AQUILEIA, CĂTRE PREA IUBIŢII FRAŢI EPISCOPI AI PROVINCIILOR GALICE VIENNENSIS ŞI NARBONENSIS, PRIMA ŞI A DOUA

1. Aducem mulţumiri sfintei voastre bune înţelegeri, pentru că, prin stăpînii şi fraţii noştri Constantius şi Proculus, ne-aţi asigurat prezenţa tuturor alor voştri şi, urmînd totodată îndrumările celor mai mari, aţi dat mai multă greutate hotărîrilor noastre, cu care se potriveşte şi mărturisirea voastră, prea iubiţi stăpîni şi fraţi. Astfel, pe cît de plăcut i-am primit pe amintiţii sfinţi bărbaţi, pe atît le urăm drum bun la întoarcerea lor acasă, cu toate mulţumirile pentru tovărăşia noastră şi a voastră de lucru. *2.* Cît de necesară a fost această adunare se vede chiar din desfăşurarea lucrărilor, fiindcă adversarii şi duşmanii lui Dumnezeu, apărători ai sectei şi ereziei ariene, Palladius şi Secundianus, care au îndrăznit să se prezinte în adunare dovedindu-şi chiar în timpul procesului rătăcirea, şi-au primit sentinţa meritată. Fiţi sănătoşi! Să vă ţină sănătoşi şi înfloritori Dumnezeul nostru Atotputernic, preaiubiţi stăpîni şi fraţi! Amin!

Scrisoarea a X-a

SFÎNTUL SINOD ŢINUT LA AQUILEIA, CĂTRE PREA BUNII ŞI PREA FERICIŢII ÎMPĂRAŢI CREŞTINI, PRINCIPII GRATIAN, VALENTINIAN ŞI THEODOSIE

1. Binecuvîntat fie Dumnezeu,Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, care V-a dat Imperiul roman, binecuvîntat fie Domnul nostru Iisus Hristos, Cel Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu, Care cu dragostea Sa Vă păzeşte domnia, către Care aducem mulţumiri pentru Voi, preabuni principi, fiindcă aţi dovedit rîvna evlaviei Voastre, străduindu-vă să întruniţi sinodul bisericesc pentru

înlăturarea neînțelegerilor privitoare la dreapta credință. De asemenea, ați arătat prin vrednicia Voastră cinstirea episcopilor, făcînd ca nimeni să nu lipsească de voie și nimeni să nu vină de nevoie. *2.* La cererea Bunătății Voastre ne-am adunat fără ura mulțimii, dar cu dorință de dreaptă judecată. Nu s-au arătat eretici printre episcopi, în afară de Palladius și Secundianus, nume de veche rătăcire, din pricina cărora romanii din cele mai îndepărtate părți ale lumii cereau să se adune sinodul. Iată că nici unul, fie el chiar încărcat de anii bătrîneții, respectabil prin părul său alb, n-a pregetat să vină din cel mai îndepărtat golf al Oceanului, pentru ca să nu-i lipsească nimic sinodului. Nici unul, tîrîndu-și trupul slăbit și ruinat de lipsurile posturilor, n-a fost silit să deplîngă daunele pricinuite sănătății de lungimea și greutatea drumurilor. Nici unul, în sfîrșit, lipsit de ajutoare de drum, nu s-a plîns de sărăcia care face cinste preoților. De aceea s-a împlinit cu privire la tine, Gratiane, cel mai binevoitor dintre împărați, ceea ce a lăudat dumnezeiasca Scriptură: „Fericit cel care caută la sărac și la sărman" *(Ps. 40, 1). 3.* Cît de greu a fost ca, numai din cauza a doi preoți roși de necredință, pe tot pămîntul, cei mai de seamă slujitori ai Bisericii să-și lase bisericile singure. Chiar dacă n-au putut veni toți din pricina lungimii drumurilor, totuși, aproape toți, din toate provinciile apusene, au fost prezenți prin delegații trimiși și prin mărturisiri limpezi au arătat că-și însușesc ceea ce am susținut noi, precum au declarat și în sinodul de la Niceea. Așadar și acum pretutindeni în rugăciunile poporului este preamărit imperiul vostru, pentru că toți și-au exprimat încrederea în dreptatea Voastră. Oricît de limpezi ar fi îndrumările scrise ale celor mai mari, de care ar fi o nelegiuire și o impietate a nu ține seama, totuși am dat putința să se spună și păreri potrivnice. *4.* Am pornit de la însăși obîrșia procesului care a luat naștere, socotind că trebuie să citim mai întîi scrisoarea lui Arie, autorul ereziei ariene care, precum se vede, îi poartă numele, cu îndrumarea, de bună seamă, ca acei care spuneau că nu sînt arieni să condamne blasfemiile lui Arie acuzîndu-le, sau în caz contrar să le apere susținîndu-le, fără să tăgăduiască numele celui a cărui rătăcire și împietate o urmau. Dar fiindcă nu puteau să condamne pe autorul lor și nici nu voiau să-l aprobe, după ce ei înșiși ceruseră cu trei zile înainte discuții, cînd li s-a părut momentul potrivit, neașteptînd termenii înțelegerii cei ce au zis că vor dovedi ușor că sînt creștini (ceea ce noi am primit cu plăcere și am dorit ca ei să dovedească aceasta), ridicîndu-se au căutat să fugă din adunare, ca să se ferească de discuții. *5.* Multă bătaie de cap ne-au dat, fiindcă, avînd în față dumnezeiasca Scriptură, am pus întrebări și am răspuns la întrebări, cu toată răbdarea, de la începutul zilei pînă la ceasul al șaptelea. Și vai, de ar fi vorbit puțin, sau de am putea să nu ținem seamă de cele auzite! Căci vorbind cu cuvinte nelegiuite, după ce Arie din neevlavios îndemn voise să răspîndească ideea că numai Tatăl este veșnic, numai El este bun, numai El este Dumnezeu adevărat, singur avînd

nemurirea, înțelepciunea şi puterea, lipsind de toate acestea pe Fiul, ei au voit să-l urmeze mai degrabă pe Arie, decît să mărturisească adevărul că Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu veşnic, Dumnezeu adevărat, Dumnezeu bun, înțelept, puternic, avînd nemurirea. Multe ceasuri am pierdut zadarnic cu ei. Împietatea li sè mărea şi nu puteau fi îndreptați în nici un chip. *6.* În sfîrşit, fiindcă vedeau că sînt încolțiți prin blestemățiile scrisorii lui Arie (pe care de aceea am avut-o cu noi şi V-o trimit, pentru ca şi Bunătatea Voastră să se îngrozească de ea) la jumătatea scrisorii au întrerupt citirea şi au cerut să răspundem noi la întrebările lor. Dar nu era nici o socoteală şi ordine să întrerupem ceea ce ne propuseserăm. Astfel că le-am răspuns să condamne rătăcirile lui Arie, la intervențiile lor urmînd să răspundem la locul şi timpul rezervat în ordinea de zi. Totuşi am admis unele schimbări în rînduiala discuțiilor. Răstălmăcind înțelesul Evangheliei, au citat cuvintele Domnului: „Cel Care M-a trimis e mai mare decît Mine" altfel decît ne învață Scriptura. *7.* Le-am spus că înțelesul nu este cel dat de ei, dar n-au voit să se îndrepte. Căci pe cînd noi le spuneam că Fiul este mai mic decît Tatăl numai după trup, dar după dumnezeire, aşa cum dovedeşte Scriptura, este asemenea şi deopotrivă cu Tatăl, şi că nu poate fi vreo deosebire de grad sau de mărime acolo unde există unitate de putere, ei nu numai că n-au voit să-şi îndrepte greşeala, dar chiar au început să şi-o agraveze, zicînd că şi după dumnezeire Fiul este supus, ca şi cum ar putea exista vreo supunere a lui Dumnezeu față de Dumnezeu şi măreția Sa. Ei au îndrăznit să afirme că moartea Lui n-a fost legămînt al mîntuirii noastre, ci semn de slăbiciune a dumnezeirii Sale. *8.* Ne îngrozim, Preabuni Principi, de nişte rătăciri atît de grave şi de înverşunații lor propovăduitori. De aceea, ca să nu țină mai mult în amăgire mulțimea pe care o păstoreau, am socotit că ei trebuie să fie înlăturați din cler de vreme ce susțineau împietățile amintitei scrisori. Căci nu se cade ca ei să mai rămînă în preoția pe care au tăgăduit-o. Cerem Credinței Voastre, Slavei Voastre, să arătați cinstire Celui ce V-a dat imperiul şi să aprobați ca susținătorii rătăcirii, călcătorii adevărului, potrivit autorității voastre şi hotărîrilor judecății, să fie îndepărtați de la slujirea Bisericii,iar în locul lor să fie numiți preoți cuvioşi,recomandați de umilința noastră.9. O sentință asemănătoare se aplică şi presbiterului Attalus, vinovat de trădare şi susținător al ereziilor lui Palladius. Dar ce să mai spunem de Iulianus Valens, învățătorul lui? Acesta, deşi din vecinătate, nu s-a prezentat la sinod ca să nu fie silit să arate în fața preoților pricinile răsturnării patriei şi ale cetățenilor pierduți. El, pe cît se spune, purtînd ca un mirean un colier şi o brățară gotică, împrumutînd obiceiuri străine, a îndrăznit să iasă înaintea armatei romane, fapt care fără îndoială este un sacrilegiu nu numai pentru un preot, dar chiar pentru orice creştin, fiind respins şi de datina romană. Obiceiul acesta îl au numai preotesele idolatre ale goților. *10.* Să ridice Pietatea Voastră numele de preot pe care acel călcător de legi sfinte îl pătează, învinuit de

grea nelegiuire chiar de către glasurile alor săi, dacă totuşi mai pot exista. Să se întoarcă acasă la el, să nu molipsească oraşele înfloritoarei Italii cel care acum se întovărăşeşte cu cei la fel cu el în lucrări neîngăduite, căutînd să lase printre toţi cei pierduţi sămînţa necredinţei şi a rătăcirii sale, cel care nici n-a început să fie episcop. Căci mai întîi fusese pus la Patavio mai presus de cuviosul bărbat Marcus, preot de minunată aducere aminte. Dar după ce în chip ruşinos a fost doborît de popor, cel care n-a putut fi la Patavio, acesta aum face de rîs Mediolanul după răsturnarea, aş zice după trădarea patriei. *11.* Despre toate acestea rugăm Pietatea Voastră să ne sfătuiască, pentru ca să nu părem că, supunîndu-ne celor hotărîte mai dinainte de Seninătatea Voastră, ne-am adunat degeaba. Căci trebuie să ne ferim ca nu numai hotărîrile noastre, ci şi ale Voastre să fie defăimate. Cerem aşadar ca Bunătatea Voastră să binevoiască a asculta deopotrivă pe sfinţii bărbaţi delegaţi la sinod şi să ia măsuri pentru a ajunge mai repede la înfăptuirea celor pe care le propunem, pentru ca să primiţi răsplată de la Hristos, Domnul şi Dumnezeu nostru, ale Cărui biserici le-aţi scăpat de toată molima nelegiuţilor. *12.* Aţi îndepărtat şi pe fotinieni, asupra cărora aţi fost de părere, prin legea de mai înainte, că nu trebuie să facă nici o adunare, precum şi legea care a fost dată despre adunarea preoţilor în sinod. Cerem ca, fiindcă am aflat că vor să ţină adunare în oraşul Sirmium, Bunătatea Voastră, interzicînd chiar acum întrunirea, să porunciţi să se dea respectul cuvenit Bisericii şi legilor voastre, pentru ca şi voi, care vă îngrijiţi de pacea şi liniştea bisericilor, cu Dumnezeu înainte să biruiţi.

Scrisoarea a XI-a

SINODUL ŢINUT LA AQUILEIA, CĂTRE PREA BUNII ÎMPĂRAŢI ŞI PRINCIPI CREŞTINI, PREA FERICIŢII ŞI SLĂVIŢII GRATIAN, VALENTINIAN ŞI THEODOSIE

1. S-au luat măsuri, preabuni pricipi, prin hotărîrile Seninătăţii Voastre, ca erezia arienilor să nu mai poată sta ascunsă şi nici să se răspîndească mai departe. Căci socotim că, în poruncile pe care le veţi da, veţi ţine întru totul seamă de hotărîrile sinodului. În ceea ce priveşte părţile Occidentului, au fost descoperiţi doar doi rătăciţi, care au îndrăznit, prin cuvinte păgîneşti şi lipsite de evlavie, să se arate împotriva sinodului, obişnuiţi doar să tulbure o parte a Daciei Ripensis. *2.* Altul însă este motivul de care sîntem mai neliniştiţi şi de care, fiindcă ne-au adunat, a trebuit să ţinem seamă: anume ca ei să nu poată tulbura toate rînduielile, tot trupul Bisercii întins pe tot pămîntul. Căci deşi adesea am socotit că Ursinus n-a putut să înşele buna credinţă a Evlaviei Voastre (cu toate că lui nu-i place liniştea şi, între atîtea trebuinţe de

război, încearcă să se strecoare în chip vătămător), socotim totuşi că trebuie să te rugăm şi să-ţi atragem atenţia ca liniştea să nu vă fie tulburată şi sfînta înţelepciune prin care doriţi să fiţi de folos tuturor să nu se lase înşelată delinguşirea şi prefăcătoria acestui om primejdios. Vă rugăm aceasta nu numai pentru că ne îngrijim de cele viitoare, dar şi pentru că sîntem speriaţi de cele săvîrşite datorită îndrăznelii pe care o are. Căci dacă nesăbuinţa sa şi-a găsit drum deschis, ce rău nu va fi în stare să facă? *3.* Şi dacă mila faţă de unul vă poate îndupleca, trebuie cu mult mai mult să vă mişte rugămintea tuturor preoţilor. Cine dintre noi poate avea cu el vreo legătură de prietenie, de vreme ce a încercat să se urce pe o treaptă nemeritată, la care n-ar fi putut ajunge pe calea dreptăţii? Iar acum unelteşte să vă cîştige în mod şi mai nedrept bunăvoinţa, după ce pe căi necinstite v-a cîştigat atenţia. Condamnat de atîtea ori de mulţime, păşeşte mai departe şi nu se sinchiseşte că insuflă groază prin pildele rele pe care le-a dat în trecut. Acesta adesea (precum am aflat şi am văzut în acest sinod) s-a unit şi s-a amestecat cu arienii în vremea în care , într-o adunare blestemată uneltea, împreună cu Valens, să tulbure biserica din Mediolanum. Ba în faţa Sinagogii, ba în casele arienilor, lua parte la adunări pe ascuns şi aducea pe ai săi la acele adunări. Dar fiindcă el însuşi nu putea să vină pe faţă la astfel de adunări, dădea îndrumări şi sfătuia în ce chip să fie tulburată pacea bisericii. Împărtăşea nebunia ereticilor ca să poată dobîndi tovarăşi şi ocrotitori ai acestora. *4.* De vreme ce este scris: „De eretic, după întîia şi a doua mustrare, depărtează-te" *(Tit, 3, 10),* de vreme ce un alt bărbat, vorbind cu Duhul Sfînt, a zis că trebuie să ne ferim de astfel de fiare, să n-avem legături cu asemenea oameni nici în adunări, nici măcar să nu-i primim cu „bun venit" *(II Ioan 10),* cum ar fi cu putinţă ca pe cel pe care-l vedem amestecat cu ereticii să nu-l socotim părtaş la rătăcirea lor? Şi chiar dacă înrîurirea lui nu este directă, Bunătatea Voastră este rugată totuşi să nu îngăduie să fie tulburată Biserica romană, capitala întregii lumi romane, şi nici acea sfîntă credinţă a apostolilor; căci din acestea se răspîndesc în toţi drepturile sfintei comunităţi. De aceea cerem şi intervenim să-l lipsiţi de putinţa de a Vă înşela buna credinţă. *5.* Cunoaştem ruşinea sfîntă a Bunătăţii Voastre; să nu spună cuvinte nevrednice de urechile Voastre, să nu răspîndească zvonuri nepotrivite cu slujba şi cu numele de preot, să nu vă vorbească fără cuviinţă. Ar fi trebuit să aibă mărturie de la cei din afară *(I Tim. 3, 7),* mărturie prin care Bunătatea Voastră să-şi amintească de prigoana concetăţenilor săi. Este greu de spus, este neplăcut de arătat cît rău a făcut faima urîtă, pricinuită de felul lui de a vorbi. Ar fi trebuit să-l silească ruşinea să tacă. Dacă ar avea oarecare conştiinţă de preot, ar pune pacea şi unirea Bisericii mai presus de dorinţele şi ambiţiile lui. Dar lipsit cu totul de orice ruşine, folosindu-se de Paschasius, un om fără scrupule, purtător al furiei lui, prin scrisori seamănă tulburări, încearcă să atîţe pe păgîni şi pe ticăloşi. *6.* Vă rugăm, aşadar, ca şi

poporului roman, care după spusele prefectului Romei se găseşte în nesiguranţă, şi nouă preoţilor să ne daţi singuranţa răpită de ridicarea în putere a celui mai dăunător om. Cu nădejdea că rugăminţile noastre vor fi îndeplinite, aducem slavă şi mulţumire veşnică lui Dumnezeu, Tatăl Atotputernic şi lui Hristos, Domnul şi Dumnezeul nostru.

Scrisoarea a XII-a

SINODUL ŢINUT LA AQUILEIA, CĂTRE PREA BUNII ÎMPĂRAŢI ŞI PRINCIPI CREŞTINI, PREA FERICIŢII ŞI PREA SLĂVIŢII GRATIAN, VALENTINIAN ŞI THEODOSIE

1. Oricît de mult ne-am arăta adîncile noastre simţăminte de mulţumire, nu putem totuşi să răsplătim prin ele binefacerile Pietăţii Voastre, Prea buni împăraţi, Prea fericiţi şi Prea slăviţi principi Gratiane, Valentiniane şi Theodosie, fii iubiţi ai lui Dumnezeu Tatăl şi ai Fiului Său, Domnul nostru Iisus Hristos. Căci după multe primejdii şi felurite prigoane, pe care le-au pricinuit drept credincioşilor arienii şi mai ales acel Lucius, plin de crime împotriva monahilor şi monahiilor, precum şi Demophilus, blestemată căpetenie a rătăcitilor, au fost redate dreptcredincioşilor toate bisericile lui Dumnezeu, în primul rînd cele din Răsărit. Iar în părţile apusene abia au fost descoperiţi doi eretici, care au fost în stare să se împotrivească sfîntului sinod. Cine ar putea să Vă aducă mulţumiri pe măsura binefacerilor voastre? *2.* Dar, dacă nu putem să arătăm prin cuvinte cît de mari sînt datoriile noastre faţă de Voi, dorim măcar să le plătim prin rugăciunile întregului sinod pentru sănătatea şi fericirea Voastră. În fiecare biserică zilnic înălţăm gîndurile noastre către Dumnezeu pentru împărăţia Voastră. În deplină unire, decît care nu credem că există dar mai frumos, aducem mulţumiri Atotputernicului nostru Dumnezeu pentru imperiu, pentru pace şi pentru ocrotirea Voastră, fiindcă datorită Vouă s-a revărsat peste noi pacea şi înţelegerea. *3.* Prin părţile occidentale numai în două colţuri, adică în partea Daciei Ripensis şi a Moesiei, părea a fi primejduită credinţa. Sîntem de părere ca acum, după hotărîrea sinodului, cu ajutorul Bunătăţii Voastre, să ne sfătuim şi privitor la cele de acolo. Prin toate ţinuturile, regiunile şi satele, pînă la Ocean, rămîne una şi nestricată comunitatea credincioşilor. Iar în părţile orientale, am aflat cu mare bucurie şi mulţumire că, după alungarea arienilor, care pătrunseseră cu sila în biserici, sfintele lăcaşuri ale lui Dumnezeu sînt frecventate numai de dreptcredincioşi. *4.* Totuşi, fiindcă pizma diavolului nu poate sta niciodată liniştită, auzim că şi între dreptcredincioşi se ivesc dese neînţelegeri, care duc la vrajbă neîmpăcată. Sîntem foarte neliniştiţi aflînd că apar lucruri noi, care acum îi apasă pe cei

care trebuie ajutați și între care se găsesc întotdeauna mulți în comuniunea noastră. Timotheus, episcop al bisericii din Alexandria, dar și Paulinus al Antiohiei, care întotdeauna au arătat o neclintită unire cu noi, se spune că au necazuri din pricina neînțelegerilor altora, a căror credință în timpurile de mai înainte se clătina. Am dori ca și aceștia, dacă se poate și dacă deplinătatea credinței o cere, să ajungă la unire și conducere comună cu noi, dar în așa fel încît să-și păstreze demnitățile vechii lor orînduieli. Aceasta, în primul rînd, pentru că legăturile de comuniune nu trebuie să aducă nici un fel de vătămare, și, în al doilea rînd, fiindcă am primit scrisori cu aceste dorințe din ambele părți, și mai ales de la cei dezbinați din biserica Antiohiei. *5.* Dacă nu ne-ar fi împiedicat năvala dușmană, am fi hotărît ca și acolo să fie trimiși conducători din numărul nostru, care să stea ca mijlocitori și chezași, dacă se poate, în potolirea neînțelegerilor. Dar fiindcă dorințele noastre n-au putut fi duse la îndeplinire în acel timp din cauza tulburărilor publice, adresăm pentru cei arătați Bunătății Voastre rugăciunile noastre și cerem pentru ei ca, atunci cînd există neînțelegeri, dacă unul moare, drepturile bisericii să rămînă la cel în viață și să nu intervină altă rînduială cu sila. De aceea Vă cerem, Prea buni principi și creștini, să aprobați un sinod și pentru preoții din Alexandria, care să se sfătuiască între ei mai deplin și să hotărască despre păstrarea sau împărțirea comunității. *6.* Cu toate că am respectat întotdeauna rînduiala și așezămintele bisericii din Alexandria, iar față de datina și obiceiurile străbune păstrăm pînă în aceste timpuri comuniunea într-o tovărășie nezdruncinată, totuși, pentru ca să nu li se pară că au fost socotiți mai prejos cei care au cerut comuniunea cu noi în felul dorit de noi, sau că au fost neluate în seamă foloasele păcii și ale tovărășiei credincioșilor, vă rugăm ca atunci cînd au dezbateri între ei în adunări plenare, chiar pentru hotărîrile preoțești, să ceară ajutorul Bunătății Voastre și să ni se aducă și nouă la cunoștință cele hotărîte, ca să nu bîjbîim în șovăială și simțăminte îndoielnice, ci veseli și siguri să aducem mulțumiri Bunătății Voastre către Atotputernicul Dumnezeu nu numai pentru că a fost înlăturată rătăcirea, dar și pentru că a fost restabilită credința și unirea. Bisericile africane și galice Vă roagă prin delegați ca pe tot cuprinsul pămîntului să faceți episcopi datori vouă. Și nu este mică datoria față de Virtutea Voastră, care asigurați pacea în toată lumea romană. *7.* Pentru a dobîndi cele ce cerem am trimis cu rugămințile noastre către Bunătatea Voastră o delegație compusă din frați și preoți tovarăși de ai noștri, pe care vă rugăm să binevoiți a-i asculta cu bunăvoință și să dispuneți de întoarcerea lor la vreme.

Scrisoarea a XIII-a

AMBROZIE ŞI CEILALŢI EPISCOPI AI ITALIEI, CĂTRE PREAFERICITUL ÎMPĂRAT ŞI PREA BUNUL PRINCIPE THEODOSIE

1. Cunoaştem inima ta evlavioasă, dăruită lui Dumnezeu prin credinţă curată şi sinceră, pe care ţi-ai împodobit-o, prin noile binefaceri cu care ai cinstit bisericile dreptcredincioşilor, Prea mărite Împărate. O de ai fi adus şi pe dreptcredincioşi la vechea cinstire, făcîndu-i să nu introducă reforme împotriva moştenirii de la înaintaşi, nici să înlăture pe cele vrednice de păstrare, sau să păstreze pe cele vrednice de a fi înlăturate. Astfel ne plîngem că mai mult de necaz, decît din nepricepere, Împărate, mai uşor au putut fi alungaţi ereticii, decît să ajungă dreptcredincioşii la unire între ei. Nu se poate spune cîtă neînţelegere au arătat acum de curînd. *2.* V-am scris nu de mult că Antiohia, fiind oraş, să aibă doi episcopi, pe Paulinus şi pe Meletius, pe care-i socoteam că sînt mai vrednici în credinţă, pentru ca sau să păstreze între ei pacea şi unirea cît timp nu se întîmplă nimic în rînduiala bisericească, sau, dacă unul dintre ei a murit, să nu fie numit în locul lui altcineva cîtă vreme celălalt este în viaţă. Acum însă, murind Meletius şi rămînînd în viaţă Paulinus, despre care tovărăşia de conducere dusă în bune condiţii de înaintaşi este dovadă că a rămas în comuniunea noastră, se spune că împotriva dreptului şi rînduielii bisericeşti este nu numai numit un altul, ci chiar pus mai presus de cel rămas. *3.* Şi acest fapt este întărit prin consimţămîntul şi planul lui Nectarius, a cărui rînduială nu vedem pe ce drept s-a întemeiat. Căci în sinodul de curînd ţinut, cînd episcopul Maximus al bisericii din Alexandria a declarat că rămîne cu el comunitatea, sprijinindu-se şi pe o scrisoare a lui Petru, cinstită să-i fie amintirea, şi, fiindcă arienii deţineau încă locaşurile bisericeşti, s-a retras la el acasă la ordinul episcopilor, precum o arată printr-o temeinică dovadă, n-am avut, Prea fericite Principe, nici o pricină să ne îndoim de episcopatul lui, devreme ce a mărturisit că la împotrivirea lui a fost folosită puterea de către mulţi din popor şi chiar din cler. *4.* Totuşi ca să nu se creadă că, în absenţa părţilor, ajungem la păreri greşite, am socotit că Bunătatea Ta trebuie să dea îndrumări scrise pentru păstrarea păcii şi a înţelegerii. Noi am atras atenţia lui Grigorie că pretinde pentru sine preoţia bisericii din Constantinopol fără să urmeze datina străbună. În acel sinod, care părea a fi ţinut cu episcopii de pretutindeni, am socotit că nu trebuie să se hotărască nimic la întîmplare. Pînă într-atît, în acelaşi timp, cei care s-au ferit de plenul sinodului, se spune că au fost totuşi prezenţi în Constantinopol. Căci,cînd au aflat că la partida acestora a venit Maximus ca să-şi susţină cauza în sinod (cu toate că nu fusese întrunit sinodul după dreptul şi datina înaintaşilor, cum au făcut Atanasie, sfîntă să-i fie amintirea, şi acum de curînd Petru, episcopi ai Bisericii din Alexandria şi

mulți dintre orientali, încît se părea că au fugit de dreptul Bisericii din Roma, din Italia şi din tot Occidentul), cînd au aflat, precum am spus, că vrea să folosească puterea împotriva acelora care-i refuzau episcopatul, au fost nevoiți să ne ceară părerea noastră asupra cazului. Noi nu cerem dreptul de a cerceta, dar socotim că o hotărîre trebuie dată de comun acord cu noi. *5.* A trebuit să se stabilească mai întîi dacă preoția trebuia refuzată acestuia şi încredințată altuia de către aceştia mai ales, de care Maximus se plîngea că pe nedrept a fost fie înlăturat, fie dorit. Astfel, cînd frățiile noastre l-au primit pe episcopul Maximus în comunitate, fiindcă a fost rînduit episcop de dreptcredincioşi n-am socotit că trebuie să-l respingem de la cererea episcopatului din Constantinopol. Am găsit cu cale că dorința acestuia trebuie cîntărită în prezența părților. Dar cînd smerenia noastră a aflat că Nectarie a fost rînduit preot în Constantinopol, nu vedem comunitatea noastră atîrnînd de părțile orientale. Mai ales că acolo, precum se spune, Nectarie a fost înlăturat fără consimțămîntul comunității de către aceiaşi de care fusese aşezat. *6.* Aşadar –, neliniştea noastră nu este chiar fără rost. Nu este vorba de o simplă luptă de ambiții şi de interese locale, ci de faptul că se produc tulburări în comunitatea noastră. Şi nu vedem că lucrurile se pot îndrepta altfel decît dacă este redat Constantinopolului cel care fusese rînduit mai înainte, sau dacă în oraşul Roma are loc sinodul nostru şi al orientalilor asupra numirii celor doi. *7.* Nu pare nedrept, Auguste, a trebui să se supună mai marelui bisericii romane, ca şi episcopilor din Italia şi din împrejurimi, cei care au socotit că trebuie aşteptată numai judecata episcopului Aholius, că trebuie să iasă Constantinopolul din sfera părților occidentale. Dacă este păstrat ceva pentru acesta singur, cu atît mai mult trebuie păstrat pentru mai mulți! *8.* Dar noi, sfătuiți de prea fericitul principe frate al Evlaviei Tale să scriem stăpînirii Bunătății Tale, cerem ca acolo să fie o singură judecată şi nestricată înțelegere, aşa cum este o singură comunitate.

Scrisoarea a XIV-a

AMBROZIE ŞI CEILALȚI EPISCOPI CĂTRE PREAFERICITUL ÎMPĂRAT ŞI PREA BUNUL PRINCIPE THEODOSIE

1. Credința ta, despre care tot pămîntul are cunoştință, aduce sufletului nostru o adîncă mulțumire. Şi, pentru ca Slava Ta să fie şi mai mare în tot imperiul, datorită faptului că ai redat deplină unitate între bisericile orientale şi occidentale, am socotit că deopotrivă trebuie rugată Bunătatea Ta şi informată prin scrisorile noastre asupra treburilor bisericeşti, Prea cinstite şi Prea bunule Împărat. Ar fi pricinuit mare durere pentru noi să fie întrerupte legăturile de unitate sfîntă între orientali şi occidentali. *2.* Trecem sub tăcere greşelile şi rătăcirile unora, ca să nu părem a semăna poveşti şi zvonuri răuvoitoare.

Nu-mi este ruşine că am încercat ceea ce dacă nu încercam mi s-ar fi socotit o vină. Căci adesea eram învinuit că aş considera mai prejos pe cei din Orient şi că le resping drepturile. *3.* Mi s-a părut că trebuie să ne dăm osteneala nu pentru Italia, care mai de mult a fost scăpată de grijă din pricina arienilor, şi care nu e hărţuită de vreo tulburare din partea ereticilor; repet, nu pentru noi, fiindcă nu ne ostenim pentru cele ce sînt ale noastre, ci pentru cele ce aparţin tuturor; nu pentru Gallia şi Africa în care înţelegerea între slujitorii bisericii este deplină, ci pentru ca acele tulburări care s-au produs în comunitatea noastră din răsărit să fie cunoscute în sinod şi să nu mai fie la mijloc nici o fărîmă de dezbinare. *4.* În legătură nu numai cu cei despre care Bunătatea Ta a binevoit să scrie, dar şi cu cei ce încearcă să introducă în Biserică nu ştiu ce dogmă numită a lui Apollinarie, ne-au neliniştit multe, care trebuiau înlăturate în prezenţa părţilor împricinate, pentru ca aceia care sînt dovediţi în dogme noi şi în rătăciri să nu mai rămînă ascunşi sub numele credinţei de obşte, ci pentru ca, dacă ei nu respectă învăţătura, să părăsească şi preoţia şi numele de preot, pentru ca doritorilor de a înşela să nu le mai rămînă nimic din ceea ce ar aminti despre profesiunea lor de altădată. Cine n-a venit să se convingă în adunare că Bunătatea Voastră aţi hotărît cele drepte prin augustul răspuns pe care l-aţi dat întîi va căuta întotdeauna prilej să-şi arate nemulţumirea. *5.* Aşadar de aceea am stăruit pe lîngă sinodul episcopilor, ca să nu i se mai îngăduie nimănui să spună minciuni pe de lături, ci să se discute în sinod care este adevărul. În felul acesta nu cade vreo bănuială de rea voinţă sau uşurătate asupra celor ce au făcut toate observaţiile în prezenţa părţilor. *6.* Fără îndoială, cerînd judecată ne-am rostit nu pentru slăbirea, ci pentru întărirea adevărului, şi n-am voit să ne arătăm o părere formată mai dinainte. Preoţilor li se cerea să-şi spună părerea în adunare, dar n-a trebuit să se considere în ocară cei care, prezenţi fiind, n-au luat parte la consfătuirea comună. Iar pe de altă parte n-am socotit că este o ocară cînd un preot al bisericii din Constantinopol, pe nume Paul, a cerut sinod în Aheia, la mijloc între orientali şi occidentali. *7.* A băgat de seamă Bunătatea Ta că n-a fost bine socotită cererea fiindcă a fost înaintată chiar de orientali. Dar fiindcă Illyricul ridică bănuieli, s-au căutat locurile de la mare, care sînt mai sigure. Este adevărat că am introdus unele schimbări de formă; dar păstrînd în sinod cele hotărîte de Atanasie, sfîntă să-i fie amintirea, fiindcă a fost un adevărat monument al credinţei, şi de părinţii noştri de veche sfinţenie, înlăturăm hotarele pe care le-au aşezat părinţii noştri şi nu încălcăm drepturile moştenite ale comunităţii, ci, respectînd cinstea datorată Stăpînirii Voastre, ne arătăm dornici de pace şi linişte.

Scrisoarea a XV-a

AMBROZIE CĂTRE ANATOLIE, NUMERII, SEVER, FILIP, MACEDONIU, AMIAN, TEODOSIU, EUTROPIU, CLARIUS, EUSEBIU ŞI TIMOTEI, PREOŢI AI DOMNULUI, ŞI CĂTRE TOT CLERUL IUBIT DE POPORUL DIN TESALONIC, SĂNĂTATE!

1. Doream întotdeauna să-l am neşters în minte pe sfîntul bărbat şi-i priveam ca-ntr-o oglindă toate faptele. Dar acum mi-a venit vestea aducătoare de amărăciune şi durere, care mai bine nu-mi venea, că s-a dus la cele cereşti bărbatul pe care pînă acum îl ştiam pe pămînt. *2.* Mă întrebaţi cine mi-a adus această veste de vreme ce încă nu primisem scrisoarea sfinţiilor voastre? Nu reţin pe aducătorul ştirii; am obiceiul să nu ţin minte pe vestitorii de întîmplări triste. Dar deşi atunci marea era închisă şi ţinuturile pămîntului ocupate de barbarii năvălitori, deşi nu putea veni nimeni la mine, a putut veni totuşi ştirea, încît mi se pare că sfîntul însuşi mi s-a anunţat. Acum şi-a căpătat plata veşnică a muncii sale şi, liberat din lanţurile trupului, s-a alipit lui Hristos între îngerii slujitori, dorind parcă să scape de greşelile prietenului său, care-i dorea o viaţă cît mai lungă celui ce de acum i se dădea răsplata vieţii viitoare. *3.* A plecat aşadar, n-a murit, ci s-a mutat de la noi vechiul ostaş al lui Iisus Hristos. Schimbînd cu cerul acest pămînt, fîlfîind din aripi şi mînuind vîslele duhului, spune: „Iată m-am îndepărtat fugind" *(Ps. 44, 8)*. Cu duh apostolic dorea demult să părăsească pămîntul, dar era ţinut prin rugăciunile tuturor, precum citim despre Apostol că pentru Biserică era trebuincios ca el să zăbovească mai mult în trup *(Filip. 1, 23)*. Căci nu trăia pentru sine, ci pentru toţi, şi era slujbaş al poporului pentru viaţa veşnică, pentru ca să dobîndească mai întîi roada veşniciei în alţii, şi după aceea cunoaşterea ei în el. *4.* Este aşadar acum locuitor al celor de sus, posesor al cetăţii eterne, al Ierusalimului ceresc. Vede acolo întinderea acelui oraş fără margini, aurul curat, piatra preţioasă, lumina veşnică, deşi fără trebuinţa soarelui, toate acestea descoperite pentru sine, şi acum, văzîndu-le limpede faţă către faţă, zice: „Precum am auzit aşa şi vedem în cetatea puterilor Domnului, în cetatea Dumnezeului nostru" *(Ps. 47, 9)*. Aşezat acolo el cheamă poporul lui Dumnezeu, zicînd: „O, Israel, cît de mare este casa lui Dumnezeu şi cît de întins locul stăpînirii lui! Mare şi fără sfîrşit" *(Baruh 3, 21–25)*. *5.* Dar ce este aceasta? Cînd mă gîndesc la meritele bărbatului, urmărindu-i cu duhul plecarea şi amestecîndu-mă printre cei ce-l conduc cu cîntările sfinţilor, nu din vreun merit, ci din simţămînt, aproape că uit de mine. Oare în felul acesta ne este răpit zidul credinţei, al harului şi al sfinţeniei? Ne este răpit cel pe care, de atîtea ori ameninţat de hoardele goţilor, n-au putut să-l străpungă săgeţile barbare şi nici să-l biruie furia războinică a atîtor neamuri. În alte locuri jefuitori, acolo cereau pace şi, mirîndu-se de ce el le rezistă fără vreun ostaş, li se făcea cunoscut celor înţelepţi că el se foloseşte de

pilda lui Elisei, aproape la fel ca vîrstă, dar nu la fel în duh, spunîndu-le să ia seama ca nu cumva orbirea să le producă vătămare după exemplul armatei siriene *(IV Regi 7, 1). 6.* Şi totuşi, darurile lui Hristos faţă de ucenicii Săi sînt felurite. Elisei a luat în robie armatele sirienilor din Samaria. Iar sfîntul Aholius prin rugăciunile sale a făcut să fie alungaţi cotropitorii din părţile Macedoniei. Oare nu înţelegem că acesta a fost darul unei puteri mai înalte, astfel încît unde nu era nici un soldat, acolo duşmanii să fie alungaţi fără prezenţa vreunui soldat? Oare nu este şi aceasta adevărată orbire, să fugă cei pe care nimeni nu-i silea la aceasta? Se lupta şi biruia sfîntul Aholius nu cu sabia, ci cu rugăciuni, nu cu săgeţi, ci cu virtuţile sale. *7.* Oare ne este necunoscut că sfinţii luptă chiar cînd sînt loviţi? Oare era fără putere Elisei? Fără putere, desigur, cu trupul, dar clocotea cu duhul şi lupta cu rugăciunile, cînd în tabăra Siriei se auzea glasul călăreţilor, glasul marii vitejii. De aceea sirienii credeau că au venit împotriva lor armatele altor împăraţi, care erau de ajutor poporului lui Israel. De aceea au fugit cuprinşi de mare teamă iar patru leproşi, care din dorinţa morţii ieşiseră din cetate, au prădat tabăra duşmanilor. Oare în Macedonia Domnul n-a făcut prin rugăciunile sfîntului Aholius fapte minunate, cu totul neobişnuite? Căci goţii au fost tulburaţi şi îngroziţi nu de teamă deşartă, sau de bănuieli neîntemeiate, ci de furia molimei, de prăpădul ciumei. Atunci au fugit ca să scape; dar după aceea, întorcîndu-se, au cerut pace ca să trăiască. *8.* Am văzut astfel, în veacurile trecute, meritele marelui bărbat şi am privit operele profeţilor despre care citeam. Ca şi Elisei, cît a trăit, s-a găsit între armate, în liniile de luptă, prin ostenelile sale domolind atacurile duşmane. În sfîrşit, cînd concetăţenilor săi le-a fost redată siguranţa, el şi-a dat duhul său sfînt ceea ce a constituit o pierdere mai grea decît cele din război. Ca şi Ilie a fost ridicat la cer *(IV Regi 2, 11),* dar nu pe un car de foc, nici cu cai de foc, nici zburînd în văzduh, dacă se pot întîmpla acestea, ci prin bunătatea şi voinţa Dumnezeului nostru, în veselia sfinţilor îngeri, care se bucurau că marele bărbat a trecut la ei. *9.* În nici un chip nu ne putem îndoi de ele, fiindcă se înţeleg din felul în care s-au petrecut celelalte. Într-adevăr, în aceeaşi clipă în care el încă se înălţa, ca şi cum şi-ar fi lepădat de pe el haina lui, a îmbrăcat în veşmînt monahal pe ucenicul său, cuviosul Anysius, şi l-a investit cu insignele preoţiei. Despre meritul şi harul acestuia n-am auzit acum pentru prima dată din scrisorile voastre, ci din alte izvoare. Căci, dîndu-şi seama mai dinainte că el îi va urma, nu spunea nimic, dar arăta aceasta prin anumite semne, amintind că a fost ajutat de grija, de munca şi de serviciul lui. Astfel încît se părea că-l declară tovarăş şi că acesta nu vine ca nou la cel mai înalt sacerdoţiu, ci ca îndeplinător vechi al sacerdoţiului. I se potrivesc bine acele cuvinte evanghelice: „Bine, slugă bună şi credincioasă, peste puţine ai fost credincioasă, peste multe te voi pune" *(Matei 25, 23). 10.* Acestea le ştiu împreună cu voi despre sfîntul Aholius. Totuşi, ne deosebim prin ceva, şi anume prin faptul că am fost

cîştigat în întregime de bărbatul de fericită amintire, avînd putinţa să-l cunosc bine. Căci la venirea lui în Italia, cînd eu eram atît de bolnav încît n-am putut să-i ies în cale, a venit el la mine şi m-a vizitat. Cu cîtă emoţie, cu cîtă dragoste ne-am repezit, el la mine şi eu la el! Cu cîtă durere am deplîns nenorocirile acestui veac şi cele ce se petreceau aici!. Ne-am umplut îmbrăcămintea de lacrimi şi am rămas clipe întregi îmbrăţişaţi, bucurîndu-ne totodată de întîlnirea mult dorită şi mult aşteptată de amîndoi. Astfel, ceea ce era pentru mine o dorinţă, din partea lui a fost o binefacere că am putut să-l văd. Căci deşi mai mare este partea şi mai deplină cunoaşterea în duhul cu care ne simţim prietenii, totuşi dorim să le vedem şi chipul trupesc. Aşa căutau odinioară regii pămîntului să vadă faţa lui Solomon şi să-i audă înţelepciunea *(III Regi 10, 24). 11.* A plecat aşadar de la noi şi ne-a lăsat pe valurile acestei mări. Dar ceea ce pentru el este de folos, pentru mulţi este mai dăunător decît însăşi furia barbară. Fiindcă pe aceasta el o alunga, dar pentru noi cine ar putea să-l reprezinte? Îl reprezintă Domnul, care Se reprezintă El Însuşi în ucenicul Său. Îl reprezintă drepturile voastre, prin care se spune: „Daţi lui Levi pe cei dovediţi ai lui şi adevărul său bărbatului sfînt" *(Deut. 33, 8).* L-aţi dat pe cel dovedit al lui, aşezat pe temelia lui, L-aţi dat pe următorul acelui bărbat, care a zis tatălui său şi mamei sale: „Nu te-am văzut" *(Deut. 33, 9)* şi pe fraţii săi nu i-a ştiut şi pe fii nu i-a recunoscut. A păzit cuvîntul Domnului şi a păstrat legămîntul Lui. Vor povesti popoarele dreptatea lui *(Eccl. 44, 14). 12.* Aceasta-i este viaţa bărbatului, aceasta moştenirea, acestea legăturile, aceasta urmarea. S-a dăruit de copil mînăstirilor şi, închis într-o colibă mică din Aheia, prin har a cutreierat multe şi felurite părţi ale pămîntului. A fost înălţat la cel mai înalt rang preoţesc de către popoarele macedonene şi ales de preoţi, pentru ca acolo unde înainte credinţa şchiopăta prin preoţi, acolo să se întărească după aceea prin preot zidurile de temelie a credinţei. *13.* Şi nu prin simplă imitaţie a fost ucenicul Celui Care şi El Însuşi „a zis tatălui său şi mamei sale: Nu te-am văzut" *(Deut. 33, 9).* Nu i-a văzut cu gîndul, nu i-a văzut cu simţămîntul şi nu şi-a ştiut fraţii, fiindcă a dorit să ştie numai pe Domnul. Acesta a recunoscut cuvîntul lui Dumnezeu, I-a păzit legămîntul şi întotdeauna Îi cinsteşte altarul. Binecuvîntează-i, Doamne, credinţa, sfinţenia, rîvna. Binecuvîntarea Ta să vină asupra capului său şi asupra grumazului său. Cinstit să fie între fraţii săi. Grumaz de taur să aibă, ca să zguduie inimile duşmanilor săi, să mîngîie minţile celor sfinţi şi ca un crin să înflorească judecata preoţilor tăi *(Deut. 33, 16–17).* Sănătate, fraţilor, şi aveţi pentru mine dragostea pe care o am eu pentru voi.

Scrisoarea a XVI-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE FRATELE ANYSIUS

1. Îl ştiu mai demult, cu toate că aflu acestea pentru prima dată, îl cunosc prin merite pe cel pe care nu-l văzusem cu ochii. Mă doare că s-a întîmplat aşa, dar mă bucur că aceasta a fost urmarea. Deşi n-aş fi dorit să se întîmple

deznodămîntul în timpul vieții mele, totuși am nădăjduit că după decesul acelui sfînt bărbat numai aceasta poate fi o urmare dreaptă. De mult timp te știm așadar ca ucenic al lui Aholius, sfîntă să-i fie amintirea, iar acum ca urmaș și moștenitor al lui în cinste și har. E mare meritul, frate. Mă bucur pentru tine și nici un moment nu m-am îndoit asupra urmașului marelui bărbat. Este rară cinste frate, că-ți iei pe umeri sarcina unui nume atît de respectat, a unei greutăți așa de mari, a unei încercări atît de deosebită. Este căutat în tine Aholius și precum era în simțămîntul tău, așa este dorit chipul lui în îndeplinirea virtuții și a învățăturii, bărbăția lui sufletească într-un trup atît de bătrîn. *2.* Mărturisesc că l-am văzut pe Aholius. Dar și faptul că l-am văzut îl datorez meritelor lui. Precum l-am văzut, astfel era în trup, că-l socoteam în afară de trup. I-am văzut chipul și, neștiind dacă e în trup sau în afara trupului, îl vedeam răpit în paradis *(II Cor. 12, 14)*. Călătorea atît de mult și de des în toate părțile, la Constantinopol, în Ahaia, în Epir, în Italia, atît de neobosit, încît cei mai tineri nu s-ar fi putut ține după el. Îi dădeau întîietate cei cu trup mai tare, fiindcă îl știau neîmpiedicat de trup, de care se servea pentru acoperămînt, nu pentru slujire, ca să-l supună, nu ca să i se supună. Și-și chinuia atît de mult trupul, încît în el răstignea lumea aceasta și lumii pe sine însuși. *3.* Binecuvîntat fie Domnul și binecuvîntată tinerețea Sa, pe care și-a petrecut-o ca Iacob în corturile lui Dumnezeu, închisă în mînăstiri, în care, atunci cînd era întrebat de părinți și de rude, zicea: „Cine sînt frații mei, sau mama mea?" *(Matei 12, 48)*. nu cunosc ca tată, mamă și frați decît pe cei ce aud cuvîntul lui Dumnezeu și-l îndeplinesc. Binecuvîntată să-i fie și vîrsta pretimpurie în care a fost ales în cea mai înaltă treaptă sacerdotală, dovedit vrednic printr-o desăvîrșită slujire a virtuților. Căci a venit ca David pentru a aduce pace poporului *(II Regi 5, 3)*. A venit ca acea corabie purtînd în ea aurul înțelegerii, lemne de cedru, pietre prețioase *(II Paral. 9, 21)*, cu acele aripi argintate de porumbel și, în mijlocul unei astfel de moșteniri, a adormit în somnul păcii și în duhul liniștii. *4.* Somnul sfinților este lucrător, precum este scris: „Eu dorm și inima mea veghează" *(Cînt. 4, 2)*. Sfîntul Iacob în somn vedea minuni dumnezeiești *(Fac. 28, 45)*, pe care nu le văzuse în stare de veghe, văzduhul străbătut de sfinți de la cer la pămînt și pe Domnul privind și făgăduind stăpînirea acelui pămînt. Astfel, dormind un somn scurt a dobîndit în vis moștenirea pe care după aceea prin mare trudă a cîștigat-o. Căci somul sfinților este ferit de toate poftele trupului, de toată tulburarea sufletului, aducînd minții liniște și inimii pace, ca să se dezlege de lanțurile trupului și să se unească cu Hristos. *5.* Acesta este somnul în viața sfinților, pe care o trăia sfîntul Aholius, căruia și bătrînețea i-a fost o binecuvîntare. Acea bătrînețe este venerabilă, care albește nu prin căruntețea părului, ci prin meritul faptelor *(Înț. 4, 8)*. Acea căruntețe este vrednică de respect, care este albire a sufletului, strălucind în gînduri și fapte curate ca albul zăpezii. Ce este, în adevăr, vîrsta bătrîneții, dacă nu viață fără pată *(Înț. 4, 9)*,

care nu se prelungeşte cu zilele sau cu lunile, ci cu veacurile, a cărui durată este fără sfîrşit, viaţă lungă fără slăbiciune? Cu cît este mai îndelungată, cu atît este mai puternică, şi cu cît a trăit mai mult timp acea viaţă, cu atît mai vîrtos creşte în bărbatul desăvîşit. *6.* Aşadar urmaş vrednic al acestuia să te dovedească Dumnezeu nu numai în rang, ci şi în bună purtare, să te aşeze pe temeliile celui mai înalt har, ca să alerge la tine popoarele şi tu să le zici: „Cine sînt aceştia care zboară ca norii şi ca porumbeii cu puii lor?" *(Isaia 60, 8).* Să vină precum vin corăbiile din Tars *(Ps. 9, 21)* să primească untdelemnul şi înţelepciunea lui Solomon, să fie pace între tine şi popor şi să păzeşti legămîntul păcii. Sănătate frate şi dragostea ta către noi să fie la fel ca dragostea noastră faţă de tine.

Scrisoarea a XVII-a

EPISCOPUL AMBROZIE,CĂTRE PREAFERICITUL PRINCIPE ŞI ÎMPĂRAT PREACREŞTIN VALENTINIAN

1. Toţi oamenii care sînt sub stăpînire romană luptă pentru Voi, împăraţi şi principi ai pămîntului, aşa cum Voi înşivă luptaţi pentru Atotputernicul Dumnezeu şi pentru sfînta credinţă în El. Mîntuirea nu va putea fi sigură dacă nu cinsteşte fiecare pe adevăratul Dumnezeu, adică pe Dumnezeul creştinilor, Care conduce toate. Numai El este adevăratul Dumnezeu, venerat în adîncul inimii; „Că toţi dumnezeii neamurilor sînt idoli". precum zice Scriptura *(Ps. 95, 5). 2.* Aşadar, pentru acest Dumnezeu adevărat luptă fiecare şi cel care-L primeşte pentru a-L cinsti în adîncul inimii Îi dăruieşte nu prefăcătorie, nu ceva de formă, ci focul credinţei şi al slujirii. Iar dacă n-are această credinţă, măcar să nu-şi dea consimţămîntul pentru cinstirea idolilor, pentru ceremoniile riturilor păgîne. Căci nimeni nu-L înşală pe Dumnezeu, Căruia îi sînt cunoscute toate ascunzişurile inimii noastre. *3.* Aaşadar de vreme ce Tu, Împărat preacreştin, eşti dator credinţă adevăratului Dumnezeu, de vreme ce Lui îi eşti dator rîvnă, chezăşie şi devotament credinţei mă mir cum au căpătat unii nădejdea că trebuie, potrivit poruncii Tale, să ridice altare zeilor străini şi să pui la îndemînă sume de bani în folosul jertfelor păgîne. Ceea ce s-a cerut mai dinainte, fie pentru fisc, fie pentru vistierie, va părea mai degrabă dăruit de Tine, din vistieria Ta, decît dat din banii statului. 4. Se plîng şi de pierderi cei care niciodată nu ne-au cruţat sîngele, care au ruinat înseşi clădirile bisericilor. Ei cer să le dai favoruri după ce, potrivit legii din urmă a lui Iulian, au tăgăduit alor noştri dreptul obştesc de a vorbi şi de a învăţa pe alţii, favoruri de care au fost adesea lipsiţi creştinii. Căci au voit să atragă pe unii prin acele privilegii parte prin nesocotinţă, parte pentru a scăpa de unele sarcini obşteşti şi, fiindcă nu toţi se dovedesc tari, chiar şi sub principii creştini mulţi au decăzut din credinţă. *5.* Dar dacă acestea n-au fost înlăturate pînă acum, aş fi înţeles să fie înlăturate sub conducerea Ta. Şi de vreme ce au fost

oprite şi interzise de mai mulţi împăraţi aproape pe tot pămîntul, iar la Roma au fost desfiinţate în numele credinţei adevărate de către fratele Bunătăţii Tale Gratian, preamărită să-i fie amintirea, şi au fost date şi ordine care au întărit această desfiinţare, te rog să nu răstorni ceea ce a fost hotărît potrivit credinţei şi să nu nesocoteşti poruncile frăţeşti. Dacă s-a hotărît ceva despre treburile cetăţeneşti nimeni să nu se socotească îndreptăţit să calce învăţătura religiei. *6.* Nimeni să nu amăgească vîrsta ta tînără; chiar dacă e păgîn cel ce cere acestea, nu trebuie să-ţi atragă mintea în lanţurile superstiţiei sale, ci este dator să te înveţe şi să te îndrumeze cum să studiezi din proprie rîvnă credinţa cea adevărată. Trebuie lăsate acestea pe seama bărbaţilor străluciţi şi eu aceasta vreau; dar este sigur că Dumnezeu se găseşte mai presus de toţi. *7.* Dacă este vorba de o consfătuire de interes militar, este necesar să fie cerută părerea şi aprobată hotărîrea bărbaţilor încercaţi în războaie; iar dacă se dezbate ceva din domeniul religiei, gîndeşte-te la Dumnezeu. Nu este o injurie pentru nimeni dacă se socoteşte că mai presus de el este Atotputernicul Dumnezeu. La El este hotărîrea. Să nu faceţi pe cineva să cinstească în chip silit ceea ce nu vrea. Acelaşi lucru să vă fie îngăduit, împărate, şi fiecare să rabde cu uşurinţă, dacă nu ia cu sila pentru împărat, ceea ce ar răbda cu greutate dacă împăratul ar dori să-i ia cu sila. Nici păgînilor nu le place trădarea; căci fiecare este dator să apere liber şi să păstreze cu credinţă ceea ce şi-a pus în minte. *8.* Iar dacă vreunii creştini numai cu numele socotesc că trebuie hotărît ceva asemănător, să nu-ţi cîştige mintea nişte vorbe goale, să nu te înşele nişte nume deşarte. Oricine îndeamnă şi hotărăşte aceasta înseamnă că aduce jertfă tuturor. Căci aci este primejduit tot senatul creştinilor. *9.* Dacă astăzi, împărate, un păgîn, ferească Domnul, ar face altar pentru chipuri de zei şi ar sili pe creştini să se adune acolo, să se amestece cu cei ce aduc jertfă, să umple răsuflarea şi gura credincioşilor cenuşa de pe jertfelnic funinginea şi fumul de la jertfe, şi şi-ar spune părerea în acea adunare în care juraţii sînt siliţi să jure la altarul unui zeu (căci pentru aceea spun că a fost ridicat altarul, pentru ca în fiecare adunare, precum socotesc ei, să se consulte pentru legămîntul faţă de zeu cînd sala cea mare a senatului este plină de numărul creştinilor), ar crede că este prigonit creştinul care ar fi silit să vină la senat cu astfel de dorinţă. Şi aceasta se petrece adesea, fiindcă sînt siliţi prin injurii să vină. Aşadar, sub împărăţia ta să fie siliţi creştinii să jure înaintea unui altar păgîn? Ce înseamnă a jura, dacă nu a mărturisi puterea dumnezeiască a aceluia pe care-L recunoşti ca şef al credinţei tale? Fiind tu împărat, se cere şi se impune să porunceşti să se înalţe altar păgîn şi să se dea sume de cheltuit pentru jertfe păgîneşti? *10.* Dar aceasta nu se poate hotărî fără nelegiuire. De aceea te rog să nu dai o asemenea hotărîre şi nici să semnezi vreun decret de acest fel. Ca preot al lui Hristos mă bizui pe credinţa Ta. Şi toţi episcopii am face la fel dacă n-ar fi ajuns la urechile oamenilor acest zvon neaşteptat şi de necrezut că s-ar fi dat de înţeles

o asemenea măsură în consistoriul tău, sau că aceasta s-ar fi cerut în senat. Dar să nu se spună că senatul a cerut-o; puțini păgîni se folosesc de un nume comun. De altfel aproape cu doi ani înainte, pe cînd încercau să ceară aceasta, a trimis la mine cuviosul Damasus, episcop al bisericii din Roma, ales după judecata lui Dumnezeu, o întîmpinare scrisă, pe care i-au dat-o senatorii creştini, în număr destul de mare, arătînd că ei n-au dat nici un astfel de mandat, că sînt împotriva petițiilor păgîneşti de acest fel, că nu-şi dau consimțămîntul, plîngîndu-se, şi în public şi în particular, că ei nu vor veni la senat dacă se va hotărî ceva necreştinesc. Este vrednic de timpurile noastre, adică de timpurile creştine, să li se ridice senatorilor creştini această demnitate pentru ca să se încredințeze păgînilor puterea voinței obşteşti? Această întîmpinare scrisă eu i-am dat-o fratelui Bunătății Voastre; din ea rezultă că senatul n-a dat solilor vreo încredințare privitoare la cheltuielile superstiției. *11.* Dar se va spune poate: De ce n-au fost prezenți la senat cînd se cereau acestea? Dacă n-au fost prezenți vorbesc ce vor. Au vorbit destul dacă au vorbit la Împărat. Şi ne mirăm totuşi dacă răpesc libertatea de a rămîne la Roma cei ce nu vor să ai libertatea de a nu porunci ceea ce nu simți. *12.* Şi de aceea, amintindu-mi de delegația dată mie de curînd, mă adresez credinței Tale, mă adresez minții Tale: să ai în vedere că nu trebuie să răspunzi la asemenea petiții ale păgînilor şi nici să semnezi răspunsul la ele. Gîndeşte-te cum a procedat părintele Pietății Tale, principele Theodosie, pe care de obicei l-ai consultat aproape în toate pricinile mai însemnate. Nimic nu e mai însemnat decît religia, nimic mai înalt decît credința. *13.* Dacă ar fi o pricină cetățenească, răspunsul s-ar păstra pentru partea potrivnică, dar pricina este a religiei şi, ca episcop, intervin. Să mi se dea o copie de pe cererea ce ți s-a trimis, pentru ca eu să răspund mai deplin. Şi aşa, consultat despre toate, supus Bunătății Tale, am căderea să răspund. Desigur, dacă se hotărăşte altfel, noi episcopii nu putem să răbdăm aceasta cu uşurință şi să ne prefacem. Vei putea să vii la biserică, dar aci nu mă vei găsi ca preot, ci ca potrivnic. *14.* Ce vei răspunde preotului care-ți va spune: Biserica nu-ți primeşte darurile fiindcă ai împodobit cu daruri templele păgînilor; altarul lui Hristos îți respinge darurile fiindcă ai făcut altar pentru idoli. Glasul tău, mîna ta şi darul tău sînt treaba ta. Domnul Iisus refuză şi respinge supunerea ta fiindcă te-ai supus idolilor. El ți-a zis: „Nu puteți sluji la doi stăpîni" *(Matei 6, 24)*. Legile tale nu prevăd fecioare sfințite lui Dumnezeu şi cer totuşi fecioare Vestei? Ce nevoie mai ai de preoții lui Dumnezeu după ce ai primit cererile păgîne ale străinilor? Nu putem avea tovărăşie cu superstițiile păgîne. *15.* Ce vei răspunde la aceste cuvinte? Că ai alunecat ca un copil? Oricare vîrstă este desăvîrşită pentru Hristos. Oricare este plină de Dumnezeu. Copilăria credinței nu este pusă la încercare; căci şi copiii au mărturisit cu gură curajoasă pe Hristos împotriva prigonitorilor. *16.* Ce vei răspunde fratelui tău, dacă-ți va spune: Nu m-am socotit învins, fiindcă te-am lăsat pe tine

împărat. Nu m-a durut că mor, fiindcă te am moştenitor. Nu mi-a părut rău că părăsesc imperiul, fiindcă poruncile mele, mai ales pentru religia sfîntă, cred că vor rămîne pentru toate timpurile. Aşadar aceste titluri de evlavioasă virtute am înălţat, aceste prăzi luate de la veac şi de la diavol, care este duşmanul tuturor, ţi le-am dăruit, fiindcă în ele este victoria veşnică. Ce a mai putut să-mi răpească duşmanul? Ai anulat hotărîrile mele, ceea ce pînă acum n-a făcut cel ce a ridicat armele împotriva mea. Acum primesc în trup o săgeată mai grea, fiindcă rînduielile mele sînt osîndite de fratele meu. Cea mai bună parte din mine îmi este primejduită de tine, fiindcă una este moartea trupească şi alta cea sufletească. Acum mi se desfiinţează conducerea şi, ceea ce este mai grav, mi se desfiinţează de ai mei, nu mi se desfiinţează de ai tăi. Şi se desfiinţează ceea ce au preţuit în mine chiar duşmanii mei. Dacă de voie ţi-ai dat consimţămîntul, ai osîndit credinţa mea; dacă ai cedat de nevoie, ai trădat credinţa ta. Deci, ceea ce este mai grav, sînt primejduit şi în tine. *17.* Ce vei răspunde chiar tatălui tău, care te va întîmpina cu mare durere, zicînd: M-ai judecat foarte rău fiule, dacă ai socotit că eu am făcut hatîruri păgînilor. Nimeni nu mi-a cerut aşezarea unui altar păgîn în clădirea senatului roman. Niciodată n-am crezut că se va ajunge la nelegiuirea de a se aduce jertfe în acel sinod comun al creştinilor şi al păgînilor, păgînii insultînd astfel pe creştinii prezenţi şi creştinii fiind siliţi să ia parte fără voia lor la sacrificii. Multe şi felurite crime s-au săvîrşit în timpul conducerii mele şi am pedepsit pe toate cele descoperite. Iar dacă a stat atunci cineva ascuns, trebuie să spună că eu am aprobat ceea ce nimeni nu mi-a cerut? M-ai judecat foarte rău dacă ai crezut că mi-a păzit imperiul nu credinţa mea, ci o superstiţie străină. *18.* De aceea, Împărate, gîndeşte-te că aduci injurii mai întîi lui Dumnezeu şi apoi tatălui şi fratelui, dacă iei o asemenea hotărîre. Îţi cer să faci ceea ce-ţi dai seama că va fi de folos mîntuirii tale în faţa lui Dumnezeu.

RAPORTUL LUI SYMMAH, PREFECTUL ROMEI

1. Prea măritul senat al nostru şi al vostru întotdeauna, cînd a aflat că nedreptatea a fost pusă sub călcîiul legilor şi a văzut că bunul nume al timpurilor de curînd trecute este restabilit de devotaţii principi, urmînd autoritatea secolului şi-a vărsat durerea înăbuşită de atîta vreme şi mi-a poruncit iarăşi să fiu solia plîngerilor sale, mie căruia de aceea mi-a fost tăgăduită de către cei necinstiţi audienţa la divinul principe, fiindcă nu avea să lipsească dreptatea Voastră, Domnilor împăraţi Valentinian, Theodosie şi Arcadie, întotdeauna Augusti strălucitori, biruitori şi triumfători! *2.* Îndeplinind astfel o dublă slujbă ca prefect al vostru mă ocup de treburile publice şi ca sol al cetăţenilor le duc mai departe cererile. Nu este aici vreo dezbinare de ţeluri, fiindcă oamenii au încetat să mai creadă că palatul imperial îi are în grijă dacă nu se înţeleg între

ei. A fi iubit, a fi respectat, a fi prețuit este lucru mare pentru puterea imperială. Cine ar răbda ca neînțelegerile și luptele civile să primejduiască Statul? Pe bună dreptate senatul îi urmărește pe cei care pun puterea lor mai presus de numele împăratului. *3.* Truda noastră este strajă a Bunăvoinței Voastre. Cui folosește mai mult faptul că apărăm instituțiile străbune, drepturile și destinele patriei, dacă nu slavei timpurilor, care atunci este mai mare cînd înțelegeți că nu vă este îngăduit nimic împotriva datinilor străbune? Cerem așadar să fie așezată din nou în drepturi religia care a fost atîta vreme de folos Statului. Desigur, sînt mulți împărați de ambele religii, de ambele credințe, și dintre ei unul nu demult a respectat obiceiurile strămoșilor, iar cel mai de curînd nu le-a alungat. Desigur religia celor vechi nu poate fi luată ca exemplu, dar ar putea fi pildă măcar gestul de formă al celor mai apropiați. *4.* Cine este atît de asemănător barbarilor încît să nu dorească altarul Victoriei? Ne îngrijim de viitor și ne ferim de arătările unor astfel de lucruri. Să se dea înapoi măcar onoarea numelui ei, dacă zeității îi este tăgăduită. Multe datorește Victoriei, Eternitatea Voastră și-i va datora încă și mai multe. Să-i disprețuiască puterea cei cărora nu le-a folosit la nimic. Voi nu se cade să disprețuiți ajutorul prietenesc dat triumfurilor voastre. Puterea ei este în dorința tuturor. Nimeni să nu-i tăgăduiască cinstirea de vreme ce o socotește de dorit. *5.* Dacă nu era dreaptă fericirea de această rea prevestire, trebuia măcar să vă gîndiți la podoabele senatului. Faceți, vă rog, ca pe cele primite în copilărie să le lăsăm urmașilor la bătrînețe. Dragostea față de obiceiuri este mare. Pe bună dreptate fapta divinului Constanțiu n-a rămas în picioare. Trebuie să vă feriți de toate exemplele despre care ați aflat că au fost repede părăsite. Ne îngrijim de veșnicia slavei și a numelui vostru. Să nu găsească vremile viitoare ceva de îndreptat. *6.* Unde vom face jurămînt pe legile și pe cuvintele voastre? De ce religie falsă se va îngrozi cugetul să nu mintă în mărturii? Toate sînt pline de zei și nu există nicăieri loc sigur pentru necredincioși. Dar cel mai mult întreține teama de a face rău faptul de a fi urmărit de prezența religiei. Acel altar menține unirea tuturor, acel altar adună credința tuturor. Nimic altceva nu dă mai multă autoritate hotărîrilor noastre decît faptul că rînduiala noastră hotărăște totul ca sub stare de jurămînt. Va sta așadar deschis pentru jurăminte strîmbe sălașul fără credință și vor socoti cu putință acest lucru strălucitii mei împărați, care sînt siguri de jurămîntul public. *7.* Dar se va zice că divinul Constanțiu a făcut același lucru. Să rîvnim mai mult celelalte ale acelui împărat, care n-ar fi întreprins nimic asemănător, dacă înainte de el nu s-ar fi abătut altul din drum. Căderea celui dinainte îl îndreaptă pe cel care urmează și din greșelile exemplului anterior se naște îndreptarea. A fost un drept sfînt ca acel părinte al Clemenței Voastre să nu se teamă încă de pizmă într-un lucru pînă aci nou. Oare ni se poate cuveni și nouă aceeași apărare, dacă imităm ceea ce ne amintim că n-a fost aprobat? *8.* Să primească Eternitatea Voastră alte fapte ale aceluiași

împărat, care să fie mai vrednice de folosit. El n-a smuls nimic din privilegiile fecioarelor sfinte, a umplut preoția de nobili. N-a refuzat cheltuielile impuse de ceremoniile romane şi pe toate căile, urmînd senatul cel activ al Cetății eterne, a văzut altarul cu ochi liniştiți, a citit numele de zei scrise pe înălțimea zidurilor, s-a întrebat despre obîrşia templelor, s-a minunat de cei care le-au fost ctitori. Şi chiar dacă el a urmat alte religii, pe acestea le-a păstrat în imperiu; căci fiecare îşi are obiceiul său, fiecare vederile sale. Mintea divină rînduieşte feluriți păzitori şi felurite culte oraşelor. Precum sufletelor celor născuți, la fel şi popoarelor le sînt împărțiți îngeri ai sorții. Se adaugă folosul care în cea mai mare măsură îi impune pe zei oamenilor. Căci de vreme ce toată judecata noastră ne este la îndemînă, de unde vine mai drept, dacă nu din amintirea şi din învățămintele urmărilor cunoaşterea zeităților? Dacă vremea îndelungată dă autoritate religiilor, trebuie păstrată în toate veacurile credința şi trebuie urmați părinții, care şi ei au urmat cu bine pe ai lor. *9.* Acum să socotim că avem în față religia romană şi că ea ne vorbeşte în chipul următor: „Prea buni împărați, părinți ai patriei, respectați-mi vîrsta la care m-a adus simțămîntul credincioşilor. Mă voi folosi de ritualul strămoşesc şi nu-mi pare rău de aceasta. Voi trăi după datina mea, fiindcă sînt liberă. Această putere a adus lumea sub legile mele. Aceste jertfe au alungat pe Hannibal din Italia, pe senoni din Capitoliu. Dar pentru aceasta au fost păstrate, ca să mi se spună acum că am trăit prea mult? Voi vedea ce este de făcut. Totuşi această mustrare pentru vîrstă este tîrzie şi jignitoare. *10.* Mă rog pentru pace zeilor patriei, zeilor naționali. Drept este ca puterea supremă pe care o cinstesc toți să fie socotită una şi aceeaşi. Privim aceleaşi stele, cerul este acelaşi pentru toți, acelaşi pămînt ne ține. Ce interesează prin ce înțelepciune caută fiecare adevărul? Pe o singură cale nu se poate ajunge la o taină aşa de mare. Dar această discuție e bună pentru cei fără treabă; acum adresăm rugăciuni, nu angajăm lupte". *11.* Ce folos aduce retragerea drepturilor pe care le-au avut fecioarele vestale de a fi întreținute din vistieria Voastră? Este tăgăduit sub cei mai darnici împărați ceea ce s-a dăruit de către cei mai zgîrciți? Cinstea singură este plata fecioriei. Precum viața lor dă capului podoabă, la fel este socotit podoabă faptul de a fi lipsit de sarcinile jertfei. Se caută numele, gol într-un fel, al scutirii de sarcini; fiindcă prin sărăcie sînt la adăpost de cheltuieli. Astfel că se acordă mai multă atenție laudei lor, retrăgîndu-li-se unele drepturi materiale, pentru că se spune: fecioria dăruită mîntuirii publice creşte în merite dacă este lipsită de răsplată. *12.* Să stea departe de curăția vistieriei voastre aceste economii. Veniturile bunilor împărați să sporească nu din păgubirea preoților, ci din prăzile luate de la duşmani. Oare aduce vreun cîştig ura? Şi fiindcă lăcomia nu se potriveşte purtării Voastre, prin aceasta sînt mai săraci cei cărora li s-au tăiat vechile ajutoare. Căci sub împărații care se stăpînesc de la ceea ce este străin, care se împotrivesc lăcomiei, este o adevărată ocară

pentru cineva să nu dorească a redobîndi ceea ce a pierdut. *13.* Vistieria ia fecioarelor şi preoţilor pămînturile lăsate moştenire din voinţa celor ajunşi la bătrîneţe. Vă rog, preoţi ai dreptăţii, să se redea celor sfinte ale oraşului Vostru moştenirea particulară. Să-şi dicteze testamentele în siguranţă şi să ştie că sub împăraţi darnici cele ce au scris se respectă. Poate să vă desfăteze această fericire a neamului omenesc, dar pe muritori a început să-i neliniştească pilda acestei pricini. Oare religiile romane nu rămîn sub drepturile romane? Ce nume va primi răpirea mijloacelor de existenţă pe care nici o lege, nici o întîmplare nu le-a făcut trecătoare? Primesc donaţii robii liberaţi, robilor înşişi nu li se tăgăduiesc foloasele drepte ale testamentelor. Numai cinstitele fecioare şi slujitorii celor sfinte sînt înlăturaţi de la averile la care au dreptul prin moştenire. Ce le foloseşte să-şi ţie corpul neprihănit pentru mîntuirea publică şi să sprijine veşnicia imperiului prin ajutoare cereşti, să adauge steagurilor voastre, armatelor voastre virtuţi şi simţăminte prieteneşti, să înalţe rugăciuni binevoitoare pentru toţi şi să n-aibă acelaşi drept cu toţi ceilalţi? Aşadar e mai bună robia, dacă în ea se respectă drepturile oamenilor. Facem rău statului, fiindcă niciodată nu-i e de folos ura cetăţenilor. *14.* Nimeni să nu-şi închipuie că eu am în vedere numai problemele religioase; din greşeli de acest fel au luat naştere toate neajunsurile neamului roman. Legea părinţilor a cinstit pe fecioarele vestale şi pe slujitorii zeilor printr-un trai modest şi prin dreaptă ocrotire. Cinstirea aceasta a stat în picioare pînă ce bancherii decăzuţi au făcut din hrana sfintei feciorii plată a hamalilor de rînd. A urmat o foamete generală şi o recoltă proastă a înşelat speranţele tuturor provinciilor. Acestea nu sînt cusururi ale pămîntului. Nu învinovăţim statele. Rugina n-a vătămat semănăturile şi spicul nu s-a uscat din pricina paiului. Nelegiuirile au adus seceta. Căci a trebuit să fie spre paguba tuturora ceea ce se tăgăduia religiilor. *15.* Desigur, dacă se întîmplă vreun rău ca acesta, să facem stihiile firii vinovate de foamete. Vînturile păgubitoare au adus această sărăcie, care a îndreptat pe oameni spre poamele pădurii. Lipsa de hrană a împins populaţia de la ţară să mănînce roadele produse de arborele Dodonei. Dar au suferit oare ceva asemănător provinciile cînd slujitorii religiei erau în cinstea publică? A fost scuturat stejarul în folosul oamenilor, au servit ca hrană rădăcinile ierburilor, a lipsit din ţarini belşugul roadelor în vremea cînd alimentele erau obşteşti şi pentru popor şi pentru fecioarele sfinte? Produsele pămîntului dădeau hrană preoţilor şi era mai degrabă leac decît dar. Oare există vreo îndoială că întotdeauna a fost dat pentru îndestularea oamenilor ceea ce acum a adus lipsuri tuturor? *16.* Va spune cineva că a fost refuzată cheltuiala publică pentru întreţinerea unei religii străine. Să n-aibă bunii împăraţi această părere; a fost în dreptul vistieriei să dea unora din bunurile comune. Căci de vreme ce statul este format din fiecare, ceea ce pleacă de la stat devine iarăşi propriu pentru fiecare. Cîrmuiţi toate, dar păstraţi fiecăruia ceea ce este al său.

Şi în faţa voastră dreptul trebuie să aibă mai mare putere decît încălcarea rînduielilor. Gîndiţi-vă, Mărinimia Voastră, dacă vreţi să se socotească publice cele pe care le-aţi dat altora. Economiile, odată încredinţate spre cinstirea oraşului, încetează de a mai fi ale celor ce le-au dăruit şi, ceea ce la început a fost binefacere, prin întrebuinţare devine cu vremea obligatoriu. În sufletul vostru sfînt încearcă să insufle teamă deşartă cineva, dacă spune că voi aveţi conştiinţa celor ce dau, dacă n-aţi ajuns la ura celor ce iau. *17.* Ajutoarele tainice ale tuturor sectelor să ocrotească Bunătatea Voastră şi mai ales cele ce au ajutat altădată pe strămoşii voştri să vă apere şi să fie cinstite de noi. Cerem acea rînduială a religiilor care a păzit imperiul pentru divinul părinte al Înălţimii Voastre, care a dat moştenitori legitimi fericitului împărat. Acel bătrîn sfînt din cetatea statelor priveşte lacrimile preoţilor şi se socoteşte vinovat de călcarea datinei pe care el însuşi a respectat-o cu plăcere. *18.* Aduceţi şi divinului vostru frate îndreptarea acelei hotărîri străine de el. Acoperiţi fapta despre care n-a ştiut că senatului nu i-a plăcut. Se vede că de aceea a fost înlăturată solia, ca să n-ajungă pînă la el judecata publică. Este în preţuirea timpurilor trecute să nu vă îndoiţi a desfiinţa ceea ce s-a dovedit că n-a fost aprobare a împăratului.

Scrisoarea a XVIII-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREAFERICITUL PRINCIPE ŞI PREABUNUL ÎMPĂRAT VALENTINIAN AUGUST

1. Strălucitul bărbat Symmah, prefectul Romei, ţi-a trimis Milostivirii Tale un memoriu cu cererea ca altarul care fusese scos din senatul oraşului Roma să fie aşezat înapoi, iar tu, împărate, deşi încă tînăr şi fără experienţă, neaprobînd ceea ce ţi se ceruse, te-ai dovedit cu chibzuinţă de bătrîn în virtutea credinţei. Îndată ce am aflat acest lucru, ţi-am trimis o întîmpinare scrisă, în care, deşi am cuprins cele ce mi s-au părut vrednice de luare aminte, am cerut totuşi să mi se dea o copie a memoriului. *2.* Aşadar nu punîndu-ţi la îndoială credinţa, ci întărindu-ţi prevederea, cu siguranţa unei drepte cumpăniri, răspund prin aceste cuvinte la cele afirmate în memoriu, un singur lucru cerîndu-ţi: să iei în seamă nu eleganţa cuvintelor, ci puterea adevărului arătat în ele. Căci, precum ne învaţă Sfînta Scriptură *(Pilde 12, 18),* limba celor ce scriu despre înţelepciune este de aur; înzestrată cu cuvinte împodobite şi sclipind prin strălucirea graiului, asemenea unei pietre preţioase, cucereşte ochii sufletului prin frumuseţe şi prin înfăţişarea sa izbitoare. Dar aurul acesta, dacă îl cercetezi mai de aproape, bagi de seamă că pe dinafară pare de preţ, dar pe dinăuntru este metal de rînd. Răstoarnă, te rog, dă la o parte secta păgînilor: cuvintele lor mari răsună frumos, dar apără idei lipsite de adevăr. Vorbesc de

Dumnezeu, dar se închină la idoli. *3.* Trei idei a susținut în memoriul său preastrălucitul prefect al Romei, pe care le-a socotit avînd putere: că Roma, precum spune el, își cere tradițiile sale, că preoții ei și fecioarele Vestale trebuie să aibă ajutoare de la stat și că populația este lovită de foamete fiindcă aceste ajutoare li se refuză preoților păgîni. *4.* În prima idee Roma lăcrimează prin graiul plîngător al memoriului, cerîndu-și înapoi, cum spune, vechile tradiții religioase. Acestea – se spune – au alungat pe Hannibal de la zidurile Romei, pe senoni de pe Capitoliu. Dar lăudîndu-se puterea vechilor credințe li se dă pe față slăbiciunea. Hannibal a atacat multă vreme altarele romane și, cu toată lupta zeilor împotriva lui, din victorie în victorie a ajuns pînă aproape de zidurile Romei. De ce au răbdat zeii să fie atacați dacă armatele luptau pentru ei? *5.* Ce să spun despre senoni care, ajungînd pînă la Capitoliu, ar fi transformat Roma în ruine dacă nu i-ar fi trădat gîștele cu gîgîitul lor plin de teamă? Iată ce preoți au templele romane. Unde era atunci Jupiter? Nu cumva vorbea prin glasul gîștelor? *6.* Dar de ce să tăgăduiesc că riturile religioase au luptat pentru romani? Și Hannibal avea aceiași zei. Să-i aleagă dintre ei pe cei pe care îi vor. Dacă la romani au învins, la cartaginezi zeii au fost învinși. Dacă au triumfat împotriva cartaginezilor, nici romanilor nu le-au fost de folos. *7.* Dar să ne slăbească cu acea plîngere plină de ură, spunînd că este a poporului roman. Nu aceasta a cerut Roma. Ea îi întîmpină cu alte cuvinte: De ce mă umpleți zilnic de sîngele zadarnic al turmelor jertfite fără vină? Nu în carnea adusă jertfă, ci în puterea ostașilor stau trofeele victoriei. Prin alte virtuți am supus lumea. Așa a luptat Camillus, care a adus înapoi steagurile răpite de pe Capitoliu după ce a ucis pe dușmanii care ocupaseră stînca Tarpeia. I-a învins pe dușmani viteji, nu i-a alungat religia. Ce să spun despre Attilius, care a răscumpărat cu moartea sa pe prizonierii luați de cartaginezi. Africanus a dobîndit triumful nu între altarele Capitoliului, ci între liniile de luptă ale lui Hannibal. De ce-mi aduceți exemplele celor vechi? Urăsc religia lui Nero și a altora ca el. Ce să spun despre împărații de cîte două luni și despre regi al căror început a fost totodată și sfîrșitul lor? Sau despre noile năvăliri barbare? Oare au fost chiar creștini acei împărați care (unul luat rob printr-un trist și nemaivăzut exemplu, iar sub altul fiind robit tot imperiul), au dovedit că i-au înșelat ceremoniile, cu toate că ele făgăduiau victoria? Oare nu era și atunci altarul Victoriei? Este rușinos că se uită acestea; dar la bătrînețe părul e alb și obrazul nu mai are sîngele care să arate rușinea. Nu roșesc pentru că anii mulți schimbă totul pe fața pămîntului. Dar sigur că nici o vîrstă nu e tîrzie pentru învățătură. Să roșească bătrînețea care nu poate să se îndrepte. Nu este de lăudat mulțimea anilor, ci a bunelor obiceiuri. Nu este nici o rușine să te faci mai bun. Un singur lucru îl avem comun cu barbarii: că nu cunoșteam mai dinainte pe Dumnezeu. Jertfele voastre cer să se verse sînge de vite. De ce căutați glasul lui Dumnezeu în oile moarte? Veniți și cunoașteți pe pămînt oastea cerească. Aici trăim, iar acolo

luptăm. Să mă învețe tainele cereşti Dumnezeu, Care le-a făcut, nu omul, care nu se cunoaşte pe sine însuşi. Cui să-i vorbesc mai mult despre Dumnezeu decît lui Dumnezeu? Cum aş putea să mă încred în voi dacă spuneți că nu ştiți cui vă închinați? *8.* Nu se poate ajunge pe o singură cale, spuneți voi, la o taină atît de mare. Ceea ce voi nu ştiți noi cunoaştem prin glasul lui Dumnezeu. Şi ceea ce voi căutați cu bănuieli noi am aflat din însăşi înțelepciunea lui Dumnezeu şi din adevăr. Nu se potrivesc aşadar ale voastre cu noi. Voi aveți de la împărați pace pentru zeii voştri, noi cerem de la Hristos pace pentru împărați înşişi. Voi vă închinați la idoli lucrați de mîinile voastre, noi socotim o insultă să faci un chip şi să spui că este Dumnezeu. Lui Dumnezeu nu-i place să fie adorat sub forma unei pietre. De asemenea credință au rîs chiar filosofii voştri. *9.* Dacă voi nu-l socotiți Dumnezeu pe Hristos, fiindcă nu credeți că El a murit şi nu ştiți că aceea a fost moarte a trupului, nu a dumnezeirii (care a făcut ca nimeni din cei ce cred să nu moară), cu atît mai de neînțeles este pentru voi, care vă închinați la ceea ce este înjositor şi respingeți ceea ce este înălțător, fiindcă socotiți că lemnul vostru este Dumnezeu. O, ruşinoasă cinste! Nu credeți că Hristos a putut să moară! O, ce închinare îndărătnică! *10.* Dar, ziceți voi, trebuie să li se dea înapoi idolilor altarele şi altarelor podoabele. Să cereți acestea de la tovarăşii de superstiții; împăratul creştin a învățat să cinstească numai altarul lui Hristos. De ce sînt silite mîinile devotate şi fețele evlavioase să aducă slujire nelegiuirilor? Glasul împăratului nostru Îl preamăreşte pe Hristos, Îl laudă doar pe Acela pe care-L simte în suflet. „Fiindcă inima regelui este în mîna lui Dumnezeu" *(Pilde 21, 1).* Oare a înălțat un împărat păgîn altar lui Hristos? Cît timp cer înapoi cele ce au fost, prin exemplul lor amintesc cîtă cinstire trebuie să arate împărații creştini religiei, de vreme ce păgînii au dat totul superstiției lor. Noi am început de curînd şi ei urmează pe cei ce au fost de acum înlăturați. Noi ne mîndrim cu sîngele vărsat, pe ei îi interesează pierderile materiale. Noi socotim acestea ca o victorie, ei le socotesc nedreptate. Niciodată nu ne-au dat mai mult decît atunci cînd porunceau să fie biciuiți creştinii, să fie schingiuiți sau ucişi. Religia ne-a adus cinstirea, pe care necredința o socotea ca atare. Priviți la cei cu suflet mare. Prin umilințe, sărăcie şi chinuri noi am crescut; iar ei nu cred că pot rămîne ceremoniile lor fără cîştiguri. *11.* Să aibă, ziceți voi, fecioarele Vestale scuturile lor. Să spună aceasta cei ce nu cred că fecioria poate exista şi fără plată; să ceară cîştiguri cei ce nu cred în virtuți. Totuşi, răsplata făgăduită cîte fecioare le-a adus? Abia şapte fecioare sînt cîştigate pentru slujba de vestale. Iată tot numărul pe care l-au atras panglicile de podoabă în jurul capului, veşmintele de purpură sclipitoare, alaiul de slujitori de care erau însoțite, marile hatîruri, cîştigurile uriaşe, în sfîrşit vremea hotărîtă pentru neprihană. *12.* Să ridice ochii minții şi ai sufletului şi să vadă mulțimea nesfîrşită înfățişînd cinstea, neprihana, fecioria. Nu podoabele capului, ci îmbrăcămintea simplă, înnobilată prin virtute, nu fru-

museţea căutată, ci cea care nu se vinde, nu însemnele de purpură, nu plăcerea desfrînărilor, ci practica posturilor, nu privilegii, nu cîştiguri, într-un cuvînt, toate celelalte ocupaţii pe care le-ai putea socoti îndeplinite fără rîvnă. Dar asemenea ocupaţii prin însăşi îndeplinirea lor sînt rîvnite. Neprihana sporeşte prin propriile sale pierderi. Nu este feciorie cea care se cumpără cu bani, fără să dovedească dorinţa de virtute. Nu este cinste cea care se măsoară prin banii adunaţi din camătă. Cea dintîi biruinţă a curăţiei morale constă în a-ţi birui dorinţa de înavuţire. Fiindcă stăpînirea dorinţelor este dovadă a puterii de caracter. Să presupunem totuşi că trebuie să acordăm fecioarelor ajutoare pentru daruri. Dar creştinii au belşug de daruri? Ce vistierie dăruie atîtea ajutoare? Sau, dacă se socotesc că trebuie să li se dea numai vestalelor, nu este de ruşine ca aceia care au cerut pentru ei totul sub împăraţii păgîni, să ceară ca şi sub împăraţii creştini să aibă totul în tovărăşie cu noi? *13.* Se plîng că nu li se dau preoţilor şi slujitorilor acestora alimente de către stat. Ce zgomot de cuvinte a ieşit de aici? Dar şi nouă prin noile legi ne sînt refuzate cîştigurile pe calea testamentelor şi nimeni nu se plînge. Nu socotim aceasta o nedreptate, fiindcă nu pierderile sau cîştigurile băneşti ne interesează. Dacă preotul cere privilegiul de a fi scutit de sarcina de senator municipal trebuie să renunţe şi la avutul pămîntesc şi strămoşesc şi la orice averi. Cum şi-ar mai încărca păgînii această plîngere, dacă ar avea-o, că preotul în timpul concediilor trăieşte din avutul său şi-şi plăteşte practicarea slujbei publice prin pierderea tuturor foloaselor particulare. Veghind pentru mîntuirea tuturor el se mîngîie cu lipsurile pe care le are în schimb, fiindcă nu şi-a vîndut slujba, ci şi-a cumpărat har. *14.* Să vedem acum pricinile. Voiţi să nu fiţi senatori municipali, cu toate că bisericii nu-i e îngăduit să scutească pe preoţi de această sarcină. Se scriu testamente pentru slujitorii templelor; nici un păgîn nu este exceptat de la acest drept, nici unul de cea mai de jos condiţie, nici un risipitor de cinste. Dintre toţi numai preotului îi este refuzat dreptul comun, lui deşi singur primeşte să se roage pentru toţi, slujba lui fiind pentru toţi. Nici un testament şi nici o donaţie nu primeşte de la văduvele bogate. Şi, deşi nu sînt vinovate obiceiurile de aceasta, se porunceşte totuşi plată pentru slujbă. Dacă o văduvă creştină a lăsat prin testament ceva preoţilor unui templu, testamentul are valoare, ceea ce nu este cazul pentru slujitorii lui Dumnezeu. Aceasta o spun nu ca să mă plîng, ci ca să se ştie că nu mă plîng de neavere. Căci socotesc mai bine să fiu mai mic în avere decît în har. *15.* Dar se mai spune că bunurile dăruite sau lăsate bisericii nu sînt atacate. Să spună şi ei cine a luat darurile templelor, aşa cum s-a făcut creştinilor? Dacă s-ar fi făcut aceasta păgînilor nu s-ar fi făcut o nedreptate, ci mai degrabă s-ar fi răspuns la nedreptăţile făcute de ei. Se cere acum dreptate, se pretinde omenie? Unde era atunci această părere cînd s-au răpit toate drepturile creştinilor, privindu-li-se cu ură însuşi dreptul la viaţă şi interzicîndu-li-se şi veniturile de la înmormîntări, care nu

fuseseră niciodată interzise? Pe cei aruncați de păgîni în mări acestea i-au ridicat la suprafață vii. Este aceasta o victorie a credinței că ei înșiși se folosesc de faptele strămoșilor pe care le condamnă? Dar ce socoteală e asta ca să ceară daruri de la cei ale căror fapte le condamnă? *16.* Totuși, nimeni n-a interzis darurile la altare, nici testamentele făcute preoților prezicători, numai moșiile le-au fost interzise. Fiindcă nu se foloseau în chip religios de acelea pe care nu le apărau prin dreptul religios. Cei ce se folosesc de exemplul nostru de ce nu se foloseau de slujba noastră? Biserica în afară de credință n-are nici o proprietate. La aceasta răspunde, aceste roade le dă în schimb. Averea Bisericii este ajutarea nevoiașilor. Să arate și templele cîți robi au eliberat, ce hrană au dat celor săraci, ce ajutoare de viață au strîns pentru cei surghiuniți. Așadar moșiile sînt un furt și nu un drept. *17.* Iată, ziceți voi, ce fapte, ce nelegiuiri triste sînt răzbunate prin foamea publică; fiindcă a început să fie în folosul tuturor ceea ce era în folosul preoților. Așadar de aceea, jupuind arbuștii de coajă, nenorociții înfometați le lingeau sucul. De aceea schimbînd grîul cu ghindă de Chaonia își astîmpărau foamea, păscînd ca vitele și mîncînd ce găseau în păduri. Au fost într-adevăr noi semne ale pămîntului, care nu se mai petrecuseră niciodată, cînd superstiția păgînă fierbea pe tot pămîntul, cînd semănătura fără rod a înșelat dorințele agricultorului și mulțimile de la țară, lipsite de altă nădejde, au fost nevoite să se hrănească cu ierburi? *18.* Și de ce grecii au înființat oracole pentru stejar, dacă nu fiindcă au socotit hrana din pădure ca un dar al puterii cerești? Căci unii ca aceștia le cred daruri ale zeilor lor. Cine a adorat copacii din Dodona, dacă nu poporul de păgîni pe cînd dădea în cinstea pădurilor hrana tristă a țarinii? Nu este adevărat că zeii supărați pe ei le-au adus ca pedeapsă ceea ce obișnuiau să le dea în dar cînd erau îmblînziți. Dar care era dreptatea care-i făcea ca supărați să refuze tuturor hrana refuzată preoților, de vreme ce mai aspră era pedeapsa decît vina? Nu este așadar potrivită pricina care a adus atîta nenorocire lumii înșelate, încît încă fiind verzi semănăturile, să piară totuși speranța crescută a anului. *19.* Și desigur cu mai mulți ani înainte drepturile templelor au fost desființate pe tot pămîntul. Oare numai acum de curînd le-a venit în minte zeilor păgîni să pedepsească insultele ce li s-au adus? De aceea nici Nilul nu s-a mai revărsat ca de obicei, ca să pedepsească pe zeii romani, el care nu și i-a pedepsit pe ai săi? *20.* Dar chiar dacă am admite că în anul trecut au fost pedepsite jignirile aduse zeilor lor, de ce în anul acesta au fost spre dispreț? Căci acum nici țărănimea nu se hrănește cu rădăcini de ierburi, și nici nu-și alină foamea cu ghindă din pădure nici nu caută roade în mărăcinișuri, ci e veselă de rezultatul muncii sale și mulțumită de recoltă că și-a întreținut postul din îndestularea rugăciunii, iar nouă pămîntul ne-a dat produse pentru nevoile obișnuite. *21.* Cine, așadar, privește cu groază schimbarea în timp a folosințelor omenești pentru noi? Și totuși, precum știm, chiar în anul trecut foarte multe provincii

au avut belşug de roade. Ce să spun despre galli, mai bogaţi decît de obicei? Pannoniile au vîndut grîul pe care nu-l semănaseră şi Rhetia Secunda a fost pizmuită pentru producţia sa. Căci ea care de obicei mai mult postea, şi-a atras prin mulţimea alimentelor ura duşmanilor. Liguria şi Veneţia au avut o toamnă bogată. Deci nici acel an n-a fost secătuit din pricina sacrilegiului, iar acest an a înflorit prin roadele credinţei. Poate că spun că nici viile n-au avut rod bogat. Dar am primit şi secerişul cu dobîndă şi avem binefacerile unui îmbelşugat cules de vii. *22.* Rămîne cea din urmă şi cea mai serioasă întrebare: dacă sînteţi datori, împăraţi, să restabiliţi ajutoarele care v-au fost de folos. Căci se spune: Pe voi să vă apere, iar de noi să fie cinstiţi. Aceasta, preacredincioşi principi, noi n-o putem îngădui. Fiindcă ne doare că ei se roagă zeilor lor în numele vostru şi, de vreme ce voi nu le cereţi aceasta, ei săvîrşesc o mare nelegiuire, tălmăcind ca un consimţămînt faptul că treceţi cu vederea ceea ce fac ei. Să-şi aibă garnizoanele lor; ele să-i apere pe ai lor, dacă pot. Căci dacă zeii nu pot să le fie de ajutor acelora care îi cinstesc, cum pot să vă apere pe voi, care nu-i cinstiţi? *23.* Dar, spun păgînii, trebuie să se respecte datina străbună. Ce să spunem că mai tîrziu toate au propăşit în mai bine? Universul însuşi, care la început fie fusese ocupat de seminţiile stihiilor adunate în locurile goale la început, fie era cufundat într-un întuneric groaznic, ca o lucrare încă neterminată, oare n-a primit după aceea prin despărţirea cerului, a mării şi a uscatului, formele care-i dau înfăţişarea de acum? Părăsit de întunericul umed pămîntul a privit cu uimire soarele de curînd răsărit. Ziua nu străluceşte de la început, ci încetul cu încetul, prin creşterea luminii şi a căldurii, se ridică în splendoare şi clocot de viaţă. *24.* Luna însăşi, prin care este arătat de către profeţi chipul bisericii, de îndată ce răsare, mai întîi trece în timp de o lună prin mai multe faze şi apoi ni se ascunde în întuneric. Şi iarăşi încetul cu încetul se face plină şi scăpînd de ţinutul soarelui străluceşte în noapte cu lumina ei senină. *25.* Ţarinile mai înainte nu erau muncite pentru roade; numai după aceea, cînd agricultorul a început să poruncească plin de grijă ogoarelor şi să îmbrace cu podgorii pămîntul reavăn, sufletele înapoiate au început să iasă din trîndăvia grijilor casnice. *26.* Chiar prima parte a anului ne rumeneşte faţa prin deprinderile muncii de însămînţare, şi cu vremea totul înverzeşte, apoi florile se scutură şi fac loc roadelor. *27.* Şi noi la vîrsta mică avem simţirile copilăriei, dar cu anii ne schimbăm şi nu mai sîntem nici sufleteşte ca la început. *28.* Să spună aşadar că toate au trebuit să rămînă la începuturile lor, că nu le place dacă lumea acoperită de întuneric străluceşte în splendoarea razelor de soare. Şi este cu atît mai plăcut faptul de a alunga întunericul sufletului decît acela al corpului şi de a străluci astrul credinţei decît al soarelui. Aşadar şi primele veacuri ale universului s-au schimbat, ca ale tuturor lucrurilor, ca să urmeze bătrîneţea plină de respect a credinţei încărunţite. Cei pe care-i mişcă acestea să critice holdele că dau roade tîrzii, să critice culesul

viilor că este spre sfîrşitul anului, să critice măslinul că rodeşte cel din urmă. *29.* Dar secerişul nostru este credinţa sufletelor. Harul bisericii este culesul meritelor, care de la începutul lumii strălucea în sfinţi, iar pînă la urmă se răspîndeşte în popoare, pentru ca toţi să înveţe că nu în sufletele neştiutoare a pătruns credinţa lui Hristos (căci nu există nici o cunună a victoriei fără luptă), ci prin alungarea părerii, care înainte era puternică, adevărul a fost primit de drept. *30.* Dacă pe cei vechi îi mulţumea tradiţia, de ce aceeaşi Romă a împrumutat noi obiceiuri străine? Las la o parte pămîntul care, încă nu căpătase preţ, colibele păstoreşti care se împotriveau aurului socotit la început înjositor. De ce, întrecîndu-se în cele sfinte, ca să răspund la plîngerea lor, au primit idolii oraşelor cucerite şi zeii învinşi şi riturile străine rîvnind superstiţiile altora? De unde este aşadar zeiţa Cybele care îşi scaldă în rîul Alma carele sale închipuite? De unde preoţii frigieni şi divinităţile întotdeauna urîte de romani ale nedreptei Cartagine? Cea pe care africanii o adoră sub numele de Caelestis a fost la perşi Mithra şi la cei mai mulţi Venus, implorată ca nume, nu ca zeitate. Astfel au crezut că şi victoria este o zeitate, care este de fapt o răsplată, nu o putere. Este dăruită şi nu stăpîneşte, har al legiunilor şi nu forţă a religiilor. Aşadar este zeiţă mare cea pe care şi-o pretinde mulţimea de soldaţi sau pe care o dăruie rezultatul luptelor? *31.* Ei cer ca altarul acesteia să fie aşezat în sala senatului din Roma, adică acolo unde se adună creştinii în mare număr. În toate templele altare, altar chiar în templul victoriilor. Fiindcă îi desfată numărul îşi fac jertfele pretutindeni. Ce este altceva decît insultă a credinţei pretenţia jertfirii pe un singur altar? Este de răbdat ca păgînul să facă jertfă şi creştinul să fie de faţă? Să primească, zic ei, să primească fără voia lor fumul în ochi, cîntecele în urechi, cenuşa pe gît, tămîia pe nas, iar scrumul din jertfelnicele noastre să li se răspîndească pe feţe fără voia lor? Nu le sînt de ajuns spălătoarele, sălile şi pieţele ocupate de statui ale idolilor? Oare şi în acel sinod comun să fie aceeaşi statuie? Partea creştină a senatului să fie strîmtorată de glasurile celor împotrivă, de legămintele celor ce fac jurăminte păgîne? Dacă va tăgădui se va vedea că spune o minciună, dacă va încuviinţa, că mărturiseşte o nelegiuire. *32.* Cum va jura acolo, zic ei, pe legile şi drepturile voastre? Aşadar mintea voastră, care este ţinută strîns în legi, adună voturile prin ceremoniile păgînilor şi restrînge credinţa? De acum credinţa nu numai a celor prezenţi, ci şi a celor absenţi şi, ceea ce e mai grav, credinţa voastră, împăraţi, este alungată. Căci voi siliţi, dacă porunciţi. Constantius, cinstită fie-i amintirea, neiniţiat încă în tainele sfinte, a socotit că se pătează dacă va vedea acel altar. A poruncit să fie înlăturat, nu pus la loc. Acel gest are autoritatea faptului şi nu autoritatea poruncii. *33.* Nimeni să nu fie măgulit cu absenţa. Este mai prezent cel ce se vîră în suflete decît cel ce mărturiseşte cu ochii. Căci este mai mult a fi legat cu mintea decît a fi unit cu trupul. Pe voi vă are senatul mai mari în ţinerea adunării, cu voi se uneşte; vouă vă păstrează conştiinţa sa, nu zeilor

păgîni; pe voi vă pune mai presus de copiii săi, dar nu de credința sa. Aceasta este dragostea de dorit, aceasta este dragostea mai mare decît imperiul, dar să fie în siguranță credința, care ocrotește imperiul. *34.* Poate pe cineva îl impresionează că împăratul atît de credincios a fost totuși doborît; ca și cum prețul meritelor prezente s-ar socoti prin cele trecătoare. Ce înțelept nu știe că lucrările omenești sînt așezate ca într-un cerc și în continuă prefacere? Că nu întotdeauna au același mers, ci își schimbă starea și rînduiala? *35.* Pe cine au socotit templele romane mai fericit decît pe Cneius Pompeius? Dar acesta, după ce a înconjurat pămîntul prin trei triumfuri, învins pînă la urmă în luptă, fugar din război, surghiunit departe de hotarele republicii, a căzut răpus de mîna unui famen din Canopus. *36.* Cine altul era cel mai mare rege al întregului Orient dacă nu Cyrus al perșilor? Dar și acesta, după ce a învins pe cei mai puternici principi care i-au stat împotrivă, cruțînd pe cei învinși, a pierit alungat de armele unei femei. Acel rege care respectase demnitatea celor învinși a fost pînă la urmă bătaia de joc a femeilor din imperiu. După ce i s-a poruncit să se satureze bine i s-a tăiat capul, care a fost introdus într-un burduf de piele plin cu sînge. Pînă într-atît pe scurtul drum al acestei vieți evenimentele nu se arată asemănătoare unele față de altele, ci cu totul deosebite. *37.* Pe cine-l găsim mai devotat jertfelor decît pe Hamilcar conducătorul cartaginezilor? Acesta aducea jertfe în tot timpul bătăliei, așezat între liniile de luptă ale ostașilor, iar cînd a aflat că o parte din armata sa a fost învinsă, s-a aruncat în înseși focurile pe care le întreținea, ca să le stingă cu corpul său, fiindcă înțelesese că nu i-au fost de nici un folos. *38.* Ce să spun despre Iulian? Acesta, fiindcă nu erau de încredere răspunsurile haruspicilor, și-a nimicit mijloacele de a se retrage din luptă. Deci în situații asemănătoare paguba nu este asemănătoare; iar făgăduielile noastre n-au înșelat pe nimeni. *39.* Am răspuns atacatorilor ca și cum n-aș fi fost atacat; căci intenția mea a fost nu să arăt superstiția, ci să combat neadevărul. Totuși, Împărate, însuși memoriul lor să te facă mai atent. Căci după ce a vorbit despre împărații de mai înainte, care au cinstit ceremoniile strămoșești, pe cel mai de curînd nu l-a uitat și chiar a adăugat: dacă nu religia celor vechi, să vă fie exemplu toleranța celor mai din urmă. Bineînțeles, a arătat și ce datorezi credinței tale, ca să nu urmezi exemplul ritului păgîn, precum și evlaviei, ca să nu încalci cele strămoșești și statornicite de fratele tău. Iar dacă ei au lăudat pentru cauza lor îngăduința prefăcută a acelor principi, care deși erau creștini, totuși n-au anulat legile păgîne, cu atît mai mult tu ești dator să arăți dragoste față de fratele tău. Dator fiind să te prefaci că nu înțelegi despre ce e vorba, chiar dacă n-ai arăta ceva, să nu te depărtezi de hotărîrile fratelui și acum să păstrezi ceea ce socotești că se cuvine și credinței tale și legăturilor frățești.

Scrisoarea a XIX-a

AMBROZIE CĂTRE VIGILIU

1. Mi-ai cerut să-ți dau cîteva îndrumări pentru preoția ta, pe care ai primit-o de curînd. Fiindcă singur te-ai format, cum ai putut, socotindu-te vrednic de o sarcină atît de mare, mi se pare potrivit să-ți amintesc cum să-i formezi şi tu pe alții. *2.* Mai întîi de toate ține seamă că ți s-a încredințat biserica Domnului şi de aceea să te ferești întotdeauna să nu se strecoare ceva dăunător pentru dreptcredincioşi datorită vreunui amestec cu păgînii. Scriptura îți spune: „Să nu-ți iei femeie din fetele canaaneilor, ci mergi în Mesopotamia, în casa lui Batuel, adică în casa înțelepciunii, şi-ți ia femeie de acolo" *(Fac. 28, 1-2).* Mesopotamia este un ținut din părțile Orientului, mărginit de două foarte mari fluvii, Tigrul şi Eufratul, care izvorăsc din Armenia, curg fiecare prin albia sa pînă ce se varsă în Golful Persic. Iar prin numele de Mesopotamia se înțelege biserica, fiindcă ea udă, cu cele mai mari rîuri ale înțelepciunii şi dreptății, mințile credincioşilor, cărora le îneacă păcatele în apa Sfîntului Botez, precum cele două fluvii se varsă în Golful Persic. Învață aşadar poporul să-şi ia soții nu dintre străini, ci din casele creştinilor. *3.* Nimeni să nu-l înşele pe un lucrător la plata datorată *(Lev. 19, 13).* Fiindcă sîntem şi noi lucrătorii Domnului Dumnezeului nostru şi de la El aşteptăm plata muncii noastre. Şi tu, orice lucru ai de făcut, dacă tăgăduieşti lucrătorului plata meritată, adică îl plăteşti prea puțin şi prea ieftin, vei fi refuzat cînd vei cere plata făgăduințelor cereşti. „Să nu nedreptățeşti pe cel ce munceşte cu plată" *(Deut. 24, 14)* zice Legea. *4.* Să nu dai banul tău cu camătă. Căci scris este că acela care nu şi-a dat banul cu camătă va locui în cortul lui Dumnezeu *(Ps. 14, 51),* iar cel care îşi face cîştig din camătă va fi nimicit. Creştinul, dacă are bani, să-i dea ca şi cum n-ar avea să-i mai primească înapoi, sau ca şi cum numai soarta l-ar pune din nou în stăpînirea lor. În felul acesta are în ei marea dobîndă a mulțumirii. Pe de altă parte, a nu ajuta înseamnă a înşela. Căci ce este mai neomenos decît să dai banul tău celui ce n-are şi să i-l ceri înapoi dublu? Cel ce n-a avut de unde să achite datoria simplă, cum s-o poată achita dublă? *5.* Să ne fie pildă Tobie, care niciodată n-a mai cerut înapoi bani împrumutați altora *(Tob. 4, 21).* Numai la sfîrşitul vieții i-a căutat, mai mult ca să nu-şi înşele moştenitorul, decît ca să adune şi să redobîndească banii dați în păstrare. Popoarele s-au prăbuşit adesea din pricina dobînzilor care au fost pricină a pieirii publice. De aceea nouă, preoților, să ne fie grijă mai ales să nu se apropie de noi viciile care se pare că freamătă în cei mai mulți. *6.* Învață-i pe oameni să fie mai de grabă gazdă de voie decît din obligație, ca nu cumva dînd găzduire să arate simțăminte neospitaliere şi, în însăşi primirea găzduirii, mulțumirea să fie vătămată prin vreo jignire. Găzduirea să fie un şir de servicii şi să slujească omeniei. Căci nu ți se cer daruri bogate, ci servicii de voie, pline de pace şi de

bunăvoință. Sînt mai bune legumele de post cu prietenie şi dragoste, decît mesele scumpe şi pretenţios pregătite dar fără simţămîntul dragostei *(Pilde 15, 17)*. Citim că au fost lovite de grea pustiire popoarele care au călcat drepturile de ospitalitate *(Jud. 20, 44)*. Şi din pricina poftelor s-au săvîrşit războaie sîngeroase *(Fac. 34, 25)*. *7.* Dar aproape nimic nu este mai rău decît a se împerechea neamuri străine, unde sînt cu putinţă aţîţări la poftă şi dezbinare şi scandaluri pline de ruşine. Căci de vreme ce căsătoria însăşi are nevoie să fie sfinţită de podoabe şi de binecuvîntarea preotului, cum se poate numi căsătorie aceea în care nu există unirea credinţei? Cînd vorbirea trebuie să fie la fel, cum ar putea exista între cei neasemănători în supunere asemănare a dragostei de soţ şi soţie? Adesea foarte mulţi, robiţi de dragostea femeiască, şi-au părăsit credinţa, ca poporul celor vechi în Belphegor. De aceea Finees, luînd sabia, a ucis pe un evreu şi pe o femeie madianită şi a potolit mînia dumnezeiască, pentru ca să nu piară tot poporul. *8.* Cîte exemple aş putea da de acest fel? Din multe, amintesc de unul, care va arăta cît de primejdioasă este împerecherea cu femei de alt neam. Cine a fost mai puternic din leagăn şi mai întărit în duhul lui Dumnezeu decît nazireul Samson? El însuşi a fost trădat, el însuşi n-a putut să-şi păstreze harul din pricina unei femei *(Jud. 16, 18 ş.u.)*. Vom istorisi despre neamul şi viaţa acestuia un şir de istorioare cuprinse în cartea sfîntă, însemnate nu prin felul şi şirul cuvintelor, ci prin înţelesul lor. *9.* De mulţi ani poporul evreu era sub stăpînirea şi robia palestinienilor, fiindcă îşi pierduseră meritul credinţei prin care strămoşii şi-au dobîndit victoria. Nu dispăruse pentru el cu totul nici semnul dragostei din partea Ziditorului său şi nici dreptul moştenirii. Dar fiindcă evreii adesea se trufeau prea mult în împrejurări fericite, de multe ori erau daţi sub puterea duşmanilor pentru ca să-şi caute din cer leacul relelor provenite din puterea lor omenească. Fiindcă atunci ne supunem lui Dumnezeu cînd sîntem loviţi de înfrîngeri; biruinţa ne face semeţi. Aceasta a fost dovedită de multe ori, dar mai ales în acea schimbare a lucrurilor intervenită cînd în favoarea evreilor, cînd în aceea a palestinienilor. *10.* Căci după ce inimile evreilor au fost atît de apăsate de îndelungă nedreptate a supunerii, încît nimeni cu inimă de bărbat nu îndrăznea să ridice sufletele mulţimilor spre cîştigarea libertăţii, a răsărit între ei Samson, hărăzit printr-o dumnezeiască prevestire, bărbat mare, vrednic de a fi socotit cel mai de seamă nu între mai mulţi, ci între puţini şi, ceea ce este mai presus de orice vorbă, cel dintîi dintre toţi prin puterile trupului. Ceea ce ne atrage de la început o mare admiraţie faţă de el, nu numai în anii copilăriei a dat semne strălucite de rînduială şi cumpătare, stăpînindu-se de la vin şi respectînd datoriile de nazireu, care-l opreau să se tundă, dar şi în ai tinereţii, vîrstă care la alţii este mai aplecată ispitelor, a săvîrşit fapte cu totul deosebite şi uimitoare, mai presus de puterile unui bărbat. Prin acestea a întărit repede încrederea în proorocirile dumnezeieşti care îl înălţaseră atît de mult în har încît îngerul

coborînd i-a vestit naşterea peste nădejdea părinţilor, ca viitoare pavăză şi călăuză pentru ai săi, de mult timp apăsaţi de asuprirea palestinienilor. *11.* Tatăl lui, din tribul lui Dan *(Jud. 13),* era temător de Dumnezeu şi de familie aleasă, bucurîndu-se de toată cinstirea între ceilalţi. Mama, stearpă trupeşte, dar rodnică în virtuţile sufleteşti, a meritat să-l vadă cu ochii minţii pe îngerul vestitor şi, socotind vestirea o poruncă, a dus-o la bună îndeplinire. Dar n-a voit să ştie numai ea taina dumnezeirii şi i-a mărturisit soţului că i s-a arătat Dumnezeu într-o înfăţişare minunată aducîndu-i prevestirea că va avea un fiu. Încrezătoare în această veste, împărtea cu soţul ei nădejdea în făgăduiala cerească. Soţul, cînd a aflat aceasta, s-a rugat lui Dumnezeu să-i dăruiască şi lui harul acelei vedenii, zicînd: „La mine, Doamne, să vină îngerul tău". *12.* De aceea eu cred că nu din rîvna femeii, care era de o frumuseţe deosebită, el a avut vreo bănuială, cum a socotit cineva; ci mai degrabă chemat de rîvna harului dumnezeiesc a voit să i se înfăţişeze şi lui vedenia sfîntă. Şi nefiind stăpînit de vreun viciu, a găsit la Dumnezeu un har atît de mare încît s-a întors în casa lui îngerul care, după ce s-a arătat şi a făcut din nou prevestirea, aşa cum a fost rugat, deîndată s-a ridicat la cer sub înfăţişarea unei flăcări puternice. Acest fapt înfricoşător pentru bărbat, dar tălmăcit de femeie cum se cuvine, s-a întors spre bucuria lor, spulberîndu-le neliniştea. Fiindcă a vedea pe Dumnezeu este semn de bună şi nu de rea prevestire. *13.* Cu astfel de însuşiri înzestrat de cer, de îndată ce s-a făcut mare, i-a venit în gînd să se căsătorească, fie că simţea dezgust pentru obiceiul de viaţă al tinerilor atraşi de petreceri şi plăceri uşoare, fie că se gîndea cum să îndepărteze de grumazul poporului său jugul palestinian şi aspra lui putere. Plecînd astfel în Thamnata *(Judec. 14)* (oraş cu acest nume, aşezat în acel ţinut care pe atunci era locuit de palestinieni) a văzut o fată cu o înfăţişare plăcută şi atrăgătoare şi, fiindcă el era cu părinţii, i-a rugat s-o ceară pentru el în căsătorie. Dar ei nu ştiau că gîndul lui era fie să devină şi mai duşmănos faţă de palestinieni, dacă era refuzat de aceştia, fie să înlăture nedreptatea cu care erau evreii priviţi, decît era primit ca ginere. Părinţii se gîndeau că prin căsătoria fiului ajung deopotrivă cu palestinienii, ridicîndu-se în drepturi, sau, dacă vor fi cumva umiliţi, vor merge mai departe în dorinţa de răzbunare. În cumpănă îi ţinea mai ales faptul că nu erau de acelaşi neam. Dar văzînd că fiul lor rămîne neînduplecat şi neavînd altceva mai bun de făcut au consimţit pînă la urmă să-i îndeplinească voia. *14.* Cererea în căsătorie i-a fost primită. Samson s-a dus iarăşi să-şi vadă logodnica şi, cînd s-a întors, trecînd el pe lîngă o măgură, deodată i-a ieşit în cale din pădure un leu sălbatic şi destul de primejdios în libertatea lui. Samson era singur, în mîini n-avea nici o armă de apărare. Se simţea ruşinat să bată în retragere, iar puterea pe care şi-o ştia îi dădea încredere. Năpustindu-se asupra leului şi apucîndu-l în braţe, l-a strîns pînă l-a ucis. Apoi l-a aruncat pe un lăstăriş lîngă măgură şi l-a lăsat acolo. Locul era cu iarbă bună de păşunat şi cu multe vii. De

îndată s-a gîndit că pielea fiarei va fi bine primită de draga lui logodnică. Dar pe urmă şi-a dat seama că acum nu este timpul pentru prăzi vînătoreşti, ci pentru dezmierdări şăgalnice, pentru coroniţe şi frunze care atrag şi farmecă sufletul. După puţin timp, întorcîndu-se acasă pe acelaşi drum, a găsit în pîntecele leului un fagure de miere şi l-a luat pentru a-l face dar părinţilor şi fetei, căci asemenea daruri se cuvine unei logodnice. A gustat din miere şi fagurele l-a dat celor arătaţi mai înainte, terminînd cu leul în felul acesta. *15.* Dar într-una din zilele de nuntă, cînd toţi se găseau la masă împreună cu oaspeţii şi tineretul făcea tot felul de glume, care mai de care mai hazlii, cum este obiceiul în asemenea împrejurări, veselia s-a încins sub forma unei întreceri. Atunci Samson a pus tinerilor comeseni această întrebare: „Din cel ce mănîncă a ieşit mîncare şi din cel tare a ieşit dulceaţă" *(Jud. 14, 14),* făgăduind celor ce răspund bine, ca premiu şi răsplată a deşteptăciunii, treizeci de cămăşi şi tot atîtea tunici, după numărul comesenilor bărbaţi, cei ce nu vor răspunde urmînd a fi amendaţi. *16.* Tinerii, fiindcă nu puteau să dezlege nodul, să răspundă adică la întrebare, parte silindu-i soţia prin ameninţări, parte copleşind-o cu rugăminţi, au împins-o pînă acolo încît să ceară de la bărbat dezlegarea ghicitorii ca semn viitor de dragoste şi de trecere în faţa soţului. Ea, speriată sufleteşte, sau înduplecată în inima ei de femeie, a început sub formă de plîngere să-şi arate durerea către soţ că o urăşte, că ea ca soţie şi tovarăşă de viaţă nu cunoaşte toate tainele bărbatului şi că e tratată la fel cu ceilalţi dacă nu cunoaşte secretele propriului său soţ. „Mă urăşti, a zis ea, nu mă iubeşti, dacă ai ascuns de mine pînă acum răspunsul întrebării" *(Jud. 14, 16). 17.* Acestea şi altele ca acestea îi spunea soţia. Sufletul bărbatului, neînvins în altele, se înmoaie cu totul în faţa dezmierdărilor femeieşti. Astfel că el i-a spus iubitei răspunsul, iar ea concetăţenilor. Aceştia, abia în a şaptea zi, precum fusese stabilit ultimul termen de dezlegare a ghicitorii, au aflat răspunsul spre apusul soarelui şi l-au dat în acest fel: „Ce e mai tare decît leul? Ce e mai dulce decît mierea?" *(Judec. 14, 18).* Iar el a răspuns: Nici decît femeia nu este ceva mai viclean. „Căci dacă nu aţi fi arat cu juninca mea, ghicitoarea mea n-o mai ghiceaţi voi". Şi îndată a coborît în Ascalon şi a ucis treizeci de bărbaţi, cărora le-a luat îmbrăcămintea şi, potrivit înţelegerii, a dat-o celor ce răspunseră la întrebare. *18.* N-a mai luat în căsătorie fata, a cărei viclenie fusese dată pe faţă, şi s-a întors acasă, în patria sa. Tulburată sufleteşte tînăra, care se temea grozav şi pe drept de supărarea celui jignit, ca şi de puterea lui de viteaz, fiindcă-l înşelase, s-a căsătorit pînă la urmă cu un alt bărbat, cu care Samson se împrietenise pe cînd ducea tratativele de căsătorie. Dar deşi căsătorită, el n-a ţinut seama de aceasta. Şi cînd a aflat *(Jud. 15)* a voit să se întoarcă la ea, dar a fost oprit de tatăl ei, care i-a spus că a căsătorit-o cu un altul şi că, dacă vrea, îi dă în căsătorie pe o soră a ei. Rănit de această faptă, pe care el a considerat-o ca pe o ocară, s-a gîndit să facă dintr-o supărare personală o pricină de răzbunare

publică. Cum grînele în țarini erau coapte, prinzînd trei sute de vulpi din cele mai mari, le-a legat de coadă două cîte două, le-a pus la mijloc cîte o făclie aprinsă, le-a înnodat bine, ca să nu se desfacă și, cu gînd de răzbunare, le-a dat drumul în holdele și clăile de grîu secerat de palestinieni. Vulpile, îngrozite de foc, s-au repezit care încotro a putut să fugă, împrăștiind focul și arzînd grînele. Puși în mișcare de această pagubă, fiindcă toată recolta le arsese, s-au plîns conducătorilor. Aceștia au trimis bărbați în Thamnata, care au dat foc și femeii vinovate de schimbarea soțului și casei și părinților ei, socotind că ea era pricina pustiirii și spunînd că n-a trebuit să-l jignească pe bărbatul care putea să se răzbune printr-un rău public. *19.* Totuși Samson nu i-a iertat pe palestinieni și nu s-a mulțumit cu acea faptă de răzbunare, ci a căzut cu măcel asupra lor, ucigînd un mare număr dintre ei. Iar el s-a retras pe Eta într-o peșteră lîngă un rîu care curgea în pustie. Eta era o ridicătură muntoasă, o întăritură a tribului Iuda. Palestinienii la început nu îndrăzneau să se bată cu acest trib, nici să treacă peste povîrnișurile întăriturii; dar pînă la urmă l-au amenințat cu război. Pe de altă parte, însă, își dădeau seama că dezvinovățirile tribului sînt drepte, fiindcă li se părea că nu este cinstit și nici potrivit obiceiurilor publice să moară niște supuși și tributari ai lor din pricina nelegiuirilor altuia. Așadar, chibzuind împreună, au cerut să le fie adus cel ce pricinuise pierderi atît de mari, că în felul acesta nu vor fi ei trași la răspundere pentru fapta săvîrșită de el. *20.* Aceasta fiind hotărîrea, s-au adunat trei mii de bărbați din tribul lui Iuda și s-au urcat la el. Acolo i-au spus că ei sînt sub stăpînirea palestinienilor, față de care trebuie să fie supuși nu de voie, ci de teama primejdiei. I-au arătat că fapta lui atrage ură împotriva lor din partea celor ce aveau dreptul să-i asuprească. Atunci el le-a răspuns: „Și ce formă de dreptate este aceasta, neam al avraamizilor, ca să se întoarcă tot asupra mea pedeapsa pe care le-am dat-o pentru că mi-au luat soția cu care urma să mă căsătoresc, și să nu-mi fie îngăduit să mă răzbun fără primejdie pentru insulta pe care mi-au adus-o? Oare sînteți atît de plecați sufletește și de supuși credinței de robi încît să vă faceți îndeplinitori ai nerușinării altora și să întoarceți mîinile împotriva voastră înșivă? Dacă este să pier, fiindcă durerea îmi este slobodă, vreau să mor de mîinile palestinienilor. Mi-a fost spartă casa, mi-a fost luată nevasta. Dacă nu mi-a fost dat să trăiesc fără înșelăciunea lor, cel puțin să pot muri fără crima alor mei. Am răspuns la o insultă, n-am insultat eu. Gîndiți-vă dacă răspunsul meu a fost sau nu drept. Ei se plîng de pierderea roadelor, eu că mi-a fost luată soția. Puneți alături clăile lor de grîu și patul meu de nuntă. Înțeleg durerea mea cei ce-mi răzbună insultele. Vedeți de ce slujbă vă socotesc ei vrednici. Vor să fie ucis de voi cel pe care l-au judecat vrednic de răzbunare de aceia care îl jigniseră și care au oferit slujba răzbunării. Dar dacă aveți grumazul atît de aplecat în fața celor trufași, dați-mă în mîinile dușmanilor, nu mă ucideți voi. Nu dau înapoi în fața morții, dar nu vreau să fiu atins de voi. Și

dacă vă este frică de cei fără obraz, legați-mi mîinile în lanțuri. N-au acum arme, dar vor găsi cînd vor fi dezlegate. Desigur că ei au socotit că este destul pentru credința impusă vouă, dacă mă dați viu în puterea lor. *21.* Auzind acestea, deşi se urcaseră la Samson trei mii de bărbați, au făcut jurămînt că nu-i vor primejdui în nici un chip viața; numai să rabde a fi legat, pentru ca să-l predea şi să fie achitați de crima de care erau învinuiți. *22.* Învoindu-se astfel şi ieşind din peşteră, a părăsit întăritura de piatră. A fost legat cu două frînghii, dar, cînd a văzut că se apropie cei mai puternici dintre palestinienii chemați pentru a-l lua în primire, s-a scuturat puternic şi a rupt toate legăturile. Cu o falcă de măgar găsită în apropiere a zdrobit o mie de bărbați şi a pus pe fugă pe mulți alții, arătîndu-şi marea sa putere pînă acolo încît unii credeau că în el, neînarmat, sînt adevărate pîlcuri de ostaşi înarmați. Cei care se apropiaseră de el, treabă uşoară, au fost ucişi fără nici o osteneală. Alții au scăpat de pieire prin fugă. De aceea şi astăzi locul se numeşte Agon, fiindcă acolo Samson, cu strălucita lui putere, a cîştigat o luptă plină de glorie. *23.* Bine era să fi fost aşa de modest în victorie pe cît a fost de viteaz împotriva duşmanului. Dar i-a venit mai uşor să se trufească în suflet cu biruința sa. Căci deşi ar fi trebuit să pună sfîrşitul luptei pe seama ajutorului dumnezeiesc, el şi l-a socotit ca un merit al său, zicînd: „Cu o falcă de măgar am ucis o mie de bărbați". N-a ridicat jertfelnic lui Dumnezeu şi n-a adus jertfă ci, neîngrijindu-se de această datorie, şi-a căutat slavă. Ca să amintească triumful său printr-un nume nepieritor, a numit locul măcelului Falca. *24.* Dar curînd a început să fie chinuit de o sete arzătoare, căci n-avea nimic de băut şi nu putea să rabde această lipsă. De aceea, înțelegînd că nimic nu este uşor puterii omeneşti, dacă nu are ajutorul lui Dumnezeu, a strigat numele Atotputernicului Dumnezeu, la Care s-a rugat să nu socotească o jignire faptul că prin vorbe neînțelepte a pretins ceva pentru sine. Pentru victoria dobîndită a fost recunoscător lui Dumnezeu zicînd: „Tu ai făcut prin mîna robului Tău această mare izbăvire, iar acum eu mor de sete şi voi cădea din această pricină în mîinile celor ce cu ajutorul Tău au fost biruiți de mine". Din mila lui Dumnezeu, în locul în care a aruncat falca s-a făcut o crăpătură şi din ea a țîşnit un izvor. Samson a băut, şi-a întărit duhul şi a numit locul victoriei Izvorul, fiindcă acolo şi-a schimbat trufia în umilință şi rugăciune. Astfel a ajuns el la o îndoită cugetare: că trufia împinge repede la insultă, pe cînd umilința nu aduce jigniri. *25.* A terminat războiul cu palestinienii şi, pe de o parte, ferindu-se de laşitatea alor săi, iar pe de alta, disprețuind mîna dușmană, a venit la Gaza. Acea cetate era în ținutul palestinienilor şi locuia acolo într-o casă de oaspeți. Cînd gazeii au aflat de aceasta *(Jud. 16)* n-au trecut-o cu vederea, ci în grabă au împresurat casa şi au pus străji la toate uşile, ca să nu fugă în timpul nopții. Samson, cînd a aflat ce se pregătea, la miezul nopții, înşelînd pe cei ce-i puseseră cursele, a apucat cu mîinile coloanele casei şi, ținînd pe grumazul lui puternic toată greutatea coloanelor, le-a trans-

portat pe vîrful unui munte foarte înalt, care se ridica în apropierea oraşului Hebron, locuit de evrei. *26.* Dar fiindcă, nestînd locului şi cutreierînd slobod încoace şi-ncolo, trecea nu numai de hotarele ţinutului părintesc, dar şi de marginile bunei purtări şi de sfaturile rămase din experienţa strămoşilor, şi-a găsit repede pricina prăbuşirii lui viitoare. Căci păţit din prima căsătorie, cu soţia de alt neam, nevrednică de încredere, el care ar fi trebuit după aceea să se ferească, nu s-a ferit de împerecherea cu o femeie desfrînată, pe nume Dalila. Şi, fiindcă o iubea peste măsură, a dat motiv de a fi urmărit de vicleşugurile duşmane. Palestinienii, venind la ea, i-au făgăduit că-i vor da cîte o mie o sută de dinari de bărbat dacă le va dezvălui în ce avea el aşezat izvorul puterii sale, pentru ca, aflînd aceasta, ei să-l poată împresura şi prinde. *27.* Iar ea, care şi altădată se desfrînase pe bani, destul de iscusită şi de şireată, între paharele şi plăcerile dragostei, prefăcîndu-se că-i admiră vitejia lui cu totul deosebită, a început să-l întrebe prin ce mijloace întrecea atît de mult pe ceilalţi în puteri. În acelaşi timp, arătîndu-se îngrijorată şi cu teamă, îl ruga să-i spună ce legătură l-ar putea ţine strîns şi da în mîinile duşmanilor. Dar el, încă reţinut şi stăpînit sufleteşte faţă de linguşirile femeilor ce se vînd, a răspuns la vicleşug prin vicleşug, spunînd că, dacă ar fi legat cu nişte vreje verzi, nu uscate, ar slăbi trupeşte şi ar ajunge la fel cu ceilalţi oameni. Aflînd aceasta palestinienii, după spusele Dalilei, cînd el dormea, l-au legat bine cu vreje. Trezit ca din întîmplare nu s-a văzut că i-ar fi slăbit ceva din vitejie, fiindcă prin puterea sa a rupt legăturile, oricît de multe şi de tari au fost ele. *28.* Dar n-a trecut mult şi Dalila iarăşi, plîngîndu-se că a fost luată în derîdere, nu uita să folosească din nou meşteşugurile ei şi să-i ceară dovadă că o iubeşte. Samson, încă stăpîn pe sine şi chibzuit, rîzînd de şiretenia ei, i-a spus că dacă va fi legat cu şapte funii, care n-au mai fost întrebuinţate, va ajunge în puterea duşmanilor. Dar şi aceasta a fost în zadar. Şi a treia oară, prefăcîndu-se că acum îi dezvăluie taina, de fapt apropiindu-se de prăbuşire, i-a spus că dacă i se smulg şapte şuviţe de păr de pe cap şi i se împletesc în aşternut, puterea îl va părăsi. A rîs şi prin aceasta de născocitorii de vicleşuguri. *29.* Dar neruşinata femeie se tot văita că a fost luată în bătaie de joc şi că iubitul ei a socotit-o nevrednică de a-i încredinţa taina lui. Ca să-l înduplece s-a plîns că o bănuia de trădare şi a început să verse lacrimi pentru a-l asigura că e de încredere. Atunci, fiindcă trebuia ca bărbatul, pînă în acel timp neînvins, să ajungă la nenorocire, slăbit sufleteşte şi-a dat pe faţă taina, mărturisind că are putere de la Dumnezeu şi că este sfinţit Domnului, că după porunca Lui nu-şi tunde părul, căci dacă ar face aceasta n-ar mai fi nazireu şi şi-ar pierde puterea. Palestinienii, aflînd prin femeie slăbiciunea bărbatului, îi aduc femeii banii crimei, pentru ca s-o oblige să-şi ducă pînă la capăt viclenia. *30.* Iar ea, obosindu-l cu momelile ei de desfrînată, l-a adormit şi, aducînd un frizer, i-a tăiat şapte şuviţe de păr şi de îndată puterile celui pierdut prin trădare s-au împuţinat. Trezit din somn, a zis: „Voi face ca mai înainte şi

voi scăpa de vrăşmaşi". Dar nu şi-a mai recunoscut nici agerimea minţii, nici puterea. I se dusese şi vigoarea şi harul. Astfel, gîndindu-se că nechibzuit se încrezuse în femei, că din cauza aceasta a fost osîndit la orbire şi chiar tuns, şi-a dat mîinile în lanţuri şi, pus în cătuşe a intrat în închisoare, fără să se mai recunoască pe sine. *31.* Dar, cu trecerea timpului, părul îi mai crescuse *(Jud. 13, 22 ş.u.).* Fiindcă era o masă sărbătorească, Samson a fost adus din închisoare la adunarea palestinienilor şi aşezat în faţa mulţimii. Erau cam trei mii de oameni, bărbaţi şi femei, care-l insultau cu ocări grele şi se uitau batjocoritor la el din toate părţile, rîzînd că un bărbat cu puteri aşa de mari rabdă o stare aşa de grea, peste măsura închisorii. Dar viaţa şi moartea sînt din fire, pe cînd mişelia e o crimă. Dorind aşadar să scape de o suferinţă aşa de grozavă fie prin răzbunare, fie chiar de va fi după aceea să moară, s-a prefăcut că din pricina slăbiciunii trupului nu mai poate răbda lanţurile şi a rugat pe robul care-l ţinea de mînă să-l ducă pînă la coloanele cele mai apropiate pe care se sprijinea toată casa. Tras acolo, a apucat cu amîndouă mîinile stîlpii susţinători ai întregii clădiri pe cînd palestinienii erau adunaţi la jertfa pe care o aduceau zeului lor Dago, fiindcă ei credeau că acesta l-a dat pe duşman în mîna lor. Socotind ca pedeapsă cerească vicleşugurile femeieşti în laţul cărora a căzut, a strigat către Dumnezeu zicînd: „Doamne, adu-ţi aminte de fiul tău, ca pentru cei doi ochi ai mei să mă răzbun pe neamul palestinian. Să nu slăvească pe zeii lor, crezînd că ajutaţi de ei m-au robit. Nu mai socotesc de nici un preţ viaţa mea. Să moară sufletul meu odată cu palestinienii, să-şi dea seama că slăbiciunea mea n-a adus mai puţin pieirea lor decît puterea". *32.* Cu toată energia a zguduit coloanele, le-a dezrădăcinat şi le-a culcat la pămînt. A urmat prăbuşirea clădirii, care i-a prins sub dărîmături şi pe el şi pe ceilalţi toţi care erau înăuntru. Acolo au murit amestecaţi unii cu alţii o mare mulţime de bărbaţi şi de femei şi prin sfîrşitul lui brav şi luminos şi-a dobîndit un triumf mai strălucit decît toate victoriile de pînă aci. Căci deşi a fost neînvins şi fără asemănare în această viaţă, datorită puterilor lui dovedite în lupte, totuşi şi în moarte s-a învins pe sine însuşi şi a avut un suflet nebiruit, neluînd în seamă şi dispreţuind sfîrşitul vieţii atît de înspăimîntător tuturora. *33.* Dovezi de virtute sînt acelea că a închis ochii după un număr de victorii şi că sfîrşitul nu i-a fost de rob, ci de biruitor. Că a fost înşelat de o femeie, faptul trebuie pus mai mult pe seama firii omeneşti, decît pe seama lui personal. Căci condiţia omenească, supusă greşelii, este slabă şi cade în mrejele ticăloşiilor. Şi de vreme ce Scriptura este martoră că el a ucis mai mulţi prin moarte, decît prin viaţa sa, se vede că a fost prins mai degrabă spre pieirea duşmanilor decît pentru a se dovedi mai slab sau mai mic. Căci nu se dovedeşte mic cel a cărui moarte a fost mai strălucită decît puterea însăşi. A murit nu de armele vrăjmaşilor, ci înnăbuşit de leşurile lor, acoperit de glorie, lăsînd urmaşilor o luminoasă pildă, prin aceea că a condus timp de douăzeci de ani sub sceptrul său, în deplină liber-

tate, poporul pe care-l găsise rob şi, înmormîntat în pămîntul patriei, l-a lăsat moştenitor al libertăţii. *34.* Este acesta un exemplu limpede că nu trebuie să se ajungă la căsătorii cu cei de alt neam, pentru ca nu cumva de la dragostea căsătoriei să se treacă la viclenia trădării. Cu sănătate şi dragoste.

Scrisoarea a XX-a

AMBROZIE CĂTRE SORA SA MARCELLINA

1. Fiindcă aproape în toate scrisorile îmi pui cu îngrijorare întrebări despre biserică, iată ce se întîmplă pe aici. A doua zi după ce am primit scrisoarea ta, prin care-mi spuneai că te neliniştesc nişte vise, a început să ne năpădească o mulţime de mari neplăceri. Acum nu se mai cerea Portiana, adică biserica din afara zidurilor, ci biserica dinăuntrul zidurilor, cea nouă, care este mai mare. *2.* Au venit la mine întîi mai marii puterii, reprezentanţi ai consiliului imperial, ca să predau biserica şi să mă îngrijesc să nu se producă vreo tulburare în popor. Am răspuns că după rînduială un templu al lui Dumnezeu nu poate fi predat de către un preot. *3.* În ziua următoare s-a cerut din nou predarea bisericii. A venit acolo şi comandantul gărzii imperiale. A început chiar să ne silească să părăsim biserica Portiana. Poporul s-a împotrivit, iar ei s-au retras, spunînd că vor raporta împăratului refuzul nostru. *4.* A doua zi era duminică. După citirea şi explicarea Evangheliei şi după ieşirea catehumenilor, la cererea cîtorva, am explicat simbolul credinţei în baptisterii. Acolo mi s-a vestit că, aflîndu-se că au fost trimişi de la palat zece gardieni de ordine la biserica Portiana, care aveau înalte semne ale puterii împărăteşti, o parte din mulţime s-a îndreptat într-acolo. Eu totuşi am rămas pe loc şi mi-am văzut de treabă mai departe. *5.* Pe cînd slujeam, am aflat că un oarecare Castulus, despre care arienii spuneau că este protoiereu al lor, a fost ridicat de popor şi trecătorii îl insultau în piaţă. Am început să plîng amarnic şi să-L rog pe Dumnezeu, chiar în timpul darurilor, să-i vină în ajutor, ca să nu se verse sîngele cuiva în pricini bisericeşti. Căci se va putea ajunge să se verse sîngele meu pentru mîntuirea nu numai a poporului, ci chiar pentru cei nelegiuiţi. Ce mai vorbă? Am trimis preoţi bătrîni şi diaconi şi am scăpat pe bărbat de ocară. *6.* Dar s-au hotărît osînde foarte grele, mai întîi împotriva întregului corp de negustori. Astfel că în sfintele zile ale celei din urmă săptămîni, în care de obicei erau dezlegate lanţurile datornicilor, sună cătuşele, au fost puşi în lanţuri oameni nevinovaţi şi, timp de trei zile fără întrerupere, se cer două sute de livre de aur. Negustorii răspund că vor da atît, sau mai mult, dacă li se va cere, numai să-şi păstreze credinţa. Umpluseră închisorile. *7.* Toţi slujbaşii palatului, adică secretarii, informatorii, subalternii diferiţilor miniştri, aveau poruncă să potolească mulţimea, să nu se producă vreo răzvrătire. Se rosteau grele ameninţări împotriva preoţilor, dacă nu predau biserica. Prigoana înce-

puse. Şi dacă s-ar fi deschis uşa, cei ce năvăleau înăuntru poate că ar fi fost în stare de orice crimă. *8.* Am fost asaltat de către mai marii civili şi militari ai palatului să intervin pentru ca biserica să fie predată paşnic, spunînd că împăratul se foloseşte de dreptul său, prin aceea că toate sînt sub puterea lui. Le-am răspuns că, dacă ei îmi cer ceea ce este al meu, adică pămîntul meu, banii mei, orice este al meu, nu mă voi împotrivi, deşi toate care sînt ale mele sînt ale săracilor. Dar cele dumnezeieşti nu sînt supuse puterii împăratului. Dacă mi se cere averea, luaţi-o; dacă îmi vreţi trupul, vă stau la îndemînă. Vreţi să mă puneţi în lanţuri? Vreţi să mă duceţi la moarte? Acestea sînt pentru mine o plăcere. N-am nevoie să fiu apărat de zidul mulţimilor adunate şi nici nu voi păzi altarul cerînd viaţă, ci voi fi jertfit cu plăcere în faţa altarului. *9.* M-am înspăimîntat cînd am aflat că au fost trimişi oameni înarmaţi pentru a ocupa clădirea bisericii, fiindcă mă temeam ca nu cumva, cînd vor să ia clădirea, să se producă vreo răzmeriţă care ar putea pune în primejdie tot oraşul. Mă rugam să nu trăiesc şi să văd în răzmeriţă un oraş atît de mare şi chiar întreaga Italie. Mă îngrozea gîndul că s-ar putea ajunge la vărsare de sînge şi mă dăruiam eu însumi jertfei. Erau de faţă şi ofiţeri superiori goţi. M-am dus la ei şi le-am spus: De aceea v-a primit stăpînirea romană, ca să vă puneţi în slujba tulburărilor publice? Unde veţi ajunge dacă aceste rînduieli vor fi distruse? *10.* Mi se cerea să potolesc poporul. Le-am răspuns că datoria mea este să nu-l aţiţ; dar este în puterea lui Dumnezeu să-l liniştească. De asemenea, le-am spus că dacă mă socotesc un instigator, să ia măsuri împotriva mea, să mă surghiunească oriunde vor voi. La aceste cuvinte ale mele ei au plecat, iar eu mi-am petrecut toată ziua în vechea biserică. Apoi m-am dus acasă să mă odihnesc pentru ca, dacă va veni cineva să mă ridice, să fiu pregătit. *11.* În zori, cînd am ieşit din casă, biserica era ocupată de soldaţi. Se spune că li s-a dat încredinţare militarilor de către împărat că el, dacă vrea să iasă din palat, va putea face aceasta, dar ei să fie gata, dacă-l vor vedea venind cu dreptcredincioşii; că de altfel ei vor trece la ceata care era cu Ambrozie. *12.* Nici unul dintre arieni nu îndrăznea să se arate. Fiindcă dintre cetăţeni nu era nimeni arian, ci doar cîţiva din familia imperială şi unii dintre goţi. Acestora din urmă altădată căruţele le erau sălaşele, iar acum biserica le este sălaşul. Oriunde se ducea o femeie din neamul lor purta cu sine în căruţă pe toţi ai săi. *13.* Am înţeles că biserica freamătă de gemetele poporului. Dar pe cînd se citeau cele cerute de slujbă, mi se aduce la cunoştinţă că şi biserica nouă este plină de lume, că se vede mai mult popor de jos decît din ceilalţi. Se cerea să se citească rugăciuni. Ce să mai spun? Soldaţii înşişi, care se părea că ocupaseră biserica, aflînd că cerusem ca ei să nu se amestece prin mulţime, au început să vină la adunarea noastră. Văzînd aceasta, femeile s-au tulburat şi una de frică a fugit. Totuşi, soldaţii spuneau că ei au venit la rugăciune, nu la luptă. Mulţimea a spus cîteva cuvinte. Cît de măsurat, cît de statornic, cît de stăruitor eram rugat să

merg la acea biserică! Se vede că poporul cerea şi acolo prezența mea. *14.* Atunci a trebuit să țin această cuvîntare: Ați auzit, fiii mei, am citit din cartea lui Iov, care ne-a rămas ca un dar prețios de-a lungul vremii. Diavolul a ştiut, din propriul lui năravi, că va fi folosită de mine această carte a lui Iov, în care toată puterea necuratului de a ispiti este arătată şi dată pe față. De aceea astăzi el s-a mişcat cu şi mai mare putere. Dar slavă Dumnezeului nostru, care v-a întărit aşa de mult în credință şi în răbdare. Cînd veneam mă gîndeam la un singur Iov, dar am găsit aici că toți sînteți Iov, vrednici de a fi admirați. În fie-

Doamne Iisuse? Vedeai că vin la templul Tău oameni înarmați, că de aceea plînge poporul şi vine în mare număr, să nu creadă cineva că ei predau biserica lui Dumnezeu. De aceea se cere soldaților să folosească forța. Moarte este înaintea ochilor şi de aceea să nu se îngăduie ceva nebuniei în aceste împrejurări. Ai venit între noi, Doamne, ai făcut din cele două lumi una *(Ef. 2, 14)*. Ai potolit pe cei înarmați, zicînd, fără îndoială: „Dacă se folosesc armele, dacă se răzvrătesc cei închişi în templul meu, ce folos ai de sîngele meu?" *(Ps. 29, 10)*. Mulțumescu-Ți Ție, Hristoase, nu sînt sol, nici crainic, dar „Tu Doamne ai mîntuit poporul meu" *(Deut. 32, 36)*. „Rupt-ai sacul meu şi m-ai incins cu veselie" *(Ps. 29, 12)*. *22.* Acestea ziceam eu, uimit că sufletul împăratului se înduplecă la dorința soldaților, la stăruința sfetnicilor săi, la rugămintea poporului. Între timp mi se vesteşte că mi-a fost trimis un notar, care aducea porunci. M-am retras puțin, mi-a prezentat poruncile. Ce gînduri ai, a zis, de te împotriveşti hotărîrilor? Am răspuns: Nu ştiu ce s-a hotărît şi nici ce se spune că am făcut fără noimă. A zis: De ce ai adus toți preoții în biserică? Dacă eşti tiran vreau să ştiu, ca să ştiu cum să mă pregătesc împotriva ta. Am răspuns zicînd că n-am făcut nimic în paguba bisericii, că atunci cînd am auzit că este ocupată clădirea de către soldați doar am suspinat şi, cînd mulți mă îndemnau să mă duc acolo, am zis: Nu pot să predau biserica, dar nici nu trebuie să lupt. Mai tîrziu, cînd am aflat că au fost ridicate semnele imperiale, fiindcă poporul îmi cerea să mă duc într-acolo, am trimis pe preoți; eu n-am vrut să merg, dar am zis: Cred în Hristos, fiindcă El este împăratul nostru. *23.* Dacă acestea par fapte de tiran, am şi arme, dar în numele lui Hristos. Am puterea de a-mi dărui trupul. Cine ar şovăi să mă lovească, dacă m-ar crede tiran? După dreptul cel vechi, puterile au fost dăruite, nu pretinse de preoți. Şi în popor se spune că mai degrabă au dorit împărații preoția decît preoții puterea. Hristos a fugit ca să nu fie rege *(Ioan 6, 15)*. Avem şi noi o tiranie a noastră. Şi tirania preotului este slăbiciunea. „Cînd sînt slab, zice apostolul, atunci sînt tare" *(II Cor. 12, 10)*. Să se ferească totuşi preotul să nu-şi fie lui şi tiran, căruia Dumnezeu nu i-a ridicat duşman. Maximus nu zice că eu sînt tiranul lui Valentinian, deşi se plînge că din pricina soliei mele n-a putut trece spre Italia. Am adăugat că preoții n-au fost niciodată tirani, ci adesea au suferit din pricina tiranilor. *24.* Toată ziua aceea am petrecut-o în supărare. Totuşi semnele imperiale au fost rupte de copii în bătaie de joc. Eu nu m-am putut duce acasă, fiindcă erau de jur împrejurul bisericii soldați care o păzeau. Cu frații am rostit psalmi în clădirea mai mică a bisericii. *25.* În ziua următoare, s-a citit, potrivit obiceiului, cartea lui Iona, la sfîrşitul căreia am spus: S-a citit, fraților, cartea în care se prooroceşte că păcătoşii se vor întoarce la pocăință. Am înțeles astfel să nădăjduim în prezent viitorul. Am adăugat că dreptul bărbat a voit să-şi stăpînească supărarea, pentru ca nu cumva, fie să privească, fie să vestească pieirea cetății. Erau triste cele spuse, dar s-a supărat şi fiindcă se uscase vrejul. Iar Dumnezeu

a zis către profet: "Ai tu dreptate să te mînii pentru vrej ?" *(Iona 4, 9)*. Iona a răspuns: Da, am dreptate să fiu supărat. Domnul a zis că, dacă este îndurerat că s-a uscat vrejul, cu atît mai mult el trebuie să aibă grijă de mulțimea atît de mare. Şi de aceea a îndepărtat nimicirea care fusese pregătită întregului oraş. *26.* Între timp mi s-a vestit că împăratul a poruncit soldaților să se retragă din clădirea bisericii şi să se dea înapoi negustorilor ceea ce li se încasase din ordin. Ce bucurie a fost atunci pe tot poporul ! Ce aplauze ! Ce cuvinte de mulțumire ! Era însă ziua în care Domnul s-a predat pentru noi, în care în biserică nu se fac spovedanii. Pe întrecute soldații pătrunzînd în altar, vesteau aceasta, se sărutau în semnul păcii. Atunci am înțeles că Dumnezeu a zdrobit viermele împotrivitor luminii, ca să scape toată cetatea. *27.* Acestea s-au petrecut şi bine ar fi dacă s-ar fi terminat ! Dar cuvintele împăratului pline de năduf arată că vor fi tulburări şi mai mari. Eu sînt numit tiran, şi încă mai mult decît tiran. Căci pe cînd sfetnicii îl rugau pe împărat să meargă la biserică şi ziceau că fac aceasta la cererea soldaților, a răspuns: Dacă v-a poruncit Ambrosius, duceți-mă viu. După aceste vorbe gîndeşte-te ce mai poate urma. Toți s-au îngrozit de aceste cuvinte, dar ele au de cine să fie inspirate. 28. În sfîrşit, Calligonus, mai marele slujitorilor de la curtea imperială, a îndrăznit să mă înfrunte, zicîndu-mi: Disprețuieşti pe Valentinian cît sînt eu în viață ? Am să-ți iau capul. I-am răspuns: Să-ți îngăduie Dumnezeu să îndeplineşti fapta cu care mă amenințI. Eu voi suferi ca episcopii, iar tu vei săvîrşi faptă de famen. O, de i-ar îndepărta Dumnezeu de biserică ! De ar întoarce ei împotriva mea toate armele lor, de şi-ar potoli setea cu sîngele meu !

Scrisoarea a XXI-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREA BLÎNDUL ÎMPĂRAT ŞI PREA FERICITUL AUGUST VALENTINIAN

1. Tribunul şi notarul Dalmatius a venit cu poruncă din partea Măriei Tale, precum a pretins el, cerîndu-mi să aleg şi eu judecători, cum a ales Auxențiu. N-a spus numele celor ce fuseseră propuşi; dar a adăugat că în sala de judecată a palatului imperial vor fi dezbateri cumpănite de judecata Milei Tale. *2.* La aceasta răspund, după părerea mea, ceea ce se cuvine. Nu trebuie să mă socotească cineva îndărătnic cînd afirm că tatăl tău, preamărită să-i fie amintirea, n-a răspuns numai cu vorba, ci a hotărît prin legi că în pricini de credință sau de rînduială bisericească trebuie să judece acela care este potrivit cu sarcina şi cu dreptul. Aceste cuvinte le-a prevăzut în lege, adică a voit ca preoții să fie judecați de preoți. Ba mai mult, dacă un episcop ar fi învinuit de alte fapte, dacă ar fi de cercetat ceva privitor la buna purtare, şi acestea a voit să fie de competența judecății episcopale. *3.* Cine aşadar a răspuns trufaş Măriei Tale ? Acela care doreşte să fii asemenea tatălui tău, sau acela care vrea să nu-i fii asemenea ? Sau poate este nesocotită de către unii hotărîrea

împăratului, a cărui credință a fost arătată prin mărturisire statornică, iar înțelepciunea i s-a dovedit prin succesele şi bunăstarea imperiului. *4.* Cînd ai auzit, prea mărite împărate, că mirenii au judecat pe un episcop în materie de credință ? Pînă acolo să ne plecăm cu linguşirea, încît să nu ne aducem aminte de dreptul preoțesc şi să socotesc că eu însumi trebuie să încredințez altora ceea ce Dumnezeu mi-a dat mie ? Dacă un episcop este învățat de un laic, care este urmarea ? Laicul să discute şi episcopul să asculte, episcopul să învețe de la laic ! Şi dacă facem apel la dumnezeieştile Scripturi şi la vechile timpuri, cine poate să spună că în cele ale credinței nu episcopii îi judecă pe împărați, ci împărații pe episcopi ? *5.* Cu ajutorul lui Dumnezeu vei înainta în vîrstă, vei ajunge bătrîn şi atunci vei putea judeca limpede ce fel de episcop este acela care lasă pe seama laicilor dreptul bisericesc. Cu ajutorul lui Dumnezeu, tatăl tău, bărbat la vîrsta maturității, zicea: Nu este dreptul meu să-i judec pe episcopi. Măria Ta zice acum: Eu trebuie să-i judec. Şi el, botezat în Hristos, se socotea supus puterii de judecată a Bisericii. Măria Ta, căruia încă nu ți s-a încredințat legămîntul botezului, pretinzi să judeci în cele bisericeşti, adică nu-ți cunoşti înseşi legămintele față de biserică. *6.* Putem lăsa aprecierii ce fel de judecători a ales, dacă se teme să dea pe față numele lor. Să vină, dacă sînt, la biserică, să asculte cu poporul, nu pentru ca să fie cineva numit judecător, ci pentru ca fiecare să-şi facă examenul simțămintelor sale pe cine să aleagă. Este vorba de preotul acestei biserici. Dacă-l va asculta poporul şi va socoti că judecă mai bine, n-are decît să-i urmeze credința, nu mă voi supăra. *7.* Las la o parte faptul că poporul însuşi a şi judecat. Trec peste faptul că îl are pe acela pe care l-a cerut de la tatăl Bunăvoinței Tale şi peste faptul că tatăl Bunăvoinței Tale a făgăduit că va fi linişte dacă cel ales va primi preoția. Această credință în cele făgăduite am urmat-o. *8.* Şi chiar dacă-l încîntă linguşirea unor străini, episcopul trebuie să fie acolo unde sînt cei care socotesc că lui trebuie să i se dea numele de episcop. Căci eu nu-l cunosc pe episcop şi nici nu ştiu unde este. *9.* Unde aşezăm, împărate, acel drept pe care l-ai declarat a fi al tău şi ai dat chiar legi de la care să n-aibă dreptul să se abată cineva ? Ceea ce ai hotărît pentru alții ai hotărît şi pentru tine. Legile pe care le dă împăratul trebuie să le păzească mai întîi el. Vrei să ne trezim că judecătorii care vor fi aleşi vor începe fie să-ți calce hotărîrea, fie să motiveze că n-au putut să se împotrivească poruncii atît de aspre şi de riguroase a împăratului ? *10.* Dar asta e treaba unui preot îndrăzneț, iar nu măsurat. Iată, împărate, desființezi o parte din legea ta. Şi ai desființat-o nu în parte, ci în total! Căci n-aş vrea ca legea ta să fie mai presus de legea lui Dumnezeu. Legea lui Dumnezeu ne învață ce drum să urmăm, legile omeneşti nu pot învăța aceasta. De obicei ele reuşesc să sperie pe cei fricoşi, dar nu pot insufla credința. *11.* Va fi oare cineva care, cînd va citi că la un moment dat s-a poruncit în atîtea provincii să fie tăiat cu sabia oricine se va împotrivi împăratului, să fie ucis pe dată oricine n-a predat templul lui Dumnezeu, va fi oare, zic, cineva care, singur sau între mai mulți, va putea să spună împăratului: Eu nu-ți aprob legea ? Nu este îngăduit preoți-

lor să spună aceasta şi este îngăduit laicilor? Şi va judeca despre credinţă acela care sau nădăjduieşte harul ei, sau se teme s-o insulte? *12.* Dar voi ajunge eu să aleg judecători laici, care, pentru că au respectat adevărul credinţei, să fie surghiuniţi sau ucişi în puterea legii care hotărăşte cele privitoare la credinţă? Eu, deci, voi da pe oameni fie trădării, fie osîndei. *13.* Nu este Ambrozie acela care pentru sine să trădeze preoţia. Nu face viaţa nimic, cît face vrednicia tuturor preoţilor. Din dorinţa lor am hotărît aceasta, fiindcă ei cereau să nu fie vreun păgîn, sau iudeu, ales de către Auxentiu, căci le asigurăm victoria împotriva lui Hristos, dacă judecăm cu ei despre Hristos. Ce-i desfătează altceva, decît să audă că este insultat numele lui Hristos? Ce le-ar plăcea altceva, decît (Doamne fereşte!) să tăgăduiască dumnezeirea lui Hristos? Cu siguranţă că ei vor fi alături de Arie, care spune că Hristos a fost doar un om, aşa cum mărturisesc foarte uşor şi păgînii şi iudeii. *14.* Aceasta s-a hotărît în sinodul de la Arimini. Şi eu pe bună dreptate mă înspăimînt de acel sinod, urmînd cele hotărîte la sinodul din Niceea, de care nu mă poate despărţi nici sabia, nici moartea. Această credinţă a aprobat-o şi o urmează şi părintele Bunăvoinţei Tale, Theodosius. Această credinţă o respectă Galliile şi Hispaniile şi o păzesc, cu mărturisirea evlavioasă a Sfîntului Duh. *15.* Dacă trebuie stat de vorbă, am învăţat să fac asta în Biserică. Dacă trebuie făcută vreo declaraţie despre credinţă, dreptul acesta este al preoţilor, cum s-a făcut sub împăratul de preamărită amintire Constantius, care n-a îngăduit nici o altă lege, ci a dat preoţilor libertatea de a judeca. Aşa a fost şi sub împăratul de preamărită amintire Constantius, moştenitor al vredniciei tatălui său. Dar ceea ce s-a început bine s-a terminat altfel. Căci la început episcopii au fixat în scris credinţa cea adevărată. Şi totuşi, cînd au voit unii să judece despre credinţă în palatul imperial, au făcut aşa fel încît să schimbe prin prescripţii drepturile episcopilor. Aceştia însă au fost neclintiţi în credinţa lor. Şi desigur la Arimini un mare număr a aprobat credinţa Sinodului de la Niceea, condamnînd hotărîrile ariene. *16.* Dacă Auxentiu ne cheamă în sinod ca să se discute despre credinţă (cu toate că nu este de trebuinţă ca din pricina unuia să fie obosiţi toţi episcopii care, chiar de ar fi îngerul din cer, nu l-ar socoti mai presus de pacea bisericii), cînd voi auzi că s-a adunat sinodul, voi veni şi eu. Desfiinţează legea, dacă vrei să aibă loc dezbateri. *17.* Aş fi venit, împărate, la consistoriul Bunăvoinţei Tale, să-ţi spun acestea faţă către faţă dacă mi-ar fi îngăduit poporul sau episcopii, care spun că despre credinţă trebuie să se vorbească în biserică, în faţa poporului. *18.* O de m-ar fi vestit, împărate, să merg unde voiesc. Zilnic aş fi mers, nimeni nu mă păzea. Ar fi trebuit să mă trimiţi unde voiai, fiindcă eu însumi m-aş fi dăruit oricărei situaţii. Acum mi se spune de către preoţi: nu este mare deosebirea între a părăsi şi a trăda altarul lui Hristos; căci de vreme ce-l părăseşti îl trădezi. *19.* O, de ar fi limpede pentru mine că Biserica lui Hristos nu va fi predată arienilor! De bună voie aş face ceea ce hotărăşte Bunăvoinţa Ta.

Dar dacă eu singur mă împotrivesc, de ce s-au dat porunci tuturor celorlalți pentru ocuparea bisericilor? O, de s-ar vedea bine că nimeni, că nici unul nu este vătămător bisericii! Cît despre mine, doresc să fie dată hotărîrea care este socotită bună. *20.* Află, împărate, că nu din răutate n-am putut veni la consistoriu. Eu am învățat să nu viu la consistoriu decît pentru Tine. De altfel în palat nu pot vorbi, fiindcă nici nu caut, nici nu cunosc tainele palatului. *21.* Eu, episcopul Ambrozie, am trimis această scrisoare prea bunului împărat şi prea fericitului Valentinian.

CUVÎNTAREA ÎMPOTRIVA LUI AUXENȚIU DESPRE PREDAREA BISERICILOR

1. Văd că tocmai voi, păzitorii mei, v-ați tulburat deodată, peste măsură. Mă mir ce altceva însemnează aceasta decît că ați văzut poate sau ați auzit prin tribuni că nu m-am împotrivit ordinului imperial care cere ca eu să plec de aici unde vreau, îngăduind ca, dacă vrea cineva, să aibă putința de a mă urma. V-ați temut aşadar să nu părăsesc biserica şi, îngrijindu-mă de scăparea mea, să vă las pe voi? Dar ați putut să aflați ce am voit şi eu să se ştie: nu e în puterea mea să părăsesc biserica, fiindcă mă tem mai mult de Stăpînul lumii, decît de împăratul acestui timp. Desigur, dacă vrei să mă ia în vreun fel din biserică, poate fi vătămat trupul, nu sufletul. Eu sînt pregătit, dacă va face el ceea ce este în dreptul puterii imperiale, să mă supun la ceea ce este dreptul unui preot. *2.* De ce vă tulburați? De voie nu vă voi părăsi niciodată, iar silit nu ştiu să lupt. Voi putea să sufăr, voi putea să plîng, voi putea să gem; împotriva armelor, a soldaților, a goților, armele mele sînt lacrimile. Acestea sînt mijloacele prin care luptă preoții. În altfel nici nu pot şi nici nu trebuie să mă împotrivesc, iar să fug şi să părăsesc biserica nu-mi este în fire, ca să nu creadă cineva că am făcut-o de teama vreunei osînde grele. Ştiți şi voi înşivă că împăraților de obicei le arăt respect, nu supunere, că mă supun cu plăcere chinurilor, dar nu mă tem de ceea ce mi se pregăteşte. *3.* O, de aş fi sigur că biserica nu va fi predată ereticilor! Aş merge cu plăcere la palatul împăratului, dacă aceasta s-ar potrivi cu îndatoririle unui preot, ca să mă lupt mai degrabă în palat, decît în biserică. Dar în consistoriu Hristos nu este Cel judecat, ci Cel ce judecă. Tăgăduieşte cineva că pricinile credinței trebuiesc judecate în biserică? Dacă are cineva încredere să vină aici. A căzut judecata împăratului care a arătat printr-o lege dată că luptă împotriva credinței; să nu se bizuie pe rîvna şi nădejdile unor uneltitori. Eu nu dau prilej să se aducă de cineva jigniri lui Hristos. *4.* Soldații din jur, zăngănitul armelor cu care a fost împresurată biserica nu-mi clatină credința, dar îmi pricinuieşte îngrijorare ca nu cumva, cît mă țineți sub pavăza voastră, să nu se işte ceva primejdios chiar siguranței voastre. Căci am învățat să nu mă tem, dar am început să mă tem mai mult

pentru voi. Lăsați-l, vă rog, pe preotul vostru, slobod pentru luptă; avem un potrivnic care ne atacă. Ştim că potrivnicul nostru „diavolul umblă răcnind ca un leu, căutînd pe cine să înghită" *(I Petru 5, 8)*, cum a zis apostolul. A primit, fără îndoială, a primit (nu sîntem înşelați, ci făcuți atenți) puterea de a mă încerca în acest chip, pentru ca prin rănile trupului meu să pot fi îndepărtat de la lupta pentru credință. Ați citit şi voi că pe multe căi din acestea a încercat diavolul pe sfîntul Iov. Pînă la urmă a cerut puterea şi a dobîndit-o să-i încerce trupul, pe care l-a umplut de bube. *5.* Cînd mi s-a cerut să predăm vasele bisericii, am răspuns că dacă mi se cere ceva din ale mele: pămîntul, casa, aurul, argintul, asupra cărora am dreptul, dau cu plăcere; din templul lui Dumnezeu nu pot să stric nimic, nici să predau ceea ce am primit să păzesc, nu să predau. Apoi m-am gîndit şi la răspunsurile împăratului: fiindcă nici mie nu-mi este uşor să predau, nici lui să primească. Să primească glasul unui preot liber, dacă vrea să primească un sfat, să îndepărteze de la Hristos injuria. *6.* Acestea sînt depline dovezi de umilință şi de dragoste pe care preotul este dator să le aibă față de împărat. Dar fiindcă „lupta noastră nu este împotriva trupului şi a sîngelui ci, ceea ce este mai rău, chiar împotriva duhurilor răutății răspîndite în văzduhuri", acel ispititor, diavolul, prin slujitorii săi întăreşte lupta, socotind că trebuie să dea lovituri trupului meu. Ştiu, fraților, că aceste lovituri, pe care le primim pentru Hristos, nu sînt lovituri, fiindcă prin ele viața nu se pierde, ci se duce mai departe. Lăsați, vă rog, să aibă loc lupta; se cade ca voi să fiți de față. Gîndiți-vă că oraşul dacă are fie pe un atlet, fie pe vreun priceput în altă întrecere nobilă, doreşte să-l trimită la luptă. De ce în lucruri mari respingeți ceea ce de obicei îngăduiți în cele mici? Nu se teme de arme, nici de barbari cel ce nu se teme de moarte, cel ce nu e oprit de nici o plăcere a trupului. *7.* Desigur, dacă Domnul ne-a socotit vrednici de această luptă, zadarnic ați hotărît păzitori şi străji neadormite zi şi noapte: voința lui Hristos se va împlini. Căci atotputernic este Domnul nostru Iisus şi aceasta este credința noastră. Ceea ce porunceşte să se îndeplinească se va îndeplini şi nu se cade ca noi să ne împotrivim voinței Sale. *8.* Ați auzit ce s-a citit astăzi: Mîntuitorul a poruncit prin Apostoli să i se aducă un mînz de asină şi dacă se va împotrivi cineva să i se spună: „Domnul are trebuință de el" *(Luca 19, 35)*. Ce este dacă şi acum cere acest mînz de asină, animal care de obicei poartă sarcini grele, cum este viața omenească? Cel ce spune: „Veniți la mine toți cei osteniți şi împovărați şi Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu, că uşor este" *(Matei 11, 28–29)*, ce este, zic, dacă şi acum a poruncit să I se aducă acest mînz, trimițînd acei apostoli care acum fără trup aduc chipurile îngerilor cele necuprinse de ochii noştri? Dacă s-ar împotrivi cineva, oare n-ar zice: „Domnul are trebuință de el"? Ar zice desigur, dacă se împotriveşte dorința de această viață, dacă se împotriveşte trupul şi sîngele, dacă se împotriveşte viața trupească. Pe cît se pare, unii țin la noi. Dar cine ne iubeşte aici cu mult mai vîrtos ne va iubi dacă

vom ajunge jertfe ale lui Hristos, fiindcă "doresc să mă despart de trup şi să fiu împreună cu Hristos şi aceasta este cu mult mai bine, cu toate că este mai trebuincios pentru voi să rămîn în trup" *(Filip 1, 23-24).*N-aveţi aşadar de ce să vă temeţi iubiţi fraţi, fiindcă ştiu că orice voi avea să pătimesc va fi pentru Hristos. Am citit că nu trebuie să mă tem de cei ce pot ucide trupul. Şi L-am auzit pe Cel ce zice: "Cel ce-şi pierde sufletul lui pentru Mine, îl va afla" *(Matei 10, 39). 9.* Aşadar, dacă vrea Dumnezeu, este sigur că nimic nu stă împotrivă. Iar dacă amînă pînă acum luptele noastre, de ce vă temeţi? Pe slujitorul lui Hristos îl păzeşte nu straja trupească, ci Providenţa dumnezeiască. *10.* V-aţi tulburat că aţi găsit deschise amîndouă uşile, pe care unul fără ochi, căutîndu-şi adăpostul propriu, îşi aduce aminte că le-a deschis. Prin aceasta aflaţi că la nimic nu e chezăşie paza omenească. Iată, unul care şi-a pierdut darul vederii a deschis toate întăriturile voastre şi a arătat cîte parale fac străjile. Dar Domnul nu şi-a pierdut paza milei Sale. Oare cu două zile înainte, cum vă amintiţi, nu s-a constatat că din partea stîngă a bisericii a intrat un drumeţ prin locul pe care-l socoteaţi închis şi întărit? Soldaţii au înconjurat cu siguranţă biserica şi cercetau intrările într-o parte şi alta. Au fost loviţi de orbire de n-au putut vedea ce era deschis. Astfel, de atîtea nopţi nu ştiţi ce a fost deschis. Aşadar, nu vă mai neliniştiţi. Fiindcă va fi ceea ce porunceşte Hristos şi ceea ce trebuie să fie. *11.* Dar vă voi da şi pilde din lege. Elisei era căutat de regele Siriei, care trimisese armată să-l prindă, şi-l împresurase din toate părţile. Slujitorul lui a început să se teamă; căci slujitor era, adică nu era liber pe mintea şi puterea sa. Sfîntul profet i-a cerut să-şi deschidă ochii şi i-a zis: "Priveşte şi vezi, cu cîţi sînt mai mulţi pentru noi decît împotriva noastră" *(IV Regi 6, 16).* A privit şi a văzut mii de îngeri. Băgaţi de seamă, aşadar, că pe slujitorii lui Hristos îi păzesc mai degrabă cei ce nu sînt văzuţi decît cei ce sînt văzuţi. Dar şi ei, dacă vă păzesc, fac aceasta numai chemaţi prin rugăciunile voastre. Aţi citit,fără îndoială, că înşişi aceia care-l căutau pe Elisei au intrat în Samaria chiar la el, pe care doreau să-l prindă. Dar nu numai că nu i-au putut face nici un rău, dar au fost ei înşişi scăpaţi, ajutaţi de cel împotriva căruia veniseră. *12.* Şi apostolul Petru vă stă pildă pentru ambele situaţii. Irod l-a găsit, l-a luat şi l-a dus la închisoare. Căci nu se ascunsese slujitorul lui Dumnezeu, ci stătuse fără teamă. Se ruga pentru el Biserica, iar Apostolul stătea liniştit la închisoare, ca semn că nu se temea. A fost trimis ca să-l trezească din somn îngerul prin care, fiind scos din închisoare, a scăpat la timp de moarte *(Fapte 12, 1-10). 13.* Acelaşi Petru, după ce l-a învins pe Simon, pe cînd semăna în popor învăţăturile lui Dumnezeu, propovăduind neprihana, a întărîtat sufletele păgînilor, care au început să-l caute. Dar sufletele creştine l-au rugat să se retragă pentru cîtăva vreme. Şi deşi era dornic să pătimească, a fost înduplecat în faţa rugăminţilor poporului. Căci era rugat să mai aştepte, pentru a învăţa şi a întări poporul. Dar de ce să vorbesc mai mult? Noaptea voind să iasă din oraş şi văzînd pe Hristos că-i iese în cale la poartă şi că intră în oraş, L-a întrebat: Doamne, unde mergi? A răs-

puns Hristos: Vin să Mă răstignesc a doua oară. Petru a înțeles că în răspunsul dumnezeiesc se cuprinde crucea sa. Căci nu putea fi răstignit iarăşi Hristos Care, primind moartea, Se despărțise de pătimirea trupului. „Ce a murit, a murit păcatului odată pentru totdeauna, iar ce trăieşte, trăieşte lui Dumnezeu" *(Rom. 6, 10)*. A înțeles aşadar, Petru că Hristos a doua oară va trebui să Se răstignească prin slujitorul Său. Astfel că de bunăvoie s-a întors din drum, a răspuns creştinilor care-l întrebau şi, pe dată fiind ridicat, prin răstignire a cinstit pe Domnul Iisus. *14.* Vedeți, aşadar, că Hristos vrea să pătimească prin slujitorii Săi. Ce arată cînd zice acestui slujitor: „Vreau ca acesta să rămînă, iar tu să Mă urmezi" şi cînd vrea să guste roada acestui pom? Căci dacă mîncarea Lui era să facă voia Tatălui, tot la fel mîncarea Lui este să guste din suferințele noastre. Ca să luăm pildă de la Însuşi Domnul, oare n-a pătimit El de bună voie, n-a fost găsit de cei ce-L căutau fiindcă a voit? Oare nu fiindcă nu venise ceasul pătimirii trecea prin mijlocul celor care-L căutau şi văzîndu-L nu puteau să-L aresteze? Aceasta arată limpede că, atunci cînd Dumnezeu vrea, oricine este găsit şi prins. Iar cînd nu vrea El, oricine, chiar dacă este întîlnit de ochii căutătorilor, trece şi nu este ținut pe loc. *15.* Aşadar, nu mă duceam eu zilnic să-i văd pe mucenici, nu mă îndreptam către mucenicie? Nu treceam pe lîngă palat în dus şi în întors? Şi totuşi nimeni nu m-a arestat, deşi mă socoteau un tulburător, încît după aceea şi-au dat pe față gîndurile şi mi-au spus: „Ieşi din oraş şi du-te unde vrei". Aşteptam, vă mărturisesc, ceva deosebit, fie sabia în numele lui Hristos, fie focul. Ei, în loc de patimi, mi-au pus la îndemînă lucruri de plăcere. Dar atletul lui Hristos vrea nu plăceri, ci pătimiri. Aşadar, nimeni să nu vă tulbure pentru că mi s-a pregătit căruța de surghiun, pe cît se pare chiar de către Auxențiu, care, cît îl ține gura, spune că este episcop. *16.* Mulți povesteau că mi-a fost hotărîtă moartea şi mi-au fost trimişi ucigaşii. Nici de moarte nu mă tem, nici de ucigaşi n-am să fug. Unde să mă duc, de vreme ce toate sînt pline de lacrimi şi jale, de vreme ce s-a dat poruncă să fie scoşi preoții dreptcredincioşi din biserici şi, dacă se împotrivesc, să fie loviți cu sabia, să fie surghiuniți toți consilierii municipali dacă nu şi-au îndeplinit sarcinile? Şi acestea au fost scrise cu mîna episcopului, au fost dictate de gura lui, cu care se lăuda că este cel mai învățat, aducînd aminte de vechiul exemplu cu coasa, despre care profetul scria că a fost văzută zburînd. Pe aceasta imitînd-o Auxențiu a trimis o solie în zbor peste toate oraşele. Satana se preface în înger al păcii şi-şi foloseşte în rău puterea. *17.* Tu, Doamne Iisuse, într-o singură clipă ai răscumpărat lumea. Auxențiu într-o singură clipă va ucide toate mulțimile de sub puterea lui, pe unele cu sabia, pe altele cu nelegiuirea? Cere cu gură de turbat şi cu mîini gata de a le umple de sînge biserica mea! I se potrivesc bine aceste cuvinte biblice: „Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: Pentru ce istoriseşti tu dreptățile Mele?" *(Ps. 49, 16)*. Aceasta înseamnă că nu stau la un loc pacea şi nebunia, nu stau la un loc Hristos şi Veliar *(II Cor. 6, 15)*. Vă

amintiți, s-a citit chiar azi că Nabot, bărbat evlavios, stăpîn al unei vii, cerîndu-i-se de către rege să-i dea lui via, pentru ca s-o scoată şi să cultive pe acel loc zarzavaturi, a răspuns regelui: „Departe de mine să-ți dau eu moştenirea părinților mei" *(III Regi 21, 3)*. Regele s-a supărat că i s-a refuzat printr-un răspuns direct şi drept cererea de a se face stăpîn pe avutul altuia, sfătuit fiind de soție. Nabot şi-a apărat via cu propriul lui sînge. Şi dacă el şi-a apărat via, noi să predăm biserica lui Hristos? *18.* Ce este aşadar nepotrivit în răspunsul meu? Am spus adunării: Departe de mine să predau moştenirea lui Hristos. Dacă acela n-a dat moştenirea primită de la părinți, cum să dau eu moştenirea primită de la Hristos? Dar am adăugat şi aceste cuvinte: „Departe de mine să dau moştenirea părinților", adică moştenirea lăsată de Dionysius, care a murit în surghiun pentru credință, moştenirea lăsată de duhovnicul Eustorgius, moştenirea lăsată de Nyrocles şi de toți episcopii credincioşi dinaintea noastră. Am răspuns deci că preotul să-şi facă datoria lui şi împăratul pe a lui. Înainte de a-mi lua credința să-mi ia sufletul. *19.* Dar cui s-o predau? Citirea de azi a Evangheliei trebuie să ne învețe ce să cerem şi de la cine şă cerem. Am citit şi ați auzit, fără îndoială, că, pe cînd Hristos şedea pe un mînz de asină, copiii strigau şi iudeii cîrteau *(Luca 19, 35-38)*. Şi L-au întrebat pe Domnul Iisus, despre ucenici, zicîndu-I să le dea poruncă să tacă. Dar El le-a răspuns: „Dacă vor tăcea ei, vor striga pietrele" *(Luca 19, 40)*. Apoi, intrînd în templu, a alungat pe cămătari şi pe zarafi şi pe cei ce vindeau porumbei în casa lui Dumnezeu. Citirea aceasta a fost făcută la întîmplare, fără vreo rînduială anume din partea noastră; dar ea se potriveşte bine cu împrejurarea. Întotdeauna laudele lui Hristos sînt lovituri ale celor necredincioşi. Şi acum, cînd este lăudat Hristos, ereticii zic că se stîrneşte o răzvrătire. Ereticii zic că acestora li se pregăteşte moartea şi într-adevăr au moartea în laudele lui Hristos. Cum Îi poate El răbda laudele, cînd spun despre El că este fără puteri? Aşa că şi azi cînd este lăudat Hristos se biciuieşte nebunia arienilor. *20.* Gerasenii nu puteau răbda prezența lui Hristos *(Luca 8, 37)*; aceştia de acum, mai răi decît gerasenii, nu pot răbda nici lauda lui Hristos. Văd pe copii cîntînd slava lui Hristos, fiindcă scris este: „Din gura pruncilor şi a celor ce sug ai săvîrşit laudă" *(Ps. 8, 3)*. Ei rîd de această vîrstă mică, dar plină de credință, cînd zic: „Iată, de ce strigă?" Dar Hristos le răspunde: „Dacă vor tăcea ei vor striga pietrele" *(Luca 19, 40)*, adică vor striga cei mai puternici, vor striga şi tinerii, vor striga şi cei mai în vîrstă, vor striga şi bătrînii. Aceştia sînt pietre întăritoare lîngă acea piatră despre care este scris: „Piatra pe care n-au luat-o ziditorii în seamă, a ajuns în capul unghiului" *(Ps. 118, 22)*. *21.* Îndemnat aşadar de laude, Hristos intră în templul Său, ia biciul şi alungă din templu pe zarafi *(Ioan 2, 15)*. Nu îngăduie ca în templul Său să se găsească slujitori ai banului, nu îngăduie ca în templul Său să fie tarabe de negustori. Ce sînt tarabele dacă nu onoruri? Ce sînt porumbeii, dacă nu minți simple, care urmează credința curată şi nepătată a sufletului? Iar eu să aduc în templu pe cei pe care Hristos îi alungă? I se porunceşte să iasă celui ce vin-

de vrednicii şi cinstiri. I se porunceşte să iasă celui ce vrea să vîndă minţile simple ale credincioşilor. *22.* Aşadar, este alungat Auxentiu, este dat afară Mercurinus. Este un om primejdios cu două nume. Ca să nu fie cunoscut cine este, şi-a schimbat numele; fiindcă aici fusese un episcop arian Auxentiu, se numeşte şi el Auxentiu ca să amăgească mulţimea pe care o avusese acela înainte. Şi-a schimbat numele, dar nu şi necredinţa. Şi-a scos pielea de lup şi a îmbrăcat alta tot de lup. Nu-i e de nici un folos că şi-a schimbat numele; se ştie cine este. Într-un fel i se zicea în părţile Sciţiei şi în altfel este numit aici. Are nume după regiuni. Are aşadar, pînă acum, două nume. Şi dacă va pleca de aici în altă parte, va avea şi pe al treilea. Căci cum ar răbda să-i rămînă numele care arată o atît de mare nelegiuire? În Sciţia a făcut nelegiuiri mai mici şi a roşit aşa de tare încît şi-a schimbat numele. Aici a îndrăznit să facă altele mai mari; dar va voi, oriunde se va duce, să fie trădat după nume? Va scrie cu mîna sa să se verse sîngele atîtor popoare şi va putea să stea cu sufletul liniştit? *23.* Domnul Iisus îi alunga pe puţini din templul Său, Auxentiu nu lasă nici unul. Iisus I-a dat afară din templul Său cu biciul, Auxentiu cu sabia. Iisus cu biciul, Mercurinus cu securea. În bunătatea Sa, Domnul îi bate cu biciul pe nelegiuiţi şi nu prigoneşte pe credincioşi cu sabia. Bine aţi zis astăzi despre el: Să poarte legile sale cu el. Le va purta, chiar dacă nu vrea. Îşi va purta conştiinţa sa, chiar dacă nu poartă un act scris. Îşi va purta sufletul său scris cu sînge, chiar dacă nu va purta o scrisoare scrisă cu cerneală. Este scrisă, Iuda, osînda ta, cu condei de fier şi cu unghie de diamant este scrisă pe pieptul tău *(Ier. 17, 1)*, adică este scrisă acolo unde a ajuns. *24.* Îndrăzneşte să pomenească de o dezbatere după ce s-a mînjit de sînge şi de crimă? Pe cei ce nu i-a putut amăgi cu cuvîntul socoteşte că va trebui să-i lovească cu sabia, dictînd cu gura, scriind cu mîna legi sîngeroase şi socotind că o lege poate porunci oamenilor credinţa. N-a auzit ceea ce s-a mai spus astăzi: „Că nu se va îndrepta omul din faptele legii" *(Gal. 2, 16)*, sau: „Prin lege am murit legii, ca să trăiesc lui Dumnezeu" *(Gal. 2, 19)*, adică prin legea duhovnicească a murit faţă de tălmăcirea trupească a legii. Şi noi, prin legea Domnului nostru Iisus Hristos, vom muri acestei legi, care întăreşte hotărîrile necredinţei. Nu legea, ci credinţa lui Hristos a adunat Biserica. Legea nu este din credinţă. „Iar dreptul din credinţă va fi viu". Credinţa, aşadar, nu legea face pe cel drept. Căci dreptatea nu este prin lege, ci prin credinţa în Hristos. Cel ce respinge credinţa şi prescrie drepturile legii, acela se dovedeşte nedrept, fiindcă „dreptul din credinţă va fi viu" *(Gal. 3,11). 25.* Aşadar, să urmeze cineva această lege, dată de conciliul de la Arimini, în care Hristos este numit făptură omenească? Dar spun ei: „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său, făcut din femeie, făcută sub lege" *(Gal. 4, 4)*. Deci făcut, adică creat. Oare n-au în vedere ceea ce au arătat, că se zice Hristos făcut, dar din femeie, adică făcut potrivit naşterii Fecioarei, Cel ce S-a născut din Tatăl potrivit naşterii dumnezeieşti? S-a mai citit astăzi că „Hristos ne-a

răscumpărat prin blestemul legii, făcîndu-Se pentru noi blestem" *(Gal. 3, 13).* Oare este Hristos blestem potrivit dumnezeirii? De ce este numit blestem te învață Apostolul spunînd ce s-a scris: „Blestemat este tot cel spînzurat pe lemn" *(Gal. 3, 13),* adică Acela Care a luat în trupul Său trupul nostru, în carnea Sa slăbiciunile noastre şi blestemele noastre, pentru ca să se răstignească. Căci n-a fost El blestemat, ci în tine blestemat. Se spune în altă parte: „N-a cunoscut păcatul, dar S-a făcut pentru noi păcat; fiindcă a primit păcatele noastre ca să le înlăture prin legămîntul pătimirii Sale" *(II Cor. 5, 21). 26.* Acestea, fraților, eu le-aş dezbate mai deplin în fața lui şi a voastră; dar fiind sigur că voi cunoaşteți credința, el fuge de exemplul vostru şi a ales doar cîțiva păgîni, patru sau cinci, care-l cunosc, dacă a ales cumva pe vreunii. Aş vrea ca aceştia să fie în adunarea tuturor, nu ca să judece despre Hristos, ci ca să audă despre măreția lui Hristos. Totuşi ei au glăsuit despre Auxențiu, în a cărui evlavie arătată zilnic n-au crezut. Ce osîndă este mai mare pentru el, decît că a fost învins fără potrivnic în fața judecătorilor săi? Aşadar, acum ne întemeiem şi pe hotărîrea lor dată împotriva lui Auxențiu. *27.* Este pe bună dreptate osîndit, fiindcă şi-a ales păgîni, fiindcă a părăsit învățătura Apostolului care zice: „Îndrăzneşte cineva dintre voi, avînd vreo pîră împotriva altuia, să se judece împotriva celor nedrepți şi nu înaintea celor sfinți? Oare nu ştiți că sfinții vor judeca lumea?" *(I Cor. 6, 1-2).* Şi mai departe zice : „Oare nu este între voi nici un om înțelept care să poată judeca între frate şi frate? Ci frate cu frate se judecă şi aceasta înaintea necredincioşilor?" *(I Cor. 6).* Vedeți că alegerea lui este împotriva autorității Apostolului. Voi alegeți dacă trebuie să-l urmăm ca învățător pe Auxentiu sau pe Pavel. *28.* Dar de ce să vorbesc despre Apostol, cînd Însuşi Domnul strigă prin profet: „Ascultați-Mă pe Mine voi, cunoscători ai dreptății, popor care eşti cu legea Mea în inimă!". Dumnezeu zice: „Ascultați-Mă pe Mine, voi, cunoscători ai dreptății" *(Isaia 51, 7).* Auxentiu zice: „Nu cunoaşteți dreptatea". Vedeți că el disprețuieşte în voi pe Dumnezeu, fiindcă respinge adevărul profeției cereşti? „Ascultați-Mă, poporul Meu", zice Dumnezeu, nu zice: „Ascultați, păgîni". Nu zice: „Ascultați, iudei". Căci cel care fusese poporul lui Dumnezeu s-a făcut popor al păcatului. Şi cel care era popor al păcatului a început să fie popor al lui Dumnezeu fiindcă a crezut în Dumnezeu. Aşa judecă acest popor care are în inimă legea dumnezeiască şi nu pacea omenească. Legea scrisă nu cu cerneală, ci cu duhul Dumnezeului Celui viu, pecetluită nu pe hîrtie, ci în inimă *(II Cor. 3, 3).* Legea harului, nu a sîngelui. Aşadar, ce nedreptate vă face cel care refuză, sau cel care alege ascultarea voastră? *29.* Strîmtorat din toate părțile, fuge la iscusința preoților săi. Vrea să atîțe supărarea împăratului, zicînd că trebuie să judece un tînăr catehumen, necunoscător al legii sfinte, şi să judece în consistoriu, ca şi în anul trecut, cînd am fost chemat la palat, pe cînd se duceau tratative în prezența celor mai mari şi împăratul voia să răpească biserica. Eu atunci să fi fost înduplecat de priveliştea sălii imperiale,

să nu-mi fi ținut vrednicia de preot, sau să fi plecat pentru că dreptatea era încălcată? Oare nu-și amintesc că atunci cînd poporul a aflat că m-a cerut palatul, cu atîta putere a năvălit încît ei n-au fost în stare să-l oprească și că, atunci cînd a ieșit comitele militar cu soldați pentru a alunga mulțimea, toți s-au expus morții pentru credința în Hristos? Oare nu mi s-a cerut atunci să vorbesc poporului pentru a-l liniști, să dau asigurări că nici unul nu va intra în clădirea bisericii? Și deși mi s-a cerut ajutor să fac un bine, totuși s-a stîrnit mînia împotriva mea pentru că a venit poporul la palat. Așadar, în această atmosferă de mînie doreau ei să mă întorc. *30.* Am chemat poporul înapoi, dar de ură n-am scăpat, ură care socotesc că trebuie potolită, nu temută. De ce să ne temem pentru numele lui Hristos? Sau poate că trebuie să mă necăjească învinuirile care mi le aduc zicînd: „Ambrozie spune că împăratul n-are dreptul să ia în primire biserica la care merge. Ambrozie vrea să aibă mai mare putere decît împăratul". Să se tăgăduiască împăratului putința de a merge la biserică? Spunînd acestea ei doresc să găsească ceva rău în cele spuse de mine, precum iudeii, care ispiteau pe Hristos cu cuvinte viclene, zicînd: „Învățătorule, se cuvine să dăm dajdie Cezarului, sau nu?" *(Matei 22, 17).* Dar întotdeauna se stîrnește în slujitorii lui Dumnezeu ura față de Cezar? Și pentru aceea cheamă necredința la defăimare, ca s-o folosească împotriva numelui imperial? Și aceștia pot să spună că n-au nelegiuirea celor a căror învățătură o imită? *31.* Vedeți cu cît sînt mai răi arienii decît iudeii. Aceia întrebau dacă trebuie plătită dajdie Cezarului; aceștia vor să dea împăratului dreptul bisericii. Dar după cum necredincioșii își urmează învățătorul lor, tot așa noi trebuie să răspundem cum ne-a învățat Domnul și Făcătorul nostru. Gîndind Iisus la vicleșugurile iudeilor, a zis către ei: „De ce Mă ispitiți? Arătați-Mi dinarul" *(Matei 22, 18, 19).* Și cînd I l-au dat, a zis: „Al cui este chipul acesta și inscripția de pe el?". Răspuns-au ei: Ale Cezarului. Și a zis lor Iisus: „Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu" *(Matei 22, 28–29).* Așadar, și eu le spun celor ce mi se împotrivesc: Arătați-mi dinarul. Iisus a văzut dinarul Cezarului și a zis: „Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu". Oare cei ce vor să ocupe bisericile pot să arate dinarul Cezarului? *32.* Dar în biserică eu cunosc un singur chip, acela al lui Dumnezeu Cel nevăzut, căci a zis Dumnezeu: „Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră" *(Fac. 1, 26),* chip despre care s-a scris că este Hristos, „strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu" *(Evr. 1, 3).* În acest chip eu văd pe Tatăl, precum a zis Însuși Domnul Iisus: „Cine Mă vede pe Mine vede și pe Tatăl" *(Ioan 14, 9).* Acest chip nu este despărțit de Tatăl, Care m-a învățat că este unitatea Treimei zicînd: „Eu și Tatăl una sîntem" *(Ioan 10, 30).* Și mai departe: „Toate pe care le are Tatăl sînt ale Mele" *(Ioan 16, 15).* Și despre Sfîntul Duh a zis că este Duhul lui Hristos, primit de la Hristos, precum este scris: „Din al Meu va lua și vă va vesti" *(Ioan 14). 33.* Așadar, ce răspuns al meu a fost fără

umilință? Dacă dajdie cere nu i-o tăgăduim. Ogoarele Bisericii plătesc dajdie. Dacă vrea ogoarele împăratul, are puterea să le ceară. Nimeni dintre noi nu se împotrivește. Poate să prisosească pentru săraci darea poporului. Să nu-și facă supărare pentru ogoare, să le ia, dacă așa-i place împăratului. Nu le dăruiesc, dar nu mă împotrivesc dacă le ia. Caută aur, le pot spune: Argint și aur eu nu caut. Dar ei își fac supărare că se cheltuiește aur. Eu nu mă tem de această supărare. Am vistiernici: vistiernicii mei sînt săracii Lui Hristos, această comoară știu că o adun. O, de mi s-ar aduce întotdeauna această învinuire că se cheltuie aur pentru săraci! Dacă mi se impută că le cer acestora apărarea, nu o tăgăduiesc, ci chiar o caut. Am apărare, dar în cuvintele săracilor. Acei orbi și șchiopi, slabi și bătrîni, sînt mai puternici decît războinicii cei puternici. Darurile făcute săracilor Îl îndatorează pe Dumnezeu, fiindcă scris este: „Cel ce dăruiește celui sărac împrumută Domnului" *(Pilde 19, 18)*. Adesea ajutoarele luptătorilor nu dobîndesc harul dumnezeiesc. *34.* Ei mă mai învinuiesc spunînd că amăgesc poporul prin imnurile și cîntecele mele. Așa e, nici asta n-o tăgăduiesc. Mare este acest cîntec și nimic nu e mai puternic decît el. Într-adevăr, ce e mai măreț decît puterea mîntuitoare a Sfintei Treimi, care zilnic se prăznuiește în fața poporului? Toți pe întrecute rîvnesc să-și spună credința, să mărturisească în stihuri că ei cunosc pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh. S-au făcut așadar, toți propovăduitori, deși înainte abia dacă puteau fi ucenici. *35.* Ce lucru poate fi mai vrednic de ascultare decît să urmăm pilda lui Hristos, Care „a luat chip de om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-Se pînă la moarte" *(Filip. 2, 7-8)*. Prin umilință El i-a eliberat pe toți. „Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți, tot așa prin ascultarea Unuia se vor face drepți cei mulți". Așadar, dacă El a ascultat, să primească și ei învățătura ascultării Celui la Care noi ținem, spunîndu-le celor ce pricinuiesc supărare împăratului: „Plătim Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu" *(Matei 22, 21)*. Dajdia este a Cezarului și nu se tăgăduiește, biserica este a lui Dumnezeu și nu trebuie să se supună Cezarului, fiindcă templul lui Dumnezeu nu poate fi cuprins în dreptul Cezarului. *36.* Nimeni nu poate tăgădui că s-a vorbit cu cinste despre împărat. Dar ce este mai cinstitor decît ca împăratului să i se spună că este fiul lui Dumnezeu? Cînd se spune aceasta, se spune că e fără păcat, se spune că este cu har. Dar împăratul este în Biserică, nu deasupra Bisericii. Împăratul cel bun caută ajutorul Bisericii, nu-l respinge. Acestea le spunem cu umilință, dar le arătăm întotdeauna. Unii amenință cu foc, sabie, surghiun. Noi, ucenicii Lui Hristos, am învățat să nu ne temem. Și cei ce nu se tem nu se îngrozesc tare niciodată. Scris este: „Săgețile copiilor s-au făcut rănile lor" *(Ps. 63, 8)*. *37.* Se pare că am răspuns îndeajuns la întrebările care mi s-au pus. Acum îi întreb eu pe ei ceea ce a întrebat și Mîntuitorul: „Botezul lui Ioan era din cer sau de la oameni?" *(Luca 20, 4)*. Și iudeii n-au putut să-I răspundă. Dacă iudeii n-au înlăturat bote-

zul lui Ioan, de ce Auxenţiu înlătură Botezul lui Hristos? Căci acest Botez nu este de la oameni, ci din cer, pe care ni l-a adus îngerul cel de mare sfat, ca să ne îndreptăm în Domnul *(Isaia 9, 6)*. De ce aşadar crede Auxenţiu că popoarele credincioase trebuie să se boteze din nou, de vreme ce au fost botezate în numele Sfintei Treimi? Apostolul zice: „O singură credinţă, un singur botez" *(Ef. 4, 5)*, şi spune că este potrivnicul oamenilor, nu al lui Hristos, iar Auxenţiu disprețuieşte porunca lui Dumnezeu *(Luca 7, 30)* şi osîndeşte Botezul, pe care Hristos ni L-a dat pentru răscumpărarea păcatelor noastre.

Scrisoarea a XXII-a

FRATELE CĂTRE SORA SA MAI IUBITĂ DECÎT VIAŢA ŞI DECÎT OCHII

1. Fiindcă de obicei nu te las fără ştiri despre cele ce se petrec aici în lipsa ta, iată, să ştii că sfinţii martiri s-au găsit de către noi. Cînd am sfinţit biserica, mulţi au început să ceară într-un glas, zicînd: Să sfinţeşti şi biserica aceasta ca şi pe cea de la Roma. Le-am răspuns: O voi face dacă voi afla relicvele martirilor. Şi îndată m-am simţit stăpînit ca de căldura unei presimţiri. *2.* Ce să-ţi spun? Domnul mi-a trimis harul Său. Am poruncit clericilor înfiorați să facă săpături lîngă basilica sfinţilor Felix şi Nabor. Au început să se arate semne. Am adus oameni care să scormonească încet, cu mîinile, la arătarea noastră, şi au început să se vadă sfinţii martiri. În tăcerea noastră s-a luat o urnă şi s-a aşezat uşor lîngă locul sfîntului mormînt. Am găsit doi bărbaţi de o mărime cu totul deosebită, cum îi arăta vîrsta de mai înainte. Toate oasele erau întregi, se vărsase foarte mult sînge. Două zile convoaie de mulţime venită să vadă rămăşiţele pămînteşti. Ce să-ţi spun? Le-am aşezat cu rînduiala care se cerea şi odată cu seara le-am transportat la biserica Fausta. Acolo toată noaptea s-a făcut strajă şi priveghere. A doua zi le-am dus în biserica numită Ambroziana. Pe cînd le duceam acolo un orb s-a vindecat. Am ţinut către popor o cuvîntare cam în acest chip: *3.* Cînd v-am văzut adunaţi pe o întindere atît de mare, atît de mulţi, cum nu s-a mai auzit, gîndindu-mă la îndatoririle cerute de harul dumnezeiesc, aşa cum au strălucit ele în sfinţii martiri, mărturisesc că nu mă socoteam la înălţimea sarcinii de a vă vorbi, nu mă simţeam în stare de a spune în cuvinte ceea ce abia cuprind cu ochii şi ceea ce simt în suflet. Dar, cînd au început să se citească după cuviinţă cele din Sfînta Scriptură, mi-a dat puteri Sfîntul Duh, care a vorbit în prooroci, să grăiesc ceva vrednic de adunarea şi aşteptarea voastră, precum şi de meritele sfinţilor martiri. *4.* „Cerurile spun, zice psalmistul, slava lui Dumnezeu" *(Ps. 18, 1)*. Ori de cîte ori se citeşte psalmul cu acest început mi se pare că nu stihiile materiale, ci puterile cereşti aduc lui Dumnezeu laude vrednice de El. Priviţi la dreapta şi la stînga mea sfintele rămăşiţe, vedeţi bărbaţii cu viaţă cerească, priviţi aceste trofee ale

unor suflete mari. Cerurile sînt acelea care spun slava lui Dumnezeu, iar facerea mîinilor Lui Îi vesteşte tăria. Căci nu plăcerile veacului, ci harul lucrării dumnezeieşti le-a adus tăria pătimirii prea sfinte. Cu mult înainte, prin dovezile lor de virtute şi de viaţă sfîntă, martiriul lor a vestit că ei au rămas neclintiţi în faţa ispitelor acestui veac. *5.* Cerul este ţinta vieţii lui Pavel: „Viaţa noastră este în cer" *(Filip. 3, 20)*. Despre cer ne vorbesc Iacob şi Ioan, care se numesc fiii tunetului *(Marcu 3, 17)* şi de aceea Ioan vede cerul asemenea Cuvîntului, care era la Dumnezeu *(Ioan 1, 1)*. Însuşi Domnul Iisus era cer de veşnică lumină cînd vorbea de slava lui Dumnezeu, pe care înainte nimeni n-o văzuse. Şi de aceea a zis: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată; Fiul Cel Unul-Născut, care este în sînul Tatălui, Acela a mărturisit" *(Ioan 1, 18)*. Dacă vrei să găseşti lucrarea mîinilor lui Dumnezeu, ascultă-l pe Iov, care zice: „Duhul dumnezeiesc, care m-a făcut" *(Iov 33, 4)*. Şi de aceea, întărit cu acte de mărturie împotriva diavolului, şi-a păstrat pecetea unei statornicii nevătămate. *6.* „Ziua zilei spune cuvînt" *(Ps. 18, 2)*. Iată zilele primăverii, pe care nu le schimbă nici un nor al nopţii. Iată zilele primăverii, pline de lumină şi de strălucire veşnică; ele, printr-un cuvînt nu de formă, ci din inimă curată, au rostit Cuvîntul lui Dumnezeu, statornice în mărturisire, stăruitoare în mucenicie. *7.* Un alt psalm spune: „Cine este ca Dumnezeul nostru, Cel ce locuieşte întru cele înalte şi spre cele smerite priveşte, în cer şi pe pămînt" *(Ps. 12, 5)*. A privit desigur cele de jos Dumnezeu, Care a ridicat rămăşiţele sfinţilor martiri ai bisericii Sale, de sub glia cea nevrednică de luat în seamă, le-a înălţat sufletele la cer, iar trupurile le-a lăsat pe pămînt. Cel ce scoate din pulbere pe cel sărac şi din gunoi pe cel sărman *(Ps. 12, 7)*, pe aceştia, precum vedeţi, i-a aşezat împreună cu fruntaşii poporului său. Pe care alţi fruntaşi ai poporului sîntem datori să-i cinstim, dacă nu pe sfinţii martiri, în al căror număr cu mult înainte sînt socotiţi între cei dintîi Protasie şi Gervasie, care au făcut ca biserica din Mediolanum lipsită de martiri, mamă a multor fii, să se bucure de proprie pătimire şi prin titluri şi prin exemple? *8.* Nu este departe de adevărata credinţă „Ziua zilei spune cuvînt" *(Ps. 18, 2)*, inima inimii, viaţa vieţii, învierea învierii. „Şi noaptea nopţii vesteşte ştiinţă" *(Ps. 18, 2)*, adică trupul trupului, a cărui pătimire a arătat tuturor adevărata ştiinţă a credinţei. Nopţi frumoase, nopţi luminoase, care au stele. „Căci precum stea de stea se deosebeşte în strălucire, aşa este şi învierea morţilor" *(I Cor. 15, 41)*. *9.* Nu fără dreptate cei mai mulţi numesc acest martiriu înviere. Dar să vedem dacă aceşti martiri au înviat pentru ei, sau pentru noi. Aţi auzit, ba aţi şi văzut voi înşivă, că mulţi au fost curăţiţi de demoni, că foarte mulţi chiar, cînd s-au atins cu mîinile de îmbrăcămintea sfinţilor, au fost vindecaţi de bolile de care sufereau, că s-au adeverit minunile vechiului timp, cînd la venirea Domnului Iisus un mare har se cobora pe pămînt; la fel acum, în umbra trupului celor sfinţi vedeţi că mulţi s-au însănătoşit. Cîte basmale, cîte obiecte de îmbrăcăminte sînt atinse de sfin-

tele moaşte şi prin această atingere devin lecuitoare! Toţi se bucură să atingă acoperămîntul moaştelor şi atingîndu-le să se facă sănătoşi. *10.* Slavă Ţie, Doamne Iisuse, că ai trezit pentru noi astfel de duhuri ale sfinţilor martiri, în acest timp, cînd Biserica Ta are nevoie de mari ajutoare de la Tine. Să ştie toţi ce fel de luptători caut eu, care să se poată apăra, dar care să nu atace. Pe aceştia i-am dobîndit eu, pentru tine, mulţime credincioasă, pentru ca ei să fie de folos tuturor şi să nu facă rău nimănui. Astfel de apărători doresc, astfel de soldaţi am: nu soldaţi ai veacului, ci soldaţi ai lui Hristos. Nu mă tem de nimic rău din partea unora ca aceştia, fiindcă ocrotirea lor cu cît e mai mare cu atît e mai sigură. Doresc ajutorul acestora şi pentru aceia care mă pizmuiesc pentru ei. Să vină aşadar şi să vadă pe cei din alaiul meu. Nu tăgăduiesc că sînt înconjurat de astfel de arme. „Unii se laudă cu căruţele lor, alţii cu caii lor; iar noi ne lăudăm cu numele Domnului Dumnezeului nostru *(Ps. 19, 8). 11.* Dumnezeiasca Scriptură ne spune că Elisei, pe cînd era împresurat de oastea sirienilor, i-a zis slujitorului, care se temea, să nu se teamă, „fiindcă, a zis el, sînt mai mulţi pentru noi decît împotriva noastră" *(IV Regi 11, 16)* şi, ca să dovedească aceasta, i-a cerut lui Giez să deschidă ochii. Acesta deschizîndu-i a văzut că lîngă profet sînt nenumărate oşti de îngeri. Noi, chiar dacă nu-i vedem, îi simţim totuşi. Erau închişi ochii noştri cît timp zăceau acoperite trupurile sfinţilor. Domnul ne-a deschis ochii, am văzut ajutoarele de care sîntem adesea ocrotiţi. Nu le vedeam, dar le aveam. La temerile noastre parcă ne-a spus Dumnezeu: Priviţi cîţi martiri v-am dat. Cu ochii astfel deschişi privim slava Domnului trecută în preţuirea martirilor, prevăzută în lucrarea lor. Am scăpat, fraţilor, de o sarcină nu neînsemnată a ruşinii: aveam ocrotitor şi nu ştiam. Am găsit unul prin care ni se părea că sîntem mai presus de cei mari. Am dobîndit cunoaşterea sfinţilor martiri, pe care ei au pierdut-o. *12.* Sînt scoase moaştele din mormîntul sărăcăcios, sînt arătate cerului trofeele. Pămîntul este ud de sînge, se văd semnele roşii ale triumfului, moaştele nepîngărite, găsite la locul şi rîndul lor, capul smuls de pe umeri. Acum bătrînii repetă că au auzit cîndva de numele acestor martiri şi că le-au citit numele. Pierduse cetatea martirii săi şi-i primise pe alţii străini. Deşi acesta este un dar al lui Dumnezeu, totuşi nu pot să tăgăduiesc că Domnul Iisus a dat har timpurilor preoţiei mele. Şi fiindcă nu merit să fiu eu însumi martir, v-am găsit vouă martiri. *13.* Să treacă victimele triumfului în locul în care Hristos este jertfă. Deasupra jertfelnicului este Cel ce a pătimit pentru toţi. Sub jertfelnic sînt cei care au fost răscumpăraţi prin pătimirea Lui. Acest loc îl hotărîsem pentru mine; căci se cade ca preotul să se odihnească acolo unde de obicei slujeşte. Dar dăruiesc sfintelor jertfe partea din dreapta, fiindcă locul acesta se cade martirilor. Să strîngem, aşadar, sfintele moaşte şi să le ducem într-o clădire vrednică de ele şi toată ziua s-o prăznuim cu credincioasă supunere. *14.* Poporul a strigat să amînăm ziua aşezării moaştelor şi a dobîndit ca aceasta să fie ziua următoare. Iar în ziua următoare

am vorbit iarăşi poporului, precum urmează: *15.* Ieri am căutat să tălmăcim versetul: „Ziua zilei spune cuvînt" *(Ps. 18, 2),* aşa cum ne-a ajutat cugetul. Astăzi mi se pare că Scriptura sfîntă a făcut preziceri nu numai pentru timpul trecut, dar şi pentru cel de faţă. Căci de vreme ce zi şi noapte vă văd mereu adunaţi în mare număr, îmi dau seama că aceste zile au fost profeţite pentru ieri şi azi de cîntecele Psalmistului, zile despre care se spune foarte bine: „Ziua zilei spune cuvînt" ca şi aceste nopţi, despre care de asemenea se spune în chip foarte potrivit situaţiei de acum, că „Noaptea nopţii vesteşte ştiinţa" *(Ps. 18, 2).* Căci ce altceva aţi făcut aici, timp de două zile, decît că aţi rostit din adîncul inimii cuvîntul lui Dumnezeu, dovedind că aveţi ştiinţa credinţei? *16.* Sînt şi unii care se uită cu ochi răi la mulţimea voastră. Ei nu pot răbda cu sufletele lor pizmaşe mulţimea voastră, urăsc pricina mulţimii voastre. Şi ajung, în nebunia lor, să tăgăduiască meritele martirilor, ale căror fapte minunate chiar demonii le recunosc. Dar aceasta nu este de mirare, dacă atît de mare este răutatea necredincioşilor încît adesea este mai uşor de răbdat mărturisirea diavolului. Căci zicea diavolul: „Iisuse, Fiul lui Dumnezeu Cel viu, de ce ai venit înainte de vreme să ne chinuieşti?". Şi deşi iudeii auzeau acestea, ei însăşi Îl tăgăduiau ca Fiu al lui Dumnezeu. Acum i-aţi auzit pe demoni strigînd, mărturisind martirilor că nu pot răbda osîndele şi zicînd: De ce aţi venit să ne chinuiţi atît de rău? *(Matei 8, 29).* Dar arienii zic: Aceştia nu sînt martiri şi nu pot să-l chinuie pe diavol, nici să libereze pe cineva, fiindcă chinurile demonilor se dovedesc chiar prîn glasurile lor, după cum binefacerile martirilor se arată prin însănătoşirea celor bolnavi şi prin mărturia celor liberaţi. *17.* Ei nu recunosc că orbul a început să vadă, dar el recunoaşte că a fost vindecat. El zice: Nu vedeam şi văd. El zice: Nu mai sînt orb, şi întăreşte zisele prin starea lui însăşi. Ei tăgăduiesc binefacerea, dar nu pot tăgădui îndeplinirea ei. Este cunoscut acel om, pe nume Severus, măcelar de meserie, slujitor într-un serviciu public. După ce a orbit n-a mai putut lucra. A chemat să dea mărturii pentru el pe cei în slujba cărora fusese mai înainte. Pe aceştia i-a chemat ca martori ai orbirii sale. El spune tare că de îndată ce s-a atins de îmbrăcămintea martirilor, de pînzele cu care sînt învelite moaştele, şi-a recăpătat vederea. *18.* Oare nu este cazul acesta asemănător cu cel despre care citim în Evanghelie? Ştim că puterea este a singurului Înfăptuitor şi o lăudăm. Nu interesează însă dacă este o lucrare sau un dar, de vreme ce se dăruieşte în lucrare şi se lucrează în dar. A dăruit altora să săvîrşească, dar lucrează numele Lui în lucrarea lor. Citim aşadar în Evanghelie că iudeii, cînd au văzut că acel orb s-a lecuit, s-au dus să ceară mărturia părinţilor. Întrebarea era: Cum vede fiul vostru? Fiindcă el zicea: „Eram orb, dar acum văd" *(Ioan 9, 25).* La fel spune şi acesta: Am fost orb şi acum văd. Întrebaţi-i pe alţii dacă nu mă credeţi, întrebaţi-i pe străini, ca să nu vă închipuiţi că am făcut vreo înţelegere cu părinţii. Mai rea este îndărătnicia acestora decît a iudeilor. Ei, cînd s-au îndoit, au pus

întrebări părinților. Aceştia pe ascuns întreabă, iar în față tăgăduiesc, fiindcă nu în lucrare nu cred, ci în Înfăptuitorul ei. *19.* şi *20.* Dar întreb de ce nu cred ei, dacă unii pot fi vindecați de către martiri? Aceasta înseamnează a nu crede lui Hristos, cînd El Însuşi a zis: „Şi mai mari decît acestea veți face" *(Ioan 14, 12),* cuvinte care se potrivesc şi acestor martiri, ale căror merite sînt de mult în putere şi ale căror trupuri au fost de curînd descoperite. Întreb dacă ei pe mine sau pe martori îi pizmuiesc? Dacă pe mine, oare sînt făcute de mine niscaiva minuni? Ce s-a făcut prin lucrarea mea şi în numele meu? De ce, aşadar, mă pizmuiesc ei pentru ceea ce nu este al meu? Dacă tăgăduiesc pe martiri (se înțelege că dacă nu mă pizmuiesc pe mine, ei pizmuiesc pe martiri), arată că martirii au fost de altă credință decît aceea în care cred. Căci altfel n-ar pizmui lucrările lor dacă n-ar gîndi că în martiri a fost o credință pe care ei n-o au. Nici chiar demonii nu pot tăgădui acea credință întărită de tradiția strămoşească; în schimb arienii o tăgăduiesc. *21.* Am auzit astăzi cum cei asupra cărora se puneau mîinile, spuneau că nimeni nu se va vindeca dacă nu va crede în Tatăl, în Fiul şi în Sfîntul Duh, că acela care tăgăduia pe Sfîntul Duh şi care nu credea în atotputernicia Sfintei Treimi era mort şi înmormîntat. Mărturiseşte aceasta diavolul, dar arienii nu vor să mărturisească. Zice diavolul: Cine tăgăduieşte dumnezeirea Sfîntului Duh, să fie chinuit cum am fost chinuit eu însumi de martiri. *22.* Nu primesc de la diavol dovadă, ci mărturisire. Fără voie a spus diavolul, silit şi chinuit. Ceea ce înăbuşă viclenia scoate la iveală schingiuirea. Diavolul dă înapoi în fața loviturilor, iar arienii pînă acum nu ştiu să dea înapoi. Cîte au răbdat şi în ce chip de la Faraon, şi cum s-au întărit în nenorocirile lor! Precum citim că este scris, zicea diavolul: „Te ştim cine eşti, eşti Fiul Dumnezeului Celui viu" *(Marcu 1, 24).* Iudeii ziceau: „Nu ştim cine eşti" *(Ioan 9, 29).* Demonii ziceau azi ca şi ieri şi ca şi ieri noapte: Ştiu că sînteți martiri. Iar arienii zic: Nu ştim, nu vrem să ştim, nu vrem să credem. Demonii spun martirilor: Ați venit să ne pierdeți. Arienii zic: Nu sînt adevărate chinurile demonilor, ci plăsmuiri şi minciuni. Am auzit de multe născociri, dar nimeni pînă acum n-a putut să-şi închipuie vreodată că demonii se prefac că există. Ce înseamnează faptul că îi vedem zbătîndu-se pe cei asupra cărora se pune mîna? Unde este aici înşelăciunea? Unde este prefăcătoria? *23.* Dar n-am să chem eu glasul demonilor pentru susținerea martirilor. Sfintele patimi să fie dovedite prin binefacerile lor. Au judecători, dar curățiți, au martori, dar achitați. Mai bună este mărturia pe care o aduce însănătoşirea celor care au venit slăbănogi. Mai bun este glasul sîngelui, căci sîngele are glas răsunător, care se înalță de pe pămînt la cer. Ați citit cuvintele lui Dumnezeu: „Sîngele fratelui tău strigă către Mine" *(Fac. 4, 10).* Şi acest sînge strigă prin culoarea sa; sîngele strigă spre vestirea lucrării. Sîngele strigă spre triumful pătimirii. V-a fost îndeplinită cererea voastră de a amîna de ieri pînă azi depunerea moaştelor.

Scrisoarea a XXIII-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREAIUBIȚII STĂPÎNI ȘI FRAȚI EPISCOPI ADUNAȚI LA AEMILIA

1. Dumnezeiasca Scriptură și experiența bătrînilor ne învață că nu este un lucru ușor a fixa sărbătorirea zilei de Paști. Înaintașii noștri, adunîndu-se în Sinod la Niceea, între acele hotărîri, pe cît de adevărate pe atît de vrednice de cinstire, în legătură cu credința și cu sărbătorirea Paștilor, prin cei mai pricepuți în socoteli au luat numărul de nouăsprezece ani și l-au așezat ca pe un fel de cerc, care să fie exemplu și pentru ceilalți ani. Acest cerc l-au numit enneadecateridă, urmînd ideea că nu trebuie să plutim într-un fel de părere deșartă asupra unei astfel de sărbătoriri, ci, găsind o socoteală exactă, în așa fel să fie întrunit simțămîntul tuturor, încît într-o aceeași noapte pretutindeni să se săvîrșească slujba Învierii Domnului. *2.* Preaiubiți stăpîni și frați, nu se cuvine ca noi să rătăcim în păreri deosebite și să ne depărtăm de adevăr pentru a se impune tuturor creștinilor oarecare trebuință de a sărbători această zi. Domnul Însuși a ales ziua în care să se sărbătorească Paștile și de la aceasta trebuie să pornim și noi în socoteala cea adevărată. Căci scris este: „Și a sosit ziua în care trebuia să se jertfească mielul de Paști. Și a trimis pe Petru și pe Ioan, zicînd: Mergeți și pregătiți să mîncăm Paștile. Iar ei i-au zis: Unde voiești să pregătim? Și El le-a zis: Iată, cînd veți intra în cetate, vă va întîmpina un om ducînd un vas de lut cu apă: mergeți după el în casa în care va intra. Și veți zice stăpînului casei: Învățătorul îți zice: Unde este încăperea în care să mănînc Paștile cu ucenicii Mei? Și acela vă va arăta un foișor mare; acolo să pregătiți" *(Luca 22, 7-12). 3.* Vedeți, așadar, că nu trebuie să coborîm la cele pămînțești, ci să căutăm la cele de sus un loc mare așternut, ca să sărbătorim Paștile Domnului. Să ne spălăm simțămintele noastre cu apă duhovnicească din izvorul cel veșnic, să păzim măsura unei sărbătoriri de jertfă și să nu cercetăm oarecare zile ale lunii, după părerea celor de rînd, fiindcă zice Apostolul: „Țineți zile și luni și timpuri și ani? Mă tem de voi, să nu mă fi ostenit la voi în zadar" *(Gal. 4, 10-11).* Căci ajungem să facem tocmai dimpotrivă. *4.* Dar altceva este să te ții de obiceiul păgînesc, să judeci în ce lună trebuie să începi ceva, că, de exemplu, trebuie să te ferești de ziua a cincea și să nu începi nimic în ea, să-ți repartizezi feluritele lucrări într-un anumit timp al lunii și chiar să te ferești de unele zile, cum s-au ferit mulți de ultimele zile chiar între egipteni. Și altceva este să te gîndești cu minte evlavioasă la acea zi despre care se scrie: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul" *(Ps. 117, 24).* Căci deși s-a scris că Paștile Domnului trebuie să se sărbătorească în a patrusprezecea zi a primei luni și că trebuie să căutăm cu adevărat a patrusprezecea zi a lunii pentru a o sărbători în legătură cu patimile Domnului, totuși, din aceasta putem înțelege că, la o

sărbătoare de acest fel, fie desăvîrşirea Bisericii, fie plinătatea credinţei curate se caută precum a zis profetul, cînd vorbea despre Fiul lui Dumnezeu, că „Scaunul lui ca soarele înaintea Mea şi ca luna întocmită în veac şi martor credincios în cer" *(Ps. 88, 36). 5.* De aceea şi Domnul Însuşi, după ce a făcut minuni pe pămînt, pentru a întări credinţa în inimi, a amintit că este vremea pătimirii, zicînd: „Părinte, a venit ceasul! Preaslăveşte pe Fiul Tău, ca şi Fiul să Te preaslăvească" *(Ioan 17, 1).* Această preaslăvire pentru sărbătorirea pătimirii o învaţă şi în altă parte zicînd: „Mergînd, spuneţi vulpii acesteia: Iată, alung demoni şi fac vindecări astăzi şi mîine şi a treia zi voi sfîrşi" *(Luca 13, 32).* Fără îndoială, Iisus sfîrşeşte pentru aceia care încep să fie desăvîrşiţi, crezînd în plinătatea dumnezeirii, şi prin credinţa lor în plinătatea răscumpărării Lui. *6.* Aşadar, căutăm şi ziua şi ceasul, precum ne învaţă Scriptura. Profetul David zice: „Este vremea lucrării Tale, Doamne" *(Ps. 118, 126)* avînd să capete înţelegerea trebuincioasă pentru a cunoaşte mărturiile Domnului. Şi Ecclesiastul spune: „Pentru orice lucru este vreme" *(Eccl. 3, 1).* Ieremia strigă: „Turturica şi rîndunica şi păsările cîmpului îşi cunosc timpul venirii lor" *(Ieremia 8, 7).* Dar ce se poate spune mai limpede decît se pare că s-a spus despre pătimirea Domnului: „Boul îşi cunoaşte stăpînul şi asinul ieslea domnului său" *(Isaia 1, 3).* Să cunoaştem aşadar această iesle în care sîntem hrăniţi, întreţinuţi şi întăriţi. *7.* Trebuie să ştim timpul în care pe tot pămîntul răsună aceeaşi rugăciune a nopţii sfinte, fiindcă rugăciunilor le este dat şi timpul, precum este scris: „În vremea milostivirii Te voi asculta şi în vremea mînturii Te voi ajuta" *(Isaia 49, 8).* Acesta este timpul despre care Apostolul a zis: „Iată acum vremea potrivită, iată acum ziua mîntuirii" *(II Cor. 6, 2). 8.* De aceea, fiindcă după socotelile egiptenilor şi după definiţiile Bisericii alexandrine, chiar şi episcopii Bisericii romane, cei mai mulţi, aşteaptă încă părerea mea, am crezut că este de trebuinţă să scriu ce socotesc eu despre ziua Paştilor. Căci deşi e vorba de viitoarea zi de Paşti, totuşi, dacă va mai veni vorba de ea, este bine să statornicim de pe acum ce trebuie făcut şi în viitor. *9.* Două elemente sînt de ţinut în seamă la sărbătoarea Paştilor: a patrusprezecea zi a lunii şi prima lună, care se zice a celor noi. Dar ca să nu se pară că ne depărtăm de Vechiul Testament, să ne ocupăm pe scurt de sărbătorirea zilei Paştelui în trecut. Moise îndeamnă poporul zicînd că trebuie păzită luna celor noi, spunînd că aceasta este prima lună, căci zice: „Luna aceasta să fie începutul lunilor, să vă fie întîia între lunile anului. Şi să faci Domnului Dumnezeului tău Paştele în a patrusprezecea zi a primei luni" *(Ieş. 12, 2-3). 10.* Legea desigur a fost dată de Moise, dar „harul şi adevărul s-au făcut prin Iisus Hristos" *(Ioan 1, 17).* Aşadar chiar cel ce a grăit legea, venind după aceea în timpurile din urmă prin Fecioara, a săvîrşit împlinirea legii; fiindcă n-a venit să strice legea, ci s-o împlinească *(Matei 5, 17).* Şi a sărbătorit Paştele în săptămîna în care a fost a patrusprezecea zi a lunii sărbătoarea a cincea. În însăşi ziua aceea, precum ne

învață cele de mai înainte, a mîncat paștile împreună cu ucenicii. Iar în ziua următoare, adică în sărbătoarea a șasea, S-a răstignit, în a cincisprezecea zi a lunii. Și acea mare sîmbătă a fost în a șaisprezecea zi a lunii. Iar în a șaptesprezecea zi a lunii a înviat din morți. *11.* De aici trebuie să luăm în seamă această lege a Paștelui: să nu socotim ziua a patrusprezecea a lunii în ziua învierii, ci mai degrabă în ziua pătimirii, sau în celelalte zile trecute foarte de curînd. Sărbătoarea învierii se ține duminica. Dar duminica nu putem să ajunăm, fiindcă îi condamnăm pe manihei pe bună dreptate că ajunează în această zi. Aceasta însemnează a nu crede în Învierea lui Hristos dacă împlinește cineva legea ajunării în ziua Învierii. Chiar dacă zice legea că Paștele trebuie mîncat cu amărăciune *(Ieș. 12, 8),* adică cu durere, fiindcă Făcătorul mîntuirii noastre a fost ucis cu o atît de mare nelegiuire a oamenilor, totuși profetul ne învață că duminica trebuie să ne bucurăm, zicînd: Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim întru dînsa" *(Ps. 117, 24). 12.* Așadar, trebuie să cinstim în noi nu numai ziua pătimirii, ci și pe a învierii, ca să avem și ziua amărăciunii și pe cea a veseliei: într-una să ajunăm, în cealaltă să ne îndestulăm. De aceea, dacă, așa cum va fi data viitoare, a patrusprezecea zi a primei luni va cădea duminica, fiindcă nici nu trebuie să ajunăm duminica, dar nici să nu ajunăm dacă ziua a treisprezecea a lunii cade sîmbătă, avîndu-se în vedere mai ales ziua pătimirii, sărbătoarea Paștelui trebuie amînată în cealaltă săptămînă. Iar dacă urmează a cincisprezecea zi a lunii, în care Hristos a pătimit, și va fi a doua sărbătoare, va fi și a treia sărbătoare în a șaisprezecea zi a lunii, cînd trupul Domnului s-a odihnit în mormînt; fiindcă va fi a patra sărbătoare în a șaptesprezecea zi a lunii, cînd Domnul a înviat. *13.* Așadar, dacă vor cădea în ultima săptămînă cele trei zile sfinte în care Hristos a pătimit, S-a odihnit și a înviat, zilele despre care spune: „Dărîmați acest templu și în trei zile îl voi ridica" *(Ioan 2, 19),* ce îndoială să ne aducă supărare? Căci dacă ne aduce neliniște faptul că în a patrusprezecea zi a lunii nu sărbătorim chiar ziua fie a pătimirii, fie a învierii, Însuși Domnul nu în a patrusprezecea zi a lunii a pătimit, ci în a cincisprezecea, iar în a șaptesprezecea a înviat. Iar dacă a patrusprezecea zi a lunii cade în ziua de duminică, adică în a patrusprezecea zi înainte de calendele lui mai, propunem să se sărbătorească Paștile în duminica următoare, pentru că avem în trecut pilde de acest fel. *14.* Nu cu mulți ani în urmă, cînd a patrusprezecea zi a primei luni a căzut duminica, sărbătoarea s-a ținut în duminica următoare. Iar în al 89-lea an din ziua domniei lui Dioclețian, fiindcă a patrusprezecea zi era a noua a calendelor lui aprilie, n-am sărbătorit Paștile în ajunul calendelor lui aprilie. Și alexandrinii și egiptenii, după cum au scris chiar ei, fiindcă a patrusprezecea zi a lunii căzuse în a optsprezecea zi a lunii Phamenoth, au sărbătorit Paștile în a cincea zi a lunii Pharmuth, adică înainte de calendele lui aprilie, și astfel s-au potrivit cu noi. De asemenea, în anul al nouăzeci și treilea din ziua domniei lui Dioclețian,

fiindcă a patrusprezecea zi a lunii a căzut în a patrusprezecea zi a lunii Pharmuth, care zi este a cincea a idelor lui aprilie şi care era duminica, Paştile s-au sărbătorit în ziua a douăzeci şi una a lunii Pharmuth, care a fost după calendarul nostru a şaisprezecea zi înainte de calendele lui mai. De aceea, fiindcă avem şi socoteala şi pilda, nu trebuie să ne tulbure nimic din acest punct de vedere. *15.* Acum mai este o altă încurcătură care trebuie lămurită, aceea că mulţi socotesc că trebuie să sărbătorim Paştile în a doua lună, fiindcă scris este: „Să păzeşti prima lună a celor noi" *(Deut. 16, 1),* fiindcă nu pot să sărbătorească Paştile în afara lunii celor noi decît cei care păzesc a patrusprezecea zi a lunii după litera legii, adică numai în ziua aceea şi nu în alta. În sfîrşit, va fi ca iudeii să sărbătorească Paştile în a douăsprezecea, nu în a unsprezecea zi a lunii, adică, după calendarul nostru, în a treisprezecea zi a calendelor lui aprilie, iar după calendarul egiptean în a douăzeci şi patra zi a lunii Phamenoth, care nu este prima lună, ci a douăsprezecea. Prima lună la egipteni se zice Pharmuth, care începe în a şasea zi a calendelor lui aprilie şi se termină în a şaptea zi a calendelor lui mai. Aşadar, după socoteala egiptenilor trebuie să sărbătorim duminica Paştilor în prima lună, adică în a şaptea zi a calendelor lui mai, care este a treisprezecea zi a lunii Pharmuth. *16.* Nu socot fără noimă să luăm ca pildă în ce lună au fost sărbătorite pentru prima dată Paştile. Şi înaintaşii noştri, în hotărîrile Sinodului de la Niceea, au socotit că trebuie luată ca punct de plecare aceeaşi eneadecateridă, dacă vrea cineva să ţină seama de aceste lucruri. Ei pe drept au păzit însăşi luna celor noi, fiindcă în Egipt în această primă lună se seceră grînele cele noi. Aceasta este şi prima după mersul anului la egipteni, şi prima după Lege, şi a opta după rînduielile noastre. Căci anul de impozite începe în luna septembrie. Aşadar, în luna a opta sînt calendele lui aprilie. Dar luna nu începe după datina populară, ci după rînduiala celor ştiutori, adică de la echinocţiu, zi care este a douăsprezecea a calendelor lui aprilie, şi se sfîrşeşte în ziua a unsprezecea a calendelor lui mai. De aceea în cuprinsul acestor treizeci şi una de zile se sărbătoreşte adesea ziua Paştelui. *17.* Dar fiindcă acum şase ani am sărbătorit duminica Paştelui în a unsprezecea zi a calendelor lui mai, adică în a treizecea zi a lunii, bineînţeles după socoteala noastră, nu trebuie să ne facem griji dacă o să sărbătorim ziua Paştilor viitoare în a treizecea zi a lunii Pharmuth. Iar dacă socoteşte cineva luna după faptul că duminica Paştelui va fi la trei zile după sfîrşitul lunii, care se pare că se sfîrşeşte în a unsprezecea zi a calendelor lui mai, să aibă în vedere faptul că a patrusprezecea zi a lunii căutîndu-se va fi a patrusprezecea zi a calendelor lui mai, adică înăuntrul numărului prescris al lunii. Legea cere că trebuie să sărbătorească ziua patimilor înăuntrul primei luni a celor noi. *18.* Şi îndeplineşte aceasta după lună plină, căreia îi mai rămîn încă alte trei zile pînă la sfîrşitul lunii. Aşadar, nu cade într-altă lună sărbătorirea Paştelui, dacă aceasta se face în prima lună. Dar nu trebuie să ne ţinem de litera legii, chiar

dacă ne învață obiceiul însuși de a sărbători Paștile; aceasta ne învață și Apostolul care zice: Paștile nostru, Hristos, s-a jertfit pentru noi *(I Cor. 5, 7)*. Scriptura, așadar, ne învață să nu ținem la literă. Căci scris este: „Vei sărbători Paștile pentru Dumnezeul tău în a patrusprezecea zi a primei luni" *(Ieș. 12, 18)*. Zice zi în loc de lună, de unde cei mai cunoscători socotesc luna de zile după mersul lunii de pe cer. Și fiindcă mersul lunii, adică prima zi, începe de la none, vezi că pînă acum se pot socoti nonele lui mai ca prima zi a celor noi. De aceea și după părerea legii aceasta este prima lună. Grecii numesc luna μὴν, iar lunile μῆνες. Și obiceiul firesc al neamurilor străine numește luna în locul zilelor. *19.* Chiar și Vechiul Testament arată că altă sărbătoare trebuie să fie cea a patimilor și alta a învierii. Căci spune: „Mielul să vă fie de un an, parte bărbătească și fără meteahnă, curat, desăvîrșit, și să luați sau un miel, sau un ied. Să-l țineți pînă în ziua a patrusprezecea a lunii acesteia și atunci toată adunarea obștii fiilor lui Israel să-l junghie către seară. Să ia din sîngele lui și să ungă amîndoi ușorii și pragul cel de sus al ușii casei unde au să-l mănînce. Și să mănînce în noaptea aceea carnea lui friptă la foc" *(Ieș. 12, 5-8)*, și mai jos: „Să-l mîncați cu grabă, căci este Paștile Domnului. În noaptea aceea voi trece peste pămîntul Egiptului și voi lovi pe tot întîiul născut în pămîntul Egiptului al oamenilor și al dobitoacelor și voi face judecată asupra tuturor dumnezeilor în pămîntul Egiptului, căci Eu sînt Domnul. Iar la voi sîngele va fi semn pe casele în care vă veți afla: voi vedea sîngele și vă voi ocoli și nu va fi între voi rană omorîtoare cînd voi lovi pămîntul Egiptului. Ziua aceea să fie spre pomenire și să prăznuiți într-însa sărbătoarea Domnului din neam în neam; ca așezare veșnică s-o prăznuiți" *(Ieș. 11-14)*. *20.* Băgăm de seamă că și ziua pătimirii este înscrisă în post, fiindcă mielul trebuie ucis spre seară, deși l-am putea primi ca ultimul timp spre seară, după Ioan, care zice: „Copii, este ceasul cel de pe urmă" *(I Ioan, 2, 18)*. Dar se vede că taina s-a prefăcut în seara zilei cînd s-a făcut întuneric. Și postul trebuie amînat în acea zi fiindcă îl veți mînca în grabă și graba se potrivește cu cei ce postesc. Dar în ziua învierii este bucuria și veselia îndestulării în care zi se pare că a ieșit poporul din Egipt, după ce au fost uciși pruncii născuți ai egiptenilor. Aceasta o învață mai limpede cele următoare, în care spune Scriptura că iudeii au făcut Paștile precum le porunci Moise: „Iar la miezul nopții a lovit Domnul pe toți întîii născuți în pămîntul Egiptului, de la întîi-născutul lui Faraon. În aceeași noapte a chemat pe Moise și pe Aaron și le-a zis: Sculați-vă și ieșiți din pămîntul poporului meu! Și voi și fiii lui Israel! Duceți-vă și slujiți Domnului Dumnezeului vostru" *(Ieș. 12, 29-31)*. Și urgiseau egiptenii poporul grăbindu-se să-l alunge cît mai repede. În sfîrșit, israeliții au plecat în așa fel încît să nu li se dospească azima. Căci egiptenii i-au dat afară, neputînd răbda atîta pregătire cîtă își făcuseră pentru drum. *21.* S-a văzut așadar că ziua învierii trebuie sărbătorită după ziua pătimirii, care zi a învierii nu trebuie să fie ziua a patrusprezecea a lunii, ci

după aceea, cum spune Vechiul Testament. Căci ziua învierii este aceea cînd poporul, ieşind din Egipt, şi fiind botezat în mare şi în nor, precum spune Apostolul *(I Cor. 10, 2-4)*, primind pîinea cea duhovnicească şi sorbind din piatră băutura cea duhovnicească, a învins moartea. Iar pătimirea Domnului nu se poate sărbători în ziua de duminică. Dacă a căzut a patrusprezecea zi a lunii duminica, trebuie adăugată a doua săptămînă, cum s-a făcut în al şaptezeci şi şaselea an din ziua imperiului lui Diocliţian. Căci atunci, în a douăzeci şi opta zi a lunii Pharmuth, care este a noua a calendelor lui mai, am sărbătorit duminica Paştelui fără vreo îndoială din partea celor mai bătrîni. Totodată şi cursul lunii şi judecata spun că Paştile viitor trebuie sărbătorit în ziua a douăzeci şi una a lunii. Căci de obicei pînă la a douăzeci şi una zi a lunii ajunge să fie sărbătorit Paştile. *22.* Aşadar, de vreme ce toate arătările adevărului se unesc cu pilda înaintaşilor, să sărbătorim veseli şi bucuroşi ziua mîntuirii obşteşti, vopsind uşa noastră pe unde intră Cuvîntul, uşa care doreşte Apostolul să i se deschidă *(Col. 4, 3)* în credinţa pătimirii Domnului. Despre această uşă vorbeşte şi David: „Pune, Doamne, pază gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele" *(Ps. 140, 3)*. Dar să nu vorbim despre nimic altceva, decît despre sîngele lui Hristos, prin care am învins moartea, prin care am fost răscumpăraţi. Să strălucească în noi lumina lui Hristos. Pe El să-L ascultăm, către El să ne îndreptăm ochii minţii şi ai trupului, preamărindu-I lucrările, arătîndu-I binefacerile. Pe pragul uşii noastre să strălucească sfînta mărturisire pentru cei răscumpăraţi. Să luăm cu Duh fierbinte jurămîntul în azimile sincerităţii şi ale adevărului, cîntînd cu evlavioasă plecăciune slava şi măreţia nedespărţită a Tatălui, Fiului şi Sfîntului Duh.

Scrisoarea a XXIV-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL VALENTINIAN

1. Lucrările pe care le-am îndeplinit în solia mea de mai înainte au fost aprobate de Tine şi nu mai este nevoie să revin asupra lor. Se ştie destul de limpede că, reţinut cîteva zile în Galia, n-am primit vrerile lui Maximus şi nici nu mi-am dat consimţămîntul pentru cele ce ţineau mai degrabă de voinţa lui decît de interesul păcii. De altfel nici nu mi-ai fi încredinţat a doua solie, dacă n-ai fi aprobat-o pe prima. Dar fiindcă mi s-a impus trebuinţa ca la întoarcere să am o luptă de vorbe cu el, am socotit că este bine să fac prin această scrisoare o expunere a soliei mele, pentru ca să nu se amestece în vorbirea cuiva lucruri deşarte printre cele adevărate înainte ca venirea mea să le arate aşa cum au fost, întărite cu pecetea adevărului nefalsificat. *2.* După ce am ajuns la Treviri, în ziua următoare m-am prezentat la palat. A ieşit la mine un bărbat gallican, scapet imperial, administrator al palatului. I-am cerut voie să intru.

M-a întrebat dacă am aprobarea scrisă a Clementei Tale. I-am răspuns că o am. Mi-a spus că nu pot fi primit decît în consistoriu. Eu i-am spus că nu este acesta protocolul pentru preoți, că am anumite lucruri serioase, despre care trebuie să vorbesc numai cu mai marele lui. S-a dus să întrebe, dar s-a întors cu acelaşi răspuns, încît era limpede că de la început i se spusese să nu fiu primit decît în consistoriu. Am spus totuşi că acest lucru este străin de sarcinile noastre, dar că nu voi lipsi de la datorie, căci umilința este o virtute plăcută mie, mai ales în slujba cerută pentru tine, întemeiată pe frățească evlavie şi pe adevăr. *3.* Cînd am intrat, el era în consistoriu, aşezat pe scaun. S-a ridicat să-mi dea sărutarea obişnuită, dar m-am oprit între membrii consistoriului. Unii au început să mă îndemne să mă apropii de el, mai ales că şi el mă chema. Am răspuns: De ce să săruți pe cineva pe care nu-l cunoşti? Dacă m-ai fi cunoscut, nu m-ai fi văzut în acest loc. Te-ai supărat, episcope, mi-a zis el. Nu m-am supărat, dar mi-e ruşine să mă găsesc într-un loc nepotrivit mie. Şi la prima solie, a răspuns el, ai intrat în consistoriu. N-a fost greşeala mea, ci a celui ce m-a chemat, i-am spus, nu cel ce a intrat a greşit. De ce ai intrat? mi-a zis. Fiindcă, am zis, atunci ceream pace ca unuia mai mic, acum ca unui egal. Egal în binele cui? a întrebat el. Am răspuns: Al Atotputernicului Dumnezeu, care îi păzeşte lui Valentinian domnia încredințată. *4.* În cele din urmă a izbucnit zicînd: M-ai luat în rîs tu şi acel Bauto, care a voit să-şi pretindă domnia sub înfățişarea unui copil şi care a trimis chiar barbari la mine, ca şi cum eu n-aş avea pe cine să pot aduce, cu toate că luptă pentru mine atîtea mii de barbari şi primesc întreținere de la mine. Iar dacă eu, atunci cînd ai venit, n-am fost singur, cine s-ar fi împotrivit şi puterii mele? *5.* La acestea eu am răspuns liniştit: Nu este nevoie să te superi, fiindcă nu ai nici o pricină de supărare, ci să asculți cu răbdare ceea ce ți se răspunde la cele spuse de tine. De aceea am venit şi eu, fiindcă la prima solie, pe de o parte, arătai încredere în mine, iar pe de alta, ziceai că te-am amăgit. Aceasta este spre slava mea şi spre mîntuirea împăratului copil. Căci pe cine trebuie să ocrotim noi episcopii mai mult decît pe copii? Scris este: „Faceți dreptate orfanului, apărați pe văduvă, ajutați pe cel apăsat" *(Isaia 1, 17).* Şi în alt loc: „Judecătorii văduvelor şi părinții orfanilor" *(Ps. 67, 6). 6.* Totuşi nu-mi pare rău de serviciile făcute de mine pentru Valentinian. La drept vorbind, unde m-am împotrivit eu legiunilor tale, ca să nu pătrunzi în Italia? La ce strîmtori? Cu ce armată? Cu ce efective? Nu cumva cu trupul meu ți-am închis Alpii? O de aş fi săvîrşit eu o asemenea ispravă! Nu m-aş teme de împotrivirile şi de învinuirile tale. Cu ce făgăduințe am rîs de tine cînd era vorba de pace? Oare nu mi-a ieşit în cale în Gallia, aproape de oraşul Moguntiacum, comitele Victor, pe care l-ai trimis să ceară pace? Prin ce, aşadar, te-a înşelat Valentinian, care a fost rugat de tine înainte de a cere el pace? Prin ce te-a înşelat Bauto, care s-a arătat credincios împăratului său? Nu cumva pentru că nu şi-a trădat principele? *7.* Prin ce te-am amăgit eu, care de

îndată ce am venit, la cuvintele tale că Valentinian trebuie să vină la tine ca un fiu la tatăl său, am răspuns că nu este drept ca pe timpul aspru al iernii un copil cu mama sa văduvă să treacă Alpii, iar fără mamă să se expună primejdiilor pe un drum atît de lung? A fost trimisă solie de pace, nu făgăduință despre sosirea lui. Este limpede că noi n-am putut făgădui ceea ce nu ni se dăduse în putere să facem. Este adevărat că eu n-am făgăduit nimic, că de aceea ai zis: Să aşteptăm ce răspuns aduce Victor. Dar se ştie că eu fiind oprit, el a venit la Mediolanum şi că i s-a refuzat ceea ce cerea. Se rosteau numai dorințe de pace, nu despre venirea împăratului, care nu era bine să fie adus pe drum. Eram de față cînd s-a întors Victor: deci cum am oprit pe Valentinian? Au fost din nou trimişi soli în Gallia, care să-i oprească sosirea, m-au găsit la Valentia gallică şi, pe cînd mă întorceam, am întîlnit gărzile ambelor părți, care păzeau trecătorile munților. Pe care armate ale tale le-am oprit? Din care Italie am întors steagurile? Pe care barbari i-a trimis comitele Bauto? *8.* Şi ce era de mirare dacă ar fi făcut aceasta Bauto de neam de dincolo de Rin, de vreme ce tu amenințI Imperiul Roman cu ajutoare de la barbari şi cu unități de peste graniță, cărora provincialii le plătesc bir pentru transporturi? Dar bagă de seamă ce deosebire este între amenințările tale şi blîndețea copilului august Valentinian. Tu stăruiai ca, sprijinit pe cete de barbari, să pătrunzi în Italia; Valentinian a întors pe huni şi pe alani care, venind prin ținuturile Alemaniei, se apropiau de Gallia. Care e necazul, dacă Bauto a făcut să se lupte barbari cu barbari? În vreme ce tu țineai în loc armata romană, iar el lupta împotriva duşmanului din amîndouă părțile, în mijlocul Imperiului Roman iuthungii devastau Rhetia. De aceea hunii au fost primiți împotriva iuthungilor. El totuşi, fiindcă peste graniță zdrobea pe alemani iar înăuntru apăra pe galli, a fost nevoit să renunțe la triumfurile lui, pentru ca tu să nu te temi. Pune alături faptele amîndurora. Tu ai făcut să fie jefuită Rhetia, Valentinian a cumpărat cu aurul lui pacea pentru tine. *9.* Priveşte-l şi pe cel care-ți stă la dreapta, pe care Valentinian, deşi putea să se răzbune pentru durerile pricinuite, l-a făcut să se întoarcă la tine cu onoruri. Îl ținea pe pămînturile sale, iar la vestea uciderii fratelui şi-a înfrînat furia. Şi ție ți-a răspuns cu aceeaşi trebuință, deşi nu aceeaşi era vrednicia. Aşadar, compară şi judecă faptele amîndurora. El ți-a lăsat fratele viu, iar tu dă-i-l măcar mort. De ce-i refuzi rămăşițele pămînteşti ale fratelui, cînd el nu ți-a refuzat ajutoare împotriva sa? *10.* Poate te temi că întoarcerea celui mort va reînnoi durerea ostaşilor; căci aceasta şi spui. Pe cel pe care l-au părăsit viu îl vor apăra mort? De ce te temi de el mort după ce l-ai ucis, deşi puteai să-l aperi? Am ucis un duşman, spui. Nu ți-a fost el ție duşman, ci tu lui. El acum nu mai simte nimic, judecă tu singur pricina. Dacă ar socoti cineva astăzi că trebuie ocupat imperiul în aceste părți împotriva ta, oare pe tine te-ai socoti duşmanul lui, sau pe el duşmanul tău? Dacă nu mă înşel, cel ce cere pe nedrept aduce război, pe cînd împăratul îşi apără dreptul

său. Aşadar, refuzi rămăşiţele pămînteşti ale celui pe care erai dator să nu-l ucizi? Să aibă împăratul Valentinian măcar rămăşiţele fratelui ca garanţie a păcii tale. Şi cum spuneai că nu-l dai să fie ucis pe cel pe care-l opreşti să fie înmormîntat? Se va putea oare crede că nu i-ai urît viaţa, dacă-i urăşti şi înmormîntarea? *11.* Dar să mă întorc la mine. Din cîte aud, te plîngi că s-au dus mai degrabă la împăratul Theodosie cei care sînt cu împăratul Valentinian. Dar ce nădăjduiai că se va întîmpla, cînd tu pe cei fugiţi îi urmăreşti cu osîndă, iar pe cei prinşi îi ucizi? Că Theodosie îi încarcă cu daruri şi cu onoruri? Pe cine am ucis? a întrebat el. Pe Vallio, i-am răspuns eu. Şi ce bărbat, ce luptător? Aceasta i-a fost pricina pieirii că şi-a slujit împăratul cu credinţă? Nu eu, a zis el, am poruncit să fie ucis. Am răspuns: Am auzit că i s-a poruncit uciderea. Dar, a zis el, dacă nu şi-ar fi curmat zilele singur, poruncisem să fie dus la Cabillonum şi să fie ars de viu. Deci de aceea s-a crezut că tu l-ai ucis. Aşadar cine şi-ar fi cruţat viaţa, cînd a fost ucis luptătorul viteaz, ostaşul credincios, tovarăşul folositor? Atunci am plecat, fiindcă zicea că va vedea el ce este de făcut. *12.* Apoi fiindcă vedea că eu stau departe de episcopii care erau apropiaţi lui, sau care cereau moartea unor rătăciţi de la credinţă, supărat le-a poruncit ca eu să plec fără întîrziere. Iar eu, deşi mulţi credeau că nu voi scăpa de cursele lui, mi-am luat drumul cu singura durere că, din cîte am aflat, bătrînul episcop Hyginus a fost surghiunit, deşi era aşa de slab, încît nu mai rămăsese în el decît sufletul. Fiindcă am stat de vorbă cu însoţitorii lui, spunîndu-le să nu-l lase să fie alungat bătrînul fără îmbrăcăminte şi fără o pernă, eu însumi am fost alungat. *13.* Aceasta este darea de seamă a soliei mele. Sănătate, împărate, şi-ţi doresc să fii în siguranţă împotriva omului care acoperă războiul cu vălul păcii.

Scrisoarea a XXV-a

AMBROZIE CĂTRE STUDIUS

1. Recunosc simţămîntul inimii curate, rîvna credinţei şi teama de Domnul nostru Iisus Hristos. Despre aceasta chiar eu m-aş teme să dau un răspuns – ţinînd seama, pe de o parte, de trebuinţa de a păzi legea, iar pe de alta, de a fi cu milă şi omenie –, dacă n-aş avea despre aceasta autoritatea Apostolului: „Că nu fără pricină poartă sabie cel ce judecă" *(Rom. 13, 4).* Omul legii este deci răzbunător al lui Dumnezeu împotriva celor ce fac rău. *2.* Dar deşi îţi este cunoscut acest răspuns, ai socotit totuşi că nu e pierdere de vreme să fie pus în discuţie. Căci sînt în afara Bisericii cei ce nu-i cheamă în tovărăşia legămintelor cereşti pe cei care au socotit că trebuie dată o sentinţă de moarte împotriva unora. Cei mai mulţi, chiar de bună voie, nu dau astfel de hotărîre. Ei sînt lăudaţi şi noi înşine nu putem să nu-i lăudăm, fiindcă pînă într-atît păzim autoritatea Apostolului, încît nu îndrăznim să le tăgăduim tovărăşia. *3.* Vezi aşadar, ce

cere autoritatea şi ce îndeamnă mila. Vei avea scuză dacă vei aplica legea, şi laudă dacă n-o vei aplica, dar şi dacă nu vei putea s-o aplici tuturor mai ales ca preot voi aproba nu să-i nimiceşti pe cei vinovaţi în mizeria închisorii, ci să-i achiţi. Căci se poate întîmpla ca, fiind cunoscută pricina, să fie reprimit la judecată vinovatul care după aceea fie cere iertare, fie desigur fără vreo vină prea mare, cum spune cineva, zace în închisoare. Ştim totuşi că mulţi dintre păgîni sînt obişnuiţi să se laude că s-au întors cu securea nepătată de sînge din administrarea provinciilor. Dacă păgînii fac aceasta, ce trebuie să facă creştinii? *4.* La toate acestea primeşte răspunsul Mîntuitorului. Iudeii au adus în faţa Mîntuitorului *(Ioan 8, 3–11)* pe o femeie adulteră, pentru ca, dacă El o iartă, să-L învinuiască de călcarea legii, căci doar El zisese: „N-am venit să stric legea, ci să o împlinesc" *(Matei 5, 17),* iar dacă o condamnă să-I spună că îşi calcă propria învăţătură a iertării. Acestea prevăzînd Domnul Iisus, a plecat capul în pămînt şi a scris în ţărînă. Ce a scris, dacă nu acele cuvinte profetice: „O, ţară, ţară, ascultă cuvîntul Domnului" *(Ieremia 22, 29),* care au fost scrise despre Iehonia de către profetul Ieremia? *5.* Cînd întreabă iudeii, sînt scrise pe pămînt numele iudeilor; cînd vin creştinii, nu se scriu pe pămînt numele credincioşilor, ci în cer. Pe pămînt sînt scrişi numai cei ce s-au îndepărtat de Tatăl lor, care-şi ispitesc Tatăl, care spun cuvinte de hulă împotriva Mîntuitorului. Cînd întreabă iudeii, Iisus Îşi înclină capul şi, fiindcă n-are unde să-Şi plece capul Său *(Matei 8, 20),* Şi-L ridică iarăşi pentru a rosti o învăţătură şi zice: „Cei fără de păcat să arunce cel dintîi piatra asupra ei" *(Ioan 8, 7).* Şi iarăşi plecînd capul scria pe pămînt. *6.* Auzind, ei au început să iasă fiecare, mai întîi cei bătrîni, fie pentru că aveau mai multe păcate, căci trăiseră mai mult, fie pentru că ei au înţeles cei dintîi puterea învăţăturii, fiind mai înţelepţi. Au început să-şi plîngă păcatele mai întîi cei care pînă aici îi învinuiau pe alţii de păcate. *7.* Aşadar, cînd ei s-au retras, Iisus a rămas singur şi, ridicînd capul către femeie, a zis: „Unde sînt cei care te învinuiau? Nimeni n-a aruncat piatra asupra ta? Iar ea a răspuns: Nimeni. I-a zis ei Iisus: Nici Eu nu te voi osîndi. Du-te şi vezi să nu mai greşeşti" *(Ioan 8, 10).* El răscumpără şi nu osîndeşte; El este viaţa care îndreaptă şi izvorul care spală. Şi atunci cînd se pleacă Iisus, de aceea se pleacă, pentru ca să ridice pe cei căzuţi. El spune păcătoşilor „Nici Eu nu te voi osîndi". *8.* Ai ce căi să urmezi, căci se poate întîmpla ca acela care a greşit să aibă nădejde că se va îndrepta; dacă este fără botez să poată primi iertarea, dacă este botezat să facă pocăinţă şi trupul să şi-l dea pentru Hristos. *9.* De aceea mai marii noştri au socotit că este mai bine să fie mai cu îngăduinţă ca judecători, pentru ca, pe de o parte, să le fie temută sabia, iar pe de alta, să domolească, nu să aţîţe mai tare nebunia nelegiuirilor. Căci dacă li s-ar tăgădui celor vinovaţi tovărăşia soartei s-ar crede că pedeapsa este dată doar ca răzbunare. Aşadar, înaintaşii noştri au socotit că e mai bine să se

stăpînească de voie decît să se supună poruncii dată de lege. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXVI-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS

1. Deşi în scrisoarea dinaintea acesteia am răspuns la întrebarea pe care ai pus-o, totuşi, fiindcă îmi ceri o expunere mai dezvoltată, nu preget să ţi-o dau şi să ţi-o scriu ca unui fiu. *2.* Întotdeauna s-a pus întrebarea şi este cunoscută de toţi iertarea faţă de acea femeie despre care se scrie în Evanghelia după Ioan, femeie vinovată de adulter şi adusă în faţa lui Hristos *(Ioan 8, 3).* El n-a dat un răspuns direct asupra vinovăţiei acesteia, fiindcă un asemenea răspuns ar fi fost folosit de iudei în mod viclean, pentru ca, dacă femeia era achitată împotriva legii, ei să spună că hotărîrea Domnului este împotriva legii, iar dacă era condamnată potrivit legii, să arate că lui Hristos îi lipseşte mila. *3.* Dar întrebarea s-a pus cu şi mai multă putere cînd episcopii au început să-i acuze în procese publice pe cei vinovaţi de nelegiuiri foarte grave, unii cerîndu-le chiar pedeapsa cu moartea, iar alţii arătînd că osîndiri de acest fel sînt biruinţe ale preoţilor setoşi de sînge. Căci, spun aceştia din urmă, ce altceva cereau iudeii, decît ca vinovaţii de fapte criminale să fie pedepsiţi potrivit legilor publice şi că de aceea a trebuit să fie acuzaţi de către preoţi în judecăţi publice cei despre care spun că trebuiesc pedepsiţi potrivit legilor? Pricina este aceeaşi, dar numărul este mai mic, adică judecata este asemănătoare, dar pedeapsa este deosebită. Hristos n-a răbdat să fie pedepsită după litera legii una singură, iar aceştia spun că într-un mic număr de cazuri s-au dat asemenea pedepse. *4.* Dar în ce loc judecă Hristos? Căci adesea a găsit cu cale să-şi potrivească răspunsurile după locul în care îi învăţa pe ucenicii Săi. În templul lui Solomon, adică în al înţelepciunii, plimbîndu-Se El, zicea: „Eu şi Tatăl Una sîntem" *(Ioan 10, 30),* iar în templul lui Dumnezeu spunea: „Învăţătura Mea nu este a Mea, ci a Celui ce M-a trimis" *(Ioan 7, 16).* Această judecată o face în templu, cum este scris în Scriptură, unde se spune: „Cuvintele acestea Le-a grăit Iisus în vistierie, învăţînd în templu. Şi nimeni nu L-a prins" *(Ioan 8, 20).* Ce este vistieria aici? Este sfatul credincioşilor, cheltuiala săracilor, tihna oropsiţilor, pe lîngă faptul că Hristos privind, precum este scris în Evanghelia după Luca *(21, 2),* a spus că acei doi bani ai văduvei valorează mai mult decît darurile bogaţilor, arătînd prin dumnezeiască mărturie că este mai de preţ darul făcut din dragoste, decît cel din prisosul bogăţiei. *5.* Să vedem Cel ce avea asemenea judecată, ce învăţături dădea El pe cînd se afla în vistierie, căci nu fără rost a socotit-o mai darnică pe văduva care a pus doi bani în cutia milelor. Sărăcia văduvei este bogăţie în taina credinţei. Aceşti doi bani sînt dinarii pe care acel samaritean din Evanghelie i-a lăsat în casa de oaspeţi pentru a fi

vindecat de răni cel ce căzuse între tîlhari *(Luca 10, 35)*. Aşadar, în această văduvă, care închipuise Biserica, în această vistierie sfîntă a socotit că trebuie să arate cum să se vindece rănile celor săraci, cum să se aline foamea drumeţilor. *6.* De aceea şi acum se cade ca tu să cîntăreşti duhovniceşte învăţătura pe care o dădea Hristos; căci împărţea popoarelor argintul încercat în foc *(Ps. 11, 7)* şi socotea în simţămintele popoarelor banul cu chipul regelui. Nimeni n-a trimis mai mult decît cel care a dat tot. Sătura pe cei flămînzi, îndestula pe cei lipsiţi, celor orbi le dădea vedere, răscumpăra pe robi, pe cei betegi îi întărea, pe morţi îi învia, şi, ceea ce este mai mult, ierta păcatele, aducea achitarea celor vinovaţi. Aceştia sînt cei doi bani pe care i-a trimis Biserica după ce i-a primit de la Hristos. Căci ce sînt cei doi bani, dacă nu preţul Vechiului şi Noului Testament? Preţul Scripturii este credinţa noastră, căci ceea ce se citeşte trebuie să se înţeleagă într-un fel mai înalt. Aşadar, iertarea păcatelor este preţul celor două Testamente, vestită în chip mistic prin miel *(Ieş. 12, 3)* şi îndeplinită cu adevărat de Hristos. *7.* Astfel îţi dai seama că nu sînt de ajuns pentru curăţire cele şapte zile, fără celelalte trei zile. Curăţirea de şapte zile este cea după lege *(Lev. 12, 2)*, care în chipul sîmbetei de acum a vestit sîmbăta cea duhovnicească, iar curăţirea de trei zile este cea după har, care se întăreşte prin mărturia Evangheliei, fiindcă Domnul a înviat a treia zi *(Luca 24, 7)*. Unde se prescrie pedeapsă, trebuie să fie pocăinţa pentru păcate, unde se dă iertarea, acolo este har. Mai întîi este pocăinţa, iar mai pe urmă harul. Aşadar nici pocăinţă fără har, nici har fără pocăinţă. Căci mai întîi trebuie ca pocăinţa să osîndească păcatul, pentru ca harul să-l şteargă. De aceea tălmăcind chipul legii, Ioan a botezat în pocăinţă, Hristos în har *(Matei 3, 11)*. *8.* Aşadar, a şaptea zi însemnează taina legii, iar a opta pe cea a învierii, precum găseşti scris în Ecclesiast: „Împarte o bucată în şapte şi chiar în opt" *(Eccl. 11, 2)*. În profetul Osea *(3, 1–2)* citeşti că s-a zis: „Adu-ţi ţie o desfrînată pe cincisprezece dinari", în înţelesul că prin cei doi bani ai Vechiului şi Noului Testament, adică prin întregul preţ al credinţei acea femeie este adusă într-o tovărăşie de păgîni fără căpătîi şi trăind în ticăloşie. *9.* „Şi am cumpărat-o, se spune în Osea *(3, 2)*, pe un omer şi un semiomer de orz şi un letec de vin". Pe orz însemnează că-i chema la credinţă pe cei necredincioşi ca să-i facă desăvîrşiţi, prin omer se înţelege măsură plină, iar prin semiomer măsură pe jumătate plină. Măsura plină este în Evanghelie, cea pe jumătate plină este în Lege, a cărei plinătate este Noul Testament. Domnul Însuşi spune: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc" *(Matei 5, 17)*. *10.* Şi nu ca să pierdem vremea citim în psalmii lui David despre cele cincisprezece trepte înalte şi că soarele s-a înălţat cincisprezece trepte cînd dreptul rege Iezechia primea prelungirea acestei vieţi *(Isaia 38, 8)*. Însemna că are să vină soarele dreptăţii *(Mal. 4, 2)*, care să lumineze cu lumina prezenţei sale cele cincisprezece trepte ale Vechiului şi Noului Testament, trepte pe care credinţa noastră se urcă la viaţa veşnică. De aci şi taina

despre care s-a citit azi în Apostol, că a rămas cincisprezece zile la Petru *(Gal. 1, 18)*. Mie mi se pare că Sfinților Apostoli, care aduceau în cuvinte felurite tălmăciri dumnezeieștii Scripturi, le-a apărut lumina plină de strălucire și li s-a risipit umbra neștiinței. Dar să ne întoarcem la nepedepsirea acelei femei adultere. *11.* A fost adusă Domnului Iisus de către cărturari și farisei o femeie vinovată de adulter *(Ioan 8, 3-11)*, cu șiretlicul acestora ca, dacă El o achită să-L facă vinovat că nu respectă legea, iar dacă o condamnă, să-i spună că și-a schimbat țelul pentru care a venit; fiindcă a venit să ierte păcatele tuturor. Mai înainte spusese: „Eu nu judec pe nimeni" *(Ioan 8, 15)*. Aducîndu-i-o așadar, au zis: „Am găsit această femeie prinsă în adulter. Și scris este în legea lui Moise că orice femeie adulteră să fie ucisă cu pietre *(Lev. 20, 10)*. Tu ce zici despre ea? *(Ioan 8, 3-5)*. *12.* Pe cînd ei spuneau acestea, Iisus, aplecînd capul în jos, scria cu degetul pe pămînt. Și pe cînd ei așteptau să audă ce răspunde, El, ridicînd capul, a zis: „Cine este fără păcat, acela să arunce cel dintîi piatra asupra ei" *(Ioan 8, 7)*. Ce este mai dumnezeiesc decît această sentință, ca acela să-i pedepsească păcatele care este El însuși fără de păcat? Cum să te faci pedepsitor al altuia și apărător al propriilor tale crime? Oare nu se osîndește și mai mult acela care condamnă pe altul de nelegiuiri pe care el însuși le săvîrșește? *13.* Aceasta a zis și scris pe pămînt. Ce? Desigur, cuvinte ca acestea: „Vezi paiul din ochiul fratelui tău și bîrna din ochiul tău n-o vezi" *(Matei 7, 3)*. Pofta este ca și paiul: se aprinde repede și în grabă se termină de ars. Păcatul necredinței, prin care iudeii tăgăduiau pe Aducătorul propriei lor mîntuiri, răsuna ca o mare crimă. *14.* Scria pe pămînt cu degetul cu care scrisese legea *(Ieș. 31, 18)*. Păcătoșii sînt înscriși pe pămînt *(Ieremia 17, 13)*, cei drepți în cer, dacă păstrezi în minte ce s-a zis către ucenici: „Bucurați-vă, că numele voastre sînt scrise în ceruri" *(Luca 10, 20)*. Pentru a doua oară a scris, ca să știi că iudeii au fost condamnați după amîndouă Testamentele. *15.* La auzul acestui răspuns, au ieșit afară unul după altul, începînd cu bătrînii, și ședeau cugetînd în ei. Iar Iisus a rămas singur și femeia stătea la mijloc *(Ioan 8, 9)*. Bine zice că au ieșit afară cei ce nu voiau să fie cu Hristos. Afară este litera legii, înăuntru sînt tainele ei. Căutau în copacii Scripturilor Sfinte frunzele, nu roadele; trăiau în umbra legii și nu puteau să vadă soarele dreptății. *16.* Pînă la urmă, după ce au plecat ei, a rămas Iisus singur și femeia stînd la mijloc. Pentru a ierta păcatele, Iisus rămîne singur, cum spune El Însuși: „Iată, vine ceasul, și a și venit, ca să vă risipiți fiecare la ale sale și pe Mine să Mă lăsați singur" *(Ioan 16, 32)*. Nu solul, și nici vestitorul, ci Domnul Însuși Își mîntuiește poporul Său *(Isaia 63, 9)*. Rămîne singur, fiindcă nu poate să aibă vreun om ceva comun cu Hristos pentru a ierta păcatele. Acest dar este numai al Lui Hristos, Care a ridicat păcatul lumii *(Ioan 1, 29)*. A meritat să fie iertată și femeia care, pe cînd iudeii se retrăgeau, a rămas singură cu Hristos. *17.* Ridicînd capul, Iisus a zis femeii:

„Unde sînt cei ce te pîrau? Nu te-a lovit nimeni cu pietre? Şi ea a răspuns: Nimeni, Doamne! Şi a zis către ea Iisus: „Nici Eu nu te voi osîndi. Du-te şi vezi de acum să nu mai greşeşti" *(Ioan 8, 10-11)*. Vezi, cititorule, dumnezeieştile taine şi blîndeţea lui Hristos. Cînd femeia este acuzată, Hristos lasă capul în jos. Dar îl ridică, după ce pleacă pîrîtorul. Astfel că El vrea ca nimeni să nu fie osîndit, ci toţi să fie iertaţi. *18.* Pe scurt, spulberă toate întrebările ereticilor zicînd: „Nimeni nu te-a lovit cu pietre?" Ei zic că Hristos nu ştie ziua judecăţii, dar El zice: „Nu este al Meu a vă da să şedeţi la dreapta şi la stînga Mea" *(Matei 20, 23)*. Iată, şi aceasta zice: „Nimeni nu te-a lovit cu pietre?" De ce o întreabă, cînd El Însuşi văzuse acestea? O întreabă pentru noi, ca să ştim că n-a fost lovită cu pietre. Căci este în obiceiul nostru omenesc să întrebăm prea adesea de lucruri pe care le vedem. Şi de aceea femeia a răspuns: „Nimeni, Doamne!". Aceasta poate să însemneze: Cine poate să arunce piatra asupra celei pe care Tu Însuţi n-o condamni? Cine poate să osîndească după o sentiţă astfel dată? *19.* Domnul îi răspunde: „Nici Eu nu te osîndesc". Bagă de seamă cum Şi-a atenuat propria sentinţă, pentru ca iudeii să nu poată cîrti nimic împotriva iertării femeii, ci să întoarcă mai degrabă împotriva lor defăimarea, dacă ei ar voi să se plîngă. Femeia este lăsată să plece, nu este osîndită; fiindcă lipsea osînditorul, nu fiindcă era dovedită nevinovăţia. Dar de ce să se plîngă cei ce mai înainte au renunţat să mai urmărească nelegiuirea şi să-i ceară osîndirea? *20.* I-a zis celei ce apuca un drum greşit: „Du-te şi vezi de acum să nu mai greşeşti". A îndreptat-o pe vinovată fără s-o achite de vinovăţie. Căci este osîndită cu o sentinţă mai aspră vina, dacă fiecare îşi urăşte abaterea sa şi începe s-o osîndească întîi în el. Cînd este ucis un vinovat, este pedepsită persoana, nu fapta rea. Dar cînd se lasă cineva de fapta rea, iertarea sa este osînda păcatului. Ce însemnează aşadar: „Du-te şi vezi de acum să nu mai greşeşti"? Aceasta însemnează: Din momentul în care te-a răscumpărat Hristos, să te îndrepte harul, pe care pedeapsa nu l-ar îndrepta, ci l-ar slăbi. Sănătate, fiule, şi ca un fiu iubeşte-ne, căci şi noi ca părinţi te iubim.

Scrisoarea a XXVII-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Mi-ai scris că te-au nedumerit cuvintele: „Cele ce aducem noi jertfă lui Dumnezeu sînt urîciune în faţa egiptenilor" *(Ieş. 8, 26)*. Dar aveai prin ce să-ţi spulberi nedumerirea, fiindcă în cartea Facerii este scris că pentru egipteni păstorul de oi era spurcat *(Fac. 46, 34)*, nu din pricina lui ca om, ci din pricina oilor. Ei arau pămîntul cu plugul, pe cînd Avraam şi Iacob, iar după ei Moise şi David, au fost păstori, îmbrăcaţi în această slujbă cu oarecare vrednicie regală. *2.* Urau aşadar egiptenii jertfele de sînge, rîvna desăvîrşită după virtuţi

şi după învăţătură deplină. Aşadar ceea ce urăsc cei răi este curat şi cinstit pentru cei buni. Trîndavul disprețuieşte lucrarea virtuții, mîncăciosul fuge de ea. fiindcă iubeşte desfătările, trupul egiptenilor urăşte puterile sufletului, respinge poruncile, fuge de învăţăturile virtuților şi de toate lucrurile de acest fel. *3.* Pe cele de care fuge egipteanul, dar egipteanul şi nu omul, tu care ai ştiința omeniei îmbrățişează-le. Dar fugi de acelea pe care le urmăresc şi le aleg ei, fiindcă nu pot sta la un loc înțelepciunea şi nebunia. De cele care sînt oarecum în socoteala neînțelepciunii şi a nestăpînirii să se ferească înțelepciunea, să se ferească stăpînirea de sine. Orice neînțelept şi nestăpînit este în afara celor ce sînt în binele şi în moştenirea bărbatului înțelept şi stăpînit. *4.* Iată Lia şi Rahila, într-o sfîntă unire, una harnică, cealaltă cu voință tare, fugind nu de legătura neamului, ci de deosebirile de viață. Cînd au aflat din cuvintele harnicului Iacov că el vrea să plece ca să scape de mişelia şi de răutatea lui Laban **şi a fiilor acestuia, ele au răspuns: Mai avem noi oare parte şi moştenire în casa tatălui nostru? Oare n-am fost socotite de el ca nişte străine, fiindcă el ne-a vîndut şi a mîncat banii noştri?"** *(Fac. 31, 14-15).* **Iată mai întîi că ticălosul şi** mişelul îşi îndepărtează de el fetele, una ostoită de muncă, iar cealaltă stăruitoare în ale învăţăturii, şi doreşte să se despartă de ele fiindcă le priveşte ca o sarcină, socoteşte că este un cîştig pentru el dacă le înstrăinează, gîndind că al său este cîştigul şi mijloc al plăcerilor sale. *5.* Acum să auzim cum ceea ce are virtutea nu are mişelia. Căci ele zic: „Toate bogăţiile şi slava pe care Dumnezeu le-a luat de la tatăl nostru vor fi ale noastre şi ale copiilor noştri" *(Fac. 31, 16).* Pe bună dreptate – zic ele – că au fost luate bogăţiile, fiindcă Dumnezeu hotărăşte, El este Făcătorul bunurilor, şi prin al Cărui har rămîne fără ele cel mişel. Cei necinstiți şi răi nu pot să capete podoaba moştenirii dumnezeieşti. Urmează la moştenire cel harnic, care are în sine duhul puterii. Dar cine este puternic, dacă nu singur Dumnezeu, care ține în frîu şi conduce toate? *6.* Acestora aşadar li se cuvine moştenirea lui Dumneezeu. De aceea şi zice Isaia: „Cei ce cred în Domnul au moştenirea Lui" *(Isaia 54, 17).* Şi frumos zice: „Au moştenirea". Căci moştenirea însăşi este singura, alta nu există. Moştenirea nu este o comoară oarbă şi nu toate cele trecătoare au folosul moştenirii. Numai aceea este moştenire în care partea este Dumnezeu. De aceea sfîntul Domnului zice: „Domnul este partea mea" *(Ps. 118, 57).* Şi în alt loc: „Moştenit-am mărturiile Tale" *(Ps. 111).* Vezi care este averea celui drept: poruncile lui Dumnezeu, răspunsurile Lui, învăţăturile Lui. Prin acestea cel drept este bogat, ele îl hrănesc, ele îl desfată, ele sînt bogăţiile Lui. *7.* Aşadar avînd aceste bogăţii Lia şi Rahila, nu căutau averile tatălui lor, în care erau bani ai altora, care erau fără înțelepciune adunate şi fără putere duhovnicească. ca şi cum ele erau bogate şi libere, nu-l socoteau pe tatăl lor bogat, ci sărac. Cei întovărăşiți cu învăţăturile bune şi dezrobitoare nu socotesc bogat pe nici unul dintre cei neînțelepți, ci dimpotrivă sărac şi lipsit şi chiar josnic, oricît ar înota

acesta în bogăţii regeşti, oricît s-ar lăuda în trufia sa cu aurul său şi cu puterea pe care o are. *8.* Trebuie să fugă aşadar oamenii de astfel de tovarăşi, chiar dacă îi leagă de ei anumite trebuinţe. Căci legăturile cu cei răi sînt vătămătoare, ele întunecă mintea şi o pătează. După cum trăind pe lîngă un sfînt vei deveni sfînt, la fel alături de un stricat vei fi stricat *(Ps. 17, 26–27).* Adesea se întîmplă ca unii, auzind chemarea celui nestăpînit, chiar cînd voiesc să păstreze ţinuta stăpînirii de sine, să se coloreze cu boiul neînţelepciunii, care de bună seamă îi este potrivnică, fiindcă înţelepciunea şi neruşinarea se resping una pe alta. *9.* De aceea, cînd Iacov, bărbatul călit în virtute, le cere părerea, ele grăiesc în glasul virtuţii încercate prin îndelungată osteneală: „Mai avem noi oare parte şi moştenire în casa tatălui nostru?" *(Fac. 32, 14),* adică ne întrebi dacă vrem să plecăm de la el? Ca şi cum n-ai şti că n-avem nici o dorinţă de întovărăşire cu el, că nu ne stăpîneşte dorinţa de bogăţiile acestei lumi, atît de plăcută unora, sau bucuria luxului. Pe acestea noi le socotim josnice şi străine de noi, pline de sărăcie şi de lipsă. *10.* Ele arată şi pricina plecării lor: că Laban a pierdut slava şi comoara cea bună în care s-a născut. Îi fusese dată puterea minţii şi banul cel bun, cu chipul şi asemănarea lui Dumnezeu pe el, darul cel duhovnicesc. Dar a pierdut ce avea bun, fiindcă a ales mai degrabă strălucirea veacului acestuia, decît cele adevărate şi folositoare vieţii, a ales frumuseţea cea lipsită de bunurile dumnezeieşti. Fiindcă acela care se ia numai după frumuseţea din afară se înşală şi se păcăleşte în alegerea sa. De aceea ascultă şi judecă. *11.* A ajuns Laban din urmă pe sfîntul Iacov şi pe fiicele sale, ca nu cumva să descopere la ele ceva din viciile sale şi să aibă motiv de a se întoarce la sine, învinovăţind pe cel drept, după ce a fost combătut în judecata sa şi nu putea să arate sau să răspundă nimic prin care să fi fost în stare să-l reţină: „Dacă m-ai fi înştiinţat, ţi-aş fi dat drumul" *(Fac. 32, 27).* Dreptul Iacov a arătat de ce a fugit: ca să nu fie urmărit şi adus înapoi, să nu se întoarcă înconjurat de o astfel de suită. Plecase de la Laban mai întîi pentru că nu trebuia să se supună ascultării de mai mulţi stăpîni şi să trăiască toată vremea cu un rob. Apoi fiindcă, bărbat preocupat de treburi serioase şi căutînd să urmeze calea cea dreaptă către virtute, a găsit nu un însoţitor, ci prevestirile dumnezeieşti. Atunci, a zis el, m-au sfătuit să plec de aici şi acum mă însoţesc pe cale. *12.* Dar cum m-ai fi lăsat să plec? Cu ce alai? Oare cu bucuria ta, care este plină de tristeţe, cu timpane şi harfe cîntînd fals, cu sunete plăcute de flaute răsunînd neplăcut, cu sunete zgomotoase, cu scîrţîituri supărătoare, cu glasuri răguşite, cu ţambale care sparg urechile? Ai crezut că mă poţi desfăta cu ele? Că mă poţi chema înapoi cu ele? De acestea am fugit şi nu mă tem de răutatea cuvintelor tale. Fugi, să nu mă urmeze astfel de alai, că nu vreau să plec primind ceva de la tine. *13.* Nu cu astfel de însoţitori se ajunge la Biserica lui Hristos, către Care se îndrepta şi Iacov, ca acolo să aducă mulţimea de popoare, să transporte bogăţiile neamurilor, să îndrepte pe urmaşi, fugind de

umbrele lucrurilor deşarte, punînd frumuseţea vie a virtuţilor mai presus de chipurile cioplite lipsite de viaţă, cele serioase mai presus de cele amăgitoare. Vezi cum îşi împodobesc păgînii mesele de ospăţ, cum îşi vestesc sărbătorile. Dar acestea sînt primejdioase pentru minţile credincioşilor, care adesea sînt vrăjiţi de ele, sînt amăgiţi de mese plăcute, sînt atraşi de cîntece şi de jocuri, fugind de posturile noastre, pe care le socotesc aspre, vătămătoare şi neplăcute pentru trup. *14.* Ai crezut cumva că doresc aurul tău? Dar n-ai aur încercat în foc, prin care se dovedesc cei drepţi *(Ps. 11, 7)*. Sau că vreau argint. Dar n-ai argint, fiindcă n-ai strălucirea chemării cereşti. Sau poate ai nădăjduit că-mi aduci pe slujitorii tăi sub ascultare? Eu caut oameni liberi, fug de robii păcatului. Dar poate că mi-au fost de trebuinţă ca arătători ai drumului, ca tovarăşi pe cale? O, de ar putea să mă urmeze şi pe mine! Eu le-aş arăta căile Domnului. Dar voi, care nu-L cunoaşteţi pe Dumnezeu, cum Îi ştiţi căile? Pe căile Domnului merg numai aleşii Lui. Nu oricine merge pe ele, dar nimeni nu e refuzat dacă le doreşte. *15.* Să urmeze cine e pregătit, să meargă pe calea care duce în Mesopotamia. Cel ce va apuca pe acest drum va trebui să treacă peste apele Tigrului şi Eufratului, apele bărbăţiei şi ale dreptăţii, prin lacrimile pocăinţei, primind botezul harului. Aceasta este calea oastei Domnului. Toţi cei ce sînt în biserică luptă pentru Dumnezeu. Pe această cale pe care şi-a ales-o Iacov merge strălucita turmă însemnată cu deosebite virtuţi. Orice suflet fără astfel de semne este necopt şi nepregătit, necunoscător al virtuţilor. Numai cu aceste semne este bogat în lucruri duhovniceşti, pline de har. *16.* Cine vine pe această cale, mai întîi să se împace cu fratele său. Cine vine pe acest drum să locuiască mai întîi în Sichima, acel atelier preţios şi productiv al virtuţilor, în care grea este răzbunarea împotriva călcătorilor neprihanei. Cine vine pe acest drum să se lupte pentru Dumnezeu, să capete deprinderi pentru a-L putea urma, să se unească cu umilinţa lui Hristos şi cu patimile Lui. Să-şi ia crucea şi să-L urmeze pe Hristos *(Matei 16, 24)*. Drumeţul cel bun nu se trufeşte, nu este pizmaş, ci dimpotrivă îi binecuvîntează pe cei ce merg cu el pe acelaşi drum. *17.* Să urmăm aşadar pe Iacov şi căile lui, ca să ajungem la acele pătimiri, la acele adunări, să ajungem la limanul mult drept, la răbdare, care este mama credincioşilor, şi la tatăl Isaac, adică la ţinutul bucuriei, la revărsarea veseliei. Unde este răbdarea, acolo este veselia. Suferinţa aduce răbdarea, iar răbdarea încercare şi încercarea nădejde, de care nu ne ruşinăm *(Rom. 5, 3–5)*. Acela care nu s-a ruşinat de crucea lui Hristos, a dobîndit harul ca nici Hristos să nu Se ruşineze de el. Fii sănătos, fiule, şi nu te ruşina să-l întrebi pe tatăl tău, tu care nu te ruşinezi să te slăveşti prin patimile lui Hristos.

Scrisoarea a XXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Am găsit în unele scrieri că Pitagora, în sfaturile sale, îşi oprea discipolii să meargă pe calea obişnuită şi folosită de popor. De unde a luat această pildă nu este necunoscut. Căci, de vreme ce îşi trăgea obîrşia din poporul iudeilor, cum cred cei mai mulţi, şi-a scos din învăţătura acestuia şi îndrumările sale de dascăl. Pe bună dreptate el a fost socotit mare între filosofi; ba, se spune, nu se află nici unul asemenea lui. Citise aşadar, în Ieşirea, că i s-a poruncit lui Moise prin glasul dumnezeiesc: „Scoate-ţi încălţămintea din picioarele tale" *(Ieş. 3, 5)*. Aceasta i s-a poruncit şi lui Isus Navi *(Iosua 5, 16)*, pentru ca, bineînţeles, cei care doreau să meargă pe calea Domnului să nu aducă pe această cale praful drumurilor bătătorite de popor. Citise porunca dată aceluiaşi Moise să se urce cu preoţii pe munte, dar poporul să rămînă la poalele muntelui *(Ieş. 24, 13-14)*. A despărţit aşadar pe preoţi de popor şi după aceea s-a poruncit lui Moise să intre în nor. *2.* Înţelesul despărţirii e limpede. Nimic să nu se găsească popular la preoţi, nimic de rînd, nimic comun cu dorinţele, obiceiurile şi purtarea celor mulţi. Demnitatea preoţească să-şi pretindă o greutate a sa proprie, o viaţă serioasă, o ţinută cu totul deosebită de a celor de jos. Căci cum poate fi respectat de popor cel ce n-are nimic despărţit de popor, ci este la fel cu mulţimea? Ce să admire în tine, dacă în tine le recunoaşte pe ale sale, dacă nu vede nimic la tine care să-i fie pildă, dacă pe cele de care se ruşinează la el le găseşte la tine, pe care socoteşte că trebuie să te respecte? *3.* Să trecem, aşadar, mai presus de felul de a gîndi al mulţimii, de obiceiurile de viaţă ale turmei, să ne ferim de mersul pe drumurile folosite de toţi, pe cărarea pe care aleargă acela a cărui viaţă e mai grabnică decît a unui aducător de veşti *(Iov 9, 25)*, despre care se spune: „A trecut şi n-a văzut" *(Ps. 36, 36)*. Să ne căutăm calea pe care nu se aud cuvinte urîte, nu se văd lucruri netrebnice, pe care nu merge cel cu viaţă pătată, bineînţeles pătată de murdăria propriilor fapte, cel înnegrit de fumul nedreptăţilor pe care le-a săvîrşit, cel cu pereţii sufletului întunecaţi şi ruinaţi, care n-a gustat nici o plăcere a virtuţii, pe care a socotit că trebuie s-o privească mai degrabă chiorîş, decît drept în faţă, să şi-o însuşească cu gînd deschis şi cu inimă curată. Unul ca acesta (cum fac cei mai mulţi, care par cu duh şi şlefuiţi, dar înlocuiesc frumuseţea înţelepciunii cu glume neruşinate) neluînd în seamă harul cel adevărat, ca şi cum ar trăi numai în noapte, n-are încredere în cei ce trăiesc ziua; fiindcă este din numărul temanilor şi al sabeilor, care stau departe de adevăr, despre care Iov zice: „Priviţi căile temanilor şi cărările sabeilor; căci ajung în neorînduială cei ce-şi pun nădejdea în oraşe şi în bogăţii. Aşa v-aţi ridicat şi voi fără milă împotriva mea. De aceea văzînd rănile mele temeţi-vă" *(Iov 6, 19-21)*. *4.* Aşadar să lăsăm cărările celor decăzuţi, să ne ferim de praful celor cu slăbiciuni, care din pricina poftelor

s-au rătăcit adesea în pustiu. Să ne întoarcem şi să urmăm calea înţelepciunii, pe care n-au călcat lăudăroşii şi trufaşii, pe care nimicnicia n-o cunoaşte, moartea n-o ştie, fiindcă Dumnezeu a croit-o: „Adîncul a grăit: Ea nu se află în sînul meu! Şi marea a spus la fel: Ea nu este la mine!" *(Iov 28, 14)*. Dar dacă vrei să mergi pe calea înţelepciunii şi a bunei purtări, înţelepciunea îţi spune să-L cinsteşti pe Dumnezeu şi să I te supui; iar buna purtare de asemenea îţi grăieşte să te stăpîneşti de a face păcate. *5.* Aşadar ce este între noi şi calea acestui veac, în care totul este ispită, ba chiar şi viaţa omului este ispită, mai deşartă decît cea din graiul poveştilor, cerînd a locui în case de lut, a urmări ziua şi noaptea numai cîştigul, a te gîndi întotdeauna la cîştig, a căuta cîştigul zilnic, ca oamenii banului, şi a te hrăni, cum se spune despre greieri, cu aburul dorinţelor. Într-adevăr ca greierii care, trăind de pe o zi pe alta, se mistuiesc în plînsul lor. Căci ce altceva sînt oamenii fără seriozitate, fără statornicie, decît nişte greieri, născuţi să moară în fiecare zi, ţîrîind mai mult decît vorbind. Aceştia, sub dogoarea dorinţelor fierbinţi, se mîngîie cu cîntecul lor vătămător şi îndată pier, neaducînd nici o roadă, neavînd nici un har. Căile lor sînt primejdioase şi întortochiate, ca ale şerpilor care se tîrăsc alunecînd cu trupul plin de venin şi care se strîng în încolăciri pe pămînt, neputînd să se înalţe către cer. *6.* Să intrăm pe porţile Domnului, porţile dreptăţii, pe care intrînd cel drept se mărturiseşte Domnului *(Ps. 117, 19–20)*. Dar aceasta este intrarea celor puţini, despre care zice Domnul: „Strîmtă este poarta şi îngustă este calea care duce la viaţă şi puţini sînt care o află" *(Matei 7, 14)*. Largă însă este poarta şi lată este calea pe care merg cei mulţi; ea trimite la moarte şi acolo îi duce pe drumeţii ei. *7.* Să fie aşadar calea noastră îngustă, virtutea deplină, cărarea strîmtă, credinţa sigură, poteca întărită, puterea minţii neşovăitoare, drumul drept. Fiindcă sînt de neîntors urmele virtuţilor. De aceea zice Solomon: „Vai de cei ce părăsesc căile cele drepte" *(Pilde 2, 13)*. *8.* Să ne fie mersul nostru către cele de sus, fiindcă mai bine este a urca precum s-a citit azi: „Este vai de cei ce se coboară în Egipt" *(Isaia 31, 1)*. Nu a intra în Egipt este lucru vinovat, ci a intra în obiceiurile egiptenilor, a intra în sălbăticia necredinţei lor, în urîţenia purtării lor. Cine intră acolo coboară; cine coboară se prăbuşeşte. Să ne ferim aşadar de omul egiptean, nu de Dumnezeu. Însuşi regele egiptenilor este în puterea viciilor şi alături de acesta Moise este socotit Dumnezeu, care stăpîneşte demoniile, punîndu-le sub puterea sa. De aceea citim că i s-a spus: „Iată eu fac din tine un Dumnezeu pentru Faraon" *(Ieş. 7, 1)*. Fii sănătos şi iubeşte-mă ca un fiu, aşa cum faci.

Scrisoarea a XXIX-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Făcînd o mică pauză între o lectură şi alta în timpul lucrului meu de noapte, am început să mă gîndesc la versetul pe care-l citisem la slujba de

seară: „Frumos este binele pentru fiii oamenilor, precum frumoase sînt picioarele celor ce-l binevestesc" *(Isaia 52, 7)*. Într-adevăr, nimic nu este mai frumos decît acel Bine suprem, a cărui propovăduire este atît de minunată. El se împlineşte prin stăruinţa cuvîntului, pe urmele învăţăturii apostolice. Dar cine sînt cei ce pot ajunge la el şi cei cărora Dumnezeu Le-a dat nu numai să-L vestească pe Hristos, dar şi să pătimească pentru El? *2.* Pe cît putem, noi către El să ne îndreptăm sufletul, către El şi cu El să fim. Acel bine suprem, frumos şi

este supremul bine, Căruia nimic nu-I lipseşte şi toate Îi prisosesc. Uşor are toate din belşug Cel în Care locuieşte, trupeşte, toată plinătatea Dumnezeirii *(Col. 2, 9)*. Uşor are toate din belşug Cel din plinătatea Căruia am primit toate, Cel de Care noi sîntem plini, precum spune Evanghelistul *(Ioan 1, 16)*. *10.* Acesta este aşadar adevăratul şi supremul bine, dacă sufletul a gustat din ceea ce are el dornic şi desfătător, dacă a băut din acesta două simţăminte. Înlăturînd durerea şi teama, el clocoteşte într-un chip de necrezut. Dezmierdîndu-se în Cuvîntul Lui Dumnezeu, el nu-şi găseşte măsură şi nu se satură zicînd: „Bun eşti Tu Doamne, şi întru bunătatea Ta învaţă-mă îndreptările Tale" *(Ps. 118, 68)*. Dezmierdîndu-se în Cuvîntul lui Dumnezeu, Îl doreşte mai presus de orice frumuseţe, Îl iubeşte mai presus de orice bucurie, se desfătează cu El mai presus de orice mirodenii, vrea să-L vadă mereu, să se apropie, să fie atras de El, ca să-L poată urma. „Mir vărsat este numele Tău" *(Cînt. 1, 2)*. De aceea noi fetele Te iubim, de aceea ne îndreptăm spre Tine, ne întrecem pentru Tine, dar nu putem să Te îmbrăţişăm. Atrage-ne spre Tine ca să putem alerga, ca să primim, prin balsamul miresmelor Tale, puterea de a Te urma. *11.* Se grăbeşte sufletul să vadă tainele lăuntrice, tihna însăşi a Cuvîntului, locuinţa însăşi a acelui bine suprem, lumina şi strălucirea Lui. Retras în sînul părintesc, se grăbeşte să audă cuvintele Lui. Şi cînd le-a auzit, le primeşte dulceaţa cea mai presus de orice. Să te înveţe profetul care, gustînd, zice: „Cît sînt de dulci limbii mele cuvintele Tale, mai mult decît mierea în gura mea" *(Ps. 118, 103)*. Ce altceva doreşte inima de îndată ce a gustat dulceaţa Cuvîntului, de îndată ce I-a văzut strălucirea? Moise, aşteptînd pe munte patruzeci de zile ca să primească legea, n-a căutat hrană trupului *(Ieş. 34, 20)*. Ilie, grăbindu-se către aceeaşi tihnă, se ruga Lui Dumnezeu să-i ia sufletul *(III Regi 19, 4)*. Petru, privind şi el slava învierii Domnului, nu vrea să se coboare de pe munte, zicînd: „Doamne, bine este nouă să fim aici" *(Matei 17, 4)*. Aşadar, cît de mare este slava fiinţei dumnezeieşti, cît de mari sînt bunurile Cuvîntului, spre care doresc să privească şi îngerii! *(I Regi 1, 12)*. *12.* Sufletul Îl vede, iar trupul nu-L caută şi înţelege că trebuie să aibă o cît de mică legătură cu El. Sufletul renunţă la veacul acesta, se eliberează din lanţurile trupului şi dă toate legăturile poftelor. Ştefan îl vedea pe Iisus şi nu se temea să fie ucis cu pietre, ci dimpotrivă, pe cînd se arunca cu pietre asupra Lui, el se ruga nu pentru sine, ci pentru cei ce aveau să-l ucidă *(Fapte 7, 35–39)*. Şi Pavel, pe cînd era răpit pînă la al treilea cer, nu ştia dacă este cu trup sau fără trup. Răpit, zic, în rai nu-şi mai simţea folosinţa trupului şi, auzind cuvintele lui Dumnezeu, se gîndea umilit cum să se mai coboare la slăbiciunile trupului *(II Cor. 12, 20–21)*. *13.* Astfel, ştiind ce văzuse şi ce auzise în rai, striga zicînd: „Pentru ce, ca şi cum aţi fi vieţuind în lume, răbdaţi porunci ca acestea: Nu lua, nu gusta, nu te atinge! Toate sînt lucruri menite toate să piară prin însăşi întrebuinţarea lor" *(Col. 2, 20–22)*. Căci voia ca noi să fim în chipul acestei lumi, nu în stăpînirea şi întrebuinţarea ei, astfel încît să ne

folosim de ea ca şi cum nu ne-am folosi, ca şi cum am trece, nu ca şi cum am rămîne. Umblînd ca şi în chipul veacului, nu în adevăr, să trecem cît mai repede peste însuşi chipul acestei lumi. El însuşi mergînd în credinţă, nu în chip, călătorea cu duhul în afară de trup, era lîngă Domnul şi, deşi era pe pămînt, trăia în cer. *14.* Aşadar, sufletul nostru, care vrea să se apropie de Dumnezeu, să se ridice din trup, să se alipească de acel bine suprem, care este dumnezeiesc, care există întotdeauna, care exista de la început şi care era la Dumnezeu, adică Dumnezeu. Cuvîntul El este dumnezeirea, căci în El trăim şi ne mişcăm şi sîntem *(Faptè 17, 28).* El este Cel Care era la început. El este Cel Ce este: „Fiul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, este în voi, zice apostolul, în Care n-a fost da şi nu, ci da a fost în El" *(II Cor. 1, 19).* El a învăţat pe Moise să spună: „Cel ce este m-a trimis" *(Ieş. 3, 14). 15.* Cu Acesta aşadar să fie sufletul nostru şi să fie (dacă se poate) întotdeauna, ca să putem şi noi spune: „Sufletul meu în mîinile Tale este pururea" *(Ps. 118, 109).* Dar va fi, dacă nu este în trup, ci în duh; va fi, dacă nu se mişcă în cele pămînteşti. Cînd se întoarce către cele trupeşti, atunci îl pîndesc momelile trupului, atunci este stăpînit de patimi, atunci este ros de îngîmfare, atunci este copleşit de durere. *16.* Aceste boli ale sufletului sînt grele, adesea duc la moarte, fiindcă ochii lui sînt orbiţi, nu văd lumina adevăratei slave şi bogăţia moştenirii veşnice. Dar dacă-i îndreaptă spre Dumnezeu întotdeauna, va primi de la Hristos strălucirea înţelepciunii, ca să aibă privirea luminată de cunoaşterea lui Dumnezeu, să vadă acea nădejde a chemării noastre, să-şi dea seama ce este bun, plăcut şi desăvîrşit. Căci ce este bun este şi plăcut Tatălui şi ce e plăcut e desăvîrşit, precum ai în Evanghelia în care zice Domnul: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri, şi faceţi ca Tatăl din cer, Care plouă şi peste cei drepţi şi peste cei nedrepţi" *(Matei 5, 44–45).* Aceasta este bunătatea. Şi apoi conchide zicînd: „Fiţi desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvîrşit este" *(Matei 5, 48).* Dragostea Lui este desăvîrşită, este împlinirea legii *(Rom. 14, 10).* Şi ce este atît de bun ca dragostea care nu cugetă la cele rele? *17.* De aceea fugiţi de cele pămînteşti, în care este răutate, duşmănie, ceartă. Sufletul să se facă primitor al acelui bine, ca să zboare pe deasupra norilor, ca vulturul care-ntinereşte schimbîndu-şi penele, ca vulturul care, cu vîslele aripilor înainte, nu se teme să se avînte spre înălţimi, să-şi lase locuinţa aceasta, fiindcă lucuinţa pămîntească îngreuiază sufletul. Să iasă aşadar sufletul din cele vechi, să lase dorinţele rătăcirii, să-şi spele ochii, pentru ca să vadă acel izvor al vieţii veşnice, care curge şi se revarsă peste tot, nelipsit de nimic. Dar ce I-a dat Lui, de vreme ce „de la El şi prin El şi întru El sînt toate?" *(Rom. 11, 35–36). 18.* Izvorul vieţii este acel bine suprem din care se împarte existenţa fiecăruia. El are în Sine viaţa cea fără de sfîrşit. Nu primeşte nimic de la nimeni, fiindcă nu-I lipseşte nimic. Dăruieşte cele bune altora şi nu ia pentru

Sine nimic din altă parte, fiindcă nu duce lipsă de ale noastre. De aceea şi zice în chipul omului: „Bunătăţile Mele nu-ţi lipsesc" *(Ps. 15, 2)*. Ce este mai frumos decît să te apropii de El, să ai părtăşie cu El? Ce plăcere este mai mare? Cine-L va vedea şi va gusta fără plată din izvorul de apă vie, ce poate să dorească altceva? Ce domnie? Ce putere? Ce averi, cînd va vedea cît de nesigură este aici viaţa conducătorilor, cît de schimbătoare sînt stările imperiilor, cît de scurtă este viaţa, cît de mare este robia în împărăţii, în care oamenii trăiesc după voinţa altora şi nu după a lor proprie? *19.* Dar ce bogat trece la viaţa veşnică, dacă nu este sprijinit pe cîştigul virtuţilor pe care toţi îl au, numai cei bogaţi nu? *(Matei 19, 26)*. Aşadar fericirea nu constă în a te folosi de bogăţii, ci în a-L vedea pe El ca să le disprețuieşti pe ele, şi să respingi cele potrivnice adevărului, să le socoteşti deşarte şi zadarnice, să iubeşti acea frumuseţe a adevărului curat, care arată cît de mincinoase sînt culorile acestui veac. *20.* Ridică-ţi aşadar, suflete, ochii tăi, acei ochi despre care Dumnezeu Cuvîntul zice: „Sora mea, mireasa mea, tu mi-ai robit inima numai cu o privire a ta" *(Cînt. 4, 9)*. Urcă-te în finicul biruinţei, biruie veacul, ca să fii la înălţimea Cuvîntului. Lasă afară acest chip al lumii, lasă afară răutatea. Aşază înăuntru bunătatea minţii, care are harul în puterea vieţii. Spală-ţi îmbrăcămintea şi intră în cetatea cerului, care este harul cel adevărat al sfinţilor, în care este cortul lui Dumnezeu, în jurul Căruia se găsesc cărturarii Domnului, unde nu slujesc zilele, sau soarele, sau luna, ci Domnul Însuşi e lumina, care luminează toată cetatea *(Apoc. 21, 23)*. El este lumina inimii *(Ioan 8, 12)*, nu lumină văzută, ci a sufletelor care sînt în această lume, înţelegerea limpede care luminează puterea înţelepciunii, care, precum se spune în Evanghelie, cu lumina virtuţii duhovniceşti aprinde ascunzişul minţilor şi adîncul sufletelor *(Luca 24, 32)*. *21.* Aşadar dacă începe cineva să fie locuitor al acelei cetăţi cereşti, bineînţeles locuitor cu viaţa şi obiceiurile, să nu se depărteze de ea şi să nu iasă din ea, să nu întoarcă paşii înapoi, nu zic paşii trupului, ci ai minţii, să nu vină înapoi. Înapoi este depravarea, înapoi este necurăţia. Lot, urcîndu-se pe munte, a lăsat jos ticăloşiile Sodomei. Soţia lui, însă, uitîndu-se înapoi n-a putut să ajungă la cele de sus *(Fac. 19, 26)*. Aşadar nu picioarele tale ci obiceiurile tale să n-o ia înapoi. Să nu fie mîinile tale slabe şi genunchii tăi fără putere pentru închinare şi pentru credinţa ta. Să nu se întoarcă slăbiciunea voinţei tale, să nu revină la calea nelegiuirilor. Ai apucat calea cea bună, rămîi pe ea, ai ajuns, ţine-te bine: Mîntuieşte-ţi sufletul tău" *(Fac. 19, 17)*. *22.* Urcînd, mergi drept înainte, căci înapoi nu există siguranţă. În sus e calea, în jos prăbuşirea. În sus urcuşul, în jos prăpastia. Este greu de urcat şi primejdios de coborît. Dar puternic este Domnul, Care te-a întărit şi te păzeşte înconjurat cu zidurile profeţilor şi cu tunurile apostolilor. De aceea îţi zice Domnul: „Veniţi, coborîţi-vă, căci teascul este plin de struguri" *(Ioil 4, 13)*. Să fim înăuntru, nu afară. Şi în Evanghelie, Fiul lui Dumnezeu zice: „Cel care va fi pe acoperişul casei să nu

se coboare pentru a-şi lua vasele" *(Luca 17, 31)!* De bună seamă, el nu vorbeşte despre acoperişul acesta, ci despre acela: „Întinde cerul ca o boltă" *(III Esdra 16, 60). 23.* Şi fii, aşadar, înăuntru, în Ierusalim, în sufletul tău paşnic, blînd şi liniştit. Să nu ieşi din el şi nici să te cobori pentru a ridica acest vas al tău plin de onoruri, bogăţii şi obrăznicie. Să fii înăuntru, ca să nu treacă peste tine străinii, să nu treacă păcatele peste sufletul tău, nici lucrările deşarte şi gîndurile sterpe. Acestea nu vor trece dacă vei declara război deschis pentru apărarea credinţei şi a evalvei, dorind adevărul împotriva momelii patimilor, dacă vei lua armele lui Dumnezeu împotriva duhurilor răului şi a iscusinţei diavolului care ţine sufletele noastre în minciună şi înşelăciune. Diavolul va fi uşor de biruit de către luptătorul iscusit, care nu pricinuieşte dezbinări, ci, cum se cuvine unui slujitor al Domnului, care propovăduieşte cu stăruinţă credinţa şi-i slăbeşte pe cei ce i se împotrivesc. Despre acesta spune Scriptura: Bărbatul bun de luptă să dea fuga" *(Ioil 4, 9).* Iar cel slab să zică: „Toate le pot întru Hristos, Cel care mă îmbracă cu putere" *(Filip 4, 13) 24.* Ajutat de această credinţă şi cel slab ar învinge: dacă sufletul lui va fi sfînt, din munţii profetici va picura pentru el miere *(Ioil 3, 18),* iar de pe colinele apostolice va curge lapte, coline ca aceea care dădea corintenilor lapte cu care să se hrănească *(I Cor. 3, 2).* Pentru el va curge apă din vasele sale şi din izvoarele puţurilor sale. Din pîntecele credinţei vor fi acele ape vii, duhovniceşti. Pe acestea le dă credincioşilor Săi Sfîntul Duh, Care binevoieşte să le dea şi sufletul tău, ca să ai în tine cu prisosinţă izvorul de apă ţîşnitor întru viaţă veşnică *(Ioan 4, 4).* Cu sănătate şi ca un fiu iubeşte-ne precum şi noi ca părinţi te iubim.

Scrisoarea a XXX-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Cînd am terminat de scris scrisoarea de mai înainte şi am dat-o ca să-ţi fie adusă, mi-a venit în minte ceea ce a spus Domnul, la vremea potrivită, profetului Agheu: „Este oare timpul să locuieşti în case împodobite?" *(Agheu 1, 4).* Ce însemnează aceasta altceva, decît că trebuie locuit în case aşezate sus, nu în văi şi sub pămînt? Cei ce locuiesc sub pămînt nu pot clădi templul lui Dumnezeu şi zic: „N-a venit încă vremea să zidim templul Domnului" *(Agheu 2),* fiindcă trîndavii caută subsoluri cu răcoare în timpul verii, fiindcă ei altfel, dedaţi plăcerilor, nu pot să rabde căldura şi de aceea doresc adăposturi cu umbră, unde să-şi petreacă vremea fără vreo ocupaţie serioasă, fiindcă îi desfată locurile întunecate şi retrase, în care ei cred că-şi pot ascunde ticăloşiile, potrivit cuvintelor: „Întunericul mă înconjoară ca nişte pereţi; de cine să mă tem?" *(Eccl. 23, 26).* Dar zadarnic nădăjduiesc ei aceasta, fiindcă Dumnezeu, Care vede în ascunzişuri şi adîncuri, cunoaşte toate faptele înainte ca ele să fie

săvîrşite *(Înţ. Sol. 8, 8) 2.* Nici Ilie nici Elisei nu locuiau în case sub pămînt. Unul a ridicat şi a dus sus, în foişor, unde şedea de obicei, pe fiul mort al unei văduve, şi acolo l-a înviat *(III Regi 17, 22);* celuilalt, acea mare femeie din Sunam, precum arată Sfînta Scriptură *(IV Regi 4, 16–37),* i-a dăruit găzduire în partea de sus a casei, şi ea, căpătînd vrednicia de a zămisli prunc, a văzut acolo minunea făcută de Elisei, care i-a înviat copilul. Ce să zic despre Petru, care urcînd în ceasul al şaselea în camera de sus a aflat taina de a boteza neamurile de străini? *(Fapete 10, 9).* În schimb, ucigaşul Abesalom îşi făcuse un monument în valea Regelui şi o groapă cu numele său şi, cînd a fost ucis, în acea groapă a fost aruncat *(II Regi 18, 17).* Aşadar, cei sfinţi se înalţă la Domnul, iar cei ticăloşi se prăbuşesc în vicii, cei sfinţi în munţi, cei nelegiuiţi în prăpăstii. „Domnul este Dumnezeul munţilor, iar nu Dumnezeul văilor" *(III Regi 20, 28). 3.* Cei ce locuiau în case pe fundul văilor, în care nu locuieşte Dumnezeu, nu puteau să aibă în ei casa lui Dumnezeu. Căci Domnul le cerea această casă în care ei să se clădească pe ei înşişi şi în ei să înalţe templul lui Dumnezeu din pietrele vii ale credinţei. El nu dorea clădiri cu pereţi de pămînt şi cu acoperişuri de lemn, pe care să le dărîme mîna duşmanului, ci căuta acel templu, clădit în inimile oamenilor, cărora trebuia să le zică: „Voi sînteţi templul lui Dumnezeu" *(I Cor. 3, 16),* în care să locuiască Domnul Iisus şi de unde să pornească la mîntuirea tuturor. În pîntecele Fecioarei avea să fie acel palat sfînt, în care să locuiască regele cerurilor, pentru ca trupul omenesc să devină templu al lui Dumnezeu, din care să se elibereze, iar în a treia zi să învie. *4.* Dar nu clădesc astfel de casă depravaţii, care locuiesc în case luxoase şi se desfătează cu podoabe de argint *(Agheu 1, 4).* Celor simpli nu le place argintul, iar celor răi nu la place locul de viaţa simplă. Aceştia din urmă îşi măresc casele, adaugă loc lîngă loc, îşi unesc casă cu casă, moşie cu moşie şi folosesc pămîntul în aşa fel încît nici o palmă din el să nu rămînă nelocuit. Ca şi cum ar fi fii ai pămîntului, ei se vîră în pîntecele pămîntului şi se ascund înăuntrul lui. Aceştia sînt, de bună seamă, cei despre care zice Ieremia: „Vai de cei ce-şi zidesc case din nedreptate!" *(Ier. 22, 13).* Iar cei ce zidesc din dreptate nu zidesc pe pămînt, ci în cer. *5.* „Ai clădit, zice proorocul, casă cu foişoare, cu ferestre mari pentru lumină şi aerisire, din lemn de cedru şi vopsite în roşu" *(Ier. 22, 14).* Dar îşi face foişoare cel ce, gîndind la judecata lui Dumnezeu, face dreptate celui sărac şi oropsit. Iar cel ce este stăpînit de lăcomie şi setos de sînge nevinovat nu-şi face foişoare cu judecată şi nu păstrează măsura, fiindcă nu-L are pe Hristos. El nu caută să respire aerul harului dumnezeiesc şi nici să aibă strălucirea luminii celei adevărate. N-are mese vopsite în roşu cel căruia nu i se poate zice: „Cordeluţe purpurii sînt buzele tale" *(Cînt. 4, 3). 6.* „Nu va fi înmormîntat aşa" *(Ieremia 22, 19),* zice proorocul, cel care de viu a intrat sub pămînt şi, ca şi cum s-ar fi înmormîntat, trăieşte în linişte de mormînt. Aşadar **cel aşezat în valea plăcerilor trupeşti nu-şi va găsi un mormînt din care să poată**

învia. Un astfel de bărbat nu clădeşte templu lui Dumnezeu, fiindcă nu-şi cunoaşte vremea îndreptării. Cum ar putea să clădească templu asemenea oameni care, ca fiarele şi dihăniile, locuiesc în ascunzişuri de fiare şi dihănii, se vîră în găuri ca şerpii şi-şi fac viziuni asemănătoare vulpilor viclene? *7.* Dar nici mormînt nu-şi face cel ce moare înainte de vreme, cel care adică trăind este mort *(I Tim. 5, 6).* Nici n-aude glasul lui Agheu, adică al celui ce stă la masă, precum se tălmăceşte acest nume, fiindcă nu intră în cortul lui Dumnezeu „în glas de bucurie şi de laudă şi în sunet de sărbătoare" *(Ps. 41, 5).* Cum să-I audă glasul ce-l ce nu-I vede lucrarea? Căci dacă ar vedea-o, ar auzi cuvîntul care i s-a spus la vreme, cînd îl desfătau lucrările Celui prin Care a căpătat viaţă, Care i s-a descoperit şi a coborît în sufletul lui, ca să găsească în el hrana sincerităţii şi a adevărului. *8.* Aşadar, fiindcă n-a auzit, grăieşte iarăşi lui Agheu cuvîntul lui Dumnezeu şi zice: „Ridicaţi-vă din casele voastre împodobite şi pline de răutate, suiţi-vă în muntele Scripturilor cereşti şi tăiaţi lemnul înţelepciunii, lemnul vieţii, lemnul cunoaşterii *(Agheu 1, 8),* şi rînduiţi-vă căile şi faptele voastre, ca să aibă rînduiala sa datoria voastră folositoare şi trebuincioasă de a clădi casa lui Dumnezeu. *9.* Căci dacă nu veţi face aceasta „nici cerul nu vă va da roua sa" *(Agheu 1, 10),* adică nici cuvîntul ceresc, care se coboară ca roua pe iarbă, nu va potoli clocotul aprins al patimilor trupeşti şi al urii, nu va stinge ascuţişurile de foc ale feluritelor pofte, nici „pămîntul lui", adică sufletul „nu va da roade" *(Agheu 1, 10),* pentru că se usucă, dacă nu este udat de ploaia cuvîntului lui Dumnezeu, dacă nu e pătruns de roua cerească, de belşugul harului duhovnicesc. *10.* Şi pentru că ştia că aceia care locuiesc în întuneric şi în cîrciumile plăcerilor sînt îndărătnici, a zis Domnul: „Voi ridica duhul lui Zorobabel din tribul lui Iuda şi pe marele preot Iosua Iosedec" *(Agheu 1, 14),* ca să-i îndemne la zidirea templului dumnezeiesc. „Căci de n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc" *(Ps. 126, 1).* Însuşi Zorobabel, ca izvor de viaţă şi de veşnică revărsare, este Cuvîntul lui Dumnezeu „prin Care, din Care şi în Care s-au făcut toate" *(Col. 1, 16).* Acest izvor de veşnică revărsare spune: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine şi să bea" *(Ioan 7, 37)* din rîul cel cu cale fără de greşeală. Am citit că şi Zabulon, ca un rîu de noapte, este profetic. Chiar şi acesta a strălucit în curgerea lui prin care a risipit acel şuvoi de deşertăciune din Izabela. Aceasta, duşmană a adevărului şi a cuvintelor profetice, atît de rău a fost sfîşiată de muşcăturile cîinilor, încît n-a mai rămas nici o urmă din care să poată fi recunoscută şi, odată cu trupul ei, s-a stins pentru urmaşi orice semn că ea ar fi existat *(IV Regi 9, 33-37).* Aşadar însuşi Zorobabel din tribul lui Iuda şi însuşi marele preot Iosua au fost însemnaţi după numele tribului. Precum se vede, sînt numiţi doi, dar este arătat unul singur. Fiindcă Acelaşi născut dintr-un Puternic ca un Puternic, ca Răscumpărător din Fecioară, în aceeaşi deosebire a dublei firi, Marele Mîntuitor S-a împlinit cu adevărat ca singurul Fiu al lui Dumnezeu. *11.* Avînd a învia astfel

din moarte pe cuviosul Zorobabel, zice Domnul: „Voi zgudui cerul şi pămîntul, mările şi deşertul" *(Agheu 2, 7)*. Le zguduise pe acestea mai înainte, pentru a elibera poporul său din Egipt *(Ieş. 14, 22)*. Atunci cînd în cer era un stîlp de foc *(Ieş. 13, 21)*, între valuri era pămînt, pe mare zid, pe ape cărare. În deşert holda era zilnic plină de roade cereşti, pietrele se topeau în izvoare de apă. Dar le-a zguduit după aceea pe toate în timpul patimilor Domnului Iisus *(Luca 23, 44; Matei 27, 31–33)*, cînd cerul a fost acoperit de întuneric, soarele s-a ascuns, pietrele au fost date la o parte, mormintele deschise, morţii înviaţi. Învins, dracul a văzut în valurile sale pe pescarii de oameni nu numai plutind cu corăbiile, dar chiar mergînd pe mare fără vreo primejdie. *12.* A fost zguduit şi deşertul, cînd în poporul neroditor al neamurilor a început să se coacă, dînd în galben, holdele credinţei şi ale evlaviei. Şi atît de mare a fost zguduirea neamurilor şi a deşertului şi atît de puternică şi de întinsă propovăduirea apostolilor pe care i-a trimis să cheme neamurile la mîntuire, încît „În tot pămîntul a ieşit vestirea lor şi la marginile lumii cuvintele lor" *(Ps. 18, 5)*. Atît de mare a fost, zic, zguduirea deşertului, încît a născut mai mulţi fii cea stearpă decît cea care avea bărbat *(Isaia 44, 1)*. Înflorea deşertul ca un crin *(Isaia 35, 1)*, intrau cei aleşi ai neamurilor între celelalte popoare, pentru rămăşiţa aleasă prin har să se mîntuiască *(Rom. 11, 5)*. *13.* „Şi voi umple acest templu, a zis Domnul, cu argint şi aur" *(Agheu 2, 8)*, cu cuvintele cereşti, care sînt ca aurul, încercat în foc *(Ps. 11, 7)*, şi cu lumina adevărului, care străluceşte în inimile sfinţilor prin aurul său duhovnicesc. Aceste bogăţii le dă bisericii Sale, cu ele se umplu comorile înţelepciunii şi slava sporeşte mai presus de slava templului pe care l-a avut înainte poporul ales. *14.* Pacea şi liniştea sufletului sînt mai presus de slava templului *(Agheu 2, 18)*, fiindcă pacea biruie orice simţămînt *(I Cor. 15, 28)*. Aceasta este pacea deasupra păcii care se va da după ce pentru a treia oară vor fi zguduite cerurile, mările, pămîntul şi deşerturile *(Filip. 4, 7)*, cînd vor fi nimicite puterile şi domniile. Cerul şi pămîntul vor trece şi toată faţa acestei lumi *(Matei 24, 35)* şi fiecare se va ridica cu sabia împotriva fratelui său, adică pătrunzînd cuvîntul în măduva sufletului *(Evrei 4, 12)*, încît se va nimici tot ce e potrivnic: carele din Efraim şi caii din Ierusalim, cum a zis Zaharia *(9, 10)*. Astfel va fi pace peste tot fără vreo împotrivire a patimilor trupeşti şi fără vreo piedică a minţii neîncrezătoare, pentru ca Hristos să fie toate în toţi, avînd inimile tuturora supuse Tatălui. *15.* De aceea Domnul şi spune către Sine Însuşi în chip tainic: „Te voi lua Zorobabel, şi te voi avea ca un inel de pecete, pentru că pe tine te-am ales" *(Agheu 2, 24)*, Atunci va fi şi sufletul nostru plin de pace, pentru ca să i se zică: „Întoarce-te, Sulamita, întoarce-te" *(Cînt. 7, 1)*, ceea ce însemnează paşnic, ca să mă folosesc de numele tău, Irenaeu! Atunci va primi în sine pe Hristos ca inel de pecete, va primi chipul lui Dumnezeu adică, pentru ca să fie după chipul Său, fiindcă „Precum este cel pămîntesc, aşa sînt şi cei cereşti" *(I Cor. 15, 48)*. Se cade ca şi noi să purtăm chipul ceresc, adică pacea. *16.* Dar ca să ştim că acesta este adevărul, ai în Cîntarea Cîntărilor, în ultimul capitol, cuvintele de dragoste desăvîrşită, pe care ţi le

spune şi ţie Hristos: „Ca pecete pe braţul tău mă poartă" *(Cînt. 8, 6)*, ca să strălucească pacea în inima ta şi Hristos în lucrările tale şi să se formeze în tine înţelepciunea, dreptatea şi mîntuirea. Sănătate, fiule, şi iubeşte-ne fiindcă şi noi te iubim.

Scrisoarea a XXXI-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. Ai socotit că trebuie cercetat cu grijă dacă există în faţa lui Dumnezeu vreo deosebire între cei ce au fost credincioşi din copilărie şi cei ce au devenit astfel mai tîrziu, în tinereţe sau la o vîrstă mai înaintată. Dumnezeiasca Scriptură nici această chestiune n-a trecut-o cu vederea şi n-a lăsat-o neatinsă. Nu fără rost Domnul Dumnezeul nostru spune către profetul Ioil: „Tînguieşte-te ca o mireasă încinsă cu sac după primul ei bărbat" *(Ioil 1, 8)*, îndurerat că mireasa este sinagoga, care înainte, în timpul fecioriei sale, fusese logodită cu Cuvîntul lui Dumnezeu, sau este sufletul, care pierzîndu-şi meritele de mai înainte, atît a căzut în scandal prin ticăloşiile păcatelor încît şi-a atras ura. Murdărită de neevlavie şi de noroiul necredinţei a ajuns să fie disprețuită şi cu totul îndepărtată de harul acelei logodnice care înainte meritase să audă cuvintele: „Te voi logodi cu mine în credinţă, dreptate şi dragoste" *(Osea 2, 19)*. *2.* Pe bună dreptate se tînguieşte cea care pierduse atîtea daruri preţioase şi suferise pagubă atît de grea de a-şi pierde virtuţiile de zestre, de a i se răpi logodnicul de fecioară. Prin meritele noastre, Cuvîntul lui Dumnezeu sau trăieşte pentru noi, sau moare. Dacă gîndurile şi faptele noastre sînt bune, Cuvîntul lui Dumnezeu trăieşte şi lucrează în noi; iar dacă lucrările şi cugetele noastre sînt întunecate, apune pentru noi soarele dreptăţii *(Mal. 4, 2)*. De aceea El învaţă că trebuie să fie tînguială pentru acel suflet. Căci după cum trebuie să se ospăteze şi să se bucure cei cu care se găseşte Logodnicul, tot aşa trebuie să plîngă acel suflet căruia i-a fost răpit Logodnicul, după cum s-a scris despre apostoli în Evanghelie că: „Vor veni zile cînd Mirele va fi luat de la ei şi atunci vor posti" *(Matei 9, 15)*. *3.* Deci şi acest suflet avea înainte bucurie şi tresăltare, pe cînd avea cuvînt de fecioară. Şi de aceea nu postea, fiindcă zilele erau de ospăţ şi de petrecere, pe cînd era de faţă Mirele, aducînd celor pentru care era de faţă semnele rodniciei, belşug de hrană cerească, gîlgîiri de vin, pentru a se veseli inimile oamenilor *(Ps. 103, 15)*. Dar după ce prin faptele sale şi-a pierdut Mirele, i se porunceşte să se pocăiască îmbrăcat în sac pentru păcatele sale şi să se plîngă pe sine însuşi, fiindcă pentru el a pătimit şi s-a răstignit pe cruce Hristos, Care este Cuvîntul feciorelnic. *4.* Dacă a venit din prima vîrstă şi nu pare a fi cunoscut acest suflet legătura cu altul, ci de la început a dăruit lui Hristos floarea feciorelnică a credinţei sale şi de tînăr a primit învăţăturile sfinte, dăruindu-se primelor taine ale evlaviei, el însuşi este israelit, din neamul patriarhilor cu sufletele vechilor strămoşi; acest suflet dacă ar fi păstrat nevă-

tămat mersul credinței ar fi cu adevărat ca o mireasă fecioară a cuvîntului, întocmai ca acela care a primit în el toată dreptatea: „Și-l va întîmpina ca o mamă și ca femeia tinereților îl va primi" *(Eccl. 15, 2). 5.* Celălalt suflet este cel **provenit de la neamurile străine, amîndouă logodite cu Dumnezeu Cuvîntul,** și aceasta este o mare taină, precum ți se arată în cartea Regilor. David a avut două soții, pe israelita Ahinoam și pe Abigail pe care a luat-o după aceea *(I Regi 25, 42-43).* Prima era o fire rece, a doua era plină de căldură și de har, suflet primitor și darnic, care a văzut chipul Tatălui și slava Lui. Aceasta a primit acea rouă a harului dumnezeiesc, precum se înțelege din numele ei. Ce este însă vocea Tatălui, dacă nu Cuvîntul lui Dumnezeu, care varsă în inimile tuturor ploaia credinței și a dreptății? *6.* De aceea, întors către acest suflet, spune așa de frumos David Abigailei: „Binecuvîntat fie Domnul Dumnezeul lui Israil, care te-a trimis acum în întîmpinarea mea" *(I Regi 25, 33).* Și de asemenea îi zice: „Mergi sănătoasă la casa ta ! Iată, am ascultat glasul tău și ți-am cinstit fața" *(I Regi 25, 35).* Iar în Cîntarea Cîntărilor *(2, 14)* sînt aceste cuvinte ale Mirelui către Mireasă: „Arată-ți fața ta și mă fă să aud glasul tău". *7.* Și atunci a fost lăsată să se ducă, fiindcă avea un alt bărbat, care se numea evreiește Nabal, ceea ce însemnează neînțelept, aspru, neprimitor, neomenos, rău, care nu știe să facă vreun bine cuiva. Dar după ce a murit bărbatul ei, dezlegată de legătura cu el, profetul David a primit-o ca soție. Prin legătura aceasta sînt arătate tainele Bisericii credincioase dintre neamurile străine. Aceasta, după ce i-a murit bărbatul cu care fusese unită înainte, a trecut la Hristos, bogată prin averea evlaviei, a umilinței și a credinței, dăruită și cu zestrea dragostei. *8.* Dar în acest loc nu este deplînsă ea,ci cealaltă, Ahinoam, care și-a folosit rău puterea față de fratele său. De aceea fratele s-a făcut dușmanul ei și de aceea despre persoana lui s-a spus: „Pusu-ne-ai pe noi pildă către neamuri, clătinare de cap între popoare" *(Ps. 43, 16).* Pe aceasta găsind-o diavolul în primejdie, ca un leu a trîntit-o la pămînt și i-a răpit bucuria, i-a răsturnat viția la pămînt și smochinul sub care obișnuia să se odihnească *(Mih. 4, 4)*, și a făcut ca roadele acestora să se usuce. *9.* Mîhnit că s-au uscat și că nu mai au roade, Dumnezeu zice către profet: „Tînguiește-te ca o fecioară încinsă cu sac după bărbatul din tinerețea ei" *(Ioil 1, 8)*, adică după bărbatul mort al sufletului de acest fel sau al sinagogii. În alt loc îi spune că și-a uitat de logodnic *(Osea 4, 6)*, și-a uitat de dragoste și har, că, abătîndu-se de la calea cea adevărată, și-a pierdut dragostea de soție. Pe bună dreptate prin cuvintele sale o mustră, amintindu-i mîngîierile și cuvintele de bună credință: Nu mă numeai ca pe un om al casei, ci ca pe un tată și îndrumător al fecioriei tale. *10.* Așadar, acestui suflet, prin a cărui nestăpînire a murit Cuvîntul lui Dumnezeu și a pierit acel cuvînt feciorelnic, i-a curmat jalea și îi aduce chezaș, ca să fie chemat la pocăință, pentru a putea merita dragostea. Pe celălalt suflet însă, cu bună înțelegere și tare frumos la chip ca Abigail, și-l cîștigase în luptă, după ce și-a

învins potrivnicii şi după ce a murit bărbatul care, îndîrjit în răutatea duhului său, se luptase din răsputeri pentru ca să nu-i fie luată frumoasa-i soție *(I Regi 25, 38–39)*. Ca un biruitor şi grijuliu mire, David îi arată atenție şi dragoste, îndepărtîndu-i toate pierderile frumuseții ei şi scoțîndu-i veşmintele robiei, ca şi cum i-ar fi înlăturat tot părul capului, adică mulțimea păcatelor, care par oarecum destul de multe în trupul nostru: „Fiindcă dacă bărbatul îşi lasă părul lung, aceasta este pentru el ocară" *(I Cor. 11, 14)*. În unitatea credinței să dovedească a ajunge la starea bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătății lui Hristos *(Efes. 4, 13)*, pentru ca să alunge orice tulburare a sufletului, să sporească în dragostea întemeiată pe Domnul Iisus şi să dobîndească pentru tot trupul creşterea trebuitoare. *11.* Acesta este sufletul tău, pe care legea ți-l arată în chipul unei **femei frumoase, pe care dacă o vei vedea între prăzile tale şi vei dori să ți-o iei de soție, „S-o aduci în casa ta" *(Deut. 21, 12)*, să-i încredințezi ei toate** cele lăuntrice ale casei tale, s-o faci stăpînă pe toate ale tale. Să-i înlături tot ce e de prisos, să-i tai părul şi unghiile; briciul să nu fie prea ascuțit, ca să n-o doară. Iar tu să laşi la o parte rămăşițele năravurilor tale şi simțirile deşarte. De aceea spune legea: „Tunde capul ei" *(Deut. 21, 12)*, pentru ca ochii celui înțelept, care sînt în capul lui *(Eccl. 2, 14)*, să nu se lovească de nici o piedică. „Şi va şedea", se spune mai departe, „treizeci de zile în casa ta" *(Deut. 21, 13)*, să-şi plîngă păcatele de la naştere şi născocirile celui mai rău tată, diavolul, care vrea s-o atragă pe cea pe care n-a născut-o el" *(Ieremia 17, 11)* şi, după ce va fi curățită prin acest număr tainic, să dobîndească de la soț cheile casei. *12.* De asemenea, bine zice: „Iar după aceea vei intra la ea" *(Ieremia 17, 11)*, pentru ca să fii în întregime în sufletul tău, să te aduni înăuntrul lui şi să locuieşti în el, cu el să stai de vorbă şi el să-ți fie toată viața ta, pentru ca să fii nu în trup, ci în duh, şi să ți-l faci tovarăş de viață. Ştiind că-ți va împărți numai lucruri bune, pătruns de harul lui să zici: „Am fost copil bun şi am avut parte de un suflet fără răutate" *(Înț. Sol. 8, 19)*, iar el să-ți răspundă: „Te voi lua şi te voi duce în casa mamei mele şi în foişoarele celei ce m-a născut" *(Cînt. 3, 4)*. Mama cea bună a sufletelor este acel Ierusalim care se află în cer. *13.* Va fi, aşadar, soția ta şi găsindu-te pe tine te va săruta. „Şi dacă după aceea nu-ți va mai plăcea" *(Deut. 21, 14)*, fiindcă îşi pedepseşte corpul şi-l dă robiei, nu vei răbda ca ea să fie roabă, adică să robească plăcerilor corpului, n-o vei supune trupului, ci-o vei lăsa să rămînă liberă. N-o vei înstrăina, adică n-o vei vinde, şi nici n-o vei disprețui, ci-i vei îngădui să slujească Dumnezeului său în neprihana credinței şi în cumpătarea bunelor lucrări. Sănătate, şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXXII-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. „Potîrnichea a strigat, a adunat ceea ce n-a născut" *(Ieremia 17, 11).* Îmi îngădui să iau începutul acestei scrisori de la sfîrşitul celei dinainte. Este vorba de o întrebare de cea mai mare însemnătate şi de aceea, ca să pot răspunde la ea, voi cerceta ce spune istoria despre firea acestei păsări. Căci şi o astfel de cercetare dovedeşte înţelepciune, de vreme ce şi Solomon a cunoscut firea vieţuitoarelor şi a vorbit despre turmele de vite, despre păsări, despre tîrîtoare, despre peşti *(III Regi 4, 39). 2.* Se spune că această pasăre este plină de vicleşug, de şiretenie, de prefăcătorie, pentru a şti în adîncime căile de a înşela pe vînător şi meşteşugurile lui, pentru ca să-l îndepărteze de puii ei. Ea nu trece cu vederea nici o încercare şi iscusinţă menite să alunge pe răufăcător de la cuibul şi de la adăposturile ei. Desigur, dacă vede că acesta este foarte aproape, îl păcăleşte în fel şi chip, pînă ce, dînd semn puilor săi să fugă, le prilejuieşte putinţa de a scăpa de primejdie. Cînd îşi dă seama că ei au scăpat, atunci se retrage şi ea, lăsîndu-l pe urmăritor înşelat de propriile lui vicleşuguri. *3.* Se spune de asemenea că împerecherile lor sînt amestecate, că bărbăţuşii se reped la femele cu furie, încălziţi de o puternică dorinţă, pentru împlinirea căreia se luptă cu alţi semeni ai lor. De aceea se socoteşte că merită să fie asemănată această vieţuitoare necinstită, răuvoitoare şi şireată, cu autorul cel mai viclean al necinstei, cu potrivnicul şi înşelătorul neamului omenesc. *3.* A strigat aşadar potîrnichea care şi-a primit numele de pierdere, acel satana care înseamnă potrivnicul – contrarius *(Num. 16, 2).* A strigat mai întîi în Eva *(Fac. 3, 1–5),* a strigat în Cain, în Faraon *(Ieş. 5, 2),* Datan, Abiron, Core *(Num. 16, 2).* A strigat în iudei, care au cerut să fie ei dumnezei pe cînd Moise primea legea *(Ieş. 32, 1).* A strigat iarăşi cînd ei au zis: „Să se răstignească, să se răstignească" *(Matei 27, 23)* şi „Sîngele Lui asupra noastră şi asupra fiilor noştri" *(Matei 27, 25).* A strigat cînd au cerut să aibă alt rege, să nu-L mai aibă rege pe Domnul Dumnezeu *(I Regi 8, 5).* A strigat în orice om mincinos şi viclean. *4.* Cu astfel de cuvinte şi-a adunat popoarele pe care nu le născuse el. Căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul şi asemănarea Sa *(Fac. 1, 27)* şi diavolul şi-a cîştigat, prin glasul înşelăciunii sale, pe om ca tovarăş. Şi-a adunat popoarele de neamuri, făcînd averi fără dreptate. De aceea într-un proverb despre bogatul lacom se spune că această potîrniche adună bogăţii fără dreptate. Dar Iisus al meu, ca un judecător bun, săvîrşeşte totul cu dreptate, fiindcă a venit, precum este scris, zicînd: „Eu sînt Acela al Cărui cuvînt este dreptatea şi judecata mîntuirii" *(Isaia 63, 1). 5.* Lipsindu-l de har pe acel diavol în chip de prepeliţă, i-a luat averile rău strînse de la mulţime, a chemat de la greşală sufletele neamurilor şi minţile naţiilor abătute de la calea cea dreaptă. Şi fiindcă-i ştia pe atîţia înşelaţi de glasul diavolului, pentru ca El Însuşi să descuie

cătuşele şi să dezlege lanţurile vechiului păcat, a strigat mai întîi în Abel, a strigat vocea sîngelui acestuia *(Fac. 4, 10)*. A strigat în Moise, căruia i-a zis: „De ce strigi la Mine?" *(Ieş. 14, 15)*. A strigat în Iosua Navi *(Iosua 1, 1)*. A strigat în David, care zice: „Am strigat către Tine, mîntuieşte-mă" *(Ps. 118, 146)*. A strigat în toţi profeţii. De aceea i se şi spune lui Isaia: „Strigă" şi el răspunde: „Ce să strig?" *(Isaia 40, 6)*. A strigat în Solomon, chemîndu-l cu cel mai puternic glas înţelepciunea: „Veniţi şi mîncaţi din pîinea mea, şi beţi din vinul pe care eu l-am amestecat cu mirodenii" *(Pilde 9, 5)*. A strigat şi în trupul său, precum grinda din căpriorul casei *(Avac. 2, 11)*. A strigat pentru ca să înconjoare şi să păcălească pe întinzătorul de curse, zicînd: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit?" *(Matei 27, 46)*. A strigat ca să scape de jefuire, răspunzînd tîlharului: „Amin, amin, zic ţie, că astăzi vei fi cu Mine în rai" *(Luca 23, 43)*. Astfel că unde a strigat Iisus pe dată acea potîrniche a fost părăsită de cei adunaţi în mijlocul zilelor sale de lucru. *6.* De aceea unii au socotit că este în firea potîrnichii şi obiceiul de a răpi ouăle altor păsări şi de a le cloci cu corpul său, pentru ca prin astfel de înşelăciune să aibă pui străini. Dar mama lor cea adevărată (scoate-i ciorii ochiul, cum spune proverbul; căci păsările îşi au şi ele meşteşugurile lor) cînd a băgat de seamă că i-a fost prădat cuibul şi că i-au fost răpite ouăle, sau că-i sînt puii în primejdie, prin vreo slăbiciune oarecare, chiar dacă are putere mai mică, îşi ia ca armă iscusinţa. Astfel, cu toată munca depusă de potîrniche pentru a-i hrăni, cînd aceşti pui au început să crească, atunci ea glăsuieşte duios şi-i cheamă ca şi cu o trîmbiţă a dragostei. Auzind acest glas al ei îşi recunosc mama firească şi o părăsesc pe cea care i-a crescut în cuibul ei. Astfel că potîrnichea ori de cîte ori vrea să-i adune pe cei pe care nu i-a născut, îi pierde pe cei pe care i-a socotit ai ei hrănindu-i. *7.* Aşadar, Iisus n-a strigat de prisos, ci pentru ca popoarele lumii întregi, care înşelate de glasul potîrnichii, de momeli şi de minciuni, se depărtaseră de adevăratul lor părinte, chemate înapoi să-l părăsească pe cel viclean la mijlocul zilelor sale de lucru, adică înainte de sfîrşitul acestui veac, din care ne-a răpit Domnul Iisus şi ne-a chemat la viaţa cea veşnică. Astfel că morţi pentru lume, noi trăim pentru Dumnezeu *(Rom. 6, 8)*. *8.* Aşadar, cînd această potîrniche a fost cu desăvîrşire părăsită de puiii care n-au fost ai ei din fire, atunci şi acel nebun pe care l-a ales Dumnezeu, l-a ruşinat pe cel înţelept, tare fiind, fiindcă „Dumnezeu a ales pe cele nebune ale lumii" *(I Cor. 1, 27)*. De aceea dacă pare cineva înţelept în acest veac, să fie nebun pentru ca să fie înţelept. Sănătate, fiule, şi iubeşte-ne, aşa cum faci, căci şi noi te iubim.

Scrisoarea a XXXIII-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. În scrisoarea de mai înainte am spus că trebuia să ne eliberăm sufletul de cele potrivnice şi să ne petrecem viaţa în nedespărţită tovărăşie cu sufletul.

Dar fiindcă pentru întărirea celor spuse am găsit în Deuteronom *(21, 15)* pildă de urmare, unde se vorbeşte despre un bărbat care avea două soţii: una nesuferită şi alta binevoitoare, să nu ţi se pară că este de prisos a atrage atenţia să nu se înţeleagă cumva că acest bărbat şi-a dobîndit două suflete, fiindcă aceasta în nici un caz nu se poate întîmpla. *2.* Să ţii seamă că uneori Scriptura vorbeşte în pilde, că într-un fel este arătată sinagoga şi în alt fel Biserica. Într-un fel este înfăţişat sufletul şi în altfel taina Cuvîntului, în altfel diferitele chipuri şi însuşiri ale sufletelor: aceste deosebiri le face cel ce judecă în duh. De aceea în capitolul următor al legii sînt cuprinse, după părerea mea, nu două suflete, ci două însuşiri deosebite ale aceluiaşi suflet. Există un chip de suflet uşuratic, care doreşte plăcerea, care fuge de muncă, se fereşte de necazuri, nu se gîndeşte la judecata lui Dumnezeu. El este iubitor, pare plăcut şi dulce după împrejurări, nu-şi oboseşte mintea, ci şi-o încîntă. Celălalt chip însă mohorît, care se istoveşte în rîvna pentru Dumnezeu, ca o soţie aspră, nu vrea să desfrîneze pe semenul său, nu rabdă, nu suportă, nu îngăduie nimic trupului, nu se lasă cu nimic în voia poftelor şi a desfătării, se fereşte de ceea ce e urît şi ruşinos, urmează asprimea trudei, greutăţile primejdiilor. *3.* Aşadar, dacă amîndouă i-au născut fii acelui bărbat, cea iubitoare, spune legea, nu va putea să pună pe fiul său primul născut mai presus de primul născut al celei nesuferite, de vreme ce ştie că fiul celei nesuferite este primul născut. Aici nu cred că este vorba pur şi simplu de o precumpănire, ci între doi primi născuţi are întîietate fiul celei nesuferite, fiindcă s-a născut întîi. Cel întîi născut este cel mai mare, dar şi sfinţii sînt întîi născuţi, fiindcă „Orice întîi născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului" *(Ieş. 13, 21; Luca 2, 23)*. Totuşi nu orice întîi născut

că sufletul se mişcă prin sine însuşi şi nu e mişcat de altceva, sau cum l-a socotit Aristotel, cu mintea sa pătrunzătoare, ca un fel de al cincilea element, ca o entelehie, din care îţi alcătuieşti în minte şi-ţi închipui substanţa sufletului. *2.* Despre aceasta te sfătuiesc să citeşti cartea Ezdra, care disprețuieşte acele explicaţii copilăreşti ale filosofilor şi care cu adîncă înţelepciune, primită pe temeiul revelaţiei, arată că sufletul este ceva mai presus de materie. *3.* Apostolul de asemenea, deşi nu aşa de lămurit, totuşi ca un bun dascăl şi duhovnicesc agricultor, care sădeşte în minţile ucenicilor semințele acunse ale învăţăturii, ne-a lăsat să înţelegem că sufletele noastre sînt creaţii mai înalte, alcătuiri mai presus de toate celelalte fiinţe sau lucruri. Cînd zice că „făptura a fost supusă deşertăciunii - nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o - cu nădejde, **pentru că şi făptura însăşi se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de** libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu" *(Rom. 8, 20-21)*, arată că nu fără însemnătate este harul sufletelor, prin a căror putere şi virtute neamul omenesc se înalţă între fiii lui Dumnezeu, cuprinzînd în el ceea ce i s-a dat pentru a avea chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Sufletele nu pot fi nici pipăite în vreun fel, nici văzute de ochii noştri trupeşti, fiindcă se aseamănă cu acele fiinţe nevăzute şi netrupeşti, şi prin firea lor sînt mai presus de ceea ce se simte sau este trupesc ca însuşire. Căci cele ce se văd sînt vremelnice, au semnul vremii şi se schimbă cu vremea *(Fapte 17, 18)*; dar cele ce nu se văd aparţin acelui bun veşnic şi suprem, trăiesc, sînt şi se mişcă prin ele înseşi şi nu rabdă să fie despărţite şi îndepărtate de acel bine în a cărui tovărăşie se găsesc. *4.* Aşadar, fiecare suflet, văzîndu-se închis în această hrubă a trupului, care totuşi nu-l coboară mai prejos de tovarăşia acestei locuinţe pămîntene, geme îngreuiat de legătura cu acest trup *(II Cor. 5, 4)*, fiindcă trupul stricăcios îngreuiază sufletul *(Înţ. Sol. 9, 15)*. Locuinţa pămîntească a sufletului îndepărtează mintea de multe cugetări, iar el, ştiind că umblă prin credinţă nu prin vedere, voieşte să plece din trup şi să fie lîngă Domnul *(II Cor. 5, 7-8). 5.* Să vedem, aşadar, cum fiinţa noastră este supusă deşertăciunii *(Rom. 8, 26)* nu din voia sa, ci din cea **dumnezeiască, voinţă care a hotărît să unească sufletele cu trupurile întru** nădejde, pentru ca nădăjduind cele bune să se arate vrednice de răsplata cerului. „Căci toţi ne vom înfăţişa judecăţii lui Dumnezeu, ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup" *(Rom. 14, 10; II Cor. 5, 10)*. De aceea sufletul fiecăruia să se gîndească mai dinainte că va avea să primească după meritele vieţii sale. Bine este zis: „după cele ce a făcut prin trup", adică după ceea ce a primit să conducă, pentru ca, dacă a condus bine, să-şi ia plata pe care a nădăjduit-o; iar dacă a condus rău, să-şi ia pedeapsa, fiindcă nu şi-a pus nădejdea în Dumnezeu, nici n-a dorit să fie între fiii lui Dumnezeu, să dobîndească slava adevăratei libertăţi. *6.* Ne-a învăţat Apostolul că fiinţa neamului omenesc este supusă deşertăciunii. Căci omul este atît cît este şi sufletul lui. Despre tovărăşia sufletului cu trupul zice: „Noi, care sîntem în acest trup,

suspinăm îngreuiaţi" *(II Cor. 5, 4)*. Iar David zice: „Omul cu deşertăciunea sa se aseamănă" *(Ps. 143, 4)*, şi „Tot omul cît trăieşte este o întreagă deşertăciune" *(Ps. 38, 6)*. Aşadar voinţa omului în acest veac este deşertăciune. Acestei deşertăciuni îi este supus sufletul. Cînd cel sfînt face cele ce sînt ale trupului nu le face de voie, ci „din pricina aceluia care a supus-o întru nădejde" *(Rom. 8, 20)*, face să i se supună. Dar după această pildă a sufletului să mergem către celelalte făpturi ale lui Dumnezeu. *7.* Priveşte soarele, luna şi stelele, care strălucesc cu atîta lumină, ele sînt totuşi făpturi şi, fie că răsar, fie că apun, după rînduiala din veci a Creatorului, zi şi noapte sînt pe cer neadormite pentru a-şi îndeplini sarcina care le-a fost dată. De atîtea ori soarele este învăluit de nori, de atîtea ori nu se mai vede din pricina pămîntului şi prin răsfrîngerea razelor sale au loc eclipsele, fiindcă, precum spune Scriptura: „Luna îşi cunoaşte apusul său" *(Rom. 103, 20)*. Ştie cînd luminează cu lună plină şi cînd este fără lumină. Şi stelele care, cînd sînt acoperite de nori, dispar vederii noastre, slujesc acestei lumi nu de voia lor, ci întru nădejde, fiindcă nădăjduiesc harul ostenelii lor de la Cel Care le-a aşezat în slujbă. Ele pentru El există, adică din voinţa Lui. *8.* Şi nu este de mirare că-şi îndeplinesc slujba, de vreme ce ştiu că Domnul lor şi Creatorul tuturor din cer şi de pe pămînt a primit slăbiciunea trupului nostru, starea fiinţei noastre. Dar de ce ele nu-şi rabdă stricăciunea, cînd Domnul tuturor s-a umilit pînă la moarte pentru toată lumea, a luat chip de rob *(Filip. 2, 7)* şi păcatul lumii, blestem făcîndu-Se pentru noi? *(Galat. 3, 13)*. Fiinţele cereşti, imitînd bunătatea Lui, deşi suspină că sînt supuse deşertăciunii acestei lumi, se mîngîie totuşi că se vor libera de robia stricăciunii, că vor veni în libertatea slavei şi în adopţiunea fiilor lui Dumnezeu, spre răscumpărarea tuturor: „Cînd va intra tot numărul păgînilor, atunci întregul Israel se va mîntui" *(Rom. 11, 20)*. De ce să nu ierte acest popor Cel Care iartă pe prigonitorul Său, deşi acesta a zis: „Răstigneşte-L, răstigneşte-L" *(Ioan 19, 6)* şi „Sîngele Lui asupra noastră şi asupra copiilor noştri" *(Matei 27, 25)*. Dar şi fiinţele cereşti sînt supuse deşertăciunii *(Rom. 8, 20)*, avînd şi acestea nădejde. De aceea, dragostea de adevăr şi mîntuirea tuturor vor îngădui ca necredinţa şi desfrînarea acestora, alunecate în deşertăciunea acestei lumi, să se îndrepte totuşi către iertare. *9.* Aşadar, ca să încheiem, şi acest soare atît de mare şi de impunător, şi acea lună pe care întunericul nopţii n-o acoperă, şi acele stele care sînt podoabele cerului, acum rabdă robia strîcăciunii. Fiindcă tot trupul este muritor, fiindcă şi cerurile vor pieri, şi cerul şi pămîntul vor pieri *(Matei 24, 35)*. Iar după aceea şi soarele şi luna şi celelalte stele se vor odihni în slava fiilor lui Dumnezeu, cînd „Dumnezeu va fi toate în toţi" *(I Cor. 15, 28)*. Dumnezeu să fie în tine şi în noi prin plinătatea şi mila Sa. *10.* Oare îngerii înşişi, care îndeplinesc diferite slujbe în această lume, precum citim în Apocalipsa lui Ioan *(3)*, credem oare că ei nu suspină cînd li se cere să slujească pedepselor şi nimicirilor? Ei, avînd viaţă fericită, ar dori mai degrabă să se întoarcă la

starea liniştii lor de mai înainte, decît să fie amestecaţi ca pedepsitori ai păcatelor noastre. Căci cei care se bucură de răscumpărarea unui singur păcătos, suspină în faţa pedepselor pe care le primesc atîţia păcătoşi. *11.* Dacă aşadar şi fiinţele şi puterile cereşti rabdă robia stricăciunii, dar trăiesc în nădejdea că după aceea se vor bucura pentru noi şi cu noi, să ne mîngîiem şi noi că suferinţele acestui timp vor fi în nădejdea şi aşteptarea slavei. Fii sănătos, fiule, şi gîndeşte-te la noi, cum ne gîndim şi noi la tine.

Scrisoarea a XXXV-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Scrisoarea de mai înainte a răspuns întrebării tale; aceasta este o parte a răspunsului meu, care nu înlătură, ci-l întregeşte pe cel dinainte. Pe cînd mă gîndeam la cele ce ţi-am scris, îţi mărturisesc că mi-au venit în minte şi m-au neliniştit cuvintele Apostolului: „Ştim că toată făptura suspină" *(Rom. 8, 22).* Mai înainte el zisese: „Făptura a fost supusă deşertăciunii" *(Rom. 8, 20).* N-a zis că toată făptura, ci numai că făptura a fost supusă deşertăciunii. Şi a mai spus: „Pentru că şi făptura însăşi se va izbăvi din robia stricăciunii" *(Rom. 8, 21).* Dar a treia oară a adăugat că toată făptura suspină *(Rom. 8, 22). 2.* Ce vrea să arate acest adaos, dacă nu că nu toată făptura este supusă deşertăciunii şi că, dacă nu e toată supusă deşertăciunii, nu toată va scăpa de robia stricăciunii? De ce să scape cea care este scutită şi neatinsă de supunerea deşertăciunii şi de robia stricăciunii? Dar poate că suspină toată nu în osteneala sa, ci în cea a noastră şi poate că dă naştere totodată acelui duh al mîntuirii, duh al bucuriei, aşteptînd adopţia între fiii lui Dumnezeu, pentru ca din răscumpărarea neamului omenesc să dobîndească veselia şi bucuria de obşte. Aşadar toată făptura deplînge munca noastră sau pentru sine în întregime, sau numai un mădular al trupului său, al cărui cap este Hristos. Dar înţelege cum vrei, fii aşa cum am zis eu, fii simplu, cum a zis Apostolul, că toată făptura, fiind supusă deşertăciunii şi stricăciunii, suspină şi geme. *3.* Acum să vedem ce a mai adăugat: „Şi nu numai atît, ci şi noi, care avem pîrga Duhului, şi noi înşine suspinăm în noi, aşteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru *(Rom. 8, 23).* Ce este înfierea am spus şi mai înainte şi de aceea trebuie să ne întoarcem pentru a înţelege mai bine aceasta. *4.* Cine ucide cu duhul faptele trupului, zice Apostolul *(Rom. 8, 13),* va fi viu. Nu este de mirare că va fi viu, de vreme ce se face fiu al lui Dumnezeu cel ce are Duhul lui Dumnezeu. Pînă într-atît devine fiul lui Dumnezeu, încît nu primeşte duhul robiei, ci duhul înfierii, fiindcă Sfîntul Duh dă duhului nostru mărturia că sîntem fiii lui Dumnezeu. Această mărturie este a Sfîntului Duh, care strigă în inimile noastre: „Avva, Părinte!", cum este scris în epistola către galateni *(4, 6).* Este totodată şi marea mărturie că sîntem fiii lui

Dumnezeu, întrucît sîntem moştenitori ai lui Dumnezeu, dar împreună moştenitori ai lui Hristos *(Rom. 8, 16–17)*. Cel împreună moştenitor cu Hristos se preamăreşte împreună cu El cel care, pătimind pentru sine, pătimeşte şi pentru El. *5.* Ca să ne îndemne la pătimire, adaugă că toate pe care le suferim sînt mici şi nevrednice de noi, fiindcă pentru truda noastră ni se dă răsplata atît de mare a bucuriilor viitoare. Aceasta se va descoperi în noi *(Rom. 8, 18)* cînd, formaţi după chipul lui Dumnezeu, vom merita să privim faţă către faţă slava Sa. *6.* Şi, ca să înalţe măreţia descoperirii viitoare, a adăugat că şi făptura aşteaptă această descoperire a fiilor lui Dumnezeu, care acum este supusă deşertăciunii, nu de voie, ci întru nădejde, fiindcă nădăjduieşte de la Hristos harul slujirii Sale şi fiindcă prin ea va fi eliberată de robia stricăciunii, pentru ca să fie primită în libertatea slavei cuvenite fiilor lui Dumnezeu, să fie împreună libertatea făpturii şi a fiilor lui Dumnezeu, cînd va fi descoperită slava lor. Dar acum, cînd slava este amînată, suspină toată făptura, aşteptînd slava înfierii şi răscumpărării noastre, dînd naştere acelui duh al mîntuirii şi voind să se elibereze de robia deşertăciunii. *7.* Acesteia i-a adăugat Apostolul şi suspinul sfinţilor, care au pîrga duhului, fiindcă şi ei suspină. Cu toate că sînt siguri de meritele lor, totuşi ei suferă pînă ce va fi răscumpărarea întregului trup al Bisericii. De vreme ce încă pătimesc mădularele corpului lor, cum să nu pătimească şi alte mădulare, chiar mai presus de ale lor, împreună cu mădularele truditoare ale unui singur trup? *8.* De aceea, a zis Apostolul, cred eu că atunci Se va fi supus şi Fiul Însuşi, Căruia I s-au supus toate *(I Cor. 15, 28)*. Căci cei ce încă se trudesc nu sînt încă supuşi. În ei poate încă însetează Hristos, încă flămînzeşte, încă este gol, pentru că ei nu îndeplinesc cuvîntul lui Dumnezeu, nu-L îmbracă pe Hristos, Care este îmbrăcămintea celor credincioşi, ocrotirea celor supuşi. Dar şi cei în care El este bolnav încă au nevoie de lecuire şi de aceea încă nu sînt supuşi; căci aceasta este supunere a puterii, nu a slăbiciunii, iar în cei puternici şi care îndeplinesc poruncile lui Dumnezeu este supus Fiul lui Dumnezeu. Acum însă se trudeşte mai mult în aceia care nu vin în ajutorul celor ce se trudesc, decît în aceia care cer să li se vină în ajutor. Aceasta este tălmăcirea adevărată şi plină de credinţă a supunerii Domnului Iisus Hristos, Care de aceea se supune, pentru ca Dumnezeu să fie toate [illegible]; *9.* Am căutat înţelesul apostolic, acum să vedem cine sînt cei ce au pîrga Duhului *(Rom. 8, 23)*. Pentru aceasta să întrebăm ce spune legea despre pîrgă şi despre primele roade: „Nu întîrzia a-Mi aduce pîrga ariei tale şi a teascului tău" *(Ieş. 22, 29)*. Şi mai jos: „Cele dintîi roade ale ţarinii tale să le aduci în casa Domnului Dumnezeului tău" *(Ieş. 34, 26)*. Una este pîrga şi alta este dijma. Pîrga este de un har mai mare, de o sfinţenie cu totul deosebită. De aceea a căutat Domnul spre Abel, fiindcă acesta n-a întîrziat cu darul său şi I-a dăruit din pîrga oilor sale *(Fac. 4, 4)*. Cu toate că unii fac deosebire între pîrgă şi primii născuţi, prin aceea că, după ce au cules recolta, dăruiesc primele seminţe

de pe arie, totuşi ceea ce se ridică mai întîi din seceriş aceea se dăruieşte Domnului. Dar despre aceasta vom vorbi altă dată. Se pare că toată recolta de pe arie se sfinţeşte prin darul pîrg ii, dar mai sfinţită este pîrga. *10.* În chip asemănător pîrgii sînt sfinţii Domnului, mai ales Apostolii. Căci mai întîi i-a aşezat Dumnezeu în biserică pe Apostoli *(I Cor. 12, 28),* care au proorocit şi au binevestit pe Domnul Iisus, fiindcă ei l-au primit cei dintîi. L-a primit profetul Simeon *(Luca 2, 28),* profetul Zaharia *(Luca 1, 5),* fiul Său Ioan *(Ioan 3, 2),* apoi **Natanail, în a cărui inimă vicleşug nu era (Ioan 1, 47) şi de aceea se odihnea** sub smochin Iosif numit cel drept, care L-a înmormîntat *(Luca 23, 53).* Aceştia sînt pîrga credinţei noastre, dar totuşi este aceeaşi fiinţă în celelalte seminţe de pîrgă, chiar dacă în unele harul este mai mic. „Căci Dumnezeu poate şi din pietre să ridice fii lui Avraam" *(Matei 3, 9). 11.* Iată, ai un exemplu despre Domnul Iisus. La învierea morţilor El este numit întîiul născut din morţi *(Col. 1, 18).* Însuşi Apostolul L-a numit pîrgă zicînd: „În Hristos toţi vor învia, dar fiecare în rîndul cetei sale. Hristos începătură, apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui" *(I Cor. 15, 22-23).* Acelaşi adevăr este în trupul Lui, care este şi în noi, dar El se zice şi Întîiul-Născut din morţi, fiindcă Cel dintîi a înviat, şi pîrgă, fiindcă este mai sfînt decît toate roadele, El Care a sfinţit pe celelalte roade din rîndul lor. Este şi începutul lor El, Care este după chipul, ca şi chipul lui Dumnezeu Cel nevăzut *(Col. 1, 25),* în Care, potrivit dumnezeirii Lui, nu este nimic trupesc, nimic vremelnic, fiindcă este strălucirea slavei, chipul fiinţei Lui Dumnezeu *(Evr. 1, 3).* Am folosit cuvintele Apostolilor ca să arăt ce este pîrga. *12.* Pîrga noastră aşadar o formează Apostolii, aleşi din roadele existente bineînţeles în acel trup şi timp. Despre ei s-a zis: „Şi mai mari decît acestea veţi face" *(Ioan 14, 12),* căci în ei s-a revărsat harul lui Dumnezeu. Ei, îţi spun, suspinau, aşteptînd răscumpărarea trupului întreg, şi suspină şi acum. Fiindcă este osteneala multora care încă şovăie, ca acela care se găseşte aproape de ţărm, dar este încă pe jumătate lovit de valuri: suspină şi se opinteşte pînă ce scapă cu totul. Suspină, fără îndoială, cel ce încă ne spune: „Cine este slab şi eu să nu fiu slab?" *(II Cor. 11, 29). 13.* Să nu fim neliniştiţi, aşadar, de faptul că s-a scris: „Şi cei ce avem pîrga Domnului şi a Duhului suspinăm în noi înşine aşteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru" *(Rom. 8, 23).* Se înţelege limpede că acela care au pîrga Duhului suspină, aşteptînd înfierea. Această înfiere este răscumpărarea trupului nostru întreg,care ca un fiu al lui Dumnezeu, prin adopţiune va vedea faţă către faţă acel bun veşnic şi dumnezeirea. Căci sîntem înfiaţi de Dumnezeu în Biserică, atunci cînd strigă Duhul Fiului Său:„Avva Părinte" *(Gal. 4, 6),* precum se spune în epistola către galateni. Va fi desăvîrşită acea înviere cînd vor învia în nestricăciune, cinste şi slavă cei ce merită să vadă faţa lui Dumnezeu, căci atunci se va socoti răscumpărată starea omenească. De aceea Apostolul se preamăreşte zicînd: „Prin nădejde ne-am mîntuit" *(Rom. 8, 24).* Nădejdea mîntuirii ca şi credinţa, după care se spune:

„Credința ta te-a mîntuit" *(Luca 8, 24). 14.* Aşadar făptura care nu de la sine, ci în nădejde este supusă deşertăciunii, prin nădejde se mîntuie *(Rom. 8, 42).* La fel şi Pavel, care ştia că a muri este pentru sine un cîştig, deşi se socotea dezlegat de trup pentru Hristos *(Filip. 1, 21-23),* rămînea totuşi în trup, pentru aceia pe care-i cîştiga pentru Hristos *(Filip. 1, 24).* Iar nădejdea ce este altceva decît aşteptarea celor viitoare? De aceea spune Apostolul: „Nădejdea care se vede nu mai este nădejde" *(Rom. 8, 24).* Nu cele care se văd, ci cele care nu se văd sînt veşnice *(II Cor. 4, 18).* Într-adevăr, cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede şi are? *(Rom. 8, 24).* Dacă cele ce vedem avem, cum să nădăjduim că le avem? Aşadar nu se vede nimic din cele nădăjduite: „Cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit le-a pregătit Dumnezeu pentru cei ce-L iubesc pe El" *(I Cor. 2, 9). 15.* Dar dacă nu se poate nădăjdui ceea ce se vede, unii nu înțeleg bine adevărul lucrurilor. Căci „cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede?" Sau poate trebuie să ne întrebăm „de ce nădăjduieşte cineva ceea ce vede" sau de ce aşteaptă? Adevărul este că nădăjduim ce nu vedem. Şi de aceea, oricît de îndepărtat ni s-ar părea că este de noi un lucru, îl aşteptăm cu răbdare. „Aşteptînd, zice psalmistul, am aşteptat pe Dumnezeu şi S-a plecat spre mine" *(Ps. 39, 1).* De aceea, aşadar, aşteptăm cu răbdare, fiindcă „bun este Domnul pentru cei ce se ostenesc pentru El" *(Pilde 15, 20).* Şi răbdarea este un chip de osteneală pentru Domnul. Aşteptarea a ceea ce nădăjduim şi nu vedem. Bine face cel ce nădăjduieşte şi aşteaptă cele ce nu se văd. El de aceea rabdă, pentru că-şi îndreaptă mintea spre tot ceea ce există. *16.* Frumos s-a spus: „Dar nădejdea care se vede nu mai este nădejde" *(Rom. 8, 24),* fiind vorba de puterile acestui veac, de onoruri, de bogății. Vezi pe cineva urcat în rang, în trăsuri de gală; el n-are nici o nădejde în trăsurile care se văd. Nici în stihiile cerului nu este nădejde, ci în Domnul cerului. Nici caldeul n-are nădejde în stelele pe care le cercetează, nici bogatul în moşiile sale, nici cămătarul în cîştigurile sale. Acela are nădejde, care-şi pune nădejdea în Cel pe care nu-L vede, adică în Domnul Iisus, Care este în mijlocul nostru şi nu Se vede *(Ioan 1, 26).* Căci „ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit cele ce a pregătit Domnul pentru cei ce-L iubesc pe El" *(I Cor. 2, 9).*

Scrisoarea a XXXVI-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Scrisorile noastre se leagă una de alta în aşa chip încît parcă am fi împreună, vorbind față către față. Astfel că avem materie pentru a le scrie, pornind eu de la întrebările tale, iar tu de la răspunsurile mele. *2.* Mi-ai scris că n-ai înțeles bine care este Duhul despre care se scrie că „Se roagă pentru noi cu suspine negrăite" *(Rom. 8, 26).* Dar să mai citim o dată cuvintele dinaintea acestora, pentru ca să devină pentru noi limpede ceea ce căutăm: „De aseme-

nea, zice Apostolul, şi Duhul vine în ajutor slăbiciunii noastre pentru rugăciune". Oare nu ţi se pare sfînt Duhul care ne este de ajutor, precum este acela despre care se zice: „Ajutorul meu eşti Tu, să nu mă părăseşti şi să nu Te uiţi la mine cu dispreţ, Dumnezeul mîntuirii mele" *(Ps. 26, 9). 3.* Ce duh ar putea să-l înveţe pe Pavel să se roage? Duhul lui Hristos, ca şi Hristos, îi învaţă pe ucenicii Săi cum să se roage *(Luca 11, 1).* Dar după Hristos cine ar învăţa, dacă nu Duhul Lui, pe care El Însuşi L-a trimis ca să ne înveţe şi să ne îndrumeze rugăciunile? Ne rugăm cu duhul, dar ne rugăm şi cu mintea *(I Cor. 14, 15).* Pentru ca mintea să se poată ruga cum se cuvine, o călăuzeşte Duhul şi o duce pe calea cea dreaptă, pentru ca să nu se furişeze cele trupeşti *(Ps. 142, 10),* să nu se furişeze nici cele mai mici, dar nici cele mai mari decît puterile noastre, căci: „Fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos" *(I Cor. 12, 7).* De asemenea mai găsim scris: „Căutaţi cele mari, şi cele mici se vor adăuga vouă. Căutaţi cele cereşti, şi cele cereşti vi se vor adăuga" *(Matei 6, 33). 4.* Deci vrea să cerem cele mari, nu să zăbovim în cele pămînteşti. El ştie ce să dea „împărţind fiecăruia deosebi, după cum voieşte" *(I Cor. 12, 11).* Uneori spune, ştiind măsura, pe care noi n-o cunoaştem: Nu puteţi să primiţi îndată acestea. Cer pentru Mine pătimirea muceniciei; Duhul Sfînt este sîrguitor *(Matei 26, 41).* Dar văzînd slăbiciunea trupului meu, ca să nu pierd pe cele mici dorind pe cele mari, zice: Nu poţi să le primeşti pe acestea. Multe prilejuri de mucenicie am avut, dar am fost întors de la ele de către Domnul Care, ca un medic bun, ştie ce hrană îi este potrivită celui slab şi cînd să i se dea aceasta pentru întărirea sănătăţii. Uneori sănătatea atîrnă de felul hranei; dacă primeşti ceva nepotrivit, sau care nu se cade, primejdia este gata. *5.* Dar fiindcă nu ştim să ne rugăm şi cum să cerem, Se roagă pentru noi Duhul Sfînt *(Rom. 8, 26).* Duhul este al apărătorului nostru Iisus Hristos. El pentru noi Se roagă cu suspine negrăite, pentru noi suferă *(Isaia 53, 4).* Şi Dumnezeu Tatăl zice: „Mă doare inima" *(Ieremia 4, 19).* În multe locuri citim că El se umileşte şi suferă pentru noi, suspină ca să ridice păcatele noastre, ne învaţă să facem pocăinţă. Este suspinul cel plin de dragoste şi de vrednicie, despre care profetul spune: „Suspinul meu nu s-a ascuns de Tine" *(Ps. 37, 9).* Nu se ascundea proorocul ca Adam, ci zicea: „Eu sînt păstorul, eu am greşit, pe mine pedepseşte-mă; aceste oi cu ce au greşit?" *(I Cron. 21, 17). 6.* Din aceasta, aşadar, se vede că suspinul este al Duhului lui Dumnezeu. Acel suspin al profetului este şi el într-adevăr de nespus, fiindcă este ceresc. Şi cuvintele pe care le-a auzit Pavel în cer sînt de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască *(II Cor. 12, 4);* iar cele asemenea ascunse oamenilor sînt cunoscute lui Dumnezeu. El cunoaşte totul, fiindcă este cercetătorul inimii lor *(Rom. 8, 27).* Dar le cercetează pe cele pe care Duhul le-a purificat. Ştie aşadar Dumnezeu ce cere Duhul şi care este înţelepciunea Duhului, ştie ce vrea pentru sfinţi, precum este scris: „Duhul se roagă pentru noi" *(Rom. 8, 26).* Pentru cine a pătimit Hristos, pentru cine Şi-a vărsat

sîngele Său, pentru acela se roagă şi Duhul.Fii sănătos şi iubeşte-ne ca un fiu, fiindcă şi noi te iubim.

Scrisoarea a XXXVII-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

1. Nu de mult, într-o convorbire întemeiată pe vechile noastre simţăminte de prietenie, mi-ai mărturisit că ai fi fost foarte încîntat dacă mi-aş lua sarcina să tălmăcesc în faţa poporului ceva din scrierile Apostolului Pavel. Ele au un cuprins adînc, cu cugetări care pe ascultător îl înalţă, iar pe tălmăcitor îl înflăcărează. În afară de aceasta, în cele mai multe din învăţăturile sale grăieşte în aşa chip încît cel ce vorbeşte despre el nu mai găseşte nimic de adăugat, iar dacă vrea să spună ceva, face treabă mai mult de grămătic decît de predicator. *2.* În propunerea ta recunosc şi simţămîntul prieteniei vechi, dar şi dragostea harului părintesc *(căci vechimea are ceva în tovărăşie cu mai mulţi, dar dragostea părintească nu)*, şi fiindcă socoteşti că prea pe scurt am făcut ceea ce ceri, mă voi supune voinţei tale, sfătuit şi îndemnat de exemplul meu, care nu-mi este cel mai greu,fiindcă mă voi imita pe mine însumi, nu pe cineva însemnat, dacă mă întorc la unele deprinderi neînsemnate ale mele. *3.* Privitor la învăţături, arătam în vorbirea mea chipul şi icoana vieţii fericite, şi socotesc că am făcut o astfel de expunere încît poate că-mi vor găsi cusururi multe alţii, dar nu tu, bunul meu prieten. Şi chiar dacă e mai greu să plac judecăţii tale, decît altora, totuşi greutatea judecăţii tale va fi micşorată de simţămintele dintre noi şi aceasta mă încîntă. *4.* Scrisoarea mea grăieşte despre unele lucruri la care m-am gîndit în lipsa ta şi se ocupă de învăţăturile Apostolului Pavel, care ne cheamă din robie la libertate prin cuvintele: „Cu preţ aţi fost cumpăraţi, nu vă faceţi robi oamenilor" *(I Cor.7, 23)*, arătînd că libertatea noastră stă în cunoaşterea înţelepciunii. Această idee a fost frămîntată şi dezbătută de foarte mulţi filosofi de seamă, care spun că orice înţelept este liber şi că, dimpotrivă, orice neînţelept este rob. *5.* Dar nu cu mult mai înainte a afirmat aceasta fiul lui David, care a spus: „Nebunul se schimbă ca luna" *(Înţ. Sir. 28, 11)*. Înţeleptul nu este înfrînt de teamă, nu se schimbă în faţa puterii altuia, nu se îngîmfă în biruinţe şi nu se prăbuşeşte din pricina înfrîngerilor. Unde există înţelepciunea, acolo este puterea sufletească; acolo e statornicie şi bravură. Înţeleptul este acelaşi sufleteşte, nu-l micşorează şi nu-l măreşte schimbarea lucrurilor, nu priveşte lucrurile numai la suprafaţă, ca un copil, nu este purtat de orice vînt al învăţăturii, ci rămîne în Hristos, avînd temelia harului şi rădăcinile credinţei. Aşadar, înţeleptul nu este zguduit de unele lipsuri, nu cunoaşte feluritele schimbări ale sufletului ci va străluci ca Soarele dreptăţii în împărăţia Tatălui *(Matei 13, 43)*. *6.* Să vedem totuşi mai deplin din ce învăţătură şi

înțelepciune își trage izvorul filosofia. Oare nu cumva mai întîi trebuie să vorbim de Noe? Acesta, cînd a aflat că fiul său Ham a rîs că și-a văzut tatăl gol, l-a blestemat zicînd: „Blestemat să fie Ham. Robul robilor să fie la frații săi" *(Fac. 9, 25)* și i-a făcut peste el stăpîni pe frații lui, care au socotit că bătrînețea tatălui trebuie cinstită cu înțelepciune. *7.* Oare nu este izvor al tuturor învățăturilor acel Iacob care, turnînd în inimile tuturor dorința de astfel de cercetări, a fost pe drept pus prin înțelepciunea sa mai presus de fratele lui mai mare? *(Fac. 27, 29).* Cu atît mai mult tatăl, care prin dragostea lui părintească își iubea pe amîndoi fiii, dar judecata pentru ei nu era la fel *(căci simțămintele sînt firești, dar judecățile se formează după merite),* îi dăruie unuia dragostea, iar celuilalt mila sa, celui înțelept dragostea, iar celui neînțelept mila. Fiindcă nu se putea înălța la virtute prin propriile lui forțe, nici să se înalțe prin mersul său, a fost binecuvîntat să slujească fratelui și să-și fie sieși slujitor, arătînd astfel că neînțelepciunea este mai rea decît robia, că robia îi este leacul, fiindcă neînțeleptul nu se poate conduce și, dacă nu are o frînă, se prăbușește din vina lui. *8.* Așadar tatăl, chibzuind cu grijă, l-a făcut slujitor al fratelui său, pentru ca să se conducă după sfaturile lui. De aceea înțelepții, puși mai mari peste popoarele fără pricepere, conduc cu puterea lor nebunia mulțimilor pentru ca acestea să fie stăpînite cu forța, silite fără voia lor, prin autoritatea puterii, să se supună celor înțelepți și să asculte de legi. Așadar celui neînțelept i-a impus jugul ca unui învins și i-a tăgăduit libertatea, făcîndu-l să trăiască sub sabie. Ca să nu alunece în vreo faptă nesăbuită, l-a pus pe fratele lui mai mare peste el, pentru ca să-și ducă viața supus autorității și frîului acestuia. Dar fiindcă robia își are marginile ei *(din trebuință este mai slabă, iar din voință mai puternică, și este de preț binele care se face nu din trebuință, ci din voință)* de aceea mai întîi i-a impus jugul trebuinței, iar după aceea i-a dat binecuvîntarea supunerii de voie. *9.* Deci nu firea îl face rob, ci neînțelepciunea, nu slobozirea dă libertate, ci învățătura. Esau s-a născut liber, dar a devenit rob. Iosif a fost vîndut în robie *(Fac. 37, 28)* și a fost ales în putere *(Fac. 41, 41).* Totuși nu disprețuia ascultarea, ci se ținea în culmea virtuții, păstra libertatea nevinovăției, autoritatea celui fără de greșeală. De aceea frumos spune psalmistul: „Rob a fost vîndut Iosif. Smeritu-l-au punînd în obezi picioarele lui" *(Ps. 104, 17-18).* A spus deci: „rob a fost vîndut", nu rob a fost făcut, „punîndu-i în obezi picioarele", nu sufletul. *10.* Cum a fost umilit acest suflet, despre care zice: „Prin fier a trecut sufletul lui" *(Ps. 104, 18)*? De vreme ce păcatul trecea prin sufletele altora *(fierul este păcatul și se poate trece prin el)* sufletul sfîntului Iosif n-a stat deschis în fața păcatului pentru ca păcatul să pătrundă în el. Ca stăpîn n-a fost atras de momelile poftelor și n-a simțit flăcările plăcerilor deșarte, fiindcă ardea de dorul harului dumnezeiesc. De aceea frumos s-a spus despre el: „Cuvîntul Domnului l-a aprins" *(Ps. 104, 19),* cuvînt cu care a stins săgețile de foc ale diavolului. *11.* Cum a fost rob acesta, care a învățat pe mai marii poporului în

acea vreme de foamete să ia măsuri împotriva lipsurilor? Sau cum a fost rob cel care a stăpînit tot pămîntul şi a pus sub ascultare tot poporul egiptean *(Fac. 47, 20)*? Nu ca să osîndească starea de robie ruşinoasă, ci ca să aşeze bir, în afară de avutul preoţesc, pe care l-a păstrat fără impuneri, pentru ca şi la egipteni să fie neatinsă rînduiala preoţească. *12.* Aşadar nu vinderea l-a făcut rob. Fusese, într-adevăr, vîndut neguţătorilor, dar dacă ai în vedere preţul, îi vei găsi pe mulţi care şi-au cumpărat fete frumoase şi care, cuceriţi de dragostea acestora, s-au predat singuri în robia ruşinii. Era văzută Apeme, ţiitoarea regelui Darius, şezînd la dreapta lui, scoţîndu-i diadema de pe cap şi punînd-o pe creştetul său, dîndu-i palme peste faţă cu mîna stîngă regelui, care o privea cu gura căscată şi se bucura dacă femeia îi rîdea. Iar dacă ea se supăra, el se socotea un amărît şi un nefericit; căci deşi sub puterea lui, o linguşea rugînd-o să se împace cu el *(III Esdra 4, 29-31). 13.* Dar de ce să căutăm exemple atît de îndepărtate? Nu vedem adesea că părinţi, ajunşi sub stăpînirea piraţilor sau a barbarilor sălbatici, sînt răscumpăraţi cu bani de către fiii lor? Oare sînt legile banului mai puternice decît legile firii? Oare poate fi robită dragostea de părinţi? Mulţi sînt cumpărători de lei şi totuşi nu sînt stăpîniţi de lei, ci chiar nevoiţi să fugă şi să se ascundă, dacă i-au văzut că şi-au scos legăturile de la gît. N-aduce nici o chezăşie banul, care adesea îşi cumpără stăpînul sau registrele de venituri, care de multe ori aduc judecată şi robie negustorului. Vînzarea nu schimbă firea, nu răpeşte libertatea înţelepciunii. Mulţi oameni liberi sînt de fapt robi ai unei slugi înţelepte precum este scris *(Pilde 17, 2)*, căci o slugă deşteaptă conduce pe un stăpîn prost. *14.* Pe o astfel de slugă n-o socoţi aşadar mai degrabă liberă? Este liberă numai înţelepciunea, care pune pe bogaţi sub cîrmuirea săracilor şi care face pe slugi să dea cu dobîndă stăpînilor: să dea cu dobîndă nu bani, ci deşteptăciune, să dea cu dobîndă talantul acelei comori dumnezeieşti şi veşnice, care nu se strică niciodată şi a cărei dobîndă este preţioasă, să dea cu dobîndă acel argint al minţii şi al cuvintelor cereşti, despre care legea zice: „Vei da împrumut altor popoare, iar tu nu vei lua împrumut" *(Deut. 15, 6)*. Evreul a dat cu împrumut popoarelor, dar el n-a primit de la ele învăţătura, ci ele au luat-o de la el, căruia i-a deschis Dumnezeu comoara sa, pentru ca ploaia cuvîntului Său să dea roade popoarelor, să fie el mai mare peste popoare şi să nu aibă pe cineva mai mare peste el. *15.* Deci înţeleptul este liber, cumpărat cu preţul proorocirilor cereşti, cu acel aur şi cu acel argint al cuvîntului dumnezeiesc: cumpărat cu preţul sîngelui *(Căci nu este puţin lucru să-l cunoşti pe cumpărător)*, cumpărat cu preţul harului, auzind şi înţelegînd pe cel ce a spus: „Cei ce sînteţi însetaţi mergeţi la apă şi cei care nu aveţi argint mergeţi de cumpăraţi, mîncaţi şi beţi" *(Isaia 55, 1). 16.* Liber este acela care, pornind război şi prădînd pe cei învinşi, dacă a găsit printre ei o femeie frumoasă şi a dorit-o, i-a înlăturat cele de prisos, a dezbrăcat-o de haina robiei şi şi-a făcut-o soţie, aşadar liberă, nu roabă *(Deut. 21, 10-13)*, pentru că el înţe-

lege că înțelepciunea și învățătura nu se supun robiei. De aceea zice legea: „Să n-o vinzi pe argint" *(Deut. 21, 14)*, căci prețul ei nu se socotește în argint. Și Iov zice: „Strînge înțelepciunea la sîn" *(Iov 28, 18)*. Nu se compară înțelepciunea nici cu topazul din Etiopia, care este socotit mai de preț decît aurul și argintul. *17.* Dar nu numai acela este liber, care n-a fost scos la vînzare ca rob, care n-a văzut degetul ridicat să fie cumpărat, ci este mai degrabă liber cel ce se simte liber în inima sa, cel ce este liber de legile firii, știind că legea firii îi este scrisă în purtările lui, nu în starea față de semeni, și că măsura îndatoririlor nu este dată de bunul plac al omului, ci de poruncile firii. Așadar, nu ți se pare acesta mai liber decît un cenzor sau un om de ordine? Bine zice Scriptura că săracii vor fi puși mai mari peste cei bogați, iar cei ce împrumută vor sluji celor de la care împrumută *(Pilde 22, 7)*. *18.* Oare ți se pare liber cel ce cumpără votul cu bani, cel ce caută mai degrabă favoarea poporului decît prețuirea celor înțelepți? Este liber cel ce merge încotro-l bate vîntul, cel ce se teme de șoaptele celor de rînd? Nu, libertatea adevărată nu este cea pe care o primește cel dezrobit și pe care o dobîndește cel dăruit cu această stare de către slujbașul statului. Libertatea, după părerea mea, nu este dărnicie, ci virtute, ea nu se încredințează prin voturile altora, ci se cucerește prin putere sufletească proprie. Înțeleptul întotdeauna este liber, întotdeauna cinstit, întotdeauna mai presus de legi. Iar legea este înființată pentru cel nedrept, nu pentru cel drept *(I Tim. 1, 9)*. Orice s-ar spune, cel drept își este sieși lege, neavînd nevoie să caute alt chip de virtute, decît cea pe care o poartă în inima sa, avînd scrisă lucrarea legii în tăblițele inimii sale, precum i se spune: „Bea apă din vasele tale și din izvoarele fîntînilor tale" *(Pilde 5, 15)*. Ce ne este mai aproape decît cuvîntul lui Dumnezeu? Acest cuvînt este în inima noastră, pe buzele noastre și nu-l vedem, dar îl simțim. *19.* Înțeleptul este deci liber, fiindcă acela care face ceea ce voiește este liber. Dar nu orice voință este bună, ci numai aceea a înțeleptului, care vrea numai ceea ce este bine, care urăște răul și alege binele. Deci, dacă alege ceea ce este bine, alege de voie, și dacă alege de voie este liber, fiindcă face ce vrea, înțeleptul este liber. Tot ce face înțeleptul este bine. Iar cine face totul bine, face totul drept, și cine face totul drept, face totul fără greșală, fără cusur, fără pagubă și fără tulburare sufletească. Cel ce este astfel stăpîn pe sine, încît lucrează fără greșală și tulburare sufletească, acela nu face nimic neînțelept, ci totul cu înțelepciune, iar cel ce face totul cu înțelepciune n-are de ce să se teamă; căci teama este în păcat. Unde nu este frică, acolo este libertate, există puterea de a face după voință: deci singur înțeleptul este liber. *20.* Cine nu poate fi nici oprit, nici silit, în nici un chip nu este rob. Și dacă a fi înțelept însemnează a nu fi nici oprit, nici silit, rezultă că înțeleptul nu este rob. Este oprit cel ce nu îndeplinește ceea ce dorește. Și înțeleptul ce dorește altceva, dacă nu ceea ce aparține virtuții și învățăturii, care sînt cu totul trebuincioase? Acestea sînt în el și nu pot fi despărțite de el.Iar dacă se despart, nu mai este înțelept cel fără prac-

tica virtuții și a disciplinei, de care se prădează el însuși, dacă nu este înfăptuitor de voie al virtuții. Dacă este silit, de asemenea, se înțelege că nu de voie face ceva. În toate faptele există sau îndreptări din partea virtuții, sau alunecări în partea răutății, sau stării mijlocii, sau fapte indiferente. Înțeleptul nu este silit de virtute, ci îndeplinește de bună voie binele, fiindcă face totul de plăcere, fugind de cele rele, pe care nu și le îngăduie nici măcar în vis. În cele indiferente nu este nestatornic, nu înclină în fiecare moment cînd într-o parte cînd în alta, ca oamenii de rînd, ci mintea sa îi este ca acul unei cumpene, care stă drept, în echilibru; nu se apleacă nici spre plăceri, nici spre neplăceri, ci rămîne nemișcată în dorința și simțămintele sale. De aceea este limpede că înțeleptul nu face nimic silit sau împotriva voinței sale; așadar, robul este silit, iar înțeleptul este liber. *21.* Și Apostolul zice despre libertate: „Oare nu sînt eu liber? Nu sînt eu Apostol?" *(I Cor. 9, 1).* Pînă într-atît de liber încît cînd cineva a căutat să-i pună la încercare libertatea, nici măcar un ceas, cum spune el însuși *(Gal. 2, 5)* nu s-a plecat cu supunere ca să predice adevărul Evangheliei. Așadar cel ce nu s-a plecat, de bună voie a predicat. Unde este voință, acolo este răsplată a voinței, unde este trebuință, acolo este supunerea față de trebuință. Așadar este mai bună voința decît trebuința. A voi este partea înțeleptului, iar a se supune și a robi cea a neînțeleptului. *22.* Acest înțeles îl dă și Apostolul cînd zice: „Dacă fac aceasta de bună voie am plată; dar dacă o fac fără voie, am numai o sarcină încredințată" *(I Cor. 9, 17).* Înțeleptului i se dă plată, dar el îndeplinește de bună voie o faptă. Deci și Apostolul îl socotește pe înțelept liber. De aceea și strigă: „Sînteți chemați la libertate, dar nu s-o folosiți după pofta trupului" *(Gal. 5, 13).* Este scutit de lege creștinul ca să nu pară a se supune legii de nevoie; și este chemat la Evanghelie ca să facă totul de voie. Iudeul este sub lege, creștinul lucrează prin Evanghelie. În lege este robie, iar în Evanghelie libertate, fiindcă în ea există cunoașterea înțelepciunii. Tot omul care-l primește pe Hristos este înțelept, iar cel înțelept este liber; așadar, tot creștinul este și liber și înțelept. *23.* Apostolul m-a învățat că libertatea poate exista chiar în robie: „Căci deși sînt liber față de toți, m-am făcut rob tuturor, ca să dobîndesc pe cei mai mulți" *(I Cor. 9, 19).* Ce este libertatea, dacă nu duhul harului, dragostea cerească? Libertatea te face liber pentru oameni, dar dragostea te face prieten cu Dumnezeu. De aceea zice Hristos: „Iar pe voi v-am numit prieteni" *(Ioan 15, 15).* Dragostea de preț este cea despre care se spune: „Slujiți unul altuia prin iubire" *(Gal. 5, 13).* Hristos a slujit pentru ca să-i facă pe toți liberi. „Mîinile Lui au slujit din belșug" *(Ps. 80, 7).* Cine n-a socotit că este o nedreptate a fi la fel cu Dumnezeu a primit chip de rob *(Filip. 2, 7)* și s-a făcut tuturor toate, ca pe toți să-i mîntuiască *(I Cor. 9, 22).* Pe Acesta, imitîndu-L Pavel, ca și cum era sub lege, trăia ca și fără lege pentru folosul celor pe care dorea să-i cîștige. Era slab, ca să-i întărească, alerga și își pedepsea trupul, pentru ca să triumfe asupra puterilor văzduhului întru Hris-

tos. *24.* Deci pentru înțelept și robia este libertate. De aci se înțelege că pentru cel prost și conducerea este o robie. Și, ceea ce este mai rău, chiar dacă este mai mare peste cîțiva, mai multor stăpîni, și încă mai răi, le este rob. Căci robește propriilor patimi, robește poftelor sale, de stăpînirea cărora nu poate fugi nici ziua, nici noaptea; pentru că le are stăpîne înlăuntrul său, le rabdă în el robia de nerăbdat. Robia este geamănă: una a trupului, iar cealaltă a sufletului. Stăpînii trupului sînt oamenii, iar ai sufletului pot fi ticăloșiile și patimile, de care numai libertatea sufletului îl scapă pe înțelept, ajutîndu-l să iasă din robie. *25.* Să-l vedem așadar pe cel cu adevărat înțelept, cu adevărat liber, care, chiar dacă trăiește sub stăpînirea altora, spune în chip liber: „Cine este cel care să mă cheme în judecată? Tu singur depărtează mîna ta de deasupră-mi și nu mă tulbura cu groaza Ta, căci de fața Ta nu mă voi putea ascunde" *(Iov 13, 19–21). 26.* Pe acesta urmîndu-l regele David zice: „Ție unuia am greșit" *(Ps. 50, 6).* Bizuindu-se pe adăpostul palatului regal, ca și cum nu era vinovat în fața legilor, sau a oamenilor legilor, se socotea răspunzător numai în fața lui Dumnezeu, care este stăpînul puterilor. *27.* Ascultă-l pe un alt om liber: „Pentru mine este prea puțin ca să fiu judecat de voi, sau de vreo judecată omenească; că nici eu nu mă judec pe mine însumi. Căci nu mă știu vinovat cu nimic... Cel care mă judecă pe mine este Dumnezeu *(I Cor. 4, 3–4).* Adevărata libertate este a omului duhovnicesc, care pe toate le judecă *(I Cor. 2, 15),* fără ca pe el să-l judece cineva dintre cei cu care are părtășie de făptură, fiindcă el este supus numai lui Dumnezeu, Care singur este fără de păcat și despre Care zice Iov: „Viu este Domnul, Care mă judecă astfel" *(Iov 27, 2).* El îl poate judeca drept numai pe acela care privește nu lumea, ci cerul cu luminile curate și limpezi ale stelelor. *28.* Cine își aduce aminte de stihurile lui Sofocle în care se spune: „Jupiter este mai marele meu și nimeni altul dintre oameni?". Cu cît este mai vechi Iov, cu cît este mai străvechi David? Să se știe că sînt mai însemnate cele pe care le-au spus ai noștri. *29.* Cine este înțelept, dacă nu cel care a ajuns pînă la înseși tainele Dumnezeirii și a cunoscut ascunzișurile înțelepciunii dezvăluite lui? Înțelept este numai cel ce l-a luat pe Dumnezeu drept călăuză pentru a cunoaște cuibul adevărului. Omul muritor s-a făcut prin har moștenitorul și urmașul lui Dumnezeu Cel nemuritor, fiind părtaș la bucuriile cerești, precum este scris: „Pentru aceasta Te-a uns pe Tine Dumnezeul Tău cu untdelemnul bucuriei mai mult decît pe părtașii Tăi" *(Ps. 44, 9). 30.* Dacă, așadar, cineva privește mai de aproape rosturile lucrurilor, va vedea cîte ajutoare există pentru înțelept și cîte greutăți pentru neînțelept. Fiindcă pe unul îl ajută libertatea, iar pe celălalt îl împiedică robia. Înțeleptul se înalță ca un biruitor asupra dușmanilor învinși de el. Pentru că el a pus sub picioare poftele, teama, lenevia, tristețea și celelalte vicii, scoțîndu-le din cugetul său și alungîndu-le din gîndurile și din preocupările lui. Căpetenie prevăzătoare, el știe să se ferească de năvala tîlharilor și de pierderile de răz-

boi pe care le pricinuiesc duşmanii cei mai nedrepţi ai sufletului nostru cu săgeţile lor aprinse. Căci şi în pace sînt atacuri şi în război există pace. De aceea şi zice Apostolul: „Din afară lupte, dinăuntru temeri" *(II Cor. 7, 5)*. Dar în toate acestea biruim prin Acela Care ne-a iubit *(Rom. 8, 37)*. Căci, precum spune Apostolul, nici strîmtorările, nici prigoana, nici foamea, nici o primejdie, nici chiar moartea nu ne îngrozeşte. *31*. Cum să nu fie rob cine se teme de acestea, cine se îngrozeşte de moarte? Robeşte, fără îndoială, şi încă în cea mai josnică robie. Căci nimic nu aruncă mai mult sufletul în robie decît frica de moarte. Cum să se ridice deasupra urîciunilor simţirea de rînd şi josnică, înecată în băltoaca slăbiciunii şi în poftele acestei vieţi? Vezi ce spune robul: „Mă voi ascunde de la faţa Ta şi voi fi zbuciumat şi fugar pe pămînt şi oricine mă va întîlni mă va ucide" *(Fac. 4, 14)*. Acesta a primit semn de cruţare şi totuşi n-a putut scăpa de ucidere. Aşadar, păcătosul robeşte fricii, robeşte poftelor, este rob lăcomiei, rob plăcerii, rob răutăţii, rob pizmei, şi i se pare că în acest fel este liber, deşi robeşte mai mult decît cel ce se găseşte sub tiranie. *32*. Sînt liberi cei ce trăiesc după legi. Dar legea adevărată este cuvîntul drept, legea adevărată nu este săpată în piatră, nici dăltuită în aramă, ci întipărită în cugete şi fixată în simţiri. Astfel, înţeleptul nu este sub lege, ci legea este sub el, avînd în inima lui lucrarea legii scrisă cu condeiul şi cu meşteşugul firii *(Rom. 2, 14–15)*. Oare ne este orbirea atît de mare de nu vedem arătările limpezi ale lucrurilor şi chipurile virtuţilor? Dacă popoare întregi se supun legilor omeneşti ca să fie părtaşe la libertate, cum este cu putinţă ca înţelepţii să lase şi să părăsească adevărata lege a firii, arătată în chipul lui Dumnezeu, şi adevărata cugetare despre libertate, de vreme ce în acestea este atîta libertate încît de mici nu ştim să slujim viciilor, fiindcă sîntem străini de ură, lipsiţi de lăcomie, necunoscători ai poftelor? Ce nefericit lucru este deci ca, născuţi în libertate, să murim în robie! *33*. Dar aceasta se poate întîmpla din uşurinţă sufletească, din slăbiciune a bunelor deprinderi, fiindcă frămîntăm în noi griji deşarte, ne ocupăm de lucruri fără nici un preţ. Înţeleptul însă ne învaţă că inima lui este aşezată pe temelii puternice şi neclintite. Aceasta ne învăţa şi Moise, atunci cînd mîinile lui obosiseră în aşa fel încît nu le mai putea ridica pentru Iosua Navi *(Ieş. 17, 12)*. Atunci învingea poporul, cînd nu se făceau lucrări de mîntuială, ci pline de greutate şi de putere, întemeiate nu pe simţămintele unui suflet şovăielnic şi schimbător, ci pe statornicia minţii. Înţeleptul îşi întinde mîinile, pe cînd prostul şi le strînge, precum este scris: „Nebunul stă cu mîinile în sîn şi-şi mistuie măruntaiele" *(Eccl. 4, 5)*, cugetînd mai degrabă la cele trupeşti decît la cele sufleteşti. Dar n-a făcut aşa fiica lui Iuda, care, întinzînd mîinile, a strigat către Domnul: „Tu ştii că ei aduc mărturie mincinoasă împotriva mea" *(Dan. 13, 43)*. A socotit că este mai bine să nu păcătuiască, cu toată defăimarea învinuitorilor, decît să săvîrşească păcat sub acoperămîntul nepedepsirii. Aşadar, ea, înfruntînd moartea, şi-a păstrat nevinovăţia. Dar nici fiica lui

Ieftae nu s-a temut de moarte de vreme ce a întărit făgăduința tatălui său de a fi jertfită Domnului *(Jud. 9, 36). 34.* Nu las la o parte, în legătură cu disprețul morții, cărțile filosofilor, sau gimnosofiștii inzilor, dintre care înaintea celorlalți este de lăudat răspunsul lui Calanus către Alexandru, care-i poruncise să-l urmeze. Ce laudă merită, a zis el, faptul că-mi ceri să merg în Grecia, dacă fac din constrîngere ceea ce nu vreau? Cuvîntul lui este plin de vrednicie, dar mai plină de libertate îi este mintea. Iată scrisoarea lui: Calanus către Alexandru: *35.* „Prietenii te sfătuiesc să folosești mîna și puterea față de filosofii inzilor, fără să fi văzut măcar în vis lucrările noastre. Cu forța nu vei face decît să muți niște trupuri dintr-un loc în altul, fiindcă sufletele nu le vei putea sili să facă ceea ce nu vor; lemnele și pietrele nu glăsuiesc. Cel mai mare foc aduce trupurilor vii numai durere și mistuire; iar noi sîntem mai presus de ele, chiar cînd sîntem arși de vii. Nu există rege, sau principe, care să poată impune ceea ce nu este în dorințele noastre. Nu sîntem asemenea filosofilor Greciei, care în loc de fapte ticluiesc cuvinte pentru a-și răspîndi părerile. La noi faptele se întovărășesc cu vorbele și vorbele cu faptele. Faptele sînt repezi, cuvintele scurte. Libertatea ne este fericită în virtute". *36* și *37.* Frumoase vorbe, dar vorbe; frumoasă statornicie, dar de bărbat; frumoasă scrisoare, dar de filosof. La noi însă și copilele, din dorința de moarte, s-au înălțat pe treptele virtuților pînă la cer. Ce să spun despre Tecla, ce să spun despre Agnes sau despre Pelaghia, sau despre multe altele care, răsărind ca lăstarii de plante alese, s-au grăbit către moarte pentru nemurire? O fecioară a sărit în sus de bucurie între lei și a așteptat fără vreo tulburare fiarele care răgeau setoase de sînge. Și, ca să vedem deosebirea între noi și gimnosofiștii inzilor, ceea ce ei lăudau cu vorbele lor, sfîntul Laurențiu a întărit cu fapta. Primind să fie ars de viu și în mijlocul flăcărilor zicea: „Întoarce-mă, mănîncă-mă!", în vrednică întrecere cu copiii avramizilor și ai macabeilor, dintre care unii înaintea flăcărilor cîntau, iar alții cînd erau arși nu se rugau să fie iertați, ci înfruntau focul, înfuriind și mai mult pe prigonitor *(II Macab. 7, 3).* Deci înțeleptul este liber. *38.* Dar ce este mai înălțător decît sfînta Pelaghia care, înconjurată de călăi, înainte de a se găsi în fața lor zicea: „Mor de bună voie, nimeni să nu pună mîna pe mine, nimeni să nu se uite cu ochi de ticălos la o fecioară. Voi duce cu mine neprihana, îmi voi păstra rușinea neîntinată: tîlharii nu vor avea nici un cîștig din nerușinarea lor. Pelaghia îl va urma pe Hristos, nimeni nu-i va răpi libertatea, nimeni n-o va vedea roabă, ca strălucită pildă de credință liberă, cinste nepătată, înțelepciune rodnică. Ceea ce este rob va rămîne aici, nefolositor la nimic". Așadar mare a fost libertatea evlavioasei fecioare, care, împresurată de cetele prigonitorilor, între cele mai mari primejdii, a rămas neclintită în viața ei vrednică de toată cinstea. *39.* Cel stăpînit de mînie se găsește sub jugul păcatului. Căci omul mînios atîță păcatul *(Pilde 29, 22).* „Iar cel ce săvîrșește păcatul este rob păcatului" *(Ioan 8, 34).* Nu este liber nici cel ce slujește lăcomiei, căci

el nu-şi poate stăpîni blidul său. Nu este liber cel care, sluijind poftelor şi plăcerilor, este purtat de valul rătăcitor al greşelii. Nu este liber cel cocoşat sub greutatea ambiţiilor, căci slujeşte stăpînirii altuia. Dimpotrivă, liber este cel ce poate să zică: „Toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate îmi sînt de folos, toate îmi sînt îngăduite, dar nu mă voi lăsa biruit de ceva". Căci „bucatele sînt pentru pîntece şi pîntecele pentru bucate" *(I Cor. 6, 12–13)*. Liber este cel ce poate spune: „De ce libertatea noastră să fie judecată de o conştiinţă necredincioasă?" *(I Cor. 10, 29)*. *40.* Libertatea deci se potriveşte cu cel înţelept, nu cu cel neînţelept. „Ca şi cum pui o piatră în praştie, aşa este cel ce dă cinste unui nebun" *(Pilde 26, 8);* se răneşte pe sine însuşi şi se primejduieşte singur, fiindcă întoarce spre sine lovitura. După cum chinul aduce chin şi piatra rostogolindu-se măreşte răul, la fel prăbuşirea celui neînţelept este mai puternică în libertate. Aşadar, celui neînţelept să-i fie îngrădită, iar nu sporită libertatea, căci lui robia i se cuvine. De aceea se spune: „Precum un ghimpe intră în mîna unui beţiv, tot aşa sînt cuvintele înţelepte în gura celor păcătoşi" *(Pilde, 26, 9)*, fiindcă după cum unul este rănit de paharele sale, la fel celălalt de faptele sale. Unul bînd se face prietenul păcatului, iar celălalt lucrînd îşi capătă vină şi prin faptele sale ajunge în robie. Pavel vedea că este tîrît în robie prin legea păcatului *(Rom. 7, 23)* şi, ca să se elibereze, a alergat la harul libertăţii. *41.* Nu sînt aşadar liberi neînţelepţii, pentru că despre ei se zice: „Nu fi ca un cal şi ca un catîr, la care nu este pricepere; cu zăbală şi cu frîu fălcile lor voi strînge, ca să nu se apropie de tine. Multe sînt bătăile păcătoşilor" *(Ps. 31, 9–10)*, fiindcă este nevoie de multe lovituri pentru a li se îndrepta nesocotinţa. Aceasta cere învăţătură, nu blîndeţe. „Cel care-şi cruţă bătul îşi urăşte copilul" *(Pilde 13, 24)*, fiindcă oricine este mai rău bătut de păcatele sale. Apăsătoare este greutatea păcatelor, grele sînt loviturile crimelor, ca o sarcină grea atîrnă şi produc sufletului răni, pricinuind minţii bube deschise *(Ps. 37, 5–6)*. *42.* Să aruncăm greaua sarcină a robiei, să renunţăm la lux şi la plăceri vinovate, care ne strîng în cătuşele poftelor şi ne leagă în lanţurile patimilor. Prostului nu-i sînt de nici un folos plăcerile şi cine s-a dăruit din copilărie plăcerilor va rămîne în robie ca un mort între vii. Aşadar, la o parte cu luxul, jos cu desfrînarea. Iar dacă a trăit cineva în desfrînare, să nu creadă că se va putea întoarece uşor la cele înalte. Via aduce rod dacă este tăiată cum trebuie; tăiată prost face frunze, iar netăiată rămîne stearpă. De aceea este scris: „Ca un ogor este omul neînţelept şi ca o vie este omul lipsit de minte; dacă-l laşi în părăsire va rămîne ca un pămînt înţelenit" *(Pilde 24, 30–31)*. Să ne îngrijim aşadar trupul, să-l pedepsim, să-l punem în robie, nu să-l lăsăm în nepăsare. *43.* Căci mădularele noastre sînt arme ale dreptăţii, dar sînt şi arme ale păcatului. Dacă le stăpînim, sînt arme ale dreptăţii, şi în ele nu tronează păcatul. Dacă va muri păcatului trupul nostru, nu va domni în el vina şi vor fi mădularele noastre libere de păcat. Să nu ne supunem deci dorinţelor lui, şi să nu facem mădula-

rele noastre arme ale păcatului nedreptății. Dacă vezi o femeie cu gîndul dorinței, mădularele tale sînt arme ale păcatului. Dacă ai vorbit cu ea întru ispită, limba şi gura ta sînt mădulare ale păcatului. Dacă ai scos semnele de hotar puse de părinți, mădularele tale sînt arme ale păcatului. Dacă te-ai grăbit cu picioare repezi să verşi sînge nevinovat, mădularele tale sînt arme ale nedreptății. *44.* Dimpotrivă, dacă ai văzut un nevoiaş şi l-ai dus în casa ta, mădularele tale sînt arme ale dreptății. Dacă ai scos din mîinile celor răi pe un nedreptățit, sau pe cel ce era dus la moarte, dacă ai rupt polița datornicului, membrele tale sînt arme ale dreptății. Dacă L-ai mărturisit pe Hristos (căci buzele înțelepciunii sînt arme ale înțelegerii) buzele tale sînt mădulare ale dreptății *(Pilde 14, 7).* Dacă poate să spună cineva: „Eram ochii celui orb, piciorul celui şchiop şi tatăl celor neputincioşi" *(Iov, 29, 15),* mădularele lui sînt mădulare ale dreptății. *45.* Aşadar, liberați din păcat, cumpărați cu prețul sîngelui Lui Hristos, să nu ne supunem robiei oamenilor, sau patimilor. Să nu ne fie ruşine să ne mărturisim păcatele. Vezi cît de liber era cel ce putea să spună: „Nu m-am temut de mulțimea poporului, ci am vestit în fața tuturor păcatul meu" *(Iov 31, 34).* Căci cel ce se mărturiseşte Domnului se eliberează de robie. „Cel drept se învinovățeşte pe sine la începutul vorbirii sale" *(Pilde 18, 17).* Nu este numai liber, ci şi drept, şi dreptatea este în libertate, iar libertatea în mărturisire; deîndată ce s-a mărturisit cuiva, a şi fost iertat. „Zis-am: Mărturisi-voi fărădelegea mea Domnului, şi Tu ai iertat nelegiuirea inimii mele" *(Ps. 31, 5).* Iar întîrzierea iertării atîrnă de mărturisire, căci după mărturisire urmează iertarea păcatelor. Aşadar, este înțelept cel ce se mărturiseşte, liber cel căruia i s-a iertat păcatul şi care nu mai trăieşte în păcat. Fii sănătos şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

1. Mi se pare că, în scrisoarea din urmă, m-am încurcat în hățişurile filosofilei, cînd, pornind de la o epistolă a Apostolului Pavel, arătam că numai înțeleptul este liber. Dar după aceea, pe cînd citeam o epistolă a Apostolului Petru, am băgat de seamă că numai înțeleptul este şi bogat, fie el bărbat sau femeie, fiindcă Apostolul scrie că podoaba femeilor nu stă în găteli de mare preț, ci în bune purtări. „Podoaba voastră, zice el, să nu fie cea din afară: împletirea părului, podoabele de aur şi îmbrăcarea hainelor scumpe, ci să fie omul cel tainc al inimii" *(I Petru 3, 3-4). 2.* Aşadar, în om sînt doi oameni şi acela este bogat care nu caută folosul nici unei bogății. Frumos a zis „omul cel tainic al inimii", fiindcă tainică este şi înțelepciunea lui, care nu se vede, dar se înțelege. Nimeni înainte de Petru nu s-a folosit de o astfel de expresie, încît să

zică omul cel din afară al inimii, fiindcă omul are cele mai multe mădulare în sine, pe cînd omul cel lăuntric al inimii este în întregime plin de har, plin de frumusețe. *3.* „Întru nestricăcioasă podoabă a duhului blînd și liniștit, zice mai departe Apostolul *(Petru 3, 4),* care este bogăție de mare preț înaintea lui Dumnezeu". Cu adevărat este bogat cel ce poate părea bogat în fața lui Dumnezeu, înaintea Căruia pămîntul este mic, lumea însăși este îngustă. Numai pe acela Dumnezeu îl știe bogat, care este bogat în veșnicie, care strînge nu roadele bogaților, ci pe ale virtuților. Dar cine este bogat înaintea lui Dumnezeu, dacă nu duhul blînd și liniștit, care niciodată nu se strică? Oare nu ți se pare bogat cel ce are pacea sufletului, tihna liniștii, nedorind nimic, nefiind zguduit de nici o furtună a patimilor, cel care nu se scîrbește de cele vechi și nu caută cele noi, care nu este în neîntreruptă dorință pricini care fac pe om să se simtă sărac în mijlocul celor mai bogați? *4.* Bogată cu adevărat este acea pace care covîrșește orice minte *(Filip 4, 7).* Bogată este pacea, bogată este blîndețea, bogată este credința. «Cel credincios are ca avere toată lumea» *(Înț. Sir. 6, 14–15).* Bogată este simplitatea; căci există și o bogăție a simplității, care nimic nu descoase, nimic nu socotește contrafăcut, nimic sub bănuială sau înșelăciune, ci se întemeiază pe simțămîntul cel mai curat. *5.* Bogată este bunătatea, și cel ce o are se găsește în bogățiile moștenirii cerești. Dar să ne folosim de exemple din Scriptură: «Fericit este omul pe care Dumnezeu îl mustră! Să nu disprețuiești certarea Celui Atotputernic... În timp de foamete va scăpa de la moarte; și în bătălie de primejdia sabiei. Vei fi la adăpost de biciul bîrfelii. Fiarele pămîntului vor trăi cu tine în pace și vei ști că în pace va fi casa ta» *(Iov 5, 17–24)*... Îmblînzind viciile și patimile acestui trup, fiindcă ele sînt dușmanii sufletului, îți vor fi sălașele tale fără tulburare, casa fără stricăciune, semănătura fără uscăciune, urmașii ca mirosul unei holde bogate, înmormîntarea ca un seceriș. Iar cînd alții își socotesc lipsurile lor, grămada ta de grîu bine copt este dusă în hambarele cerești. *6.* Pe merit cel drept întotdeauna dă cu împrumut, iar cel nedrept duce lipsă. El dă cu împrumut dreptate, dă cu împrumut învățăturile lui Dumnezeu celor săraci și lipsiți. Iar cel neînțelept n-are nici ceea ce i se pare că are. Îl socoți oare avut pe cel ce zi și noapte, culcat pe comoara sa, este ros de necruțătorul vierme al zgîrceniei? Unul ca acesta se simte lipsit și, dacă pare altora bogat, pentru sine este sărac; fiindcă nu se folosește de ceea ce are, fiindcă dorește mereu alte avuții, își însușește prin jaf altele. Iar unde nu există o măsură a dorinței, care este roada avuției? Nu e bogat cel ce nu poate lua cu el de aici ceea ce are; fiindcă nu este al nostru, ci străin de noi ceea ce rămîne aici. *7.* Bogat a fost Enoh, care a luat cu sine ceea ce a avut *(Fac. 5, 21)* și toate roadele bunătății sale le-a depus în hambarele cerești. El de aceea „a fost răpit, pentru ca răutatea să nu-i schimbe inima" *(Înț. Sol. 4, 11).* Bogat a fost Ilie, care a dus comorile virtuților sale cu un car de foc în sălașele văzduhului *(IV Regi 2, 11).* Și totuși el a lăsat moșteni-

torului bogăţii însemnate, care să nu se piardă. Cine ar fi zis că acesta este sărac atunci, cînd, lipsit de hrana zilnică, a fost trimis la o văduvă să fie hrănit de ea, cînd la glasul lui cerul se închidea şi se deschidea, cînd la cuvîntul lui timp de trei ani făina din vas şi untdelemnul din urcior n-au lipsit, ci au prisosit, deşi folosinţa lor nu era mică, ci mai mare *(III Regi 17, 9)?* Cine ar fi zis că este sărac acela la a cărui voinţă cobora focul din cer *(IV Regi* 1, 14), pe care nu-l opreau rîuri netrecute de alţii, ci se întorceau către izvorul lor, pentru ca profetul să treacă peste ele ca pe uscat *(IV Regi 2, 8). 8.* Istoria veche istoriseşte *(III Regi 21, 1)* că erau doi vecini: regele Ahab şi săracul Nabot; pe care din aceştia îl credem mai sărac sau mai bogat? Cel înzestrat cu puterea regală, nesătul de avere şi poftind din ce în ce mai multe bogăţii, a dorit mica viişoară a celui sărac, care, disprețuind în sufletul său aurul regilor şi comorile împăraţilor, era mulţumit cu viţele sale. Oare nu pare mai bogat acesta, mai degrabă rege acesta, căruia îi prisosea micul său avut, care-şi cîrmuia dorinţele nepoftind nimic străin? Nu este, dimpotrivă, sărac cel căruia aurul lui i se părea puţin, în schimb socotea de mare preţ acei cîţiva butuci de viţă ai vecinului? Iată de ce bogatul este totuşi foarte lipsit; pentru că bogăţia înghiţită pe nedrept pînă la urmă o varsă din pîntece *(Iov 20, 15),* iar rădăcina celor drepţi precum curmalul înfloreşte *(Ps. 91, 13)* şi îşi dă rodul său *(Pilde 12, 12). 9.* Oare nu e mai lipsit decît un sărac cel care trece ca o umbră? *(Ps. 142, 4).* Cel nelegiuit azi tresaltă, dar mîine nu va mai fi şi locul în care a fost nu se va mai găsi *(Ps. 36, 35–36).* Ce înseamnă, aşadar, a fi bogat, dacă nu a avea cu prisosinţă? Dar cum are cu prisosinţă cel chircit la inimă? Iar cel cu inima chircită se simte şi strîmtorat. Dar există prisosinţă în strîmtorări? Aşadar cel ce n-are cu prisosinţă nu este bogat. De aceea bine a zis David: „Bogaţii au sărăcit şi au flămînzit" *(Ps. 33, 11),* fiindcă deşi ei au comorile Scripturilor cereşti sînt săraci dacă nu înţeleg şi flămînzesc, dacă n-au gustat nimic din hrana harului duhovnicesc. *10.* Aşadar, nimic nu este mai bogat decît starea sufletească a înţeleptului, nimic mai sărac decît aceea a neînţeleptului. Căci de vreme ce a săracilor este împărăţia cerurilor *(Matei 5, 3),* ce poate fi mai bogat? De aceea strălucite sînt cuvintele Apostolului care zice: „O, adîncul bogăţiei şi al înţelepciunii şi al ştiinţei lui Dumnezeu" *(Rom. 11, 33).* Strălucite sînt şi cuvintele lui David, care zicea că în calea mărturiilor cereşti s-a desfătat ca de toată bogăţia *(Ps. 118, 14).* La fel şi Moise, care zice: „Neftali, tu, cel sătul de bunăvoinţă" *(Deut. 33, 23).* Neftali în tălmăcire înseamnă belşug, îndestulare. Acolo este, aşadar, belşugul,unde este saţiul. Acolo, însă, unde există foamea poftelor, dorinţa niciodată sătulă, acolo este sărăcie. Dar fiindcă dorinţa de bani şi de lumea aceasta n-are saţiu, de aceea a adăugat: „Şi plin de binecuvîntarea Domnului" *(Deut. 33, 23).* Potrivit acestora Petru a spus că podoaba femeilor nu este în aur, argint şi îmbrăcăminte, ci în omul ascuns şi tainic al

inimii *(I Petru 3, 3-4)*. De aceea nici una să nu uite de cultivarea evlaviei, podoaba harului, moştenirea vieţii veşnice. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XXXIX-a

AMBROZIE CĂTRE FAUSTINUS, SĂNĂTATE!

1. Ştiu că te copleşeşte de adîncă durere moartea surorii tale, dar din această pricină nu se cade să te îndepărtezi de noi, ci să te întorci între noi; fiindcă deşi mîngîierile nu sînt prea mare leac pentru cei îndureraţi, ele sînt totuşi uneori trebuitoare. Ai plecat în adîncul munţilor, te-ai adăpostit între vizuinele fiarelor, lipsindu-te de folosinţa oricărui trai omenesc şi, ceea ce este mai rău, de judecata ta. *2.* Oare a avut faţă de tine o astfel de vină sora ta, încît din pricina ei să disprețuieşti starea omenească, deşi altădată o preţuiai tot din pricina ei, ca femeie atît de strălucită printre oameni? Desigur, plecînd din viaţă, te alina cu mîngîierea că te lasă în urma ei părinte pentru nepoţi, însoţitor pentru cei mici, ajutor pentru cei rămaşi singuri. Dar tu în aşa chip te lipseşti şi de noi şi de nepoţi încît nici nu simţim roada acelei mîngîieri. Acele scumpe odrasle te cheamă nu pentru durere, ci pentru consolare, pentru ca, atunci cînd te văd, să li se pară că mama lor n-a murit, s-o recunoască în tine, să-i simtă prezenţa în tine, să creadă că viaţa ei a rămas în tine. *3.* Eşti îndurerat că a murit pe neaşteptate, tocmai cînd se găsea în cea mai înfloritoare parte a vieţii. Dar aceasta ne este comun nu numai cu oamenii, ci chiar cu oraşele şi cu pămîntul însuşi. Iată, tu, cînd vii din oraşul Bononia laşi pe stînga Claterna, Bononia însăşi, Mutina, Rhegium, în dreapta este Brixillum, din faţă te întîmpină Placentia cea cu nume răsunător pînă acum prin vechea ei faimă, la stînga te înfioară sălbăticia Alpilor, priveşti ruine de cetăţi ale popoarelor celor mai înfloritoare altădată şi treci pe lîngă ele cu un simţămînt de tristeţe amară. Atîtea leşuri de oraşe aproape în paragină, atîtea cimitire cu aceeaşi înfăţişare, aşezate pe lîngă sate şi oraşe, nu-ţi sînt uşurare sufletească pentru pierderea surorii tale minunate şi sfinte, mai ales că acelea au fost dărîmate şi nimicite pentru totdeauna, pe cînd aceasta ne este răpită vremelnic, avînd parte de o viaţă mai bună acolo unde s-a dus? *4.* Eu gîndesc că nu trebuie plînsă, ci urmată cu rugăciuni, că sufletul ei se cuvine încredinţat Domnului nu cu lacrimi şi păreri de rău, ci mai degrabă cu bucuria dăruirii. *5.* Dar poate spui că eşti sigur de meritele şi de credinţa ei, dar că totuşi nu-i poţi răbda lipsa, că n-o mai poţi vedea în viaţă şi aceasta îţi aduce cea mai mare durere. Dar nu te mişcă acele cuvinte apostolice care spun: „De aceea, noi nu mai ştim de acum pe nimeni după trup; chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaştem?" *(II Cor. 5, 16)*. Trupul nostru nu poate fi veşnic

şi netrecător, trebuie să piară pentru ca să înviezi; trebuie să se risipească ca să se odihnească, pentru ca să facă sfîrşit păcatului. De aceea pe mulţi i-am cunoscut după trup, dar acum nu-i mai cunoaştem. Am cunoscut după trup chiar pe Domnul Iisus, zice Apostolul, dar „acum nu-L mai cunoaştem". Îşi lăsase rămăşiţele trupeşti, nu mai era văzut în chip de om, murise pentru toţi, şi toţi au murit în El. Dar de îndată ce s-au înnoit prin El Însuşi şi au înviat în duh, nu mai trăiesc pentru ei, ci pentru Hristos. De aceea şi-n alt loc acelaşi Apostol zice: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăieşte în mine" *(Gal. 2, 20). 6.* Pe bună dreptate cel ce cunoscuse înainte pe Hristos după trup, cunoscînd în chip nevăzut şi lucrările, cercetîndu-I de acum nu trupul, ci puterea, cel ce înainte ca prigonitor urmărea cu furie duşmănoasă pe ucenicii omului şi pe slujitorii trupului, devenind după aceea învăţătorul neamurilor, a început să înveţe şi să formeze pe închinătorii măreţiei Sale întru propovăduirea Evangheliei. Şi de aceea a adăugat: „Dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă" *(II Cor. 5, 17),* adică desăvîrşit în Hristos este făptură nouă, fiindcă în trup este nedesăvîrşit. Însuşi Domnul zice: „Nu va rămîne Duhul Meu pururea în oamenii aceştia, pentru că sînt numai trup" *(Fac. 6, 3).* Astfel cel trupesc nu este în Hristos, ci, dacă este cineva în Hristos este făptură nouă, format pentru noutatea harului, nu a firii. Astfel cele care erau vechi după trup au trecut; toate s-au făcut noi. Ce sînt acelea, dacă nu cele pe care le cunoaşte Cărturarul cel învăţat în împărăţia cerurilor *(Matei 13, 52),* asemenea acelui tată de familie, care scoate din vistieria sa noi şi vechi şi nu vechi fără noi, nici noi fără vechi? De aceea şi Biserica zice: „Noi şi vechi ţi-am păstrat" *(Cînt. 6, 13).* Dar au trecut cele vechi, adică tainele ascunse ale legii, toate în Hristos au devenit noi. *7.* Aceasta este făptura cea nouă despre care Apostolul spune către galateni: „Căci în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci făptura cea nouă prin care trupul reînnoit înfloreşte şi capătă roada harului, care înainte avea spinii vechiului păcat *(Gal. 5, 6).* De ce să ne întristăm, aşadar, dacă i se spune sufletului: „Înnoi-se-vor ca al vulturului tinereţile tale"? *(Ps. 102, 5).* De ce să ne tînguim pentru cei morţi, cînd prin Domnul Iisus Hristos s-a făcut împăcarea lumii cu Dumnezeu Tatăl"? *(II Cor. 5, 18). 8.* Fiindcă am primit,aşadar, binefacerile lui Hristos, precum către toţi, aşa şi către tine sîntem soli ai lui Hristos *(II Cor. 5, 20),* pentru ca să ştii că darurile Lui nu se mai cer înapoi, pentru ca să crezi ceea ce ai crezut totdeauna. Să nu şovăie inima ta de prea mare durere, fiindcă de aceea Domnul Iisus S-a făcut păcat, pentru ca să ridice păcatul lumii *(Ioan 1, 29)* şi pentru ca toţi să fim în El dreptatea lui Dumnezeu *(II Cor. 51, 21).* De acum nu mai sîntem supuşi păcatului, ci sîntem siguri de răsplata dreptăţii. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, că şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XL-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREABUNUL PRINCIPE ŞI PREAFERICITUL ÎMPĂRAT THEODOSIE AUGUST

1. M-am deprins, Preafericite Împărate, să fiu întotdeauna cu griji aproape necurmate. Dar niciodată n-am fost în atît de mare frămîntare ca acum, cînd văd că trebuie să mă feresc să n-am cumva vreo pricină care să-mi aducă primejdia nelegiuirii. De aceea Te rog să-mi asculţi cu răbdare grăirea. Căci dacă sînt nevrednic să fiu auzit de Tine, sînt nevrednic şi să mă închin pentru Tine eu cel căruia îi încredinţezi juruinţele şi rugăciunile Tale către Dumnezeu. Oare nu-l vei asculta pe cel pe care-l vrei să fie ascultat pentru Tine? Nu-l vei asculta pentru Tine pe cel pe care l-ai ascultat pentru alţii? Nu Te temi că vei face judecata Ta nevrednică atunci cînd îl socoteşti nevrednic să-l asculţi pe cel care este ascultat pentru Tine? *2.* Nu este lucru împărătesc a tăgădui libertatea cuvîntului, după cum nu este preoţesc a nu spune ce simţi. Nu este pentru voi împăraţii nimic mai prietenesc şi mai în inima poporului decît a respecta libertatea chiar faţă de aceia care vă sînt supuşi prin serviciul militar. Aceasta este deosebirea între principii buni şi cei răi: că iubesc cei buni libertatea, iar cei răi robia. Pe de altă parte, nimic nu este mai primejdios în faţa lui Dumnezeu pentru un preot decît să nu spună liber ceea ce simte. Scris este: „Am vorbit despre mărturiile Tale înaintea împăraţilor şi nu m-am ruşinat" *(Ps. 118, 46).* Şi în alt loc: „Fiul omului! Iată, te-am pus strajă casei lui Israel, pentru ca dacă se va îndepărta cel drept de dreptăţile sale şi va face răul pe care nu i l-ai arătat", adică nu i-ai spus de ce să se ferească „şi nu-şi va aduce aminte de datoria lui de a fi drept, Eu voi cere sîngele lui din mîna ta. Iar dacă tu îi vei arăta celui drept să nu păcătuiască şi el nu va păcătui, atunci va fi şi el viu, pentru că i-ai spus, şi îţi vei mîntui şi tu sufletul tău" *(Iezechiel 3, 17–19). 3.* Este mai bine, împărate, să am cu tine tovărăşia la cele bune, decît la cele rele, şi de aceea trebuie să nu placă bunăvoinţei tale tăcerea preotului, ci libertatea. Căci primejdia libertăţii mele te încurcă, pe cînd binele libertăţii te ajută. Nu mă amesteca în chip nepotrivit în treburi care nu sînt de datoria mea, căci nu fac ceea ce trebuie să facă alţii, ci mă supun datoriei, ascult de poruncile Dumnezeului nostru. Fac aceasta, în primul rînd, din dragostea şi preţuirea faţă de tine, din dorinţa de a te şti pe calea mîntuirii. Şi chiar dacă nu mi se îngăduie aceasta, dacă nu se are încredere în mine, eu o spun totuşi din teama de a nu supăra pe Dumnezeu. Dacă primejdia mea te-ar îndepărta de mine, m-aş închina cu răbdare pentru tine, dar nu cu plăcere, fiindcă este mai bine ca tu fără primejdia mea să fii biruitor şi bine primit de Dumnezeu. Iar dacă iau asupră-mi greaua vină a tăcerii şi a prefăcătoriei, nici tu nu rămîi în afară de orice vină. Vreau să fiu mai degrabă nesuferit decît nefolositor şi josnic. Scris este de Sfîntul Apostol Pavel, căruia nu poţi să-i nesocoteşti învăţătura: „Stăruieşte

cu timp şi fără timp, mustră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare şi învăţătură" *(II Tim. 4, 2). 4.* Avem, aşadar, şi noi în faţa cui să ne găsim în primejdie de a nu plăcea. Mai ales fiindcă şi împăraţilor le place ca fiecare să se achite de sarcina sa; îi ascultaţi cu răbdare pe cei ce-şi dau părerea în legătură cu îndatoririle lor şi-i pedepsiţi pe cei ce nu execută ordinele militare. Aşadar, dacă ascultaţi cu plăcere părerile ostaşilor care vă slujesc, oare poate părea neplăcut acest lucru la noi preoţii, de vreme ce noi vorbim nu ceea ce vrem, ci ceea ce ni se porunceşte? Doar ştiţi ce se spune: „Cînd veţi sta în faţa regilor şi a dregătorilor nu vă îngrijiţi cum sau ce veţi vorbi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiţi, fiindcă nu voi sînteţi care vorbiţi, ci Duhul Tatălui vostru care grăieşte în voi" *(Matei 10, 19-20).* Şi totuşi, cînd vorbesc în pricini de stat, unde de asemenea trebuie păzită dreptatea, nu sînt stăpînit de atîta teamă dacă nu sînt ascultat, dar în cele ale lui Dumnezeu pe cine vei asculta, dacă nu-l asculţi pe preot, a cărui primejdie de păcat este mai mare? Cine va îndrăzni să-ţi spună adevărul dacă nu îndrăzneşte preotul? *5.* Te ştiu evlavios, blînd, îngăduitor şi liniştit, avînd în inimă credinţă şi teamă de Dumnezeu. Dar adesea unele lucruri ne înşeală. Unii au rîvnă pentru Dumnezeu, dar nu după ştiinţă *(Rom. 2, 2),* şi mă tem ca aceasta să nu pătrundă şi în sufletele celor credincioşi. Îţi cunosc evlavia faţă de Dumnezeu şi bunătatea faţă de oameni. Bunăvoinţa şi binefacerile tale mă îndatorează. Şi de aceea mă tem mai mult, îmi este mai mare grija ca nu cumva tu însuţi mai tîrziu să mă osîndeşti cu judecata ta că nu te-ai ferit de greşeală din pricina prefăcătoriei sau a linguşirii mele. Dacă aş vedea că păcătuiesc împotriva mea nu m-aş socoti dator să tac, fiindcă scris este: „De-ţi va greşi ţie fratele tău ia-l mai întîi cu binele, apoi mustră-l... apoi ia cu tine doi sau trei martori... *(Matei 18, 15-16)* Şi de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii". Voi tăcea eu, aşadar, în cele ale lui Dumnezeu? Ce m-ar face să mă tem? *6.* S-a dat ştirea, de către guvernatorul militar al părţilor răsăritene, că a fost incendiată o sinagogă şi că de acest fapt este vinovat episcopul. Ai poruncit să fie pedepsiţi ceilalţi pentru sinagogă, fiindcă fapta a fost săvîrşită pe răspunderea episcopului. Ai poruncit să se ia măsuri de răzbunare împotriva celorlalţi şi să fie construită sinagoga chiar de episcop. Nu spun că trebuia să fie aşteptată declaraţia episcopului. Preoţii sînt îndrumătorii mulţimilor, rîvnitori ai păcii, dacă nu cumva sînt şi ei zguduiţi de injurii faţă de Dumnezeu, sau de nedreptăţi faţă de biserică. De altfel poate să fie acest episcop amestecat în arderea sinagogii, şi prea fricos la judecată; dar nu te temi, împărate, că nu e mulţumit de părerea ta, nu te temi că o să jure strîmb? *7.* Nu te temi că nu va rezista în faţa guvernatorului tău? Va trebui aşadar să fie sau un mincinos, sau un martir. Nici un caz, nici celălalt nu este potrivit cu vremurile tale, ambele cazuri înseamnă prigoană, fie că episcopul este silit să jure strîmb, fie că este făcut martir. Vezi unde duc lucrurile. Dacă-l **socoteşti pe episcop tare, păzeşte-te de mucenicia celui tare; iar dacă-l consideri slab**

fereşte-te de căderea celui slab. Căci este mai rău judecat cel ce-l va sili pe un neputincios să cadă. *8.* Cred că, pus în această situaţie, episcopul va spune că el a pus focul, el a aţîţat mulţimea, el a condus poporul, pentru a nu pierde prilejul de a deveni martir şi pentru a nu deveni mai slab decît cei slabi. O, fericită minciună, prin care cineva dobîndeşte pentru alţii salvarea iar pentru sine preţuirea! Eu, împărate, am cerut să iei măsuri de pedepsire mai degrabă împotriva mea şi, dacă socoteşti aceasta o crimă, să mi-o atribui mie. De ce ceri judecată împotriva celor ce nu sînt de faţă? Ai pe unul de faţă, ai pe un împricinat care mărturiseşte. Iată, strig sus şi tare că eu am dat foc sinagogii, că eu le-am dat porunca, pentru ca să nu se ajungă la tăgăduirea lui Hristos. Dacă mi se pune întrebarea de ce n-am dat foc aici, răspunsul este că focul a început din judecata lui Dmnezeu şi că lucrarea mea a încetat. Iar dacă se cercetează adevărul, de aceea am stat liniştit, fiindcă nu socoteam că fapta aceasta trebuie răzbunată. Care era meritul intervenţiei mele dacă n-ar fi existat nici un răzbunător? Aceste lucruri ating respectul, dar reduc dragostea, pentru ca să nu se pricinuiască vreo injurie marelui Dumnezeu. *9.* Totuşi nimeni nu va spune că episcopului i se cade această sarcină. Căci m-am rugat Bunătăţii Tale. Şi deşi pînă acum n-am primit ştirea că s-a revenit asupra acestei măsuri, totuşi presupun că s-a revenit asupra ei. Ce se întîmplă dacă alţii mai fricoşi, temîndu-se de moarte, primesc să se repare sinagoga pe socoteala lor, sau guvernatorul, de îndată ce va afla că s-a luat această hotărîre, el însuşi va porunci să se facă reconstrucţia cu banii creştinilor? Vei avea, împărate, un guvernator care s-a înţeles cu partea potrivnică şi vei face pentru aceasta armata răzbunătoare, adică steagul pe care este scris numele lui Hristos, care întăreşte sinagoga, care nu ştie de Hristos? Porunceşte să se aducă steagurile la sinagogă, să vedem dacă nu se produc împotriviri. *10.* Se va face aşadar locaş de necredinţă iudeilor din prăzile luate bisericii? Şi averea agonisită de creştini pentru **Hristos va fi trecută în dar necredincioşilor? Am citit că în veacurile trecute s-au clădit temple pentru idoli din prăzile luate de la cimbri şi de la alţi duşmani.** Iudeii vor scrie pe frontispiciul sinagogii: Templu al necredinţei zidit din despuierea creştinilor. *11.* Dar poate te gîndeşti, împărate, la principiile morale. Ce ţi se pare mai de luat în seamă: forma principiului, sau conţinutul religiei? Este de trebuinţă ca datoria credinţei să treacă înaintea poruncilor. *12.* N-ai auzit, împărate, că, în chip dumnezeiesc, atunci cînd Iulian a poruncit să fie reparat templul din Ierusalim, cei ce-i făceau curăţirea au fost mistuiţi de foc? Nu te temi să nu se întîmple şi acum acelaşi lucru? Cu atît mai mult tu nu trebuie să porunceşti cea ce a poruncit Iulian! *13.* Ce-ţi dă totuşi de gîndit? Că a fost arsă o clădire publică, sau că era o sinagogă? Dacă te gîndeşti că a ars o clădire oarecare *(căci ce a putut fi într-o aşezare atît de neînsemnată)* nu-ţi aduci aminte împărate, cîte case ale oamenilor cu ranguri înalte din Roma au fost mistuite de flăcări şi nimeni n-a cerut răzbunare? Ba, dacă vreunul dintre

împărați a voit să dea o pedeapsă mai mare, celui lovit de o asemenea pagubă i-a mai pricinuit și alte daune. Ce s-ar socoti, așadar, mai vrednic de despăgubire dacă ar fi nevoie de o asemenea socoteală, pierderile pricinuite de arderea cîtorva case din castrul Callicum sau de cele ale orașului Roma? Nu de mult casa episcopului din Constantinopol a luat foc și fiul Bunătății Tale te-a rugat să nu socoți că trebuie să i se răzbune injuria adusă lui, ca fiu de împărat, sau incendierea casei preoțești. Ia seama, împărate, ca nu cumva, cînd vei porunci să se plătească daunele, să nu intervină el iarăși ca să nu le plătească. Dar bine s-a făcut din partea tatălui că n-a răzbunat injuria adusă fiului. Căci se cădea ca mai întîi el însuși să ierte injuria care i se adusese. Bine a fost că s-a făcut deosebire a harului, ca nici fiul pentru sine, nici tatăl pentru injuria fiului să nu fie rugat. De aici n-ai nimic de amînat pentru fiu; dar vezi să nu te abați de la datoria față de Dumnezeu. *14.* Nu este, așadar, motiv de supărare atît de mare, ca din pricina arderii unei clădiri să se ia măsuri atît de aspre împotriva poporului, mai ales că este vorba de o sinagogă, loc al necredinței, casă a neevlaviei, gazdă a nebuniei. Iată ce spune Domnul Dumnezeul nostru prin gura lui Ieremia: „De aceea și cu templul acesta, asupra căruia s-a chemat numele Meu și în care voi vă puneți încrederea, și cu locul pe care vi l-am dat vouă și părinților voștri, voi face tot așa cum am făcut cu Șilo. Vă voi lepăda de la fața Mea cum am lepădat pe toți frații voștri, toată seminția lui Efraim. Tu însă nu te ruga pentru acest popor și nu înălța rugăciuni și cerere pentru dînșii, nici nu mijloci înaintea Mea, că nu te voi asculta. Nu vezi ce fac ei prin cetățile lui Iuda?" *(Ieremia 7, 14-17).* Dumnezeu nu vrea să fie rugat pentru cei pe care tu-i socotești că trebuiesc răzbunați. *15.* Dacă m-aș conduce după dreptul neamurilor, aș arăta cîte biserici au ars iudeii în timpul domniei lui Iulian *(Apostatul).* Două la Damasc, dintre care una a fost reparată pe cheltuiala Bisericii nu a sinagogii, iar cealaltă insuflă groază prin ruinele ei negre. Au fost arse biserici la Gaza, Ascalon, Berytus, și aproape în nici una din acele localități n-a cerut cineva despăgubire. A fost arsă o biserică și la Alexandria de către păgîni și de către iudei, cea mai mare și mai frumoasă dintre toate. Biserica n-a fost răzbunată, dar va fi răzbunată sinagoga. *16.* Va fi răzbunat și templul ars al valentinienilor? Căci ce este, dacă nu un templu în care se adună păgînii? N-au decît să se închine păgînii la cei doisprezece zei, și să se roage la cei treizeci și doi de eoni, pe care-i numesc zei. Despre aceștia am aflat că s-au înțeles să se răzbune împotriva călugărilor care, pe cînd mergeau cîntînd psalmi după un vechi obicei pentru a prăznui pe martirii macabei, întărîtați de obrăznicia valentinienilor care, nu-i lăsau să-și urmeze drumul, în furia mulțimii le-au ars un templu dintr-un sat. *17.* Cîți sînt de aceiași părere cu tine cînd își amintaesc că în acel timp al lui Iulian, cel care a dărîmat un altar păgîn și a tulburat un sacrificiu a fost condamnat la moarte de judecător, devenind astfel martir? Niciodată acel judecător nu l-a ascultat, ci s-a purtat ca un prigoni-

tor, nimeni nu l-a socotit vreodată vrednic de a lua parte la vreo adunare de a primi sărutarea de împăcare. Şi dacă n-ar fi murit, mă tem, împărate, să nu-l pedepseşti tu, deşi n-a scăpat de pedeapsa cerească cel care spera să fie moştenitorul tatălui său. *18.* Dîndu-i-se judecătorului ordin să cerceteze, i s-a cerut nu să arate cele de trebuinţă, ci să pedepsească: să fie urmărite şi darurile dispărute. Las la o parte altele; au fost arse de către iudei clădirile bisericilor şi nimic nu s-a înapoiat, nimic nu s-a reclamat, nimic n-a fost pus în urmărire. Dar ce a putut avea sinagoga într-o clădire la o graniţă, de vreme ce tot ce se afla acolo este puţin, fără preţ, sărăcăcios? Ce a putut fi apoi răpit iudeilor intriganţi? Acestea sînt meşteşugurile iudeilor de a defăima: ca, fiindcă ei se plîng, să se dea un mandat militar de judecată în afara rînduielii, să se trimită poate armată pentru a spune soldaţii ceea ce au de spus, împărate, altădată, înainte de venirea Ta: „Cum ar putea să ne ajute Hristos dacă luptăm pentru iudei împotriva lui Hristos, dacă sîntem trimişi pentru a-i răzbuna pe iudei? Şi-au pierdut armatele lor, vor să le piardă pe ale noastre". *19.* La ce defăimări nu ajung cei ce defăimează pe Hristos prin mărturii mincinoase? La ce defăimări nu ajung oamenii care mint în cele dumnezeieşti? Despre cine să nu spună că au fost făptaşii răzvrătirii? Pe cine să nu dorească şi chiar să-i recunoască, pentru a avea privelişte atîtor încătuşaţi din rîndurile creştinilor, pentru a-i vedea pe credincioşii din popor trimişi în robie, pentru a-i arunca în întunericul închisorilor pe slujitorii lui Dumnezeu, pentru ca aceştia să fie tăiaţi cu securile, aruncaţi în cătuşe şi în foc, pentru a-i chinui cît mai mult timp? *20.* Vei dărui iudeilor o astfel de biruinţă împotriva Bisericii lui Dumnezeu? Acest trofeu împotriva poporului lui Hristos? Aceste bucurii, împărate, necredincioşilor? Această strălucire sinagogii, această jale Bisericii? Poporul iudeu va prăznui această biruinţă în zilele sale de sărbătoare şi o va număra, desigur, între cele pe care le-a avut asupra amoreilor sau a canaaneilor, sau asupra lui Faraon, rege al Egiptului, sau asupra lui Nabucodonosor, rege al Babiloniei, de sub stăpînirea cărora s-au eliberat. La prăznuirea atîtor biruinţe vor aduce şi biruinţele asupra poporului lui Hristos. *21.* Şi după ce tăgăduiesc supunerea faţă de legile romane, socotindu-le crime, acum socotesc să fie răzbunaţi după legile romane. Unde erau aceste legi pe care ei le socoteau criminale cînd ardeau bisericile? Dacă Iulian n-a răzbunat Biserica fiindcă era un renegat, tu, împărate, răzbuni injuria adusă sinagogii fiindcă eşti creştin! *22.* Şi ce va vorbi după aceea Hristos cu tine? Nu-ţi aduci aminte ce a cerut dreptului David prin profetul Natan? *(II Regi 7, 7ş. u.).* Eu te-am ales dintre fraţii tăi, deşi erai mai mic şi te-am făcut rege din simplu particular. Eu din rodul semînţiei tale te-am aşezat pe scaunul împărătesc. Eu ţi-am pus sub stăpînire naţii barbare, eu ţi-am dat pacea, eu ţi-am făcut pe duşmanul tău rob sub puterea Ta. N-aveai cu ce să-ţi hrăneşti armata şi am deschis cu mîinile mele porţile duşmanilor şi hambarele lor. Duşmanii tăi ţi-au dat

ție proviziile lor pe care şi le strînseseră pentru ei. Eu am încurcat planul duşmanului tău, făcîndu-l să se predea dezbrăcat. Eu l-am înlănțuit pe cel ce voia să-ți ia domnia şi i-am legat în aşa chip mintea încît deşi avea putința să fugă, totuşi temîndu-se de toți ai săi el însuşi se ascundea, ca să nu piară cineva pentru tine. Eu pe tovarăşii lui şi armata care era de partea lui şi pe care mai înainte o împrăştiasem, ca să nu se grupeze pentru război, am adunat-o în ajutorul tău ca să-ți asigur victoria. Eu am rînduit în aşa fel ca armata ta, strînsă din multe neamuri neîmblînzite, să-ți devină credincioasă, liniştită şi supusă. Eu, cînd era mare preimejdia să nu treacă peste Alpi stăpînirea barbarilor necredincioşi, ți-am asigurat biruința prin apărarea Alpilor chiar, pentru ca să-nvingi fără pierderi. Deci eu te-am făcut să triumfi asupra vrăşmaşului tău, şi tu-i faci pe vrăşmaşii mei să triumfe asupra poporului meu! *23.* Oare nu de aceea a fost înlăturat Maximus, care înainte de zilele expediției, cînd a auzit că sinagoga a fost arsă, a trimis un ordin la Roma ca răzbunător al rînduielii obşteşti? De aceea poporul creştin a zis: Nimic bun nu-l aşteaptă pe acesta; s-a făcut rege al iudeilor. L-au auzit pe acest apărător al ordinii, pe care de curînd l-a pus la încercare Hristos, care a murit pentru cei păcătoşi *(Rom. 5, 6).* Dacă s-a zis aşa despre cuvintele lui, ce se va zice despre răzbunare? El a fost învins pe dată de franci, de neamul saxonilor, în Sicilia la Siscia, la Petavio, pretutindeni. Ce este comun unui evlavios cu un necredincios? Trebuie înlăturate, odată cu cel neevlavios, chiar şi exemplele de neevlavie. Nu trebuie să urmeze aceasta cel ce a învins, ci să osîndească ceea ce-i produce vătămare de la cel învins. *24.* Astfel nu ți le-am socotit pe acelea ca ale unui nerecunoscător, ci le-am pus față în față, să le compari precum cere dreptatea şi, îndemnat de ele, să-l iubeşti mai mult pe cel pentru care atîrnă mai greu dovezile de dreptate. La răspunsul lui Simon, Domnul Iisus a zis: „Drept ai judecat" *(Luca 7, 43).* Şi îndată, întorcîndu-se către femeia care i-a uns picioarele cu untdelemn, purtînd chipul Bisericii a spus lui Simon: „De aceea îți spun ție: Iertate au fost păcatele ei multe, că a iubit mult. Iar cui a iubit mai puțin i se iartă mai puțin" *(Luca 7, 47).* Aceasta este femeia care a intrat în casa fariseului, l-a alungat pe iudeu şi l-a dobîndit pe Hristos. De vreme ce Biserica a înlăturat sinagoga, de ce este din nou ispitită sinagoga să scoată Biseerica din inima credinței, din casa lui Hristos, în fața slujitorului lui Hristos? *25.* Acestea le-am arătat în scrisoarea de față, împărate, din dragostea şi din rîvna pentru tine, dator fiind pentru binefacerile Tale prin care, la cererea mea, ai scăpat pe mulți din surghiun, de închisori, de pedeapsa cu moartea. De aceea am socotit că este mai bine să nu mă tem de supărarea ta în scopul mîntuirii tale *(nimeni nu se foloseşte de o mai mare încredere decît cel ce iubeşte din inimă, şi nimeni nu trebuie să facă rău celui ce-i face bine)* pentru ca să nu pierd într-o singură clipă dragostea vreunui preot plămădită de atîția ani. Şi totuşi nu-ți cer paguba harului, ci primejdia mîntuirii. *26.* De altfel cît de mare lucru este, împărate, să nu socoteşti

că trebuie cercetat sau răzbunat ceea ce în vremea noastră nimeni nu cercetează, nimeni nu răzbună? Este rău să-ți pui credința în primejdie pentru iudei. Cînd Ghedeon a ucis un viței de jertfă *(Jud. 6, 28)*, păgînii au zis: Zeii să-i răzbune nedreptatea. Cine are să răzbune sinagoga? Hristos pe Care L-au ucis, L-au tăgăduit? Sau Dumnezeu Tatăl îi va răzbuna pe cei ce nu-L primesc nici pe Tatăl, după ce nu L-au primit pe Fiul? Cine oare să răzbune erezia valentinienilor? Iar Măria Ta cum o să o răzbuni de vreme ce ai poruncit ca ei să fie înlăturați și să nu ceară dreptul de a se aduna *(IV Regi 22, 2)*? Dacă-ți voi spune că regele Iosia a fost aprobat de Dumnezeu, vei condamna în aceștia ceea ce lui i s-a aprobat; *27.* Dacă ai măcar puțină încredere în mine, poruncește să fie de față episcopii pe care-i vei crede de cuviință, să se hotărască, împărate, ceea ce trebuie făcut pentru apărarea credinței. Dacă te sfătuiești cu sfetnicii tăi în chestiuni bănești, cu atît mai drept este să te consfătuiești cu preoții pentru religia Domnului. *28.* Să se gîndească Bunătatea Ta cîți dușmani are Biserica, să aibă în vedere cîți stau la pîndă împotriva ei: o ușoară crăpătură dacă vor găsi, vor și înfige ghimpele. Vorbesc precum oamenii: de altfel este de mai mulți oameni temut Dumnezeu, Care pe drept este socotit mai presus de împărați. Dacă socotește cineva că trebuie să dea socoteală prietenului, părintelui sau rudei, pe drept și eu am socotit că trebuie să dau socoteală lui Dumnezeu înaintea tuturor. Sfătuiește-mă, împărate, sau îngăduie să te sfătuiesc eu.. *29.* Ce voi răspunde după aceea, dacă se va afla că, dîndu-se îngăduință de aici, unii creștini au fost uciși cu sabia, cu ciomagul sau cu ranga? Cum voi limpezi acest fapt? Cum îl voi scuza în fața episopilor care plîng amarnic că, după ce au slujit în biserică, unii cu grad de duhovnic sau cu ranguri mai mari, timp de treizeci și mai bine de ani, acum sînt scoși din slujbă și puși la biruri? Dacă îți servește ție cineva în armată i se socotește timpul de serviciu; nu ți se pare că trebuie cu atît mai mult să se țină seama de timpul servit lui Dumnezeu ? Cum, îți spun, voi lămuri acest lucru în fața episcopilor care se plîng pentru clericii lor și scriu că bisericile sînt jefuite cu furie? *30.* Am voit ca aceste lucruri să fie aduse din timp la cunoștința Bunătății Tale. Dacă socoți de cuviință, chibzuiește și hotărăște cum îți place, după voia ta. Dar scoate și aruncă ceea ce mă îndurerează și pe bună dreptate mă întristează. Însuți faci ceea ce ai poruncit să se facă. Sau, dacă acel sfetnic n-are să facă aceasta, eu aș vrea ca tu să fii mai bun decît cel ce n-a făcut ceea ce i s-a poruncit. *31.* Ai încă față de cine să te socotești dator a chema meritata bunăvoință a Domnului pentru Imperiul Roman; ai pentru cine să nădăjduiești mai mult decît pentru tine, harul lor; salvarea lor te cheamă prin această scrisoare. Mă tem să nu ai pricina ta să ți-o judece un străin. Pînă acum toate sînt la locul lor. În aceasta eu mă leg în fața lui Dumnezeu pentru tine să nu te temi de legămîntul dat. Oare de ce nu poate să placă lui Dumnezeu că se îndreaptă ceva pentru cinstirea Lui? Nu vei schimba nici un cuvînt în acea scrisoare, fie

că este trimisă, fie că nu e încă. Porunceşte să se scrie alta, care să fie plină de credinţă, plină de evlavie. Pentru tine este cinstit lucru să îndrepţi, pentru mine este cinstit să nu mă prefac. *32.* Antiohienilor le-ai iertat injuria, ai chemat din surghiun fiicele duşmanului tău, le-ai dat în grija unei rude, mamei duşmanului tău i-ai trimis bani de întreţinere din vistieria ta. Această evlavie atît de mare şi credinţă tot atît de mare faţă de Dumnezeu vor fi întunecate dacă faptul va avea loc. Tu, care ai cruţat armatele duşmanilor şi i-ai eliberat pe duşmanii tăi, să nu socoteşti, te rog, că trebuie luate cu atîta pornire măsuri de răzbunare împotriva creştinilor. *33.* Acum te rog, împărate, să nu priveşti cu dispreţ că mă tem pentru mine şi pentru tine. Căci spune glasul sfîntului: „Pentru ce m-am născut a vedea zdrobirea poporului meu?" *(I Mac. 2, 7)* ca să ajung la supărarea lui Dumnezeu? Eu, fără îndoială, că tot ceea ce am putut face mai cinstitor am făcut, pentru ca să mă asculţi mai degrabă în palatul imperial, pentru a nu fi nevoie să mă asculţi în biserică.

Scrisoarea a XLI-a

FRATELE CĂTRE SORA SA

1. Ţi-am scris sfinţiei tale că sînt foarte necăjit şi acest lucru, precum îmi scrii, îţi pricinuieşte mare nelinişte. Mă mir că n-ai primit scrisoarea prin care arătam că motivele mele de supărare s-au împrăştiat. După ce s-a aflat că o sinagogă a iudeilor a fost arsă de creştini, din îndemnul episcopului, şi că de **asemenea a fost incendiată şi o sală de adunare a valentinienilor, s-a dat ordin** ca eu să fiu dus la Aquileia, sinagoga să fie reclădită de episcop, iar călugării care incendiaseră clădirea valentinienilor să fie pedepsiţi. Atunci eu, socotind că n-am altceva mai bun de făcut, am trimis pe dată o scrisoare împăratului şi, cînd a venit la biserică, am rostit această cuvîntare: *2.* Într-o carte profetică este scris: „Ia-ţi un toiag de nuc" *(Ieremia 1, 12).* Se cade să aflăm de ce Domnul a pomenit de aceste cuvinte profetului. Trebuie să aibă un anumit înţeles aceste cuvinte, de vreme ce şi în Pentateuh citim că toiagul de nuc al preotului Aaron a înflorit *(Num. 17, 8).* Pe cît se pare, înseamnă că profeţia este fără ocoliş, că toiagul este autoritatea preoţească ale cărei porunci nu sînt întotdeauna plăcute, dar sînt folositoare. *3.* De aceea i se porunceşte profetului să ia toiagul de nuc, fiindcă fructul pomului amintit are scoarţa amară, coaja tare, dar sîmburele gustos, pentru ca, prin asemănare, profetul să ceară cele amare, dar curate, să nu se teamă a da pe faţă cele rele. La fel este şi preotul, fiindcă învăţătura lui, deşi unora li se pare vremelnic amară şi rămîne mult timp în urechile celor prefăcuţi, totuşi, ca şi toiagul lui Aaron, tocmai cînd se socoteşte că s-a uscat, tocmai atunci înfloreşte. *4.* De aceea şi Apostolul spune: „Ce voiţi? Să vin la voi cu toiagul, sau să vin cu dragoste şi cu duhul blîndeţii?" *(I Cor. 4, 21).* Mai întîi a zis toiagul şi ca şi cu un toiag de nuc el a lovit pe cei rătă-

ciți, pentru ca după aceea să mîngîie cu duhul blîndeții. Astfel, pe cel pe care toiagul l-a îndepărtat de legămintele cereşti, blîndețea l-a repus în drepturi. Şi unui ucenic i-a dat asemenea porunci zicînd: „Mustră, ceartă, îndeamnă" *(II Tim. 4, 2)*. Două cuvinte sînt tari, iar unul blînd. Dar de aceea sînt tari, pentru ca ele înseşi să înmoaie, fiindcă, după cum pentru trupurile bolnave de fiere amărăciunea mîncării şi a băuturii îndulceşte şi, dimpotrivă, dulceața mîncărurilor le este spre amărăciune, la fel şi sufletul, cînd este bolnav, prin încălzirea cu plăcerile ademenitoare se îmbolnăveşte şi mai tare şi dimpotrivă, prin amărăciunea îndreptării se însănătoşeşte. *5.* Acestea au fost ca o gustare din citirea profeților. Dar să vedem ce ne aduce citirea evangheliilor: „Iar unul dintre farisei L-a rugat pe Iisus să mănînce cu el. Şi, intrînd în casa fariseului, a şezut la masă. Şi iată, era în cetate o femeie păcătoasă şi, aflînd că stă El la masă, în casa fariseului, a adus un alabastru cu mir. Şi stînd la spate, la picioarele Lui, plîngînd a început să ude cu lacrimi picioarele Lui" *(Luca 7, 36–38)*. Şi am citit mai departe pînă la cuvintele: „Credința ta te-a mîntuit; mergi în pace" *(Luca 7, 50)*. Ce cuvinte simple, am adăugat, şi totuşi ce adîncă învățătură ne dăruie citirea Evangheliei! Astfel, dacă graiul Lui este de mare sfat *(Isaia 9, 6)*, să-i vedem înălțimea. *6.* Domnul nostru Iisus Hristos a socotit că oamenii mai degrabă prin binefaceri decît prin teamă pot fi cîştigați şi îndemnați să facă binele, că pentru îndreptare este de mai mare ajutor dragostea decît frica. Şi astfel a trimis bunătatea, care a venit prin naşterea din Fecioară să ne ierte păcatele prin botez şi să ne facă mai buni. Iar dacă avem în vedere serviciile cuvenite bărbaților aleşi, a arătat că răsplata bunătății înseşi va fi a tuturor în această Fecioară. Dacă ne-ar fi iertat numai primele păcate, ar părea mai degrabă prevăzător decît îngăduitor şi mai degrabă socotitor al îndreptării decît măreț în binefaceri. Numai un suflet îngust are iscusința de a înşela. Dar Dumnezeu pe cine a chemat prin bunătate pe acela îl înalță în sporul bunătății Sale. De aceea ne-o dă mai întîi prin botez şi după aceea ne împărtăşeşte daruri şi mai bogate nouă bineslujitorilor Lui. Aşadar, binefacerile lui Hristos sînt îndemnuri şi premii ale virtuții. *7.* Dar nimeni să nu se sperie de cuvîntul cămătar. Am fost înainte sub un cămătar nemilos, căruia nu i se puteau achita decît prin moarte dobînzile cerute *(Luca 7, 41)*. A venit Domnul Iisus şi ne-a găsit încărcați de dobînzi grele. Nimeni nu-şi putea achita dobînda cu avutul nevinovății sale. Nu puteam avea cu ce să mă eliberez, fiindcă n-aveam de unde achita dobînda, şi de aceea mi-a încredințat un nou fel de achitare: să-mi schimb creditorul. Nu naşterea, ci vina ne făcuse datornici. Am strîns bani grei prin păcatele noastre, pentru ca noi cei ce eram liberi să ajungem supuşi, fiindcă datornic este cel ce a primit ceva din banii cămătarului. Dar păcatul este de la diavol. Nelegiuitul are avuții primite din avutul diavolului. Căci precum bogățiile lui Hristos sînt virtuțile, la fel ale diavolului sînt crimele. Diavolul adusese neamul omenesc în veşnică robie prin greaua

camătă a moştenirii vinovate, fiindcă tatăl îndatorat lăsase urmaşilor o moştenire încărcată de datorii. A venit Domnul Iisus şi a răscumpărat cu moartea Sa moartea tuturor. Şi-a vărsat sîngele Său pentru sîngele tuturor. *8.* L-am pedepsit deci pe creditor, dar n-am scăpat de el; ba am scăpat, căci rămîne datoria, dar a căzut camăta, precum zice Domnul Iisus: „Cei ce sînt în lanţuri: Ieşiţi şi cei ce sînt în închisori: Plecaţi" *(Isaia 49, 9).* Aşadar, sînt iertate păcatele noastre. Pe toţi I-a iertat şi n-a rămas cineva pe care să nu-l fi uşurat. Căci este scris că a iertat „toate greşelile, rupînd zapisul hotărîrii care era împotriva noastră" *(Col. 2, 13–14).* De ce păstrăm zapisele altora şi voim să cerem altele, dacă ne folosim de iertarea alor noastre? Cel ce a dăruit tuturor cere tuturor, pentru ca să ierte altuia ceea ce fiecare-şi aminteşte că i s-a iertat lui. *9.* Vezi ca nu cumva, cămătar fiind, să ai ca datornic o pricină mai mare decît acela din Evanghelie, căruia stăpînul i-a iertat toată datoria, iar el după aceea a început să ceară de la tovarăşul său de robie ceea ce el însuşi nu achitase. De aceea stăpînul său supărat i-a cerut cu cele mai grele mustrări ceea ce îi iertase înainte *(Matei 18, 27–34).* Să ne ferim, aşadar, să nu ni se întîmple şi nouă ca, neiertînd datornicilor noştri, să trebuiască a plăti ceea ce ne fusese iertat. Precum este scris, a zis Domnul Iisus: „Tot aşa şi Tatăl Meu ceresc vă va face vouă, dacă nu veţi ierta fiecare fratelui său din toată inima" *(Matei 18, 35).* Să iertăm deci pe cele puţine pentru cele multe, care ne-au fost iertate, şi să înţelegem că vom fi cu atît mai plăcuţi lui Dumnezeu cu cît vom ierta mai multe. Fiindcă prin cele iertate sîntem iubiţi de Dumnezeu. *10.* Întrebat de Domnul: „Cine L-a iubit mai mult?" fariseul a răspuns: „Socotesc că acela căruia i s-a iertat mai mult". Iar Domnul i-a zis: „Drept ai judecat" *(Luca 7, 42–43).* Este lăudată judecata fariseului, dar i se dojeneşte simţămîntul. Judecă bine despre alţii, dar nu crede ce gîndeşte despre alţii. Îl auzi pe iudeu lăudînd învăţătura Bisericii, predicînd adevărata ei bunătate, cinstind pe preoţii Bisericii. Îl îndemni să creadă, dar tăgăduieşte; ceea ce laudă în noi el nu urmează. Nu este aşadar lauda lui, fiindcă a auzit de la Hristos: „Drept ai judecat". Şi Cain a dat drept, dar n-a împărţit drept. De aceea Dumnezeu i-a zis: „Dacă dai drept, nu împarţi însă la fel de drept; ai greşit, fii liniştit" *(Fac. 4, 7).* Deci şi acesta a dăruit drept, judecînd că Hristos trebuie să fie iubit mult de creştini fiindcă ne-a iertat multe păcate. Dar n-a împărţit drept, fiindcă a socotit că ar putea să nu cunoască păcatele oamenilor Cel ce iartă păcatele oamenilor. *11.* De aceea îi spune lui Simon: „Vezi pe femeia aceasta? Am intrat în casa ta şi apă pentru picioare nu Mi-ai dat; iar ea cu lacrimi Mi-a udat picioarele" *(Luca 7, 44).* Toţi sîntem un singur trup al lui Hristos, Căruia capul Îi este Dumnezeu, iar mădularele sîntem noi *(I Cor. 12, 12).* Alţii sînt poate ochii, precum profeţii, dinţii, precum apostolii, care ne-au adus în inimile noastre hrana învăţăturii evanghelice. **Pe bună dreptate este scris: „Ochii Lui vor scînteia ca vinul şi dinţii Săi vor fi mai albi decît laptele"** *(Fac. 49, 12).* **Mîinile Lui se pare că sînt cele ce**

săvîrşesc fapte bune. Pîntecele Lui sînt cei ce dau cu prisosinţă hrană săracilor. Dar unii sînt picioarele Lui. O, de aş merita şi eu să fiu călcîiul Lui! Trimite, aşadar, apă la picioarele lui Hristos cel ce iartă şi celor din urmă păcatele. Şi cînd îi liberează pe cei de jos, spală urmele lui Hristos. *12.* Trimite apă pentru picioarele lui Hristos şi cel ce-şi spală conştiinţa de murdăria păcatelor. Căci Hristos calcă peste păcatele fiecăruia. Fereşte-te, aşadar, să n-ai conştiinţa întinată, să nu murdăreşti picioarele Lui Hristos. Fereşte-te să nu te înţepe spinii necinstei, prin care va fi rănit călcîiul celui ce vine la tine. Căci de aceea fariseul n-a adus apă pentru picioarele lui Hristos, fiindcă nu avea sufletul spălat de noroiul necredinţei. De unde să-şi spele conştiinţa cel ce nu primise apa Lui Hristos? Biserica însă are şi apă, are şi lacrimi: apa botezului, lacrimile pocăinţei. Credinţa care se căieşte de păcatele de mai înainte de obicei se fereşte de altele noi. Deci Simon fariseul, care n-avea apă, n-avea nici lacrimi. Cum să aibă lacrimi cel ce purta pocăinţa, dar fiindcă nu credea în Hristos n-avea nici lacrimi? Dacă ar fi avut, s-ar fi spălat pe ochi ca să-L vadă pe Hristos, pe care nu-L vedea pe cînd stătea la masă. Iar dacă L-ar fi văzut, în nici un caz nu s-ar fi îndoit de puterea Lui. *13.* N-avea păr fariseul, care nu-L putea şti pe Nazarinean. Avea Biserica şi ea-L căuta pe Nazarinean. Părul corpului este socotit între cele de prisos. Dar dacă se unge împrăştie un miros plăcut şi pentru cap este o podoabă. Iar dacă nu se unge se înăspreşte. La fel şi bogăţiile sînt sarcină grea dacă nu ştii să te foloseşti de ele, dacă nu le stropeşti cu mireasma lui Hristos. Iar dacă hrăneşti pe săraci, le speli rănile şi le ştergi murdăria, ai spălat picioare Lui Hristos. *14.* „Tu sărutare nu Mi-ai dat, dar ea, de cînd am intrat, n-a încetat de a-Mi săruta picioarele" *(Luca 7, 45).* Sărutarea este semnul dragostei. De aceea, deci, sinagoga n-are sărutare pentru iudeul care n-a cunoscut pacea, care n-a primit pacea de la Hristos cînd Acesta a zis: „Pacea Mea o dau vouă, pacea Mea o las vouă" *(Ioan 14, 27).* Are sărutare Biserica, fiindcă ea a aşteptat, ea a iubit, ea a zis: „Să mă sărute cu sărutarea gurii Lui" *(Cînt. 1).* Arşiţa dorinţei zilnice, care se mărise în aşteptarea venirii Domnului, voia s-o stingă picătură cu picătură prin sărutarea Lui, să-şi potolească prin acest dar setea. De aceea zice sfîntul profet: „Gura mea vei deschide şi ea va vesti lauda Ta" *(Ps. 50, 17).* Deci cine laudă pe Domnul Îl sărută. Însuşi David zice: „Crezut-am, pentru aceea am grăit" *(Ps. 115, 1),* şi în altă parte: „Să se umple gura mea de lauda Ta, ca să laud slava Ta" *(Ps. 70, 9). 15.* Despre primirea harului deosebit, aceeaşi Scriptură te învaţă că-L sărută pe Hristos cel care primeşte Duhul, precum spune sfîntul profet: „Gura mea am deschis şi am tras Duh" *(Ps. 118, 131).* Deci Îl sărută pe Hristos cel care Îl mărturiseşte. „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mîntuire" *(Rom. 10, 10).* Dar sărută picioarele Lui Hristos cel care, citind Evanghelia, cunoaşte faptele Domnului Iisus şi le cinsteşte cu simţămînt evlavios. De aceea,sărutare dă urmelor Domnului. Să-L sărutăm şi noi pe Hristos

cu sărutarea împărtăşaniei: „Cine citeşte, să înţeleagă" *(Matei 24, 15). 16.* De unde această sărutare la iudeu? Cine n-a crezut în venirea Lui n-a crezut nici în patimile Lui. Cum să creadă în patimi cînd n-a crezut nici că a venit? Deci fariseul n-avea altă sărutare decît pe a lui Iuda trădătorul. Dar nici Iuda n-o avea şi de aceea, cînd s-a făgăduit iudeilor sărutare, pentru că voia s-o arate ca semn al trădării, Domnul i-a zis: „Iuda, cu sărutare vinzi pe Fiul Omului?" *(Luca 22, 48).* Adică: dai sărutare, dar nu sărutarea dragostei, dai sărutare tu, care nu cunoşti sfinţenia sărutării. Se cere nu sărutarea buzelor, ci a inimii şi a minţii. *17.* Zici: L-a sărutat pe Domnul. Dar L-a sărutat cu buzele. Această sărutare o are poporul iudeu şi de aceea s-a spus: „Poporul acesta mă cinsteşte cu buzele, dar cu inima este departe de Mine" *(Matei 15, 8).* N-are sărutare cine n-are credinţă şi dragoste. Căci prin sărutare se întipăreşte puterea dragostei. Unde nu este dragoste nu este credinţă, nu este preţuire; ce altceva poate fi dulceaţa sărutărilor? *18.* Biserica nu încetează să sărute picioarele Lui Hristos. Şi de aceea cere multe sărutări, nu una, în Cîntarea Cîntărilor *(1, 1),* fiindcă este, ca şi Sfînta Maria, atentă la toate cuvintele Lui, primeşte toate învăţăturile Lui, cînd se citeşte Evanghelia sau profeţii, şi păstrează toate vorbele Lui în inima ei *(Luca 2, 5).* Aşadar, numai Biserica are sărutări ca şi o logodnică, fiindcă sărutarea este o chezăşie a nunţii şi un drept al căsătoriei. De unde sărutări la iudeul care nu crede în Mire? De unde sărutări la iudeul care nu ştie că Mirele a venit? *19.* N-are nu numai sărutări, dar n-are nici untdelemn cu care să-I ungă picioarele Lui Hristos *(Luca 7, 47).* Căci dacă ar avea untdelemn, ar fi mai puţin îndărătnic. Zice Moise: „Poporul acesta este îndărătnic" *(Ieş. 34, 9).* Şi Domnul spune că levitul şi preotul au trecut mai departe şi nici unul dintre ei n-a turnat untdelemn sau vin peste rănile celui lovit şi prădat de tîlhari *(Luca 10, 31–32),* pentru că n-aveau ce să toarne. Dacă ar fi avut untdelemn şi-ar fi turnat şi peste rănile lor. Strigă Isaia: „Nu este loc unde să se pună cataplasme, untdelemn, legături *(Isaia 1, 6). 20.* Biserica are untdelemn cu care să îngrijească rănile alor săi şi răutatea rănii nu pătrunde în adînc; are untdelemn pe care l-a primit în taină. Cu acest untdelemn şi-a spălat picioarele Aşer, precum este scris: „Binecuvîntat să fie Aşer între fii, iubit să fie de fraţii lui şi să-i afunde în untdelemn piciorul lui *(Deut. 33, 3–4).* Cu acest untdelemn unge,aşadar, Biserica grumazul alor săi ca să primească jugul lui Hristos. Cu acest untdelemn i-a uns pe martiri, ca să le şteargă praful lumii acesteia. Cu acest untdelemn i-a uns pe mărturisitorii întru Hristos, ca să rabde chinurile, să nu cadă istoviţi, să nu fie arşi de focul acestei lumi. De aceea i-a uns, ca să-i răcorească cu untdelemn duhovnicesc. *21.* Sinagoga n-are acest untdelemn, fiindcă n-are măslin, n-a înţeles acel porumbel care după potop a adus o ramură de măslin *(Fac. 8, 11).* Acel porumbel, pe cînd Hristos Se boteza, S-a coborît şi a rămas deasupra Lui, după cum mărturiseşte în Evanghelie Ioan, zicînd: „Am văzut Duhul coborîndu-Se din cer, ca un porumbel,

şi a rămas peste El" *(Ioan 1, 32)*. Dar cum a văzut porumbelul cine nu L-a văzut pe Cel peste care S-a coborît Duhul ca un porumbel? *22*. Biserica spală picioarele lui Hristos, îi şterge părul capului şi I-l unge cu ulei şi cu mir; fiindcă nu numai că-i îngrijeşte pe cei bolnavi şi-i întăreşte pe cei istoviţi, dar chiar îi stropeşte cu mireasma plăcută a harului. Şi nu numai celor bogaţi şi puternici, ci şi bărbaţilor din familii nevoiaşe le dăruie aceeaşi bunăvoinţă, îi cercetează pe toţi cu aceeaşi cumpănă a dreptăţii, pe toţi îi primeşte la sine, îi încălzeşte la piept. *23*. O singură dată a murit Hristos, o singură dată a fost înmormîntat şi totuşi vrea să I se trimită zilnic untdelemn la picioare. Care sînt picioarele lui Hristos la care să trimitem untdelemn? Picioarele lui Hristos sînt acelea despre care El Însuşi zice: „Ceea ce aţi făcut unuia din aceştia mici Mie Mi-aţi făcut" *(Matei 25, 40)*. Aceste picioare le răcoreşte acea femeie din Evanghelie, pe acestea le udă cu lacrimile ei *(Luca 7, 38)*. Cînd se iartă păcatul celor mici se spală vinovăţia, se dăruie îngăduinţă. Aceste picioare le sărută cel ce iubeşte şi pe cei mai mici din mulţimea nevinovată. Aceste picioare le unge cu untdelemn cel ce împarte şi celor mici din harul blîndeţii Sale. În acestea se arată că sînt cinstiţi mucenicii, în acestea apostolii, în acestea Însuşi Domnul Iisus. *24*. Vezi cît de bun este Domnul, Care prin pilda Sa te cheamă la evlavie. Bun este şi cînd mustră. Învinovăţindu-i pe iudei, zice: „Poporul Meu! Ce ţi-am făcut? Cu ce te-am împovărat, sau cu ce te-am întristat? Răspunde-Mi! *(Miheia 6, 3–4)*. Eu sînt Cel Care te-am scos din ţara Egiptului şi din casa robiei te-am răscumpărat" *(Miheia 6, 4)*. Şi adaugă: „Şi ţi-am trimis înainte pe Moise, pe Aaron şi pe Mariam". Să ai în minte ceea ce a gîndit împotriva ta Balac *(Num. 23, 2)*, adică acela care cerea ajutor în vrăjitorie. Şi totuşi n-am îngăduit ca prin ea să te vatăme. Te întristai pribegind pe pămînturi străine, erai încărcat de grele poveri. Am trimis înaintea feţei tale pe Moise, pe Aaron şi pe Mariam, şi mai întîi cel ce te jefuise pe tine, care erai surghiunit, a fost el însuşi jefuit *(Ieş. 12, 36)*. Tu, care pierdeai pe ale tale, ai găsit pe ale altuia, ai fost liberat de duşmanii înconjurători. Nevătămat ai văzut în mijlocul apelor prăpădul duşmanilor tăi, pe cînd acelaşi val, care te împinsese pe tine înainte, pe duşman l-a tras înapoi să-l scufunde. Oare cînd treceai prin deşert şi-ţi lipseau alimentele, nu ţi-am trimis o ploaie hrănitoare şi merinde de drum cîtă ţi-a trebuit? *(Ieş. 16, 4)*. Oare după ce te-am ajutat să învingi pe toţi duşmanii nu te-am dus în ţinutul Botryon?*(Num. 13, 24)* Oare nu ţi-am predat viu pe însuşi Sehon, rege al amoreilor *(Num. 21, 26–29)* şi trufaş conducător al tulburătorilor? Oare nu ţi l-am predat viu şi pe regele Hai pe care l-ai osîndit să fie răstignit pe cruce după vechiul blestem? *(Iosua 8, 23 ş.u.)*. Ce să zic despre cele cinci armate căsăpite ale regilor care se luptau să-ţi tăgăduiască pămînturile datorate?*(Iosua 10, 26)*. Şi acum pentru toate acestea ce altceva ţi se cere, omule, decît să îndeplineşti cele ale dreptăţii, să iubeşti pe oameni şi să fii pregătit a merge cu Domnul Dumnezeul Tău? *(Miheia 6, 8)*. *25*. Care este cererea prin profetul Natan, către Însuşi David, acel rege evlavios şi blînd? Eu, zice *(II Regi 12,*

7–10), te-am ales pe tine cel mai mic dintre fraţii tăi. Eu te-am umplut de duhul blîndeţii. Eu te-am uns ca rege prin Samuel, în care eram Eu şi numele Meu. Eu din surghiunit te-am făcut biruitor, prin înlăturarea acelui rege de mai înainte, pe care duhul cel rău îl împingea să prigonească pe preoţii Domnului. Eu am aşezat din sămînţa ta pe tronul tău moştenitor nu înainte de a ţi-l face tovarăş de domnie. Eu am făcut ca neamurile străine să ţi se supună şi să-ţi slujească aceia care luptau împotriva ta. Iar tu îi duci sub puterea duşmanilor mei pe cei ce îmi slujesc mie? Tu îmi iei slujitorii, aducîndu-ţi ţie păcat şi făcîndu-i pe vrăjmaşii mei să aibă cu ce să se fălească? *26.* Aşadar, împărate, pentru ca acum să vorbesc nu numai despre tine, ci şi către tine, fiindcă vezi cît de greu învinuieşte Domnul, cu cît te-ai ridicat mai sus, cu atît mai mult să ştii că trebuie să mulţumeşti Făcătorului tău. Căci scris este *(Deut. 9, 4):* Cînd Domnul Dumnezeul tău te va duce pe pămînt străin şi vei mînca roade străine, să nu zici: Puterea mea şi dreptatea mea mi-au dat aceasta, ci Domnul Dumnezeu, Hristos cu mila Sa. Şi de aceea iubind trupul Său, adică Biserica, **dă apă picioarelor Lui, sărută-I picioarele *(Ioan 12, 3),* pentru ca nu numai să-i slobozeşti** pe cei găsiţi în păcate, ci să-i dăruieşti unirii prin pacea ta, să-i laşi liniştiţi. Trimite untdelemn la picioarele Lui, pentru ca toată casa în care stă Hristos la masă să se umple de untdelemnul tău şi toţi cei ce sînt la masă cu El să se bucure de lucrările tale. Adică în aşa fel cinsteşte-i pe cei din urmă, încît îngerii să se bucure de răscumpărarea lor ca şi pentru un singur păcătos care se pocăieşte *(Luca 15, 10),* să se bucure apostolii, să se bucure profeţii. Ochii nu pot să spună mîinii: „N-am trebuinţă de tine", sau de asemenea, capul să zică picioarelor: „N-am trebuinţă de voi" *(I Cor. 12, 21).* Aşadar, fiindcă toate sînt de trebuinţă, apără tot trupul Domnului Iisus, pentru ca şi El să-ţi păzească domnia cu cerească Sa vrednicie. *27.* Cînd am coborît din amvon, mi-a spus: Despre noi ai vorbit. I-am răspuns: Am vorbit despre cele ce-ţi sînt ţie de folos. Atunci a zis: Într-adevăr, despre repararea sinagogii luasem o hotărîre prea aspră împotriva episcopilor, dar totul s-a îndreptat. Monahii fac multe nelegiuiri. Atunci Timasius, şeful cavaleriei şi al infanteriei, a început să spună cuvinte tari împotriva monahilor. I-am răspuns: Eu vorbesc cu împăratul cum se cade, fiindcă-l ştiu că are frică de Dumnezeu. Cu tine, care grăieşti vorbe atît de grele, va trebui să mă port altfel. *28.* Apoi, după ce am stat puţin, i-am zis împăratului: Dă-mi siguranţa că o faci pentru tine, linişteşte-mi sufletul. Pe cînd el stătea lîngă mine şi dădea din cap binevoitor, dar nu făgăduia nimic lămurit, iar eu stăteam lîngă el, a zis că va da şi un ordin scris. Îndată am început să-i spun să întrerupă orice urmărire, pentru ca sfetnicul imperial cu prilejul cercetării să nu-i înjosească pe creştini cu vreo ocară. A făgăduit că va face precum l-am rugat. I-am zis: Dă-ţi cuvîntul. Şi am repetat: Dă-ţi cuvîntul. Iată, a zis, îmi dau cuvîntul. Şi aşa m-am apropiat de jertfelnic, căci altfel nu m-aş fi apropiat, dacă nu mi-ar fi dat făgăduinţa deplină. Într-adevăr, atît de

mare mi-a fost mulțumirea pentru ceea ce am dobîndit, încît simțeam că acea mulțumire se cade s-o am în fața Dumnezeului nostru, fiindcă n-a lipsit de lîngă noi puterea dumnezeiască. Astfel că toate s-au petrecut după dorință.

SCRISOAREA PAPEI SYRICIU CĂTRE BISERICA DIN MEDIOLANUM. SYRICIU CĂTRE BISERICA DIN MEDIOLANUM

1. „Doresc întotdeauna, prea iubiți frați, să vestesc Neprihănirii Voastre bucuriile dragostei și ale păcii, iar prin scrisorile schimbate între noi să fim ajutați de judecata Fericirii Voastre. Dar nu ne îngăduie, prin atacurile sale, să avem liniște vrăjmașul cel vechi, dintru început mincinos, dușman al adevărului, potrivnic al omului, față de care, ca să-l amăgească, s-a amăgit mai întîi pe sine însuși. Nimicitor al rușinii, învățător al desfrîului, se hrănește din cruzimi, se pedepsește prin nemîncare, fiindcă urăște posturile, despre care, prin slujitorii lui, spune că sînt de prisos, că să n-avem nădejde în cele viitoare, răstălmăcind aceste cuvinte ale Apostolului: „Să mîncăm și să bem, căci mîine vom muri" *(I Cor. 25, 32). 2.* O, nefericită îndrăzneală! O, scornire a minții fără nădejde! Încă necunoscut graiul ereticilor se strecura ca un cancer înăuntrul Bisericii, pentru ca, punînd stăpînire pe inima omului, să-l arunce pe acesta cu totul în moarte. Și dacă Domnul Savaot nu i-ar fi rupt lanțul pe care-l întinsese, meșteșugul unui rău atît de mare și pregătirea făcută cu iscusință ar fi tîrît în prăpastie inimile multor oameni simpli. Mintea omenească este atrasă ușor spre partea cea rea, fiindu-i mai ușor să zboare în larg decît să meargă cu trudă pe calea cea strîmtă. *3.* De aceea a fost de trebuință, prea iubiților, să aduc la cunoștința voastră cele ce s-au petrecut aici, pentru ca nu cumva, din neștiința vreunui preot, biserica să sufere vreo vătămare, molipsită de atingerea cu cei mai răi oameni, care pătrund în ea sub nume religios, precum spune Domnul: „Mulți vor veni la voi în piei de oi, iar pe dinăuntru sînt lupi răpitori. După roadele lor îi veți cunoaște" *(Matei 7, 15–16).* Sînt de bună seamă cei ce, sub înfățișarea hainelor de rînd, se fălesc că sînt creștini, pentru ca, pășind sub acoperămîntul numelui evlavios, odată intrați în casa rugăciunii, să împrăștie cuvinte care strecoară îndoieli, „ca să săgeteze în întuneric pe cei drepți la inimă" *(Ps. 10, 2),* să-i ducă în chip diavolesc la nebunia învățăturii lor, îndepărtîndu-i de dreapta credință, și să-nșele astfel oile neștiutoare. *4.* Pînă acum am învățat de la apostoli despre răutatea multor erezii, pe care le-am dovedit cît sînt de dăunătoare; dar niciodată astfel de cîini n-au obosit cu lătrăturile lor taina Bisericii cum au făcut acum aceștia care, dușmani ai credinței, ai cărei discipoli sînt, năvălind pe neașteptate, au trădat cu roada graiului învățătura cea adevărată, făcînd să pătrundă în ea necredința. Căci în vreme ce alți ere-

tici, înțelegînd greșit feluritele cunoștințe, au căutat să le răstoarne și să le rupă de așezămintele dumnezeiești, aceștia, neavînd haine de nuntă, îi rănesc pe dreptcredincioși, schimbînd, precum am zis, cuprinsul Noului și Vechiului Testament și tălmăcindu-l cu duh diavolesc, cu vorbe mincinoase și înșelătoare. Nu s-au mulțumit să păstreze în ei otrava rătăcirii, ci au început să strice sufletele unor creștini și să-i facă părtași la nebunia lor. Cei mai aleși dintre ei prin scrieri îndrăznețe și-au dat pe față blasfemiile lor și, aținați de furia minții rătăcite, le-au răspîndit în folosul păgînilor. *5.* Dar nebunia lor mi-a fost adusă la cunoștință deîndată prin scrisori pline de spaimă de către creștinii credincioși, de rang și străluciți în credință, pentru a fi cercetat de judecata preoțească și nimicit tot ceea ce este potrivnic legii dumnezeiești și poruncilor duhovnicești. Noi, fără îndoială, nu privim cu dispreț făgăduințele căsătoriei, la care sîntem de față prin îmbrăcăminte potrivită nunții, dar cinstim cu mai mare podoabă pe fecioarele nenuntite, care se fac mirese alese lui Dumnezeu. *6.* Așadar, într-o adunare de preoți bătrîni, învățătura acelor eretici a fost judecată și osîndită. Iar pe ei, urmînd învățătura apostolică, fiindcă propovăduiau altceva decît ceea ce am primit noi, i-am înlăturat din obștea noastră *(Gal. 1, 8)*. Să știți, așadar, că a fost hotărîrea noastră a tuturor, atît a duhovnicilor și a diaconilor, cît și a întregului cler, ca Iovinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, Prontinus Martianus, Ianuarius și Ingeniosus, care au fost găsiți ca răspînditori fruntași ai noii erezii și blasfemii, să rămînă în afara Bisericii, osîndiți pe veci prin hotărîrea dumnezeiască și prin judecata noastră. *7.* Fiind încredințat că această hotărîre va fi păzită de Sfinția Voastră, v-am trimis-o scrisă prin frații și presbiterii mei Crescens, Leopardus și Alexander, care pot prin evlavia lor să îndeplinească în duhul credinței sarcina religioasă ce le-a fost încredințată.

Scrisoarea a XLII-a

AMBROZIE, SABIN, BASSIAN, ȘI CEILALȚI, FRATELUI PREA IUBIT DE DOMNUL, PAPA SYRICIU

1. Din scrisoarea pe care ne-ai trimis-o am luat cunoștință de măsurile de veghe ale Sanctității Tale care, ca bun păstor, păzești cu credință ușa care ți-a fost dată în primire și cu evlavioasă grijă străjuiești lîngă staulul lui Hristos, vrednic să te urmeze și să te asculte oile Domnului. De aceea, fiindcă cunoști oițele lui Hristos, îi simți ușor pe lupi și-i întîmpini ca un păstor cu prevedere, pentru ca nu cumva aceștia, cu mușcăturile necredinței și cu urletele lor de fiare, să spargă staulul Domnului *(Ioan 10, 7 și u.)*. *2.* Lăudăm această lucrare a ta, stăpîn și frate prea iubit nouă, și o primim cu cele mai alese simță-

minte. Nu ne mirăm dacă turma Domnului s-a speriat de lupii cei turbați, în care ea n-a recunoscut glasul lui Hristos. Urletul lor sălbatic caută a nu păzi nici un har al fecioriei, nici o rînduială a neprihanei, a amesteca şi întina totul, a nu ține seamă de treptele feluritelor merite, a aduce într-un fel sărăcirea plății cereşti, ca şi cum unul singur este meritul lui Hristos şi nu sînt multe şi nenumărate dumnezeieştile Lui lucrări. *3.* Ei se prefac că îngăduie căsătoria. Dar oare poate fi lauda căsătoriei dacă nu există pentru ei nici o slavă a fecioriei? Nici noi nu tăgăduim că a fost sfințită căsătoria de către Domnul Hristos care a spus cu glasul Său dumnezeiesc: „Vor fi amîndoi un trup" *(Matei 29, 2)* şi un duh. Dar mai întîi am fost născuți şi apoi făcuți, şi este cu mult mai de preț taina lucrării dumnezeieşti decît leacul slăbiciunii omeneşti. Pe drept este lăudată o soție bună, dar mai presus este socotită o fecioară evlavioasă, precum spune Apostolul: „Cel care-şi mărită fecioara bine face; dar cel care n-o mărită şi mai bine face; căci aceasta cugetă la cele ce sînt ale lui Dumnezeu, iar aceea la cele ce sînt ale lumii" (I Cor. 7, 38). Aceea este legată în lanțurile căsătoriei, aceasta e fără lanțuri; aceea e sub lege, aceasta e sub har. Căsătoria este bună, pentru că prin ea se lasă urmaşi ai neamului omenesc. Dar fecioria este mai bună, fiindcă prin ea se dobîndeşte moştenirea împărăției cereşti şi a harului ceresc. Prin femeie vine grija, prin fecioară se capătă mîntuirea. Deci Hristos în chip deosebit a ales darul fecioriei, a înfățişat neprihana şi S-a făcut pe Sine ceea ce a fost mama Sa. *4.* Cîtă nebunie de vorbe nelegiuite din partea celor ce susțin că Hristos n-a putut să Se nască din Fecioară, deşi spun că rămîn şi fecioare, cu toate că odraslele omeneşti se nasc din femei! Deci dă altora Hristos ceea ce, precum zic ei, n-a putut să-şi dea Lui? dar El deşi S-a întrupat, deşi S-a făcut om, ca să-l răscumpere pe om şi să-l întoarcă de la moarte, totuşi, ca Dumnezeu, a venit pe pămînt pe un drum neobişnuit, precum spune: „Iată că Eu fac un lucru nou" *(Isaia 43, 19),* pentru ca să Se nască din Fecioară neprihănită şi, precum a fost scris, pentru ca să fie crezut Dumnezeu cu noi. Dar de pe calea stricăciunii sînt duşi să spună: A zămislit ca fecioară, dar n-a născut ca fecioară. A putut, aşadar, Fecioara să zămislească, dar n-a putut Fecioara să nască, fiindcă întotdeauna este înainte zămislirea, iar naşterea urmează? *5.* Dar dacă nu se crede în învățătura preoților să se creadă în prevestirile lui Hristos, să se creadă în cuvintele îngerilor care spun: „Că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință" *(Luca 1, 37).* Să se creadă în simbolul apostolilor, pe care întotdeauna îl păzeşte şi-l păstrează neatins Biserica romană, Maria a auzit glasul îngerului, şi, după ce înainte zisese: „Cum va fi aceasta?" *(Luca 1, 34),* întrebînd, fiindcă nu credea că poate naşte fără bărbat, a răspuns după aceea: „Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul Tău" *(Luca 1, 38).* Aceasta este Fecioara care a zămislit în pîntece, Fecioara care a născut Fiu. A fost scris aşa: „Iată, Fecioara va lua în pîntece şi va naşte fiu" *(Isaia 7, 14).* N-a zis numai că Fecioara va zămisli, dar şi că Fecioara va naşte. *6.* Care este acea poartă a

templului, acea poartă care dă spre răsărit, dar care rămîne închisă: „Şi nimeni, zice proorocul *(Iez. 44, 2)*, nu va intra pe ea, decît numai Domnul Dumnezeul lui Israil". Oare nu este Maria această poartă prin care a intrat în această lume Mîntuitorul? Aceasta este poarta dreptăţii, precum El Însuşi a zis: „Lasă-ne să împlinim toată dreptatea" *(Matei 3, 15)*. Această poartă este fericita Maria, despre care s-a scris că „Domnul va intra pe ea şi va fi închisă" *(Iez. 44, 2)* după naştere; fiindcă Fecioară a zămislit şi a născut. *7.* Ce este de necrezut dacă, împotriva obiceiului obîrşiei fireşti, Maria a născut şi a rămas fecioară, de vreme ce, tot împotriva obiceiului firesc „marea a văzut şi a fugit, iar apele Iordanului s-au întors la izvorul lor?" *(Ps. 113, 3)*. Aşadar, de ce este de necrezut că Fecioara a născut, cînd citim că din piatră a ieşit apă *(Ieş. 17, 6)* şi că valurile mării sau întărit în chip de zid *(Ieş. 14, 22)?* De ce este de necrezut că omul a ieşit din Fecioară, cînd piatra a dat apă din belşug *(Num. 20, 11)*, fierul a plutit pe deasupra apelor *(IV Regi 6, 6)*, omul a mers pe deasupra apelor *(Matei 14, 26)?* Aşadar, dacă marea l-a purtat pe om pe suprafaţa ei, n-a putut Fecioara să nască om? Şi ce Om? Cel despre Care citim: „Şi le va trimite Domnul pe un Om care-i va mîntui şi Domnul va fi cunoscut egiptenilor" *(Isaia 19, 20–21)*. În Vechiul Testament o fecioară a evreilor a condus armata pe mare; în Noul Testament o Fecioară a fost aleasă pentru mîntuire în palatul Împăratului ceresc. *8.* Dar ce? Să pomenim şi de laudele din partea văduvei, pe cînd în Evanghelie, după preavestita naştere a Fecioarei este adusă văduva Ana „care trăise cu bărbatul ei şapte ani în feciorie, şi aceasta era văduvă în vîrstă de optzeci şi patru de ani şi nu se depărta de templu, slujind noaptea şi ziua în post şi rugăciune *(Luca 2, 36–37)*. *9.* Pe drept pentru ei poate să fie disprețuită văduvia, care obişnuieşte să respecte posturile, de care se vaită aceştia că au fost într-un timp chinuiți, şi-şi răzbună propria injurie, dorind să alunge necazurile înfrîngerii prin ospețe zilnice şi prin desfrînare. Aceştia nu fac nimic bine, ci doar osîndesc cu gura lor. 10. Dar şi se tem ca nu cumva, între acestea, să li se pună în socoteală acel post. Să aleagă ce vor. Dacă au postit cîndva, să se căiască de fapta lor bună. Iar dacă n-au postit niciodată, să-şi mărturisească ei înşişi nestăpînirea şi desfrînarea. De aceea ei zic că Pavel a fost învățător al desfrînării. Dar cine va fi învățător al înfrînării, dacă a fost al desfrîiului acela care şi-a chinuit trupul şi l-a supus robiei *(I Cor. 9, 27)*, amintind că, în multele sale posturi, s-a înfățişat ca slujitor al lui Hristos? *(II Cor, 6, 5)*. Şi aceasta, nu ca să se laude pe sine şi ale sale, ci ca să ne înveţe cum să-l urmăm şi noi. Aşadar, cum a învățat desfrînarea cel ce spune: „De ce, ca şi cum aţi fi viețuind în lume, răbdaţi porunci ca aceasta: nu lua, nu gusta, nu atinge, lucruri menite toate să piară? *(Col. 2, 20–21)*. Cel ce spune de asemenea că trebuie să trăim „nu în îngăduința trupului, nu în cinstire oarecare spre săturarea şi îngrijirea cărnii, nu în dorințele greşelii, ci în Duh, prin Care ne-am înnoit"*?(Col. 2, 22–23)*. *11.* Dacă li se pare puțin ceea ce a grăit Aposto-

lul, să-l asculte pe profetul care zice: „Şi mi-am învelit în post sufletul meu" *(Ps. 118, 12)*. Aşadar, cine nu posteşte este dezvelit şi gol, putînd fi, oricînd, rănit. Adam, dacă s-ar fi acoperit cu postul, n-ar fi ajuns gol *(Fac. 3, 7)*. Ninive a scăpat de moarte prin post *(Iona 3, 5)*. Şi Domnul Însuşi spune: „Nu va fi alungat acest neam de demoni decît prin rugăciune şi post" *(Matei 17, 20)*. *12.* Dar de ce ar fi nevoie de atîtea cuvinte pentru învăţător şi propovăduitor, de vreme ce au arătat că este vrednică răsplată pentru necredinţa lor dacă au ajuns pînă acolo încît să n-aibă nici o parte în care să nu fie osîndiţi? Cu adevărat s-au dovedit manihei, arătîndu-şi necredinţa că Iisus a venit din Fecioară. Întru cît se deosebeşte această nebunie de aceea a iudeilor? Dacă ei nu cred că a venit, nu cred nici că S-a întrupat. Deci, numai în închipuire a fost văzut, în închipuire a fost răstignit. Dar pentru noi în adevăr a fost răstignit, în adevăr este Mîntuitorul nostru. *13.* Maniheu este cel care tăgăduieşte adevărul, cel care tăgăduieşte întruparea lui Hristos şi de aceea ei nu vor dobîndi iertarea păcatelor. A maniheilor este necredinţa, pe care a blestemat-o şi prea blîndul împărat şi toţi cei ce i-au văzut şi au fugit de ei ca de o boală molipsitoare. Martori sînt fraţii şi presbiterii noştri Crescens, Leopardus şi Alexander, înflăcăraţi în Sfîntul Duh; aceştia după ce i-au osîndit cu blestemul tuturor, i-au respins din oraşul Mediolanum, ca pe nişte răufăcători. *14.* Astfel, să ştii că toţi cei osîndiţi de Sanctitatea Ta: Iovinian, Auxenţiu, Germinator, Felix, Plotin, Genialis, Martian, Ianuarie şi Ingeniosus, sînt osîndiţi şi de noi, după judecata ta. Dumnezeul nostru Cel Atotputernic să ne aibă în paza Lui, prea iubite stăpîn şi frate. Semnez eu, Ambrozie, episcop de Mediolanum, Eventiu episcop, salut pe Sanctitatea Ta întru Domnul şi semnez această scrisoare. Maximus, episcop. Felix, episcop. Bassian, episcop. Theodor, episcop. Constanţiu episcop. Din porunca stăpînului episcop Germinian fiindcă prezent sînt eu, presbiterul Aper, am semnat această scrisoare. Au semnat de asemenea Eustaţiu, episcop, şi toate treptele preoţeşti.

Scrisoarea a XLIII-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Îmi dai să înţeleg că, după ce ai citit Hexaemeronul pe care l-am scris, ai rămas nedumerit că şi în Sfînta Scriptură şi în lucrarea mea se vorbeşte atît de mult despre om şi atît de puţin despre celelalte vieţuitoare, chiar dacă toate cele ce trăiesc în aer, pe pămînt şi în apă, sînt făcute mai înaintea omului, pentru care ele au fost înfăptuite, şi îmi ceri despre aceasta o lămurire, pe care n-ai putut-o afla nici în cărţile lui Moise, nici în scrierea mea. *2.* Poate că acest tălmăcitor al prevestirilor dumnezeieşti a tăcut în mod chibzuit ca să nu pară că este un încrezut şi un judecător al hotărîrilor cereşti. Căci una este a vorbi

despre cele înfăptuite de Duhul lui Dumnezeu şi alta a-I tălmăci voinţa. Iar noi, nu ca nişte tălmăcitori ai Lui Dumnezeu, ci ca nişte culegători ai roadelor judecăţii potrivit folosinţei omeneşti, socotim că din ceea ce a înfăptuit Domnul în celelalte lucruri pentru folosul omenesc putem bănui de ce a trebuit ca omul să fie plăsmuit cel din urmă. *3.* Şi cel ce pregăteşte un ospăţ, ca acel bogat din Evanghelie *(Luca 14, 16-25),* pentru că se cade a asemăna pe cele omeneşti cu cele dumnezeieşti, ca să le putem înţelege mai bine, – mai întîi pregăteşte toate cele de trebuinţă: taie juncanii, aduce toate ale ospăţului şi numai după aceea îşi cheamă prietenii la masă. Mai întîi deci sînt pregătite cele mai uşoare şi mai la urmă se înfăptuieşte ceea ce este mai de cinste. De aceea şi Domnul, mai întîi, a pregătit omului mîncărurile preparate din celelalte vieţuitoare şi după aceea l-a chemat ca pe un prieten la masa Sa, ca pe un adevărat prieten, părtaş la harul dumnezeiesc şi la moştenirea slavei. El i-a zis: „Prietene, cum ai intrat aici la masă?" *(Matei 12, 12).* Deci se fac mai întîi celelalte pregătiri şi în cele din urmă este chemat prietenul. *4.* Iată acum altceva. Ce este lumea, dacă nu o arenă în care se dau tot felul de lupte şi întreceri? De aceea şi Domnul zice în Apocalipsă: „Voi da cununa vieţii celui ce învinge *(Apoc. 2, 10)* şi Pavel: „Lupta cea bună m-am luptat" *(II Tim. 4, 7)* şi în alt loc: „Iar cînd se luptă cineva la jocuri nu ia cununa dacă nu s-a luptat după legile jocului" *(II Tim. 2, 4).* Rînduitorul acestei întreceri este Atotputernicul Dumnezeu. Aşadar, cel ce organizează o întrecere în această lume nu se pregăteşte oare mai întîi cu toate cele de trebuinţă întrecerii, iar pe luptători îi cheamă numai după ce a pregătit şi cununile şi panglicile de premii, pentru ca învingătorul să n-aibă zăbavă, ci să i se dea de îndată premiul? Premiile omului sînt deci frînturi ale pămîntului şi lumini ale cerului: unele spre folosul vieţii prezente, celelalte spre nădejdea vieţii viitoare. *5.* Omul este astfel cel din urmă atlet care intră în luptă. «Îşi ridică ochii către cer, vede că şi făptura cerească a fost supusă deşertăciunii – nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a spus-o – cu nădejde" *(Rom. 8, 20).* Vede că toată făptura suspină, aşteptînd mîntuirea. Vede că asupra sa rămîne toată truda. Ridică ochii, vede cununile luminilor, priveşte chipul lunii şi al stelelor: „Fiindcă cei drepţi, care au învins, vor fi ca stelele pe cer" *(Daniil 12, 3).* El îşi struneşte trupul, ca să nu i se împotrivească în luptă: îl unge cu untdelemnul înţelepciunii, face exerciţii zilnice pe arena virtuţii, cum luptătorii dau cu praf pe piele şi fac alergări pe stadion. Exerciţiul loviturilor şi al braţelor nu-l face în gol şi în nesiguranţă, ci străpunge pe potrivnic, pe care nu-l vede, fiindcă se gîndeşte numai la Acela în faţa Căruia se dau la o parte chiar şi cei ce nu se văd, în numele Căruia erau împrăştiate puterile văzduhului. El dă drumul loviturii, iar Hristos o conduce la izbîndă. Pavel deşi nu-i vedea pe cei pe care-i lovea, totuşi nu lovea în aer *(I Cor. 9, 26),* fiindcă, propovăduind învăţătura Lui Hristos, rănea toate duhurile rele care i se împotriveau. Deci nu fără chibzuinţă omul căruia i se pregătea cununa a

intrat cel din urmă pe cîmpul de luptă, fiindcă înaintea sa avea ca premiu cerul. *6.* Iar lupta noastră este nu numai împotriva duhurilor rele, care sînt în văzduh, ci chiar împotriva trupului şi sîngelui nostru *(Efes. 6, 12).* Lupta împotriva îmbuibării, lupta cu înseşi roadele pămîntului, lupta cu vinul, cu care s-a îmbătat chiar cel drept *(Fac. 9, 24),* prin care a fost învinsă toată armata iudeilor *(Ieş. 32, 6);* lupta cu fiarele sălbatice, lupta cu păsările cerului, cărora trupul însănătoşit nu le este dus în robie, lupta cu greutăţile drumurilor, cu primejdiile apelor, precum spune Pavel *(II Cor. 11, 26),* lupta cu vergile copacilor, cu care erau bătuţi apostolii *(Fapte 16, 22).* Vezi cîte lupte. Pămîntul este locul de luptă, iar cerul este cununa. Aşadar, au trebuit să fie pregătite mai întîi bucatele ca pentru prieten, sau premiile ca pentru atlet. *7.* Acum caută să vezi şi altceva. În toate lucrările, mai de seamă sînt începutul şi sfîrşitul. Dacă te uiţi la o casă, mai cu rost decît toate sînt temelia şi acoperişul; iar la o ţarină semănatul şi secerişul, plantarea şi culesul. Ce plăcută este sădirea pomilor, ce plăcute sînt roadele aşteptării! Tot aşa, la început a fost făcut cerul şi la sfîrşit omul, ca o făptură cerească pe pămînt. Căci dacă după trup e la fel cu celelalte vieţuitoare, după suflet totuşi se numără între cele cereşti. Precum purtăm chipul pămîntesc, aşa-l purtăm şi pe cel ceresc *(I Cor. 15, 49).* Cum să nu fie ceresc, dacă a fost făcut după chipul şi asemănarea Lui Dumnezeu?*(Fac. 1, 27).* *8.* Deci în alcătuirea lumii cerul este cel dintîi şi cerul cel din urmă şi ceea ce este dincolo de cer este Dumnezeul cerului. Mai ales despre El spune: „Cerul este scaunul Meu" *(Isaia 66, 7).* Dumnezeu nu şade deasupra unui lucru, ci în inima omului. De aceea zice Domnul: „Să venim şi să poposim în El" *(Ioan 14, 23).* *9.* Cerul face parte din lume, dar omul este deasupra lumii; Cel dintîi este parte a lumii, iar cel de-al doilea locuitor al cerului, stăpînire a lui Hristos. Cerul este socotit nestricăcios, dar trece; omul este socotit stricăcios, dar se îmbracă în nestricăciune. Chipul celui dintîi piere, al acestuia din urmă înviază ca un nemuritor. Dar pe amîndouă le-au făcut mîinile Domnului, după cum spune Scriptura. Despre cer citim: „Şi cerurile sînt facerea mîinilor Tale" *(Ps. 101, 26).* La fel spune şi omul: „Mîinile Tale m-au făcut şi m-au zidit" *(Ps. 118, 73).* Şi de asemenea: „Cerurile spun slava Lui Dumnezeu" *(Ps. 118, 1).* Şi după cum cerul străluceşte în splendoarea stelelor, la fel şi oamenii strălucesc în luminile meritelor. Faptele lor lucesc în faţa Tatălui lor, Care este în ceruri *(Matei 5, 16).* Tăria cerului este cea de sus, asemenea acestei tării despre care s-a spus: „Pe această piatră voi clădi Biserica Mea" *(Matei 16, 18).* Aceea este tăria stihiilor, aceasta este a virtuţilor. Dar mai presus este aceea: „Cu untdelemn din stîncă vîrtoasă s-au hrănit" *(Deut. 32, 12).* Iar stînca este trupul lui Hristos, Care a răscumpărat cerul şi toată lumea *(I Cor. 10, 4). 10.* Ce să mai adaug şi pe ce tărîm să te mai duc ca să-ţi arăt că Dumnezeu a făcut pe om părtaş firii dumnezeieşti, precum citim în epistola lui Petru?*(II Petru 1, 4).* Nu fără dreptate spune cineva: „Căci al Lui neam şi sîntem" *(Fapte 17, 28).*

Ne-a dat din înrudirea Sa şi firea judecăţii, ca să-L căutăm pe Cel dumnezeiesc, Care este aproape de fiecare dintre noi, în Care trăim, sîntem şi ne mişcăm. 11. Astfel, i-a făcut omului cele mai mari daruri: i-a pus la îndemînă, ca fiinţei celei mai dragi şi mai apropiate, toate cele ce sînt în această lume *(Fac. 1, 28)*, ca să nu-i lipsească nimic din cele de trebuinţă pentru viaţă, şi încă pentru o viaţă bună. Dintre acestea, unele stau în belşugul avuţiilor pămîntului, pentru îndeplinirea plăcerilor, iar altele în cunoaşterea tainelor cereşti, care înflăcărează mintea omului cu dragoste, şi dorul învăţăturilor, prin care să putem ajunge la acea înălţime a tainelor dumnezeieşti. Aşadar, ambele daruri sînt deopotrivă de strălucite, şi, pentru ca să aibă toate bogăţiile lumii supuse lui, toate zburătoarele, toate vieţuitoarele pămîntului şi ale apelor, folosinţa mării făcîndu-l ca pe un rege al stihiilor, ca fără trudă, fără lipsă, să fie îmbelşugat cu toate, pentru asemănarea cu Făcătorul cel vrednic de cinstire, să-şi ducă viaţa în cel mai mare prisos, să-şi deschidă căile şi să-şi clădească trepte pe care să se urce pînă la palatul cel ceresc. *12.* Vei găsi uşor pe acel bărbat călător pe acest drum greu, care să fie în aşa chip format prin însuşirile sufletului şi prin voinţa sa, încît să-i fie cea mai mică prietenia cu trupul său, să nu intre în vreun cort al viciilor, să nu se lase mîngîiat de nici un cuvînt al linguşitorilor; iar dacă se găseşte aşezat în carul unor vremuri fericite, nici să-i dispreţuiască pe cei umili, fugind de cei îndureraţi şi coborînd sau micşorînd laudele faţă de cei cuvioşi, nici să ardă în flăcările dorinţei de bani şi de alte lucruri asemănătoare. Sufletul acestuia nu este copleşit de tristeţe, nu-l înfrîng nedreptăţile, nu-l chinuie bănuiala, nu-l îmboldesc poftele, nu-l asaltează patimile trupului, nu-l neliniştesc dorinţele deşarte şi chemările plăcerii. Iar dacă-i adaugi virtuţile, neprihana, cumpătarea, înfrînarea, poate să-şi înfrîneze uşor atacurile fără măsură ale patimilor uşoare, să-şi impună un hotar în desfrîu şi dorinţe, să deosebească dreptatea de nedreptate, să-şi potolească îndoielile prin linişte sufletească şi, împăcîndu-şi toate neînţelegerile dintre trup şi suflet, ca un bun judecător să păstreze neştirbită unirea dintre omul lăuntric şi cel din afară, îmbunînd-u-i în sine însuşi, pentru ca, dacă este nevoie, nici un rău sfătuitor să nu-l întoarcă de la cununa pătimirii. Aceasta, fără îndoială, nu ca prieten, ci ca fiu va fi primit de tatăl, ca să dobîndească bogăţiile slavei şi ale moştenirii Lui. *13.* Aşadar, pe bună dreptate este făcut cel din urmă omul, ca sfîrşit al firii întru dreptate, ca împărţitor de dreptate fără părtinire între celelalte vieţuitoare. Şi dacă este nevoie iarăşi de o pildă, precum Hristos este între oameni sfîrşitul legii spre dreptate pentru orice credincios *(Rom. 10, 4)*, la fel noi sîntem ca nişte dobitoace în contemplarea lui Hristos. Căci zice profetul: „Ca un dobitoc sînt socotit înaintea Ta" *(Ps. 72, 23)*. Dar totuşi, care este asemănarea, cînd El a mîntuit pe cei ce pier, iar noi îi jertfim, cînd El a chemat pe robi la libertate, iar noi aducem celor liberi robia? Dar cine este asemenea Lui Dumnezeu?*(Ps. 88, 9)*. *14.* A venit totuşi cel din urmă dintre făpturi omul,

cu înfăţişare plăcută, cu minte înaltă, ca să fie minune pentru toată făptura, în care mintea să-i fie nevăzută, spre asemănarea Lui Dumnezeu Cel veşnic, cerîndu-şi ca un conducător întîietatea sufletului şi a trupului. Celelalte vieţuitoare, chiar cînd nu-l văd, se tem totuşi de El, după cum şi noi ne temem de Dumnezeu chiar dacă nu-L vedem. Să ne temem de El mai mult fiindcă nu-L vedem. *15.* Îndrăznim să spunem, precum este scris *(Fac. 1, 26)*, că sîntem făcuţi după chipul şi asemănarea Lui. Iar El se întemeiază pe plinătatea măreţiei Sale şi vede totul: cerul, aerul, pămîntul, marea, îmbrăţişînd toate şi cuprinzîndu-Le pe fiecare, astfel încît nimic nu trece dincolo de El şi nimic nu este care să nu stea în El. De El atîrnă totul şi este plin de El, precum spune profetul: „Eu umplu cerul şi pămîntul, zice Domnul" *(Ieremia 23, 24)*. La fel gîndirea omului vede toate şi nu este văzută. Avînd fiinţă care nu se vede nici pe sine, cuprinde în învăţături, hotărîri şi simţiri cele tainice, pătrunde în cele ascunse ale mării şi în adăposturile împrăştiate pe tot pămîntul. Iscoditoare a întregii firi, după asemănarea cu Dumnezeu cel Preaînalt, pe care-L imită şi-L urmează, al Cărui chip în părticele mici se arată în fiecare, mintea omului ridicîndu-se în văzduh şi trecînd mai presus de noi, prin rîvna cunoaşterii şi prin dorul de înţelepciune, se înalţă în slăvi, pierdută de uimire în faţa stelelor cerului. Privind de acolo de sus cele omeneşti de aici, se îndreaptă către steaua cea de seară şi către cea de miază-noapte şi către celelalte planete mişcătoare şi nemişcate. Vede cît de fără piedici este acea rătăcire pe care fără greşeală se pare că o străbate şi o biruie, pentru ca să le înfrunte pe toate, şi se înalţă cu şi mai mare dorinţă către sînul Tatălui, în care este Fiul lui Dumnezeu, Cel Unul-Născut, Cel ce a mărturisit tainele lui Dumnezeu *(Ioan 1, 18)*, pentru a le ridica după aceea faţă către faţă. Acum totuşi pe cele pe care le socoate de cuviinţă le arată, şi în chip tainic, din Duhul şi din voinţa Sa, revarsă strălucirea luminii ca pe un şuvoi, pentru ca luminată mintea să spună: „Era în inima mea ceva, ca un fel de foc aprins, închis în oasele mele, şi eu mă sileam să-l înfrînez şi n-am putut" *(Ieremia 20, 9)*. Şi David zice: „De la faţa Ta judecata mea să iasă" *(Ps. 16, 2). 16.* Aşadar, cu această putere a minţii, ca să mă întorc de unde am pornit, prin care supune cele din afară, omul vede cele despărţite şi îndepărtate unele de altele, supune vieţuitoarele mari cu puterile sale, le insuflă celorlalte atîta cinstire faţă de el, încît acestea i se supun pe întrecute, ca unui rege, ascultă de glasul lui şi, cu toate că sînt fără judecată proprie, cunosc judecata şi-şi însuşesc acea învăţătură pe care la naştere n-au avut-o. Astfel, fiarele, văzînd blîndeţea omului, se îmblînzesc şi ele la porunca lui. Adesea, la chemarea vocii omeneşti ele îşi stăpînesc muşcăturile. Vedem cum din această pricină iepurii sînt prinşi de cîini, fără să fie măcar încolţiţi. Chiar leii la porunca glasului omenesc lasă prada. Şi leoparzii şi urşii pot fi întărîtaţi sau potoliţi de glasul omenesc. Caii la pintenul călăreţilor freamătă, îşi domolesc tăcuţi mersul, adesea fără bici îi întrec pe cei biciuiţi, fiindcă-i

iuteşte puterea cuvîntului. *17.* Iar despre daruri ce să spun? Îşi hrăneşte berbecul lîna ca să placă omului, şi intră în rîu ca să-i mărească acesteia strălucirea. Oile îşi aleg păşuni mai bune ca prin sucul plăcut al ierbii să li se umple ugerele de lapte şi rabdă durerile naşterilor ca să aducă darurile lor omului. Taurii suflă din greu toată ziua la plugul înfipt în brazdă. Cămilele, în afară de greutăţile pe care le duc în spate, se lasă să fie tunse, ca berbecii, pentru ca feluritele animale ca unui rege să-şi aducă darul lor omului, să-i plătească birul anual. Calul, mîndru de un asemenea călăreţ, înaintează falnic în paşi mărunţi şi, îndoindu-şi spatele la urcarea stăpînului, se supune voinţei acestuia. Dar, ca să nu te mai miri că omul a fost făcut cel din urmă, să ne înveţe tot calul că făptura lui nu e spre dispreţ, ci spre cinstire. Îl poartă pe spate pe cel înfăptuit în urma lui şi nu-l dispreţuieşte, ci se teme de el, şi se trudeşte să-l ducă prin locurile cele mai diferite.Într-o clipă omul străbate ţinuturi îndepărtate, biruie mari distanţe, fie la alergările cu un singur cal, fie că este conducătorul unui car de curse cu patru cai. *18.* Şi fiindcă am amintit de carul cu patru cai pentru alergări, trebuie să adaug aici şi carul Sfîntului Ilie, cu care acesta a fost purtat prin văzduh *(IV Regi 2, 11).* Iar pe elefanţi, deasupra cărora omul, deşi făcut cel din urmă, stă biruitor, tot el îi conduce. Pe corabie el şade înapoi, la pupă, dar este cîrmaciul întregii corăbii. De aceea cred că nu este fără rost să amintesc că, în Evanghelie, Domnul Iisus dormea la pupă şi de acolo trezit a poruncit vîntului şi a potolit furtuna pe mare *(Matei 8, 24-25),* arătînd că de aceea omul a venit cel din urmă, fiindcă a venit să cîrmuiască. De aceea zice Apostolul: „Făcutu-s-a omul cel dintîi, Adam, cu suflet viu; iar Adam Cel de pe urmă cu duh dătător de viaţă. Dar nu este întîi cel duhovnicesc, ci cel firesc, apoi cel duhovnicesc" *(I Cor. 15, 45-46).* Şi a adăugat: „Mai întîi este omul din pămînt, pămîntesc, şi apoi este omul din cer, ceresc" *(Rom. 8, 17). 19.* Aşadar, pe bună dreptate este cel de pe urmă ca întruchipare a întregii lucrări, ca pricină a lumii, cel pentru care s-au făcut toate. Ca locuitor al tuturor stihiilor, trăieşte între fiare, înoată cu peştii, zboară mai sus decît păsările, vorbeşte cu îngerii, locuieşte pămîntul, dar luptă pentru cer, brăzdează marea, stă în aer liber, muncitor al ţarinei, străbătător în adîncuri, pescuitor în valuri, prinzător de păsări în văzduh, moştenitor în aer, şi împreună-moştenitor cu Hristos *(Rom. 18, 17).* Acestea sînt cele după priceperea lui. *20.* Ascultă acum şi cele după fiinţa omului. Pe fundul mării a mers Moise *(Ieş. 14, 22)* şi pe deasupra valurilor, apostolii *(Ioan 21, 8).* Avacum a zburat fără aripi, Ilie a învins pe pămînt şi a triumfat în cer *(IV Regi 2, 11).* Sănătate, fiule şi gîndeşte-te la noi, fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLIV-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Ai înțeles în chip strălucit acea despărțire profetică, sau mai degrabă dumnezeiască, făcută de Moise. Într-adevăr, el n-a lăsat în scris gînduri ale sale, ci adevăruri care i-au fost insuflate şi descoperite, mai ales în cele arătate despre alcătuirea lumii. Prin această despărțire el a deosebit pe Lucrător de lucrarea Sa *(Fac. 1, 1 ş. u.)*. Căci de vreme ce o parte este fără simțire, iar cealaltă este primitoare de simțire, cea fără simțire se potrivește Lui Dumnezeu ca Lucrător. Iar primitor de simțire, fără suflet, fără mişcare proprie, primind mişcarea şi chipul de la Înfăptuitorul său, aceasta a socotit-o că este lumea. Iar dacă a făcut-o, nu era bine s-o lase fără cîrmuitor, ci apărată de tatăl ei. De aceea el scrie foarte limpede că Dumnezeu Cel nevăzut este conducătorul şi proteguitorul acestei lumi văzute. Aşadar, ceea ce nu se poate vedea este veşnic, iar ceea ce se vede este vremelnic *(II Cor. 4, 18)*. *2.* El arată că lumea a fost făcută în şase zile, nu pentru că ar fi avut nevoie de timp ca s-o alcătuiască Dumnezeu, Căruia Îi este de ajuns o clipă pentru a face ce vrea, căci a zis şi „s-a făcut" *(Ps. 148, 5)*, ci pentru că tot ce se face îşi cere o rînduială a sa, iar rînduiala cere adesea timp şi socoteală. A păstrat numărul şi trupul zilelor mai ales fiindcă avea să ne dea o formă de lucru. Căci şi noi avem nevoie de timp pentru ca să facem un lucru la vremea lui, şi de aceea să nu ne grăbim în planurile noastre, şi lucrările noastre să nu trecem cu vederile rînduiala. Cînd citim, precum arată Scriptura *(Ps. 103, 24)*, că Dumnezeu, a făcut toate cu înțelepciune, plan, hotărîre şi rînduială, este în duhul judecății să facă mai întîi cerul, care este cel mai frumos. Se cade ca spre El să ne ridicăm mai întîi ochii, către el să ne îndreptăm, pe El să-l socotim mai bună locuință decît oricare dintre cele pămînteşti. *3.* În şase zile a înfăptuit lumea, iar în a şaptea s-a odihnit după lucrările Sale *(Fac. 2, 2)*. Este bun numărul şapte, pe care noi nu-l socotim după obiceiul pitagoreilor sau al altor filosofi, ci după forma şi împărțirea harului duhovnicesc. Şapte sînt virtuțile principale ale Sfîntului Duh, pe care le-a cuprins cu mintea sa profetul Isaia *(Isaia 11, 2-3)*. Acest număr şapte, ca şi însăşi Sfînta Treime, a Tatălui, a Fiului şi a Sfîntului Duh, înfăptuitoare a numărului, este fără timp, fără rînd, fără supunere față de legea numărului. Astfel, cerul, pămîntul, mările, au fost făcute ca şi soarele, luna şi stelele, spre slava veşnicei Treimi. Băgăm de seamă că pe lîngă acel şir de şapte virtuți duhovniceşti şi pe lîngă cercul înfățişat cu puterea lucrării dumnezeieşti, a fost înfăptuit un fel de grupare de şapte planete. Se spune că pîlcul acestora aleargă către acele stele socotite nemişcate, ἀπλανεῖς, cum le spun grecii. Şi Ursa mare este numită în latineşte Septentrio, pentru că este compusă din şapte stele, după a

căror lumină se spune că se conduc mai ales corăbierii pe mare, această constelație fiind ca o călăuză a lor. *4.* Acest număr a venit din cer pe pămînt. Căci, ca să trec peste harul înşeptit al capului nostru: doi ochi, două urechi, două nări şi o gură, prin care căpătăm o frumusețe deosebită, cît de mare minune este faptul că multora li se formează naşterea legiuită în luna a şaptea şi cel ce s-a născut la şapte luni are sortit şi drumul vieții? Vedem însă că în luna a opta este oprită de legea firii naşterea; iar dacă din întîmplare trebuința a făcut totuşi să se nască în luna a opta cineva, cum i s-a grăbit naşterea i se grăbeşte şi primejdia morții. *5.* Cel născut în luna a şaptea, chiar dacă s-a născut bine, se naşte pentru muncă. Cel care însă are sortită taina renaşterii lui prin botez în ziua a opta se consfințeşte prin har şi este chemat la moştenirea împărăției cereşti. Mare este harul numărului şapte în virtuțile Sfîntului Duh, cu toate că de acelaşi har numărul şapte este rostit, iar opt este consfințit. În şapte este sunetul, în opt este roada. Şi de aceea în ziua a opta pe cei pe care greşeala lor i-a făcut să fie izgoniți, harul dezlegat al Duhului îi redă raiului. *6.* Vechiul Testament a cunoscut acest opt, căci zice Ecclesiastul: „Împarte o bucată în şapte şi chiar în opt" *(Eccl. 11, 2).* Şapte al Vechiului Testament este opt în cel Nou, cînd Hristos a înviat, şi ziua mîntuirii celei noi a luminat totuşi tuturor. Este ziua despre care spune profetul: „Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul să ne bucurăm şi să ne veselim întru dînsa" *(Ps. 117, 24).* În această zi pătrunde în cei păcătoşi strălucirea şi fulgerarea deplinei şi desăvîrşitei tăieri împrejur. De aceea şi Vechiul Testament a dat partea sa numărului opt la sărbătorirea tăierii împrejur. Dar acest număr încă stătea ascuns în umbră. A venit soarele dreptății *(Maleahi 4, 2)* şi prin desăvîrşirea propriei pătimiri a răspîndit razele luminii sale. Pe acestea le-a revărsat tuturor şi a arătat lumina vieții veşnice. *7.* Aceste numere şapte şi opt sînt cele cu care spune Osea că şi-a cumpărat soția şi a dobîndit plinătatea credinței. Zice Scriptura: „Şi am plecat şi am cumpărat-o pe preț de cincisprezece sicli de argint, un omer de orz, un letec de orz şi un nevel de vin" *(Osea 3, 2).* Domnul îi poruncise mai înainte să-şi ia o femeie desfrînată. Astfel este limpede că a luat-o cel ce a arătat şi prețul cumpărării. Cincisprezece arginți sînt din adunarea numerelor şapte şi opt. Profeția celor două Testamente, adică a credinței depline, primeşte pe bani desăvîrşirea, iar Biserica plinătatea credinței. În primul Testament a fost cîştigat poporul lui Israel, iar în al doilea neamurile de păgîni. Aşadar, desfrînata se cumpără cu credință deplină, căutîndu-şi pereche fie dintre neamuri, fie din poporul adulter al iudeilor, care-şi părăsiseră pe Domnul lor, Făcător al credinței feciorelnice, răspîndind pe toată suprafața pămîntului aşezările Sale. *8.* A zis: „un omer şi un letec de orz". În omer este o măsură plină, iar în letec o jumătate de măsură. Plinătatea este în Evanghelie, iar jumătatea în lege, precum citim cînd spune Domnul: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc" *(Matei 5, 17).* Şi în altă parte avem cuvintele Domnului, Care spune prin pro-

fetul Miheia: „Atunci va fi pace pe pămîntul lui Israel, cînd va veni asirianul în țara lui. Și s-au ridicat împotriva lui șapte păstori și opt mușcături de oameni" *(Mih. 5, 5)*. Căci atunci va fi pace deplină pentru poporul eliberat de toate ispitele și deșertăciunile, cînd pacea și harul vor scoate din mîinile noastre deșertăciunea acestei lumi. Pacea este a Vechiului, harul al Noului Testament. *9.* Cei șapte păstori sînt poruncile legii prin care turma, încă fără puterea de a judeca, a fost dusă și cîrmuită de toiagul lui Moise prin pustie *(Ieș. 4, 20)*. Iar cele opt mușcături ale lumii sînt poruncile Evangheliei și cuvintele ieșite din gura Domnului: „Cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mîntuire" *(Rom. 10, 10)*. Bune sînt mușcăturile prin care am gustat darurile vieții veșnice, mușcături care au sfîșiat în trupul lui Hristos iertarea păcatelor. În Vechiul Testament este amară mușcătura morții și de aceea s-a zis: „Moartea fiind mai tare l-a sfîșiat" *(Isaia 25, 8)*. În Noul Testament este plăcută mușcătura vieții, care a înghițit moartea, și de aceea Apostolul zice: „Moartea a fost înghițită de biruință. Unde îți este, moarte, boldul tău? Unde îți este, moarte, biruința ta?" *(I Cor. 15, 54–55). 10.* Și, ca să ne folosim de mărturii, după ce Dumnezeu a făcut pe om, în a șaptea zi S-a odihnit după toate lucrările Sale *(Fac. 2, 2)*. Dar fiindcă poporul iudeu prin nesupunere a disprețuit poruncile Dumnezeului său, zice Domnul: „Nu vor intra întru odihna Mea" *(Ps. 94, 12)*. De aceea Dumnezeu a hotărît o altă zi, despre care zice: „Dacă veți auzi astăzi vocea Mea" *(Ps. 94, 8)*. Scriptura cuprinde două zile generale: Ieri și azi, despre care zice: „Urmați credința în Iisus Hristos, El este Același ieri și azi și în veci" *(Evr. 13, 7–8)*. În ziua de mai înainte este făgăduința, iar în cea următoare îndeplinirea. Dar fiindcă în ziua de ieri nici Moise, nici Isus Navi n-au dus poporul la odihnă, în ziua de astăzi i-a hotărît odihna Hristos, Căruia Tatăl I-a zis: „Eu astăzi Te-am născut" *(Ps. 2, 7)*. Prin învierea Sa, Iisus a pregătit poporului odihna. Iar odihna noastră este Domnul Iisus, Care spune: „Azi vei fi cu Mine în rai" *(Luca 23, 43)*. Și odihna este în cer, nu pe pămînt. *11.* De ce este nevoie așadar să cercetez nașterea și pieirea semnelor la al căror răsărit țarinile nearate sînt spintecate de pluguri grele, iar la apusul lor se năruie holda bogată? O singură stea îmi este prea de ajuns pentru toate, steaua strălucitoare a dimineții *(Apoc. 22, 16)*, la al cărei răsărit a fost semănată recolta nu de roade, ci de mucenici, cînd Rahila și-a plîns copiii săi *(Ieremia 31, 15)*, pentru ca, spălați cu lacrimile ei, să-i jertfească pentru Hristos. Apusul acestei stele a înviat din morminte cele biruitoare, formate nu din surcele uscate, ci din morți înviați. *12.* Este sărbătorită ziua a șaptea, pentru că viața oamenilor ajunge la bătrînețe prin șapte etape de vîrstă, precum a arătat în scrierile sale Hipocrate, cel mai mare dintre medici. Prima vîrstă este pruncia, a doua copilăria, a treia adolescența, a patra tinerețea, a cincea vîrsta bărbăției, a șasea maturitatea, a șaptea bătrînețea. Există deci: pruncul, copilul, adolescentul, tînărul, bărbatul, maturul, bătrînul. *13.* Iar Solon împarte viața omenească pe

vîrste de cîte şapte ani. Prima este a prunciei, pînă la răsărirea dinţilor, cu care să poată mînca pînă cînd poate să vorbească. Copilăria merge pînă la anii pubertăţii, adolescenţa pînă la creşterea bărbii, tinereţea pînă la bărbăţia deplină. A cincea vîrstă este cea de bărbat, potrivită pentru căsătorie, în toţi cei şapte ani. Şi a şasea treaptă de şapte ani este socotită tot pentru vîrsta bărbătească în care se formează înţelepciunea şi se munceşte cu sîrg. A şaptea şi a opta etapă de cîte şapte ani aparţin maturităţii, vîrstei pe de-a-ntregul coaptă, care-l arată pe om înzestrat cu simţire puternică şi cu limbă plăcută pentru convorbiri. În a noua grupă de şapte ani puterile încep să scadă oarecum, limba şi înţelepciunea se înmoaie puţin. Iar în a zecea grupă de şapte ani se umple măsura la care poate ajunge omul, iar moartea în acest timp va bate la uşă socotindu-se în drepturile ei. *14.* Aşadar, Hipocrate şi Solon cunosc fie şapte vîrste, fie etape de cîte şapte ani ale vîrstei. Ei pleacă de la numărul şapte. Dar a opta etapă de şapte ani aduce vîrsta una şi deplină, în care creştem ca bărbaţi desăvîrşiţi în cunoaşterea lui Dumnezeu, în plinătatea credinţei, în care se umple măsura vîrstei legitime *(Efes. 4, 13). 15.* Chiar şi în organismele noastre se găseşte harul numărului şapte. Căci se spune că avem şapte organe lăuntrice în noi: stomacul, inima, plămînul, splina, ficatul şi cei doi rinichi. Şi în afară avem şapte părţi: capul, spatele, pîntecele, două mîini şi două picioare. *16.* Ele sînt înfăţişătoare, dar supuse durerii. Cine se îndoieşte că darul cel mai mare este al treptei a opta, care înnoieşte tot omul, încît nu-l doare nimic? După ce a şaptea vîrstă a lumii este încheiată, urmează a opta, în care luminează harul, care-l face pe om să nu mai fie al acestei lumi, ci mai presus de lume; fiindcă nu trăim viaţa noastră, ci-l trăim pe Hristos: „Că mie a trăi este Hristos şi a muri cîştig" *(Filip. 1, 21).* Astfel trăim nu în trup, ci în credinţa în Hristos *(Gal. 2, 20).* Apostolul zice: „De aici înţelegem că a fost închisă ziua lumii" *(Gal. 3, 23).* În ceasul al nouălea a venit Hristos *(I Ioan 2, 18)* şi a murit pentru noi şi toţi am murit, ca să trăim lui Dumnezeu. Deci nu trăim noi, cei care eram, ci Hristos trăieşte în noi *(II Cor. 5, 15). 17.* A trecut deci numărul şapte, a venit opt. A trecut ieri, a venit azi, acel azi care s-a făgăduit, de care am fost îndemnaţi să ascultăm şi să urmăm glasul lui Dumnezeu. S-a dus aşadar acea zi a Testamentului Vechi, a venit ziua cea nouă, în care s-a săvîrşit Testamentul cel Nou, despre care zice Apostolul: „Iată, vin zile, zice Domnul, cînd voi face cu casa lui Israel şi cu casa lui Iuda testament nou, nu ca testamentul pe care L-am făcut cu părinţii lor în ziua cînd I-am apucat de mînă să-i scot din pămîntul Egiptului" *(Evr. 8, 8–9).* Şi de ce s-a schimbat Testamentul zice: „Căci ei n-au stăruit în Testamentul Meu, de aceea Eu i-am părăsit, – zice Domnul" *(Evr. 8, 9). 18.* S-au dus preoţii legii, tribunalele legii: să ne apropiem de preotul cel nou, de tronul harului *(Evr. 4, 14),* de cercetătorul sufletelor noastre, preot făcut nu după legea poruncii trupeşti, ci ales după puterea cea neobosită *(Evr. 7, 16).* Căci nu şi-a însuşit el de la sine cinstea, ci a fost ales

de Tatăl *(Evr. 5, 5)*, precum Însuşi Tatăl spune: „Tu eşti preot în veci, după rînduiala lui Melchisedec" *(Ps. 109, 4)*. Aşadar, vedem ce a adus preotul cel nou. Alţi preoţi jertfeau pentru ei şi pentru poporul lor. Acesta, fiindcă n-a avut păcat să Se jertfească pentru Sine, S-a jertfit pentru toată lumea şi prin sîngele Său a intrat în Biserică. *19.* Acesta este deci preotul cel nou şi jertfa cea nouă nu din lege, ci peste lege, apărător al lumii, lumină a veacului, care zice: „Iată, vin!" *(Apoc. 22, 7)*, şi a venit. Să ne apropiem de El, de Cel pe Care nu-L vedem cu ochii, dar Îl simţim cu inima, a Căruia este în veci toată cinstea şi slava. Sănătate, fiule, şi gîndeşte-te la noi, fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLV-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Ai citit Hexaemeronul şi ai socotit că trebuie să ştii dacă eu am scris ceva despre rai, fiindcă, după cum spui, vrei să cunoşti de aproape ce părere am eu despre el. Am scris de mult despre rai, cu toate că nu sînt încă preot bătrîn. *2.* Află că părerile celor mai mulţi despre el sînt felurite. Istoriograful Iosif *(Antic. 1, 22)* spune că raiul este un loc plin cu pomi şi cu multe tufărişuri, udat de un fluviu care se desparte în patru rîuri. Pentru că este format din adunarea apelor, pămîntul nu s-a uscat, dar nici n-a fost udat de pîrîiaşe. Astăzi însă ţîşnesc din el izvoare şi se formează rîuri care, precum o mamă iubitoare îşi alăptează odraslele sale, hrănesc ceea ce creşte acolo. *3.* Alţii spun altceva, dar toţi aşează în rai *(Fac. 2, 9)* pomul rădăcină a vieţii şi pomul ştiinţei care deosebeşte binele de rău şi ceilalţi pomi plini de vigoare, plini de viaţă, cu respiraţie şi gîndire. Din acestea se înţelege că raiul nu poate părea pămîntesc, nu este în afara noastră, ci în noi, în ceva viu, care trăieşte din puterile sufletului şi din insuflarea Sfîntului Duh. *4.* Solomon a spus limpede că raiul este în duh, în om. Şi fiindcă în el înţelege fie tainele sufletului şi ale cuvîntului, fie pe cele ale lui Hristos şi ale Bisericii, de aceea vorbeşte de suflet de fecioară, sau de Biserică, pe care voia s-o înfăţişeze lui Hristos fecioară neprihănită *(II Cor. 11, 2)*: „Eşti grădină încuiată, sora mea, mireasa mea, grădină încuiată şi izvor pecetluit" *(Cînt. 4, 12)*. *5.* Cuvîntul rai, în greceşte paradis, în latineşte înseamnă grădină. Astfel, despre Susanna se spune că era în grădină. Şi despre Adam citim că era în grădină *(Fac. 2, 8)*. De aceea să nu te miri că în unele scrieri raiul este numit paradis, în altele grădină. *6.* Acolo este, deci, soţia nepătată, unde este şi fecioara. Chiar dacă fecioara îşi are semnul neprihănirii sale, totuşi locul amîndurora este în rai, pentru ca, împotriva arşiţei trupului şi a căldurii cărnii, să se răcorească sub umbrarul virtuţilor. *7.* Aşadar, raiul este în centrul sufletului nostru, împădurit cu plantaţiile celor mai multe şi mai felurite păreri, între care creşte în primul rînd pomul vieţii. Dumnezeu, rădăcina evlaviei, este fiinţa vieţii noastre, dacă ne încredinţăm cu toată inima

Domnului şi Dumnezeului nostru. *8.* Raiul este şi răsadniţa în care se cultivă ştiinţa binelui şi a răului. Căci omul, singur între celelalte vieţuitoare de pe pămînt, are ştiinţa binelui şi răului. Mai sînt acolo şi alte felurite plante, ale căror roade sînt virtuţile. *9.* Dar fiindcă îi este cunoscut lui Dumnezeu simţămîntul omului în stare să cunoască, prin care se apleacă mai mult spre viclenie decît spre culmea înţelepciunii (căci nu poate să stea ascuns felul lucrării Sale ca Judecător care a aşezat în sufletele noastre hotare sigure), a voit să dea afară viclenia din rai, ca înfăptuitor cu grijă al mîntuirii noastre, şi să aducă în loc osteneala vieţii şi învăţătura evlaviei. De aceea a atras atenţia omului că din toţi pomii din rai poate să mănînce, dar din pomul ştiinţei binelui şi răului nici măcar să nu guste *(Fac. 3, 2-3). 10.* Dar fiindcă toată făptura este supusă pătimirii, de aceea desfătarea, tîrîndu-se ca şarpele, s-a strecurat în simţămintele omeneşti. Nu pe nedrept sfîntul Moise a închipuit desfătarea sub înfăţişarea unui şarpe. Căci întocmai ca şarpele este aplecată spre pîntec, neavînd picioare cu care să meargă, sau pe care să se înalţe, ci alunecînd cu cotituri prin tot corpul. Pămîntul îi este hrană, ca şi şarpelui, fiindcă nu cunoaşte hrana cea cerească. Se îndestulează din cele trupeşti, se schimbă după feluritele chipuri ale poftelor şi se tîrăşte prin unghere, cu înaintări întortocheate. Are otravă în dinţi cu care îşi sfîşie măruntaiele orice desfrînat. Otrava plăcerilor îl ucide pe cel stricat, îl omoară pe cel risipitor. Pe cîţi îi înjoseşte băutura, îi depravează chefurile, îi desfigurează îmbuibarea! *11.* Acum înţeleg de ce Domnul Dumnezeu a dat viaţă omului suflîndu-i în faţă *(Fac. 2, 7).* Căci aici este toată simţirea, aici este sălaşul şi momeala desfătării: în ochi, în urechi, în nări şi în gură, pentru ca El să facă astfel simţurile noastre mai puternice împotriva desfătării. Aceasta deci ca un şarpe ne insuflă viclenia. Dar nu desfătarea, ci truda şi meditaţia îndelungată, împreună cu harul lui Dumnezeu, acestea ne dau înţelepciunea desăvîrşită. *12.* Totuşi, fiindcă moştenirea neamului omenesc a fost zădărnicită de înşelăciunile şarpelui, într-acolo să urmărim viclenia şarpelui, ca să nu ne aruncăm cu capul în primejdie, ci să ni-l păzim teafăr în faţa lor. „Capul nostru este Hristos" *(I Cor. 11, 3).* Acesta să rămînă nevătămat, ca să nu ne poată face rău veninul şarpelui. Bună este înţelepciunea, ca şi moştenirea *(Eccl. 7, 12),* ca şi credinţa adîncă; fiindcă moştenirea este pentru cei ce cred în Dumnezeu. *13.* Iar dacă acel om dintîi care, aşezat în rai, vorbea cu Dumnezeu *(Fac. 2, 15),* a putut să cadă atît de uşor, plăsmuit din pămînt curat, cum şi pămîntul fusese făcut de curînd prin Cuvîntul lui Dumnezeu, neîntinat încă de sîngele crimelor, nepătat de nelegiuiri şi ticăloşie, neosîndit încă de trupul nostru cu blestemul moştenirii supuse altora, cu cît mai uşor după aceea calea alunecoasă spre păcat a adus mai mare prăpastie neamului omenesc de vreme ce de-a lungul generaţiilor s-a făcut din ce în ce mai rea? *14.* Piatra magnetului are atît de mare putere firească, încît atrage fierul la sine şi-i împru-

mută însuşirea ei, astfel încît, cînd, drept încercare, aduci la acea piatră mai multe inele de fier, vezi că pe toate le ţine la fel. Iar dacă acelui inel, care s-a lipit de piatră, îi aduci un alt inel şi-l aşezi iar în şir lîngă celelalte, deşi pătrunde în toate puterea firească din acea piatră, totuşi pe primele le strînge într-o mai puternică legătură, iar pe cele din urmă într-una mai slabă. Cu atît mai mult felul şi firea neamului omenesc a alunecat dintr-o stare mai curată într-alta mai rea, cînd s-a atins de un om de nimic! *15.* Şi dacă făptura se micşorează în partea ei fără greşeală, cu atît mai mult puterea îi slăbeşte în sufletele şi trupurile întinate de petele crimelor! De aceea, fiindcă răutatea crescuse, nevinovăţia fusese înlăturată, nu era cine să facă binele, nu era pînă la unul *(Ps. 13, 1)*. A venit Domnul să readucă şi să sporească harul firii, pentru ca unde a prisosit păcatul, să prisosească harul. Este deci limpede că Cel ce l-a făcut pe om este Dumnezeu şi că există un singur Dumnezeu, nu mai mulţi. Unul este Cel ce a creat lumea, şi este o singură lume, nu mai multe, cum zic filosofii. *16.* Aşadar, mai întîi a creat lumea şi după aceea pe locuitorul lumii, căruia toată lumea să-i fie patrie. Căci dacă astăzi, oriunde s-ar duce cel înţelept pretutindeni este cetăţean, pretutindeni îşi înţelege pe ale sale şi nicăieri nu se socoteşte străin sau oaspete, cu atît mai mult acel om dintîi era locuitor al întregii lumi şi, cum zic grecii, κοσμοπολίτης. Lucrare de curînd a lui Dumnezeu, tovarăş sîrguincios la vorbă, concetăţean cu cei sfinţi, cu aceleaşi virtuţi, mai mare peste toate vieţuitoarele de pe pămînt, din ape şi din văzduh, socotea că toată lumea este în stăpînirea sa. Iar Domnul îl ocrotea ca pe o lucrare a Sa şi, ca bun Părinte şi Făcător, nu-l părăsea! Şi, pe cel creat, într-atît l-a îngrijit, încît a ajuns să-l răscumpere pe cel renegat, să-l primească pe cel rătăcit, iar pe cel mort să-l învieze prin patimile Fiului Său Unul-Născut. Dumnezeu este deci Creatorul omului şi, ca un bun lucrător, Îşi iubeşte lucrarea Sa. Bunul părinte nu-L părăseşte pe cel pe care ca un bogat tată de familie L-a adus în averea moştenirii Sale. *17.* Să ne ferim, aşadar, ca nu cumva pe acest om, adică pe νοῦς, acea femeie, adică patima, să-l moleşească amăgindu-l şi înşelîndu-l cu desfătarea simţurilor şi robit să-l atragă la legile şi hotărîrile sale. Să fugim de desfătare ca de şarpe; are multe meşteşuguri, mai ales în om. Celelalte vieţuitoare sînt stăpînite de dorinţa de hrană; omului, cu cît îi aduc mai multe simţiri ochii sau urechile, cu atît îi sînt mai mari primejdiile. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, precum faci, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLVI-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Cel pe care l-ai descris semănător de vorbe rele este un netrebnic, care şi-a primit plata veninului său. I s-a răspuns în mod public şi ceea ce a semănat în particular a secerat pe faţă. Eu îl socoteam înainte numai un mincinos şi un

pizmaş. Dar cînd această ştire a venit la urechile mele, îndată i-am răspuns că l-a otrăvit veninul lui Apollinarie, care nu poate să audă că Domnul nostru Iisus pentru noi a primit robia întrupării, deşi Apostolul spune că El a luat chip de rob *(Filip. 2, 7)*. Aceasta este tăria, aceasta este împrejmuirea credinţei noastre. Cine o va dărîma se va dărîma pe sine, precum este scris: „Cel ce dărîmă un zid poate fi muşcat de şarpe" *(Eccl. 10, 8)*. *2.* Întîi l-am întrebat cu blîndeţe: De ce faci treabă bună cu suflet rău? Eu socotesc că-mi face bine cineva dacă, după ce citeşte scrierile mele, îmi spune ce nedumeriri are. Mai întîi, fiindcă în cele pe care le ştiu pot să mă înşel. Multe trec pe la urechi, multe unora le sună altfel. Este bine, dacă se poate, să ne păzim de cele rele. Şi apoi, nu trebuie să mă necăjesc dacă mulţi pun felurite întrebări despre cuvintele evanghelice, apostolice şi dumnezeieşti, mai ales cînd găsesc în scrierile mele ceva despre care ei cred că este nevoie de discuţie. Căci mulţi sînt ca acesta, care de aceea a făcut înconjurul lumii, ca să găsească pe cine să critice, nu pe cine să socotească a-l lua model de imitat. *3.* Aşadar, ca să roadă ceva din scrierile mele, el şi-a găsit o cale foarte largă, anume că acolo unde a zis Domnul Iisus: „Te slăvesc pe Tine, Tată, Doamne al cerului şi pămîntului" *(Matei 11, 25)*, eu am zis că s-a spus aşa pentru ca noi să-L înţelegem ca Tată al Fiului şi Domn al făpturii. De altfel în psalm Fiul a spus limpede că Domnul este Tatăl: „M-au văzut şi au clătinat capetele lor. Ajută-Mă, Doamne Dumnezeul Meu" *(Ps. 108, 25–26)*. Vorbind după chipul de rob, i-a zis Doamne, deşi-L cunoştea ca Tată, deopotrivă cu Dumnezeu după chip, dar arătîndu-se rob după fiinţa trupului, căci robia este a trupului, iar domnia este a dumnezeirii. *4.* Cu minunata ta înţelepciune îţi dai seama că spusele din Evanghelie vorbesc despre timpul Evangheliei, cînd Domnul Iisus se găsea cu chip omenesc între oameni. Dar acum noi nu mai ştim pe nimeni după trup *(II Cor. 5, 16)*, chiar dacă a fost văzut şi cunoscut Hristos astfel de cei vechi „Cele vechi au trecut şi toate s-au făcut noi" *(II Cor. 5, 17)*. Toate sînt din Dumnezeu, Care ne-a unit cu Sine prin Hristos. Morţi eram şi de aceea El unul S-a făcut rob pentru toţi *(Filip. 2, 7)*. Dar ce spun rob? S-a făcut păcat, ocară, blestem. Zice Apostolul: „S-a făcut pentru noi păcat" *(II Cor. 5, 2; Gal. 3, 13)* Domnul Iisus. A zis că va supune toate atunci cînd El Însuşi se va supune. A zis şi Petru: „În numele lui Iisus Nazarineanul, scoală-te şi umblă" în Faptele Apostolilor *(3, 6)*. A zis acolo că „a slăvit pe Fiul Său Iisus" *(Fapte 3, 13)* şi nimeni nu face învinuiri nedrepte despre vremea de atunci. În Apocalipsă *(5, 12)*, însă, este numit miel de către Ioan. Iar într-un psalm *(21, 7)* S-a numit „vierme, nu om". S-a făcut de toate, ca să nimicească boldul morţii noastre *(I Cor. 15, 55)*, să ne scoată din robie, să sfărîme blestemele, păcatele, ocara. *5.* Acestea şi altele cu mult mai multe ai scris că au fost arătate de tine. Dar de vreme ce ele sînt în Sfînta Scriptură, cum va putea cineva să spună că nu sînt scrise cu evlavie cele

ce vor să aducă lui Hristos slavă, nu micşorare? Căci dacă despre darul Lui, adică despre mană, s-a spus că „nici celui ce adunase mult n-a prisosit, nici celui ce adunase puțin n-a lipsit" *(Ieş. 16, 18),* oare a putut El Însuşi fie să se micşoreze, fie să sporească? Ce a micşorat în El faptul că luase asupră-Şi robia noastră, slăbiciunile noastre? Era umilit, era în chip de rob, dar şi în slava lui Dumnezeu Tatăl. Era vierme pe cruce, dar ierta păcatele chiar prigonitorilor Săi. Era ocară, dar şi măreție a Domnului, precum este scris: „Şi se va arăta slava Domnului şi tot trupul va vedea închinarea către Domnul" *(Isaia 40, 5).* Ce a pierdut cel care n-are nimic mai puțin? N-avea frumusețe omenească obişnuită, dar avea plinătatea dumnezeirii. Era socotit slab, dar nu încetase să fie puterea lui Dumnezeu. Era văzut ca om, dar strălucea pe pământ în măreția dumnezeiască şi în slava Tatălui. *6.* De aceea bine s-a folosit Apostolul de repetarea aceluiaşi cuvînt, zicînd despre Domnul: „Care, în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luînd" *(Filip 2, 6-7).* Cum este în chipul Lui Dumnezeu, dacă nu în plinătatea dumnezeirii, în acea arătare a desăvîrşirii dumnezeieşti? Aşadar, deşi era în plinătatea dumnezeirii, S-a golit de aceasta şi a primit plinătatea firii şi a desăvîrşirii omeneşti. După cum nu-I lipsea nimic ca Dumnezeu, la fel nu-I lipsea nimic ca om, pentru ca să fie desăvîrşit în ambele chipuri. De aceea şi David zice: „Împodobit eşti cu frumusețea mai mult decît fiii oamenilor" *(Ps. 44, 3). 7.* Apollinaristul este încercuit şi n-are încotro să se învîrtească, este închis în propria-i plasă. Căci el însuşi zisese: A primit chip de rob, n-a fost ales rob. Deci iarăşi întreb: Ce este în chipul Lui Dumnezeu? Răspunde: În firea Lui Dumnezeu. Căci, zice Apostolul, există unii care din fire nu sînt dumnezei *(Gal. 4, 8).* Întreb: ce înseamnă „chip de rob luînd" *(Filip 2, 7).* Fără îndoială, desăvîrşirea firii şi a stării omeneşti, precum am zis, ca să fie în asemănarea oamenilor. A zis bine asemănarea oamenilor, nu a trupului, fiindcă este în acelaşi trup. Dar fiindcă singur era fără păcat, iar tot omul este în păcat, părea doar în chipul omului. De aceea şi profetul zice: „Om este, şi cine-L va cunoaşte?" *(Ieremia 17, 9).* Om după trup, dar mai presus de om după lucrarea dumnezeiască. Părea om cînd se atingea de cel lepros, dar mai presus de om Îl vindeca *(Matei 8, 3).* Şi cînd îl plîngea pe Lazăr mort *(Ioan 11, 35),* plîngea ca un om; dar era mai presus de om cînd poruncea mortului să iasă afară, deşi-i erau picioarele legate *(Ioan 11, 44).* Om părea cînd atîrna pe cruce; dar mai presus de om cînd, deschizînd mormintele, învia pe cei morți *(Matei 27, 52). 8.* Să nu se încînte cu veninul lui Apollinarie, fiindcă citim: „Şi la înfățişare S-a făcut ca om" *(Filip 2, 7).* Şi n-a fost tăgăduit ca om Iisus circumcisul astfel, de vreme ce în alt loc însuşi Pavel zice: „Unul este Mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni; omul Hristos Iisus" *(I Tim. 2, 5).* Acesta este înțelesul obişnuit şi folosit în Scriptură, precum citim în Evanghelie: „Am văzut slava Lui, slava Fiului Unul-Născut din Tatăl" *(Ioan 1, 14).* Se

spune Unul-Născut şi nu se tăgăduieşte că este Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu. Astfel se spune despre El ca om şi nu se tăgăduieşte că a fost în El desăvîrşirea omului. *9.* Fiindcă era în chip de rob S-a umilit pînă la moarte, dar era totuşi în slava lui Dumnezeu. Cu ce I-a fost, aşadar, împotrivă robia? Se citeşte că a fost făcut rob, făcut din Fecioară şi întrupat. Căci toată făptura este roabă, cum spune profetul: „Fiindcă toate îţi sînt slujitoare, Ţie" *(Ps. 118, 9).* De aceea şi Dumnezeu Tatăl zice: „L-am găsit pe David, robul Meu", „şi l-am uns cu untdelemn sfînt. El Îmi va spune: Tatăl meu eşti Tu, Dumnezeul mîntuirii mele. Şi Eu îl voi socoti prim-născut" *(Ps. 87, 24–27).* Şi în alt loc: „Păzeşte sufletul meu, căci cuvios sînt" *(Ps. 85, 2).* Şi mai jos, în acelaşi psalm: „Dă tăria Ta slugii Tale şi mîntuieşte pe fiul slujnicei Tale" *(Ps. 85, 76).* Am adunat cuvinte ale Tatălui şi ale Fiului, ca să-i răspundă nu dovezi omeneşti, ci rosturi dumnezeieşti. *10.* În alt loc zice: „În mîinile Tale Îmi dau duhul Meu" *(Ps. 30, 6)* şi „Pus-ai în loc desfăcut picioarele Mele" *(Ps. 30, 9)* şi „La toţi vrăjmaşii Mei M-am făcut de ocară" *(Ps. 30, 12).* Şi în acelaşi psalm: „Arată faţa Ta peste robul Tău" *(Ps. 30, 17).* Şi prin Isaia vorbeşte acelaşi Fiu al lui Dumnezeu: „Domnul M-a chemat de la naşterea Mea, din pîntecele maicii Mele Mi-a spus pe nume. Făcut-a din gura Mea sabie ascuţită, ascunsu-M-a la umbra mîinii Sale. Făcut-a din Mine săgeată ascuţită şi în tolba Sa de o parte M-a pus. Şi Mi-a zis Mie: Tu eşti sluga Mea, Israel" *(Isaia 49, 3).* Căci Fiul lui Dumnezeu se numeşte şi Israel, ca în alt loc: „Iacob sluga Mea şi Israel alesul Meu" *(Isaia 44, 1).* „Singur cu adevărat, nu numai că L-a văzut pe Dumnezeu Tatăl, dar L-a şi vestit" *(Ioan 1, 18). 11.* Şi urmează: „În Tine Eu Mă voi preaslăvi. Dar Eu Îmi spuneam: În deşert M-am trudit, în zadar şi pentru nimic Mi-am prăpădit puterea Mea. Dar partea ce Mi se cuvine Mie este la Domnul şi răsplata Mea la Dumnezeul Meu" *(Isaia 49, 34).* Şi acum zice aşa Domnul: „Care M-a zidit din pîntecele maicii Mele ca să strîng la un loc pe Iacob şi pe Israel" *(Isaia 49, 5).* Cine a adunat poporul lui Dumnezeu, dacă nu Hristos? Cine S-a preaslăvit înaintea Domnului? Cine este puterea Lui Dumnezeu? Cel Căruia Tatăl i-a zis: „Mare lucru este să fii sluga Mea" *(Isaia 49, 6).* Şi Căruia i-a zis: „Iată, Te-am pus în testamentul neamului Meu, în lumina popoarelor, ca să fii spre mîntuire pînă la marginile pămîntului" *(Isaia 49, 5).* Despre El a vorbit şi prin gura lui Iezechiel, zicînd: „Voi pune peste ele un singur păstor, care le va paşte; voi pune pe robul meu David, el le va paşte şi el va fi păstorul Meu. Iar Eu, Domnul, le voi fi Dumnezeu, iar robul Meu David va fi prinţ între ei" *(Iezechiel 34, 23-24).* **Dar regele David murise de mult şi de aceea adevăratul** David, cu adevărat umilit, cu adevărat blînd, cu adevărat avînd mînă puternică, Fiul lui Dumnezeu, cu acest nume este vestit. El este amintit şi în cartea profetului Zaharia, cînd Dumnezeu Tatăl zice: „Iată Eu trimit pe servul Meu. Numele lui este Răsăritul" *(Zah. 3, 8).* Oare fiindcă avea veşminte murdare, de aceea Soarele dreptăţii n-avea strălucirea dumnezeirii Sale? *12.* Dar de ce

să fie nevoie de prea multe cuvinte? Oare socotim că este mai neputincioasă robia decît păcatul, decît blestemul, decît ocara, decît slăbiciunile pe care Le-a luat pentru noi, ca să le îndepărteze de noi? Căci S-a făcut toate acestea, ca să le alunge pe toate. Dar acestea nu-L primesc, fiindcă este rob, blestem, păcat, ocară; fiindcă ele spun că El este Cuvîntul şi trupul unei singure fiinţe şi zic: Deci fiindcă ne-a răscumpărat, a fost numit rob şi a trebuit să fie numit păcat. Dar nu bagă de seamă că aceasta este slava lui Hristos, că a primit robia în trupul Său ca să dăruiască tuturor libertatea şi a purtat păcatele noastre ca să ridice păcatul lumii. *13.* S-a făcut rob, păcat, blestem, ca tu să încetezi de a mai fi rob păcatului şi ca să te scape de blestemul hotărîrii dumnezeieşti. Aşadar, El a luat asupră-Şi blestemul tău: „Blestemat este tot cel spînzurat pe lume" *(Gal. 3, 13).* El a ajuns blestem pe cruce, pentru ca tu să fii binecuvîntat în împărăţia lui Dumnezeu. El S-a înjosit, S-a disprețuit şi de nimic S-a socotit. El zicea: „În deşert M-am ostenit" *(Isaia 49, 4).* Pentru El a meritat Pavel să spună: „Nu m-am ostenit în deşert" *(Filip 2, 16),* pentru ca să dăruiască slujitorilor Săi roada faptei bune şi slava propovăduirii evanghelice, prin care toţi să fie achitaţi de sarcina ostenelii. *14.* Acestea auzind, aşadar, a fost lăsată la jumătatea zilelor sale prepelița, care a strigat să adune ceea ce n-a născut *(Ieremia 17, 11)* şi a fost înnăbuşită de glasul Domnului Iisus, pînă la urmă cinstindu-se cu fuga. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLVII-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Ţi-am trimis o cărticică scrisă mai limpede şi mai simplu decît scrisoarea pe care ți-am expediat-o de curînd, pentru ca s-o citeşti uşor şi s-o înțelegi fără piedici. Cartea, care serveşte şi de copie, a fost scrisă din trebuință, nu de simplă formă. Nu dictez totul, mai ales noaptea, cînd nu vreau să fiu împovărător şi nesuferit altora. Iar cînd dictez, gîndurile năvălesc oarecum şi curg necontenit. *2.* Pentru mine însă a cărui grijă este să deosebesc pînă în vîrful unghiei vorbirea bătrînească de cea folosită în chip obişnuit şi s-o fixez într-un mers încet, mi se pare mai uşor s-o redau scriind-o cu mîna mea, ca să nu par nici că spun prea multe, nici că ascund ceva, ca să nu mă ruşinez cînd scrie altul, ci să ştiu numai eu, fără vreun martor, să cîntăresc nu numai cu urechile, dar şi cu ochii, ceea ce scriu. Căci limba este mai repede decît mîna, precum spune şi Scriptura: „Limba mea este trestie de scriitor, care scrie repede" *(Ps. 44, 2). 3.* Dar poate spui că acolo a fost vorba de repezeala celui ce scrie. Trebuie totuşi reținut înțelesul că numai iuțeala celui care scrie repede poate să redea vorbele limbii profetice. Şi Apostolul Pavel scria cu mîna sa, precum însuşi spune: „V-am scris cu mîna mea" *(Gal. 6, 11),* dar el o făcea pentru cin-

stire, nu pentru vreo altă pricină. *4.* Totuşi, păstrîndu-ţi părerea despre cărţi, să folosim ca un fel de joc scrisorile, a căror întrebuinţare este de aşa fel, încît, departe găsindu-ne unul de altul ca loc, ele ne apropie ca simţămînt. În scrisori chipul celor de departe străluceşte ca şi cum ar fi de faţă şi convorbirea în scris îi uneşte pe cei despărţiţi; în ele ne amestecăm sufletul cu cel al prietenului şi împreunăm gîndurile noastre cu ale lui. *5.* Dacă în scrisori, precum mă îndemni încurajator, se simte ceva din vechile scripturi, nu numai că sufletele par a se uni prin împlinirea învăţăturilor împărăteşti, dar scrisul ia şi forma unei adevărate convorbiri, caracterul de sfadă, pe care-l capătă datorită schimbului de întrebări şi răspunsuri, ducînd totuşi la unitate şi aşezînd oarecum faţă în faţă pe prieteni, care se hărţuiesc şi totodată se îmbrăţişează prin astfel de lucrare. **6. Dar de ce să nu luăm exemple de la înaintaşii noştri, care în** scrisorile lor au turnat credinţa în minţile popoarelor? Ei au scris la popoare întregi şi numeroase, arătînd că sînt cu ele, deşi scriau de departe, precum spune Apostolul *(I Cor. 5, 3)* că era departe cu trupul dar de faţă cu duhul, nu numai cînd scria, dar şi cînd judeca. De departe prin scrisoare osîndea şi tot prin scrisoare achita. Căci scrisoarea lui Pavel îl aducea pe el însuşi, şi era forma lui de lucrare. *7.* Scrisorile lui nu erau ca ale altora. „Scrisorile lui, zic aceştia, sînt cu greutate şi pline de putere, dar înfăţişarea trupului este slabă şi cuvîntul lui este vrednic de disprețuit" *(II Cor. 10, 10).* Aşa era felul Apostolului. Dar aşa era scrisoarea lui, fiindcă aşa-i era forma învăţăturii, cum era fiinţa lucrării, fiindcă, spunea el, aşa cum sîntem cu cuvîntul prin scrisori cînd nu sîntem de faţă, tot aşa sîntem şi cu fapta, cînd sîntem de faţă" *(II Cor. 10, 11).* În scrisori a arătat chipul prezenţei sale, iar în lucrare roada şi mărturia. Fii sănătos şi gîndeşte-te la noi, ca de obicei, cum şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XLVIII-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Mi-ai trimis înapoi cărţile pe care, după ce au fost supuse judecăţii tale, le voi socoti mai vrednice de a fi citite şi de alţii. De aceea ţi-am trimis altele, nu încîntat de bunăvoinţa judecăţii, ci ademenit de adevărul făgăduit de tine şi cerut de mine. Dacă este ceva rău în ele vreau ca mai degrabă să fie îndreptat de judecata ta, înainte de a le da drumul în public, de unde nu le mai pot chema înapoi, decît să fie lăudat de tine ceea ce este criticat de alţii. Te rog astfel să citeşti ca judecător cărţile pe care le ceri, fiindcă doresc ca nu numai să fie citite de tine cele pe care uneori le trimit în public, dar chiar să treacă prin ascuţişul judecăţii tale. Nu va fi această judecată ca o lungă aşteptare pe bancă, precum s-a spus în vechime. Mai ales că ţie îţi este uşor să judeci despre scrierile mele. *2.* Aşadar, am socotit că trebuie să ajung aici datorită chemării tale.

Este bine să deosebeşti limpede şi să cercetezi în adîncime ceea ce urmează să fie îndreptat, pentru ca să nu rămînă în socoteala ta ceea ce s-a putut strecura rău. Nu ştiu cum, pe lîngă ceaţa neatenţiei, care uneori mă învăluie şi pe mine, pe fiecare îl amăgeşte scrisul său şi nu-i intră în urechi ce spun alţii despre el. Precum pe părinţi îi desfată copiii chiar urîţi, la fel pe scriitor îl măgulesc srierile sale proaste. De aceea apar adesea cărţi nereuşite, se priveşte ca bun ceea ce este rău şi se rostesc despre aceeaşi lucrare păreri care se bat cap în cap. Dar la toate cele ce urmează să fie supuse judecăţii publice nu trebuie să le cîntărim greutatea după judecata noastră, ci mai ales după părerea altora, nedînd atenţie la ceea ce se spune cu rea voinţă. *3.* Pleacă-ţi, aşadar, cu suflet binevoitor urechea şi vezi ce se spune în chip viclean, scutură totul, curăţă totul, pentru că părerile despre lucrările mele să nu fie linguşiri obişnuite, sau cuvinte de încurajare, ci ele să oglindească credinţa curată şi simplitate în mărturisire. Pune la fiecare cuvînt semnul greutăţii sale, fără să te înşele cumpăna judecăţii, pentru ca vrăjmaşul să nu cîntărească ceva nedrept în folosul său, ci să-i fie învinse cu uşurinţă dovezile potrivnice pe care le-a adunat. Este rea cartea care nu se poate apăra fără avocat. Cartea bună vorbeşte ea însăşi, n-are nevoie de vreo călăuză. Iar aceasta a mea nu va pleca de la mine dacă nu va avea încuviinţarea ta. Cînd vei spune că, după părerea ta, poate fi publicată, atunci i se va da drumul. *4.* Totuşi, fiindcă „Împărăţia Lui Dumnezeu nu stă în cuvînt, ci în putere" *(I Cor. 4, 20),* dacă vreun cuvînt nu va suna bine, să întrebi puterea mărturisirii. Iar mărturisirea credinţei este porunca pe care o avem dată de la mai marii noştri împotriva sabelienilor şi a arienilor, aceea că noi cinstim pe Dumnezeu Tatăl, pe Fiul Său cel Unul-Născut şi pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o fiinţă, măreţie şi dumnezeire; aceea că noi ne botezăm în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfîntului Duh, precum este scris *(Matei 33, 19),* că Fiul, în veşnicie cu Tatăl, S-a întrupat şi S-a născut din Duhul Sfînt şi din Maria Fecioara, egal după dumnezeire cu Tatăl şi în chipul lui Dumnezeu, adică în toată plinătatea dumnezeirii care locuieşte în El trupeşte, precum a zis Apostolul *(Col. 2, 9),* Care înfăţişîndu-Se ca om şi chip de rob luînd, S-a smerit pe Sine pînă la moarte *(Filip. 2, 7–8). 5.* Aceasta este credinţa noastră şi împotriva lui Fotinus; iar împotriva lui Apolinarie paza ne este îndreptăţită; de aceea mărturisim că după cum în înfăţişarea Lui Dumnezeu n-a lipsit nimic din fiinţa şi plinătatea dumnezeiască, la fel în acea înfăţişare de om nu I-a lipsit nimic, prin care să fie judecat neîmplinit ca om, Celui care de aceea a venit, ca pe tot omul să-l mîntuiască. Nici nu se cădea ca Acela care a împlinit în alţii o lucrare desăvîrşită, să rabde ca aceasta să fie în sine nedesăvîrşită. Dacă I-a lipsit ceva, însemnează că Şi-a răscumpărat totul şi dacă n-a răscumpărat totul S-a înşelat, fără îndoială, cînd a spus că de aceea a venit, pentru ca pe tot omul să-l mîntuiască. Dar fiindcă este fără putinţă ca Dumnezeu să mintă *(Evr. 6, 17),* El nu s-a înşelat. Deci, fiindcă a venit să răscumpere

şi să mîntuiască totul, Şi-a luat asupră-Şi tot ce era legat de împlinirea omenească. *6.* Aceasta este credinţa noastră, precum îţi aminteşti. Dacă vorbele fac vreun rău, acest rău să nu-l facă credinţei. Căci mintea limpede nu întunecă înţelesul cuvîntului, ci-l apără de greşeală. 7. Acestea le-am început cu tine şi le voi arăta în cărţile mele de scrisori, iar dacă socoteşti cu cale, o voi număra şi pe aceasta între ele, pentru ca scrisorile mele să se recomande prin numele tău iar dragostea noastră, cu ajutorul Lui Dumnezeu, să sporească prin scrisorile tale către mine şi prin ale mele către tine. Tu să le citeşti judecîndu-le şi, dacă nu-ţi va plăcea ceva, să-mi scrii; fiindcă dragostea adevărată se dovedeşte prin adevărul spus limpede. Bătrînilor le este mai uşor să alcătuiască scrisori în graiul zilnic şi familiar, şi să adauge în ele, dacă a venit împrejurarea, şi cîte ceva din Scripturile dumnezeieşti. Sănătate, frate şi gîndeşte-te la cel ce te iubeşte, căci eu tare mult mă gîndesc la tine.

Scrisoarea a XLIX-a

AMBROZIE CĂTRE SABIN

1. Fiindcă şi ţie ţi-a plăcut folosinţa scrisorilor noastre, în care vorba între cei de departe este ca între cei de faţă, voi căuta să vorbesc cu tine mai des în scrierile mele şi cînd sînt singur. Căci niciodată nu sînt mai puţin singur decît atunci cînd par a fi singur şi niciodată mai puţin fără treabă decît cînd sînt fără treabă. În mod liber chem în gînd pe cine vreau şi mi-i apropii pe cei la care ţin mai mult, sau pe care-i socotesc mai la îndemînă. Nimeni nu se amestecă, nimeni nu se împotriveşte. Atunci sînt mai mult cu tine şi-ţi vorbesc din Scripturi, tăind vorba cînd este prea lungă. *2.* Era singură Maria şi totuşi vorbea cu îngerul *(Luca 1, 28).* Era singură cînd a venit la ea Sfîntul Duh şi a umbrit-o puterea Celui Preaînalt. Era singură şi a săvîrşit mîntuirea lumii, a zămislit răscumpărarea tuturor. Era singur Petru şi a cunoscut tainele neamurilor care trebuiau sfinţite pe tot pămîntul *(Fapte 10, 10).* Era singur Adam *(Fac. 2, 7)* şi n-a înşelat, fiindcă mintea lui era alături de Dumnezeu. Dar după ce i s-a adăugat femeia n-a mai putut fi alături de poruncile cereşti. De aceea el se ascundea cînd Dumnezeu Se preumbla prin rai. *3.* Şi acum Se preumblă prin rai *(Fac. 3, 8),* cînd eu citesc Sfintele Scripturi. Cartea facerii este raiul în care sînt stăpîne puterile patriarhilor. Deuteronomul este raiul în care răsar învăţăturile legii. Evanghelia este raiul în care pomul vieţii face roade şi răspîndeşte, în toate popoarele, învăţătura nădejdii veşnice. *4.* Aud aşadar: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri" *(Matei 5, 44).* Aud: „Lasă toate ale tale şi urmează-Mă" *(Matei 19, 21).* Aud: „Celui ce te loveşte peste un obraz, întoarce-i şi pe celălalt" *(Luca 6, 29).* Dar nu fac aceasta, ci dimpotrivă, nu iubesc pe cel ce mă iubeşte, nu las ceea ce am, vreau să mă răzbun pentru o injurie primită şi să capăt înapoi

ceea ce mi s-a luat. Şi cînd Scriptura zice şi altceva, anume să dau mai mult decît mi s-a cerut sau mi s-a răpit, atunci văd că fac lucruri împotriva poruncilor Lui Dumnezeu. Deschizînd ochii conştiinţei, Îl văd pe Dumnezeu preumblîndu-Se pe lîngă mine. Doresc să mă ascund, să mă acopăr, dar gol sînt pentru Dumnezeu, în faţa Căruia toate sînt goale şi neacoperite *(Evr. 4, 13)*. Roşind, doresc să acopăr faptele mele ruşinoase ca şi cum mi-aş acoperi părţile trupului. Dar Dumnezeu vede totul. Umbrit de frunze, mi se pare că sînt adăpostit într-o vizuină, mă socotesc ascuns, fiindcă sînt acoperit cu trupul. Era de piele îmbrăcămintea cu care Adam a fost alungat din rai *(Fac. 3, 23)*, neferit de frig, neacoperit în faţa ruşinii, ci supus ocărilor şi osîndei. *5.* Cînd sîntem singuri, este limpede că atunci noi ne dăruim Lui Dumnezeu, atunci ne deschidem Lui mintea noastră, atunci scoatem veşmîntul înşelăciunii. Singur era Adam cînd a fost aşezat în rai, singur era cînd a fost făcut după chipul Lui Dumnezeu, dar nu era singur cînd a fost izgonit din rai. Singur era Domnul Iisus cînd a răscumpărat lumea *(Ioan 16, 32)*, dar nu sol, nici vestitor, ci Însuşi Domnul singur a mîntuit poporul Său, deşi nu este niciodată singur Cel în care Tatăl este întotdeauna. De aceea şi noi să fim singuri, pentru ca Domnul să fie cu noi. Sănătate şi gîndeşte-te la noi fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a L-a

AMBROZIE CĂTRE CHROMATIUS

1. Oare minte Dumnezeu cumva? Nu minte, fiindcă este peste putinţă ca Dumnezeu să mintă. Dar acest peste putinţă nu este cumva o slăbiciune? În nici un caz nu. Cum ar fi Atotputernic dacă n-ar putea face ceva? Dar ce-I este peste putinţă? Nu ceea ce este greu puterii, ci ceea ce este potrivnic făpturii Sale. Deci Îi este peste putinţă să mintă. Iar acest peste putinţă nu este slăbiciune, ci putere şi măreţie. Fiindcă adevărul nu primeşte minciuna şi nici puterea Lui Dumnezeu nu îngăduie greşeala slăbiciunii. De aceea, „Dumnezeu să fie socotit adevărat, iar tot omul mincinos" *(Rom. 3, 4)*. *2.* Adevărul este întotdeauna acelaşi în sine, nu poate să se schimbe şi să tăgăduiască. Ceea ce nu este adevărat este minciună. Iar minciuna nu este putere, ci slăbiciune. Adevărul nu se poate nici schimba, fiindcă alcătuirea lui nu primeşte slăbiciunea. **Este peste putinţa deplinătăţii Sale să Se micşoreze sau să Se mărească. Slăbiciunea** este aceea care se poate mări. De aici se înţelege că neputinţa este la Dumnezeu cea mai mare putere. Căci ce este mai puternic decît a nu cunoaşte neputinţa? *3.* Totuşi, ceea ce este pentru oameni puternic pentru Dumnezeu este ceva slab şi ceea ce este pentru oameni înţelepciune, pentru Dumnezeu este nebunie *(I Cor. 1, 25)*. Dar una este crucea şi alta dumnezeirea. Iar dacă **slăbiciunea Lui este putere, cum poate fi puterea slabă? Să fie deci de la sine**

înțeles pentru noi că Dumnezeu nu minte. *4.* După legea lui Dumnezeu *(Deut. 18, 10),* în Israel nu era prezicător sau ghicitor. În acest chip deci Valaam spune că a fost oprit de prezicerea Lui Dumnezeu să meargă să blesteme pe poporul lui Israel. Pe drum l-a întîmpinat îngerul Domnului, stînd în calea asinei care-l ducea în spate *(Num. 22, 31)* şi i-a spus să meargă şi să arate ceea ce a auzit. Dacă nu este prezicător în Israel, de unde este pentru acesta prezicerea Lui Dumnezeu care i-a arătat viitorul? Dacă vorbea în el prezicerea Lui Dumnezeu de unde primise harul dumnezeiesc? *5.* Să nu te miri că i s-a insuflat de către Dumnezeu prezicătorului ce să vorbească, de vreme ce citeşti în Evanghelie că şi mai-marele sinagogii, unul din prigonitorii Lui Hristos a proorocit că un singur om trebuie să moară pentru popor *(Ioan 11, 50).* În aceasta nu este meritul prezicerii, ci mărturisirea adevărului, arătat chiar de potrivnici, pentru ca necredința lor să fie dată pe față de glasurile ghicitorilor lor. De aceea acel Avraam din Chaldeea a fost primit în credință, pentru ca să treacă sub tăcere superstiția chaldeenilor. Aşadar, prezicerea nu este meritul

ardoarea inimii se aprinde din convorbiri repetate şi se mistuie ca o făclie. Iar dacă simte nădejdea biruinţei cu greu îşi mai poate stăpîni dorinţa. Să facă, aşadar, femeile tale undiţe din glasurile lor şi să nu fie greoaie la primele lor adunări, ci să se facă uşoare la vedere şi plăcute la vorbe, să dea tîrcoale, să le înconjoare toată armata şi să atragă cu iscusinţă pe aceşti bărbaţi, astfel încît să nu li se dăruiască dacă ei nu vor fi arătat în tovărăşia sacrilegiului credinţa dragostei mutuale. Căci aşa vor putea ieşi de sub oblăduirea cerească, dacă ei înşişi prin sacrilegiu se vor îndepărta de Domnul Dumnezeul lor. *14.* Aşadar, nu este drept Valaam, ci sfătuitor întru desfrînare şi nelegiuire, precum în chip limpede este scris în Apocalipsa evanghelistului Ioan, cînd Domnul Iisus zice către îngerul Bisericii din Pergam: „Ai acolo pe unii care ţin învăţătura lui Valaam, cel care învăţa pe Balac să pună piatră de poticneală înaintea fiilor lui Israel, ca să mănînce carne jertfită idolilor şi să se dea desfrînării. Astfel ai şi tu de cei care de asemenea ţin învăţătura nicolaiţilor" *(Apoc. 2, 14)*. De acolo se pare că a izvorît nelegiuirea maniheilor, care amestecă şi împreună idolatria cu desfrînarea. *15.* Aşadar, nici Dumnezeu nu este nedrept, nici învăţătura Lui schimbătoare, căci i-a descoperit gîndurile şi ascunzişurile inimii şi de aceea nu l-a încercat ca pe ceva dumnezeiesc, nici nu l-a ales ca profet. Şi de aceea în măreţia descoperirilor harul atîtor preziceri a trebuit să fie schimbat. Dar sufletul plin de viclenie a spus cuvinte, n-a arătat credinţă, dorind să schimbe prin chibzuieli viitorul pe care-l vestise. Şi fiindcă nu putea să înşele prevestirile, ticluia planuri înşelătoare, prin care poporul lesne încrezător al iudeilor a fost încercat, dar nu biruit. Căci prin dreptatea unui singur preot a fost dejucat tot planul nelegiuitului om *(Num. 25, 11)*. Într-un chip cu mult mai minunat decît ar fi putut fi înşelată, armata părinţilor evrei s-a putut libera printr-un singur om. *16.* Acest mic dar am trimis sfintei tale minţi, fiindcă vrei să-ţi scriu ceva din tălmăcirile vechilor scriitori. Eu însă mi-am propus să compun scrisori în rostire familiară, care să aibă oarecum mireasma datinii străbune. Şi dacă-ţi vor plăcea şi la gust, nu mă voi sfii să-ţi trimit şi alte scrisori la fel. Căci mi se pare mai bine să mă recreez vorbind cu tine în grai bătrînesc despre cele cereşti, ceea ce în greceşte se spune ἀδολεσχῆσαι. Ἐξῆλθεν ἄρ Ἰσαὰκ εἰς τὸ πεδίον ἀδολεσχῆσαι, pe cînd Rebeca venea la el văzînd cu ochii sufletului tainele viitoarei Biserici. Vreau, îţi spun, ca mai de grabă să mă recreez vorbind cu tine în grai bătrînesc, dar aşa încît să nu par a fi părăsit meşteşugul scrisului, decît să dau aţîţătorilor la rău ceva nepotrivit nici cu dorinţele, nici cu puterile mele. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LI-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREAAUGUSTUL ÎMPĂRAT TEODOSIE

1. Îmi este plăcută amintirea vechii prietenii şi nu uit harul binefacerilor pe care le-ai împărtăşit cu cea mai mare dăruire altora prin desele mele mijlociri. Din aceasta se poate înţelege că nu din simţămînt duşmănos ne-am ferit de venirea ta, care era altădată atît de dorită de mine. Dar voi arăta pe scurt de ce am făcut aceasta. *2.* Am văzut că numai mie mi-a fost răpit dreptul de a lua parte şi de a vorbi în adunarea de la palat, fiindcă te-ai supărat că au ajuns pînă la mine unele ştiri în legătură cu cele hotărîte în consistoriul tău. Am fost lipsit de lucrări de obşte, cu toate că Domnul Iisus zice: „Nu este nimic ascuns care să nu se dea pe faţă" *(Luca 8, 17).* Cu sfiala cu care am putut, m-am supus voinţei imperiale şi m-am îngrijit să n-ai vreo pricină de supărare prin faptul că aş afla eu ceva din hotărîrile imperiale. Cînd voi fi de faţă, sau nu voi asculta, de teama tuturor, şi mă voi face că nu văd nimic, sau voi asculta, dar în aşa fel încît urechile să-mi fie deschise, iar gura închisă, pentru ca să nu pot spune cele auzite, ca să nu-i aduc în şi mai mare primejdie pe cei bănuiţi de trădare. *3.* Aşadar, ce era să fac? Să nu aud? Dar nu-mi puteam astupa urechile cu ceară, ca-n poveştile vechi. Să trădez? Dar trebuia ca de ceea ce mă temeam la judecata ta să mă feresc în cuvintele mele, pentru ca să nu se săvîrşească vreo cruzime. Să tac? Dar, ceea ce este mai nevrednic decît orice, mi se lega conştiinţa, mi se răpea glasul. Şi aceea unde? Dar dacă preotul nu va vorbi celui rătăcit, acesta va muri în greşala sa, iar preotul va fi vinovat că nu l-a ajutat pe cel rătăcit *(Iezechiel 3, 19). 4.* Ascultă, auguste împărate! N-aş putea spune că n-ai rîvna credinţei. Cred că te temi de Dumnezeu. Dar ai o fire năvalnică pe care, dacă vrea cineva să ţi-o potolească, repede o întorci spre milă, iar dacă ţi-o ataci, te întăreşti şi mai rău, încît greu te poţi domoli. O, dacă nimeni nu te îmblînzeşte măcar să nu te aprindă nimeni! Eu te las aşa cum eşti: tu însuţi îţi poţi înfrîna şi învinge năvala firii prin rîvna evlaviei. *5.* Am socotit că e mai bine să arăt pe ascuns cugetului tău această fire a ta, decît să ţi-o atac cumva, în mod public, prin faptele mele. Am socotit că e mai bine să lipsească slujbei mele ceva, decît umilinţei, ca să caute mai de grabă alţii în mine autoritatea de preot, decît să doreşti tu în mine cinstirea cu atîta dragoste, pentru ca, firea fiind înfrîntă, să rămînă întreagă putinţa de a alege planul cel mai bun. Am spus într-adevăr că sînt rău bolnav şi că nu pot fi vindecat decît de oameni mai potoliţi. Totuşi, aş fi vrut ca mai degrabă să mor, decît să n-aştept două sau trei zile venirea ta. Dar n-aveam ce face. *6.* S-a petrecut în oraşul Tesalonic un fapt nemaipomenit, pentru care n-am putut mijloci să nu

se petreacă, dar am spus mai dinainte că va fi groaznic, şi de atîtea ori ţi-am atras luarea aminte să-l împiedici. Şi acest fapt, pe care tu însuţi l-ai socotit grav, dar asupra căruia ai revenit prea tîrziu, eu nu-l mai puteam arăta mai mic decît a fost. De îndată ce s-a auzit despre el, s-a adunat sinodul datorită sosirii episcopilor galli. Toţi au suspinat, nimeni n-a primit ştirea nepăsător; nu exista iertare a fapei tale în legătura cu Ambrosius şi s-ar fi exagerat şi mai mult vina ei împotriva mea, dacă n-ar fi spus nimeni că va fi nevoie de reunirea cu Dumnezeul nostru. *7.* Oare-ţi este ruşine, împărate, să faci ceea ce a făcut regele profet David, întemeietorul familiei lui Hristos după trup? Lui i s-a spus că bogatul care avea cele mai multe turme a răpit şi a ucis singura oaie a săracului la sosirea oaspetelui. Şi aflînd că este mustrat de fapta lui, a zis: „Am păcătuit înaintea Domnului" *(II Regi 12, 13).* Rabdă, aşadar, împărate, dacă şi ţie ţi se va spune: Tu însuţi ai făcut ceea ce s-a spus regelui David de către profet. Căci dacă vei asculta aceasta cu grijă şi vei spune: „Am păcătuit înaintea Domnului", dacă vei spune aceste cuvinte regale şi profetice: „Veniţi să ne închinăm şi să cădem înaintea Lui şi să plîngem înaintea Domnului nostru care ne-a făcut" *(Ps. 94, 6),* ţi se va spune: „Fiindcă te căieşti, Domnul îţi iartă păcatul tău şi nu vei muri" *(II Regi 12, 13). 8.* De asemenea, cînd David a poruncit să fie numărat poporul, a zis către Domnul: „Greu am păcătuit eu, făcînd aşa, şi acum mă rog înaintea Ta, Doamne, iartă păcatul robului Tău, căci m-am purtat peste măsură de nebuneşte" *(II Regi 24, 10).* Şi iarăşi a fost trimis la el profetul Natan, care i-a arătat trei pedepse, din care să aleagă una, pe care o va vrea: sau foamete în ţară timp de trei ani, sau fuga din faţa duşmanilor timp de trei luni, sau moarte în ţară timp de trei zile. Şi a răspuns David: „Tare grele sînt aceste trei condiţii; dar să cad mai bine în mîna Domnului, căci mila Lui este mare; numai în mîinile oamenilor să nu cad" *(II Regi 14, 24).* Vina era că a voit să ştie numărul întregului popor care era cu el, ştiinţă care îi era rezervată numai lui Dumnezeu. *9.* Şi cînd, spune Scriptura, a început moartea în popor şi a văzut David că îngerul Domnului în prima zi pînă la ora prînzului a lovit atît popor, a zis David: „Eu am păcătuit, că m-am făcut păstor rău; dar această turmă ce a făcut? Să fie mîna Ta împotriva mea şi împotriva casei tatălui meu" *(II Regi 24, 17)* .Domnului i-a părut rău şi a poruncit îngerului să cruţe poporul, iar David să ridice altar de jertfă. Atunci jertfele erau pentru nelegiuiri, dar acum ele sînt pentru pocăinţă. Prin acea umilinţă a regelui, Dumnezeu a devenit mai îngăduitor. Căci nu este de mirare că omul greşeşte; vinovat este că nu recunoaşte că a greşit şi nu se umileşte în faţa lui Dumnezeu. *10.* Dreptul Iov, şi el puternic în vremea sa, zice: „Păcatul meu nu l-am ascuns, ci l-am vestit în faţa întregului popor" *(Iov 31, 33-34).* Chiar înfricoşătorului rege Saul i-a zis Ionatan, fiul său: „Nu păcătui împotriva servului tău David" *(I Regi 19, 4)* şi: „De ce păcătuieşti împotriva sîngelui nevinovat? De ce vrei să ucizi fără pricină pe David?" *(I Regi 19, 5).*Fiindcă regele păcătuia, dacă ucidea pe un nevi-

novat. Iar David, după ce a ajuns rege, cînd a auzit că Abner, fără să fie vinovat, a fost ucis de Ioab, comandantul miliției sale, a zis: „Nevinovat sînt eu și regatul meu în veac înaintea Domnului de sîngele lui Abner, fiul lui Mer" *(II Regi 3, 28)* și a postit de durere. *11.* Am scris acestea nu ca să te supăr, ci ca să te înduplece pildele regilor să ridici acest păcat din împărăția ta. Și-l vei ridica umilindu-ți sufletul în fața lui Dumnezeu. Om ești și ți-a venit ispita; birui-o. Păcatul nu se șterge decît cu lacrimi și pocăință. Nu îngerul, și nici arhanghelul, ci Domnul Însuși este cel ce poate să spună: „Eu sînt cu voi" *(Matei 28, 20).* Dacă am păcătuit, nu ne iartă decît pocăindu-ne. *12.* Te sfătuiesc, te îndemn, te rog să iei aminte, fiindcă este dureros pentru mine să constat că tu, care erai pildă de nemaivăzută evlavie, culme a blîndeții, și nu răbdai să fie în primejdie cei nevinovați, să nu-ți pese acum că au pierit atîția nevinovați. Chiar dacă ai fost biruitor în lupte și vrednic de laudă față de alții, totuși, prețul cel mai mare al faptelor tale a fost întotdeauna evlavia. De aceasta te-a pizmuit diavolul, fiindcă erai foarte evlavios. Biruie-l, cît timp ai cu ce să-l poți birui. Nu adăuga la păcatul tău un alt păcat, nu săvîrși fapte pentru care alții au fost osîndiți cumplit că le-au săvîrșit. *13.* Eu, desigur, sînt în toate celelalte dator evlaviei tale, față de care n-aș putea fi nerecunoscător, evlavie pe care o puneam mai presus de mulți împărați, o socoteam potrivită numai unuia singur, eu, zic, n-am împotriva ta nici o pricină de îndărătnicie, ci de teamă: nu îndrăznesc să fac dumnezeiasca slujbă dacă voiești să fii de față. Nu cumva ceea ce nu este îngăduit față de sîngele unui singur nevinovat este îngăduit față de sîngele multora? Nu sînt de părere. *14.* Scriu cu mîna mea, pentru ca singur să citești. Domnul să mă izbăvească de toate necazurile, fiindcă nu de un om, și nici prin oameni, ci pe față am văzut că mi s-a interzis. Neliniștit fiind, chiar în noaptea în care mă pregăteam să plec, am visat că am venit la biserică; dar nu mi s-a îngăduit să fac slujba. Trec peste altele, m-am ferit cum am putut, dar, după părerea mea, am făcut-o cu dragoste față de tine. Să dea Domnul ca toate să treacă în liniște. În multe feluri ne vestește Dumnezeu; El vrea ca noi să înțelegem prin semne cerești, prin învățăturile profeților, prin vederea celor păcătoși. Să-L rugăm să alunge tulburările, să vă păzească pacea vouă celor ce porunciți, să păstreze credința și liniștea Bisericii, căruia îi este de folos să fie evlavioși creștinii și împărații. *15.* Vrei să fii încercat Lui Dumnezeu. Vreme este pentru orice lucru *(Eccl. 3, 3)*, precum este scris: „Este timpul să lucrezi, Doamne" *(Ps. 118, 126)* și „Către Tine, Doamne, la timp bineplăcut" *(Ps. 68, 14).* Atunci, cînd vei primi puterea de a aduce jertfă, atunci să fie primită lui Dumnezeu jertfa ta. Oare nu m-ar desfăta să am dragostea împăratului, să lucrez după voia ta, dacă pricina ar sta deschisă? Și simpla rugăciune este o jertfă. Aceasta aduce iertare, pe cînd cealaltă este ocară; pentru că aceasta aduce umilința, pe cînd cealaltă aduce dispreț. Glasul Domnului spune că este mai bine să I se îndeplinească poruncile, decît să I se aducă jertfă. Aceasta

strigă Dumnezeu, aceasta vesteşte Moise către popor şi predică Pavel către popoare. Aceasta să faci şi să înţelegi la vreme, să faci mai mult: „Milă voiesc, nu jertfă" *(Matei 9, 13)* – zice Domnul. De ce n-ar fi mai creştini cei care-şi osîndesc păcatul, decît cei ce socotesc să se apere de el? Cel drept la începutul rugăciunii sale se osîndeşte *(Pilde 18, 17)*. Cel ce se osîndeşte cînd a păcătuit este drept, nu cel ce se laudă. *16.* O, de m-aş fi încrezut mai degrabă în mine, împărate, decît în obiceiul tău! Socotesc că repede ierţi, repede revii, cum ai făcut adesea. Şi tu te-ai întrecut şi eu m-am ferit de ceea ce nu trebuia să mă păzesc. Dar să aducem mulţumiri Domnului, Care vrea să ierte pe robii Săi ca să nu-i piardă! Acest lucru mie îmi este obştesc cu profeţii, iar ţie îţi va fi obştesc cu sfinţii. *17.* Oare să nu ţin eu la tatăl lui Gratian mai mult decît la ochii mei? Sînt datoare să arate bunăvoinţă şi celelalte odrasle sfinte ale tale. Numele drag mie l-am pus înaintea tuturor celor iubiţi de mine cu aceiaşi dragoste. Iubesc, am grijă, urmez rugăciunilor. De crezi, urmează; de crezi, zic, iartă ceea ce-ţi spun. De nu crezi, iartă că în ceea ce fac îl pun mai presus pe Dumnezeu. Preafericit şi înfloritor, să te bucuri de veşnică tihnă, împărate auguste, cu sfintele tale odrasle.

Scrisoarea a LII-a

AMBROZIE CĂTRE TITIANUS

1. Ţi-a venit victoria meritată, pe care ai dobîndit-o în chip sigur, fără amărăciunea rugăminţilor. Rufinus, din căpetenie a serviciilor palatului, a ajuns prefect la pretura consulatului, căpătînd astfel mare putere, fără să-ţi mai aducă ţie necazuri, fiindcă este prefect al altui serviciu. Mă bucur şi pentru el, ca prieten, fiindcă mărindu-i-se cinstirea a scăpat de unele necazuri, dar şi pentru tine, ca fiu sufletesc, fiindcă ai scăpat de cel pe care-l socoteai judecător prea aspru. Încît, dacă vei termina cu bătaia de cap legată de nepoata ta, va fi aceasta o urmare a evlaviei, nu a firii tale. *2.* De aceea să fii mai repede hotărît în cele ale căror nădejdi şi roade sînt mai mari. Nădejdi, fiindcă tatăl nepoatei tale, care punea mare preţ pe hotărîrea aceluia, încă n-are ceea ce nădăjduieşte de la cel care se îngrijeşte de altele, nu-i pasă de cele trecute, mai ales pentru că nu mai este în slujba pe care o avea atunci, iar acesta are în vedere meritul ocupaţiei sale, nu hotărîrea apărătorului. Şi este mai plăcută roadă să ţi se atribuie harul hotărîrii ţie, care ai fi putut să-l dispreţuieşti şi nu l-ai dispreţuit, aşteptînd evlavia datorată, nu imboldul supărării. Sănătate şi, ca fiu, iubeşte-ne, fiindcă şi noi, ca părinţi, te iubim.

Scrisoarea a LIII-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL THEODOSIE

1. Cuvîntul Clemenței Tale mi-a întrerupt tăcerea; căci în împrejurări atît de triste gîndeam că nimic n-am mai bun de făcut, decît, dacă se poate, să stau retras. Dar fiindcă, în surghiun chiar, nu puteam ieși din preoție, mă ascundeam în tăcere. *2.* Simt o durere amară, îți mărturisesc, nu numai pentru că augustul Valentinian a decedat la o vîrstă pretimpurie, dar și pentru că, fiind crescut în credință și în grija ta, căpătase o atît de mare supunere față de Dumnezeul nostru și un astfel de simțămînt față de mine, încît, deși înainte mă prigonea, acum mă socotea ca pe un părinte. Spun acestea nu pentru că vreau să amintesc de vechea lui purtare, ci pentru ca să arăt cît se schimbase. Purtarea dinainte era străină de el, cea de acum era a lui, fiindcă a fost atît de mult înrîurit de tine încît a ieșit de sub învățăturile mamei sale. El voia să fie crescut mai degrabă de mine, el mă privea ca pe un tată grijuliu, el, cînd i s-a anunțat că vin eu, mă aștepta cu nerăbdare. Iar în acele zile de durere publică, deși avea în Gallia preoți preacuvioși și de cel mai înalt rang, a găsit de cuviință să scrie totuși că vrea să primească de la mine Taina Botezului, dovedind astfel că mă prețuiește, dacă nu din judecată, în mod sigur din dragoste. *3.* Așadar, pe acesta să nu-l simt eu în adîncul ființei mele, să nu-l îmbrățișez în tainele minții și în cutele cele mai adînci ale sufletului meu? Pe acesta să-l simt eu mort? Nu mort, ci răpit mie. Aduceam mulțumiri lui Dumnezeu că se apropiase atît de mult de mine, că se schimbase atît de mult încît parcă dobîndise purtarea unui bătrîn, mulțumiri și față de Clemența Ta, fiindcă l-ai dat numai domniei, ci, ceea ce este și mai mult, l-ai format în credința și învățăturile evlaviei tale. Să nu fiu îndurerat, așadar, că acesta a fost răpit de moartea năpraznică în floarea vîrstei înainte de a dobîndi harul tainelor pe care le-a dorit? Mi-ai răcorit sufletul că tu însuți ai binevoit să duci mărturia durerii mele. Pe tine, împărate, te iau judecător al simțămintelor mele, pe tine tălmaci al gîndurilor mele. *4.* Dar va mai fi și altădată timp de plîns, acum trebuie să ne îngrijim de înmormîntarea lui, așa cum ai scris și Clemența Ta. Dacă a murit nebotezat, acum las la o parte ceea ce am știut. Este aici un cavou mare și foarte frumos, de marmoră porfirie și foarte potrivit pentru asemenea întrebuințare; căci și Maximian, tovarășul lui Dioclețian, a fost înhumat la fel. Sînt și bucăți de tablă tot de culoare porfirie, foarte prețioase din care să fie făcut capacul mormîntului în care urmează să fie închise rămășițele pămînteşti ale împăratului. *5.* Acesta a fost pregătit, dar se aștepta porunca scrisă a Clemenței Tale. Prin scrisoarea ta au fost întărite sufletește și fiicele tale cuvioase, surorile fiului tău Valentinian, care sînt atît de îndurerate și care erau și foarte neliniștite că de mult timp nu li se mai scrisese nimic. Dar cu toate că știrile de la Tine le-au fost spre mare mîngîiere, totuși pînă ce se va face înmormîntarea ele nu se cruță de

loc. Li se pare că înmormîntarea fratelui lor se săvîrşeşte zilnic. În plîns neîntrerupt şi-n mare durere de cîte ori se duc acolo se întorc aproape leşinate. Să se ia, aşadar, măsuri şi pentru ca scumpele rămăşiţe să fie înmormîntate mai repede, ca să nu se descompună din cauza căldurii, fiindcă vara încă nu a trecut. *6.* Porunca ta o păstrez şi o încredinţez Domnului. Domnul să te iubească, precum şi tu iubeşti pe slujitorii Domnului!

Scrisoarea a LIV-a

AMBROZIE CĂTRE EUSEBIU

1. Slujbaşul prefecturii, care a dat peste un necaz din pricina lucrărilor din portul Ostia, se găseşte acum pe corabie în port. A venit la timp. Căci, de-ndată ce am primit scrisoarea ta, l-am văzut pe prefect, l-am rugat, l-a iertat şi a poruncit să se retragă scrisoarea pe care o dictase pentru vînzarea la mezat a averii slujbaşului. Dacă venea mai tîrziu nimeni nu-i dovedea mai bine că este fără rost acel plan de a reface portul decît acesta, care s-ar fi împotmolit acolo dacă nu te-ar fi avut pe tine cîrmaci, şi altfel n-ar fi putut ieşi de acolo decît gol. *2.* Micul Faustinus e bolnav de tuse. A venit la cuvioasa soră pentru vindecare şi a venit fără să fie chemat, deşi se pricepe mai bine să se vindece de stomac. Mă socoteşte pe mine medic şi aşteaptă masa de prînz! Se îngrijeşte astfel de două ori pe zi şi începe să se înzdrăvenească. Dar cîtă vreme din prea mare dragoste ei doresc să-l oprească de la mîncare, el tuşeşte mai mult din pricina stomacului. Şi se îmbolnăveşte şi mai tare dacă nu se întoarce la medicamentele sale. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LV-a

AMBROZIE CĂTRE EUSEBIU

1. Ţie ţi-au fost redaţi cei doi Faustini, iar nouă ne-au rămas cei doi Ambrozii. Tu ai ceea ce este cel dintîi lucru la un tată şi cel mai plăcut la un fiu mai mic. Fiindcă deţii culmea virtuţii şi harul umilinţei, iar noi ceea ce este la mijloc între tată şi fiul mai tînăr. Cu tine este totalitatea întregii case şi urmarea nesfîrşită a numelui moştenit; la noi este mijlocia simplă, care porneşte de la cel mai de sus şi se opreşte la cel mai din urmă. Cu tine este, aşadar, tihna fiecăruia dintre noi, care, în vreme ce ni se revarsă pe rînd, înlătură orice grijă sufletească. Cu tine este cel ce prin viaţa şi faptele lui şi printr-un astfel de urmaş găseşte har la Domnul nostru. Cu tine este cel ce în timpul potopului acestei lumi a hrănit porumbelul duhovnicesc ca să-i aducă roadele păcii şi ramura de măslin a curăţiei *(Fac. 8, 11)*. Cu tine este cel ce a ridicat lui Dumnezeu altar, cel care L-a binecuvîntat şi pe el şi pe fiii săi, Dumnezeu zicînd: „Creşteţi şi vă înmulţiţi" *(Fac. 9, 9)*, cel cu care a aşezat legămîntul păcii Sale,

ca să fie lui şi fiilor lui, din neam în neam, spre veşnică folosinţă *(Fac. 8, 9–16). 2.* Ai, aşadar, moştenitor al binecuvîntării dumnezeieşti, tovarăş al harului, părtaş al dreptăţii. Dar vezi, te rog, ca nu cumva acest Nou Noe al nostru, bun muncitor al pămîntului şi săditor de vie cu rod îmbelşugat, cînd se va îmbăta de paharul dragostei şi al harului, ca şi cum ar fi amețit ca de vin, să se dedea unei odihne prea îndelungate şi, dacă din întîmplare va adormi, să-l trezească dorul de Sem al nostru. *3.* Este şi Iafet acolo, mai tînăr decît fraţii săi, care să-şi înconjoare tatăl cu respectul şi dragostea sa, pe care tatăl să-l vadă şi în somn *(Fac. 9, 25),* şi să nu-l scoată niciodată din inima sa, să-l aibă întotdeauna în privirea şi dragostea sa, şi trezindu-se să înţeleagă ce i-a făcut fiul său mai mic. Acest nume înseamnă lăţime, întindere, pentru că dragostea faţă de el s-a întins în vorbele şi în faptele sale. Pentru aceea L-a binecuvîntat pe el Domnul, pentru că el însuşi, întorcîndu-se la el în Bononia, l-a înfăşurat pe tatăl său *(Fac. 9, 26)* în vălul curat al dragostei şi a dăruit evlaviei cinstea despre care vorbeşte şi tatăl: „Să-l înmulţească Dumnezeu pe Iafet în casele lui Sem" *(Fac. 9, 27).* De aceea şi în numărul urmaşilor el este pus şi aşezat în binecuvîntare mai înaintea fratelui mai mare *(Fac. 10, 1).* Este pus mai presus în onoarea numelui, este aşezat în dreptul de mai mare în vîrstă şi în cinstire datorită naşterii. *4.* Iar Sem înseamnă nume. Şi bine zice aici Ambrozie al nostru nume bun, în casele căruia să se înmulţească Iafet. Fiindcă „un nume bun este mai de preţ decît bogăţia" *(Pilde 22, 1).* Să fie, aşadar, acesta binecuvîntat şi cinstea lui mai preţioasă decît argintul şi decît aurul, să fie în partea lui sămînţa lui Avraam, să fie toată binecuvîntarea în urmaşii şi în toată familia bărbatului drept. Nimeni să nu fie blestemat, ci toţi să fie binecuvîntaţi. Căci binecuvîntat este rodul Sarei. *5.* Te salută cei doi Ambrozii, te salută preaiubitul Parthenius, te salută Valentinianus cel pregătit pentru umilinţă, ceea ce în ebraică se spune Chanaan, ca şi rob al fratelui său, căruia i s-a supus şi prin numele său. Şi de aceea este ca şi gigantul Nimrod cu nume dublu, vînător strălucit pe pămînt, despre care s-a spus: „Ca viteazul Nimrod, vînător în faţa lui Dumnezeu" *(Fac. 10, 9).* Căci ţăran înapoiat ca deşteptăciune, este cu puteri cu totul deosebite. Pe cei pe care nu-i poate ajunge prin deşteptăciune îi întrece prin puteri, încît pare că poartă cu sine stîncile comacine, iar ca înfăţişare şi chip seamănă cu un taur. Supărat dacă este socotit mai prejos decît acesta, lipsit de numele părintesc, bărbat din capitală, este supus unui bononian, fiindcă nu cunoaşte mîngîierile copilăriei şi a ieşit nevătămat de la sînul doicii. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LVI-a

AMBROSIE CĂTRE THEOPHIL

1. N-are de ce să se grăbească Evagrius, n-are de ce să se teamă Flavius că neînțelegerile durează. Să ne ierte frații, dar durerea noastră este îndreptățită. Fiindcă din pricina lor toată lumea este tulburată și lor totuși nu le pasă de durerea noastră. Ar trebui măcar să se gîndească la aceia pe care-i văd că din pricina lor sînt de atîția ani puși pe drumuri. Între aceștia doi nu există nimic care să ducă la pacea lui Hristos; din cauza lor se menține dezbinarea pretutindeni. *2.* Acestei împotriviri a bunei înțelegeri Sfîntul Sinod de la Capua îi adusese un liman de liniște, pentru ca tuturor celor ce mărturisesc dreapta credință în tot Răsăritul să li se readucă unitatea de mai înainte, iar acestor doi să li se dea dreptatea hotărîtă de Sfinția Ta; căci frații și tovarășii noștri de preoție egipteni vor fi de aceeași părere cu tine. Am socotit astfel că adevărată judecată va fi aceea care nu atîrnă în favoarea unei părți, ci va fi dată de hotărîrea obștească. *3.* Dar deși nădăjduiam că, printr-o hotărîre a Sinodului s-a găsit un leac și că s-a ajuns la sfîrșitul neînțelegerilor, Sanctitatea Ta scrie că fratele nostru Flavianus iarăși s-a întors la ajutoarele rugăminților și la sprijinul rescriptelor imperiale. Așadar, zadarnic s-a irosit truda atîtor preoți, că trebuie să ne gîndim iarăși la judecata acestui veac, iarăși la rescripte, iarăși vor fi puși pe drumuri preoți bătrîni, care vor trece peste mări, iarăși își vor schimba patria oameni cu trupul istovit, iarăși își vor părăsi altarele, ca să plece în ținuturi îndepărtate, iarăși cete de episcopi săraci, cărora înainte sărăcia nu le era o povară. Aceștia, avînd nevoie de ajutorul altora, vor fi siliți să se plîngă de lipsuri sau să ceară hrana de drum de la cei mai săraci decît ei. *4.* Deocamdată numai Flavian este în afara legii, numai el a găsit de cuviință să nu vină, cu toate că toți ceilalți am venit. Cămătar și datornic se pot întîlni unul cu altul, aceștia însă nu se pot întîlni între ei. Numai Flavian se socotește în drept să nu ia parte la îndatoririle preoțești, și nu-și face prezența nici la hotărîrile imperiale, nici la adunările preoților. *5.* Și totuși, fără să fim îndurerați de aceasta, îi dăm fratelui Evagrius impresia că are dreptate, fiindcă i se pare că este mai apărat prin aceea că fuge de la Flavian, sau că se socotește egal cu celălalt, fiecare din ei avînd în vedere mai mult greșelile altuia decît pe ale sale. Noi să-i chemăm totuși pe o cale mai bună, socotind că e mai bine să se apere fiecare prin nevinovăția sa decît prin vinovăția altuia. *6.* De aceea, fiindcă tu însuți mi-ai scris că se poate găsi vreo formă prin care să se pună capăt vrajbei dintre frați, de vreme ce sfîntul Sinod ți-a încredințat ție și celorlalți preoți ai noștri din Egipt dreptul de a-l judeca, este bine să-l chemi din nou pe fratele nostru Flavian, pentru ca, dacă va stărui în hotărîrea de a nu veni, pe temeiul hotărîrilor Sinodului de la Niceea și ale Sinodului de la Capua, păstrîndu-se neștirbită pacea tuturora, să-l sfătuiești în așa fel încît să nu dăm impresia că dărî-

măm ceea ce s-a clădit: „Căci dacă dărîm ceea ce am zidit, şi zidesc iarăşi ceea ce am dărîmat, mă adeveresc pe mine însumi călcător de porunci" *(Gal. 2, 12)*. Să se păstreze, aşadar, harul păcii la fel între toţi, pentru ca nu cumva împărţindu-se să fie vreo parte înşelată. *7.* Fără îndoială, socotim că trebuie arătat acest caz sfinţiei sale frate al nostru şi preot al Bisericii din Roma, presupunînd că judecata ta nu poate să nu-i placă şi lui. Căci aşa va fi folositoare hotărîrea dată, aşa vor fi în siguranţă pacea şi liniştea, dacă se va hotărî prin chibzuinţa ta ceea ce nu aduce neînţelegere în comunitatea noastră. Iar noi, aflînd hotărîrile voastre, cînd vom şti că s-a făcut ceea ce fără vreo împotrivire a aprobat şi Biserica din Roma, vom primi cu bucurie roada acestui fel de judecată.

SCRISOARE DESPRE PROCESUL LUI BONOSUS, CARE TREBUIE JUDECAT POTRIVIT HOTĂRÎRII DATE DE SINODUL DE LA CAPUA

1. Mi-aţi adresat despre episcopul Bonosus întrebări prin care aţi voit să aflaţi părerea mea în legătură fie cu adevărul, fie cu măsura lucrurilor. Dar fiindcă în Sinodul de la Capua s-a hotărît să se dea lui Bonosus şi acuzatorilor lui judecători din apropiere, mai ales macedonieni, care împreună cu episcopul din Tesalonic au cunoştinţă de faptele şi scrierile lui, bag de seamă că nu poate fi de competenţa mea forma de judecată. Căci dacă Sinodul ar avea loc astăzi, aş şti mai bine ce să spun despre cele pe care le cuprinde scrisul vostru. Datoria voastră pe care aţi primit-o să judecaţi acest proces este, aşadar, să vă daţi părerea despre toate şi să nu lăsaţi fie acuzatorilor, fie acuzatului, putinţa de amînare sau de scăpare de sub judecată. Căci aţi primit rolul Sinodului, care v-a ales pentru cercetare. *2.* Fiindcă episcopul Bonosus după judecata voastră a trimis la fratele nostru Ambrozie pe cineva care să-i ceară părerea asupra faptului că i s-a interzis să mai intre în biserică, i-am răspuns că, să nu încerce nimic nechibzuit, ci să suporte totul cu măsură şi răbdare, fără să întreprindă ceva împotriva părerii voastre, care veţi hotărî ceea ce vi se pare drept, întrucît Sinodul v-a dat această autoritate. De aceea mai întîi să judece aceia cărora le-a fost dată sarcina de a judeca. Voi, aşa cum v-am scris, judecaţi în locul întregului Sinod; noi nu se cade să judecăm oarecum din afara Sinodului. *3.* De bună seamă, nu pot spune că n-a fost pe drept învinuit în legătură cu fiii Mariei şi că nu fără pricină a fost supărarea sfinţiilor voastre, cum că din acelaşi pîntece de Fecioară din care S-a întrupat Hristos s-ar mai fi născut şi alţi copii. Căci Domnul Iisus n-ar fi ales să Se nască din Fecioară dacă ar fi judecat-o atît de nestăpînită, încît acel sălaş de naştere trupească a Domnului, acel palat al împărăţiei veşnice să-l murdărească primind sămînţă omenească. Cine afirmă aceasta nu afirmă altceva decît necredinţa iudeilor, care

spun că Iisus nu S-a putut naşte dintr-o fecioară. Iar dacă se răspîndeşte această învăţătură de la preoţi, că Maria a născut mai mulţi copii, se atacă şi mai puternic adevărul credinţei. *4.* Într-adevăr, aşa cum este scris, zice Domnul către Mama Sa despre Ioan evanghelistul: „Femeie, iată fiul tău" *(Ioan 19, 26)* şi de asemenea către Ioan despre Maria: „Iată mama ta" *(Ioan 19, 27).* Dar ce vrea să însemneze altceva decît că a vorbit şi despre nevinovăţia mamei Sale, atunci cînd Domnul, răstignit pe cruce, ridica păcatul lumii. Sau ce altceva se spune decît ca necredinţa să-şi închidă gura şi să amuţească, să nu îndrăznească să aducă maicii Domnului vreo ocară? Aşadar, martor este acelaşi judecător fără părtinire, acelaşi doveditor al cinstei feciorelnice, că ea a fost logodită numai cu Iosif şi că totuşi nici cu acesta n-a fost împreună prin dreptul de căsătorie *(Matei 1, 18).* Căci nici n-ar fi voit s-o despartă de tovorăşia cu Iosif, dacă ar fi urmat să aibă fii cu el. *5.* Dar dacă este puţin acest lucru, evanghelistul adaugă o altă mărturie cînd zice: „Ucenicul a luat-o la sine" *(Ioan 19, 27).* Dar de ce a făcut această despărţire? De ce a luat-o şi a despărţit-o de bărbat? Cine citeşte această Evanghelie de ce se clatină, de ce-şi pierde cumpătul ca un împotmolit? *6.* Aşadar, fiindcă există această mărturie a Fiului despre desăvîrşirea Mamei, aceasta este o vrednică moştenire a cinstei întregi a Mariei, acesta este ţelul oricărei desăvîrşiri. Aceasta a zis El şi „Şi-a dat duhul" *(Ioan 19, 30),* închizînd toată taina în hotarul adevăratei evlavii. *7.* Acestea am avut de răspuns despre cele scrise de voi de la care am aflat şi despre faptul că Senecio a fost dat fratelui şi episcopului nostru Bassus, pentru ca împreună cu acesta să conducă Biserica, precum şi despre celelalte asupra cărora aşteptăm măsura părerii voastre.

Scrisoarea a LVII-a

EPISCOPUL AMBROZIE CĂTRE PREAÎNŢELEPTUL ÎMPĂRAT EUGENIU

1. Pricina retragerii mele a fost teama de Dumnezeu, către Care m-am deprins să-mi îndrept, pe cît am putut, toate faptele mele, să nu-mi abat niciodată cugetul de la El şi să nu pun pe vreun om mai presus de dragostea faţă de Hristos. Nu fac nedreptate nimănui, dacă îmi este mai de preţ Dumnezeu decît oricine. Avînd încredere în El, nu mă tem să vă spun vouă, împăraţilor, ceea ce simt după felul meu de a fi. Astfel, dacă n-am tăcut faţă de alţi împăraţi, nu voi tăcea nici faţă de tine, preamărite împărate. *2.* Bărbatul de mare vază Symmachus, pe cînd era prefect al Romei, a înaintat un raport către tînărul împărat Valentinian, cinstită fie-i amintirea, cerînd să li se redea templelor drepturile care le fuseseră ridicate. A cerut aceasta pentru oamenii săi, pentru cultul şi credinţa lor. Şi eu, ca episcop, a trebuit să mă gîndesc la oame-

nii mei. Am trimis împăraților două scrisori, prin care arătam că un creştin nu poate să contribuie la cheltuielile pentru jertfe. N-am fost eu acela care le-a desființat; dar voi face ca ele să nu apară din nou, fiindcă aş părea că înființez, nu reînființez cultul idolilor. Cine n-a ridicat dreptul templelor n-avea ce da înapoi, ci după propria sa socotință contribuie la cheltuielile superstiției. Dacă ar fi făcut aceasta ori n-ar veni la biserică, ori, dacă ar veni, fie că n-ar găsi pe preot, fie că l-ar găsi împotrivindu-i-se în biserică. N-ar putea să motiveze că este catehumen. Căci nici catehumenilor nu le este îngăduit să contribuie la cheltuieli pentru idoli. *3.* Au fost citite scrisorile mele în consistoriu. Erau de față comitele Bauto, ministrul armatei, şi Rumoridus, cu acelaşi grad slujind, şi aceasta din primii ani ai copilăriei religiei păgîne. Atunci Valentinian a dat ascultare întîmpinării mele şi n-a făcut decît ceea ce cerea învățătura credinței noastre. Au fost şi ceilalți de aceeaşi părere. *4.* După aceea m-am prezentat şi în fața preamăritului împărat Theodosie şi nu m-am sfiit să-i vorbesc în față. I s-a adresat şi o delegație a senatului şi chiar dacă nu tot senatul a luat parte, s-a adoptat pînă la urmă părerea mea. Apoi cîteva zile nu m-am dus la împărat, dar el nu s-a supărat. Fiindcă n-o făceam pentru interesele mele nu mă ruşinam să vorbesc în fața împăratului despre ceea ce era de folos şi lui şi sufletului meu *(Ps. 118, 46). 5.* Apoi a fost trimisă lui Valentinian, cinstită fie-i amintirea, o solie de la senat în Gallia, dar n-a putut dobîndi nimic. Eu eram departe şi nu i-am putut scrie. *6.* Iar cînd Măria Ta a luat frînele guvernului, s-a aflat că după aceea ai dat frînele pe mîna unor bărbați de vază din imperiu, dar de neam păgîn. Se poate spune, Mărite Împărate, că n-ai reînființat tu drepturile pentru templu, ci că le-ai dăruit, fiindcă au binemeritat față de tine. Tu ştii că, din teamă față de Dumnezeu, trebuie făcut întotdeauna ceea ce se face mereu pentru libertate nu numai de către preoți, dar chiar de cei ce luptă pentru voi, sau sînt socotiți în numărul provincialilor. În timpul domniei tale au cerut solii să deschizi templele, dar n-ai făcut-o. Au cerut iarăşi alții, dar ai refuzat. După aceea, însă, ai socotit că trebuie să le dai chiar celor ce le-au cerut. *7.* Oricît de mare este puterea împărătească, gîndeşte-te, totuşi, împărate, cît de mare este Dumnezeu. El vede inimile oamenilor, întreabă în adîncul conştiinței, ştie tot ceea ce se petrece, îți cunoaşte cele lăuntrice ale cugetului tău *(Fapte 1, 24; Daniil 13, 42).* Nu îngăduiți să fiți înşelați şi voiți să ascundeți ceva de Dumnezeu? Acest lucru nu ți-a zguduit sufletul? Chiar dacă ei au fost atît de stăruitori în cererile lor, oare n-a fost de datoria ta, împărate, din respect față de Dumnezeu Cel preaînțelept, adevărat şi viu, să te împotriveşti cu şi mai mare stăruință şi să refuzi ceea ce era o injurie față de legea cea sfîntă? *8.* Cine te pizmuieşte că ai dat altora ceea ce ai voit? Nu sîntem cercetătorii dărniciei voastre şi nici pizmaşi pe darurile făcute altora, dar sîntem slujitori ai credinței. Cum înfățişezi darurile tale lui Hristos? Puțini vor avea în vedere ceea ce ai făcut, dar toți ceea ce ai voit. Ceea ce au făcut ei va fi al tău, ceea ce

n-au făcut, al lor. Eşti împărat, dar mai întîi eşti dator să fii supus lui Dumnezeu. Cum vor împărți preoții lui Hristos darurile tale? *9.* O pricină de acest fel a fost şi în timpurile de mai înainte şi totuşi prigoana însăşi a dat înapoi în faţa credinţei celor bătrîni, iar păgînii au înţeles aceasta. Căci *(II Mac. 4, 18–20)* pe cînd se ţineau nişte jocuri din cinci în cinci ani în cetatea Tir şi venise să le privească şi regele Antiohiei, nelegiuitul Iason din Ierusalim a trimis ca soli pe nişte antiohieni să aducă trei sute de drahme pentru jertfa lui Hercule. Dar bătrînii n-au dat banii păgînilor, fiindcă bărbaţii credincioşi care fuseseră trimişi au spus să nu se dea banii pentru jertfa zeilor, căci nu se cade acest lucru, ci să fie folosiţi pentru alte cheltuieli. S-a amintit că banii au fost trimişi pentru jertfa lui Hercule şi s-a cerut ca solia să îndeplinească sarcina pentru care fusese trimisă. Dar fiindcă aceia care aduseseră argintul se împotriveau în numele credinţei şi al evlaviei lor, cerînd ca banii să nu fie folosiţi pentru jertfe, ci pentru alte trebuinţe, cele trei sute de drahme s-au dat pentru construcţia de corăbii. Astfel că deşi li se poruncise altfel, ei au trimis suma nu pentru jertfă, ci pentru alte cheltuieli ale statului. *10.* Solii ar fi putut să tacă; dar înşelau buna credinţă, fiindcă ştiau ce sarcină primiseră. Şi de aceea au trimis bărbaţi temători de Dumnezeu, care să arate că suma încredinţată lor fusese dată nu pentru templu, ci pentru corăbii. S-a cercetat cum au fost folosiţi banii, s-a avut în vedere legea sfîntă şi judecătorul numit pentru această pricină a respectat cugetul soliei credincioase. Dacă fiind sub putere străină şi tot sau purtat astfel, nu poate fi nici o îndoială, o, împărate, că şi tu trebuie să faci la fel. Şi tu, pe care nimeni nu te silea, nimeni nu te avea sub puterea lui, ar fi trebuit să asculţi de preot. *11.* Atunci cînd m-am împotrivit, deşi am făcut-o singur, totuşi nu singur am voit-o, nu singur am cerut aceasta. Fiindcă, aşadar, sînt dus de glasul meu şi în faţa Lui Dumnezeu şi către toţi oamenii, am înţeles că nu-mi este îngăduit, că nu pot face altceva decît să ascult de mine însumi, fiindcă în tine n-am putut avea măcar puţină încredere. Desigur, multă vreme mi-am înăbuşit durerea, mult timp m-a stăpînit, socotind că nu trebuia să-i spun nimănui nimic. Dar cum nu mă mai pot preface, n-am dreptul să tac. De aceea la începutul domniei tale n-am răspuns scrisorii, fiindcă prevedeam că se vor întîmpla acestea. Dar pentru că mi-ai scris din nou, deşi eu nu-ţi răspunsesem, am zis: Aceasta este pricina pentru care socot că trebuie să lupt. *12.* Totuşi, cînd datoria mea de preot mi-a cerut-o, am scris şi m-am rugat pentru aceştia care se nelinişteau de starea lor, pentru ca să arăt că în pricini pentru mine dreaptă este frica de Dumnezeu, şi că linguşirea nu mă face mai de preţ decît sufletul meu; iar în acestea în care trebuie să fiţi rugat, eu trebuie să arăt respectul datorat puterii, precum este scris: „Celui cu cinstea, cinste, celui cu dajdia, dajdie" *(Rom. 13, 7)*. Cînd în adîncul inimii îl respect şi pe un particular, cum să nu-l respect pe împărat? Dar voi, care voiţi să fiţi respectaţi, îngăduiţi-ne ca noi să-L respectăm pe Cel pe Care voiţi să-L arătaţi ca dătător al puterii voastre.

Scrisoarea a LVIII-a

AMBROZIE, CĂTRE EPISCOPUL SABIN

1. Am auzit că Paulin, fruntaş prin strălucirea neamului în părţile Aquitaniei, şi-a vîndut averea, atît pe a lui cît şi pe a soţiei, şi pentru credinţă şi-a schimbat astfel viaţa încît grija pe care altădată o avea pentru bani, acum o are pentru săraci. El însuşi, devenit sărac din bogat, ca şi cum ar fi aruncat o povară grea, îşi ia bun rămas de la casă, de la patrie şi de la rude, pentru ca să slujească lui Dumnezeu. Se spune că şi-a ales ca loc de retragere oraşul Nola, în care să-şi ducă viaţa departe de orice zbucium. *2.* Soţia se ţine alături de el prin rîvna şi dorul de virtute, fără nici o deosebire de năzuinţele soţului. Trecîndu-şi şi ea avutul în stăpînirea altora, îşi urmează bărbatul şi, mulţumită acolo într-o colibă împreună cu el, va avea ca mîngîiere bogăţiile religiei şi ale milei creştine. N-au nici un copil şi de aceea şi-ar fi dorit meritul de a lăsa urmaşi. *3.* Lumea de sus, cînd a auzit ce se vorbeşte despre ei – că, adică un bărbat dintr-o astfel de familie, dintr-un neam atît de ales şi de respectat, înzestrat cu un deosebit dar al vorbirii, a trecut din senat în obştea şi în felul nostru de viaţă –, nu şi-a crezut urechilor. Şi cum cei ce trec la cultul zeiţei Isis îşi rad capul şi sprîncenele, în chip asemănător dacă un creştin, în semn de mai mare atenţie pentru credinţa sa religioasă îşi schimbă îmbrăcămintea, i se socoteşte acest lucru ca o faptă nevrednică. *4.* Mă doare că există atîta grijă pentru minciună şi atîta nepăsare pentru adevăr, încît multora le este ruşine să pară a fi dăruiţi religiei sfinte, neţinînd seamă de glasul Celui ce zice: „Căci de cel care se va ruşina de Mine în faţa oamenilor, şi Eu Mă voi ruşina de el în faţa Tatălui Meu, Care este în ceruri" *(Marcu 8, 38)*. Dar nu s-a ruşinat Moise, care, primit în casa regelui, a socotit mai de preţ ocara pentru Hristos decît comorile Egiptului. Nu s-a ruşinat David care, înaintea chivotului mărturiei, a jucat în faţa întregului popor *(II Regi 6)*. Nu s-a ruşinat Isaia care, dezbrăcat şi descălţat, mergea printre popoare prevestind voile cereşti *(Isaia 22, 10)*. *5.* Ce privelişte este mai urîtă, decît aceea de a folosi gesturi de istrioni şi de a mişca mădularele în chip femeiesc? Jocul cu legănări domoale este tovarăş al trîndăviei şi unealtă a desfrînării. De ce însuşi David a cîntat zicînd: „Toate popoarele bateţi din palme" *(Ps. 46, 1)*. Desigur, dacă avem în vedere cele trupeşti, socotim baterea din palme asemenea dănţuirilor femeieşti însoţite de sunet moleşitor. Căci şi despre Iezechiel s-a zis: „Loveşte palmă de palmă, bate cu piciorul" *(Iezechiel 6, 11)*. *6.* Dar acestea, care prin înfăţişarea lor trupească par ruşinoase, dacă sînt în rînduiala credinţei religioase trebuiesc respectate. Cei care le bîrfesc îşi vîră ei înşişi sufletele în lanţul bîrfelii. Michol, judecînd rău jocul lui David, i-a zis acestuia: „Cîtă cinste şi-a făcut azi regele lui Israel descoperindu-se înaintea roabelor sale?" *(II Regi 6, 20)*. Şi David i-a răspuns: „Binecuvîntat este Domnul, Cel ce m-a ales pe mine în

locul tatălui tău şi al casei lui întregi, întărindu-mă cîrmuitor al poporului Domnului, Israel. Cînta-voi şi voi juca înaintea Domnului. Şi încă şi mai mult mă voi înjosi şi voi fi şi mai mic în ochii tăi, iar înaintea slujnicelor, de care grăieşti tu, voi fi în cinste" *(II Regi 21, 22)*. 7. Nu s-a ruşinat, aşadar, David de nişte păreri femeieşti şi din respect pentru religie nu s-a sfiit să primească dojană de la nişte femei. Căci juca pentru Domnul, ca un rob al Său. De aceea i-a plăcut şi mai mult şi aşa s-a umilit pentru Dumnezeu încît socotea mai prejos decît aceasta înălţimea regală şi dăruia Lui Dumnezeu cea din urmă slujbă ca un rob de rînd. Iar aceea care a judecat rău o dănţuire de acest fel, osîndită să rămînă stearpă, n-a lăsat odrasle regeşti, ca să nu le facă trufaşe. Şi, ceea ce este adevărat, n-a dobîndit nici un urmaş care să-i ducă neamul mai departe. *8.* Iar dacă încă se îndoieşte cineva, să primească mărturia Evangheliei. Căci a zis Fiul lui Dumnezeu: „V-am cîntat şi n-aţi jucat" *(Matei 11, 17)*. Au fost părăsiţi astfel iudeii care n-au jucat, care n-au ştiut să bată din palme, au fost primite neamurile străine, care au adus lui Dumnezeu batere duhovnicească din palme. «Nebunul stă cu mîinile în sîn şi-şi mănîncă singur măruntaiele» *(Eccl. 4, 5)*, adică s-a încurcat în treburi trupeşti şi şi-a pierdut timpul grăbindu-şi moartea, de aceea nu va avea viaţa cea veşnică. Iar înţeleptul înălţîndu-şi lucrul său ca să strălucească în faţa Tatălui, Care este în ceruri *(Matei 5, 16)*, nu şi-a irosit, ci şi-a ridicat timpul vieţii pînă la harul mîntuirii. Aceasta este jucarea slăvită a înţeleptului, pe care a jucat-o David. Şi de aceea, prin măreţia dănţuirii duhovniceşti s-a ridicat pînă la sălaşul Lui Hristos, pentru ca să-L vadă şi să-L audă pe Domnul zicînd Domnului Său: „Şezi de-a dreapta Mea" *(Ps. 109, 1)*. *9.* De aceea să nu judeci că ne-a căzut fără rost această tălmăcire despre joc şi să nu şovăi în truda citirii, să judeci cu mine despre Isaia ceea ce-ţi este bine cunoscut şi ţie, că el nu în bătaie de joc, ci în chip preaslăvit, s-a dezbrăcat în faţa mulţimilor care treceau, ca unul care cu gura sa vestea voia Domnului *(Isaia 20, 2)*. *10.* Poate să spună cineva: Dar nu era ruşinos faptul că un bărbat mergea gol printre rîndurile mulţimii, că întîlnea bărbaţi şi femei? Oare înfăţişarea lui nu era supărătoare pentru ochii tuturora, mai ales pentru ochii femeilor? Oare nu ne este şi nouă adesea neplăcut lucru să vedem pe cineva gol? Doar pentru aceea îşi acoperă anumite părţi ale trupului, ca să nu izbească ochii oamenilor ca o privelişte urîtă. *11.* Sînt şi eu de aceeaşi părere; dar gîndeşte-te ce închipuieşte acest fapt, sau ce vrea să arate o astfel de înfăţişare. Copiii şi fetele iudeilor luaţi în robie umblau goi. „Precum a umblat robul Meu Isaia gol şi desculţ" *(Isaia 20, 3)*, a zis Domnul. A putut spune aceasta şi prin cuvinte, dar a voit ca mai degrabă s-o întărească printr-un exemplu, pentru ca înfăţişarea însăşi să insufle mai multă groază şi să se teamă pentru ei de ceea ce nu le plăcea să vadă la profet. Ce pricinuieşte o ruşine mai grozavă: trupul profetului, sau păcatul celor necredincioşi, care-şi aduc nenorocirile robiei prin înseşi faptele lor? *12.* Dar dacă trupul unui profet n-are

nimic de ocară? La el nu cele trupeşti aveau însemnătate, ci cele duhovniceşti. Căci, în arătarea gîndului său, nu zice: „Auzi-voi ce voi grăi", ci: „Auzi-voi ce va grăi întru mine Dumnezeu" *(Ps. 134, 9)*. Nu se gîndeşte dacă este gol sau îmbrăcat. Adam, înainte de păcat era gol *(Fac. 2, 25)*, dar nu se ştia gol, fiindcă era îmbrăcat în virtuţi. Numai după ce a săvîrşit păcatul a văzut că este gol şi s-a acoperit. Noe rămăsese gol *(Fac. 9, 21)*, dar nu se ruşina, fiindcă era plin de voie bună şi de bucurie duhovnicească. Dar cel ce a rîs de el cînd l-a văzut gol a rămas el însuşi sub ocara înjosirii veşnice. Iar Iosif, ca să nu se dezbrace în chip ruşinos, a lăsat el îmbrăcămintea de care fusese apucat şi a fugit gol *(Fac. 39, 12)*. Cine, aşadar, s-a făcut de rîs: aceea care i-a smuls haina, sau el, care s-a lipsit de haină şi a fugit? *13.* Dar, ca să fie şi mai limpede, profeţii nu se văd pe ei şi pe cele ce sînt la picioarele lor, ci pe cele cereşti. Ştefan, pe cînd primea lovituri mortale cu pietre, vedea cerurile deschise şi pe Iisus stînd de-a dreapta Lui Dumnezeu *(Fapte 4, 55)*. De aceea nu simţea loviturile pietrelor, nu se gîndea la rănile trupului, ci era cu ochii aţintiţi către Hristos, de El se simţea ocrotit. Aşadar, nici Isaia nu se vedea gol, ci se înfăţişa ca instrument al glasului dumnezeiesc *(Isaia 20, 2)*, ca să arate ceea ce vorbea prin el Dumnezeu. *14.* Dar ce, dacă se vedea oare nu putea face ceea ce i se poruncea? Putea fi socotit ruşinos ceea ce poruncea Dumnezeu? Sara, fiindcă a rîs, a fost certată pentru necredinţa ei *(Fac. 18, 11)*. Avraam a fost lăudat, fiindcă n-a şovăit la auzul cuvintelor lui Dumnezeu, şi a fost răsplătit cu un foarte mare dar, socotind că din porunca lui Dumnezeu chiar şi uciderea copilului este o faptă evlavioasă *(Fac. 22, 20–18)*. *15.* De ce, aşadar, i-ar fi fost ruşine profetului dacă una se făcea şi alta se închipuia? Iudeii, înstrăinaţi de Domnul Dumnezeu din pricina ticăloşiilor, au început să fie învinşi de către duşmanii lor. Voiau să treacă la egipteni, ca să le fie aceştia de ajutor împotriva asirienilor, cu toate că mai degrabă erau datori să se întoarcă la credinţă, dacă ar fi chibzuit mai bine. Domnul le-a arătat cu mînie că deşartă este nădejdea celor ce socot că se poate spăla ocara adusă Domnului printr-un păcat şi mai mare. Fiindcă aveau să fie învinşi înşişi aceia în ale căror ajutoare îşi puseseră nădejdea poporul iudeilor; aşa spune istoria. *16.* Iar prin închipuirea aceea, că s-a încrezut în egipteni, cine s-a dedat desfrînării s-a robit trîndăviei. Şi nimeni nu se încredinţează depravării, decît dacă s-a abătut de la poruncile lui Dumnezeu Cel adevărat. Dar cînd cineva a început să se desfrîneze, a început totodată să se abată de la credinţa cea adevărată. Astfel a săvîrşit două mari blestemăţii: ocara trupului şi nelegiuirea minţii. Aşadar, cel ce nu-L urmează pe Domnul Dumnezeul său se îneacă în pofte şi în desfrînare, patimi nimicitoare ale trupului. Iar cine s-a înecat şi s-a scufundat în vîrtejuri de acest fel a intrat în capcana necredinţei. Şade poporul iudeu să mănînce şi să bea *(Ieş. 32, 6)* şi cere să i se dea zei. De aici Domnul ne învaţă că acela care şi-a dat sufletul său acestor feluri de nele-

giuiri se dezbracă nu de hainele de lînă, ci rămîne gol, adică fără virtute, care nu este îmbrăcăminte vremelnică, ci veşnică. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LIX-a

AMBROZIE CĂTRE EPISCOPUL SEVER

1. Fratele şi tovarăşul nostru de duhovnicie Iacob plecat din cel mai îndepărtat colţ al Persiei, şi-a ales pentru odihnă ţărmurile Campaniei şi încîntătoarele voastre locuri. Bagi de seamă în ce ţinuturi a socotit el că poate să-şi găsească liniştea, departe de furtunile lumii, unde după îndelungatele osteneli să-şi ducă restul vieţii. *2.* Ţărmul vostru nu numai că este departe de primejdii, dar aduce simţirii linişte deplină, fără vreun zgomot, întorcînd sufletul de la groaznicele şi sălbaticele viforniţe ale grijilor către odihna cea bine meritată, încît, pentru voi toţi şi pentru fiecare în parte, se pare că sînt potrivite şi binevenite cuvintele pe care le spune David despre Biserică: „El Însuşi pe mări a întemeiat ţara lor şi pe rîuri a aşezat-o" *(Ps. 23, 2)*. Sufletul, fără grijă de năvălirile barbarilor şi de vitregia atacurilor, este liber pentru rugăciuni, slujeşte lui Dumnezeu, se îngrijeşte de cele ce sînt ale Lui Dumnezeu, se hrăneşte cu cele ce sînt ale păcii şi liniştii. *3.* Noi însă, în faţa munţilor duşmănoşi şi biciuiţi de furtunile războaielor, plutim pe marea tuturor primejdiilor şi pentru aceste necazuri şi suferinţe culegem în suflete durerea grea a nenorocirilor ce vor mai veni. De aceea parcă pentru noi s-a auzit acea cîntare profetică: „Faţă cu necazurile nostre am văzut corturile etiopienilor" *(Avac. 3, 7). 4.* Căci în întunericul acestei lumi, în care este pus sub obroc adevărul desăvîrşirii viitoare, după ce am trăit găsindu-mă în acest trup cincizeci şi trei de ani, în care am îndurat suferinţe atît de grele, cum să nu mă gîndesc la corturile etiopienilor, cum să nu mi se pară că locuiesc cu locuitorii din Madian?*(Ps. 119, 5)*. Cei ce-şi cunosc lucrarea lor în slujba întunericului se tem chiar de judecata omului muritor. „Dar omul duhovnicesc toate le judecă; pe el însă nu-l judecă nimeni" *(I Cor. 2, 15)*. Sănătate, frate şi gîndeşte-te la noi, cum faci, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LX-a

AMBROZIE CĂTRE PATERNUS

1. Am citit cuvintele prin care-mi dai bineţe, iubite prieten Paternus, dar fapta pe care o pui la cale şi pentru care-mi ceri părerea nu e paternă. Vrei să-ţi căsătoreşti fiul cu o nepoată de fiică, lucru nevrednic de tine nici ca bunic, nici ca tată. Gîndeşte-te ce sfat îmi ceri. Căci în tot ce facem trebuie mai întîi să

ne întrebăm de numele faptei şi atunci vom socoti dacă e vrednică de laudă sau de dojană. De pildă, pentru unii este o plăcere să se unească cu o femeie. Pentru trup sînt socotiţi folositori chiar slujitorii medicilor. Dar trebuie avut în vedere dacă e soţie sau străină şi apoi dacă e măritată sau nemăritată. Dacă ia cineva pe una făgăduită sau încredinţată lui se numeşte acest fapt căsătorie, iar dacă se duce cu alta săvîrşeşte un adulter, care capătă acest nume adesea, chiar cînd e vorba numai de îndrăzneala unei încercări. Uciderea unui duşman este o victorie, a unui vinovat dreptate, iar a unui nevinovat omucidere, fapt de la care, dacă-l priveşti cu sufletul, cineva îşi retrage mîna. Deci şi tu, asupra a ceea ce-mi ceri sfat, te rog să te răzgîndeşti. *2.* Vrei să faci o căsătorie între fiii voştri. Te întreb, sînt ei potriviţi pentru aceasta sau nu? Dacă nu mă înşel, se obişnuieşte să fie numiţi pereche, adică la fel. Cine uneşte boii la plug, caii la căruţă, îi alege ca să fie la fel şi ca vîrstă şi ca înfăţişare, să nu fie deosebiţi ca fire, iar dacă au unele deosebiri, acestea să nu fie prea mari. Tu te pregăteşti să însoţeşti pe fiul tău cu o nepoată de fiică, adică el să ia pe fiica surorii sale, chiar dacă este soră numai după mamă. Întreabă care este numele legăturii dintre ei. De bună seamă se numeşte unchiul ei iar ea, nepoata lui. Oare nu te împiedică sunetul acestor nume? El este pentru ea unchi după tată, iar tu, tatăl lui, eşti bunicul ei. Şi apoi cît de mare va fi încurcătura cu celelalte nume? Tu te vei numi totodată bunic şi socru iar nepoata, căreia îi eşti bunic, o vei numi şi noră. Şi fraţii se vor numi deosebit, sora devenind soacra fratelui, iar fratele ei ginerele surorii. Se va căsători astfel nepoata cu unchiul său şi se va schimba dragostea pentru odrasle nevinovate în ceva necurat. *3.* Zici că asupra acestei chestiuni este aşteptată părerea mea de către preasfinţia sa episcopul vostru. Eu nu cred acest lucru. Căci dacă ar fi aşa, ar fi socotit că trebuie să-mi scrie el însuşi. Dar nescriind, arată că n-are nici o îndoială în această privinţă. De altfel, de ce s-ar putea îndoi de vreme ce legea sfîntă opreşte căsătoria chiar între verii primari, care sînt de al IV-lea grad unul faţă de altul? Aici însă este vorba de gradul al III-lea, unde chiar legea civilă interzice dreptul de căsătorie. *4.* Dar să întrebăm mai întîi ce spune legea sfîntă. Pretinzi în scrisoarea ta că se îngăduie dreptul la căsătorie între astfel de rude prin aceea că nu este specificată interzicerea acestui drept. Eu însă spun că el este chiar interzis. De vreme ce sînt interzise alte lucruri mai puţin grave între verii primari, cu atît mai mult sînt de părere că sînt interzise acestea între cei ce au o mai strînsă legătură de rudenie. Cine interzice pe cele mai uşoare nu le îngăduie pe cele mai grave, ci le leagă unele de altele. *5.* Dar dacă de aceea socoteşte că este îngăduită o astfel de căsătorie, fiindcă nu este oprită în chip special, nu vei găsi că este oprit în chip special nici ca tatăl să se căsătorească cu propria sa fiică. Oare dacă nu este oprit ceva înseamnă că este îngăduit? Nicidecum. Este oprit de dreptul firesc, este oprit de legea care există în inimile tuturora, este oprit de porunca respectului de necălcat, fiindcă aşa tre-

buie. Cîte vei găsi că nu sînt interzise prin legea dată de Moise şi totuşi sînt interzise de vocea naturii! *6.* Sînt multe îngăduite, dar nu sînt de folos. Căci „toate îmi sînt îngăduite, dar nu toate îmi sînt de folos". Toate sînt îngăduite, dar nu şi constructive. Dacă deci chiar Apostolul ne îndepărtează de la cele ce sînt îngăduite iar nu şi constructive, cum să socotim că trebuie făcut ceea ce nici nu este îngăduit de prezicerea legii, şi nici nu zideşte, fiindcă i se împotriveşte rînduiala dragostei nevinovate? Chiar cele vechi, care fuseseră mai aspre, au devenit mai uşoare prin Evanghelia Domnului Iisus: „Cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi" *(II Cor. 5, 17). 7.* Ce este mai curat decît sărutarea între unchi şi nepoată, cînd aceasta trebuie să fie pentru el ca şi o fiică, iar el pentru ea ca şi un părinte? Gîndind, aşadar, la o astfel de căsătorie vei face îndoielnică sărutarea dragostei nevinovate şi vei răpi copiilor legămîntul sfînt. *8.* Dar dacă treci peste cele sfinte, ar trebui ca măcar să nu treci peste poruncile împăraţilor, de la care ai primit cea mai înaltă cinstire. Împăratul Theodosie a interzis chiar şi căsătoria între verii primari şi veri de-al doilea şi a hotărît pedeapsă foarte aspră celui care va îndrăzni să pîngărească sfintele legături dintre fraţi. Ei sînt egali unul faţă de celălalt. Sînt legaţi prin datoriile de rudenie şi de frăţie şi trebuie să respecte aceste legături. *9.* Dar spui că uneori legea este înţeleasă larg. Acest fapt însă nu o slăbeşte. Căci se hotărăşte în comun şi ceea ce este de folos numai aceluia pentru care ea pare îngăduitoare. Cu totul deosebit este răul în capul vostru. Chiar dacă, precum citim în Vechiul Testament, este îngăduit cuiva să-i zică soţiei sale soră, este totuşi nemaiauzit ca să ia cineva în căsătorie pe o nepoată şi să-i spună soţie. *10.* Este foarte frumos ceea ce ai spus, că de fapt nu s-ar cădea nepoatei tale să se căsătorească cu unchiul său şi fiul tău, fiind rude apropiate după tată. Ca şi cum şi fraţi uterini, adică născuţi din alt tată, dar din aceeaşi mamă, ar putea să se cosătorească, provenind din tată deosebit; fiindcă nu pot avea dreptul rudeniei după tată, ci sînt legaţi numai prin rudenia după mamă. *11.* De aceea trebuie să părăseşti gîndul la acel fapt care, chiar dacă ar fi îngăduit, nu ţi-ar prelungi familia. Căci fiul nostru îţi datorează nepoţi, şi chiar preaiubita nepoată îţi datorează strănepoţi. Fii sănătos, cu toţi ai tăi.

Scrisoarea a LXI-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL THEODOSIE

1. Ai socotit, preafericite împărate, pe cît am înţeles din augusta ta scrisoare, că eu mă găsesc departe de oraşul Mediolanum, fiindcă aş crede că faptele tale se despart de îndatoririle faţă de Dumnezeu. Dar nu sînt eu atît de nebăgător de seamă, sau uitător al virtuţii şi meritelor tale încît să nu presupun că ajutorul ceresc va fi alături de pietatea ta, pentru ca să răzbuni Imperiul

roman de cruzimea tîlharului barbar şi de înscăunarea uzurpatorului nevrednic. *2.* M-am grăbit, aşadar, m-am întors acolo, după ce am aflat că de acum este departe cel pe care-l socoteam că pe drept trebuie să se plece. Căci eu nu părăsesc Biserica milaneză, încredinţată mie prin judecata Domnului; dar mă feresc de prezenţa aceluia care s-a pătat de nelegiuire. Aşadar, m-am întors cam pe la începutul lui august şi de atunci mă găsesc aici. Aici, Auguste, m-a găsit măritul răvaş al Clemenţei Tale. *3.* Slavă Domnului Dumnezeului nostru, Care a răspuns credinţei şi evlaviei tale şi Ţi-a dat o dovadă de preţuire pentru vechea ta evlavie, ca să vedem în vremea aceasta a noastră, ceea ce ne uimeşte din citirea Scripturilor, că prezenţa ajutorului dumnezeiesc în război a fost atît de mare încît nici un vîrf al munţilor n-ar fi întîrziat graba sosirii tale pentru a împiedica înaintarea armatelor duşmane. *4.* Pentru acestea eşti de părere că se cade ca eu să aduc mulţumiri Domnului Dumnezeului nostru! O voi face-o cu plăcere, fiind convins de meritele tale! Fără îndoială că este plăcută Lui Dumnezeu jertfa care se aduce în numele tău, fiindcă ea dovedeşte supunere şi credinţă. Alţi împăraţi poruncesc să se pregătească de la început arcuri de triumf pentru victorie, sau alte semne triumfale; Clemenţa Ta pregăteşte jertfă lui Dumnezeu, doreşte să se aducă Domului, prin preoţi, mulţumiri şi semne de supunere. *5.* Deşi eu sînt nevrednic şi nepotrivit pentru o sarcină atît de mare şi pentru înălţarea acestor rugăciuni, totuşi îţi scriu ce am făcut. Am adus cu mine în altar scrisoarea Pietăţii Tale, am aşezat-o pe altar şi am ţinut-o sub ochii mei în timpul săvîrşirii slujbei, pentru ca să vorbească prin glasul meu credinţa ta şi pentru ca scrisoarea augustă să se bucure de cinstirea preoţească. *6.* Cu adevărat pavăză este Domnul pentru Imperiul roman. Fiindcă a ales un astfel de împărat şi tată de împăraţi, a cărui virtute şi putere, aşezată pe o culme atît de înaltă de triumf al imperiului, să fie sprijinită de umilinţă, pentru ca împăraţii să învingă prin putere, iar preoţii prin umilinţă. Ce să-ţi doresc? Sau ce să-ţi urez? Ai de toate. Din ale tale voi înainta Domnului toate rugăciunile tale. Eşti evlavios, împărate, şi bunătatea ta este fără margini. *7.* Totuşi, îţi doresc, şi iarăşi îţi doresc, sporire a evlaviei, decît care nimic n-a dat Domnul ceva mai deosebit pentru ca prin Clemenţa Ta Biserica Domnului nu numai să se bucure de pacea şi liniştea celor nevinovaţi, dar să se şi veselească de iertarea celor vinovaţi. Iartă-i cu mărinimie pe cei ce înainte ne-au greşit. Domnul să aibă în pază bunătatea ta. Amin.

Scrisoarea a LXII-a

AMBROZIE CĂTRE ÎMPĂRATUL THEODOSIE

1. Cu toate că am scris şi a doua oară augustei tale clemenţe, nu este totuşi pentru mine destul că am îndeplinit în măsura cuvenită datoria de a răspunde scrisorii tale. Sînt încărcat cu atît de multe binefaceri ale Clemenţei Tale, încît

nu pot prin nici un serviciu să mă achit de ele aşa cum doresc, preafericite şi preaauguste împărate! *2.* Astfel, fiindcă nu trebuie să pierd prima ocazie de a aduce mulţumiri Clemenţei Tale prin cameristul tău, mă adresez acum ţie, ca să nu se creadă că mai degrabă din trîndăvie decît din trebuinţă nu ţi-am scris mai înainte. De aceea, a trebuit să găsesc prilejul de a-ţi arăta supunerea datorată salutîndu-te. *3.* Dar, pentru aducerea scrisorii mele mai repede, am trimis pe fiul meu sufletesc, diaconul Felix, şi din datoria de a-ţi răspunde neîntîrziat, dar şi pentru a-ţi aduce aminte de aceşti nenorociţi care s-au refugiat cerînd milă la mama Clemenţei Tale, Biserica. N-am putut rezista la lacrimile lor şi iată că înaintez Clemenţei Tale rugăminţile mele pentru ei. *4.* Este lucru mare ceea ce cer, dar cer de la cel căruia Dumnezeu i-a dăruit lucruri minunate şi nemaiauzite, de la cel a cărui bunătate o cunoaştem şi a cărui evlavie o socotim temei de încredere. Ne aşteptăm la şi mai mult, fiindcă, după cum te-ai învins prin virtute, la fel trebuie să te învingi şi prin evlavia ta. Victoria ta vrednică de străvechile datini şi minuni, şi cînd spun aceasta mă gîndesc la Profetul Moise, la Isus Navi, la Samuel şi David, se măsoară nu prin preţuirea omenească, ci prin revărsarea harului ceresc care ţi-a fost dat. Aici îţi cerem o pietate la fel cu aceea prin care ai dobîndit atîtea victorii.

Scrisoarea a LXIII-a

EPISCOPUL AMBROZIE, SLUJITOR AL LUI HRISTOS, CĂTRE BISERICA DIN VERCELLAE ŞI CĂTRE CEI CE SE ROAGĂ DOMNULUI NOSTRU IISUS HRISTOS, HARUL LUI DUMNEZEU TATĂL ŞI AL FIULUI SĂU UNUL-NĂSCUT SĂ SE ÎMPLINEASCĂ VOUĂ ÎNTRU DUHUL SFÎNT

1. Mă copleşeşte durerea că Biserica Domnului Care este în voi n-are încă preot nici acum, singură din toate părţile Liguriei, ale Aemiliei, ale Veneţiei şi ale celorlalte împrejurimi ale Italiei, este lipsită de o astfel de slujbă, pe care obişnuiau să i-o ceară alte Biserici. Ceea ce este mai ruşinos mi se scrie despre dezbinarea voastră care vă aduce neplăceri. Căci dacă sînt între voi neînţelegeri, cum am putea noi să hotărîm ceva, sau voi să alegeţi, sau cineva să fie de aceeaşi părere de vreme ce vă găseşte certaţi o sarcină care se susţine greu chiar între cei uniţi? *2.* Aceasta este acea aşezare duhovnicească, acea ctitorie a Sfinţilor Părinţi care deîndată ce l-au văzut şi aprobat pe Sfîntul Eusebiu, pe care nu-l cunoscuseră niciodată mai înainte, ceilalţi cetăţeni fiind socotiţi mai prejos de el? A trebuit doar să fie văzut ca să fie aprobat. Pe bună dreptate a ieşit un bărbat atît de mare pe care toată Biserica l-a ales. Pe bună dreptate s-a crezut că a fost ales prin judecată dumnezeiască acela pe care toţi îl ceruseră. Se cuvine, aşadar, să urmăm exemplul părinţilor, mai ales cînd se

cade să fie aşezaţi de către duhovnic, părinţi cu atît mai buni, cu cît pe voi v-a învăţat şi v-a îndrumat un învăţător mai bun. Este de trebuinţă, pentru modestia şi unirea voastră, să vă înţelegeţi cînd cereţi preoţi. *3.* Şi dacă, potrivit învăţăturii Domnului, cînd doi se adună pe pămînt dobîndesc tot ceea ce au cerut de la Tatăl Care le este în ceruri, căci zice Domnul: „Unde sînt doi sau trei adunaţi în numele Meu, acolo sînt şi Eu în mijlocul lor" *(Matei 18, 20),* cu atît mai mult, unde o adunare este pe deplin unită în numele Domnului, unde se potriveşte cererea tuturor, nu trebuie să ne îndoim că acolo va fi şi Domnul Iisus cumpănitor al cererii, împlinitor al voinţei, chezaş al rînduielii şi împărţitor al harului dumnezeiesc. *4.* Faceţi, aşadar, să păreţi vrednici de a fi Hristos în mijlocul vostru. Unde este pace, acolo este Hristos, fiindcă Hristos este pace *(Efes. 2, 14).* Unde este dreptate, acolo este Hristos, fiindcă Hristos este dreptate *(I Cor. 1, 30).* Să fie în mijlocul vostru, ca să-L vedeţi şi să nu se zică despre voi: „Se află în mijlocul vostru Acela pe Care voi nu-L vedeţi" *(Ioan 1, 26).* Nu L-au văzut iudeii, fiindcă n-au crezut în El. Noi Îl vedem prin supunere, Îl cunoaştem prin credinţă. 5. Să stea, aşadar, în mijlocul vostru, ca să vi se deschidă cerurile care vestesc slava lui Dumnezeu *(Ps. 18, 2),* ca să faceţi voia Lui, să îndepliniţi faptele Lui. Cine Îl vede pe Iisus cerurile i se deschid, precum i s-au deschis lui Ştefan care zicea: „Iată, văd cerurile deschise şi pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu" *(Fapte 7, 55).* Sta Iisus ca apărător al nostru, sta ca şi cum era chemat să ajute în lupta lui pe atletul Său Ştefan. Sta pregătit să-L încununeze pe mucenicul Său. *6.* Să stea pentru voi şi să nu vă temeţi de El că şade. Căci şade pentru a judeca, precum spune Daniel: „Scaunele au fost aşezate, cărţile s-au deschis şi S-a aşezat Cel vechi de zile" *(Daniel 7, 9).* Iar în psalmul optzeci şi unu este scris: „Dumnezeu a fost în dumnezeiască adunare şi în mijlocul dumnezeilor va judeca" *(Ps. 81, 1).* Aşadar, şezînd judecă şi stînd în picioare cercetează. Judecă despre cei nedesăvîrşiţi, dar cercetează între dumnezei. Să vă stea ca apărător, ca bun păstor, să nu vă încolţească lupii cei răi. 7. De multe piedici se loveşte învăţătura voastră. Căci aud că au venit la voi Sarmatio şi Barbatian, oameni cu vorbă deşartă, care vă spun că nu are nici un merit stăpînirea de sine, nici un har cumpătarea şi fecioria, că toate preţuiesc la fel, că sînt nişte nebuni cei ce-şi chinuie trupul prin posturi ca să-l facă supus minţii. Dar Apostolul Pavel, dacă ar fi socotit că postul este o rătăcire, niciodată nu l-ar fi respectat el însuşi, niciodată nu i-ar fi învăţat şi pe alţii să-l respecte. El se mîndreşte spunînd: „Ci îmi chinui trupul meu şi-l supun robiei, ca nu cumva, altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic" *(I Cor. 9, 27).* Aşadar, cine nu-şi chinuieşte trupul său şi vrea să propovăduiască altora este el însuşi vrednic de dojană. *8.* Oare ce este mai netrebnic decît ceea ce cheamă la risipă, la trîndăvie, la desfrînare, decît aţîţările poftelor, momeala plăcerii, furia nestăpînirii, focul lăcomiei? Ce nouă şcoală i-a trimis pe aceşti epicurei? Nu sînt dintre filosofi, cum zic ei, ci dintre nepricepuţi cei

ce predică voluptatea, îndeamnă la plăcere, socotesc că nu e de nici un folos neprihana. Ei au fost cu noi, dar n-au fost dintre noi *(I Ioan 2, 17)*, căci nu-mi este ruşine să spun ceea ce zice evanghelistul Ioan. Dar cei ce posteau la început se găseau în mînăstiri, unde nu era loc pentru desfrînare, unde erau interzise chiar şi convorbirile uşuratice. *9.* Cei uşuratici n-au putut suferi acest fel de viaţă. Au plecat, dar cînd au voit să se întoarcă n-au mai fost primiţi. Auzisem despre multe de care trebuia să mă feresc. Dădeam sfaturi, dar la nimic nu foloseau. Cei fără astîmpăr au început să împrăştie asemenea vorbe deşarte, prin care însă erau nemernici răspînditori ai tuturor viciilor. Au pierdut ceea ce au păstrat un timp. Iar acum cu o rîvnă diabolică pizmuiesc faptele bune ale altora, de a căror roadă s-au lipsit ei înşişi. *10.* Ce fecioară, auzind că nu există nici o răsplată a nevinovăţiei, n-ar plînge? Chiar dacă n-ar crede uşor şi nu şi-ar părăsi drumul virtuţii, şi-ar zdruncina oarecum cumpătul. Care văduvă, cînd ar şti că nu există nici o roadă a văduviei, ar mai păstra cinstire soţului, s-ar mai lăsa stăpînită de simţăminte de tristeţe şi nu s-ar deda altora mai vesele? Ce femeie, strînsă în lanţul căsătoriei, dacă ar auzi că nu există nici un merit pentru credinţa datorată bărbatului nu s-ar lăsa ispitită de uşurătatea minţii şi a trupului. De aceea Biserica zilnic, în cititul cărţilor sfinte, în predicile preoţilor, aduce laude pudicităţii, glorifică cinstea desăvîrşită. *11.* Zadarnic zice, aşadar, Apostolul: „V-am scris în epistolă să nu vă amestecaţi cu desfrînaţii" *(I Cor. 5, 9)*. Să nu spună ei cumva: Noi nu vorbim de toţi desfrînaţii lumii, ci spunem că acela care a fost botezat în Hristos nu numai că nu trebuie să fie desfrînat, dar trebuie să se poarte astfel ca toată viaţa lui să fie primită de Dumnezeu. De aceea a adăugat Apostolul: „N-am spus, desigur, despre desfrînaţii acestei lumi" *(I Cor. 5, 10)*. Şi mai jos: „Dacă vreunul numindu-se frate va fi desfrînat, sau lacom, sau închinător la idoli, sau ocărîtor, sau beţiv, sau răpitor, cu unul ca acesta nici să nu şedeţi la masă, căci ce am eu ca să judec şi pe cei din afară?" *(I Cor. 11, 12)*. Şi către efeseni Apostolul spune: „Iar desfrîu şi orice necurăţie şi poftă de avere nici să nu se pomenească între voi, cum se cuvine sfinţilor" *(Efes. 5, 3)*. Şi spune îndată mai jos: „Căci **aceasta s-o ştiţi bine, că nici desfrînat, sau necurat sau lacom, care este un închinător la idoli, nu are moştenire în împărăţia Lui Hristos şi a Lui Dumnezeu** *(Efes. 5, 5)*. Iar despre cei botezaţi este destul de limpede ceea ce a spus. Căci primesc moştenirea cei ce se botează în moartea Lui Hristos, cei ce se îngroapă cu El, pentru ca să învieze împreună cu El *(Rom. 6, 3)*. De aceea moştenitorii Lui Dumnezeu sînt tovarăşi de moştenire cu Hristos: moştenitori ai Lui Dumnezeu, fiindcă le este lăsat scris harul Lui Dumnezeu şi tovarăşi de moştenire cu Hristos, fiindcă se înnoiesc în viaţa Lui, devenind şi moştenitori ai Lui Hristos, fiindcă le e dată moştenirea prin moartea Lui, a Celui Ce-i lasă moştenitori. *12.* Trebuie, aşadar, să aştepte moştenirea mai degrabă cei ce au ce să poată pierde, decît cei ce n-au nimic de pierdut. Aceştia trebuie să se păzească mai

mult de moartea viciilor, de aţîţările rătăcirilor, care se nasc în cea mai mare parte din mîncare şi băutură. Citim că a şezut poporul de a mîncat şi a băut şi pe urmă s-a sculat şi a jucat *(Ieş. 32, 6). 13.* Însuşi Epicur, pe care aceştia socotesc că trebuie să-l urmeze mai degrabă pe el decît pe Apostoli, susţinător al plăcerii, deşi spune că plăcerea nu este aducătoare a răului, nu tăgăduieşte, totuşi, că din ea se nasc unele rele. Nu pare, zice el, vrednică de dojană viaţa celor desfrînaţi prin faptul că este plină de plăceri, dacă nu este zguduită de teama de durere şi de moarte. Dar cît de departe de adevăr este el, se vede din afirmaţiile lui că plăcerea a fost sădită în om de Dumnezeu. Aşa susţine Filomarus, discipolul lui, în lucrările sale scurte,afirmînd că stoicii sînt autorii acestei idei. *14.* Dar acest lucru îl combate dumnezeiasca Scriptură, care ne învaţă că plăcerea a fost insuflată lui Adam şi Evei prin cursele şi ispita şarpelui *(Fac. 3, 1–4).* Însuşi şarpele este plăcerea şi de aceea patimile, felurite şi alunecoase, infectate de veninul corupţiei, sînt fiice ale plăcerii. Este sigur, aşadar, că pofta plăcerii, amăgindu-l pe Adam, l-a făcut să calce porunca Lui Dumnezeu şi roada harului. Dar cum poate să ne aducă iarăşi în rai plăcerea, dacă ea singură ne-a scos din rai? *15.* De aceea Domnul Iisus, voind să ne facă mai puternici împotriva ispitelor diavolului, în lupta cu acesta, mai întîi a postit *(Matei 4, 2),* ca să ştim că altfel nu putem învinge chemările răului. Însuşi diavolul mai întîi a întors sabia ispitelor sale de la plăcere zicînd: „De eşti Tu Fiul Lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pîini" *(Matei 4, 3).* La acestea Domnul a răspuns: „Nu numai cu pîine trăieşte omul, ci cu tot Cuvîntul lui Dumnezeu" *(Matei 4, 4).* Şi deşi putea, n-a vrut să facă acest lucru, ca să ne înveţe, printr-un sfat mîntuitor, să tindem mai degrabă către rîvna cititului, decît către plăcere. Aceştia resping postul, dar Hristos a postit pentru ca să fie pentru noi pildă. În cele ce urmează despre post El ne-a învăţat că răul nu poate fi învins uşor decît prin post, zicînd: „Acest neam de demoni nu poate fi scos decît prin rugăciuni şi post" *(Matei 17, 20). 16.* Ce vrea să spună Scriptura, care ne învaţă că Petru a postit, că, postind el şi rugîndu-se, i s-a descoperit taina botezării neamurilor? *(Fapte 10, 10–16).* De ce altceva spune ea acestea, dacă nu ca să arate că şi sfinţii cînd postesc se fac mai vrednici de încredere? Moise a primit legea pe cînd postea *(Deut. 9, 9).* Petru pe cînd postea a aflat harul Noului Testament. David cu ajutorul postului a închis gura leilor, a văzut lucrarea timpurilor viitoare *(Deut. 14, 30–32, 20–27).* Care poate să ne fie mîntuirea, dacă nu spălăm prin post păcatele noastre, aşa cum spune Scriptura: „Postul şi milostenia liberează de păcat" *(Tobit 12, 9). 17.* Cine sînt, aşadar, aceşti învăţători noi care tăgăduiesc binefacerile postului? Oare nu este glasul acesta al păgînilor care spune: „Să mîncăm şi să bem? *(Isaia 22, 13).* Pe drept rîde Apostolul de ei zicînd: „Dacă m-am luptat, ca om, cu fiarele în Efes, care-mi este folosul? Dacă morţii nu înviază, să bem şi să mîncăm, căci mîine vom muri *(I Cor. 15, 32),* adică: La ce mi-a folosit lupta pînă la moarte, dacă nu să răscumpăr omul din

mine? Zadarnic se face răscumpărarea, dacă nu există nici o nădejde a învierii. Aşa că, pierzînd orice nădejde a învierii, să mîncăm şi să bem, să nu pierdem roada celor prezente, cîtă vreme n-o avem pe a celor viitoare. Aceia, aşadar, se dedau mîncării şi băuturii, care nu nădăjduiesc nimic după moartea lor. *17*. Epicureii zic: Sîntem propovăduitorii plăcerii, fiindcă moartea nu ne priveşte; ceea ce se descompune este fără simţire şi ceea ce este fără simţire nu ne atinge. Prin aceasta arată că ei trăiesc numai cu trupul, nu şi cu sufletul, că nu se folosesc de darurile sufletului, ci doar de ale cărnii. Ei socotesc că prin despărţirea sufletului de trup încetează orice funcţie a vieţii, că pier meritele virtuţilor şi toată vigoarea sufletului, că toate se duc odată cu simţirea trupului, că nu mai rămîne nimic din suflet, chiar dacă trupul nu se descompune pe dată. Aşadar, zic ei, sufletul se descompune înaintea trupului, cu toate că după părerea lor ar trebui să aibă în vedere şi carnea şi oasele, care rămîn după moarte. Dar respectînd adevărul ei n-ar trebui să tăgăduiască harul învierii. *18*. Pe bună dreptate Apostolul combătîndu-i ne sfătuieşte să nu alunecăm în astfel de păreri, zicînd: „Nu vă lăsaţi înşelaţi: Tovărăşiile rele strică obiceiurile bune. Fiţi cumpătaţi cum se cuvine şi nu păcătuiţi. Căci unii nu au cunoştinţă de Dumnezeu" *(I Cor. 15, 33-34)*. Aşadar cumpătarea este bună, fiindcă beţia este un păcat. *19*. Ce să mai vorbim că însuşi Epicur, pe care l-am menţionat de mai multe ori, ca să dovedim fie că aceşti învăţăcei ai neamurilor urmează secta epicureilor, fie să învăţăm că el însuşi, pe care filosofii îl înlătură din tovărăşia lor ca pe un ocrotitor al desfrînării, este mai de îngăduit decît aceştia? Căci el, precum ne încredinţează Demarchus, spune că nu băutura şi mîncarea, nu mulţimea copiilor şi legăturile cu femei, nu belşugul de peşte şi de alte lucruri de acest fel, care se întrebuinţează pentru pregătirea unui ospăţ ales, nu acestea toate fac viaţa plăcută, ci socoteala chibzuită. El mai spune că aceia se folosesc cu măsură de bunătăţile ospăţului, care nu le caută fără măsură. Cine se foloseşte cu plăcere de o ciorbă cu pîine şi apă n-are nevoie de bucate alese, fiindcă multe din acestea cad greu la stomac. Şi-n altă parte zice: Nu mesele nemăsurate, nu băuturile plăcerii aduc mulţumirea, ci viaţa înfrînată. *20*. Aşadar, dacă pe epicurei îi respinge filosofia, pe aceştia să nu-i îndepărteze Biserica? Desigur au şi ei multe pricini să se lupte adesea în ideile lor. Căci deşi cea dintîi învăţătură a lor este că singura plăcere de seamă este cea care este dată şi adusă de mîncare şi de băutură, totuşi, înţelegînd că nu pot rămîne fără cea mai mare înjosire printr-o astfel de învăţătură atît de îngustă şi de vrednică de a fi respinsă, că de aceea sînt părăsiţi de toţi, au voit s-o sulemenească cu boiul discuţiilor. Astfel că unul dintre ei zicea: Cît timp căutăm desfătarea prin ospeţe şi cîntece, o pierdem pe cea pe care ne-o dă cuvîntul, singurul prin care putem fi mulţumiţi. *21*. Oare nu ni se par ei fără noimă, fără culoare proprie, împotrivindu-se unii altora în această neorînduită discuţie? Pe aceştia într-atît îi osîndeşte Scriptura, încît nu i-a trecut cu vederea

pe cei pe care îi mustra Apostolul Luca în Faptele Apostolilor, carte pe care el a scris-o în stil istoric. El spune: „Iar unii dintre filosofii epicurei şi stoici discutau cu el şi unii ziceau: Ce voieşte oare să ne spună acest semănător de cuvinte? Iar alţii ziceau: Se pare că este vestitor de dumnezei străini" *(Fapte 17, 18). 22.* Totuşi, din acest număr aşa de mare, Apostolul n-a plecat neîntărit de har. Căci şi Dionisie Areopagitul, cu Damaris şi cu mulţi alţii, au crezut. Astfel, acele cete de învăţaţi şi oratori, prin simplă discuţie, s-au declarat convinşi de exemplul celor credincioşi. Dar ce vor aceştia, care încearcă să-i întoarcă la învăţătura lor pe cei pe care Apostolul i-a cîştigat la învăţătura sa, iar Hristos i-a mîntuit cu sîngele Său? Ei spun că cei botezaţi nu trebuie să se ostenească cu învăţăturile virtuţilor, că nu le fac rău mesele bogate şi plăcerile, că sînt nişte proşti cei ce se lipsesc de ele, că e bine ca fecioarele să se căsătorească, să aibă copii, că şi văduvele să se recăsătorească, mai ales dacă au trăit rău cu primul bărbat, că greşesc cele care nu se recăsătoresc, chiar dacă pot să se înfrîneze. *23.* Ce însemnează aceasta? Să ne dezbrăcăm de omul din noi, să trăim din nou ca animalele celelalte; părăsindu-l pe Hristos să ne îmbrăcăm şi să ne supraîmbrăcăm cu haina diavolului. Dar cînd înşişi învăţaţii păgînilor au socotit că nu trebuie împerecheată cinstea cu plăcerea, deşi par a amesteca pe om cu animalele, de ce noi să primim în inima noastră omenească deprinderi de sălbăticiuni şi să vîrîm în mintea care judecă obiceiurile fără judecată ale fiarelor? *24., 25.* Există multe feluri de vieţuitoare care, pierzîndu-şi perechea, nu mai ştiu ce e împerecherea şi trăiesc toată viaţa în singurătate; cele mai multe se hrănesc numai cu iarbă şi nu-şi astîmpără setea decît din izvorul de apă limpede. Chiar şi pe cîini îi vezi adesea obişnuiţi să rabde de foame, dacă le porunceşte trebuinţa. Acest lucru nu-l pot face oamenii, care ştiu că nici fiinţele necuvîntătoare nu se abat de la ceea ce au învăţat de la om? *26.* Ce este mai frumos decît înfrînarea, care face ca şi anii tinereţii să pară de bătrîn prin purtare? După cum mîncarea prea multă şi băutura întărîtă vîrsta mai devreme decît trebuie, tot aşa prin cumpătarea la masă se domolesc pornirile năvalnice ale tinereţii. Focul din afară se stinge cu apă de rîu şi din fîntîni. Nu este de mirare dacă şi arşiţa lăuntrică a trupului se răcoreşte cu apă rece de izvor; căci flacăra focului prin hrană creşte sau descreşte. Fînul, paiele, lemnul, uleiul şi altele de acest fel sînt hrană a focului: dacă i le răpeşti, sau nu i le dai, se stinge. La fel şi flacăra trupului: cu mîncare se măreşte sau se micşorează, cu mîncare se aţîţă, cu mîncare se potoleşte. Desfrînarea, aşadar, este mama poftelor. *27.* Ce să spunem că înfrînarea nu este împotriva firii şi nici a acelei legi dumnezeieşti, care la însăşi naşterea tuturor lucrărilor a dat izvoarele pentru băutură şi roadele pomilor pentru mîncare? După potop, omul cel drept a descoperit vinul spre ispita sa *(Fac. 9, 20).* O, de am putea să ne folosim de mîncare după trebuinţele firii! Dar fiindcă nu toţi stau bine cu sănătatea, de aceea Apostolul zice: „Foloseşte puţin vin pentru desele tale slăbi-

ciuni" *(I Tim. 5, 23)*. Deci trebuie băut nu pentru plăcere, ci pentru slăbiciune: puțin, de leac, nu prea mult, de plăcere. *28.* Ilie, pe care Dumnezeu îl desăvîrșea în virtute, a găsit la capul său o turtă coaptă și un ulcior cu apă și, cu astfel de hrană întărindu-se, a postit patruzeci de zile *(III Regi 19, 6–8)*. Părinții noștri, pe cînd treceau marea cu picioarele, beau apă, nu vin *(Ieș. 17, 6)*. Daniel și copiii evrei, cu mîncarea folosită de ei și cu apă de băut, au potolit el furia leilor, iar ei au văzut că focul nu-i arde, deși flăcările îi cuprinseseră *(Daniel 2, 3, 9; 14, 30–31)*. *29.* Dar de ce să vorbesc numai despre bărbați? Iudita, fără să se lase ispitită de ospățul luxos al lui Olofern, numai prin înfrînare, cu brațe bărbătești, a adus patriei o victorie nesperată, scoțînd-o de sub împresurare, căci a ucis cu mîinile sale pe comandantul oștilor dușmane *(Iudit 12, 19)*. Se vede din exemplul dat că pe acel bărbat războinic, groază a popoarelor, l-a moleșit desfrînarea, iar pe această femeie înfrînarea de la mîncare a făcut-o mai tare peste bărbați. Aici n-a fost învinsă natura în sexul său, ci ea a învins prin mîncarea sa. Estera a învins pe acel rege trufaș, prin posturile ei *(Estera 4, 16)*. Ana, în vîrstă de 84 de ani, slujind în văduvia sa în templu, zi și noapte în post și rugăciuni a cunoscut pe Hristos, pe Care L-a vestit Ioan învățătorul înfrînării și nou înger al pămîntului *(Matei 3, 4–11)*. *30.* O, prostul care n-a înțeles pe Elisei, care hrănea pe profeți cu buruieni amare de pădure! *(IV Regi 4, 39)*. O, Ezdra care, uitînd Scripturile, a citit din amintire Scriptura! *(II Ezdra 8, 2)*. O, ce fără minte este Pavel, care se mîndrește cu posturile *(II Cor. 11, 27)*, dacă nu folosesc la nimic posturile! *31.* Dar cum nu folosesc posturile, dacă prin ele sînt spălate viciile? Dacă postești cu umilință și dacă faci milostenie, cum a vorbit Isaia insuflat de Duhul Sfînt „oasele tale se vor întări și vei fi ca o grădină bine udată" *(Isaia 58, 11)*. Așadar, se va întări inima ta și se vor îngrășa virtuțile ei de grăsimea postului duhovnicesc și se vor înmulți roadele tale de prisosul minții tale, ca să fie în tine beția înfrînării cum este acel pahar despre care proorocul spune: „Paharul tău adăpîndu-mă cît de strălucit este" *(Ps. 22, 6)! 32.* Dar este vrednică de laudă nu numai înfrînarea și cumpătarea în mîncare, dar și înfrînarea poftelor. Scris este: „După poftele tale nu merge și de la poftele tale te întoarce. De vei da sufletului tău plăcerea poftei, te va face pe tine bucuria vrăjmașilor tăi" *(Eccl. 18, 30–31)*. Și mai jos: „Vinul și femeile îi înșală pe cei înțelepți" *(Eccl. 19, 2)*. De aceea și Pavel îndeamnă la înfrînarea chiar între cei căsătoriți *(I Cor. 7, 5)*. Căci este ca un adulter cel nestăpînit în căsătorie, fiindcă încalcă legea apostolică. *33.* Dar ce să mai vorbesc despre harul fecioriei, cît este el de mare, dacă a binemeritat să fie ales de Hristos ca templu trupesc al lui Dumnezeu în care, precum citim *(Col. 21, 9)*, a locuit trupește plinătatea dumnezeiască? O Fecioară a născut pe Mîntuitorul lumii, o Fecioară a dat viață tuturor. Așadar, nu trebuie să spunem că singură fecioria prin Hristos a fost tuturor de folos? Fecioara a purtat în pîntece pe Cel pe Care lumea toată nu-L poate cuprinde și susține. Chiar dacă

Acesta S-a născut din pîntecele Mariei, a păstrat totuşi în naştere hotarele pudoarei şi semnele neatinse ale fecioriei. Astfel, în fecioară Hristos a găsit ceea ce voia să fie al Său, ceea ce avea să-Şi ia asupră-Şi Domnul tuturor. Dacă prin bărbat şi femeie carnea a fost aruncată din rai, prin Fecioară a fost unită cu Dumnezeu. *34.* Ce să mai vorbesc despre cealaltă Marie, sora lui Moise, care în fruntea cetei de femei a trecut cu picioarele marea? *(Ieş. 15, 20).* Prin ce, dar, a fost Tecla venerată chiar de lei, fiare care aşternîndu-se la picioarele prăzii lor au ţinut post sfînt, fără s-o mănînce? Nu s-au uitat cu ochi lacomi la fecioară şi nici n-au zgîriat-o cu unghiile lor mari, fiindcă sfinţenia fecioriei este pîngărită şi numai cu privirea. *35.* Cu cîtă cinstire a fecioriei a vorbit sfîntul Apostol: „Cît despre fecioare, n-am poruncă de la Domnul. Vă dau însă sfatul meu, ca unul care am fost miluit de Domnul" *(I Cor. 7, 25).* N-are poruncă, are sfat. Căci nu i se porunceşte ceea ce este mai presus de lege, ci mai degrabă îndeamnă, dînd sfat. Nu este presupusă autoritatea, ci este arătat harul. Şi nu este arătat de oricine, ci de cel care a meritat mila Lui Dumnezeu. Există, aşadar, sfaturi mai bune decît cele ale acestor apostoli. Apostolul zice: „Vă dau sfatul". Aceştia socotesc că nu trebuie descurajată rîvna pentru feciorie. *36.* Este bine să cunoaştem cîtă laudă îi aduce fecioriei profetul într-un scurt verset, sau mai degrabă Hristos prin profet: „Eşti grădină încuiată sora mea, – zice profetul – , mireasa mea, fîntînă acoperită şi izvor pecetluit" *(Cînt. 4, 12).* Hristos spune aceste cuvinte către Biserică, pe care o vrea fără pată, fără vreo urîţenie, grădină frumoasă a fecioriei, care face foarte multe roade cu miros plăcut. „Grădină încuiată", fiindcă din toate părţile este înconjurată de zidul neprihanei. „Izvor pecetluit", pentru că fecioria este izvorul şi obîrşia ruşinii, care păzeşte neatinse peceţile integrităţii. În acest izvor străluceşte chipul Lui Dumnezeu, fiindcă neprihana trupului se potriveşte cu curăţia simplităţii. *37.* Nu poate spune cineva că Biserica nu este fecioară, pe care Apostolul Pavel a făgăduit-o către corinteni că o va da neprihănită Lui Hristos *(II Cor. 11, 2).* Iar în Epistola I către Corinteni, dă sfat şi socoteşte că un frumos dar al fecioriei este să nu se lase tulburată de nici o trebuinţă a acestei lumi, să nu se păteze de nici o murdărie, să nu fie zguduită de nici o furtună *(I Cor. 7, 26).* Este chezaş pentru Hristos în viitor, fiindcă poate să semneze de fecioria Bisericii în întregul acelui popor. *38.* Răspunde-mi acum, Pavele, de ce dai sfat pentru trebuinţa ceasului de faţă? Fiindcă „Cel necăsătorit, zice Pavel, se îngrijeşte de ale Domnului, cum să placă Domnului" *(I Cor. 7, 32).* Şi adaugă: „Şi femeia măritată şi fecioara cugetă la cele ce sînt ale Domnului cu trupul şi cu duhul" *(I Cor. 7, 34).* Fecioara are zidul său împotriva vîrtejurilor acestei lumi şi de aceea, întărită cu zaplazul ocrotirii dumnezeieşti, nu este tulburată de nici o suflare de viaţă a veacului. Este bun, aşadar, sfatul, fiindcă în sfat este folosul, iar în poruncă latul. Sfatul înseamnă de bună voie, iar porunca sileşte. Dacă deci a urmat sfatul şi nu s-a căit, a dobîndit folosinţă; iar

dacă s-a căit, n-are de ce să-l învinuiască pe Apostol. Căci ea însăşi trebuie să judece despre slăbiciunea sa. Şi de aceea este vinovată cu propria sa voinţă, în al cărei laţ şi nod s-a legat mai tare decît poate răbda. *39.* Aşadar, ca un medic bun, care doreşte să le păstreze celor sănătoşi sănătatea, iar pe cei slabi să-i întărească, zice: „Cine este slab să mănînce legume *(Rom. 14, 2)*, să se căsătorească; dar cine este puternic să dorească hrana întăritoare a virtuţii". Şi pe bună dreptate, adaugă: „Dar cel care stă neclintit în inima sa şi nu este silit, ci are stăpînire peste voinţa sa şi a hotărît aceasta în inima sa, ca să-şi ţină fecioria, bine va face. Aşa că cel care-şi măritǎ fecioara bine face, dar cel care n-o măritǎ şi mai bine face. Femeia este legată de lege, atîta vreme cît trăieşte bărbatul ei. Iar dacă bărbatul ei va muri, este liberă să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul. Dar mai fericită este dacă rămîne aşa după părerea mea. Şi socot că şi eu am Duhul lui Dumnezeu *(I Cor. 7, 37-40)*. Aceasta înseamnă a avea o părere, a cerceta cu grijă totul; a îndemna la cele bune, a arăta pe cele fără primejdie. *40.* Conducătorul prevăzător arată multe căi, pentru ca fiecare să meargă pe cea care i se pare mai potrivită, numai să poată ajunge în tabăra alor săi. Calea fecioriei este bună, dar este grea şi cu urcuş înalt, cerînd puteri mari pentru a merge pe ea. Este bună şi văduvia şi nu este atît de grea ca cea de mai înainte, dar cere şi ea atenţie la cotituri şi coaste. Bună este şi calea căsătoriei, mai întinsă, dar mai ocolită, pe care merg cei mai mulţi pînă ce ajung în tabăra sfinţilor. Există, aşadar, premii pentru feciorie, există răsplată pentru văduvie, este loc chiar şi pentru meritele căsătoriei. Treptele lor sînt şi creşteri ale virtuţilor. *41.* Staţi, aşadar, în inimile voastre, să nu vă poată cineva răsturna. Ne-a învăţat Apostolul ce înseamnă a sta, cuvînt pe care l-a folosit şi Moise: „Locul pe care stai este pămînt sfînt" *(Ieş. 3, 5)*. Nimeni nu stă, decît dacă stă în credinţă, decît dacă stă neclintit în cugetul inimii sale. Citim şi în alt loc: „Iar tu stai aici cu mine" *(Deut. 5, 31)*. Dacă s-a zis de Domnul către Moise: „Unde stai este pămînt sfînt" şi „Stai cu mine", aceasta vrea să spună: stai cu mine, dacă stai în biserică. Căci locul însuşi este sfînt, pămîntul însuşi este rodnic în sfinţenie şi plin de mulţimea virtuţilor. *42.* Stai, aşadar, în biserică, stai unde M-am arătat ţie, căci acolo Eu sînt cu tine. Unde este biserica, acolo este cea mai sigură casă a cugetului tău. Acolo este temelia sufletului tău, unde Ţi-am apărut ţie din rug. Tu eşti rugul, Eu sînt focul. Focul este în rug, era în carne. De aceea sînt focul, ca să-ţi aduc lumină, ca să-ţi ard spinii păcatelor şi să-ţi arăt dragostea Mea. *43.* Stînd astfel în cugetul vostru, alungaţi din Biserică lupii care caută să răpească prada. Să nu fie între voi neînţelegeri, să nu vă fie gura spurcată şi limba otrăvită, căci scris este: „N-am şezut în adunarea deşertăciunilor" *(Ps. 25, 4)*. Nu ascultaţi pe cei ce clevetesc împotriva aproapelui, ca nu cumva ascultîndu-i să fiţi împinşi să-i vorbiţi de rău şi voi pe cei apropiaţi ai voştri şi să se zică despre fiecare dintre voi: „Şezînd împotriva fratelui tău cleveteai" *(Ps. 49, 20)*. *44.* Cei ce şed clevetesc, dar cei ce stau

binecuvintează pe Domnul lor şi li se spune: „Iată acum binecuvîntaţi pe Domnul toate slugile Domnului, care staţi în casa Domnului" *(Ps. 133, 1)*. Cine şade, ca să vorbesc în felul cum folosim trupul, este aşezat ca şi cum corpul i-ar fi trîndav, încordarea minţii slăbindu-i-se. Dar cel care stă este ca un supraveghetor atent, ca un harnic cercetător, ca o strajă neadormită, în serviciul de pază al taberei. Şi luptătorul priceput, care vrea s-o ia înaintea planului duşmanului, stă în rînd aşteptînd ordinul de atac. *45.* Cel care stă „să ia seama să nu cadă" *(I Cor. 10, 12)*. Cine stă nu ştie să clevetească. În convorbirile celor fără ocupaţie îşi găseşte loc clevetirea, iese la iveală răutatea . De aceea zice proorocul: „Urît-am adunarea celor ce viclenesc şi cu cei necredincioşi nu voi şedea" *(Ps. 25, 5)*. Şi în psalmul 36, pe care l-a presărat cu învăţături morale, de la început a spus: „Nu rîvni la cei ce viclenesc, nici nu urma pe cei ce fac fărădelegea" *(Ps. 36, 1)*. Viclenia este mai vătămătoare decît răutatea; fiindcă viclenia nu este răutate pură şi simplă, ci reavoinţă ascunsă. Şi este mai grea paza de lucruri ascunse, decît de cele cunoscute. De aceea şi Mîntuitorul nostru ne sfătuieşte să ne ferim de cei vicleni, care ne amăgesc cu plăceri blînde la chip şi cu alte lucruri fătarnice dar deşertăciuni, care ne atrag către ambiţii, onoruri, lăcomie, bogăţie, către trufia puterii. *46.* Astfel, ca în orice lucrare, mai ales în sarcina de episcop, trebuie să lipsească răutatea, care trebuie alungată din viaţa tuturor, pentru ca prin arătări plăcute şi paşnice să fie pus mai presus de toţi bărbatul care merită să fie ales dintre toţi şi care să fie leac tuturor „Căci omul blînd este medicul sufletului" *(Pilde 14, 30)*. Că este astfel de medic s-a arătat şi Domnul în Evanghelie, zicînd: „Nu cei sănătoşi au nevoie de doctor, ci cei bolnavi" *(Matei 9, 12)*. *47.* Doctor bun, a luat asupră-Şi slăbiciunile noastre, ne-a făcut sănătoşi şi totuşi, precum este scris, nu s-a ridicat la cinstea de mare preot. Tatăl, Care I-a vorbit, a zis: „Fiul Meu eşti Tu, Eu astăzi Te-am născut" *(Evr. 5, 5)*. În alt loc spune: „Tu eşti preot în veac, după rînduiala lui Melchisedec" *(Evr. 5, 6)*. Fiindcă avea să fie model al tuturor preoţilor, a luat trup omenesc: „În zilele trupului Său, El a adus, cu strigăt tare şi cu lacrimi, cereri şi rugăciuni către Dumnezeu Tatăl. Din cele ce a pătimit, deşi era Fiul Lui Dumnezeu, a învăţat supunerea, ca să ne înveţe şi pe noi şi să ne fie veşnic Mîntuitor" *(Evr. 7, 8)*. Biruindu-Şi patimile ca şi cum S-ar fi biruit pe Sine, a dat sănătate tuturor, a ridicat păcatul tuturor. *48.* De aceea l-a ales şi pe Aaron preot *(Num. 17, 8)*, pentru ca în alegerea de preot să nu precumpănească lăcomia omenească, ci harul Lui Dumnezeu, nu dăruirea de bună voie, şi nici propria alegere, ci chemarea cerească. Acela să ofere daruri pentru păcate, care poate să sufere pentru cei păcătoşi, pentru că şi el, precum a spus, poartă slăbiciunea. Nu trebuie să-şi ia cineva cinstire pentru sine, ci să fie chemat de Dumnezeu, ca şi Aaron. De aceea Hristos n-a cerut preoţia, ci a primit-o *(Evr. 5, 4-5)*. *49.* Preoţia lui Aaron, fiind preluată de urmaşii lui, se păstra mai mult pe temeiul moştenirii decît pe meritul dreptăţii. De aceea,

după acel Melchisedec, despre care citim în Vechiul Testament, a venit adevăratul Melchisedec, adevăratul rege al păcii, adevăratul rege al dreptății. Căci aceasta este tălmăcirea numelui „fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavînd nici început al zilelor, nici sfîrșit al vieții" *(Evr. 7, 3)*, acesta fiind Fiul Lui Dumnezeu, Care nu și-a cunoscut mama prin naşterea Sa dumnezeiască, şi nu Şi-a cunoscut nici Tatăl, născîndu-Se din Fecioara Maria. Din Tatăl S-a născut înainte de toți vecii şi din Fecioară S-a născut în această lume, neputînd avea un început al zilelor, fiindcă El era începutul. Dar cum putea să aibă un sfîrşit al vieții Cel ce era dătătorul vieții tuturor? El este „începutul şi sfîrşitul" *(Apoc. 1, 8)*. El este şi o pildă, care arată că preotul trebuie să fie socotit fără mamă şi fără tată, ales fiind nu după meritul neamului, ci după al purtării personale, după întîietatea virtuților. *50.* Să fie deplin şi în credință şi în bună purtare. Nu una fără alta, ci şi una şi alta să se întregească în viața şi în faptele sale. De aceea şi Apostolul Pavel vrea ca noi să fim următorii acelora care prin credință, cum spune El *(Evr. 11, 9)*, şi prin răbdare își însuşesc făgăduielile lui Avraam. Acesta prin răbdare a meritat să primească şi să aibă harul binecuvîntării făgăduite. Proorocul David ne îndeamnă să-l luăm ca pildă pe sfîntul Aaron, despre care a spus că trebuie să fie imitat de noi între sfinții Domnului, zicînd: „Moise şi Aaron între profeții Lui şi Samuel între cei ce cheamă numele Lui" *(Ps. 98, 6)*. *51.* Cu adevărat vrednic este bărbatul propus să fie urmat de toți. Căci pe cînd nemiloasa moarte, ca un şarpe tîrîndu-se în popor, nimicea vieți omeneşti din pricina celor răi, Aaron s-a aruncat la mijloc între cei vii şi cei ce mureau ca să oprească moartea şi să nu piară mai mulți *(Num. 61, 48)*. Cu minte şi suflet de preot este cel Care, pentru turma Domnului, ca un păstor bun, S-a întruchipat cu simțămînt evlavios. Astfel a frînt săgeata morții, a oprit năvala, a interzis nimicirea. Evlavia a ajutat meritul, fiindcă S-a întruchipat pentru cei ce se împotriveau. *52.* Să învețe, aşadar, cei răzvrătiți, să se teamă de mînia Lui Dumnezeu, să nu-L mînie preoții pe Dumnezeu. Ce? Pe Datan, Abiron şi Core oare nu i-a înghițit pămîntul din pricina răzvrătirii lor? *(Num. 32, 33)*. Căci după ce Core, Datan şi Abiron aţîţaseră patru sute cincizeci de bărbați împotriva lui Moise şi a lui Aaron pentru ca să se despartă de aceştia, s-au răsculat zicînd: „Destul să vă fie toată sinagoga şi toți sfinții şi între ei Domnul" *(Num. 32, 3)*. *53.* De aceea Domnul, mîniat, a vorbit către toată sinagoga. A cercetat şi a cunoscut Domnul care sînt ai Lui *(II Tim. 2, 19)* şi a adus pe cei sfinți la El. Iar pe cei pe care nu i-a ales, nu i-a adus la El. Şi-a poruncit Domnul să-şi aleagă ei mici altare şi să pună pe ele foc de jertfă. Core şi toți cei ce erau cu el se ridicaseră împreună cu el împotriva lui Moise şi Aaron, preoți ai Domnului. Ca unul care fusese ales de Domnul, el însuşi era întărit ca sfînt între leviții Domnului. *54.* Şi a zis Moise către Core: „Ascultați, fii ai lui Levi: Oare e puțin lucru pentru voi că Dumnezeul lui Israel v-a osebit de obştea lui Israel şi v-a apropiat la Sine ca să faceți slujbă la

cortul Domnului?" *(Num. 16, 8-9).* Şi mai jos: „Alergaţi acum după preoţie? Aşadar, tu şi cu toată obştea ta v-aţi adunat împotriva Domnului. Ce este Aaron de cîrtiţi împotriva Lui?". *55.* Să ne gîndim, aşadar, ce pricini de supărare au existat că voiau să îndeplinească preoţia nevrednici şi de aceea se răzvrăteau, că murmurau neaprobînd judecata lui Dumnezeu în alegerea preotului lor. De aceea tot poporul a fost cuprins de mare teamă şi groază. Totuşi, pentru că se rugau să nu piară toţi din pricina trufiei cîtorva, sînt arătaţi cei vinovaţi de nelegiuire şi din trupul întregului popor sînt despărţiţi cei 250 de bărbaţi cu părinţii lor. Pămîntul mugind se despică în mijlocul mulţimii, se deschide o prăpastie în adînc, cei vinovaţi sînt înghiţiţi şi astfel sînt dezlegaţi de toate stihiile acestei lumi, pentru ca să nu se atingă nici de aer prin respiraţie, nici de cer prin văz, nici de mare prin pipăit, nici de pămînt prin mormînt. *56.* A încetat pedeapsa, dar n-a încetat răutatea. De aceeea s-a iscat murmurul poporului, fiindcă pierise poporul din pricina preoţilor. Şi supărat Domnul i-ar fi pierdut pe toţi, dacă n-ar fi fost înduplecat mai întîi de rugăciunile lui Moise şi apoi de intervenţia preotului său Aaron. De aceea a socotit că este mai bine să-i ierte pentru ruşinea şi căinţa lor pe cei cărora le refuza harul. *57.* Însăşi proorociţa Maria, care cu fraţii săi a trecut cu picioarele pe deasupra valurilor mării, fiindcă, necunoscînd încă taina etiopiencei, murmurase împotriva fratelui său Moise, s-a umplut de bube de lepră, şi n-ar fi putut să scape de asemenea molimă dacă nu s-ar fi rugat pentru ea Moise *(Num. 12, 10-15).* Sinagoga închipuie acel murmur, care necunoscînd legămîntul acestei etiopience, adică al Bisericii dintre neamuri, freamătă prin mustrări zilnice şi urăşte pe acea plebe prin a cărei credinţă este scăpată ea însăşi de lepra necredinţei sale, după cum citim că „împietrirea s-a făcut din Israel în parte, pînă ce va intra tot numărul păgînilor şi astfel întregul Israel se va mîntui" *(Rom. 11, 25-26). 58.* Şi ca să vedem că în preoţi lucrează mai mult harul dumnezeiesc decît cel omenesc, un singur toiag a înflorit, cel a lui Aaron, din multele pe care Moise le primise pe triburi şi le sădise. Astfel şi poporul a văzut că într-un preot trebuie avut în vedere darul lui dumnezeiesc şi a încetat de a cere har după judecata omenească, deşi înainte socotea că merită prin sine însuşi acest drept. Iar acea ramură ce altceva a arătat, decît că niciodată harul preoţesc nu slăbeşte şi că în cea mai mare umilinţă are în darul său floarea puterii încredinţate lui, fiindcă şi aceasta este o taină? Nu credeam că această faptă a preotului Aaron a fost săvîrşită fără rost aproape de sfîrşitul vieţii lui. Se pare că este arătat poporul mai bătrîn, măcinat de vechimea îndelungatei necredinţe preoţeşti, care în timpurile din urmă, refăcut prin imitarea Bisericii în rîvna credinţei şi a supunerii, aduce prin harul renăscut floarea moartă de atîtea veacuri. *59.* Dar ce însemnează faptul că, după moartea lui Aaron, nu întregului popor, ci doar lui Moise, care era între preoţii Domnului, i-a poruncit Dumnezeu să-l îmbrace cu hainele rămase de la preotul Aaron pe Eleazar, fiul acestuia? *(Num. 20, 26).*

Oare acest fapt nu înseamnă că noi sîntem datori să cunoaştem că un preot trebuie să sfinţească pe un preot şi să-l îmbrace în veşminte, adică în virtuţile preoţeşti, şi atunci, dacă va vedea că nu-i lipseşte nimic din veşmintele preoţeşti şi că este întru totul corespunzător, numai atunci să-l aducă la sfîntul altar? Căci, avînd a se ruga pentru popor, el trebuie să fie ales de Domnul şi probat de preoţi, ca să n-aibă în el însuşi ceva prin care să supere, datoria lui fiind aceea de a interveni pentru a curma supărarea altora. Nu este neînsemnată virtutea preoţească, datoare să se păzească nu numai de greşeli mari, dar şi de cele mici, să fie gata la milostenie, să-şi ţină făgăduinţa, să se ferească de orice alunecare, să ia parte la durerile altora. Preotul să fie îngăduitor şi credincios, să-şi alunge sau să-şi nimicească mînia, să fie un fel de trîmbiţă a poporului, pe care să-l îndemne la supunere faţă de Dumnezeu, minunat mijloc de dobîndire a liniştii sufleteşti. *60.* Există o veche zicală: Obişnuieşte-te să fii acelaşi, ca viaţa ta să arate ca un fel de pictură, avînd întotdeauna acelaşi chip pe care l-a primit de la început. Dar cum să poată fi acelaşi cel care acum se umflă de mînie, acum fierbe de supărare, acum se roşeşte la faţă, acum se îngălbeneşte, schimbîndu-şi în fiecare moment firea şi culoarea? Dar haide, poate să fie supărarea o pricină a firii sau a altei împrejurări; totuşi, omul este dator să-şi stăpînească mînia, nu să se lase cuprins de furie asemenea unui leu, neştiind să-şi îmblînzească strigătele. Să nu semene certuri, nici să le întărîte şi mai tare, căci scris este: „Omul mînios aţîţă cearta" *(Pilde 15, 18).* Nu este acelaşi cel cu inima în două locuri, nu este acelaşi cel ce nu ştie să-şi stăpînească supărarea. Despre un astfel de om bine zicea David: „Mîniaţi-vă, dar nu greşiţi" *(Ps. 4, 5).* Nu porunceşte să ne mîniem, ci este îngăduitor cu firea, pe care omul n-o poate întîmpina, dar poate s-o domolească. Deci chiar dacă ne supărăm, simţămîntul nostru să-şi aibă mişcarea potrivit firii, să nu păcătuiască împotriva firii. Ce face cel ce a primit pe alţii să-i conducă, dacă el nu se poate conduce pe sine însuşi? *61.* Şi de aceea Apostolul a spus că episcopul trebuie să fie fără pată *(I Tim. 3, 2).* Iar în alt loc zice: „Se cuvine episcopului să fie fără prihană, ca un iconom al Lui Dumnezeu, neîngîmfat, nu grabnic la mînie, nu dedat la băutură, paşnic, nepoftitor de cîştig urît" *(Tit. 1, 7).* Căci cum se împacă milostenia cu lăcomia? *62.* Am arătat aici pe cele despre care ştim că trebuie să ne păzim. Dar Apostolul este dascălul virtuţilor. El este cel care ne învaţă să spunem cu răbdare că n-au dreptate cei ce ne contrazic, care spune că bărbatul să fie „al unei singure soţii" *(Tit. 1, 6),* nu ca să oprească pe cel ce vrea să fie necăsătorit (fiindcă aceasta este mai presus de legea poruncii), ci pentru ca prin viaţă curată între soţi să păstreze harul botezului său, nici ca să fie poftit prin apostolică autoritate să creeze din nou fii în preoţie, căci a zis cel ce are, nu cel ce face fii, să nu repete căsătoria. *63.* N-am trecut cu vederea faptul că mulţi argumentează că se numeşte bărbat al unei singure soţii socotite după botez, prin aceea că prin botez este spălat viciul

prin care era împidecată o căsătorie. Dar şi în viaţă se spală toate păcatele, încît, dacă cineva şi-a pătat trupul cu mai multe, fără să fi fost căsătorit cu ele, i se iartă lui toate. Dar nu se desfac căsătoriile, dacă cineva vrea să se căsătorească din nou. Căci prin botez se desface nu legea ci greşeala. În căsătorie nu greşeala vorbeşte, ci legea. Aşadar, nu se iartă ceea ce este al legii, ca şi o greşeală, ci se păstrează, ca şi legea. De aceea Apostolul a pus lege zicînd: „Dacă este cineva fără prihană, bărbat al unei singure soţii". Deci cine este fără prihană, bărbat al unei singure soţii, este ţinut la legea de a primii preoţia. Dar cel care a repetat căsătoria n-are greşeala prihănirii, ci este scos din dreptul de preot. *64.* Am spus ce este al legii; acum să spunem şi ce este al raţiunii. Dar mai întîi să ştim că acest lucru nu numai Apostolul l-a hotărît despre episcop şi despre duhovnic, ci şi părinţii în Sinodul de la Niceea au prevăzut că nu trebuie să fie cleric cel care s-a căsătorit pentru a doua oară. Căci cum ar putea să spună cuvinte de mîngîiere şi de cinstire unei văduve, s-o îndemne să-şi ţină văduvia, să păstreze soţului credinţa pe care el însuşi n-a păstrat-o primei sale soţii? Sau ce deosebire este între popor şi preot, dacă ei sînt supuşi aceloraşi legi? Trebuie să-i fie preotului mai presus viaţa, după cum îi este mai presus harul. Cel ce legiuieşte pe alţii în învăţăturile sale, trebuie să păzească el însuşi în sine învăţăturile legiuite. *65.* Cît m-am împotrivit să nu fiu numit în slujbă! Iar dacă am fost silit, cel puţin să fiu amînat! Dar voinţa poporului a fost mai puternică decît cea bisericească. Totuşi numirea mea a fost aprobată de episcopii apuseni potrivit judecăţii, iar de cei răsăriteni potivit exemplului. Un nou în credinţă este oprit a fi numit, ca să nu se înalţe în trufie. Dacă a lipsit amînarea numirii, a fost în schimb mare puterea constrîngerii. Dacă nu lipseşte umilinţa cerută preoţiei, unde nu este pricină nu este socotită greşeală. *66.* Iar dacă în alte biserici se cere atîta băgare de seamă în numirea unui preot, de cîtă grijă este nevoie în Biserica din Vercellae, unde se pare că se cer două lucruri de la episcop: înfrînarea mînăstirească şi învăţătura bisericească? Iar acestea, deosebite între ele, le-a unit cel dintîi în părţile apusului Eusebiu, cinstită să-i fie amintirea, pentru ca, în oraş fiindu-i locuinţa, să trăiască după regulile monahilor şi să conducă Biserica după înfrînarea postului. **Mult ajutor se adaugă la harul preotului, dacă unul tînăr îi impune rîvna** înfrînării şi regulile neprihanei, iar pe cei ce trăiesc în oraş îi opreşte de la viaţa şi obiceiurile oraşului. *67.* Aşa au pornit bărbaţi ca Ilie, Elisei, Ioan fiul Elisabetei, care îmbrăcaţi în piei şi în veşminte de păr de capră, săraci şi lipsiţi, loviţi de necazuri şi dureri, rătăceau prin locuri singuratice între culmile şi văile munţilor pe rîpe neumblate, în adîncul peşterilor, în fundul gropilor, **unde viaţa era aproape cu neputinţă pentru om. La fel, Daniel, Anania, Azarie,** Misael, care, deşi trăind în palatul regal, se hrăneau ca în pustiu, mîncînd de post şi bînd numai apă. Pe bună dreptate, servi regeşti fiind, au fost mai presus de domnie, au disprețuit robia scuturîndu-i jugul, au supus puterile lumii, au

biruit stihiile, au nimicit însuşirile focului, au îmblînzit flăcările, au tocit ascuţişul săbiilor, au încleştat gurile leilor. Şi unde se socotea că sînt slabi, acolo erau mai puternici. Nu se sfiau să-şi bată joc de cele omeneşti, fiindcă nădăjduiau premii cereşti. Nu se speriau de întunecimea închisorilor, fiindcă le strălucea în inimă harul luminii celei veşnice. *68.* Pe aceştia urmîndu-i, cuviosul Eusebiu a plecat de pe pămîntul său, din familia sa şi a pus pelerinajul mai presus de liniştea pe care o dă casa proprie. Pentru credinţă a dorit şi a ales asprimile pribegiei, la fel cu Dionysius, sfîntă să-i fie amintirea, care a pus pribegia de bună voie mai presus de prietenia împăratului. Bărbaţi de neuitat, împresuraţi de armate, înconjuraţi de oşteni, erau luaţi din biserică, dar înfruntau stăpînirea. Disprețuind cele pămînteşti, dobîndeau tăria minţii, înfruntau puterea domniei, care cu forţa militară şi zăngănitul armelor n-a putut înfrînge credinţa. Ei au supus sălbăticia sufletului de fiară, care n-a putut să facă rău sfinţilor. Căci mînia regelui este mînia leului, cum se spune în Pilde *(Pilde 19, 12). 69.* Cel ce le cerea să-şi schimbe hotărîrea a mărturisit că a fost învins. Iar ei socoteau că e mai puteric condeiul lor decît săbiile de fier. În cele din urmă a fost rănită de moarte necredinţa, dar n-a fost rănită credinţa sfinţilor. Ei n-au dorit mormînt strămoşesc, fiindcă le era rezervată locuinţa cea cerească. Au rătăcit prin tot oraşul „ca unii care n-au nimic, dar toate le stăpînesc" *(II Cor. 6, 10).* Oriunde erau trimişi, socoteau locul plăcut, fiindcă nu le lipsea nimic celor ce le prisosea credinţa. Săraci, dar bogaţi în har, îi îmbogăţeau şi pe alţii. Se osteneau, dar nu-şi ucideau trupul în posturi, în munci, în străji de zi şi de noapte. Au ieşit puternici din slăbiciune *(Evr. 11, 34).* Nu aşteptau momelile plăcerilor cei pe care-i îngrăşa foamea. Nu-i ardea fierbinţeala verii, fiindcă-i răcorea nădejdea harului celui veşnic. Nu-i dobora frigul şi gerul pe cei ce iernau încălziţi duhovniceşte de credinţa lor. Nu se temeau de cătuşele oamenilor, fiindcă-i descătuşa Iisus. Nu doreau să fie răscumpăraţi de la moarte, fiindcă ştiau că vor fi înviaţi de Hristos. *70.* Pînă la urmă sfîntul Dionysius a cerut prin făgăduinţă să-şi ducă viaţa în pribegie şi să nu se mai întoarcă, pentru ca nu cumva să găsească gîndurile poporului sau ale clerului amestecate cu învăţăturile şi obiceiurile celor necredincioşi. Şi a binemeritat acest har de a da slavă Domnului în linişte sufletească. Astfel, pe cît cuviosul Eusebiu a ridicat primul steagul mărturisirii, pe atît fericitul Dionysius în locurile de pribegie şi-a sfîrşit viaţa cel dintîi cu titlul de martir. *71.* Această răbdare, rămasă ca pildă de la sfîntul Eusebiu, a crescut în viaţa de mînăstire şi a căpătat rezistenţa la munci prin deprinderea de a se supune regulilor aspre ale înfrînării. Cine ar pune la îndoială faptul că acestea două cîntăresc cel mai mult în atenţia creştinilor: îndatoririle preoţeşti şi aşezămintele călugăreşti? Unele au în vedere viaţa morală şi rînduită, celelalte deprind cu răbdarea şi înfrînarea, unele sînt ca un fel de privelişte, altele sînt ascunse; unele sînt văzute, altele nu. De aceea bunul atlet al Lui Hristos spune: „Ne-am făcut pri-

veliște acestei lumi și îngerilor" *(I Cor. 4, 9)*. Era vrednic să fie privit de îngeri pe cînd se lupta, ca să ajungă la biruința Lui Hristos, fiindcă se ostenea să aducă pe pămînt viața îngerilor, să dea pe față răutatea îngerilor răi în cer, căci lupta cu duhurile rele. Pe bună dreptate îl privea lumea, ca lumea să-l imite. *72.* Viața preoțească este în arena de luptă, cea călugărească în peșteră: una împotriva neorînduielii acestei lumi, cealaltă împotriva poftelor cărnii, una subjugînd plăcerile trupului, cealaltă fugind de ele, una mai plăcută, cealaltă mai sigură, una conducîndu-se pe sine însăși, cealaltă constrîngîndu-se pe sine însăși. Totuși, și una și cealaltă renunțînd la ale sale ca să-l urmeze pe Hristos, fiindcă se spune celor desăvîrșiți: „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie" *(Matei 16, 24)*. Așadar, poate să-L urmeze pe Hristos cel ce poate să spună: „Nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine" *(Gal. 2, 20)*. *73.* Pavel se tăgăduia pe sine și, știind că-l așteptau lanțurile și chinurile la Ierusalim, se ducea totuși să se dăruiască de bună voie primejdiilor. „Nu pun nici un preț pe viața mea, zicea el, numai să împlinesc calea mea și slujba mea pe care am luat-o de la Domnul Iisus" *(Fapte 20, 24)*. Mulți îi stăteau în jur plîngînd și rugîndu-se, dar el a rămas neclintit sufletește: atît de puternic și de aspru cenzor îi era credința! *74.* Așadar, preotul luptă, monahul stă deoparte; cel dintîi învinge momelile, cel de-al doilea fuge de ele; pentru unul lumea este un triumf, pentru celălalt pribegie, pentru unul lumea este răstignită, sau el se răstignește pentru lume *(Gal. 6, 14)*, pentru celălalt este necunoscută; unul este supus multor ispite și de aceea victoria lui este mai mare, pentru celălalt alunecarea este mai rară, fiindcă și paza este mai ușoară. *75.* Însuși Ilie, ca să se adeverească vorbele ieșite din gura lui, a fost trimis de Domnul să se ascundă la pîrîul Chorath *(III Regi 17, 3)*. Îl amenința Ahab, îl amenința Izabela, s-a temut Ilie și s-a ridicat și iarăși a umblat patruzeci de zile și patruzeci de nopți, înțelegînd din puterea cui se hrănea, pînă la muntele Horeb al lui Dumnezeu. Și a intrat într-o peșteră și acolo s-a odihnit. Și după aceea a fost trimis să ungă pe regi *(III Regi 19, 8-16)*. S-a întărit, așadar, în răbdare prin locuirea în singurătăți și, ca și cum ar fi fost alimentat cu grăsimile virtuții, din hrana de pe cîmp a ieșit și mai puternic. *76.* Și Ioan a crescut în pustiu și a botezat pe Domnul *(Luca 3, 2, 21)* și și-a exercitat mai întîi acolo statornicia, pentru ca după aceea să-l mustre pe rege. *77.* Dar pentru că despre locuința sfîntului Ilie în deșert fără să vreau am trecut cu vederea numele locurilor, deși acestea nu sînt fără însemnătate, mi se pare că este bine să vedem ce înseamnă ele. Ilie a fost trimis la pîrîul Chorath. Acolo îl hrăneau corbii, dimineața îi aduceau pîine, iar seara carne. Nu fără rost i se aducea pîine dimineața, fiindcă ea întărește inima omului *(Ps. 103, 15)*. Dar oare această hrană a proorocului nu are un înțeles tainic? Seara i se aducea carne. Înțeleg că numele de Chorath înseamnă lege. Horeb înseamnă inimă sau ceva asemenea inimii. Iar fîntîna Beer-Șeba înseamnă al

şaptelea, sau jurămînt. 78. Mai întîi Ilie a sălăşluit în Beer-Şeba pentru tainele legii sfinte şi pentru legămintele dreptului dumnezeiesc. După aceea a fost trimis lîngă pîrîu, lîngă acel şuvoi de apă repede, care veseleşte inima omului *(Ps. 45, 5)*. Şi într-un caz şi-n altul, vezi un singur Testament: Scriptura cea veche, care este ca un puţ adînc şi întunecos, de unde scoţi apă cu osteneală. Nu este plin, fiindcă nu venise încă Acela Care să-L umple. Căci zice: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc" *(Matei 5, 17)*. De aceea sfîntului i se porunceşte de Dumnezeu să vină la pîrîu *(III Regi 17, 3)*. Fiindcă acela care a băut din Noul Testament nu este numai rîu, ci din inima lui vor curge rîuri de apă vie: rîuri ale înţelegerii, rîuri ale cugetării, rîuri duhovniceşti, care totuşi au secat cu timpul din pricina necredinţei, ca să nu bea nelegiuiţii, să nu se adape necredincioşii. *79.* Acolo corbii îl cunoşteau pe proorocul Domnului, dar iudeii nu-l cunoşteau. Îl hrăneau corbii *(III Regi 17, 3)*, dar acel neam regesc şi nobil îl prigonea. Cine este Izabela, care îl prigonea, dacă nu sinagoga, care zadarnic curge, zadarnic se revarsă de învăţături din Scriptură pe care nu le înţelege şi nu le păzeşte? Ce corbi îl hrăneau, dacă nu cei ai căror pui îl cheamă „care dă animalelor hrana lor", precum citim „şi puilor care Îl cheamă pe El" *(Ps. 146, 9)*. Acei corbi ştiau pe cine hrănesc; ei erau aproape de înţeles şi aduceau hrană la acel pîrîu al cunoaşterii dumnezeieşti". *80.* Îl hrăneşte pe prooroc, care înţelege, care păzeşte cele ce sînt scrise! Îi dă băutură credinţa noastră, îi dă mîncare viaţa noastră. Iar el hrăneşte minţile şi simţirile noastre, cuvîntul lui este hrană pentru înţelegerea minţii noastre. Îi dăm dimineaţa pîine cei care sîntem aşezaţi în lumina Evangheliei, îl servim cu tăria inimii noastre. Cu acestea se hrăneşte, cu acestea capătă putere, cu acestea umple gura celor ce postesc, cărora necredinţa iudeilor nu le aducea nici o hrană a credinţei. Postul este acolo orice cuvînt profetic, a cărei grăsime lăuntrică nu e văzută de ei, mistuită şi împuţinată, care nu poate să îngraşe gîtlejurile lor. *81.* Poate de aceea aduceau carne seara, ca pe o hrană mai bună, pe care corintenii, slabi la minte, n-o puteau lua, şi de aceea erau hrăniţi cu lapte apostolic *(I Cor. 3, 2)*. Aşadar, hrana mai tare era adusă către seara acestei lumi, iar dimineaţa pîine. Şi pentru că Dumnezeu a cerut să se dea această hrană, se potriveşte bine să spunem în acest loc acele cuvinte profetice: „Ieşirile dimineţii şi ale serii le vei veseli" *(Ps. 64, 8)*. Şi mai jos: „Gătit-ai hrana lor, că aşa este pregătirea ta" *(Ps. 64, 10)*. *82.* Dar socotesc că despre învăţător am vorbit destul; acum să urmărim viaţa învăţăceilor, care s-au îmbrăcat în acea laudă, care zi şi noapte cîntă imnuri. Fără îndoială, această oaste a îngerilor întotdeauna laudă pe Domnul şi în dese adunări se roagă Domnului. Citesc, îşi ocupă timpul şi mintea cu lucru neîntrerupt, departe de întîmpinarea femeilor, îşi asigură unii altora o pază temeinică. Ce fel de viaţă este aceasta în care n-ai de ce te teme şi-ţi este aproape cel pe care să-l urmezi? Osteneala postului aduce în schimb liniştea minţii. Deprinderea îl uşurează, repaosul îl

susține, iar prin muncă este uitat. Nu este încărcat de grijile lumii, nu este stăpînit de necazuri străine, nu este înteţit de drumuri în oraş. *83.* Învăţînd şi slujind acestei sarcini, vedeţi în ce fel trebuie să fie învăţătorul pe care putem să-l găsim, dacă sînteţi toţi uniţi în cugete, dacă iertaţi unul altuia *(Efes. 4, 32),* atunci cînd unul se socoteşte jignit de altul. Căci nu este aceasta singura formă de dreptate să nu-l jigniţi pe cel ce nu te-a jignit, ci şi să-i ierţi celui ce te-a jignit. Sîntem adesea jigniţi de furtul altuia, de înşelăciunea aproapelui. Oare socotim că aceasta înseamnă virtute, să răzbunăm înşelăciunea prin înşelăciune, la fraudă să răspundem cu fraude? Căci dacă dreptatea este o virtute, trebuie să fie lipsită de crimă şi să nu combată necinstea prin necinste. Cum poate fi pentru tine virtute ceea ce pedepseşti la altul? Necinstea nu poate fi folosită nici ca răzbunare faţă de necinstea altuia. Nu interesează cui faci rău, dacă e drept sau nedrept, fiindcă nu se cade să faci rău. Este indiferent în ce chip eşti viclean, dacă din dorinţa de a te răzbuna, sau de a face rău. Şi într-un caz şi-n celălalt răutatea tot fără iertare rămîne. Căci nu este nici o deosebire între cel rău şi cel nedrept. De aceea ţi s-a spus: „Nu rîvni la cei ce viclenesc, nici nu urma pe cei ce fac fărădelegea" *(Ps. 36, 1).* Şi ceva mai sus: „Urît-am adunarea celor ce viclenesc şi cu cei necredincioşi nu voi şedea" *(Ps. 25, 5).* Sfatul este dat tuturor, fără excepţie: Oricare ar fi pricina, viclenia n-are nici o îndreptăţire. *84.* Dar ce altă formă este mai bună decît cea a dreptăţii dumnezeieşti? Iată ce zice Fiul Lui Dumnezeu: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri" *(Matei 5, 44).* Şi iarăşi zice: „Rugaţi-vă pentru cei ce vă prigonesc şi vă defăimează". Pînă într-atît îi opreşte pe cei desăvîrşiţi de la răzbunare, încît le porunceşte să iubească pe cei ce le fac rău. Şi fiindcă în Scriptura veche a zis: „A mea este răzbunarea şi răsplătirea" *(Deut. 32, 35),* în Evanghelie se spune să ne rugăm pentru cei ce ne-au făcut rău, ca să nu se răzbune împotriva lor Cel ce le-a făgăduit răzbunarea. El vrea să ierte cu voia ta pe cel căruia i se potriveşte făgăduinţa. Şi dacă te gîndeşti la răzbunare, îţi dai seama că cel nedrept este pedepsit mai mult după părerile lui, decît după asprimea judecăţii. *85.* Dar fiindcă nimeni nu poate fi fără potrivnic, să facem în aşa fel încît să n-avem împotriviri din pricina greşelilor noastre. Nimeni nu este mai rău pedepsit de judecata altuia decît neînţeleptul de a sa, fiindcă el însuşi îşi este înfăptuitor al răului. De aceea să ne ferim de lucrurile grele şi pline de încurcături, care nu ne aduc roade, ci pagubă. Trebuie să ne purtăm astfel încît să nu ne pară rău de faptele sau de hotărîrile noastre. Cel înţelept are grijă să nu se ruşineze de multe ori de sine şi mai ales să n-ajungă să se ruşineze în faţa Lui Dumnezeu de gîndurile şi faptele sale. Care este roada dreptăţii, dacă nu liniştea sufletească? Sau ce înseamnă a trăi drept, dacă nu a trăi liniştit? Cum a fost purtarea stăpînului, aşa este şi starea întregii case. Şi dacă acestea se cer acasă, cu atît mai mult este nevoie de ele în Biserică, „unde şi bogat şi sărac, şi rob şi liber, şi grec şi scit, şi cu rang şi fără rang, toţi sîntem una în Hristos"? *86.*

Nimeni să nu creadă că dacă e bogat trebuie să fie mai mult respectat. În Biserică este bogat numai cel bogat în credință, căci toată lumea bogățiilor aparține celui credincios *(Pilde 20, 6)*. Ce este de mirare dacă cel credincios stăpînește lumea, de vreme ce stăpînește moștenirea Lui Hristos, care este mai de preț decît lumea? „Cu sînge scump ați fost răscumpărați" *(I Petru 1, 19)*, vi s-au spus aceste cuvinte tuturor, nu numai celor cu bani. Iar dacă vreți să fiți bogați, urmați pe cel ce spune: „Fiți sfinți în toată petrecerea vieții" *(I Petru 1, 15)*. Nu le spune numai celor bogați, ci tuturora. Fiindcă judecă fără deosebire de persoane, după cum spune Apostolul, bun martor al Lui. Și de aceea nu în delăsare, nu în silă, nu în înălțarea inimii, ci în „frică, zice Apostolul, petreceți zilele vremelniciei voastre" *(I Petru 1, 17)*. Sînteți vremelnici și nu veșnici pe acest pămînt; folosiți timpul știind că veți pleca în altă parte. *87.* Nu vă încredeți în bogății, fiindcă toate rămîn aici; numai credința vă va însoți. Vă va însoți și dreptatea, dacă înaintea ei va fi credința. Ce vă aduc bogățiile? „Nu cu aur sau argint", nu cu proprietăți, nu cu haine de mătase „ați fost răscumpărați în viața voastră deșartă, ci cu scumpul sînge al lui Iisus Hristos" *(I Petru 18, 19)*. Așadar, acela este bogat care a fost moștenitorul Lui Dumnezeu, tovarăș de moștenire cu Hristos. Nu disprețui pe cel sărac, căci el te-a făcut bogat. Nu-l nesocoti pe cel lipsit. „Acest sărac a strigat și Domnul L-a auzit" *(Ps. 23, 7)*. Nu-l respinge pe cel neavut. Și Hristos a devenit sărac, cu toate că era bogat. Dar pentru tine S-a făcut sărac, ca neaverea Lui să te îmbogățească pe tine. Nu te semeți că ești bogat: fără bani i-a trimis pe Apostolii Săi. *88.* Cel dintîi dintre ei a zis: „Argint și aur nu am" *(Fapte 3, 6)*. Se laudă cu sărăcia, ca și cum averea ar fi ceva necurat. „Argint și aur, spune Apostolul, nu am". N-a zis: aur și argint, neștiindu-le prețul, fiindcă nu le cunoaște întrebuințarea. „Argint și aur nu am" dar am credință. Sînt destul de bogat în numele lui Iisus, Care este mai presus de orice nume" *(Filip 2, 9)*. Argint nu am și nici nu caut. Aur n-am și nici nu doresc. Dar am ceea ce voi bogații nu aveți, am ceea ce și voi socotiți că e mai de preț, și dau săracilor, ca în numele lui Iisus să zic: „Întăriți-vă voi, mîini slabe și genunchi slăbănogi" *(Isaia 35, 3)*. *89.* Așadar, dacă vreți să fiți bogați, căutați să fiți săraci. Atunci veți fi bogați în toate, cînd veți fi săraci cu duhul *(Matei 5, 3)*. Fiindcă nu averea, ci sufletul face bogăția. *90.* Unii în bogății multe se umilesc și cu dreptate, dar și cu înțelepciune. Legea firii este destul de bogată pentru toți, fiindcă vei găsi ușor ce are de prisos. Dar pentru lăcomie orice prisos de bogăție este sărăcie. Nimeni nu se naște, ci devine sărac. Sărăcia nu e realitate, ci părere. De aceea îl vei găsi ușor pe cel bogat după fire, dar greu după dorință. Căci cu cît cineva a agonisit mai mult, cu atît rîvnește mai mult și se simte încins de arșița dorințelor sale. *91.* De ce umblați după bogății, ca și cum ar fi trebuincioase? Nimic nu este mai trebuincios decît cunoașterea a ceea ce nu e trebuincios. De ce dați vina pe trup? Nu grija trupului îl face pe cineva nesătul, ci lăcomia gîndurilor. Oare trupul răpește nădej-

dea în viitor? Oare trupul nimiceşte frumuseţea harului duhovnicesc? Oare trupul împiedică credinţa? Oare trupul judecă ceva cu păreri deşarte, ca un stăpîn nesocotit? Trupului îi place mai mult simplitatea hranei, care nu încarcă stomacul, care menţine sănătatea, fiindcă alungă grija şi asigură liniştea. *92.* Dar bogăţia nu este întotdeauna vrednică de dispreţ. „Bogăţia cuiva slujeşte la răscumpărarea lui" *(Pilde 13, 9),* fiindcă cel ce dă săracului îşi răscumpără sufletul. Este, aşadar, şi în aceste bogăţii materiale loc pentru virtute. Fiţi ca nişte cîrmaci în largul mării. Cel ce-şi cîrmuie bine corabia trece repede peste valuri, ca să ajungă în port. Iar cel ce nu ştie să-şi conducă averea se scufundă sub greutatea ei. De aceea scris este: „Avuţia este pentru cel bogat o cetate întărită" *(Pilde 10, 15). 93.* Ce este această avere dacă nu Ierusalimul cel ceresc în care este împărăţia lui Dumnezeu? Bună este averea care face roade veşnice. Bună este averea care n-are nimic aici, fiindcă toată proprietatea este acolo. Cine a fost în această avere zice: „Partea mea este Domnul" *(Ps. 118, 57).* Nu zice: Partea mea este întinsă de la hotarele acelea şi pînă la acelea. Nu zice: Partea mea este între acei vecini, căci este între apostoli, între prooroci, între sfinţii Domnului; şi aceasta este partea cea dreaptă. Nu zice: partea mea este în livezi, în păduri, în cîmpii, căci este în cîmpiile pădurii în care se găseşte Biserica, despre care este scris: „Am găsit-o în cîmpiile pădurii" *(Ps. 32, 17).* Nu zice: Partea mea este herghelia de cai. „Mincinos este calul spre scăpare" *(Ps. 32, 17).* Nu zice: Partea mea constă în cirezile de vite, de asini şi de oi, dacă nu cumva acestea se numără între cirezile care-şi cunosc stăpînul. Şi în el vrea să-şi aibă tovarăş asina care n-a fugit de ieslea lui Hristos *(Isaia 1, 3).* Partea îi este şi Acel miel care a fost dus la junghiere, şi Acea oaie „fără glas înaintea celor ce o tund, care n-a deschis gura Sa" *(Isaia 50, 7),* în umilinţa Căreia a fost înălţată judecata. Bine zice: Înaintea celor ce o tund, fiindcă aceea n-a fost crucea Sa: Cel ce Şi-a lăsat trupul n-a pierdut dumnezeirea. *94.* Nu oricine zice, aşadar, „Partea mea este Domnul". Nu zice aşa avarul, fiindcă vine avariţia şi-i zice: Partea mea eşti, eu te-am avut supus, mie mi-ai slujit, mie mi te-ai vîndut în acel aur, mie mi te-ai socotit în stăpînire. Desfrînatul nu zice: Partea mea e Hristos, fiindcă vine desfrînarea şi-i zice: Partea mea eşti, eu te-am eliberat pentru mine la acel ospăţ şi te-am prins în acele mreje, eu te stăpînesc cu zapis, după cuvintele gurii tale. Oare uiţi că a fost mai scump preţul mesei decît al vieţii tale? Te birui după propria ta judecată. Tăgăduieşte, dacă poţi, dar nu poţi tăgădui. Nimic nu ţi-ai lăsat pentru viaţă, totul l-ai cheltuit pentru masă. Adulterul nu poate zice: Partea mea este Domnul, fiindcă vine pofta şi-i zice: Eu sînt partea ta, mie mi te-ai dăruit în dragostea cu acea Biserică, în legile şi în drepturile mele ai petrecut acea noapte cu femei de vînzare. Trădătorul nu zice: Partea mea e Hristos, fiindcă îndată năvăleşte împotriva lui ticăloşia răului şi-i zice: Te înşală, Doamne Iisuse, ăsta este al meu. *95.* Avem ca exemplu pe Iuda: cînd acesta a cerut pîinea de la Hristos, a intrat în

inima lui diavolul *(Ioan 13, 2)*, cerîndu-şi stăpînirea sa, păstrîndu-şi dreptul asupra părţii sale şi zicînd: Ăsta nu e al Tău, ci al meu, al meu este slujitorul, al Tău trădătorul; sigur ăsta este al meu. Stă la masă cu Tine, dar îmi slujeşte mie, mănîncă cu Tine, dar se hrăneşte cu mine, a primit pîine de la Tine şi bani de la mine. Bea cu Tine şi mie mi-a vîndut sîngele Tău. Cît de adevărat vorbeşte, a dovedit. Hristos S-a îndepărtat de el, Iuda însuşi L-a părăsit pe Iisus şi l-a urmat pe diavol. *96.* Cît de mulţi stăpîni are cel ce a fugit de unul singur! Dar noi să nu fugim. Cine să fugă de Cel pe Care-L urmează cei legaţi în lanţuri, dar în lanţuri de bunăvoie, care dezleagă, nu leagă, în care lanţuri cei legaţi se preamăresc zicînd: „Pavel, întemniţatul Lui Iisus Hristos şi Timotei" *(Filimon 1)*. Mai mare slavă este să fim întemniţaţi Acestuia, decît să fim liberi pentru alţii. Cine să fugă, aşadar, de pace? Cine să fugă de mîntuire? Cine să fugă de milostivire? Cine să fugă de răscumpărare? *97.* Vedeţi, fiilor, cum au scăpat cei ce au urmat acestea, cum lucrează cei morţi? Ne minunăm de lauda acelor virtuţi a căror putere vrem s-o dobîndim. Şi pe cele pe care le predicăm altora trebuie să le recunoaştem la noi în tăcere. Nimic nu dobîndeşte laudă uşor şi fără osteneală: „Împărăţia cerurilor se ia prin stăruinţă şi cei care se silesc pun mîna pe ea" *(Matei 11, 12)*. Părinţii care se grăbeau mîncau mielul. Credinţa e grăbită, supunerea este iute, nădejdea este fără zăbavă. Acestora nu le plac nehotărîrile sufleteşti, ci trecerea de la nelucrarea fără roadă la roada ostenelilor. De ce amîi pentru ziua de mîine? Poţi să lucrezi şi azi: Fiindcă s-ar putea s-o pierzi pe cea de azi şi pe cea de mîine să n-o mai apuci. Nici pierderea unei singure ore nu însemnează o pagubă mică; şi o singură oră este o parte din viaţă. *98.* Sînt tineri care vor să ajungă repede la bătrîneţe, ca să nu se supună prea mult timp voinţei bătrînilor. Sînt şi bătrîni care ar vrea, dacă ar putea, să se întoarcă la tinereţe. Nu-i aprob nici pe unii, nici pe ceilalţi. Fiindcă tinerii, nemulţumiţi şi dezgustaţi de prezent, caută să-şi schimbe viaţa, iar bătrînii să şi-o prelungească; tineretul poate îmbătrîni prin obiceiuri, iar bătrîneţea poate trăi prin lucrări. Nimic n-aduce mai mult îndreptarea obiceiurilor decît disciplina. Cu cît mai mult, aşadar, se cade ca noi să ne ridicăm nădejdea spre împărăţia Lui Dumnezeu, unde va fi schimbarea harului, nu a vîrstei? *99.* Nu cu şederea, nu cu somnul se cîştigă ceva. Dormind nu facem nimic, şezînd nu dobîndim nimic, ba dimpotrivă pierdem. Trîndăvind Esau şi-a pierdut întîietatea binecuvîntării *(Fac. 27, 35)*, fiindcă i-a fost mai plăcut să primească mîncarea decît s-o caute. Iacov muncind a găsit har la amîndoi părinţii. *100.* Dar Iacob, deşi era mai presus de fratele său în virtute şi har, şi-a atras mînia acestuia, care era supărat că fratele său mai tînăr a fost pus mai presus de el. De aceea este scris: „Lăsaţi loc mîniei" *(Rom. 12, 19)*, ca nu cumva mînia fratelui să te atragă şi pe tine în păcat cînd vrei să te împotriveşti sau te răzbuni. Poţi îndepărta greşeala şi de la el şi de la tine dacă socoţi că trebuie să te laşi tu mai mic. Să imiţi pe patriarhul care s-a dus departe, ascultînd de sfatul mamei sale

(Fac. 27, 43). Care mamă? Rebeca, de bună seamă, adică răbdarea. Căci al cui putea fi acest sfat dacă nu al răbdării? Mama își iubea fiul și de aceea a socotit că e mai bine să-l îndepărteze de ea decît de Dumnezeu. Buna mamă ținea la amîndoi, dar totuși i-a dat celui mai mare binecuvîntarea pe care putea s-o păstreze. Căci nu a pus pe un fiu înaintea celuilalt fiu, ci pe cel harnic înaintea celui leneș, pe cel credincios înaintea celui necredincios. Dar iubindu-l pe fiul cel mai mic nu l-a disprețuit pe cel mare, ca să nu săvîrșească o nelegiuire. *101*. Astfel, fiindcă din pricina credinței, nu a necredinței, era trimis departe de părinți, vorbea cu Dumnezeu, sporea în avere, copii, har. Și nu s-a semețit cu acestea, deși fratele îl dușmănea, ci cu smerenie l-a iubit pe cel pe care-l știa frate, cu toată mînia, nebunia și furia lui. Și de aceea l-a iubit de șapte ori, după numărul iertărilor, fiindcă nu iubea pe un om, ci pe cel pe care-L prevedea în duh că ar veni cu trup omenesc să ridice păcatele lumii *(Ioan 1, 29)*. Din răspunsul lui Petru ți se dezvăluie această taină prin cuvintele: „Dacă va greși fratele meu împotriva mea de cîte ori să-i iert? Oare pînă de șapte ori?" *(Matei 18, 21)*. Vezi că iertarea păcatelor este chipul acelei mari sîmbete, al acelui har de liniște veșnică; și de aceea se iartă prin contemplație. *102*. Dar ce vrea să spună faptul că și-a rînduit și soțiile și fiii și pe toți ai săi și i-a învățat ca și ei să se închine pînă la pămînt? *(Fac. 33, 5–6)*. De bună seamă nu că pămîntul este o stihie care adesea se umple de sînge, care este un atelier de crime, sau care de multe ori îngrozește prin ținuturile sale stîncoase, sau prin munți prăpăstioși, sau prin cîmpii pustii și sterpe, ci ca un trup care ne va fi spre pază. Și poate aceasta este taina pe care ți-a arătat-o Domnul zicînd: „Nu de șapte ori, ci de șapte ori cîte șapte" *(Matei 18, 22)*. *103*. De aceea iertați-vă și voi răutățile, ca să fiți fiii lui Iacob. Nu vă pierdeți nădejdea ca Esau. Imitați pe sfîntul David care, ca un bun învățător, ne-a lăsat ce să imităm, zicînd: „În loc să mă iubească, mă cleveteau, iar eu mă rugam" *(Ps. 108, 4)*. Chiar cînd era vorbit de rău, el se ruga. Rugăciunea este o bună pavăză, care înlătură ocara, alungă cuvintele rele și adesea se întoarce chiar împotriva celor ce au vorbit rău, pentru ca ei să fie răniți cu propriile lor arme. „Ei vor blestema, zice el, și Tu vei binecuvînta" *(Ps. 108, 27)*. Trebuie dorit blestemul care dobîndește binecuvîntarea Domnului. *104*. Rămîne, preaiubiților, să vă gîndiți că Iisus a pătimit *(Evr. 13, 12)* dincolo de poarta cetății și că veți ieși din această cetate pămîntească, fiindcă al vostru este Ierusalimul cel de sus. Acolo să vă fie gîndul vieții, ca să spuneți: „Iar cetățenia noastră este în ceruri" *(Filip. 3, 20)*. De aceea Iisus a ieșit din cetate, pentru ca voi, care ieșiți din această lume, să fiți deasupra lumii. Singur Moise, care vedea pe Dumnezeu, își avea cortul în afara taberei cînd vorbea cu Dumnezeu *(Ieș. 33, 7)*. Sîngele jertfelor care se făceau pentru iertarea păcatelor era adus pe altar, iar carnea se ardea în afara taberei *(Ieș. 29, 12, 13)*. Căci nimeni așezat fiind înăuntru viciilor acestei lumi, nu scapă de păcat și sîngele jertfei nu este bine primit lui Dumnezeu dacă nu iese

din tina trupului său. *105.* Primiți cu plăcere să fiți gazde. Prin găzduire sfîntul Avraam a aflat har. Găzduind pe Domnul Sara a meritat să aibă un fiu, deşi la o înaintată bătrînețe *(Fac. 18, 3),* iar Lot a scăpat de focul prin care a pierit Sodoma. Şi tu poți primi pe îngeri, dacă le dăruieşti găzduire cînd vin. Ce să spun de Rahab, care prin acest dar şi-a aflat mîntuirea *(Isaia 2, 1 s.u.). 106.* Să vă pară rău de cei ce sînt ținuți în lanțuri, ca şi cum ați fi şi voi legați cu ei. Mîngîiați-i pe cei năpăstuiți. „Căci mai bine e să mergi în casa plînsului, decît în casa veseliei" *(Eccl. 7, 3).* În prima ai prilejul să faci un bine, în cea de-a doua îți găseşti alunecarea în viciu. De acolo nădăjduieşti răsplata, dincoace ai primit-o. Simțiți-vă în fața celor ce suferă ca şi cum voi înşivă ați suferi. *107.* Femeia să fie tovarăşă, nu roabă a bărbatului; să fie condusă, nu constrînsă. Este nevrednică de căsătorie cea vrednică de sfadă. Iar bărbatul să-şi conducă soția ca un cîrmaci, s-o cinstească fiindu-i ea tovarşă de viață, să fie amîndoi părtaşi la moştenirea harului. *108.* Mamelor, alăptați-vă copiii, iubiți-i. Rugați-vă pentru ei să fie ani mulți pe pămînt, nu în pămînt, ci pe pămînt cu toate că nimic n-are viață lungă pe acest pămînt. Chiar ceea ce este îndelungat este de fapt scurt şi repede trecător. Îndemnați-i să ia mai de grabă crucea Domnului decît să iubească această viață. *109.* Maria, Maica Domnului, stătea în fața crucii Fiului Său. M-a învățat aceasta nu altcineva decît Ioan evanghelistul *(Ioan 19, 25).* Alții au scris că pămîntul s-a cutremurat în timpul patimilor Domnului, că cerul a fost acoperit de întuneric *(Matei. 27, 45–51),* că soarele s-a ascuns şi că tîlharul, după ce s-a mărturisit cu evlavie, a fost primit în rai *(Luca 23, 42–45).* Ioan a arătat ceea ce alții n-au arătat, cum Iisus aşezat pe cruce şi-a strigat mama socotind de mai mare preț că, biruitor al chinurilor, arată mamei îndatoririle evlaviei, decît că dăruia împărăția cerească. Căci dacă este religios faptul că dă iertare tîlharului, cu mult mai plin de evlavie este faptul că mama este cinstită cu atîta dragoste de către Fiul său. „Iată, zice El, fiul Tău... Iată mama Ta" *(Ioan 19, 27).* Pe cruce Hristos făcea testament şi împărțea datoriile evlaviei între mama Sa şi ucenicul Său. Lăsa Domnul nu un testament public, ci chiar particular, şi acest testament al Său era semnat de Ioan, martor vrednic de un atît de mare ajutor al testamentului, prin care nu erau lăsați bani, ci viața veşnică, iscălit nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului Celui Viu, Care zice: „Limba Mea este trestie de scriitor ce scrie iscusit" *(Ps. 44, 2). 110.* Dar nici Maria nu era mai mică decît i se cădea, ca mamă a lui Hristos. Pe cînd Apostolii fugeau, ea stătea în fața crucii lui Hristos şi privea cu ochi pioşi rănile Fiului său, fiindcă nu privea moartea unui Fiu, ci mîntuirea lumii. Sau poate fiindcă prin moartea Fiului său ştia că va fi mîntuirea lumii şi credea că şi prin moartea ei se va adăuga ceva darului public. Dar Iisus n-avea nevoie de ajutor pentru mîntuirea tuturor, fiindcă i-a salvat pe toți fără ajutor. De aceea şi zice: „Ajuns-am ca un om neajutorat, între cei morți slobod" *(Ps. 87, 4).* A primit dragostea mamei, dar n-a căutat ajutorul altuia. 111. Imitați-o, sfinte mame, pe

cea care a dat un atît de mare exemplu de virtute prin singurul şi preaiubitul ei Fiu. Nici voi n-aveți copii mai dragi, nici Fecioara nu căuta acea mîngîiere de a putea să nască alt fiu. *112.* Porunciți servilor Domnului nu ca unora care au condiția de supuși, ci astfel încît să vă amintiți că sînt după fire cu aceeaşi soartă ca şi voi *(II Petru 1, 4)*. Iar voi, servi, slujiți stăpînilor voştri cu bunăvoință *(I Petru 2, 18)*. Fiecare trebuie să primească cu răbdare ceea ce i s-a dat la naştere; supuneți-vă nu numai stăpînilor buni, ci şi celor răi. Care este harul servirii voastre dacă serviți cu hărnicie numai celor buni? Să binemeritați chiar şi din partea celor răi. Căci şi cei liberi, dacă sînt pedepsiți de judecători pentru greşeli, n-au nici o răsplată. Răsplata este a celor ce nu greşesc. Aşadar, şi voi, privind către Iisus, dacă slujiți cu răbdare chiar unor stăpîni răi, veți avea răsplată. Şi Domnul, Care era drept, a suferit din partea celor nedrepți şi, cu minunată răbdare, S-a răstignit pe cruce pentru păcatele noastre, pentru ca acela care-L imită să-şi spele cu sîngele Lui păcatele. *113.* În încheiere, întoarceți-vă toți la Domnul Iisus. Desfătarea acestei vieți să vă fie în pacea sufletească, răbdarea morții să se însoțească în cugetul vostru cu nădejdea nemuririi, ideea învierii cu harul lui Hristos, adevărul cu simplitatea, credința cu încrederea, înfrînarea cu sfințenia, hărnicia cu cumpătarea, felul de trai cu viața măsurată, învățătura fără înfumurare, temeinicia în ştiință, credința fără amețeala ereziei. Harul Domnului Iisus Hristos să fie cu voi cu toți. Amin.

A DOUA CLASĂ

Scrisoarea a LXIV-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Mă întrebi de ce Domnul Dumnezeu a plouat cu mană poporului Său altă dată şi acum nu mai plouă. Dacă-ţi dai seama bine, plouă şi zilnic a plouat din cer mană pentru cei ce-L servesc pe El. Şi acea mană trupească se găseşte azi în mai multe locuri, dar lucrul acesta nu este atît de minunat; fiindcă a venit ceea ce este desăvîrşit. Iar desăvîrşită este pîinea din cer, întruparea din Fecioară, despre care te învaţă îndeajuns Evanghelia. Asemenea mană este cu mult mai presus decît cea dinainte. Cei ce au mîncat acea mană, adică acea pîine, au murit; iar cine o va mînca pe aceasta va trăi veşnic *(Ioan 6, 52). 2.* Dar există şi o mană duhovnicească, adică ploaia duhovnicească a înţelepciunii, care se varsă din cer pentru cei iscoditori şi care o cer; aceasta umezeşte mintile celor evlavioşi şi le îndulceşte gîturile. Aşadar, cel ce a înţeles revărsarea înţelepciunii dumnezeieşti se desfătează şi nici nu caută altă hrană, nici nu trăieşte numai cu pîine, ci cu tot cuvîntul lui Dumnezeu *(Matei 4, 4).* Cine este mai dornic să ştie întreabă ce este mai dulce decît mierea. Lui îi răspunde slujitorul Lui Dumnezeu. „Este pîinea pe care ţi-a dat-o Dumnezeu s-o mănînci" *(Ieş. 16, 15).* Şi ce este această pîine, ascultă: „Este cuvîntul pe care ţi l-a rînduit Dumnezeu" *(Ieş. 16, 16).* Aşadar, această rînduială a lui Dumnezeu, această hrană întăreşte sufletul înţeleptului, îl luminează şi-l îndulceşte, împodobindu-l cu strălucirea adevărului şi îmbiindu-l, ca şi cu un fagure de miere, cu gustul plăcut al feluritelor virtuţi şi cu cuvîntul înţelepciunii. „Cuvintele frumoase sînt un fagure de miere", aşa este scris în Pilde *(Pilde 16, 24). 3.* Dar de ce este măruntă, ascultă pricina: fiindcă este mic şi grăuntele de muştar, cu care se aseamănă împărăţia cerurilor *(Luca 12, 19).* Şi o credinţă, dacă este cît un grăunte de muştar, poate să ridice munţii şi să-i arunce în mare *(Luca 17, 6).* Împărăţia Lui Dumnezeu „este asemenea aluatului pe care luîndu-l femeia l-a ascuns în trei măsuri de făină, pînă ce s-a dospit toată" *(Luca 13, 21).* Şi Moise a luat capul vitelului de aur, l-a sfărîmat pînă l-a făcut praf şi, presărîndu-l în apă, l-a dat poporului să-l bea *(Ieş. 32, 20).* Căci se îngroşase inima lor de răutatea necredinţei, se moleşise şi pierduse subţiimea credinţei. Acea femeie care va măcina bine se va lua, iar cea care va măcina rău se va lăsa *(Matei 24, 41). 4.* Macină, aşadar, şi tu credinţa ta, ca să fii ca acel suflet care stîrneşte în sine dragostea lui Hristos şi pe care-l admiră în urcarea lui puterile cereşti. Să se urce fără pagubă, să se înalţe din această lume cu bucurie şi veselie ca ara-

cul viței de vie și ca fumul să se ridice în sus, aprinzînd miresmele învierii și ale credinței, precum găsești scris: „Cine este aceea care se ridică din pustiu ca un stîlp de fum, parcă ar arde smirnă și tămîie, parcă ar arde pulbere de miresme iscusit gătite?" *(Cînt. 3, 6). 5.* Frumos i-a exprimat finețea comparînd-o cu pulberea și amintind de miresme. Fiindcă și în cartea Ieșirii citim lucruri cu gust exprimate *(Ieș. 30, 23),* precum se spune despre acea tămîie profetică, amestec din mai multe miresme, rugăciune a sfinților care se îndreaptă spre fața lui Dumnezeu, precum zice și David: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta" *(Ps. 140, 2).* Și grecul a zis: „Să se înalțe rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta". Și în Apocalipsa lui Ioan citim că: „A stat îngerul înaintea altarului, avînd cădelniță de aur și i s-a dat lui tămîie multă, ca s-o aducă împreună cu rugăciunile tuturor sfinților. Și fumul tămîiei s-a suit din mîna îngerului înaintea Lui Dumnezeu împreună cu rugăciunile sfinților" *(Apoc. 8, 3–4). 6.* Este frumos spus și despre sînul și despre pîntecele acelui suflet care se înalță la Hristos. Și de aceea este lăudat prin cuvintele logodnicului care zice: „Sînul tău e cupă rotunjită, pururea de vin tămîios plină; pîntecele tău este snop de grîu, încins frumos cu crini" *(Cînt. 7, 3).* Căci este în toată învățătura o exprimare rotunjită și o băutură duhovnicească nu lipsită de plinătate și de cunoașterea tainelor cerești. Și pîntecele sufletului este ceva tainic, ca și sînul, pîntece în care primește hrană nu numai rodnică, prin care se întăresc inimile, ci și plăcută și înmiresmată, care desfătează. Poate că asta ne-a învățat și Moise, că prin multe și pioase rugăciuni să ispășim acea nelegiuire. *7.* Și în cartea Regilor, pe cînd Domnul se arăta sfîntului Ilie, s-a auzit întîi un glas, ca o adiere ușoară, și îndată i s-a arătat Domnul *(III Regi 19, 12),* ca să cunoaștem că cele trupești sînt tari și îngroșate, iar cele duhovnicești sînt moi și subțiri, încît nu pot fi văzute cu ochii. Și de duhul înțelepciunii, care este subțire și mișcător, citim în cartea Înțelepciunii *(Înț. 7, 22),* că este în aceasta duhul înțelegerii, sfînt, unic, multiplu, subtil și mobil, care mai întîi își macină cuvintele ca să nu supere cu ceva fie prin înțeles, fie prin formă. Acelui Babilon, cînd va fi dărîmat, i se va spune: „Și huruit de mori nu se va mai auzi în tine niciodată" *(Apoc. 18, 22). 8.* Aceasta este mana cea fină, care se culegea zilnic, dar care nu se putea păstra de pe o zi pe alta. Pentru că descoperirile înțelepciunii sînt plăcute vremelnic și nu sînt atît de uimitoare cele ce se găsesc în timp, ca acelea care se revarsă din vioiciunea minții prezente, sau fiindcă dezvăluie taina viitoare, de vreme ce mana păstrată pînă la răsăritul soarelui nu mai putea să fie bună de mîncat, adică să aibă har pînă la venirea Lui Hristos. Răsărind Soarele dreptății și strălucind legămintele luminoase ale trupului și sîngelui lui Hristos, încetează cele fără de nici un preț, urmînd a fi luate de popor cele desăvîrșite. Sănătate și gîndește-te la noi, că și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXV-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

1. Mi-ai scris că, pe cînd citeai, te-ai întrebat cu mirare ce vrea să spună faptul că Moise, cînd a adus jertfa de izbăvire Domnului, jumătate din sîngele viţeilor de jertfă l-a turnat într-un vas, iar jumătate l-a împrăştiat pe jertfelnic *(Ieş. 24, 6)*. Dar nu înţeleg de ce ai îndoieli şi mă întrebi pe mine, de vreme ce ai cutreierat tot pămîntul pentru credinţă şi pentru dobîndirea cunoaşterii. Ai dat tot timpul acestei vieţi citirii de zi şi de noapte, cuprinzînd cu ageră minte cele ce se pot înţelege, ca unul care obişnuieşti să arăţi cît de departe sînt de adevăr cărţile de filosofie, că multe sînt atît de deşarte, încît opera scriitorilor a murit înaintea lor. *2.* Totuşi, fiindcă folosul cuvintelor, ca şi al banilor, este mare şi prin el se aduce cel mai mare cîştig în agoniseala de obşte a învăţăturii, nu pot să nu spun cît de minunată este această împărţire a sîngelui. Pe cît se pare, o parte arată învăţătura morală a înţelepciunii, iar o parte pe cea mistică. Partea turnată în vas este morală, iar cea vărsată pe altar este mistică, prin aceea că este vărsată în minţile omeneşti prin oarecare insuflare şi prin dar dumnezeiesc, pentru ca ele să simtă cele de cuviinţă şi să se umple de credinţă în Dumnezeu. *3.* Cei ce au vorbit despre măreţia Lui şi despre cele cereşti, fie Apostolii, fie Sfinţii Prooroci, n-au îndrăznit să vorbească decît despre cele arătate lor prin descoperire. De aceea Pavel a dat mărturie într-o scrisoare a sa că a fost răpit în rai şi că a auzit cuvintele pe care nu-i este îngăduit omului să le spună *(II Cor. 12, 4)*. Şi Ştefan a văzut cerurile deschise şi pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu *(Fapte 7, 55)*. Şi proorocul David L-a văzut şezînd *(Ps. 109, 1)*. Ce să spun despre Moise, despre care Scriptura zice că nu s-a mai ridicat în Israel profet precum Moise, care L-a cunoscut pe Dumnezeu faţă către faţă, în toate semnele şi minunile pe care le-a făcut în ţara Egiptului *(Deut. 34, 10–11)*. *4.* Aşadar, partea mistică este jertfă lui Dumnezeu, Care prin strălucirea înţelepciunii dumnezeieşti, ca Tată şi Ziditor, înflăcărează puterea sufletului şi luminează mintea. Iar înţelepciunea lui Dumnezeu este Iisus, la pieptul Căruia cădea Ioan *(Ioan 13, 25)*, ca să se arate că din acea taină de temelie a sorbit minunile dumnezeieşti ale înţelepciunii. El însuşi a scris ceea ce a ştiut despre aceasta, fiindcă se temea să pretindă şi să arate că aparţine minţii sale darul pe care-l primea. Dar şi Domnul Însuşi spunea Apostolilor deschizîndu-şi gura: „Luaţi Duh Sfînt" *(Ioan 20, 22)*. Prin aceasta a declarat că El este Cel despre Care zisese Moise: „Eu voi deschide gura ta şi te voi învăţa ce să grăieşti" *(Ieş. 4, 12)*. Aşadar, această înţelepciune dumnezeiască de nespus în cuvinte, neamestecată şi nestricată îşi varsă harul său în sufletele sfinţilor şi le descoperă cunoaşterea, ca să privească slava Lui Dumnezeu. *5.* Iar învăţătura înţelepciunii morale este aceea care se toarnă în vase şi din ele se primeşte şi se bea. Dar vasele sînt simţurile noastre. Ele sînt cei doi ochi, urechile, nările, gura şi celelalte părţi potrivit sarcinilor.

Ochii sînt pentru văz, urechile pentru auz, nările pentru miros, gura pentru gust şi aşa mai departe. În aceste vase Acel Cuvînt, în Care este începutul preoţiei şi al proorociei, toarnă părţi ale sîngelui Său, ca să însufleţească părţile necugetătoare şi să le facă cugetătoare. *6.* Apoi, cînd a dat poruncile legii şi le-a vestit poporului, Moise mai întîi a înfăţişat înţelesul chivotului, al candelabrului şi al tămîiei, şi după aceea a înjunghiat victimele de jertfă, o parte din sînge vărsîndu-l pe sfîntul jertfelnic, iar cealaltă strîngînd-o în vase *(Ieş. 25, 31 ş.u.)*. *7.* Aceasta este împărţirea înţelepciunii în mistică, adică dumnezeiască şi morală. Logosul este împărţitorul sufletelor şi al virtuţilor *(Evr. 4, 12)*. Dar Logosul este şi cuvîntul, puternic şi ascuţit, al lui Dumnezeu. El pătrunde şi trece pînă la despărţirea sufletului, deosebeşte şi desparte virtuţile. Moise, slujitorul Lui a deosebit felurile virtuţilor prin despărţirea sîngelui. *8.* Mai presus de celelalte n-a fost vestit nimic în lege, în afară de venirea Lui Hristos şi de patimile Lui. Ai grijă să fie mîntuitoare această jertfă pe Care Dumnezeu Cuvîntul a înfăţişat-o prin Sine Însuşi şi prin trupul Său. Mai întîi în Evanghelie, dar şi în lege, a propovăduit învăţătura morală, arătînd-o în răbdarea şi în faptele Sale ca în nişte vase. Astfel, turnînd în obiceiurile şi simţirile noastre o substanţă nouă, ca un fel de viaţă a înţelepciunii, prin care a întărit minţile oamenilor, le-a făcut răsadniţe ale virtuţilor şi sălaşe ale evlaviei, iar apoi, venind la jertfelnic, a vărsat sîngele jertfei Sale. *9.* Pînă la urmă, fie că primeşti aceste cuvinte ale mele, fie că vrei să-l urmezi pe Solomon, simţămîntul este la fel de evlavios. De aceea proorocul Moise a turnat sînge în vase, ca să ştii că sîngele este înţelepciunea, despre care s-a scris că a amestecat în vas vinul său, spunînd celor neînţelepţi să părăsească neînţelepciunea şi să caute înţelepciunea *(Pilde 9, 2)*. Aşadar, din vas se bea înţelepciunea, se bea învăţătura, se bea înţelegerea, se bea îndreptarea, se bea îndrumarea vieţii, se bea înfrînarea obiceiurilor şi a gîndurilor, harul evlaviei, creşterea virtuţii, izvorul belşugului. *10.* Faptul că a vărsat sînge pe altar trebuie să-l înţelegi ca o spălare a lumii, ca iertare a tuturor păcatelor. Căci a vărsat acel sînge pe altar ca o jertfă pentru ispăşirea păcatelor celor mulţi. Mielul este jertfă, dar el nu aparţine firii oarbe, ci puterii dumnezeieşti şi despre el s-a zis: „Iată mielul Lui Dumnezeu Care ridică păcatele lumii" *(Ioan 1, 29)*. Căci cu sîngele Său nu numai că i-a curăţit pe toţi de greşeli, dar le-a dăruit din puterea cea dumnezeiască. Sau ţie nu ţi se pare că Şi-a vărsat Sîngele Său Cel din a Cărui coastă a curs pe altarul pătimirii sînge şi apă *(Ioan 19, 34)*. Sănătate şi gîndeşte-te la noi cu dragoste de părinte, aşa cum faci.

Scrisoarea a LXVI-a

AMBROZIE CĂTRE ROMULUS

1. Fără îndoială că de aceea s-au născocit scrisorile, pentru ca să putem vorbi cu cei care sînt departe de noi. Dar folosirea lor este cu mult mai frumoasă şi mai pilduitoare dacă astfel de convorbiri, dese şi plăcute, au loc între

părinți și copii. Pe această cale chipul celor despărțiți trupește parcă este de față. Prin scrisori dragostea între cei ce-și scriu crește și sporește, cum este cazul cu scrisorile dintre noi. Cu mult mai mult mi-am dat seama de dragostea ta din scrisoarea din urmă, în care ai socotit că trebuie să mă întrebi ce vrea să spună faptul că Aaron a luat aurul poporului care cerea să i se facă zei și că din acel aur a făcut un cap de vițel, sau că Moise atît de tare s-a mîniat, încît a poruncit ca fiecare să ia sabia și să ucidă pe cel din apropierea sa *(Ieș. 32, 2–4)*. *27.* Căci mare lucru este a nu îngădui să aibă cei ce sînt departe nici o pagubă nu numai a dragostei, dar nici măcar a științei și a vorbei libere. Așadar, la întrebarea pe care mi-ai pus-o îți voi răspunde ceea ce cred eu, mai degrabă din dorința de vorbă, decît de a spune ceva sigur. *2.* Pe cînd Moise a primit legea pe muntele Sinai, poporul se găsea cu preotul Aaron. Și cu toate că adesea poporul cădea în vină, totuși, cît timp s-a dat legea, n-a ieșit la iveală vreo alunecare nelegiuită. Dar cînd a tăcut cuvîntul dumnezeiesc al legii, păcatul a năvălit în mulțime, care a început să ceară să i se facă zei. Dacă a văzut așa Aaron a cerut inelele de aur ale bărbaților, ca și cerceii femeilor, le-a topit pe toate în foc și a făcut din ele un cap de vițel. *3.* Nu putem să-l iertăm pe preot, dar nici nu îndrăznim să-l osîndim. Totuși, n-a fost neînțelept că le-a luat iudeilor inelele și cerceii. Căci cei ce unelteau nelegiuirea nu puteau să aibă nici semn de credință, nici podoabe de aur. Și patriarhul Iacov a ascuns cerceii cu idolii păgînești cînd i-a îngropat în Sihem *(Fac. 35, 4)*, ca să n-asculte nimeni de superstițiile străine. Bine a zis: „Scoate-ți inelele și cerceii de aur care sînt în urechile femeilor voastre" *(Ieș. 32, 2)*, nu ca să lase cerceii bărbaților, fiindcă se știe că bărbații n-au. Cu rost s-au luat femeilor cerceii de aur, pentru ca Eva să n-audă iarăși vocea șarpelui. *4.* Și pentru că ei ascultaseră de nelegiuiri, le-a topit în foc și cerceii și chipul nelegiuirii, căci cel ce ascultă rău, de obicei își topește nelegiuirea. Dar de unde pînă unde a ieșit capul de vițel, ne învață cele ce au urmat. Anume se prevestea ceea ce a făcut Ieroboam, care mai tîrziu a introdus acest fel de nelegiuire, ca poporul evreilor să se închine la viței de aur. *(III Regi 12, 30)*; fiindcă toată necredința este asemenea înapoierii și neînțelepciunii vitelor. *5.* Izbit de josnicia acestui lucru, Moise a rupt tablele, a sfărîmat capul vițelului de aur și l-a făcut pulbere, ca să nimicească orice urmă a rătăcirii. Au fost rupte primele table, ca să apară în locul lor cele de-al doilea, care au șters rătăcirea prin predica Evangheliei. Așa a risipit Moise acea trufie egipteană și prin autoritatea legii veșnice s-a plecat creștinul celor semeți. De aceea și zice David: „Și va sfărîma Domnul cedrii Libanului și-i va micșora ca pe un vițel din Liban *(Ps. 28, 5–6)*. *6.* Astfel a înghițit poporul toată necredința și trufia, ca să nu-l înghită neevlavia și cutezanța. Căci este mai bine ca fiecare să-și biruie trupul și viciile, ca să nu se zică despre el că l-a luat moartea cea biruitoare *(Isaia 25, 8)*, ci mai degrabă să se zică: „Moartea a fost înghițită de biruință. Unde îți este, moarte, boldul tău?"

(I Cor. 15, 54–55). Şi despre Domnul s-a zis: „Din pîrîu pe cale va bea" *(Ps. 109, 7),* fiindcă a băut oţet, ca să înghită ispitele tuturor. *7.* Iar că a poruncit să se ucidă între ei cei apropiaţi, părinţi şi copii, fraţi şi fraţi, acesta este un învăţămînt limpede că trebuie pusă religia mai presus de trebuinţă, credinţa mai presus de rudenie. Adevărata credinţă este aceea care pune cele dumnezeieşti mai presus de cele omeneşti, cele veşnice mai presus de cele vremelnice. De aceea însuşi Moise a zis către fiii lui Levi: „Cine este pregătit pentru Domnul să vină la mine. Şi le-a zis: Încingeţi-vă fiecare din voi sabia la şold şi străpungeţi tot ce întîlniţi" *(Ieş. 32, 27),* pentru ca din respectul şi din dragostea faţă de Dumnezeu să piară tot simţămîntul trebuinţei. Se scrie că au fost ucişi trei mii de oameni şi nu ne speriem de număr, deoarece este mai bine să scape cei mulţi prin pieirea unui mic număr, decît să fie ucişi toţi din răzbunare. Căci nimic nu pare aspru pentru răzbunarea injuriei cereşti. *8.* Pentru această sarcină sînt alese sfintele servicii ale leviţilor, a căror parte este Dumnezeu. Nu ştiu să cruţe pe ai lor cei ce nu cunosc nimic al lor, fiindcă pentru cei sfinţi Dumnezeu este toate. Este adevărat răzbunător şi pedepsitor şi acel levit care-şi nimiceşte trupul ca să salveze duhul, cum era acela care zice: „Îmi chinuiesc trupul şi-l supun robiei" *(I Cor. 9, 27).* Dar ce este mai apropiat sufletului decît trupul? Ce este mai apropiat trupului decît patimile? Pe acestea levitul cel bun le ucide cu sabia duhovnicească, adică cu cuvîntul lui Dumnezeu, Care este de două ori mai ascuţit şi mai puternic *(Evr. 4, 12). 9.* Există şi sabia Duhului, care pătrunde prin suflet, precum s-a zis către Moise: „Şi prin însuşi sufletul tău va trece sabie" *(Luca 2, 35),* ca să se descopere gîndurile din multe inimi. Oare nu este unit trupul cu sufletul printr-o tovărăşie oarecum frăţească? Oare nu este şi graiul rudă şi apropiat minţii noastre? Aşadar, cînd ne înfrînăm graiul ca să nu cădem în păcatul flecărelii, rupem dreptul de naştere şi dezlegăm lanţul rudeniei frăţeşti. Şi sufletul îşi desface partea sa necugetătoare, ca şi înrudită cu puterea cugetătoare. *10.* Aşa deci a învăţat Moise poporul să se ridice împotriva celor apropiaţi, prin care să fie rechemată credinţa şi să fie reţinută virtutea, ca să se despartă de noi tot ceea ce nu este virtute, tot ceea ce este amestecat cu greşeala şi înlănţuit de vicii. Prin această îndrumare a poporului Moise a reuşit nu numai să potolească mînia dumnezeiească şi să îndepărteze ocara, dar şi să aducă harul. *11.* La cererea ta am arătat ceea ce gîndesc după puterea mea de înţelegere. Dacă ai ceva mai bun de spus, împărtăşeşte-mi şi mie, pentru ca de la tine şi de la mine să spunem ce trebuie mai degrabă ales şi urmat. Sănătate şi iubeşte-ne ca un fiu, fiindcă şi noi te iubim.

Scrisoarea a LXVII-a

AMBROZIE CĂTRE SIMPLICIANUS, SĂNĂTATE!

1. Cît este de însemnat fiecare prin darul său trebuie să ne fie pildă textul a cărui citire pe drept te-a mişcat şi care spune că Moise L-a văzut pe Dumnezeu fiind mai aproape de El ca nimeni altul *(Num. 12, 8)* şi că nu s-a mai ridicat în Israel un prooroc, care să vadă pe Dumnezeu faţă către faţă, ca Moise *(Deut. 34, 10),* care neîntrerupt, patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, a fost cu Domnul cînd a primit legea pe munte *(Deut. 34, 28).* Îţi spun că el, căruia Dumnezeu îi dădea cuvintele pe care să le grăiască *(Ieş. 4, 12),* a aprobat mai degrabă chibzuinţa fratelui său Aaron, decît pe a sa. Ne întrebăm: a fost cineva dintre oameni mai înţelept şi mai învăţat decît Moise? Iar pe de altă parte, precum citim, însuşi Aaron împreună cu Mariam după aceea a greşit cu privire la persoana etiopiencei *(Num. 12, 1). 2.* Dar ascultă cu atenţie unde era mai presus Moise prin ştiinţă, iar Aaron prin chibzuinţă. Moise este marele prooroc, care a zis despre Hristos: „Pe Acela să-L ascultaţi ca şi pe mine" *(Deut. 18, 15).* Şi despre el, Domnul spunea: „Dacă nu ascultă de Moise şi de prooroci, nu vor crede nici dacă ar învia cineva din morţi" *(Luca 16, 21).* În lucrarea proorociei Moise este pus mai presus ca prooroc; iar unde este lucrarea, sarcina şi slujba preoţiei, este pus mai presus, ca preot, Aaron. Să ne ocupăm însă de textul însuşi, unde se spun acestea. 3. Era jertfit un ţap pentru păcat şi adus ca ardere de tot. L-a căutat după aceea Moise şi fusese ars. „Şi s-a supărat Moise pe Eleazar şi pe Itamar, fiii lui Aaron, care mai rămăseseră, zicînd: De ce n-aţi mîncat jertfa pentru păcat în locul cel sfînt? Că aceasta este sfinţenia mare şi vă e dată vouă ca să ridicaţi păcatele obştii şi voi trebuie s-o mîncaţi în locul cel sfînt, cum vi s-a poruncit *(Lev. 10, 18).* Dar cînd l-a văzut Aaron supărat, i-a răspuns liniştit: Iată, astăzi şi-au adus ei jertfa lor pentru păcat şi arderea lor de tot înaintea Domnului, şi după cele ce mi s-au întîmplat, de aş fi mîncat astăzi jertfa pentru păcat, oare ar fi fost aceasta plăcut Domnului? Şi a auzit Moise şi le-a socotit răspunsul îndreptăţit *(Lev. 19, 20).* Să vedem ce înseamnă aceasta. *4.* Numai Dumnezeu nu greşeşte în nici un chip. Înţeleptul îşi îndreaptă greşeala şi se căieşte pentru păcatele sale, ceea ce este totuşi greu în această viaţă omenească. Ce este mai rar decît să găseşti un bărbat care să se dojenească pe sine însuşi şi să-şi osîndească faptele sale? Rară este recunoaşterea păcatului, rară pocăinţa, rară chiar folosirea acestui cuvînt la oameni. Căci se împotriveşte firea, se împotriveşte ruşinea. Firea, fiindcă toţi sînt sub păcat şi cine poartă un trup este supus greşelii. Nevinovăţiei şi neprihanei i se împotrivesc firea trupului şi momelile veacului. Se împotriveşte şi ruşinea, fiindcă oricine se ruşinează să-şi mărturisească vinovăţia, cît timp cugetă mai mult la cele prezente, decît la cele viitoare. *5.* Se ostenea Moise să găsească un suflet fără păcat,

suflet care să-şi dezbrace rămăşiţele rătăcirii şi, gol, să plece fără să-i fie ruşine de sine. Dar n-a găsit, fiindcă repede i-a luat-o înainte pornirea cea necugetătoare. O oarecare flacără a pornirilor foarte repezi încălzeşte sufletul şi-i arde nevinovăţia. Atîrnă mai greu cele prezente faţă de cele viitoare, cele nestăpînite faţă de cele cu măsură, cele multe faţă de cele bune, cele plăcute faţă de cele serioase. Atîrnă mai greu trîndăvia faţă de bărbăţie, veselia faţă de tristeţe, momeala faţă de împotrivire, graba faţă de cumpănire. Se mişcă repede nedreptatea care dă prilejuri de a face rău. Fiindcă „repezi sînt picioarele ei să verse sînge" *(Ps. 13, 3)*. Virtutea este în schimb cu totul domoală şi zăbovitoare, mai dinainte judecă şi priveşte ce trebuie să se întîmple. Ea este mintea cea bună, care-şi cercetează planurile şi mai întîi vede ce ete frumos şi cinstit, pe cînd nedreptatea pune fapta înaintea cugetării. Iar căinţa este leneşă şi ruşinoasă, apăsată, ţinută în loc de ruşinea celor prezente. Luînd aminte numai la cele viitoare, a căror nădejde, ca şi roada, este tîrzie, lucrarea ei e fără grabă. *6.* Între aceste hotare ale nădejdii şi virtuţii aleargă repede nerușinarea, iar căinţa în faţa celor prezente dispare. Simţămîntul ei se duce şi gîndul la ea se risipeşte. O caută lumina şi n-o găseşte. Se mistuie în flacăra şi în fumul nedreptăţii şi este pusă în mişcare puterea legii. Moise spune că jertfa pentru păcat ar fi trebuit să fie mîncată de preoţi în locul cel mai sfînt şi-i mustră ca pe nişte nepăsători. Aaron i-a răspuns că judecata preoţească trebuie să fie prevăzătoare şi această sarcină să nu se săvîrşească uşor, cu vreun gînd rău, pentru ca să nu se facă o greşeală mai mare decît cea dintîi. Căci fie untdelemnul, fie vinul se strică şi se degradează uşor într-un vas murdar. *7.* Dar cum putea să fie ars păcatul unde focul era străin şi aceasta sub privirea lui Dumnezeu, Căruia şi cele ascunse Îi sînt cunoscute? Oare poate să-I placă Lui Dumnezeu cineva care, pînă aici trăind în nedreptăţi şi ţinînd răutatea închisă în inimă, spune că el face pocăinţă? Acesta este asemenea unui bolnav care se preface că e sănătos, dar care de fapt şi mai tare se îmbolnăveşte. Fiindcă nu-i foloseşte la nimic prefăcătoria sănătăţii, de vreme ce vorbirea stinsă şi puterile slăbite îl dau de gol. *8.* Foc străin este pofta, foc străin este orice aprindere a dorinţei nedrepte, foc străin este orice arşiţă a lăcomiei. Nimeni nu e numai murdărit, ci şi ars de acest foc. Căci dacă aduce cineva foc străin în faţa lui Dumnezeu, îl înghite focul cel ceresc, cum s-a întîmplat cu Abiud şi Nadad, pe care i-a mistuit focul ceresc deopotrivă cu cele ce fuseseră aduse la sfîntul jertfelnic pentru păcat. Aşadar cine vrea să se curăţe de păcatul său să se îndepărteze de focul cel străin. Să se încredinţeze numai acelui foc care arde greşeala, nu omul. *9.* Ce este acest foc, ascultă-l pe cel ce spune că „Iisus botează cu Duhul Sfînt şi cu foc" *(Matei 3, 11)*. Acesta este focul care a vindecat pe femeia cu scurgere de sînge de doisprezece ani *(Matei 9, 20)*. Acesta este cel ce a ridicat păcatul lui Zaheu, care zicea că jumătate din avutul său îl dă săracilor şi că, dacă a răpit cuiva ceva, va întoarce împătrit *(Luca 19, 8)*. Acesta este focul care

a şters vina tîlharului, căci foc mistuitor este Cel ce i-a zis: „Astăzi vei fi cu mine în rai" *(Luca 23, 43)*. Pe aceia i-a însănătoşit, la care a aflat mărturisire simplă şi curată, fără răutate şi fără viclenie. *10.* Iuda n-a putut ajunge la izbăvire de vreme ce zicea: „Am greşit vînzînd sînge nevinovat" *(Matei 27, 4)*, fiindcă avea aprins în sufletul său foc străin, ale cărui flăcări l-au dus la spînzurătoare. A fost nevrednic de izbăvire, fiindcă nu s-a întors cu plînset înăuntrul minţii lui şi nu s-a pocăit cu inimă curată. Şi Domnul Iisus este atît de milos încît i-ar fi dăruit iertarea, dacă ar fi cerut mila lui Hristos. *11.* Preoţii nu ridică o asemenea greşeală şi nici păcatul celui ce se pocăieşte cu vicleşug, păstrînd în taină dorinţa de a greşi. Ei nu pot sta la masă cu cel ce pe dinăuntru este plin de şiretenie şi de urme ale muşcăturilor de şarpe. Hrana preotului stă în iertarea păcatelor. De aceea zice Hristos, Cel dintîi dintre preoţi: „Mîncarea Mea este să fac voia Tatălui Meu Care este în ceruri" *(Ioan 4, 34)*. Care este voia lui Dumnezeu, deci nu cea din cuvintele: „Dacă te vei întoarce şi vei plînge, atunci te vei mîntui" *(Isaia 30, 15)?* În vicleşug deci nu este nici o hrană. Căci nu simte plăcerea mîncării cel în care nu există o conştiinţă curată şi cinstită. Amărăciunea vicleniei răpeşte plăcerea ospăţului, conştiinţa răului neîngăduind căinţei să întărească sufletul şi să-l facă ascultător. *12.* De aceea un astfel de simţămînt, o astfel de cerere, o astfel de pocăinţă nu le este preoţilor nici spre folosinţă, nici spre plăcere. Pe bună dreptate acel ţap adus ca ardere de tot *(Lev. 16, 27)* pentru păcat, nefiind animal curat a fost ars, fiindcă la jertfa lui a fost descoperit foc străin. Nu este plăcută lui Dumnezeu şi primită jertfa, nu este plăcută decît dacă a fost dovedită încercată în bogăţiile cinstei şi ale adevărului. *13.* De aceea şi în alt loc vei citi despre doi ţapi (Lev. 16, 7): unul sortit Domnului şi celălalt pentru ispăşire. Acela asupra căruia a căzut sorţul Domnului a fost luat şi adus jertfă pentru păcat *(Lev. 16, 9)*, iar cel cu sorţul ispăşirii a fost lăsat în pustie, ca să ia cu sine nedreptăţile poporului sau ale vreunui păcătos *(Lev. 16, 10)*. Precum deci în cîmp vor fi doi şi dintre ei unul se va lua, iar celălat se va lăsa *(Matei 24, 40)*, tot aşa sînt doi ţapi, unul care se foloseşte pentru jertfă, iar celălat, care este lăsat în pustie. Acesta nu este de nici un folos pentru fiii preoţilor, nici pentru mîncare acasă, nici pentru servit la ospăţ. Căci după cum dintre cele de hrană, ceea ce este bun se mănîncă, iar ceea ce e nefolositor sau rău se aruncă, la fel zicem că sînt bune lucrările de ospăţ, fiindcă sînt pentru mîncare. *14.* Nu-i va plăcea, aşadar, Domnului dacă va mînca un preot jertfa în care există înşelăciunea tîrguielii şi nu cinstea mărturisirii adevărate. De aceea trebuie lăsat acest ţap în pustie, unde au rătăcit părinţii noştri. Au rătăcit şi n-au putut ajunge în ţara învierii, pierind de pe pămînt amintirea lor. În sfîrşit, ascultă care sînt lucrurile de mîncare: „Zilele de odihnă a pămîntului vor fi pentru voi hrana" *(Lev. 25, 6)*. Ospăţ întăritor este liniştea întru Domnul, care aduce pacea sufletului. De aceea şi noi să ne găsim liniştea în Cuvînt. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE ROMULUS

1. De vreme ce eşti la ţară, mă mir cum socoteşti că trebuie să mă întrebi de ce a zis Dumnezeu: „Îţi voi pune deasupra cer de aramă şi dedesubt pămînt de fier" *(Deut. 28, 23).* Căci însăşi înfăţişarea pămîntului şi rodnicia lui de acum poate să ne înveţe cît de mare este îndurarea văzduhului şi bunătatea cerului, cînd Dumnezeu binevoieşte să dea belşug. Dar cînd este secetă toate sînt zăvorîte, văzduhul este îngroşat, încît se socoteşte că s-a întărit cum este arama. Găsim şi în alt loc scris că în zilele lui Ilie a fost închis cerul, încît n-a plouat trei ani şi şase luni *(III Regi 17, 1). 2.* Înseamnă, aşadar, că de aramă este cerul închis, care nu dă pămîntului nici un strop de ploaie. Şi de fier este pămîntul cînd nu îngăduie nici o creştere, cînd sămînţa aruncată în el nu încolţeşte în brazda încremenită, deşi aceasta de obicei este ca sînul mamei pentru semănături. S-a mai văzut ca fierul să rodească? S-a mai văzut ca arama să dea ploaie? *3.* Aşadar, sînt ameninţaţi de foamea nemiloasă cei necredincioşi, care nu ştiu să arate supunere de fii faţă de Tatăl şi Stăpînul comun al tuturor. Lipsiţi de hrana bunătăţii părinteşti, sînt ameninţaţi să le fie cerul de aramă, cu văzduhul întărit şi îngroşat ca metalul, iar ţarina de fier, nerodind nimic, pentru ca lipsa de hrană să semene între ei vrajbă. Căci foamea împinge la furt, ajungînd să se potolească pe socoteala altuia. *4.* Iar dacă răutatea locuitorilor este de aşa fel, încît mînia dumnezeiască le aduce războaie, cu adevărat de fier este pămîntul, avînd pe el semănate săgeţi în loc de seminţe, fiind fără roade, plin de nelegiuiri şi lipsit de hrană. Dar unde este belşugul? „Iată, Eu vă voi ploua pîine din cer" zice Domnul *(Ieş. 16, 4),* Sănătate şi iubeşete-ne cum te iubim şi noi.

Scrisoarea a LXIX-a

AMBROZIE CĂTRE IRENAEUS, SĂNĂTATE!

1. Ca şi un fiu, mi-ai scris că te-au întrebat unii ce vrea să spună faptul că legea îi numeşte urîciune pe cei ce se îmbracă în veşmintele celuilalt sex, fie bărbaţi, fie femei, căci scris este: „Femeia să nu poarte veşminte bărbăteşti, nici bărbatul să nu îmbrace haine femeieşti, că tot cel ce face aceasta, urîciune este înaintea Domnului *(Deut. 22, 5). 2.* La drept vorbind, ceea ce este nepotrivit vine împotriva firii însăşi. De ce vrei, omule, să nu pari ceea ce te-ai născut? De ce-ţi iei o înfăţişare străină? De ce minţi că eşti femeie, iar tu, femeie, că eşti bărbat? Firea îl îmbracă pe fiecare cu veşmintele potrivite lui. Deosebite sînt obiceiurile, deosebite sînt mişcările, chipul, mersul, puterile, deosebit este şi

glasul femeii de al bărbatului. *3.* Dar şi la celelalte neamuri de vieţuitoare alta este înfăţişarea leului, alta a leoaicii, alta este puterea, altul răgetul. Altfel sînt taurii şi altfel viţeii. La cerbi deosebirea de înfăţişare între sexe este atît de mare încît de departe poţi să spui care este cerb şi care este cerboaică. La păsări, însă, deosebirea se face mai mult după îmbrăcăminte, ca şi la oameni. Căci la ele veşmîntul firesc le arată de ce sex sînt. Păunii sînt chipeşi, păunițele nu, înfăţişaţi în chip desebit după culoarea şi frumuseţea penelor. Şi fazanii se deosebesc ca sex tot după culoarea penelor. Ce să zicem despre găini? Cît de răsunător este glasul cocoşului, un adevărat dar de noapte, pentru trezirea de care avem nevoie. Îşi schimbă acestea toate înfăţişarea? De ce dorim noi să ne-o schimbăm? *4.* A pătruns obiceiul grecesc ca femeile să poarte tunici scurte, asemenea bărbaţilor. Să zicem că ele, imitînd bărbaţi, vor să pară mai voinice, dar bărbaţii de ce să se înfăţişeze cu chip mincinos? Minciuna şi în cuvînt este josnică, cu atît mai mult în îmbrăcăminte. În temple, unde minte credinţa, minte şi firea. Acolo se socoteşte lucru sfînt ca bărbaţii să împrumute îmbrăcăminte şi gesturi femeieşti. De aceea legea zice că pentru Domnul urîciunea este orice bărbat care îmbracă veşmînt femeiesc. *5.* Dar, eu cred că legea n-a vorbit atît despre haine cît despre obiceiuri, despre deprinderile şi faptele noastre, prin care într-un fel se cade să fie femeia, şi în alt fel bărbatul. De aceea Apostolul, ca tălmăcitor al legii, spune: „Femeile voastre să tacă în biserică, căci lor nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, precum zice şi legea: Iar dacă voiesc să înveţe ceva, să întrebe acasă pe bărbaţii lor *(I Cor. 14, 34–35).* Iar către Timotei: „Femeia să se înveţe în linişte, cu toată ascultarea. Nu îngăduiesc femeii nici să înveţe pe altul, nici să stăpînească pe bărbat" *(I Tim. 2, 11–12). 6.* Cît este de urît ca un bărbat să facă treburi femeieşti! N-au decît să se opintească şi să nască, dacă poartă plete ca femeile. Şi totuşi ele poartă văl pe cap, iar ei merg la război. Pot avea pricină de iertare cei care urmează obiceiurile lor patriotice, dar să-i urmeze pe barbari, cum sînt perşii, goţii, armenii, fiindcă firea este mai mare decît patria. *7.* Ce să zicem despre alţii, care fac acest lucru din desfrînare, luîndu-şi în serviciu din cei cu părul încreţit şi cu brăţări, fiind unii cu barbă mare şi ceilalţi cu părul lung? Cu adevărat nu este păzită cinstea acolo unde nu se ţine deosebire între sexe, deşi firea ne învaţă să păstrăm aceste deosebiri, iar Apostolul zice: „Este, oare, cuviincios ca o femeie să se roage Lui Dumnezeu cu capul descoperit? Nu vă învaţă, oare, însăşi firea că pentru bărbat, dacă îşi lasă părul lung, este ocară? Iar pentru femeie, dacă-şi lasă părul lung, este cinste? Căci părul i-a fost dat ca acoperămînt *(I Cor. 11, 13–15).* Acestea să le spui la întrebările ce ţi s-au pus. Sănătate şi iubeşte-ne ca un fiu, căci şi noi ca nişte părinţi te iubim.

Scrisoarea a LXX-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Profeții au vestit adunarea neamurilor și viitoarea întemeiere a Bisericii. Totuși, fiindcă în Biserică există nu numai înălțări ale sufletelor tari, dar și alunecări ale celor slabe și iarăși întoarceri, de aceea putem strînge dovezi din cărțile profetice ca să arătăm cum sufletul sau se ține puternic și cu strălucire, fără nici o ocară, sau slăbind alunecă, sau după alunecare se ridică să-și îndrepte din nou mersul înainte. *2.* Astfel, după cum citim în Cîntarea Cîntărilor despre neîntrerupta înaintare a sufletului fericit, tot așa în Miheia, din profeția căruia am scos cîteva vorbe, putem să vedem întoarcerea celui căzut. Nu fără rost te-au mirat aceste cuvinte ale profetului: „Și tu, Betleem, casă Efrata" *(Miheia 5, 2)*. Cum poate fi casă a nebuniei acolo unde S-a născut Hristos? Căci aceasta spune numele locului, dar îl luminează tainele faptei. 3. Dar mai întîi să vedem ce înțeles are cuvîntul în Miheia. Însemnează „cel de la Dumnezeu", sau, cum găsim în altă parte: „Fiul acela, adică moștenitorul Moreșetului" *(Miheia 1, 1)*. Cine este moștenitorul, dacă nu Fiul Lui Dumnezeu, Care zice: „Toate Mi-au fost date de către Tatăl Meu" *(Matei 11, 27)*. Dar fiindcă era moștenitor, n-a voit, oare, să fie și tovarăș de moștenire? Pe drept cuvînt Acela nu este cineva din popor, ci e ales de harul Lui Dumnezeu. În El vorbește Duhul Sfînt și începe să proorocească: „În vremea domniei lui Ioatam, Ahaz și Ezechia, regi ai lui Iuda" *(Miheia 1, 1)*. În această rînduială este arătat mersul proorociei: ajungînd de la regi răi la timpurile regilor buni. *4.* Și fiindcă sufletul suferea înainte, chinuit sub regii răi, să vedem care este mersul îndreptării sale. Era abătut și slăbit, toată cetatea lui ajunsese drum de trecere pentru patimi; slăbit de desfrînare și plăceri, era terfelit și aruncat de la fața Domnului: „Era jalnic turnul lui", ridicat, precum citim în cîntecul lui Isaia *(5, 2)*, în mijlocul unei vii mănoase. Într-adevăr, turnul arată jalnic cînd vița începe să se usuce și oaia se rătăcește, dar cînd vița începe din nou să fie verde, sau oaia să se întoarcă, turnul strălucește. Căci nimic nu este mai urît decît nedreptatea, nimic mai strălucitor decît dreptatea. *5.* La acest turn este chemată înapoi oaia, cînd este chemat sufletul de la alunecare, și în acea oaie se întoarce împărăția lui Hristos, care este începutul, fiindcă El Însuși este începutul și sfîrșitul *(Apoc. 1, 8)*, sau începutul mîntuirii. Totuși, sufletul mai întîi se strică, prin aceea că a greșit rău, și i se zice: „Ce rele ai cunoscut? Oare n-ai avut rege?" *(Miheia 4, 9)*. Așa este. Aveai rege, care te conducea și te ocrotea, de aceea n-ar fi trebuit să te abați de la drumul dreptății, să părăsești căile Domnului, Care ți-a dat putința cugetării. Unde erau gîndurile tale, unde-ți era chibzuința, prin care ai fi putut să prevezi nedreptatea, să alungi răutatea prin puterea sădită în tine? De ce te-au cuprins durerile, ca pe o femeie

care naşte *(Miheia 4, 9)*, ca să dai naştere la răutăţi şi să te supui nedreptăţilor? Nici o durere nu este mai mare decît aceea care, prin sabia şi cruzimile păcatului, este o sarcină mai grea decît povara păcatului şi decît puterea nelegiuirilor. Acestea apasă sufletul, îl înconvoaie pînă la pămînt, ca să nu se mai poată ridica. Grele, fiule, prea grele sînt poverile greşelilor. Acea femeie care, precum se spune în Evanghelie, era gîrbovă şi nu-şi putea ridica privirea în sus, a putut fi vindecată numai de Hristos *(Luca 13, 11)*. *6.* Aşadar, acestui suflet i se zice: „Poartă-te bărbăteşte şi apropie-te, fiică a Sionului, ca să naşti" *(Miheia 4, 10)*. Durerile de naştere aduc suferinţa. „Suferinţa aduce răbdare, răbdarea încercarea, încercarea nădejde, iar ruşinea nu ne ruşinează în faţa veşniciei" *(Rom. 5, 3-5)*. Totodată se scoate şi se îndepărtează tot ce este potrivnic bunelor obiceiuri, pentru ca nu cumva semînţele rămase să încolţească şi să răsară din nou mlădiţele răului. *7.* Nu fără rost îi sînt date coarne şi unghii, ca să treiere toţi snopii de pe arie, ca viţelul Libanului *(Miheia 4, 13)*. Căci dacă nu sînt zdrobiţi snopii şi vînturate paiele, nu pot apărea şi nu se pot despărţi roadele. Sufletul, aşadar, să zădărnicească înaintarea patimilor şi să le strivească, pentru ca să poată arăta roadele sale chiar în holde. Cît de mari sînt împotrivirile care împiedică răsadul cel bun! Aceste piedici să fie scoase din rădăcină, ca să nu ucidă mlădiţele aducătoare de roade ale sufletului. *8.* Sfătuitorul prevăzător al sufletului ia măsuri să-l închidă în plăcerile sale, să-l mărginească în dorinţele sale, ca să nu se desfăteze în ele. Folositoare sînt îndreptările părintelui care nu cruţă varga, ca să facă sufletul fiului său supus învăţăturilor mîntuitoare *(Pilde 13, 24)*. Precum citim, varga cercetează. „Cerceta-voi cu varga fărădelegile lor" *(Ps. 88, 33)*. Cine loveşte cu varga sufletul israelit, prin îndreptarea Domnului, îl învaţă deprinderile răbdării. Nimeni nu trebuie să-şi piardă nădejdea dacă este atras de o parte şi muştruluit. Căci „cel care iubeşte pe fiul său îl bate" *(Is. Sir. 30, 1)*. Nimeni să nu fie fără încredere în acest leac. *9.* Iată, unde era casa privelişte a răutăţii, acolo este casa pîinii. Unde era cruzime, este pietate, unde erau pedepsiţi cei nevinovaţi, acolo este izbăvirea tuturor, precum este scris: „Şi tu, Betleem, casă Efrata, nu eşti cel mai mic între stăpînitorii lui Iuda, căci din tine va ieşi stăpînitor peste Israel" *(Miheia 5, 2)*. Betleem este casa pîinii, Efrata casa celui ce vede nebunie. Acesta este înţelesul celor două nume. În Betleem Maria L-a născut pe Hristos *(Luca 2, 6)*. Dar Betleem şi Efrata sînt acelaşi lucru. Astfel că Hristos s-a născut în casa nebuniei, care nu mai este casă a nebuniei, ci casa pîinii, fiindcă primeşte acea pîine care coboară din cer *(Ioan 6, 50)*. Dar Efrata este şi casa nebuniei, fiindcă acolo Irod, căutîndu-l pe Hristos, a dat ordin să fie ucişi pruncii. De aceea „Glas în Rama s-a auzit, Rahila plîngîndu-şi fiii" *(Matei 2, 18)*. *10.* Dar nimeni să nu se teamă, fiindcă acea linişte, pe care o căuta David, a fost găsită în Efrata, în locurile cu pădure *(Ps. 81, 6)*. Atunci pădurea era adunarea neamurilor. Dar după ce a crezut în Hristos, a devenit roditoare, fiindcă a primit

roada pîntecului binecuvîntat *(Luca 1, 42)*. Rahila a murit în durerile facerii *(Fac. 35, 19)*, iar logodnica acelui bătrîn vedea furia lui Irod care n-a cruțat nici pe cei mai mici de vîrstă. În Efrata a născut pe Veniamin, mai înainte ca înfățișare, mai în urmă ca minune, adică pe Pavel, care înainte de a se naște nu i-a pricinuit dureri nici mamei pe ai cărei fii îi prigonea. A murit și a fost înmormîntată acolo, pentru ca și noi, morți și înmormîntați împreună cu Hristos, să înviem în Biserică. În altă tălmăcire, Efrata însemnează fie însămînțată, fie plină de roade. *11.* Totuși, aci, adică în cartea proorocului, găsim „între cele puține" *(Miheia 5, 2)*, iar în Matei: „Și Tu, Betleeme, casă a lui Iuda, nu ești între cele mai puține" *(Matei 2, 6)*. Aici este casă Iuda, aci este casă Efrata, cu nume deosebite, dar cu același înțeles. Căci Iudeea înăuntru a văzut nebunia, iar în afară a suferit-o. Este între cele mai puține, fiindcă puțini sînt cei care intră în casa pîinii pe calea cea îngustă. Și nu este între cele mai puține, adică cele de folos, dacă n-a cunoscut pe Hristos. Nu este nici cea mai mică aceea care este casa binecuvîntării și locul de primire a harului dumnezeiesc. Dar este cea mai mică pentru cel căruia i se pare că acela care dă ceva lui Hristos vinde. Cine dorește Biserica,pe Hristos îl dorește. În fiecare dintre cei mai mici Hristos este sau hulit, sau cinstit, după ceea ce spune El Însuși „Întrucît ați făcut unuia din aceștia mai mici, Mie Mi-ați făcut" *(Matei 25, 40)*. *12.* Că Betleem este Efrata ne învață cartea Facerii, unde se spune: „Iar dacă a murit, Rahila a fost îngropată lîngă calea ce duce la Efrata, adică la Betleem" *(Fac. 35, 19)*. Lîngă cale este mormîntul sfintei Rahila, care a fost preînchipuirea Bisericii, pentru ca trecătorii să spună: „Binecuvîntarea Domnului peste voi" *(Ps. 178, 8)* și „Venind vor veni cu bucurie" *(Ps. 125, 6)*. *13.* Astfel orice suflet, care primește acea pîine coborîtă din cer, este casa pîinii, adică pîinea Lui Hristos, suflet care se hrănește în țăria pîinii cerești locuitoare în sine și care se întărește în inimă. De aceea Pavel zice: „Căci toți o singură pîine sîntem" *(I Cor. 10, 17)*. Orice suflet credincios este Betleem, precum se zice Ierusalim, care are pacea și liniștea Ierusalimului de sus, din cer. Este adevărata pîine, care, frîntă și făcută bucăți, satură pe toți. *14.* Într-un text Betleem este arătat cu înțelesul de „casa pîinii". Căci „Bet" însemnează casă și „leem" pîine. În alte texte acest înțeles, din pricina necredinței iudaice, socotim că fie s-a trecut cu vederea de către unii, ca să nu greșească, fie s-a înlăturat de către alții. *15.* Iar că Betleem este din tribul Iuda ne învață cartea Judecătorilor, care arată că acel levit și-a luat concubina din Betleemul lui Iuda, care concubină s-a supărat pe el și s-a întors în casa tatălui și în Betleemul lui Iuda *(Jud. 19)*. *16.* Astfel, Hristos a ieșit din zilele veacului. Căci pentru noi atunci începe veacul, cînd este ziua mîntuirii și cînd Israel a ieșit *(Ps. 18, 6)*, alergînd pe cale „pînă la marginile pămîntului" *(Miheia 5, 3)*. Pentru acesta a venit Hristos, a venit rodnicia, a venit nașterea, precum a venit pentru Biserică, iar aceasta a născut mai mulți fii decît cei pe care-i avea. Și a născut pe cei șapte, adică pe cei legiuiți,

liniştiţi, paşnici. Aşadar, sufletul a început să zămislească şi să se formeze în el Hristos, fiindcă a primit venirea Lui şi se hrăneşte din bogăţiile Lui, pentru ca nimic să nu-i lipsească, pentru ca şi alte suflete văzîndu-l să se întoarcă pe calea mîntuirii. *17.* „Şi va fi Lui pace" *(Miheia 5, 5),* care nu se poate dovedi decît prin încercări. Căci atunci se va socoti că are pacea şi liniştea, cînd va înlătura sau va nimici gîndurile deşarte, cînd va supune toate poftele patimilor răzvrătite, cînd vor creşte necazurile, prigoana, foamea, primejdia, sabia. Atunci „va fi pace", fiindcă în toate acestea învingem prin Acela Care ne-a iubit, şi ne încredem în El, fiindcă nici moartea, nici puterea ispitelor nu ne desparte de dragostea Lui *(Rom. 8, 38–39).* Atunci va trimite ispite ca să se dovedească cei drepţi. Şi Domnul trimite ispite cu dorinţa ca nimeni să nu primească a fi amăgit. Dar între cei mai mulţi, care sînt slabi şi învinşi de ispite, se dovedesc cei care sînt tari. *18.* Atunci pentru ei „va fi roua de la Domnul" *(Miheia 5, 7),* atunci va fi pace, atunci va fi sufletul celui drept „ca un pui de leu în turma de oi" *(Miheia 5, 8).* Nu mă îndoiesc că în acest exemplu evanghelic este vorba de Hristos. Fiindcă El Însuşi a zis: „Atunci cei drepţi vor străluci ca soarele în împărăţia Tatălui lor" *(Matei 13, 13).* Căci vor fi nimicite carele lui cele fără judecată, adică poftele şi atacurile acestui trup *(Miheia 5, 10).* Se va linişti acel „afară lupte, înăuntru temeri" *(II Cor. 7, 5).* Pretutindeni, adică şi înăuntru şi afară, va fi linişte. Şi nu va fi nimeni care să răspundă şi să se împotrivească bunăvoinţei, fiindcă prin supunerea trupului, cînd vor fi amîndouă una prin surparea peretelui despărţitor, se vor înlătura toate dezbinările *(Efes. 2, 14). 19.* Iar dacă vreun suflet slab va fi şovăit, ca acel Israel după trup, şi tulburat de prigoane se va fi depărtat cîtuşi de puţin de acea dragoste a lui Hristos, el va fi muştruluit şi certat ca necredincios, ca nerecunoscător şi neîncrezător, care liberat de deşertăciunile veacului, privind înapoi a căzut din nou în ele, cu toate că nu i s-au cerut daruri, sau jertfe de tauri, ci numai să cunoască binele, să facă dreptate. „Ţi s-a arătat, omule, zice proorocul, ceea ce este bun şi ceea ce Dumnezeu cere de la tine: dreptate, iubire şi milostivire şi să fii pregătit să mergi cu Domnul tău" *(Miheia 6, 8).* Dar fiindcă acel suflet slab nu le-a păzit pe acestea, zice Domnul: „Vai mie! Căci am ajuns ca după culesul fructelor de vară, ca după culesul viilor" *(Miheia 9, 1).* Auzind acestea proorocul, prin care vorbea Dumnezeu, zice către acel suflet: „Vai mie, suflete, că om cucernic nu mai este în ţară" *(Miheia 9, 2),* cuvinte pe care le spune şi Domnul tînguindu-se de pedepsele viitoare din pricina păcatelor şi jelindu-se pentru greşelile noastre. *20.* Auzind sufletul că nu va culege roada semănăturilor sale, că pierzînd recolta nu va găsi nici un sprijin, el va stoarce măslinele, dar nu va avea untdelemnul veseliei şi nici nu va bea vinul cel dătător de voie bună. Cunoscînd din lucrările trupului că toate acestea sînt pătate de sînge, pline de viclenie şi de înşelăciune, de evlavie prefăcută şi de toţi duşmanii care sînt în casa lui, şi că de aceea trebuie să se ferească de poftele trupului, care sînt pri-

mejdioşi duşmani ai sufletului nostru, se întoarce şi începe să nădăjduiască în Dumnezeu. Înţelegînd că adevăratul duşman al său este carnea trupului, zice către acesta: „Nu te bucura de mine, vrăjmaşa mea, căci dacă eu cad, mă scol, iar cînd stau în întuneric, Domnul este lumina mea" *(Miheia 9, 8). 21.* Văzînd că se ridică împotriva lui vreo putere care îl împiedică să urmeze o cale mai bună, şi că se ţine de ceea ce i-a fost dat spre pierirea trupului *(I Cor. 5, 5),* bîntuit de felurite rele care îi sînt judecate fie de Domnul pentru iertarea păcatelor, fie de cel nedrept şi pizmaş pentru întoarcere, se îndreaptă către sine şi pocăit îşi zice: „Îndura-voi mînia Domnului", Care îl dojeneşte că a alunecat, şi-i dă puterea de a se pocăi: „fiindcă am păcătuit", voi rezista totuşi „pînă cînd El va judeca pricina mea" *(Miheia 7, 9).* Căci, zice sufletul, dacă nu mă voi mărturisi şi nu voi achita preţul nedreptăţilor mele, nu voi putea fi iertat. Iar cînd voi fi iertat, ispăşind păcatele îndoite, „El îmi va face dreptate" *(Miheia 7, 9),* fără apărare, fiindcă hotărîrea a fost dată în chip mulţumitor: „El mă va scoate la lumină şi voi primi dreptatea Lui" *(Miheia 7, 9)* şi voi privi desfătarea Lui. Va vedea această lumină a îndreptării mele „duşmanca mea", adică răutatea diavolului „şi se va ascunde de ruşine ea, care-mi spunea: Unde este Domnul Dumnezeul tău?" *(Miheia 7, 10).* Va vedea în mine milostivirea Lui, va vedea dragostea Lui. *22.* Şi de aceea să nu-l ascultăm pe cel rău, cînd sîntem în unele potrivnicii ale veacului. Cînd avem vreo durere a trupului, cînd pierdem un copil, sau cînd avem alte necazuri, să nu-l ascultăm pe cel ce zice: „Unde este Dumnezeul tău?". Atunci trebuie să ne ferim de ispitele lui, cînd avem vreo grea durere, fiindcă atunci Domnul ne îndepărtează durerile sufletului. *23.* Aşadar, sufletul care nu-l va asculta pe cel ce-i întinde curse, văzînd după aceea minunatele lucruri ale Lui Dumnezeu, văzîndu-se în cer, iar pe diavol tîrîndu-se pe pămînt ca şarpele, va mulţumi Lui Dumnezeu zicînd: „Cine este Dumnezeu ca Tine, Care ridici fărădelegea şi treci cu vederea păcatele?" *(Miheia 7, 18).* N-ai ţinut minte mînia Ta. Dar ai înecat în mare toate răutăţile noastre, ca pe plumbul egiptean, şi de bună voie Te-ai întors la milostivire, pe care ai arătat-o printr-un dar îndoit: iertînd păcatele şi făcîndu-le uitate, precum este scris: „Fericiţi cărora s-au iertat fărădelegile şi cărora s-au acoperit păcatele" *(Ps. 31, 1).* Cu sîngele Fiului Tău ne speli păcatele şi ne ierţi, pentru ca prin fapte bune şi prin spovedanie să ne ispăşim greşelile. Cuvintele „care ridici fărădelegile" însemnează iertare. Fiindcă le ridică în aşa fel încît să nu-şi mai aducă aminte de ele. Iar cuvintele „Şi treci cu vederea păcatele" însemnează că, mărturisindu-ne alunecările şi alungîndu-le prin roada jertfelor şi faptelor bune, păcatele noastre trec în sarcina celui ce ne împinge în greşeală şi ne înfierbîntă spre păcat. Căci ce altceva face cel ce-şi mărturiseşte vina decît să arate că a scăpat de înşelăciunea şi răutatea duhului vrăjmaş? *24.* De aceea sufletul aduce mulţumiri, fiindcă Dumnezeu îi ridică păcatele, îi trece cu vederea nedreptăţile şi le scufundă în adîncul mării.

Aceasta poate însemna şi botezul, prin care egipteanul este scufundat, iar evreul se ridică. În acest adînc al înţelepciunii şi în prisosul faptelor bune să fie acoperite păcatele acolo sus, prin belşugul de milostivire a Dumnezeului nostru, Care aducîndu-Şi aminte de făgăduinţa Sa faţă de Avraam, n-a îngăduit ca sufletul, ca moştenitor al Său, să piară. *25.* Numai aşa se întoarce sufletul. Iar tu, fiule, care din primele zile ale copilăriei eşti moştenitor al Bisericii, care te-a primit şi te păzeşte, să stărui în ceea ce ţi-ai propus, amintindu-ţi de harul lui Dumnezeu, pe care l-ai primit prin punerea mîinilor mele, pentru ca şi pe această treaptă, ca şi în sfînta slujbă, să-ţi arăţi credinţa şi destoinicia ta şi să aştepţi răsplata Domnului Iisus. Sănătate şi iubeşte-ne ca un fiu, fiindcă şi noi te iubim.

Scrisoarea a LXXI-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. În scrisoarea de mai înainte am vorbit despre acel suflet care are unele cotituri şi abateri din drumul său, ca vechiul Israel care după trup a mers şovăind, cu toate că şi el va fi izbăvit prin harul Domnului nostru Iisus Hristos, „cînd va intra tot numărul păgînilor" *(Rom. 11, 25)* şi se va forma din nou prin întoarcerea din rătăcire. În această scrisoare va fi vorba despre suflet ca fiu al Bisericii, şi vom vedea cum Domnul Iisus l-a luat asupră-Şi şi l-a format în Evanghelia Sa. *2.* L-a luat mai întîi asupră-Şi fiindcă se găsea în neorînduială, ca să-l păzească; alungat din rai *(Fac. 3, 23),* cum putea trăi sufletul fiecărui om altfel decît în neorînduială? L-a dus, aşadar, în Betleem *(Matei 2, 1).* Înseamnă înaintare a sufletului faptul că s-a urcat în casa pîinii, ca să nu cunoască nerodnicia şi foamea de credinţă. Vorbesc despre felul şi rînduiala sufletelor noastre, în care trăim şi ne mişcăm, nu despre un anumit suflet, căci nu socotesc că trebuie discutat despre însuşirea şi înfăţişarea unora, ci, aşa cum am spus, despre felul sufletelor. *3.* Purtînd grija şi conducerea sufletului nostru, Hristos s-a dus în Egipt *(Matei 2, 14),* apoi s-a întors în Iudeea. A fost în pustiu *(Matei 4, 1),* a fost în Capernaum, a fost lîngă hotarele Zabulonului, în ţinuturile mării, a trecut prin ţarini, a fost în Betfaghe, a fost în Efrem, în Betania; apoi a trecut în grădina în care S-a dat să fie prins, a pătimit pe Golgota. *4.* Toate acestea sînt drumuri ale sufletului nostru care, călit prin ele, a aflat harul Sfintei Învăţături. Căci după ce prin Adam şi Eva omul, alungat din grădina raiului, a fost surghiunit ca într-o întăritură, a început să cutreiere încoace şi încolo, purtîndu-şi paşii rătăcitori fără vreo întoarcere. Dar, cînd a venit plinirea vremii, S-a micşorat pe Sine Domnul Iisus, ca să-Şi ia asupră-Şi pe cel surghiunit şi să-l modeleze pentru harul cel de la început. Astfel, găsindu-l pe drumul întortochiat al rătăcirii, l-a chemat din nou în rai, precum aflăm din citirea Evangheliei. *5.* Ca să-l înveţe cu postul, l-a dus mai întîi în ţarini şi în pustie,

apoi în Capernaum, cu locuința la țară, nu în oraș, iar apoi lîngă hotarele Zabulonului, în jurul unor șuvoaie de noapte, adică al proorocirilor cu înțeles ascuns, ca să învețe cum să ajungă pînă la hotarele neamurilor, să se adune toți și să nu se teamă de valurile și de furtunile acestei vieți. Fiindcă Hristos are corăbii la Tars *(III Regi 10, 22)*, ale minții desigur, care să cutreiere marea și să ducă materialele evlaviei pentru clădirea templului. În astfel de corăbii călătorește Hristos și, ca un bun cîrmaci, cînd marea este liniștită, El se odihnește la pupa corăbiei, dar cînd este înfuriată potolește vînturile, ca să aducă liniște alor Săi *(Matei 8, 26)*. Trecînd și la neamuri, le liberează sufletul, care era ținut în cătușele legii, ca să nu treacă la tovărășia națiilor păgîne. *6.* A venit în Betania *(Ioan 16, 17 ș.u.)*, la locul supunerii, acolo a murit și a înviat, fiindcă atunci cînd trupul s-a supus sufletului, starea omenească nu zace ca moartă în mormîntul ei, ci învie prin harul Lui Hristos și acolo învață să se dăruiască pătimirii pentru numele Lui Hristos. Din locul supunerii, precum ne învață Ioan *(Ioan 16, 54)*, se duce în Efrem, adică la locul roadelor celor bune, iar de aici se întoarce în Betania *(Ioan 13)*, adică la supunere. Odată ce a gustat roada ascultării evlavioase, nicidecum nu refuză s-o păzească și să se încerce mai des în ea. *7.* După încercările de aici vine la Ierusalim, cu vrednicia de a fi în templul lui Dumnezeu, ca să fie sălaș în care să locuiască Hristos. Apoi, șezînd pe mînzul asinei, Domnul Iisus este primit cu mulțumire și bucurie de cei tineri *(Ioan 16, 14–18)*. *8.* Domnul propovăduiește cuvintele vieții veșnice în grădina în care S-a lăsat să fie prins, precum scrie Ioan evanghelistul *(18, 1–8)*, aceasta însemnînd că este prins sufletul nostru, sau mai degrabă starea omenească, dezlegîndu-i-se lanțurile greșelii acolo de unde fusese alungată prin Adam, fiind apoi întoarsă prin Hristos. De aceea și acelui tîlhar care s-a mărturisit îi spune: „Amin, amin îți spun ție, că astăzi vei fi cu Mine în rai" *(Luca 23, 43)*. Tîlharul zisese: „Pomenește-mă, Doamne, cînd vei veni în împărăția Ta". Hristos n-a răspuns despre împărăție, ci cu alt înțeles: „Astăzi vei fi cu Mine în rai" *(Ioan 23, 42)*, adică mai întîi trebuie recăpătat ceea ce s-a pierdut, apoi trebuie dat ceea ce trebuie adăugat, pentru ca prin rai să se ajungă la împărăție, iar nu prin împărăție în rai. *9.* Se păstrează pentru ucenici ceea ce urmează să se dea pentru osteneli și de aceea a făgăduit locuința în rai, amînînd împărăția. Astfel, cel ce chiar sub loviturile morții se întorce și-L mărturisește pe Domnul Iisus, trebuie să merite locuința raiului. Într-adevăr, cu mult înainte s-a ostenit și a luptat pentru Hristos, a cîștigat sufletele popoarelor, s-a dăruit pentru Hristos, ca să aibă drept plată pregătită împărăția lui Dumnezeu și să se bucure că i-a fost dată. De aceea îi spune lui Petru: „Îți voi da cheile împărăției cerurilor" *(Matei 16, 19)*. Cel întors de la tîlhărie dobîndește liniștea, căci, încercat prin apostolat, a primit puterea. *10.* Acesta este sufletul evanghelic, acesta este cel al neamurilor, acesta este fiul Bisericii, cu mult mai bun pornit din mers decît

din Iudeea, ridicîndu-se prin credință și prin fapte bune la Domnul Iisus și la cele înalte, așa cum și le-a luat asupră-Și Hristos pe Golgota. Acolo este mormîntul lui Adam, pentru ca pe cel mort să-l învie pe crucea Sa. Unde, așadar, este în Adam moartea tuturor, acolo este în Hristos învierea tuturor. Sănătate fiule, și iubește-ne, fiindcă și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXII-a

AMBROZIE CĂTRE CONSTANTIU

1. Mulți își pun întrebarea, nu fără însemnătate, din ce pricină tăierea împrejur era poruncită ca folositoare de către autoritatea Vechiului Testament și respinsă ca nefolositoare de către învățătura Noului Testament *(Fapte 15, 10)*, mai ales că a primit legămîntul tăierii împrejur cel dintîi Avraam *(Fac. 17, 10)*, care a văzut ziua Domnului Iisus și s-a bucurat *(Ioan 8, 56)*. Dar este limpede că au fost cuprinse în legea dumnezeiască nu cele trupești, ci cele duhovnicești, și de aceea în jertfirea mielului el a văzut de fapt pătimirea trupească a Domnului. *2.* Ce vom zice că a urmat părintele Avraam, cînd cel dintîi a introdus un obicei pe care nu-l urmează moștenirea lui? Sînt tăiați împrejur copiii, fiind expuși primejdiei de la naștere, pentru că așa este poruncit prin legămînt, pentru ca așteptarea mîntuirii să se facă în taina religiei. Ce însemnează aceasta? Pricina adevărată este ascunsă și ar fi trebuit ca taina ei ori să fie dezvăluită prin ceva văzut, ori să fie arătată printr-un semn fără primejdie. *3.* Dar de ce semnul legămîntului dumnezeiesc este dat în acea parte a trupului care este socotită rușinoasă să se vadă? Datorită cărui har Însuși Ziditorul trupului nostru a voit ca încă de la începutul vieții noastre să fie tăiată împrejur zidirea Sa, să fie rănită, însîngerată și tăiată o parte pe care a socotit-o trebuincioasă cînd a hotărît s-o rînduiască împreună cu celelalte mădulare? Sau este de prisos această parte a trupului nostru și n-ar trebui s-o aibă oamenii, fiindcă este în afara firii, sau este înăuntrul firii și n-ar trebui să fie tăiată, fiindcă a fost făcută pentru a se împlini firea. Oricum, străinii rîd de acest obicei pornit chiar de la Domnul Dumnezeul nostru. De aici, fiindcă s-a cerut acest lucru și lui Dumnezeu, cum adesea a arătat El însuși, și fiindcă mulți îndeamnă la respectul religiei sfinte, cu atît mai mult s-ar simți unii chemați de acest îndemn, dacă nu i-ar vedea pe unii dînd înapoi din pricina primejdiei și a disprețului la care-i expune tăierea împrejur. *4.* Așadar, ca să ne întoarcem la întrebarea de la început și să urmărim cu rînduială ceea ce ne-am propus, se pare că trebuie să vorbim mai întîi despre însăși calitatea tăierii împrejur. Apărarea ei trebuie să fie dublă, fiindcă dublă îi este și acuzarea: una din partea păgînilor și alta din partea celor ce se socotesc din poporul lui Dumnezeu. Mai puternică este acuzația păgînilor, care socotesc că bărbații însemnați cu tăierea împrejur

merită să fie disprețuiți și luați în derîdere. Dar cei mai înțelepți dintre aceștia aprobă tăierea împrejur, socotind că trebuie tăiați împrejur cei aleși ai lor, pentru cunoașterea și săvîrșirea tainelor religioase. *5.* Egiptenii, care-și dau osteneala în domeniul geometriei și în urmărirea mersului stelelor, îl socotesc nelegiuit pe preotul care n-are el însuși semnul tăierii împrejur. Ei spun că nici înțelepciunea cîntecelor magice, nici geometria, nici astronomia n-au putere fără semnul tăierii împrejur. De aceea, ca să dea lucrului lor putere de izbîndă, ei sînt de părere că săvîrșirea tăierii împrejur trebuie sărbătorită de preoți cu jocuri și lupte. *6.* Găsim în istoria celor vechi că nu numai egiptenii, ci și unii dintre arabi, etiopieni și fenicieni, au folosit tăierea împrejur față de ai lor. Ei socotesc că au motiv de a păstra ritualul, fiindcă, spun ei, pornind de la începuturile trupului și sîngelui, prin jertfirea unei părți neînsemnate a trupului, trebuiesc distruse cursele pe care demonii le întind împotriva neamului omenesc. Duhurile rele se împotrivesc mîntuirii oricărui om și socotesc că osteneala lor este împiedicată de legea sau de sfințenia tăierii împrejur. În trecut însuși mai marele demonilor a fost de părere să pună capăt uneltirilor lui, cînd a observat că nu poate face rău Celui Care a fost inițiat în cele religioase prin semnul sfintei tăieri împrejur, sau care părea că măcar în această sarcină Se supune legii dumnezeiești. *7.* Cel ce cîntărește cu atenție slujba fiecărui mădular își va putea da seama că nu este fără rost această părticică de mădular și va înțelege nu numai de ce este tăiat împrejur pruncul, dar și de ce se săvîrșește această lucrare în ziua a opta *(Fac. 17, 12),* cînd începe mama lui să fie cu sînge curat, pînă în ziua a opta socotindu-se cu sînge necurat. Acestea sînt spuse față de cei ce nu sînt întovărășiți cu noi prin credință și de aceea discuția cu ei este tot atît de grea ca și cu ai noștri care se împotrivesc. *8.* Cei ce cred în Domnul Iisus pot să-și aibă un astfel de răspuns, pe care n-au voit să li-l dăm, de vreme ce discutăm despre părerile păgînilor. Căci dacă am fost răscumpărați nu cu aur și argint, care sînt stricăcioase, ci cu scumpul sînge al Domnului nostru Iisus Hristos *(I Petru 1, 18–19),* cine făcea vînzare dacă nu acela care avea robia noastră cumpărată cu banii păcatului? Fără îndoială, cerea preț ca să scape de robie pe cei care-i ținea sub stăpînire. Iar prețul liberării noastre era sîngele Domnului Iisus, fiindcă neapărat trebuia achitat celui căruia eram vînduți prin păcatele noastre. *9.* Așadar, pînă să fie achitat acest preț prin sîngele Domnului pentru liberarea tuturor, a fost nevoie de sîngele fiecăruia din cei ce prin lege și prin obicei ritual urmau învățăturile religiei sfinte. Dar fiindcă prețul pentru toți a fost achitat, după ce a pătimit Iisus Hristos nu mai este nevoie să se verse sînge prin tăierea împrejur a fiecăruia. Prin sîngele lui Hristos a fost împlinită tăierea împrejur a tuturora, iar pe crucea Lui am primit și am fost răstigniți toți împreună cu El, înmormîntați în mormînt cu El, sădiți în asemănarea morții Lui, încît să nu mai robim păcatului: „Cel ce a murit este liberat de păcat" *(Rom. 6, 7). 10.* Iar dacă cineva, ca Marcion și

Maniheu, socoteşte că trebuie criticată judecata lui Dumnezeu, care a dat şi legămîntul pentru împlinirea tăierii împrejur, şi legea prin care este cerută vărsarea sîngelui, atunci trebuie ca el să-L socotească vrednic de critică şi pe Domnul Iisus, Care a vărsat nu puţin, ci mult sînge pentru răscumpărarea acestei lumi şi Care ne porunceşte ca şi azi să vărsăm sîngele nostru pentru o atît de mare luptă a credinţei, zicînd: „Cine vrea să Mă urmeze, să-şi ia crucea şi să vină după Mine" *(Matei 16, 24)*. Dacă însă nu este dreaptă acuzaţia, întrucît cineva se dăruie în întregime pentru evlavie şi se curăţă prin vărsare de mult sînge, cum putem să criticăm legea care cere o picătură de sînge, de vreme ce predicăm pe Domnul Iisus, Care porunceşte vărsare de mult sînge şi moartea întregului trup? *11.* Atunci era sărbătorit semnul şi faptul tăierii împrejur ca o pecete a trupului prin care poporul lui Dumnezeu era deosebit de celelalte neamuri. Acum, însă, cel dăruit cu numele lui Hristos nu mai caută semnul trupului, fiindcă a meritat cinstea făgăduinţei dumnezeieşti. Dar ce este fără noimă, dacă în numele evlaviei părea că se pricinuieşte oarecare durere sau suferinţă, prin care să se vadă mai mult supuşenia prin aceste osteneli. E bine că de la începutul vieţii este dat semnul religiei, fiindcă îi este ruşine fiecăruia să se pună la o vîrstă mai înaintată ostenelii sau durerii pe care la o vîrstă tînără ar fi învins-o. *12.* Dar n-are nevoie nici de durere uşoară poporul creştin care, îmbrăţişînd moartea Domnului, în fiecare clipă îşi înscrie pe frunte disprețul morţii, ca unul care ştie că nu poate avea fără cruce mîntuirea Domnului. Cine foloseşte acul în luptă, după ce a fost deprins cu arme mai puternice? *13.* Cum bagă de seamă uşor fiecare, nu este serios lucru ce se spune, anume că mulţi ar fi putut să fie împinşi la supunerea faţă de ritualul sfînt, dacă n-ar fi fost împiedicaţi de teama de durere şi de priveliştea faptului. A putut speria pe unul în vîrstă ceea ce răbdau atîţia prunci fără primejdie? Să presupunem, totuşi, că unii copii ai iudeilor au murit, fiindcă n-au putut, atunci cînd au fost tăiaţi împrejur, să rabde durerea trupului şi rana pricinuită. Dar aceasta nu înspăimînta pe ceilalţi care, fiind mai trecuţi ca vîrstă, răbdau cu bărbăţie ritualul; iar pe de altă parte îl făceau mai vrednic de laudă pe cel ce se supunea poruncilor cereşti. *14.* Cei ce socotesc că o durere neînsemnată este piedică pentru îmbrăţişarea religiei, ce zic ei despre mucenicie? Dacă resping durerea tăierii împrejur, să respingă şi moartea mucenicilor, prin care religia este înălţată, nu coborîtă. Este slab motivul că durerea tăierii împrejur a adus vătămare credinţei, fiindcă durerea face credinţa mai puternică. Este mai mare harul credinţei dacă disprețuieşte cineva durerea pentru credinţă. Şi aceasta are mai mare răsplată decît cel care de aceea a voit să rabde durerea tăierii împrejur, ca să se trufească îndeplinind legea şi ca să caute laudă mai degrabă de la oameni decît de la Dumnezeu. *15.* A fost, aşadar, pe de o parte, nevoie de tăiere împrejur înainte de sosirea Celui ce tăia împrejur pe orice om, iar pe de altă parte, a trebuit să se deprindă starea omenească cum să se încreadă în ceea ce s-a desăvîrşit. Dar

dacă a fost nevoie de tăiere împrejur, în ce parte a trupului s-a cuvenit să se facă tăierea împrejur mai degrabă decît în aceea care pare unora ruşinoasă? „Pe cele care mi se par că sînt mai de necinste, pe acelea cu mai multă cinste le îmbrăcăm; şi cele mai necuviincioase ale noastre au mai multă cuviinţă" *(I Cor. 12, 23)*. De altfel, unde a trebuit mai mult să-şi amintească omul de sîngele său, decît în partea care slujeşte greşelii? *16.* Acum este timpul să răspundem celor ce spun că, dacă acea parte a trupului nostru este după fire, nu trebuie să fie tăiată, iar dacă nu este după fire nu trebuie să existe. Aceştia, fiindcă sînt atît de pricepuţi, să-mi răspundă şi mie dacă înlănţuirea omenească pe generaţii este după fire, sau împotriva firii. Căci dacă este după fire nu trebuie să se întrerupă niciodată; şi atunci cum să se mai predice înfrînarea bărbaţilor, fecioria fetelor, renunţarea văduvelor, cinstea soţiilor? Nu trebuia, aşadar, să fie încurajată rîvna de a avea urmaşi. Dar nici Creatorul firii n-a încurajat naşterea, fiindcă de la Sine, deşi era venit în trup, a dat învăţătură şi a îndemnat pe ucenici la neprihană, zicînd: „Sînt fameni care s-au făcut fameni ei înşişi, pentru împărăţia cerurilor. Cine poate înţelege să înţeleagă" *(Matei 19, 13)*. *17.* Dar dacă omul este alcătuit din trup şi suflet (este deocamdată destul să spun atît, să nu vorbesc despre duh), nu la fiecare este făcut totul după fire, ci ceea ce este după firea trupului este împotriva firii sufletului şi, de asemenea, ceea ce este după firea sufletului este împotriva firii trupului. Încît, dacă spun că este după fire ceea ce se poate vedea, însemnează că este împotrivă firii ceea ce nu se vede şi, de asemenea, dacă este după fire ceea ce nu se vede, este împotriva firii ceea ce se poate vedea. Aşadar, nimic nu este nepotrivit lui Dumnezeu în oameni, dacă se fac împotriva firii trupului unele care sînt după firea sufletului. *18.* Iar cei ce spun că ar fi crezut mai mulţi dacă n-ar fi fost tăierea împrejur, să-şi răspundă ei singuri că mai mulţi ar crede, dacă n-ar fi fost muceniciile; dar mai de vază este vitejia puţinora decît laşitatea celor mai mulţi. Şi precum au fost trimise dinainte mai multe feluri de botez, fiindcă avea să urmeze acel legămînt al botezului, unul singur adevărat în duh şi în apă, prin care se răscumpără orice om, la fel a trebuit să fie trimisă mai înainte tăierea împrejur a multora, fiindcă avea să urmeze tăierea împrejur a pătimirii Domnului, pe care Iisus a îndurat-o, ca mielul lui Dumnezeu, ca să ridice păcatele lumii *(Ioan 1, 29)*. *19.* Am scris acestea ca să arătăm că a trebuit să fie trimisă întîi tăierea împrejur, care este în afară, ca să poată şi ea părea înlăturată pe drept după venirea Domnului. Acum însă este de trebuinţă tăierea împrejur care este în ascuns, în duh, nu în litera legii. Într-un om sînt doi oameni, despre care este scris: „Dacă omul nostru din afară se trece după dorinţele greşelii, cel dinăuntru însă se înnoieşte din zi în zi" *(II Cor. 4, 16)*. Şi în alt loc: „După omul cel lăuntric mă bucur de legea lui Dumnezeu" *(Rom. 7, 22)*. Cel lăuntric este omul nostru, făcut după chipul şi asemănarea Lui Dumnezeu, *(Fac. 1, 2)*, iar cel din afară este cel făcut din ţărînă *(Fac. 2, 7)*. Astfel şi

în Facere ți-a arătat două făpturi ale omului, însemnîndu-le după omul cel creat. *20.* Aşadar, precum sînt doi oameni, la fel şi viaţa este dublă: una a omului lăuntric şi alta a celui din afară. Cele mai multe fapte ale omului lăuntric ajung la omul din afară, aşa cum neprihana omului lăuntric trece şi la neprihana trupească. Cel ce nu cunoaşte adulterul sufletului nu-l cunoaşte nici pe cel al trupului. Dar nu urmează că acela care n-a păcătuit cu trupul n-a păcătuit şi cu sufletul, precum se spune: „Oricine se uită la o femeie poftind-o, a şi săvîrşit adulter cu ea în inima lui" *(Matei 5, 28).* Căci chiar dacă nu este adulter al trupului, este totuşi unul al simţirii. Aşadar, există o tăiere împrejur a omului lăuntric; cine se taie împrejur înlătură momelile întregului trup, ca pe prepuţ, ca să fie în duh, nu în trup, şi să omoare în duh faptele trupului său. *21.* Şi aceasta este tăierea împrejur, după cum Avraam înainte era netăiat împrejur, dar după aceea a fost tăiat împrejur *(Rom. 4, 11).* Astfel, omul nostru lăuntric cînd este în trup parcă este netăiat împrejur, iar cînd nu este în trup, ci în duh, începe să fie în tăiere împrejur, nu în netăiere împrejur. Dar după cum cel ce se taie împrejur nu îndepărtează toată carnea, ci numai prepuţul, unde stricăciunea este mai adeseori, la fel cel care se taie împrejur lăuntric, îndepărtează acea carne despre care s-a scris: „Tot trupul este ca iarba şi toată mărirea lui ca floarea cîmpului. Se usucă iarba, floarea se veştejeşte, dar cuvîntul Domnului rămîne în veac"*(Isaia 40, 6–7).* Şi rămîne trupul, care va vedea mîntuirea lui Dumnezeu, precum este scris: „Şi toată făptura va vedea mîntuirea lui Dumnezeu" *(Luca 3, 6).* Care este această făptură, destupă-ţi urechile ca să înţelegi. *22.* Aşadar, astfel trebuie să fie tăierea împrejur lăuntrică, încît să n-aibă nici o asemănare cu tăierea împrejur din afară. De aceea iudeul care este lăuntric stă el însuşi mai presus de ceilalţi. El este de la Iuda, a cărui mînă s-a ridicat asupra grumazului duşmanilor săi, care culcîndu-se s-a odihnit ca un leu, şi ca puiul de leu, pe care-l laudă fraţii lui *(Fac. 49, 8–9).* Acestui Iuda nu-i va lipsi sceptrul, fiindcă vorba lui face principi ai lui, care să nu se supună ispitelor veacului, să nu fie robiţi de plăcerile acestei lumi. Şi fiindcă însuşi Iuda a venit în acest neam, de aceea cei mai mulţi care s-au născut sînt puşi mai presus de alţii, ca să se bucure de întîietatea virtuţilor. Să avem, aşadar, tăierea împrejur cea lăuntrică şi lăuntric pe iudeul care este duhovnicesc; dar duhovnicesc ca un principe, să judece toate, iar El să nu fie judecat de nimeni *(I Cor. 2, 15). 23.* A trebuit, aşadar, ca tăierea împrejur, poruncită de lege numai dintr-o parte, să înceteze după ce a venit Cel trimis să facă tăierea împrejur a oricărui om şi să împlinească tăierea împrejur a legii. Cine este Acesta, dacă nu Cel Ce a zis: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc" *(Matei 5, 19). 24.* Dacă priveşti lucrurile mai de aproape, îţi dai seama de ce a trebuit să înceteze tăierea împrejur din afară: fiindcă a venit marea mulţime a neamurilor. Căci tăierea împrejur n-a fost poruncită neamurilor, ci seminţiei lui Avraam, precum găseşti în primul legămînt: „Şi a zis Dumnezeu lui Avraam: Iar tu şi urmaşii tăi

de după tine din neam în neam să păziți legămîntul Meu. Iar legămîntul dintre Mine și tine și urmașii tăi de după tine din neam în neam, pe care trebuie să-l păziți, este acesta: toți cei de parte bărbătească ai voștri să se taie împrejur. Să vă tăiați împrejur și acesta va fi semnul legămîntului dintre Mine și voi. În neamul vostru tot pruncul de parte bărbătească, născut la voi în casă, sau cumpărat cu bani de la alt neam, care nu-i din seminția voastră, să se taie împrejur. Și legămîntul Meu va fi însemnat pe trupul vostru ca legămînt veșnic. Iar cel de parte bărbătească netăiat împrejur, care nu se va tăia împrejur în ziua a opta, sufletul acela se va stîrpi din neamul acela, căci a călcat legămîntul Meu" *(Fac. 17, 9–14)*. Precum arată Aquila, nu se recunoaște că evreul are tăierea împrejur din ziua a opta. Dar nu stă toată autoritatea în Aquila, care, ca iudeu, a trecut peste litera legămîntului și n-a arătat ziua a opta. *25.* Deocamdată ai auzit și de ziua a opta și de tăierea împrejur dată ca semn. Iar semnul este arătarea unui lucru mai mare, arătarea adevărului care va veni, și legămîntul dat lui Avraam și seminției sale, căreia i s-a zis: „În Isaac va fi seminția ta" *(Fac. 21, 12)*. Așadar, s-a poruncit să se taie împrejur iudeul, fie născut în casă, fie cumpărat cu bani de la alt neam. Nu putem lărgi această poruncă pentru cel de alt neam, sau străin, dacă nu s-a născut în casa lui Avraam, sau cumpărat cu bani, sau din seminția acestuia. Despre străini n-a spus nimic, fiindcă atunci cînd a voit să spună ceva despre ei i-a numit, precum găsești scris: „Grăit-a Domnul cu Moise și a zis: Vorbește lui Aaron, fiilor și la toată adunarea fiilor lui Israel și le zi: Dacă cineva din fiii lui Israel și din străinii care s-au așezat la voi și au adus jertfa arderii de tot" *(Lev. 22, 18)*. Așadar, unde-i cuprinde, acolo-i ține legea. Unde nu sînt arătați prin legămînt, cum pot fi cuprinși? Căci așa găsești scris: „Vorbește fiilor lui Aaron" *(Lev. 17, 2)*, cînd vorbești despre preoți. Găsești scris și cînd vorbește despre leviți. *26.* În orice caz, este limpede și după litera legii, cu toate că legea este duhovnicească, și după cele scrise despre tăierea împrejur, că popoarele păgîne n-au putut fi obligate la aceasta, dar că însăși tăierea împrejur a fost ca un semn, pînă să se facă marea mulțime a neamurilor și astfel tot Israelul să fie mîntuit, tăiat împrejur în inimă, nu într-o mică parte a unui mădular. Așadar, am și apărat, dar am și respins tăierea împrejur, care totuși la iudei există și azi. *27.* Cît despre ceea ce spun ei, că tăierea împrejur a fost spre mustrare, sau că este pentru neamuri, mai întîi n-au să respingă ei, sau să ia în derîdere ceea ce fac alți tovarăși de ai lor. Dar fie, să zicem că au avut de ce rîde; de ce să ne tulbure aceasta, cînd însăși crucea Domnului este pentru iudei sminteală, pentru greci prostie, iar pentru noi înțelepciune și virtute a lui Dumnezeu *(I Cor. 1, 23, 24)*. Domnul însuși a zis: „Dacă se va rușina cineva de Mine în fața oamenilor, Mă voi rușina și Eu de el în fața Tatălui Meu Care este în ceruri" *(Luca 9, 26)*, învățîndu-ne că nu trebuie să ne tulbure cele de care rîd oamenii, dacă sînt aduse din supunere față de lege.

Scrisoarea a LXXIII-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU

1. În citirea Apostolului de azi nu te-ai mirat fără pricină cînd ai auzit citindu-se „Legea lucrează mînie, iar unde nu este lege, nu este nici călcarea ei" *(Rom. 4, 5)*. De aici ai socotit că trebuie să te lămureşti de ce a fost dată legea, dacă nu folosea la nimic, ba încă era dăunătoare, de vreme ce stîrnea mînia şi făcea cunoscută ştirea călcării ei. *2.* După întrebarea ta este sigur că n-a fost trebuincioasă legea dată de Moise. Căci dacă oamenii ar fi putut să păzească legea firii, pe care a sădit-o Dumnezeu în inima fiecăruia, n-ar fi fost nevoie de acea lege care, scrisă pe table de piatră, mai mult a învăluit şi a înnodat slăbiciunea neamului omenesc decît a deznodat-o şi a înlăturat-o. Că există din fire legea în inimile noastre ne învaţă şi Apostolul, care a scris că adesea „şi păgînii din fire fac cele ce sînt ale legii; fiindcă, deşi n-au citit legea, au totuşi în inimile lor scrisă nevoia de lege" *(Rom. 2, 14)*. *3.* Aşadar, legea nu se scrie, ci este înnăscută şi nu se însuşeşte din citit, fiindcă este întipărită în fiecare ca un izvor firesc, din care se adapă cugetele oamenilor. A trebuit să păzim această lege de teama judecăţii viitoare şi însăşi conştiinţa noastră se arată martoră în faţa Lui Dumnezeu prin gînduri neexprimate, prin care totuşi se denunţă necinstea, se apără nevinovăţia. Această lege, pe cît lucrează în faţa lui Dumnezeu, pe atît se va arăta mai ales în ziua Judecăţii, cînd vor veni la cercetare cele ascunse ale inimii, care se socotea că stau tăinuite. Arătarea lor, a celor ascunse desigur, n-ar vătăma cu nimic dacă legea firii ar lucra în inimile oamenilor, căci este sfîntă fără şiretlic, fără înşelăciune, tovarăşă a dreptăţii, duşmană a nedreptăţii. *4.* Să întrebăm copilăria, să vedem dacă se găseşte în ea nelegiuire, lăcomie, ambiţie, vicleşug, sălbăticie, semeţie. Nu cunoaşte nimic al său, nu pretinde pentru sine nici o mărire, nu ştie dacă este mai presus de altcineva, nu înşală, nu vrea şi nici nu poate să se răzbune. Cu suflet curat şi simplu nu poate să înţeleagă ce este semeţia. *5.* Această lege a stricat-o Adam, care a voit să ia ceea ce nu primise, ca să fie ca un făcător şi întemeietor al său, pretinzîndu-şi astfel mărirea dumnezeiască. Prin nesupunere a căzut în ocară şi din semeţie a ajuns la nelegiuire. Dacă n-ar fi călcat porunca şi s-ar fi plecat încredinţărilor cereşti, prin moştenire şi-ar fi asigurat darul firii şi al nevinovăţiei înnăscute. Dar fiindcă prin neascultare şi-a stricat şi şi-a şters singur dreptul legii din fire, de aceea s-a socotit trebuincios scrisul legii, ca să aibă măcar o parte cel ce pierduse totul, cel căruia îi pierise ceea ce primise din naştere, cel puţin să cunoască legea şi s-o păzească prin învăţătură. În acelaşi timp, fiindcă i-a fost pricină a căderii trufia, care s-a născut din meritul nevinovăţiei, a trebuit să se dea acea lege ca să-l facă umilit şi plecat lui Dumnezeu. Căci fără lege nu se ştia păcatul *(Rom. 7, 7)* şi vina era mai mică unde nu exista cunoaşterea legii. De aceea şi Domnul zice: „De n-Aş fi

venit şi nu le-Aş fi spus, păcat n-ar avea; dar acum n-au cuvînt de dezvinovăţire pentru păcatul lor" *(Ioan 15, 22). 6.* S-a dat, aşadar, legea, întîi ca să nu mai fie loc pentru dezvinovăţire, să nu zică cineva: n-am ştiut că păcătuiesc, fiindcă nu era scris de ce să mă feresc, şi al doilea să-i facă pe toţi supuşi lui Dumnezeu prin cunoaşterea păcatului. Dar i-a făcut pe toţi supuşi *(Rom. 3, 19),* fiindcă a fost dată nu numai iudeilor, ci şi străinilor, adăugîndu-se dintre străini cei trecuţi la iudaism. Nu poate părea scos din socoteală cel ce a fost chemat şi a lipsit, căci pe cei care i-a chemat legea i-a şi legat. Astfel vina tuturor a adus supunere, şi supunerea a adus umilinţa, iar umilinţa ascultarea. Fiindcă trufia atrăsese vina, dimpotrivă vina a adus ascultarea. De aceea legea scrisă, care părea de prisos, s-a făcut trebuincioasă, ca să achite păcatul prin păcat. *7.* Dar ca să nu rămînă nedumerit cineva, să spună că păcatul a crescut prin lege şi să creadă că legea nu numai că n-a fost de folos, dar chiar a adus pagubă, iată că are cu ce să-şi poată îndepărta nedumerirea, fiindcă „Legea a intrat şi ea ca să se înmulţească greşeala; iar unde s-a înmulţit păcatul, a prisosit harul" *(Rom. 5, 20).* Să vedem ce înseamnă aceasta. *8.* S-a înmulţit păcatul prin lege, fiindcă prin lege a venit cunoaşterea păcatului *(Rom. 7, 7)* şi a început să-mi facă rău faptul de a şti ceea ce nu pot evita din pricina slăbiciunii mele. Este de folos să ştiu mai înainte, pentru a mă păzi; dar dacă nu mă pot păzi, ştiinţa că fac rău mă nemulţumeşte. Aşadar, deşi legea mi s-a întors împotrivă, totuşi, prin însăşi creşterea păcatului mi-a devenit folositoare, fiindcă m-am umilit. De aceea a zis şi David: „Bine este mie că m-am umilit" *(Ps. 118, 71).* Iar umilindu-mă am dezlegat lanţul greşelii de mai înainte, prin care Adam şi Eva înnodaseră tot şirul celor următoare. De aceea şi Domnul a venit ca un supus, pentru ca să dezlege laţul nesupunerii şi al înşelăciunii omeneşti. Astfel, după cum prin nesupunere a pătruns păcatul, tot aşa prin supunere păcatul a fost dezlegat. De aceea zice şi Apostolul: „Căci precum prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoşi cei mulţi, tot aşa prin ascultarea Unuia se vor face drepţi cei mulţi" *(Rom. 5, 19). 9.* Ai, aşadar, un prim răspuns că legea a fost şi de prisos, dar a devenit şi cu rost. De prisos prin aceea că n-ar fi fost necesară, dacă noi am fi putut să păstrăm acea lege a firii. Dar fiindcă n-am păstrat-o, a devenit trebuincioasă această lege venită prin Moise, ca să mă înveţe ascultarea şi să dezlege laţul neascultării lui Adam, în care laţ au intrat toţi urmaşii. Prin lege a crescut vina, dar trufia, aducătoare a vinei, a fost dezlegată şi aceasta mi-a fost de folos. Cu trufia a venit vina, dar vina a adus harul. *10.* Primeşte acum şi un alt răspuns: N-a fost de trebuinţă legea lui Moise. Ea a venit *(Rom. 5, 20),* fapt ce pare, oricum, nu o intrare rînduită, ci furişă, pentru că a intrat în locul legii fireşti. Dacă cea firească şi-ar fi păstrat locul, cea scrisă n-ar fi pătruns în nici un chip. Dar deşi acea lege după fire înlăturase înşelăciunea şi aproape că o scosese din inimile oamenilor, domnea totuşi trufia şi se răspîndise neascultarea. De aceea a venit aceasta, ca să ne

învinuie în scris şi să ne închidă gura, ca să facă toată lumea supusă lui Dumnezeu *(Rom. 3, 19)*. Dar lumea a devenit supusă prin lege, fiindcă prin prescripţia legii toţi sînt învinuiţi şi prin lucrările legii nimeni nu este iertat, adică prin lege păcatul este cunoscut, dar vina nu este slăbită; de aceea se părea că a adus vătămare legea care-i făcu-se pe toţi păcătoşi. *11.* Venind, însă, Domnul Iisus a iertat păcatul tuturor, de care nimeni nu poate să scape, şi a şters cu sîngele Său zapisul nostru *(Col. 2, 14)*. De aceea spune: Prin lege a prisosit păcatul, dar prin Iisus a prisosit şi harul *(Rom. 5, 20)*. Fiindcă după ce toată lumea a devenit supusă, a înlăturat păcatul întregii lumi, precum a dat mărturie Ioan, zicînd: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii" *(Ioan 1, 29)*. De aceea nimeni să nu se fălească cu faptele sale, fiindcă nimeni nu este iertat prin faptele sale; dimpotrivă, cel care este drept are iertare, fiindcă a fost iertat prin botez. Credinţa este, aşadar, cea care liberează prin sîngele lui Hristos, fiindcă este fericit cel căruia i se iartă păcatul şi i se acoperă fărădelegea *(Rom. 4, 7)*. Sănătate, fiule, şi iubeşte-ne, fiindcă şi noi te iubim.

Scrisoarea a LXXIV

AMBROZIE CĂTRE IRINEU

1. Ai auzit, fiule, cum s-a citit astăzi în Apostol că: „Legea ne-a fost pedagog spre Hristos, pentru ca să ne îndreptăm din credinţă" *(Gal. 3, 24)*. În aceste cuvinte este, după părerea mea, răspunsul la întrebările care de obicei i-au frămîntat pe cei mai mulţi. Sînt unii care spun: De vreme ce Dumnezeu a dat lui Moise legea, din ce pricină sînt în lege multe prevederi care prin Evanghelie sînt înlăturate? Cum se face că, acelaşi dătător al celor două legăminte, prin Evanghelie a început să nu îngăduie ceea ce îngăduia prin lege? Aşa este, de pildă, tăierea împrejur trupească: dată atunci ca semn să se păstreze adevărul tăierii împrejur duhovniceşti, de ce a fost păstrată în semnul însuşi? De ce această mare deosebire, ca tăierea împrejur să se creadă atunci evlavie, iar acum neevlavie? Ziua sîmbetei, de asemenea, trebuie să fie ţinută ca zi de odihnă după lege, astfel încît dacă ar fi adus cineva o spinare de lemne în acea zi să se socotească vinovat de moarte *(Num. 15, 35)*, pe cînd acum noi socotim aceeaşi zi îngăduită şi pentru cărat cu spinarea şi pentru alte lucrări. Sînt şi alte porunci ale legii care astăzi nu mai au putere. *2.* Să vedem, aşadar, care e pricina; căci nu fără rost a zis Apostolul că: „Legea ne-a fost pedagog spre Hristos" *(Gal. 3, 24)*. Pedagog al cui? Al celui în vîrstă, sau al tînărului? Al tînărului, sau al copilului, în orice caz al vîrstei slabe. Pedagog, după înţelesul său, este îndrumător al copiilor. Acestora, la vîrsta nedesăvîrşită, nu li se pot da învăţăminte desăvîrşite, fiindcă nu le pot înţelege. Dumnezeul legii spune prin profet: „Vă voi da legi care nu sînt bune" *(Iez. 20, 25)*, adică nu sînt desăvîr-

şite; căci ceea ce este bun este desăvîrşit. Dar tot Dumnezeu le-a păstrat pe cele mai bune pentru Evanghelie, dacă zice: „N-am venit să stric legea, ci s-o împlinesc" *(Matei 5, 7)*. *3.* Dar care este pricina acestei deosebiri, dacă nu schimbarea omenească? Ştia că poporul iudeilor este cu cerbice tare, uşor la cădere, mişel, gata să nu creadă că are urechi de auzit şi n-aude, ochi de văzut şi nu vede, nestatornic ca un copil, şi fără să ia în seamă învăţăturile. De aceea a dat minţii slabe şi cugetului schimbător al mulţimii legea, şi, avînd cîrmă învăţătura legii, una a voit să se citească şi alta să se înţeleagă, pentru ca neînţeleptul măcar să păzească ceea ce citea şi să nu dea înapoi de la litera celor scrise; înţeleptul să înţeleagă gîndul minţii dumnezeieşti, care nu se vedea în cele scrise, cel nesocotit să păzească porunca legii, iar cel socotit taina acesteia. De aceea legea are asprimea sabiei, ca pedagogul bătul, pentru ca să îndepărteze de ameninţarea pedepsei slăbiciunea mulţimii nedesăvîrşite. Dar Evanghelia are îngăduinţa cu care se iartă păcatele. *4.* Aşadar, pe drept zice Pavel că „litera ucide, iar duhul face viu" *(II Cor. 3, 6)*. Litera taie împrejur o părticică din trup; duhul este cuprinzător şi păzeşte tăierea împrejur în întregime, şi a trupului şi a sufletului, pentru ca, fiind tăiate şi aruncate cele de prisos (căci ce este mai de prisos decît viciile lăcomiei, păcatele poftei, pe care nu le-a avut firea, dar şi le-a însuşit vina), să se păstreze neprihana, să se deprindă cumpătarea. Aşadar, tăierea împrejur este un semn trupesc, dar adevărata tăiere împrejur este duhovnicească; cea dintîi taie un mădular, cea de-a doua păcatul. Nimic n-a făcut firea nedesăvîrşită în om şi porunca nu era să se înlăture ceea ce era de prisos, ci să-şi dea seama cei ce-şi tăiau o parte din trupul lor că trebuie cu atît mai mult tăiate păcatele, înlăturate cele ce îndeamnă la abateri, chiar dacă se ştirbeşte oarecum unitatea trupului, precum găseşti scris: „Dacă mîna ta cea dreaptă te sminteşte, taie-o şi o aruncă de la tine; căci mai de folos îţi este să piară unul din mădularele tale decît tot trupul tău să fie

Scrisoarea a LXXV-a

AMBROZIE CĂTRE CLEMENTIANUS

1. Deşi ştiu că nimic nu este mai greu decît a vorbi despre cele citite din apostoli, că de aceea însuşi Origen este cu mult mai mic în Noul, decît în Vechiul Testament, totuşi, fiindcă în scrisoarea dinaintea acesteia ţi s-a părut că am explicat în chip mulţumitor de ce legii i se spune pedagog, în cele de azi mă voi strădui să descopăr însăşi noima discuţiei apostolice. *2.* În cele citite mai înainte se spune că nimeni nu capătă dreptul în faţa lui Dumnezeu din faptele legii, ci din credinţă. „Căci toţi cîţi sînt din faptele legii sub blestem sînt... Hristos, (însă), ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcîndu-Se pentru noi blestem" *(Gal. 3, 10–13).* Aşadar, moştenirea ne-a fost dată nu din lege, ci din făgăduinţă. „Făgăduinţele au fost rostite lui Avraam şi urmaşului său... Care este Hristos" *(Gal. 3, 16).* Legea este astfel „aşezată pentru călcările de lege, pînă cînd era să vină Urmaşul, Căruia I s-a dat făgăduinţa" *(Gal. 3, 19).* Şi de aceea „au fost toate închise sub păcat, pentru ca făgăduinţa să se dea din credinţa în Iisus Hristos celor care cred... Iar dacă a venit credinţa, nu mai sîntem sub lege" *(Gal. 3, 22–25),* adică sub pedagog, fiindcă sîntem fiii lui Dumnezeu şi toţi sîntem în Hristos Iisus. Iar dacă sîntem toţi în Hristos Iisus, înseamnă că sîntem urmaşii lui Avraam, după făgăduinţă moştenitori. Aceasta este încheierea învăţăturii apostolice. *3.* Dar vine iudeul, care ar putea să zică: Şi eu sînt moştenitor, fiindcă sînt sub lege. Legea se numeşte Vechiul Testament şi, unde există testament, acolo este vorba de moştenire. De fapt, cu toate că Apostolul însuşi a spus către evrei *(Evr. 9, 16–17)* că testamentul n-are nici o putere cît timp trăieşte cel ce l-a făcut, că ajunge temeinic după moartea acestuia, totuşi, în Ieremia a vorbit Domnul zicînd: „Făcutu-s-a pentru Mine moştenirea ca un leu" *(Ier. 12, 8),* n-a voit să-i refuze pe evrei ca moştenitori. Dar sînt moştenitori şi fără moştenire şi cu moştenire, fiindcă tot moştenitori se numesc cei înscrişi în testament, dar fără moştenire cît timp trăieşte cel ce a făcut testamentul. *4.* Sînt moştenitori şi copiii, care nu se deosebesc cu nimic de un rob, fiindcă sînt sub epitropi şi îngrijitori *(Gal. 4, 1–2).* Tot aşa şi noi, zice Apostolul, cînd eram copii eram robiţi sub stihiile acestei lumi. Iar cînd a sosit plinirea vremii şi a venit Hristos *(Gal. 4, 1–2),* noi nu mai sîntem robi, ci liberi, de credem în Hristos. Aşadar le-a dat înfăţişarea moştenirii, dar le-a refuzat moştenirea. Au numele de moştenitori, dar folosul nu-l au, fiindcă întocmai ca moştenitorii,copiii n-au autoritatea, ci numele de moştenitori. Copiii nu au dreptul de a porunci şi de a folosi moştenirea, fiindcă aşteaptă să împlinească vîrsta, ca să se libereze de tutori. *5.* La fel cu copiii sînt şi iudeii sub autoritatea pedagogului. Legea este pedagogul care duce pe copil la învăţător şi învăţătorul nostru este Hristos: „Nici învăţători şi domni să nu vă numiţi, fiindcă Domnul şi Învăţătorul vostru este unul: Hristos" *(Matei 23, 10).* Peda-

gogul este temut, Învățătorul arată calea mîntuirii. Teama duce la libertate, libertatea la credință, credința la dragoste; dragostea aduce înfierea, înfierea moștenire. Unde este credință, acolo este libertate. Robul este sub teamă, cel liber este din credință. Unul este sub litera legii, celălalt sub har, acela în robie, acesta în duh. Iar „unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea" *(II Cor. 3, 17)*. Așadar, unde este credința, acolo este libertatea; unde e libertatea, acolo este harul; unde este harul, acolo este moștenirea. Iudeul, însă, fiind în literă, nu în duh, este în robie; fiindcă n-are credință, n-are libertatea duhului. Iar unde nu e nici o libertate, nu e nici un har; unde nu e nici har, nu e nici o înfiere; unde nu e nici o înfiere, nu e nici o moștenire. *6.* Ca și cum i-ar fi închis tablele legii, vede moștenirea, dar n-o are. Cum poate zice „Tatăl nostru" *(Matei 6, 9)* cine tăgăduiește pe adevăratul Fiu al lui Dumnezeu, prin care capătă înfierea? Cum pretinde testamentul cel ce tăgăduiește moartea Celui Ce a făcut testamentul? Cum vrea libertatea cel ce tăgăduiește sîngele cu care a fost răscumpărat? Aici este prețul libertății noastre, precum zice Petru: „Cu sînge scump am fost răscumpărați" *(I Petru 1, 19)*, cu sîngele nu al mielului, ci al Aceluia Care, prin iertare și umilință, *a venit ca un miel* și a liberat toată lumea prin jertfa trupului Său, precum El Însuși spune: „Ca un miel spre junghiere am fost dus" *(Isaia 53, 7)*. De aceea și Ioan zice: „Iată Mielul lui Dumnezeu, iată pe Cel Care ridică păcatul lumii" *(Ioan 1, 29)*. *7.* Așadar, iudeul, moștenitor în literă, nu în duh, este ca un copil sub epitropi și îngrijitori *(Gal. 4, 2)*. În schimb creștinul, care a cunoscut plinirea vremii cînd a venit Hristos născut din femeie și sub lege pentru ca să-i răscumpere pe toți care erau sub lege, creștinul zic, prin unitatea credinței și cunoașterea Fiului lui Dumnezeu, se ridică la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei deplinătății lui Hristos *(Efes. 4, 13)*. Sănătate, fiule, și iubește-ne, că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXVI-a

AMBROZIE CĂTRE IRINEU, SĂNĂTATE!

1. Mi-ai cerut să-ți deslușesc care este înțelesul de căpetenie al Epistolei către Efeseni. Acest înțeles pare întunecat dacă nu-i cauți în chip deosebit părțile prin care Apostolul a socotit că trebuie să ne sfătuiască să nu ne pierdem nădejdea în împărăția lui Dumnezeu *(Efes. 1, 4 ș.u.)*. *2.* Mai întîi Apostolul a spus că, între lucrurile bune, cele mai mari sînt îndemnul la virtute, nădejdea în răsplata dumnezeiască și în moștenirea făgăduințelor cerești care ni s-au împărtășit prin pătimirea și învierea lui Hristos. *3.* Apoi a arătat că prin Hristos ni s-a dat nu numai dreptul întoarcerii în rai, dar și cinstea împărăției cerești, prin împărtășirea cu trupul lui Hristos. De aceea să nu te îndoiești de putința ridicării la cer, dacă știi că tovărășia cu trupul lui Hristos te face părtaș împărăției

cereşti. Prin sîngele Lui s-a făcut împăcarea tuturor celor de pe pămînt sau din cer (Hristos de aceea a venit, ca să le împlinească pe toate) prin apostolii, proorocii şi preoţii Săi, prin adunarea şi întărirea tuturor neamurilor. Ţelul nădejdii noastre este dragostea Lui, ca să sporim în toate prin El, fiindcă El este Capul tuturor, la El ne înălţăm toţi după măsura ostenelilor noastre în clădirea dragostei într-un singur trup *(Efes. 4, 15 ş.u.). 4.* Aşadar, să nu ne pierdem nădejdea, fiindcă El este Capul şi noi sîntem părţile trupului, mai ales că de la început sîntem adoptaţi ca fii ai lui Dumnezeu prin Iisus Hristos. Această adopţiune de la început ne-a arătat-o El repetînd ceea ce a prevestit, că: „Va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va alipi soţiei sale şi vor fi amîndoi un singur trup" *(Fac. 2, 28; Efes. 5, 3),* aceasta însemnînd legămîntul dintre Hristos şi Biserică. Dacă unirea dintre Adam şi Eva este legămîntul cel mare dintre Hristos şi Biserică, este sigur că precum Eva a fost os din oasele bărbatului ei şi carne din carnea lui, tot aşa şi noi sîntem mădulare ale trupului lui Hristos, os din oasele Lui şi carne din carnea Lui. *5.* Nici o epistolă apostolică n-a răsunat atît de puternic de binecuvîntarea lui Dumnezeu către mulţime cît aceasta în care a arătat că sîntem nu numai binecuvîntaţi de Dumnezeu *(Efes. 1),* dar binecuvîntaţi şi cu toată binecuvîntarea duhovnicească, mărturie bogată a harului dumnezeiesc în cer, înfiaţi de la început şi îmbogăţiţi cu harul Fiului lui Dumnezeu, daruri din belşug pentru a cunoaşte taina voinţei veşnice. Pe lîngă aceasta, epistola arată că, atunci cînd va veni plinirea vremii şi toate vor fi împăcate în Hristos şi cele de pe pămînt şi cele din cer, noi sîntem hărăziţi de la început să se împlinească în noi şi cele ce sînt ale legii şi cele ce sînt ale harului; fiindcă se pare că sîntem aleşi la aceasta după lege din vîrsta tinereţii, a vieţii nepătate, cînd n-avem nimic din felul schimbător al copiilor şi din slăbiciunea bătrînului, după ce am învăţat că lupta trebuie s-o ducem cu puteri mereu proaspete nu numai împotriva cărnii şi a sîngelui, ci şi împotriva întregii oşti a duhurilor rele răspîndite în văzduhuri *(Efes. 6, 12). 6.* Astfel, după cum lor le-a fost sortit să stpînească pămînturi luate de la duşmani, la fel nouă ne-au căzut sorţii să fim în stăpînirea lui Dumnezeu, care este mai mare şi peste rărunchii noştri *(Ps. 138, 13),* aceştia fiind răsadniţa înfrînării şi a neprihanei. Vrei să cunoşti aceşti sorţi? Adu-ţi aminte de cei ce au căzut asupra lui Matia să fie socotit împreună cu cei doisprezece Apostoli *(Fapte 1, 26).* Dar şi profetul David zice: „Dacă veţi dormi în mijlocul sorţilor voştri" *(Ps. 67, 14)* prin aceea că cel ce este la mijloc între sorţul Vechiului şi al Noului Testament, culcat între amîndouă, este primit în odihna împărăţiei cereşti. Acest sorţ al moştenirii pămînteşti îl cereau şi fetele lui Salfaad şi cererea lor a fost aprobată de judecata dumnezeiască *(Num. 27, 1–6).* Dar ele cereau în umbră: Căci Salfa înseamnă umbră. Cereau, aşadar, în umbra cuvîntului, cereau ceea ce nu era descoperit. Pentru fetele lui Salfaad cererea moştenirii părinteşti era în umbra cuvîntului; dar pentru noi este în strălucirea Evangheliei şi în descoperirea harului. *7.* Să fim astfel noi

stăpînirea lui Dumnezeu, iar El să ne fie partea în care se găsesc bogăţiile slavei şi ale moştenirii Lui. Cine este bogat, dacă nu Dumnezeu, Care a înfăptuit toate? *(Efes. 2, 4).* Dar cu mult mai bogată este milostivirea Lui, fiindcă pe toţi i-a răscumpărat, iar pe noi, după făptura trupului fii ai mîniei şi supuşi izbucnirilor, ca înfăptuitor al firii, ne-a schimbat să fim ai păcii şi ai dragostei. Cine poate schimba firea, dacă nu Cel Care a înfăptuit firea? A înviat pe cei morţi şi, întărindu-i în Hristos, i-a făcut să şadă la cele cereşti împreună cu Însuşi Domnul Iisus *(Efes. 5, 6). 8.* Nu prin faptul că fiecare om ar fi meritat dreptul de a şedea în acel sălaş al lui Dumnezeu, sălaş despre care Tatăl a spus singurului Său Fiu: „Şezi de-a dreapta Mea" *(Ps. 109, 1),* ci fiindcă are părtăşie cu trupul lui Hristos, prin tovărăşia aceleiaşi firi, a fost cinstit trupul întregului neam omenesc. Căci precum El a primit trup ca noi *(Luca 2, 51)* şi, prin unitatea cărnii şi supunerea trupului, S-a supus pînă la moarte (Filip. 2, 8), tot aşa şi noi ne-am aşezat în cele cereşti *(Efes. 2, 6).* Deci nu am şezut singuri, ci împreună cu Hristos, care singur şade de-a dreapta lui Dumnezeu, ca Fiu al omului, precum Însuşi a zis: „De acum veţi vedea pe Fiul Omului şezînd de-a dreapta Lui Dumnezeu" *(Matei 26, 64).* Prin aceea a prisosit harul şi bunătatea Lui asupra noastră în Hristos Iisus, pentru ca pe cei morţi prin faptele lor, dar răscumpăraţi prin credinţă, mîntuiţi prin har, să-i răsplătească cu darul libertăţii atît de mari, prin care firea însăşi, ca şi cum ar fi înviat şi ea, a simţit harul de făptură nouă, pentru ca, înfăptuiţi în Hristos, să săvîrşim fapte bune noi, cei care înainte am decăzut în viciul moştenirii vinovate. *9.* Şi de aceea, după ce au fost înlăturate duşmăniile care erau mai înainte în trup, s-a făcut în cer pacea întregii lumi *(Efes. 2, 14),* ca să fie oamenii pe pămînt ca îngerii, ca să fie neamurile una cu israeliţii, ca să fie şi omul cel vechi şi cel nou într-un singur om, ca să se adune între ei, surpîndu-se peretele din mijloc, care-i despărţea. Căci după firea acestui trup aţîţase mînii, dezbinări şi neînţelegeri, iar legea ne legase în lanţuri de osîndă, Iisus Hristos, prin patimile Sale, a înăbuşit nesăbuinţa şi neînfrînarea, a înlăturat legea poruncilor şi hotărîrilor scrise, arătînd că nu după literă trebuiesc tălmăcite învăţăturile legii duhovniceşti. Desfiinţînd odihna lenevitoare a sîmbetei şi tăierea împrejur netrebuincioasă, a deschis tuturor calea către Tatăl într-un singur duh. Dar cum poate fi dezbinare unde există o singură chemare, un singur trup şi un singur duh? *10.* Ce altceva a înfăptuit Domnul Iisus coborîndu-Se printre oameni decît să ne aducă din robie la libertate şi să facă acea robie roabă Sieşi *(Efes. 4, 8),* legată în lanţurile propriei sale necredinţe, pusă în cătuşele înţelepciunii, în care se încătuşează de bună voie toţi cei buni, precum este scris: „Cel care S-a coborît, Acela este Care S-a suit mai presus de toate, ca pe toate să le umple" *(Efes. 4, 10)* şi noi toţi să primim din plinătatea Lui *(Ioan 1, 16). 11.* De aceea mai întîi a aşezat în Biserică pe cei plini de Duhul Sfînt ca să fie unii apostoli, alţii binevestitori, unii evanghelişti, iar alţii păstori şi învăţători, pentru ca prin îndem-

nurile lor să înainteze cei ce cred şi să crească lucrarea slujbei în credinţă *(Efes. 4, 11-12)*. Este fiecare clădit pe temelia virtuţilor în măsura vîrstei celei dinăuntru, măsură desăvîrşită a vieţii nepătate *(Efes. 4, 13)*, adică a bărbatului desăvîrşit, care primind din plinătatea lui Hristos a primit plinătatea harului. *12.* Dar cine este bărbat desăvîrşit, dacă nu acela care, liberat de simplitatea şi închipuirile copilăriei, de nesiguranţa şi alunecările fragedei vîrste, de căldura fără măsură a vîrstei coapte, a ajuns la tăria bărbatului desăvîrşit şi la formarea deplină a purtării omului întreg. Un astfel de om nu este abătut uşor de vorbele stricătoare care, prinzîndu-l în vîrtejul învăţăturii lipsite de cugetare, îl aruncă în stîncile rătăcirii şi-l fac să ceară leacuri împotriva neînţelepciunii, ci dimpotrivă, urmează calea adevărului nu numai în vorbele, dar şi în faptele sale, şi capătă în sine zidirea harului, pentru ca să ajungă la unitatea credinţei şi a cunoaşterii. El este mădular al trupului, care are cap pe Hristos, Capul tuturor, din care este tot trupul celor credincioşi şi înţelepţi prin armonia cugetătoare a Cuvîntului. Această armonie a cuvîntului strîns, legat şi întărit în toate încheieturile alcătuirii sale, păstrînd măsura fiecărei părţi, face ca trupul să crească în harul şi în zidirea sa *(Ef. 4, 16)*, astfel încît să se ridice un singur templu lui Dumnezeu în toţi şi o singură locuinţă cerească în duh a tuturor. *13.* Socotesc că aşa trebuie înţeleasă legătura credinţei şi a duhului nu numai în oameni sfinţi, ci în toţi cei ce cred, legătură a tuturor virtuţilor şi puterilor cugetătoare, pentru ca, printr-o oarecare armonie a virtuţilor şi slujirii preoţeşti, din toate duhurile firii cugetătoare să se alipească un singur trup de capul său, care este Hristos, în aşa chip fiind îmbinată în încheieturi toată zidirea, încît nici măcar prin pipăit să nu se simtă vreo crăpătură în legătura dintre fiecare. Căci aceasta este ceea ce grecii numeau cercetarea materialelor de construcţie după măsura lucrării, ceea ce nu va fi greu unui arhitect atît de mare să apropie de sine pe fiecare după măsura cuvenită a meritelor şi a credinţei proprii, fiindcă clădirea harului înlătură şi dărîmă ocara. Nu trebuie, aşadar, să existe nici o îndoială că tovărăşia puterilor cereşti va lua parte la clădirea acestui templu. Este nepotrivit să se înţeleagă că în aşa chip se înalţă clădirea evlaviei omeneşti în templul lui Dumnezeu, încît să se facă în noi locuinţa lui Dumnezeu în duh, dar să nu fie în puterile cereşti. *14.* Datorită acestui fapt, ca să înainteze mai repede o astfel de construcţie în noi, Apostolul ne îndeamnă să deschidem ochii inimii, să ne ridicăm la cele înalte, să urmărim neîncetat cunoaşterea lui Dumnezeu, să cercetăm adevărul, să avem în inimă poruncile lui Dumnezeu, să lăsăm la o parte dorinţele greşelilor, ascunzişurile ruşinii, să ne reînnoim în harul legămintelor, să stăpînim mînia, să alungăm supărarea înainte de răsăritul soarelui, să nu ocupe vrăjmaşul inima noastră pentru a întrona în ea acel duh care a pătruns în inima lui Iuda *(Ioan 13, 2)* şi i-a sfărîmat porţile sufletului, făcîndu-l să nu poată opri pe tîlhar, să-l îndepărteze pe cel mincinos, să se ridice dintre cei morţi, să-şi impună înfrîngerea. Soţia tre-

buie să fie supusă bărbatului, precum lui Hristos Biserica, iar bărbatul să-şi dea sufletul pentru soţia sa, precum Hristos S-a dat pe Sine pentru Biserică *(Efes. 5, 25)*. Întocmai ca un bun luptător, să ia armele lui Dumnezeu şi să le ţină întinse fără întrerupere nu numai împotriva cărnii şi a sîngelui, dar şi împotriva duhurilor răutăţii *(Efes. 6, 12)*, ca să nu poată fi despărţit de ai săi şi robit de străini. Pe acestea le-am strîns şi le-am cuprins pe scurt, precum am putut. Sănătate, fiule, şi iubeşte-ne, că şi noi te iubim.

Scrisoarea a LXXVII-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. Ai socotit că nu este pierdere de vreme să cercetăm care este moştenirea celor dumnezeieşti şi de ce sînt socotite atît de preţioase, încît mulţi îşi dau viaţa pentru ele. Dacă ai în vedere faptul că şi în viaţa omenească harul moştenirii de avere face ca fiii să-şi respecte mai mult îndatoririle, să acorde părinţilor mai multă cinste, pentru ca nu cumva lipsa de dragoste faţă de părinţi să ducă la dezmoştenire, sau la părăsirea copilului lipsit de respect, să nu te mai miri, în nici un chip, de ce este atît de mare dorinţa faţă de moştenirea dumnezeiască. *2.* Moştenirea este propusă tuturor creştinilor. Iată ce zice Isaia: „Moştenirea este a celor ce cred în Dumnezeu" *(Isaia 54, 17)* şi este nădăjduită din făgăduinţă, nu din lege. Aceasta este arătată după pilda Vechiului Testament, cînd Sara zice: „Izgoneşte pe roaba aceasta şi pe fiul ei, căci fiul roabei acesteia nu va fi moştenitor cu fiul meu Isaac" *(Fac. 21, 10)*. Fiul Sarei era Isaac, iar fiul roabei era Ismael. Acestea sînt mai dinaintea legii, deci făgăduinţa este mai veche decît legea. Noi sîntem după Isaac, fii ai făgăduinţei, iar iudeii sînt după trup, fii ai roabei *(Gal. 4, 28)*. Mama noastră era liberă, fiindcă nu născuse, iar după aceea s-a bucurat de făgăduinţă şi a dat naştere Fiului. Mama lor este Agar, care a născut în robie *(Gal. 4, 24)*. Liber este cel căruia i se făgăduieşte harul, iar rob cel căruia i se impune jugul legii. Nouă ni s-a făcut făgăduinţa înainte de a li se da lor legea. Şi, după fire, este mai veche libertatea decît robia. Căci libertatea este din făgăduinţă, iar legea din robie. Dar chiar dacă făgăduinţa însăşi este înaintea legii, precum am zis, iar libertatea este din făgăduinţă şi harul în libertate, totuşi harul este după lege şi el este mai mare decît libertatea. *3.* Aşadar, nu există robie? Dar de ce este scris: „Lăudaţi, slugi, pe Domnul"? *(Ps. 134, 1)*. De ce însuşi Apostolul spune: „Ci ca slugile lui Hristos, făcînd din suflet, în bunăvoinţă, voia lui Dumnezeu"? *(Efes. 6, 6)*. Într-adevăr, există şi slujire de bună voie, liberă, despre care Apostolul zice: „Cel chemat liber este rob al lui Hristos" *(I Cor. 7, 22)*. Aceasta este robia din suflet, nu din trebuinţă. Noi sîntem robi ai Creatorului nostru, dar avem libertatea pe care am primit-o prin harul lui Hristos, fiind născuţi din făgăduinţă, după credinţă. De aceea, asemenea celor născuţi din libertate, să aducem jertfă libertăţii,

făcîndu-ne semnul în frunte, cum se cuvine celor liberi. Să nu ne coborîm, ci să ne înălțăm, însemnați fiind în duh, nu în trup. Acestora pe drept li se spune: „Stați și nu vă prindeți iarăși în jugul robiei" *(Gal. 5, 1)*. N-a zis: nu robiți, ci: nu vă prindeți în jugul robiei; căci mai greu este jugul robiei decît robia. *4.* Isaac, binecuvîntînd pe Esau, fiul său mai mare, zice: „Iată, locuința ta va fi un pămînt mănos și cerul îți va trimite roua sa; cu sabia ta vei trăi și vei fi supus fratelui tău" *(Fac. 37, 39–40)*. Cum se potrivește aceasta, ca să robească, după ce a sfărîmat jugul robiei de pe grumazul lui? Dar trebuie să înțelegem că există robie și robie. Care este deosebirea între ele ne-o arată Biblia. Isaac este bun și pentru el și pentru noi, care ne naștem după el în libertate. Iar tatăl este bun pentru amîndoi fiii.Fiindcă îi iubea pe amîndoi, a arătat față de unul dragoste, iar față de celălalt binecuvîntarea. Celui mai în vîrstă îi spusese să-i aducă mîncarea și să primească binecuvîntarea. Dar cît timp acesta a zăbovit, căutînd vînat pe cîmp și în pădure, fratele cel tînăr i-a adus din turma de oi cele de trebuință pentru mîncare. *5.* Hristos este hrana cea bună a tuturor. Hrană bună este credința, hrană plăcută este milostivirea, hrană de voie bună este harul. Cu această hrană se ospătează poporul Sfintei Biserici. Hrana cea bună este duhul lui Dumnezeu, hrana cea bună este iertarea păcatelor. Iar acea hrană tare este asprimea legii și frica de pedeapsă. Hrană țărănească este mai degrabă observarea literei decît harul bunăvoinței. Acel popor este sub blestem, noi sîntem sub binecuvîntare. Mîncare repede este credința: „Cuvîntul este aproape, în gura ta și în inima ta" *(Deut. 30, 14)*. Mîncarea tîrzie este cea a legii. Cît timp a așteptat legea, poporul a căzut în rătăcire *(Ieș. 32, 1–6)*. *6.* Tatăl a dat, așadar, binecuvîntarea fiului harnic și credincios. Dar fiindcă era un tată bun, a păstrat binecuvîntarea pentru fiul cel mai mare, făcîndu-l slugă fratelui său nu pentru că voia să ajungă rob cineva din familie, ci fiindcă acela care nu poate să se conducă și să se administreze trebuie să slujească și să fie supus celui mai înțelept, să fie condus de sfatul altuia, ca să nu se prăbușească din pricina prostiei și a nesăbuinței lui proprii. Așadar, cu binecuvîntare se dă o robie care se socotește între cele bune, belșugul adus de pămîntul mănos și de roua căzută din înaltul cerului. Dar fiindcă zisese: „Cu sabia ta vei trăi" *(Fac. 27, 40)*, ca să nu-i aducă vătămare trufia pentru vitejie și putere, a adăugat: „Vei sluji fratelui tău" *(Fac. 27, 40)*, ca să dobîndești roadele bogate ale cărnii și roua harului dumnezeiesc și să-L urmezi pe Cel ce conduce cu cîrma Sa. *7.* Dar aceasta va fi atunci cînd vei arunca jugul de pe grumazul tău, ca să ai răsplata slujirii de bună voie, nu să suferi ocara trebuinței. Fără cinste este slujirea de nevoie, dar cu cinste cea din evlavie. De aceea zice Apostolul: „Căci dacă fac aceasta de bună voie, am plată; dar dacă o fac fără voie, am numai o sarcină încredințată" *(I Cor. 9, 17)*. Este mai mare deci plata pentru slujirea de bună voie, decît cea pentru o sarcină la care trebuie să te supui. Noi să nu stăm sub jugul robiei, ci să robim în dragoste duhovnicească, fiindcă zice

Apostolul: „Slujiți unul altuia prin iubire" *(Gal. 5, 13)*. Teama de lege este dragostea față de Evanghelie. S-a spus: „Teama de Dumnezeu este începutul înțelepciunii" *(Is. Sir. 1, 16)* și „Împlinirea legii este dragostea" *(Rom. 13, 10)*. Totuși legea însăși zice: „Orice altă poruncă ar mai fi, se cuprinde în aceste cuvinte: Să iubești pe aproapele tău" *(Rom. 13, 9)*. *8.* Aceasta am voit să spun: că robia este din lege, iar libertatea este după lege, că dragostea înseamnă libertate, iar teama robie. Există și dragoste de lege și robie a dragostei; dar legea este prevestire a dragostei și dragostea Evangheliei este martora credincioasă a slujirii evlavioase. *9.* Nu este de prisos legea care conduce pe cei slabi ca un pedagog pe copii *(Gal. 3, 24)*. Vorbesc, bineînțeles, despre slăbiciunea obiceiurilor, nu a trupurilor. Sînt copii aceia care nu cunosc cuvintele lui Dumnezeu, care nu-I îndeplinesc poruncile. Căci dacă la vîrsta bătrîneții viața este nepătată *(Înț. Sol. 4, 9)*, vîrsta tinereții nu este tot așa. Și legea a fost pedagogul, călăuza, pînă să vină credința. „Asemenea celor slabi, eram păziți de lege, fiind închiși pentru credința care avea să se descopere" *(Gal. 3, 23)*. Mai departe citim: „Iar după ce a venit credința"; nu zice: a venit Evanghelia, ci: a venit credința, căci singura credință este în Evanghelie. Dreptatea lui Dumnezeu se descoperă prin aceea că este din credință spre credință *(Rom. 1, 17)*, adică la credința legii se adaugă plinătatea credinței. Pe bună dreptate, așadar, acesteia i se zice singura credință, fiindcă fără aceasta nu există acea credință care prin aceasta se întărește. Cînd a venit această credință i s-a adăugat plinătatea, a venit cu ea adopțiunea ca fii, a încetat slăbiciunea, s-a dus copilăria, ne ridicăm ca bărbați desăvîrșiți, îmbrăcați în Hristos. Cum poate să fie slab și mititel cel în care este Hristos, puterea lui Dumnezeu? Așadar, am venit la desăvîrșire, am primit poruncile desăvîrșirii. *10.* Ai auzit că s-a citit azi: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec" *(Ioan 5, 30)*. Ai auzit ce s-a citit: Eu nu vă învinuiesc, nu vă judec. Eu nu vă acuz: „Vă învinuiește Moise, în care nădăjduiți" *(Ioan 5, 45)*. Ai auzit că s-a citit: „Dacă mărturisesc Eu pentru Mine Însumi, mărturia Mea nu este adevărată" *(Ioan 5, 31)*. Am învățat ce fel de judecător, ce fel de martor trebuie să fii. Nu este slab Cel Ce zice: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic", ci e slab cel ce înțelege astfel. Într-adevăr, Fiul nu face nimic fără Tatăl, fiindcă lucrarea Lor este comună, puterea Le este unită. Dar în acest loc vorbește asemenea unui judecător, ca să știm că, judecînd pe oameni, nu trebuie să ne facem despre ei o părere după voința și puterea noastră, ci după dreptate și omenie. *11.* Închipuie-ți pe un împricinat învinuit și dovedit de crimă, nu aducînd temeiuri de apărare, ci așternîndu-se la picioarele judecătorului și rugîndu-l. Judecătorul îi va răspunde: Nu pot să fac de la mine nimic. La judecată dreaptă, nu puterea are cuvîntul. Nu te judec eu, faptele tale te judecă; ele te acuză, ele te condamnă. Te judecă legile pe care ca judecător nu le schimb, ci le păzesc. N-aduc nimic de la mine; dimpotrivă, judecata pleacă de la tine și ajunge tot la tine. Judec după ceea ce aud, nu după

ceea ce voiesc. De aceea este adevărată judecata mea, fiindcă nu mă supun voinței, ci dreptății. *12.* Să vedem, însă, care este religia judecății. Domnul și Judecătorul a toate în cer și pe pământ zice: „Eu nu pot să fac de la Mine nimic; precum aud, judec" *(Ioan 5, 30).* Iar omul zice Domnului său: „Nu știi că putere am să Te eliberez și putere am să Te răstignesc?" *(Ioan 19, 10).* De ce Domnul nu poate? „Dar judecata Mea, zice El, este dreaptă, pentru că nu caut voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis" *(Ioan 5, 30),* adică: Nu voia omului pe care-l vedeți, nu bunul plac al omului, pe care voi îl judecați numai ca om, nu voința trupului, fiindcă duhul este osîrduitor, iar trupul neputincios *(Matei 26, 41);* ci voința dumnezeiască, dătătoare a legii și stăpînă a judecății. De asemenea, este și martor adevărat, fiindcă aduce mărturie nu pentru Sine, ci pentru altul, precum este scris: „Să te laude aproapele tău și nu gura ta" *(Pilde 27, 2). 13.* Bine se zice despre iudei în chip mistic: Nu vă judec Eu, adică: Eu, răscumpărarea tuturor, Eu, iertarea păcatelor, nu vă judec, fiindcă nu M-ați primit. Nu judec Eu, Care de bunăvoie sînt îngăduitor. Nu judec Eu, Care răscumpăr cu sîngele Meu pe cei păcătoși. Nu judec Eu, Care șterg nedreptățile și nu-Mi mai aduc aminte de ele *(Isaia 43, 25).* Nu judec Eu, Care doresc viața, nu moartea păcătosului *(Iez. 18, 23).* Nu judec Eu, Care nu osîndesc, ci-i iert pe cei ce mărturisesc *(Isaia 43, 25).* Moise vă judecă și vă osîndește el, în care ați nădăjduit. El vă acuză, fiindcă n-are puterea de a judeca, fiindcă pe aceasta o are Creatorul său. Vă acuză, așadar, acela în care ați nădăjduit; Acesta, în Care n-ați voit să nădăjduiți, aduce achitarea. *14.* Mare este neînțelepciunea iudeilor! Pe merit sînt acuzați de nelegiuirile lor; fiindcă și-au ales acuzator, iar pe Judecătorul cel bun L-au refuzat. De aceea le lipsește achitarea, dar pedeapsa nu le lipsește. *15.* Pe drept, așadar, fiule, ai început de la Moise și ai fost întărit de Evanghelie, de la credință spre credință, precum este scris: „Iar dreptul din credință va fi viu" *(Rom. 1, 17).* Sănătate și gîndește-te la noi, fiindcă și noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE HORONTIANUS

1. „Și a crezut Avraam pe Domnul și i s-a socotit aceasta ca dreptate". Ceea ce se socotește ca dreptate este din necredință spre credință. În chip sigur, din credință vom fi judecați, nu din faptele legii. Avraam a avut doi fii, pe Isaac și pe Iacob, unul de la o roabă, iar celălalt de la o femeie liberă *(Gal. 4, 22).* Și răspunsul a fost să alunge roaba și fiul roabei, căci nu va fi moștenitor fiul roabei. De aceea noi nu sîntem fiii roabei, ci ai celei libere, în a cărei libertate ne-a liberat Hristos. Și se înțelege că fiii lui Avraam sînt mai de grabă din credință, căci fiii din credință sînt mai presus de cei din naștere. Legea este călăuză *(Gal. 3, 24),* credința este liberă. Să îndepărtăm deci lucrările robiei,

să păstrăm harul libertății. Să părăsim umbra, să urmăm soarele, să părăsim riturile iudaice. *2.* Tăierea împrejur a unui singur mădular nu folosește la nimic. Apostolul zice: „Iată, eu, Pavel, vă spun vouă: Că de vă veți tăia împrejur, Hristos nu vă va folosi la nimic" *(Gal. 5, 2)*. Nu fiindcă n-ar putea, ci fiindcă îi judecă nevrednici de binefacerile Sale pe cei care părăsesc căile Lui. *3.* Mai înainte Sefora a tăiat ea însăşi împrejur pe fiul său şi a alungat primejdia care amenința *(Ieş. 4, 25)*. Dar atunci a fost de folos Hristos, chiar dacă nu adusese încă desăvîrşirea. Pe cînd poporul de credincioşi era ca un copil mic, a venit nu mic, ci desăvîrşit în toate Domnul Iisus. Mai întîi a fost tăiat împrejur, ca să nu strice legea; iar după aceea a fost pe cruce, ca să împlinească legea. A încetat, aşadar, ceea ce este în parte, fiindcă a venit ceea ce este deplin *(I Cor. 13, 10)*. Nu crucea în Hristos a tăiat împrejur un mădular, ci plăcerile de prisos ale trupului întreg. *4.* Poate se pune încă întrebarea de ce a voit să fie tăiat împrejur în parte, dacă venise să arate tăierea împrejur cea deplină. Nu cred că răspunsul la această întrebare cere mult timp de gîndire. Căci S-a făcut păcat *(II Cor. 5, 21)* ca să spele păcatele noastre, S-a făcut blestem pentru noi, ca să nimicească blestemele legii *(Gal. 3, 13)* şi tot la fel S-a tăiat împrejur pentru noi, ca să înlăture tăierea împrejur a legii, pentru a aduce mîntuirea prin cruce. *5.* Apostolul spune *(Gal. 5, 5)* că trebuie să aşteptăm nădejdea îndreptării din credință şi, chemați la libertate, să nu dăm libertatea noastră pentru foloasele trupului. Căci „Nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci credința, care este lucrătoare prin iubire" *(Gal. 5, 6)*. De aceea este scris: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău" *(Deut. 6, 4)*. Cine-L iubeşte crede şi crezînd fiecare începe să iubească. Avraam a crezut şi aşa a început să iubească. Şi a crezut nu în parte, ci în toate. Altfel nu putea avea libertate deplină; căci scris este: „Dragostea toate le crede" *(I Cor. 13, 7)*. Dacă nu crede toate, dragostea nu este desăvîrşită. Aşadar, dragostea desăvîrşită are toată încrederea. *6.* Totuşi, mi-ar fi greu să spun că orice încredere are mereu dragoste desăvîrşită; fiindcă Apostolul a zis: „De aş avea atîta credință, încît să mut şi munții, iar dragoste nu am, nimic nu-mi foloseşte" *(I Cor. 13, 2)*. Cele mai înalte virtuți la un creştin sînt trei: nădejdea, credința şi dragostea, între ele mai mare fiind dragostea *(I Cor. 13, 13)*. *7.* Dar cred că Apostolul a spus aşa pentru a întări cele spuse mai înainte; căci nu sînt de părere că acela care are atîta credință încît să mute munții nu are dragoste. De asemenea, dacă are cineva ştiința tuturor tainelor, cum nu are dragoste? Într-un loc Ioan zice: „Oricine crede că Iisus este Hristos, este născut din Dumnezeu" *(I Ioan 5, 1)*. Iar mai sus tot el zisese: „Cine este născut din Dumnezeu nu săvîrşeşte păcat" *(I Ioan 3, 9)*. De aici se înțelege că acela care crede că Iisus este Hristos, este născut din Dumnezeu şi cel ce este născut din Dumnezeu nu păcătuieşte. De asemenea, cel ce crede că Iisus este Hristos nu păcătuieşte. Dacă, însă, cineva păcătuieşte, nu crede, iar cel ce nu crede nu iubeşte şi cine nu iubeşte este

supus păcatului. Deci nu iubeşte cine păcătuieşte, căci dragostea acoperă mulţimea păcatelor *(I Petru 4, 8)*. Iar dacă înlătură simţămîntul păcatului, fiindcă dă afară teama, dragostea este plină de credinţa desăvîrşită. *8.* Apostolii, care aveau să fie prieteni, au zis: „Adaugă-ne credinţa" *(Luca 17, 5)*, cerînd bunului medic să-l întărească în credinţă pe cel slab. Slăbea credinţa în el, cînd şi Petru a auzit spunîndu-i-se: „Puţin credinciosule, de ce te-ai îndoit?" *(Matei 14, 31)*. Aşadar, credinţa, venind înaintea dragostei, ocupă sufletul şi pregăteşte calea dragostei. Există toată credinţa acolo unde este desăvîrşirea dragostei. *9.* De aceea se zice, cred eu, că dragostea pe toate le crede *(I Cor. 13, 7)* şi că un astfel de suflet are toată credinţa. Unde este dragoste desăvîrşită, acolo este toată credinţa şi toată nădejdea. După cum crede toate, aşa nădăjduieşte toate, scrie Apostolul *(I Cor. 13, 7)*. De aceea dragostea este mai mare, fiindcă cuprinde în sine nădejdea şi credinţa. *10.* Cel ce are această dragoste de nimic nu se teme, fiindcă dragostea dă afară teama. Scoţînd şi alungînd teama, toate le rabdă, toate le suferă. Aşadar, cel ce prin dragoste îndură toate nu poate să se teamă de mucenicie. Şi de aceea, ca un biruitor, în altă parte zice în sfîrşit: „Lumea este răstignită pentru Mine şi Eu pentru lume" *(Gal. 6, 14)*. Sănătate, fiule, şi iubeşte-ne, că şi noi te iubim.

Scrisoarea a LXXIX-a

AMBROZIE CĂTRE BELLICIUS, SĂNĂTATE!

1. Mi-ai scris că ai fost chinuit de o boală grea, că ai trecut la credinţă în Domnul Iisus şi că ai început să te faci sănătos. Aşadar, slăbiciunea ţi-a fost spre mîntuire, aducîndu-ţi mai mult necaz decît primejdie; fiindcă tot amînai ceea ce făgăduiseşi. De aceea este scris: „Eu rănesc şi tămăduiesc" *(Deut. 32, 39)*. A rănit boala, a tămăduit credinţa. A văzut că simţămîntul tău lăuntric nu este lipsit de dorinţe evlavioase, dar este bîntuit de amînări, şi de aceea a socotit că e mai bine să te dojenească, să nu-ţi vatăme mîntuirea, ci să-ţi grăbească supunerea faţă de Dumnezeu. *2.* Cum ar vătăma mîntuirea Cel ce spune, cum citim în Evanghelie, „Voi veni şi-L voi vindeca" *(Matei 8, 7)*. Deci şi cînd era invitat de ai tăi să-ţi viziteze casa, a zis, fără îndoială: „Voi veni şi-L voi vindeca". Chiar dacă nu L-ai auzit, El, ca Dumnezeu, a vorbit fără să-L auzi. Şi chiar dacă nu L-ai văzut, nu poate exista îndoială că El te-a văzut totuşi netrupeşte. *3.* Dar L-ai văzut, fiindcă ai crezut în El; L-ai văzut, fiindcă L-ai primit în casa de oaspeţi a inimii tale; L-ai văzut în duh, L-ai văzut cu ochii lăuntrici. Păstrează-ţi, aşadar, pe noul oaspete, de mult aşteptat, dar tîrziu primit, pe Cel în Care „trăim, sîntem şi ne mişcăm" *(Fapte 17, 28)*. Ai gustat primele începuturi ale credinţei, să nu se facă ascuns Cuvîntul în inima ta. Acesta este tot harul, aceasta este toată dăruirea. Nimeni nu socoteşte de la intrare încăperile casei, dacă toată roada este înăuntru, nu este faptă de înţelept să privească în

casă de la fereastră, şi este nesocotinţă ascultarea la uşă. *4.* Altele sînt minunile legămintelor sfinte, fiindcă: „Cele ce ochiul n-a văzut şi urechea n-a auzit, pe acestea le-a pregătit Dumnezeu pentru cei ce cred în El", precum spune Scriptura *(I Cor. 2, 9).* Altele sînt cele ce au vestit proorocii despre slava viitoare, care s-a descoperit şi despre care au binevestit cei sfinţi. „Întru duhul lui Dumnezeu trimis din cer, spre care şi îngerii doresc să privească", precum zice Apostolul Petru *(I Petru 1, 12).* Altele sînt cele în care este răscumpărarea lumii, iertarea păcatelor, împărţirea harului, primirea legămîntului. Atunci cînd le vei primi pe acestea, te vei minuna că s-a dat omului atît de mult, încît îţi vei da seama că acea mană, de care ne mirăm că a căzut din cer iudeilor *(Ieş. 16, 15),* n-a fost nici de atîta har, nici de atîta lucrare spre mîntuire. În afară de Iosua Navi şi de Caleb *(Num. 32, 12)* cei ce au primit-o în pustiu au murit. Oricine va gusta acest legămînt sfînt nu va muri în veci. Domnul Iisus să te ţie sănătos. Cu bine.

Scrisoarea a LXXX-a

AMBROZIE CĂTRE BELLICIUS

1. Ai auzit, frate, cuvintele Evangheliei în care se spune că mergînd Domnul Iisus a văzut pe un orb din naştere *(Ioan 9, 1).* Văzîndu-l, Domnul n-a trecut mai departe fără să-L bage în seamă. De aceea şi noi sîntem datori să nu trecem fără băgare de seamă pe lîngă cel pe care Domnul n-a socotit că trebuie să nu-L bage în seamă. Mai ales că a fost un orb din naştere, fapt nu fără însemnătate. *2.* Orbirea este adesea slăbire a vederii ochilor din pricina bolii şi se poate vindeca. Orbirea se produce din cauza unor rupturi de vase şi, dacă este îngrijită de medici cu pricepere, poate dispărea. Am spus acestea pentru ca să-ţi aminteşti că însănătoşirea acestui orb din naştere nu înseamnă pricepere, ci putere minunată. Căci Domnul i-a dat sănătate fără să folosească vreun leac medical; Domnul Iisus i-a însănătoşit pe cei pe care nimeni nu i-ar fi putut vindeca. *3.* Dar cît de nesocotiţi sînt iudeii, care întreabă: „A greşit acesta, sau părinţii lui?" *(Ioan 9, 2),* punînd în legătură slăbiciunile trupeşti cu puterea viciilor. De aceea Domnul a zis: „N-a greşit nici acesta, nici părinţii lui, ci ca să se arate în el lucrarea lui Dumnezeu" *(Ioan 9, 3).* Ceea ce a lipsit firii se cuvine să îndrepte Creatorul, Care este Făcătorul lumii. De aceea a adăugat: „Cît sînt în această lume, sînt Lumina aceste lumi" *(Ioan 9, 5),* adică toţi cei ce sînt orbi pot să vadă dacă-şi caută în Mine lumina. Apropiaţi-vă şi voi şi primiţi lumina *(Ps. 33, 6),* ca să puteţi vedea. *4.* Ce vrea să spună faptul că Acela Care dădea viaţă cu porunca Lui, tot cu porunca aducea şi mîntuirea? Zicînd celui mort: „Ieşi afară" *(Ioan 11, 43),* a ieşit Lazăr din mormînt *(Ioan 11, 44);* zicînd paraliticului: „Ridică-te, ia-ţi patul tău" *(Marcu 2, 11),* s-a ridicat paraliticul şi a început să-şi ducă singur patul în care era purtat *(Marcu 2 12),*

după ce tot trupul îi fusese paralizat. Ce vrea să spună faptul că scuipînd a făcut tină şi ungînd ochii orbului a zis: „Mergi de te spală în scăldătoarea Siloamului (care se tîlcuieşte: trimis). Deci s-a dus şi s-a spălat şi a venit văzînd" *(Ioan 9, 7)*. Care este înţelesul? Mare, dacă nu mă înşel. Căci vede mai mult cel de care se atinge Iisus. *5.* Priviţi în acelaşi timp dumnezeirea şi sfinţirea Lui. Ca o lumină atinge şi pătrunde. Ca un preot în chipul botezului împlineşte tainele harului duhovnicesc. A scuipat, ca să înţelegi că partea lăuntrică a lui Hristos este lumină. Şi într-adevăr, vede cel pe care-l curăţă cele lăuntrice ale lui Hristos. Spală saliva Lui, spală cuvîntul Lui, precum este scris: „Acum voi sînteţi curaţi, pentru cuvîntul pe care vi L-am spus" *(Ioan 15, 3)*. *6.* Iar că a făcut tină şi că a uns ochii celui orb *(Ioan 9, 6)*, aceasta n-are alt rost decît să înţelegi că El Însuşi, frămîntînd lut a dat omului sănătatea, după ce L-a făcut pe om din lut *(Fac. 2, 7)* şi că această carne a lutului nostru primeşte lumina vieţii veşnice prin legămintele botezului. Treci şi tu alături de Siloam, adică de acela care a fost trimis de Tatăl, precum este scris: „Învăţătura Mea nu este a Mea, ci a Celui Care M-a trimis" *(Ioan 7, 16)*. Să te spele Hristos, ca să vezi. Vino la botez, este vremea. Vino în grabă, ca să spui: „Du-te, spală-te şi începi să vezi" *(Ioan 9, 11)* şi să zici, de asemenea: „Orb eram şi am început să văd" *(Ioan 9, 25)*, să zici cum a spus acesta cînd a primit lumina: „Noaptea este pe sfîrşite, s-a apropiat ziua" *(Rom. 13, 12)*. *7.* Noaptea era nevederea. Noaptea era cînd Iuda a primit mica îmbucătură de la Iisus şi a intrat în el satana. Noaptea era pentru Iuda, fiindcă diavolul era în el. Zi era pentru Ioan, cînd a pus capul pe pieptul lui Hristos *(Ioan 13, 25)*. Zi era şi pentru Petru, cînd vedea pe munte lumina lui Hristos *(Matei 17, 2)*. Noapte era pentru alţii, dar pentru Petru era zi. Dar şi pentru Petru era noapte, cînd îl tăgăduia pe Hristos. Iar cocoşul a cîntat şi Petru a început să plîngă *(Matei 27, 74–75)*, pentru ca să-şi îndrepte greşeala, fiindcă se apropia ziua. *8.* Iudeii îl întrebau pe acel orb: „Cum de ai văzut?" *(Ioan 9, 10)*. Mare nebunie! Întrebau de ceea ce vedeau. Întrebau de cauză, deşi vedeau înfăptuirea. *9.* „Şi l-au blestemat ei zicînd: n-ai decît să fii ucenic al Lui" *(Ioan 9, 28)*. Blestemul lor este binecuvîntare, fiindcă binecuvîntarea lor este blestem. „N-ai decît să fii ucenicul Lui" au zis ei. Atunci sînt de folos, cînd cred că fac rău. Sănătate, fiule, şi iubeşte-ne, cum o şi faci, fiindcă noi te iubim.

Scrisoarea a LXXXI-a

CĂTRE CLERICI

1. Se strecoară adesea în minţile omeneşti astfel de gînduri, încît cineva, lovit de o nedreptate uşoară, dacă nu-i ies toate după voie, îşi părăseşte slujba.

Lucrul acesta poate fi îngăduit pentru alte feluri de oameni, dar pentru cei ce se străduiesc în cele dumnezeiești este plin de durere. *2.* Sînt unii dintre clerici în care vrăjmașul rîvnește să se furișeze și să le vîre în cuget astfel de gînduri, dacă nu-l pot robi altfel. Ce-mi folosește să rămîn în cler, zic ei, să-mi aud cuvinte urîte, să îndur necazuri, ca și cum ogorul meu nu mă poate hrăni, sau, dacă n-am ogor, ca și cum nu mi-aș putea cîștiga existența altfel. Cu astfel de gînduri chiar și cei cu purtări bune se retrag din slujbă, de parcă numai aceasta ar fi îndatorirea clericului, să-și facă viața mai ușoară, nu să-și asigure mai de grabă ajutorul dumnezeiesc după moarte. Pentru că acela are cele bune după moarte, care aici a putut să lupte cu bărbăție împotriva tuturor curselor vrăjmașului. *3.* De aceea Ecclesiastul zice: „Mai fericiți sînt doi laolaltă decît unul, fiindcă au răsplată bună pentru munca lor. Căci dacă unul cade, îl scoală tovarășul lui" *(4, 9–10).* Unde sînt „fericiți doi laolaltă", dacă nu unde este Hristos și cel pe care-l ocrotește Hristos? Dacă a căzut cel care este cu Domnul Iisus, îl ridică Iisus. *4.* Dar de ce a zis: „Pentru munca lor?" Oare și Hristos muncește? Fără îndoială că muncește Cel Care spune: „Ostenit-am strigînd" *(Ps. 68, 4).* Muncește, dar în noi. De aceea ostenit S-a așezat lîngă fîntînă *(Ioan 4, 6).* Dar cum muncește, ne-a învățat printr-un mic exemplu Apostolul, zicînd: „Cine este slab și eu să nu fiu slab" *(II Cor. 11, 29).* Ne-a învățat Iisus Domnul, cu glasul Său: „Bolnav am fost și nu M-ați cercetat, gol am fost și nu M-ați îmbrăcat" *(Matei 25, 43).* Muncește ca să mă ridice pe mine cel căzut. *5.* De aceea este prefigurat Domnul și în chipul lui Elisei care s-a culcat lîngă un mort ca să-l învieze *(IV Regi 4, 34).* În aceasta este un simbol care ne arată că Hristos a murit pentru noi, ca Să învieze pentru noi. S-a coborît pînă la șubrezenia noastră, ca să ne ridice. S-a coborît, dar n-a căzut, ci a ridicat un tovarăș. El ne-a făcut părtași ai Săi, precum este scris, că „a fost uns cu untdelemnul dreptății mai mult decît părtașii Săi" *(Ps. 44, 9). 6.* De aceea bine spune Ecclesiastul *(4, 10):* „Căci dacă unul cade, îl scoală tovarășii lui", nu se scoală el singur. Dar Hristos nu S-a ridicat cu ajutorul și puterea altuia, ci S-a ridicat El singur. „Dărîmați, a zis El, templul acesta și în trei zile îl voi ridica... Iar El vorbea despre templul trupului Său" *(Ioan 2, 19–21).* De aceea n-a fost ridicat de altul, fiindcă n-a căzut. Căci și cel ce este ridicat de un al doilea a căzut. Iar cel ce a căzut are nevoie de ajutor ca să se ridice. Ne învață aceasta și cuvintele următoare din Scriptură: „Vai de cel singur, care cade și nu este cel de-al doilea ca să-l ridice! Asemenea, cînd doi se culcă, se încălzesc" *(Eccl. 4, 10–11).* Am murit împreună cu Hristos și de aceea trăim împreună cu El *(Rom. 6, 8).* Hristos a murit împreună cu noi ca să ne încălzească, precum zice: „Foc am venit să arunc pe pămînt" *(Luca 12, 49). 7.* Mort eram, dar fiindcă Hristos a murit cu mine prin botez de la Hristos am primit lumina vieții. Și cel ce moare în Hristos, încălzit prin Hristos, primește suflarea vieții și a învierii. Copilul era rece și Elisei l-a încălzit cu duhul său, dîndu-i căldura vieții *(IV Regi 4, 34).* A dor-

mit lîngă el, ca să-l trezească din moarte căldura celui ce în chip simbolic se înmormîntase cu el. Rece este, aşadar, cine nu moare în Hristos. Nu poate încălzi pe altul cine nu are cu sine pe Hristos. *8.* Şi, ca să cunoşti că s-a spus o taină, nu un simplu număr, că „sînt mai fericiţi doi decît unul" *(Eccl. 4, 9)*, a adăugat şi un număr cu adevărat tainic: „Căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă" *(Eccl. 4, 12)*. Dar este ceva care nepus în trei nu se rupe: Sfînta Treime nepusă în trei prin firea ei, nu se poate rupe. Fiindcă Dumnezeu este ceva unit, simplu şi necompus, dar există, rămîne mereu şi nu se strică. *9., 10.* Bine este a te ţine de altul, a fi cu gîtul în jugul lui, a te rezema de umărul lui, a-l purta cu tine şi a nu-ţi fi silă de lanţurile lui. Fiindcă a ieşit din casa celor legaţi Cel ce domneşte, Acel copil Care este mai presus de un rege bătrîn şi nebun. De aceea cei ce-L urmează sînt legaţi în lanţuri. Pavel este întemniţatul lui Iisus Hristos *(Efes. 3, 1)*. De aceea şi Iisus Însuşi a robit robia. Nu i s-a părut de ajuns lui Pavel că Hristos a stricat robia pe care o impusese diavolului, ca să nu intre în ea iarăşi cei liberi, ci a socotit dezrobire desăvîrşită a trăi sub robia Lui Hristos, a pune picioarele în cătuşele înţelepciunii, a fi robul ei, pentru a fi liber faţă de cel vrăjmaş. *11.* Cu adevărat prunc a fost Iisus, fiindcă „Prunc S-a născut nouă" *(Isaia 9, 6)*, cu adevărat Cel mai bun Prunc, Căruia I S-a spus de către Dumnezeu Tatăl: „Mare lucru este să fii sluga Mea" *(Isaia 49, 6)*. Este înţelept, precum ne învaţă Evanghelia, fiindcă „înainta în vîrstă şi în înţelepciune" *(Luca 2, 52)*. Se cuvine să I se spună şi sărac, fiindcă „El, bogat fiind, pentru noi a sărăcit, ca să ne îmbogăţească din sărăcia Lui" *(II Cor. 8, 9)*. Şi de aceea în împărăţia Lui nu-I e silă de cel sărac ci-l ascultă şi-l izbăveşte de toate necazurile şi greutăţile. *12.* Aşadar, sub El să trăim, pentru ca acel rege bătrîn şi nebun să nu aibă nici o putere asupra noastră. Cel ce voieşte să cîrmuiască după voia sa, ca un stăpîn, şi să nu fie sub conducerea Domnului Iisus, acela, învechit în păcate, cade în urîciunea nebuniei. Căci ce este mai nebunesc decît, părăsind cele cereşti, să te grăbeşti spre cele pămînteşti şi, disprefuind cele veşnice, să alegi cele trecătoare şi stricăcioase? *13.* Aşadar, nimeni să nu zică: Nu este partea noastră în Iacob şi nici moştenirea în Israel *(III Regi 12, 16)*. Nimeni să nu zică: Daţi lui Levi preoţii lui *(Deut. 33, 8)*. Pentru că iarăşi zice David: Cel ce se odihneşte la mijloc între doi preoţi, el însuşi zboară cu aripi duhovniceşti către cele cereşti *(Ps. 66, 14)*. Să nu spui Dumnezeului tău: „Greu este mie" *(Înţ. 2, 12)* şi nici despre locul tău: „Nefolositor este mie", fiindcă scris este: „Locul tău nu-l părăsi" *(Eccl. 10, 4)*. Vrea să te ridice cel vrăjmaş şi să te ducă cu el, fiindcă pizmaş este pentru nădejdea ta, pizmaş pentru darul tău. *14.* Dar tu, oricine eşti cel ce te găseşti în rîndul preoţilor Domnului, parte şi stăpînire a Lui, nu pleca de sub stăpînirea Domnului, ca să poţi zice Domnului: „Tu ai zidit rărunchii mei, Doamne, Tu m-ai alcătuit în pîntecele mamei mele" *(Ps. 138, 13)*. Iar El să-ţi spună, ca unei slugi credincioase: „Vino îndată de şezi la masă" *(Luca 17, 7)*. Sănătate, copii, şi slujiţi Domnului că bun este.

Scrisoarea a LXXXII-a

AMBROZIE CĂTRE MARCELLUS

1. A ajuns la mine textul procesului tău, pe care nu l-ai pricinuit, dar l-ai primit, fiindcă era şi o trebuinţă a dragostei şi voinţa de a arăta dărnicie faţă de săraci. Am luat cunoştinţă de el, avînd mereu în minte cuprinsul sfintei învăţături, în care m-a îmbrăcat şi autoritatea prea fericitului Apostol, ca şi viaţa şi învăţătura sa. Eu însumi vă osîndeam că de atîta timp lucrează vrajba între voi, şi părţile în conflict m-au silit să iau parte la judecată. *2.* Mărturisesc că mi-a fost ruşine să refuz, mai ales fiindcă magistraţii ambelor părţi se hărţuiau unii pe alţii, ajungînd să creadă că numai sub cercetarea mea se va vedea limpede în care parte va atîrna mai mult greutatea dreptului şi a dreptăţii. Ce să mai vorbesc? Fiindcă zilele trecuseră şi mai rămăseseră doar cîteva ore, în care totuşi prefectul audia alte procese, avocaţii au cerut să se dea un răgaz de cîteva zile, pentru ca eu să termin cercetarea. Era atît de mare dorinţa creştinilor de a nu judeca prefectul procesul unui episcop! Aduceau în discuţie pe lîngă acestea şi nu ştiu ce fapte nepotrivite şi, fiecare după părerea sa, argumenta că este de trebuinţă să se facă cercetarea mai degrabă de către un episcop, decît de către prefect. *3.* Mă simt încurcat de acestea şi totodată îndemnat de învăţătura Apostolului, care dojeneşte zicînd: „Oare pe cei dinăuntru nu-i judecaţi voi?" *(I Cor. 5, 12).* Şi de asemenea: „Dacă aveţi judecăţi lumeşti, puneţi pe cei nebăgaţi în seamă din Biserică să vă judece. O spun spre ruşinea voastră. Nu este, oare, între voi nici un om înţelept care să poată judeca între frate şi frate? Ci frate cu frate se judecă şi aceasta în faţa necredincioşilor?" *(I Cor. 6, 4–6).* Am primit cercetarea, dar în aşa fel încît eu să conduc judecata. Vedeam bine că dacă judec în favoarea ta, el nu putea să fie de acord; iar dacă se dă hotărîrea în favoarea lui, apărarea ta şi a respectatei tale surori trebuie să se supună hotărîrii. Judecata se desfăşura astfel în condiţii grele. Putea să se pună la îndoială nepărtinirea datorită legăturii noastre preoţeşti. Cînd socoteşte cel învins că altul a avut mai multă dreptate decît el? Şi, ceea ce este adevărat, erau cheltuieli prea mari şi dintr-o parte şi din alta faţă de vechimea procesului, dacă acesta se sfîrşea fie fără roadă, fie fără mîngîierea dărniciei. *4.* Aşadar, fiindcă vedeam că rezultatul judecăţii este îndoielnic, că dreptul este răstălmăcit, şi că sînt multe stăruinţe şi dintr-o parte şi din cealaltă, cu intervenţii pline de ură, cu tot felul de împotriviri, îmi dădeam seama că situaţia e grea şi că el, dacă ar fi învins, s-ar fi bucurat şi de rod dublu şi de despăgubire pentru cheltuielile de judecată, iar tu, faţă cu profesiunea ta, nu se cuvine nici să ceri cheltuieli de judecată, nici ca posesor să faci ceva cu roadele pe care le-ai primit. De aceea am socotit că e mai bine să se stingă procesul prin împăcare, decît să se adîncească şi mai mult vrajba. Neînţelegerile puteau aţîţa altele şi, ceea ce este cel mai rău, chiar dacă procesul era închis, aveau să rămînă,

totuşi, nemulţumiri, care sînt păgubitoare pentru bunele obiceiuri dintre oameni. *5.* Hărţuit între aceste valuri, fiindcă în proces erau trei nume de aceeaşi greutate: un preot, o femeie văduvă şi un prieten, am socotit să fac în aşa fel încît să nu fie nici un învins, ci toţi să învingă. Şi hotărîrea nu m-a înşelat: aţi învins toţi pentru frăţie, aţi învins pentru cerinţele firii, aţi învins pentru Scriptura care zice: „Pentru ce nu suferiţi mai bine strîmbătatea? Pentru ce nu răbdaţi mai bine paguba?" *(I Cor. 6, 7). 6.* Socoteşti că ai fost împovărat de cheltuielile procesului, de daune băneşti. Totuşi, pentru preoţi sînt mai bune daunele decît cîştigurile acestui veac. Căci „mai fericit este a da, decît a lua" *(Fapte 20, 35).* Dar poate vei zice: Nu eram dator să sufăr o înşelăciune, nu sînt dator să îndur strîmbătatea, să rabd dauna. Dar ce? Ai fi vrut s-o impui? Chiar dacă tu n-ai impus-o, el ar spune că a suferit-o. Vezi ce zice Apostolul: „De ce nu răbdaţi mai degrabă înşelăciunea?" Încît, pare mai aproape de săvîrşirea înşelăciunii cine nu rabdă. Căci trebuie să îndure cine e mai viteaz. *7.* Dar de ce vorbesc cu tine aşa ca şi cum ar fi pricina mea şi nu a ta? Tu ai făcut propunerea, ca şi cum ai fi fost judecător al procesului, ca sora pînă în ziua morţii să stăpînească o parte din avere, iar după moartea ei să cedeze fratelui Bisericii toată posesiunea. În felul acesta nu venea cineva în numele tău sau al Bisericii, ci-şi păstra avutul pentru sine, dacă socotea că aşa e mai bine, fără să cheltuiască ceva pentru Biserică. Pe cînd eu susţineam aceasta şi insuflam în sufletul tău un atît de mare har al dărniciei, fratele tău a răspuns că e de acord cu oferta, dar se temea că-şi slăbeşte dreptul de proprietate. Cum ar putea o femeie, mai ales văduvă, să-şi conducă averea cu toate dările? Ce-i va folosi să i se cedeze dreptul de proprietate, dacă va vedea că sînt mai mari pagubele de suportat din nelucrarea pămîntului? *8.* Lucrul acesta îi mişca pe magistraţii ambelor părţi. Astfel, cu consimţămîntul tacit al tuturor, s-a hotărît ca Laetus să primească pămîntul, dar o anumită cantitate de cereale, vin, ulei, s-o plătească surorii anual. Aşadar, respectatei tale surori i s-a luat nu dreptul, ci grija; nu roada, ci munca, nu venitul, ci zarul nesiguranţei, cum se zice în popor. Chiar dacă timpul, cu vînturi aspre, va fi potrivnic agriculturii, surorii tale îi va rămîne totuşi cîştigul. Dacă semănăturile se vor usca din pricina secetei, ţarina nu-i va aduce surorii tale un venit mai mic. Laetus va semna de îndeplinirea acestor obligaţii. Dacă vremea va fi neprielnică, sau dacă se vor face rechiziţionări neprevăzute, sora ta nu va avea nevoie de ajutorul tău şi pagubele vor fi ale lui Laetus. În schimb, Laetus se va mîngîia cu proprietatea averii. *9.* Aţi învins, aşadar, toţi: Laetus, fiindcă a dobîndit dreptul asupra pămîntului pe care-l stăpînea, sora, fiindcă va avea anual de primit roade fără proces, fără vrajbă. Dar nimeni n-a învins mai deplin şi mai strălucit decît tine, care, în timp ce vrei să-ţi întăreşti dărnicia faţă de soră, ai arătat faţă de amîndoi acea tovărăşie a legăturii frăţeşti. Căci şi fratelui i-ai lăsat proprietatea şi surorii uzufructul, iar Bisericii nu i s-a luat nimic, fiindcă a cîştigat în dragoste;

iar dragostea nu este pentru Hristos pagubă, ci cîştig, dragostea este roada Duhului Sfînt *(Gal. 5, 22)*. Deci procesul a decurs în chip apostolic. Înainte ne durea faptul că ai proces. Vrajba ţi-a fost de folos ca să îmbraci haina vieţii şi învăţăturii apostolice. Aceea nu se potrivea cu preoţia, acest aranjament este impus de normele apostolice. *10.* Să nu te temi că Biserica o să fie lipsită de dărnicia ta. Are şi roadele tale, şi încă îmbelşugate, are darurile vieţii tale, are roada învăţăturii tale, are rodnicia pe care tu i-ai asigurat-o prin înfăptuirile tale. Bogată în aceste daruri, nu caută cele vremelnice, fiindcă posedă cele veşnice. I-ai adăugat nu numai roadele apostolice, ci şi pe cele evanghelice. Domnul a zis: „Faceţi-vă prieteni din bogăţia nedreaptă" *(Luca 16, 9)*. Ţi-ai făcut şi tu prieteni şi, ceea ce este mai minunat, din nişte răzvrătiţi. Ai făcut ca fraţii să se întoarcă la dreptul de frăţie, i-ai făcut să fie siguri de această dragoste, de acest har, să fie primiţi în corturile cereşti. *11.* Aşadar, cu ajutorul lui Hristos şi cu doi preoţi judecători; cu tine, care ai dat mai întîi cuprinsul şi cu mine care am pronunţat sentinţa, pacea încheiată nu va şchiopăta, fiindcă s-au adunat atîtea voturi ale credinţei, încît necredinţa n-ar putea scăpa de pedeapsă. *12.* Laetus va ara pentru soră, căreia înainte îi pizmuia muncile cu străinii. Laetus va strînge recolta pentru soră, căreia nu-i putea răbda înainte donaţiile faţă de străini. Va îndrepta roadele către hambarele sorei şi va face aceasta bucuros, fiindcă proprietatea va fi de acum pe numele lui. *13.* Iar tu, format în învăţătura Apostolului, cu profetică autoritate vei zice către Domnul: „Tu ai zidit rărunchii mei" *(Ps. 88, 13)*. Această avere îi şade mai bine lui Hristos: să stăpînească virtuţile preotului Său, să primească roadele stăpînirii şi ale cumpătării şi, ceea ce este şi mai mult, ale dragostei şi ale liniştii. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXXXIII-a

AMBROZIE CĂTRE SISINNIUS

1. Faptul că, la rugămintea mea, ţi-ai iertat fiul pentru că s-a căsătorit fără să-ţi ceară învoirea, îl pun mai mult pe seama evlaviei decît a prieteniei noastre. Dar este de mai mare preţ că a avut cuvînt dragostea ta, decît intervenţia mea. Desigur, preotul atunci izbuteşte să facă mai mult, cînd este mai puternică virtutea, căci intervenţia preotului este învăţătura dragostei. A izbutit, aşadar, firea, a avut izbîndă fiul cu atît mai deplin, fiindcă de obicei izbînda unei cereri este vremelnică, dar deprinderea virtuţii este îndelungată şi înduplecarea sufletelor este veşnică. *2.* Ai făcut bine că te-ai arătat ca adevărat tată, mai ales că supărarea ţi-a fost îndreptăţită. Este mai bine să se recunoască vina, pentru ca să fie mai mult lăudată îngăduinţa părintească. Dar a fost şi o ocară faţă de tine ca părinte, fiindcă ar fi trebuit să alegi, după judecata ta, pe cea care ţi-a devenit fiică şi căreia i-ai devenit tată. Dacă avem copii fie prin

naştere, fie prin alegere, la naştere vorbeşte întîmplarea, iar la alegere judecata. Şi avem mai multă răspundere în adopţiunea decît în naşterea fiilor. Căci dacă fiii din naştere nu sînt buni, este vina firii, dar dacă sînt răi cei prin adopţiune, aceasta se socoteşte o greşeală a noastră. Ai avut, aşadar, de ce să te superi pe fiu, dar ai avut şi ce să-i ierţi că şi-a ales singur soţia. Ai dobîndit o fiică fără primejdia alegerii. Dacă a luat o soţie bună, ţi-a cîştigat dragostea, iar dacă a greşit, să facă în viitor lucruri mai bune, să le respingă pe cele rele. *3.* Printr-o chibzuinţă mai matură este dată o fată fiului de către părinte. Dar printr-o mai mare chezăşie de supunere este dusă de fiu la tată şi intră în casa socrului dacă este aleasă de bărbat. Fiindcă şi fiul se teme că judecata sa nu place părintelui şi nora că nu place socrilor serviciul ei de gospodină. Alegerea părintelui înlătură teama fiului, ca şi umilinţa norei. Fiul nu va avea ce spune împotriva soţiei, fiindcă nu e vina lui, dacă s-a petrecut ceva rău, cum se mai întîmplă, ci mai mult se va strădui să se poată dovedi şi la unul şi la altul ceea ce este al său şi în judecata lui faţă de soţie şi în supunerea ei faţă de el. *4.* Ai făcut, aşadar, ceea ce fac bunii părinţi: ai fost rugat şi ai iertat repede. Înainte de a te ruga nu era de iertat, ci de arătat fapta. Iar a amîna prea mult timp iertarea era şi pentru tine neplăcut şi pentru el nefolositor. Inima de părinte nu poate îndura mult necazul. *5., 6.* Cerîndu-i de către oracolul lui Dumnezeu cea mai înaltă dovadă de supunere, Avraam era gata să-şi jertfească fiul ca ardere de tot. Ca şi cum n-ar fi fost părinte, pregătea cuţitul ca să nu întîrzie prea mult jertfa. Totuşi, cînd i s-a poruncit să-şi ierte fiul, a lăsat cu plăcere cuţitul. Iar cel ce, mînat de credinţă, se grăbea să-şi jertfească singurul său fiu, cu o dragoste şi mai mare a primit să jertfească în locul copilului o oaie *(Fac. 22, 2 ş.u.).* 7. Şi Iosif *(Fac. 44, 15 ş.u.),* ca să-şi ocrotească fratele cel mic, se prefăcea că este supărat pe fraţii săi, folosind astfel înşelăciunea. Dar, cu toată supărarea, cînd Iuda, unul dintre fraţi, s-a aşternut la picioarele lui, iar ceilalţi plîngeau, învins de simţămintele frăţeşti şi împărtăşindu-le, n-a mai putut să păstreze multă vreme asprimea prefăcută. Îndepărtînd pe ceilalţi martori, a dezvăluit fraţilor că sînt din acelaşi tată şi că el este Iosif, cel vîndut de ei. I-a asigurat că nu va ţine seama de răutatea lor, că-i iartă pentru vitregia cu care s-au purtat vînzîndu-l şi că în loc să-i judece el le va mărturisi fapte mai mari, pentru că aşa a voit Dumnezeu să se petreacă lucrurile: ca el să treacă în Egipt ca să-şi hrănească neamul din roadele unui neam străin, şi ca în timp de secetă să fie de ajutor hrănindu-şi tatăl şi fiii. 8. Ce să spun despre proorocul David, care pe un fiu rău, pătat de sîngele fratelui său, la rugămintea unei femei, înmuindu-i-se cugetul, l-a primit în casă? *(II Regi 14, 12). 9.* Însuşi acel tată din Evanghelie, pe fiul mai mic, care-şi cheltuise toată averea primită de la tată-său trăind în desfrîu, cînd acesta totuşi s-a întors, înduplecat de umilinţa cuvintelor lui, fiindcă mărturisea că a greşit în faţa tatălui său, l-a întîmpinat cu dragoste, căzînd asupra grumazului lui, şi a poruncit să i se dea cea mai bună

haină, inel şi încălţăminte. Astfel, cinstindu-l cu sărutarea părintească, făcîndu-i daruri, l-a primit la un minunat ospăţ *(Luca 15, 12–24)*. *10.* Ai dovedit că urmezi pilda acestora prin dragostea de tată, prin care ne apropiem foarte mult de Dumnezeu. Şi de aceea, fără întîrziere, am îndemnat-o pe fiica noastră să-şi ia asupră-şi osteneala drumului chiar pe timp de iarnă. Căci avea să-şi petreacă iarna mai plăcut nu într-o casă de oaspeţi, ci în dragostea părintească, de vreme ce supărării i-a luat locul dragostea. Fiindcă, pentru a te asemăna pe deplin cu cei sfinţi, i-ai învinuit pe cei ce, prin minciuni ticluite, au socotit că trebuie să-ţi aţîţe sufletul împotriva copiilor. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, fiindcă şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a LXXXIV-a

AMBROZIE CĂTRE CYNEGIUS

1. Ai arătat o sfială vrednică de cea mai mare preţuire cerîndu-mi sfatul în legătură cu un fapt pe care nu-l aprobi, dar ca părinte, ca să nu dăunezi ceva acestei datorii, mă întrebi pe mine ce părere am despre el, fiind sigur că nu poţi avea alt răspuns decît cel cuvenit legăturilor sfinte. *2.* Eu mi-am luat asupra mea sarcina ta şi am redat-o, după părerea mea, pe nepoată bunicului. Nu ştiu de loc pe ce temei dorea el să-i fie aceasta noră, să devină din bunic socru. De mai multe nu este nevoie, ca să nu ajungem iarăşi la lucruri de care ne este sfială să vorbim. Sănătate, fiule, şi iubeşte-ne, că şi noi te iubim.

Scrisoarea a LXXXV-a

AMBROZIE CĂTRE SYRICIUS

1. Sînt bucuros cînd primesc scrisorile tale. Dar cînd îi foloseşti pe unii în slujba noastră, cum faci cu fratele şi tovarăşul de preoţie Syrus, pe care l-ai trimis cu scrisoarea ta, bucuria mea este îndoită. O de-ar fi această roadă mai îndelungată! Căci îndată ce a venit, a socotit că trebuie să plece repede înapoi. Ceea ce a micşorat foarte mult plăcerea mea s-a adăugat în schimb mult la dorinţa sa. *2.* Eu îi iubesc pe acei presbiteri sau diaconi care, cînd au plecat undeva, nu rabdă să lipsească prea mult de la slujba lor. Zice proorocul: Nu m-am ostenit urmînd după tine" *(Ieremia 17, 16)*. Dar cine poate să se ostenească? „Pe toţi cei osteniţi şi împovăraţi Eu vă voi odihni" *(Matei 11, 28)*. Să urmăm, aşadar, fără încetare întotdeauna pe Iisus. Dacă-L vom urma întotdeauna niciodată nu vom slăbi, fiindcă El dă puteri celor ce-L urmează. Cu cît vei fi mai aproape de virtute, cu atît vei fi mai puternic. *3.* Adesea, cînd Îl urmăm, ni se spune de către potrivnici: „Unde este cuvîntul Domnului? Să vină!" *(Ieremia 18, 15)*. Dar noi să nu ne descurajăm urmîndu-L, să nu ne împiedicăm de întrebări viclene. Aceasta i se spunea proorocului, cînd era

întemnițat într-o celulă umedă *(Ieremia 37, 14-15):* „Unde este cuvîntul Domnului? Să vină!" Dar el cu atît mai mult L-a urmat și de aceea a ajuns la biruință, de aceea a primit cununa; fiindcă n-a ostenit cel ce-L urma pe Hristos. „Nu este osteneală în Iacob și nu se vede durere în Israel *(Num. 23, 21).* Sănătate și iubește-ne fiindcă și noi iubim pe părintele nostru, care ne iubește.

Scrisoarea a LXXXVI-a

AMBROZIE CĂTRE SYRICIUS

1. I-ai dat lui Priscus, prieten și de o vîrstă cu mine, cînd a venit, o scrisoare pentru mine. Și eu, cînd s-a întors, i-am dat-o pe cea pe care ți-o datoram față cu slujba și dragostea mea pentru tine. Așadar, el ne-a răsplătit pe fiecare dintre noi prin serviciul lui, fiindcă mie mi-a dat scrisoarea ta și ție ți-a dat-o pe a mea. De aceea prețul serviciului său trebuie să dobîndească un spor de dragoste. Sănătate și iubește-ne, frate, că și noi te iubim.

Scrisoarea a LXXXVII-a

AMBROZIE CĂTRE EPISCOPII SEGATIUS ȘI DELPHINUS

1. Fiul nostru Polybius, la întoarcerea din părțile africane, în care a îndeplinit cu strălucire funcția de proconsul, s-a oprit cîteva zile la noi, fapt ce a adus inimii mele cea mai mare mulțumire. *2.* La plecare mi-a cerut să vă scriu la fiecare cîte o scrisoare. I-am făgăduit. Am dictat o scrisoare și am trimis-o pe numele amîndurora. A mai cerut una. I-am spus că am dat scrisoare pentru amîndoi, potrivit obiceiului și felului meu de a scrie, pentru că mintea voastră cuvioasă va fi desfătată nu de numărul scrisorilor, ci de unirea numelor voastre. Nu se poate răbda să se despartă numele celor pe care-i unește același simțămînt. De aceea am scris în felul meu, folosindu-mă mai mult de drumul scurt al dragostei. *3.* Ce mai vorbă? A cerut alta, i-am dat-o la fel, pentru ca nici rugămintea să nu i-o refuz, dar nici obiceiul să nu mi-l schimb. Astfel el are ce să dea fiecăruia, fiindcă de aceea cere, pentru ca nu cumva, la întoarcere, unuia să aibă ce-i da, iar celuilalt nu. Și eu vă voi mărturisi aceeași dragoste fără primejdia de a părtini pe vreunul, mai ales fiindcă există și la Apostoli această formă de scrisori către mai mulți deodată, ca de pildă Pavel către galateni. Dar și doi pot scrie la unul singur, precum este scris: „Pavel, întemnițatul lui Iisus Hristos și fratele Timotei, către Filimon *(Filim. 1).* Vă spun sănătate, iubiți-ne și rugați-vă pentru noi, fiindcă și eu vă iubesc.

Scrisoarea a LXXXVIII-a

AMBROZIE CĂTRE ATTICUS

1. Ai dat o scrisoare pentru mine prietenului Priscus. Priscus mi-a adus-o şi prin Priscus ţi-am răspuns. Tu iubeşte-l pe Priscus ca de obicei şi chiar mai mult decît de obicei. Îţi spun aceasta, fiindcă eu însumi îl preţuiesc foarte mult pe prietenul Priscus. Dragostea mea pentru el este veche. Ea a început din copilărie şi a crescut o dată cu noi. Dar l-am revăzut după trecere de multă vreme, încît mi-a devenit vechi nu numai după nume, dar şi datorită acestui interval de timp atît de mare. Sănătate şi iubeşte-i pe cei ce te iubesc.

Scrisoarea a LXXXIX-a

AMBROZIE CĂTRE ALYPIUS

1. Fostul consul Antiochus mi-a adus scrisoarea Excelenţei Tale şi ţi-am răspuns la ea îndată. Am trimis scrisoarea prin oamenii mei şi, dacă nu mă înşel, răspunsul meu este, ca întindere, de două ori mai mare. Dar fiindcă, după părerea mea, darurile prieteniei nu trebuiesc măsurate, ci înmulţite, a trebuit ca la întoarcerea,lui chiar, mişcat de numele atît de mare al celui ce-mi scrisese, să trimit răspunsul meu, eu achitîndu-mă astfel de datoria faţă de fiecare dintre voi, iar el faţă de tine, fiindcă trebuia să dea mai departe ceea ce primise. Sănătate şi nu uita pe cei ce nu te uită.

Scrisoarea a XC-a

AMBROZIE CĂTRE ANTONIU

1. Niciodată n-ai tăcut faţă de mine şi nu mă voi plînge, chiar dacă ai tăcea, fiindcă ştiu că nu lipsesc din inima ta. Ştiu că pentru tine atîrnă greu ceea ce este mai de preţ şi că poţi refuza ceea ce la alţii este foarte obişnuit, schimbul de scrisori, nu atît din dragoste, cît din trebuinţă. *2.* Eu însă te simt întotdeauna în sufletul meu şi niciodată nu socotesc că sîntem departe unul de altul, niciodată nu mi se pare că ne lipsesc scrisorile, fie ale mele către tine, fie ale tale către mine. Vorbesc cu tine zilnic şi spre tine îmi îndrept ochii, gîndurile şi toate preocupările mele. *3.* Schimbul de scrisori între noi este pentru mine o desfătare, căci în ele îmi exprim mai liber ceea ce m-aş fi sfiit să-ţi spun faţă către faţă. De aceea îţi cer să nu te grăbeşti cu mulţumirile. Căci este cea mai mare plată a serviciului meu faţă de tine, dacă ştiu că niciodată n-am lipsit de la îndatoririle pe care le am faţă de tine. Sănătate şi gîndeşte-te la noi, căci şi noi ne gîndim la tine.

Scrisoarea a XCI-a

AMBROZIE CĂTRE FRATELE CANDIDIANUS

1. Există lumină foarte puternică în cuvintele tale, dar pentru mine străluceşte mai mult cea din simţămintele exprimate în ele. În scrisori mă înmărmureşte fulgerul minţii tale, prea iubite şi fericite frate! Domnul să te binecuvinteze şi să-ţi dea harul Său. Recunosc în scrisorile pe care mi le-ai trimis mai mult dorinţele decît meritele mele. Căci ce merite ale mele pot fi pe măsura cuvintelor tale? Iubeşte-ne frate, căci şi noi te iubim.

NOTE

Scrisoarea I

Prima clasă a scrisorilor Sf. Ambrozie, cele cărora li s-a putut stabili cu aproximație anul scrierii, cuprinde 63 de scrisori. Dintre acestea, cea dintîi, din anul 379, este precedată, precum se vede, de o rugăminte a împăratului Grațian care-l roagă pe Ambrozie să-l ajute cu îndrumări și scrieri pentru a-și însuși în mod temeinic învățăturile cele adevărate ale credinței creștine. Grațian a urmat (375–383) tatălui său Valentinian I la conducerea Imperiului roman și a murit răpus în rebeliunea generalului Maximus, care a ocupat o parte a Imperiului roman de apus (Britannia, Gallia și Hispania), pînă ce a fost și el suprimat de Teodosie, împărat al părții de răsărit a Imperiului.

7. Cele două cărticele sînt cele despre care s-a vorbit mai sus.

Scrisoarea a II-a

Este scrisă tot în anul 379 către Constantius, episcop de curînd ales în Arausica și cuprinde povețe și îndemnuri în legătură cu sarcinile unui bun episcop. Îi recomandă să se ocupe și de Biserica din Forum Cornelii (azi probabil localitatea Imola din nordul Italiei) pînă ce va fi numit și acolo un episcop, și, de asemenea, să se ferească de rătăcirile arianismului, pe care-l aduceau, între alții, illyrienii refugiați în Italia sub presiunea năvălirilor barbare după moartea împăratului Valens, care îmbrățișase și el arianismul.

27. Cînd scria Ambrozie această scrisoare se apropiau zilele păresimilor. În multe din scrieri marele păstor din Mediolanum făcea catehizarea credincioșilor săi.

A se vedea „De mysteriis", „Hexaemeron III, I, II" și altele.

Scrisoarea a III-a

Ca și cea următoare, scrisoarea aceasta este scrisă în anul 380 către Felix, episcop de Como, trecut în rîndul sfinților de către Biserica apuseană și sărbătorit în fiecare an la 14 iulie. Îi mulțumește lui Felix pentru trufele trimise și-i spune că acestea nu-l scutesc de datoria de a-l vizita.

Scrisoarea a IV-a

Ambrozie îl roagă pe Felix să fie prezent la sfințirea bisericii zidită de Bassianus în Lauda (Lodi). Îl felicită pentru succesele pastorale și numește ziua sfințirii lui Felix ca episcop zi de naștere a acestuia. Bassianus, episcop de Lauda, a participat activ la Sinodul din Aquileia, ținut în 381 pentru judecarea episcopilor cu vederi ariene. Palladius și Secundianus, și este trecut în rîndul sfinților. (Vezi după scrisoarea a VIII-a actele Sinodului din Aquileia). Pentru unități de măsură și monede menționate în Sfînta Scriptură, vezi tabelele de la sfîrșitul Sfintei Scripturi.

Scrisoarea a V-a

Este scrisă în 380, ca și cea următoare, către Syagrius, episcop al Veronei, în legătură cu procesul intentat fecioarei Indicia care, deși candidată la haina monahală, a fost pe nedrept acu-

zată de imoralitate. Este criticat Syagrius pentru procedeele folosite în judecata Indiciei care, nemulțumită de judecata lui Syagrius, s-a adresat lui Ambrozie să i se facă dreptate. Acesta, pe baza mărturiilor în favoarea Indiciei și a lipsei de temei a mărturiilor depuse împotrivă-i de Leontius și Renatus, a scos din culpă pe Indicia și a cerut excomunicarea acestora, ca și a cumnatului ei Maximus care, fără să se prezinte ca reclamant, a dat totuși cu ușurință crezare bîrfelilor puse în circulație pe seama Indiciei. Zenon fusese, pe cît se pare, episcop de Verona înaintea lui Syagrius.

Scrisoarea a VI-a

Ca urmare a scrisorii anterioare, Ambrozie îi reproșează lui Syagrius nechibzuința de care a dat dovadă în judecarea Indiciei (Syagrius propusese ca aceasta să fie supusă unui control medical, fapt cu totul nedemn și înjositor pentru o călugăriță, cu atît mai mult cu cît actele medicale nu merită întotdeauna încredere). O coloratură deosebită capătă scrisoarea prin povestirea despre moartea tragică a soției unui levit, caz citat de Ambrozie pentru a se vedea de cîtă cinste se bucura neprihana la vechii evrei.

Scrisoarea a VII-a

Ca și cea următoare, a fost scrisă în 381 către Iustus care era, pe cît se crede, episcop de Lugdunum (Lyon), ca răspuns la cererea acestuia de a i se explica unele pasaje din Sf. Scriptură, al căror înțeles nu i se părea destul de clar.

Se știe că în scrierile sale exegetice Sf. Ambrozie a căutat mai ales sensul moral și metaforic, așa cum l-a preluat de la Origen și de la Părinții capadocieni. Așa că nu-i de mirare că citind pasajele biblice de la Ieșire 30, 12–15 respectiv Luca 15, 8–9, el tălmăcește „siclul" și „drahma" în sens ceresc,duhovnicesc. De aceea Sf. Ambrozie avea dreptate să spună (la începutul Scrisorii VIII) că dacă creștinii nu fac artă, în schimb ei au har.

Scrisoarea a VIII-a

Răspunzînd de asemenea lui Iustus, care îi ceruse părerea asupra unor afirmații răspîndite că scrierilor religioase le lipsește arta, Ambrozie arată că scriitorii creștini cunosc și aplică în scrisul lor regulile artei literare. (Iustus s-a retras în pustiurile Egiptului, sfîrșindu-și acolo viața în post și rugăciune). Termenii grecești din această scrisoare sînt împrumutați din opera lui Filon Iudeul și adaptați gîndirii creștine.

Actele Sinodului din Aquileia

Aquileia, localitate în nord-estul Italiei, aproape de Marea Adriatică, cunoscută printre altele prin cele două sinoade ținute aici: primul în 381, din inițiativa Sfîntului Ambrozie și al doilea în 556. În primul au fost judecați Palladius și Secundianus, episcopi unul în Dacia Ripensis, iar celălalt în Moesia, susținători ai ideilor lui Arie. Actele Sinodului din Aquileia sînt un fel de proces verbal conținînd luările de cuvînt și dezbaterile care au avut loc împotriva acestor doi episcopi, socotiți eretici și condamnați cu demiterea din scaunul episcopal.

5. Ambrozie, președinte al lucrărilor, se adresează aici lui Palladius.

44. Arianismul fusese condamnat în Sinodul ținut la Niceea în 325.

49. Fotinus din Syrmium (mort în 376) și partizanii săi au fost anatematizați în sinodul de la Syrmium din 351 și condamnați pentru că susțineau ideile lui Arie.

69. Și preotul Sabellius (sec. III), împreună cu susținătorii săi, avea idei asemănătoare celor ariene, neadmițînd Sfînta Treime. Sabellienii au fost condamnați ca eretici în Sinodul al II-lea, ecumenic din Constantinopol (381). Vezi și notele la scrisoarea a XLVIII-a.

Pentru amănunte a se vedea studiul prof. I. Rămureanu: Creştinismul în provinciile romane dunărene... în „Studii Teologice" 1964 nr. 7–8.

Scrisoarea a IX-a

Ca şi următoarele trei, este scrisă în 381, în legătură cu Sinodul de la Aquileia. Ambrozie mulţumeşte episcopilor din provinciile Viennensis şi Narbonensis (sudul Franţei de azi) pentru participarea lor prin Constantiu, episcop de Arausica, şi Proculus, episcop de Marsilia, la dezbaterile sinodului ţinut împotriva ereziilor lui Arie.

Scrisoarea a X-a

În 381, Graţian şi fratele său Valentinian al II-lea conduceau partea de apus a Imperiului roman, iar Teodosie pe cea din răsărit. În numele Sinodului din Aquileia, Ambrozie le mulţumeşte pentru atitudinea lor binevoitoare faţă de acest sinod şi-i roagă să aprobe demiterea episcopilor Palladius şi Secundianus, precum şi a presbiterului Attalus şi a preotului Valens, susţinători şi aceştia ai arianismului, cel din urmă fiind acuzat şi de lipsă de patriotism.

Scrisoarea a XI-a

Cu mulţumiri către cei trei împăraţi pentru aprobarea hotărîrilor luate în Sinodul din Aquileia, aceştia sînt rugaţi să ia măsuri şi împotriva lui Ursinus, despre ale cărui ambiţii şi rivalităţi cu Damasus, celălalt pretendent de atunci al episcopatului Romei, scrie şi Ammianus Marcellinus (*27.* 3, 12; 9, 9). Pînă la urmă Ursinus a trebuit să părăsească Roma.

Scrisoarea a XII-a

Lucius, prigonitor al monahilor şi monahiilor din Alexandria, a ocupat prin crimă conducerea bisericii alexandrine după moartea lui Athanasie; iar Demophilus, episcop al Beroei din Thracia, a ajuns episcop al arienilor din Constantinopol. Sinodul din Aquileia mulţumeşte din nou împăraţilor pentru ajutoarele date spre unitatea deplină a bisericilor şi cere să se aprobe un sinod la Alexandria precum şi o mai strînsă legătură între bisericile din Apus şi cele din Răsărit. Demofil a fost ridicat de împăratul arian Valens pe scaunul arhiepiscopal din Constantinopol (a. 370), dar împăratul Teodosie l-a depus în a. 380. Păcat că Sf. Vasile cel Mare murise în 379, aşa că sinodul propus de Sf. Ambrozie la Alexandria pe care îl tot ceruse Sf. Vasile nu s-a mai putut ţine.

Scrisoarea a XIII-a

Ca şi cea următoare este adresată în 382 împăratului Teodosie. Împăratul este rugat să dea îndrumări scrise episcopilor pentru păstrarea rînduielilor şi a bunei înţelegeri, plecîndu-se de la faptul că, dacă murea un episcop, locul rămas vacant se ocupa fără respectul normelor de drept, ceea ce aducea nemulţumiri şi tulburări chiar în rîndul celor păstoriţi. Aşa s-a întîmplat în Antiohia unde, după moartea lui Meletie, n-a fost ales Paulin, ci un altul (Flavian) şi în Constantinopol, unde a fost ales episcop Nectarie şi nu Maximus (Maxim Cinicul), care, după părerea de atunci a lui Ambrozie, avea mai multe merite, deşi mai tîrziu Maximus a fost depus din treapta arhieriei, fiind nevoit să se refugieze în chip ruşinos la Constantinopol. Ambrozie credea că, pentru o mai deplină unitate a bisericilor, este bine ca la alegerea episcopilor din Răsărit să fie invitaţi a lua parte şi episcopi din Apus.

Despre discuţiile privitoare la alegerea unui nou episcop în cazul în care mai era în viaţă încă vreun candidat local (aluzie la cazul Antiohiei şi al Constantinopolului) a se vedea cele spuse în Manualul de Istorie bisericească universală vol. I ed. III, pag. 334–338.

Scrisoarea a XIV-a

Ambrozie şi ceilalţi episcopi din Italia, după ce aduc mulţumiri lui Teodosie pentru contribuţia sa la întărirea unităţii dintre bisericile răsăritene şi cele apusene, îl roagă să hotărască măsuri pentru ca toate neînţelegerile sau ereziile ce apar în Biserică, printre care de curînd şi rătăcirile lui Apollinaire (care recunoştea numai firea dumnezeiască a lui Hristos şi nu şi pe cea omenească) să fie judecate pentru întreaga Biserică de sinodul ecumenic, aceste măsuri fiind necesare şi cerute în multe părţi ale Imperiului (Apollinarismul a fost condamnat în al II-lea sinod ecumenic şi în alte sinoade).

Scrisoarea a XV-a

Răspuns la propunerea episcopului din Macedonia şi a preoţilor din Tesalonic de a fi numit Anysius episcop în locul rămas vacant prin moartea lui Aholius, scrisoarea se constituie într-un cald şi avîntat necrolog, în care este deplînsă plecarea la cele veşnice în anul 383 a bărbatului cu atîtea merite pentru Biserică şi patrie. Este lăudat Aholius, între altele, şi pentru că a avut grijă să aleagă şi să pregătească pentru succesiune pe Anysius, căruia Ambrozie îi adresează scrisoarea următoare. Se ştie că potrivit unei mentalităţi a epocii, împăratul Teodosie deşi originar dintr-o familie creştină, totuşi a primit botezul numai în 28 februarie 380 şi cel care l-a botezat a fost tocmai episcopul Tesalonicului Aholius, despre care scrie în stil atît de panegiric. Să nu uităm că prin politica sa înţeleaptă, Teodosie a ştiut atrage pe goţi să se înroleze sub drapelele noului împărat roman. A se vedea N. Bănescu: Chipuri din istoria Bizanţului, Bucureşti 1971 p. 20 ş. u.

Scrisoarea a XVI-a

Din nou sînt lăudate însuşirile cu totul deosebite pe care le-a avut Aholius ca episcop al Macedoniei şi se fac urări lui Anysius să meargă pe urmele predecesorului său. Scrisoarea este tot din 383 şi Anysius a fost episcop al Tesalonicului în 384. Anysius este numit aici frate în înţelesul apostolic al dragostei creştine.

Scrisoarea a XVII-a

Scrisă în 384, este o plîngere adresată împăratului Valentinian al II-lea, (succesorul fratelui său Gratian), pe care-l roagă să nu dea curs cererii senatorului păgîn Symmah de a se reintroduce în sala senatului statuia zeiţei Victoria, înlăturată din ordinul împăratului Constanţiu în 357, şi de a se reda păgînilor unele drepturi anulate prin legile anterioare. Era de altfel anacronic să se mai menţină cultul păgîn la mijlocul sec. IV în senat, să fie aduse jertfe pe altarul Victoriei, şi să mai capete împăraţii numele de Pontifex Maximus (acest titlu a fost refuzat în 375 de către Gratianus), după ce creştinismul a obţinut supremaţia asupra păgînismului. (În 394 senatul a abolit definitiv păgînismul şi a ordonat închiderea templelor păgîne).

4. Împăratul Iulian Apostatul, căutînd să repună păgînismul în vechile drepturi, a reintrodus în senat statuia zeiţei Victoria, dar Gratian a scos-o din nou.

6. Valentinian al II-lea, deşi avea numai 12 sau 13 ani în 383, cînd a fost asasinat Gratian, totuşi, sub influenţa mamei sale Justina şi a lui Ambrozie, n-a aprobat cererile păgînilor înaintate prin Symmah.

14. Valentinian al II-lea era simplu catehumen şi n-avea dreptul să aducă ofranda ca un credincios, dar, ca împărat, semna actele pentru fondurile alocate bisericilor.

17. Gratian şi Valentinian al II-lea au fost fii împăratului Valentinian I care a domnit în apus între anii 364 şi 375.

Raportul lui Symmah

Senator şi prefect al Romei, Symmah a înaintat un raport împăraţilor Teodosie, Arcadie, şi Valentinian al II-lea, deşi de fapt trebuia înaintat numai lui Valentinian, fiindcă acesta rămăsese în 384 împărat de Apus după moartea lui Gratian. În raport Symmah, precum s-a văzut şi din scrisoarea anterioară, cerea restabilirea drepturilor pierdute de păgîni.

Scrisoarea a XVIII-a

Ca şi precedenta, este scrisă în 384 şi adresată lui Valentinian al II-lea, pentru a-l convinge să nu aprobe cererile păgînilor formulate prin raportul lui Symmah. Amîndouă scrisorile, citite în consistoriul lui Valentinian, de faţă fiind şefii cavaleriei romane Bauto şi Rumoride, acesta din urmă păgîn, sînt excelente pledoarii pentru apărarea Bisericii creştine împotriva lui Symmah şi a păgînismului.

4. Hannibal putea să cucerească Roma în 216 î.e.n. după ce bătuse cumplit pe romani la Cannae în sudul Italiei. – Gallii senoni pătrunseseră în Roma şi ajunseseră pînă la colina Capitoliului în 387 î.e.n. Camillus, după ce cucerise cetatea etruscă Veii (395), a alungat pe galli şi a fost numit al doilea întemeietor al Romei. – Attilius Regulus, căzut prizonier în primul război cu cartaginezii, a fost trimis de aceştia la Roma pentru un schimb de prizonieri, dar el, după ce a sfătuit pe romani să nu facă acest schimb căci nu este în interesul romanilor, s-a întors la Cartagina, preferînd să moară prizonier decît să obţină libertatea trădîndu-şi patria. – Scipio Africanul a învins pe Hannibal în lupta de la Zama (202 î.e.n.). – Din iunie 68, pînă în decembrie 69, după moartea lui Nero s-au succedat patru împăraţi pe scaunul Romei: Galba, ucis după 6 luni, Otto după 95 de zile, Vitelius după 8 zile şi Vespasian, care a domnit 10 ani (69–79 e.n.). – Helvius Pertinax a fost împărat două luni şi 25 de zile, iar Didius Albinus două luni şi cinci zile. Împăratul Valerian a căzut prizonier la perşi (în anul 260), iar fiul său Gallienus şi-a pierdut (în 268) tronul din cauza vieţii sale desfrînate, Roma intrînd după aceea sub stăpînirea celor treizeci de tirani.

13. Senatorii municipali (curialii), aveau şi privilegii, dar şi datoria de a strînge impozitele pe care, dacă nu le puteau încasa în întregime, le completau din propria avere. De aceea sarcina de curial era în sec. IV o adevărată corvoadă. – Chaonia, regiune în Epir, în care se găsea oraşul Dodona; în apropiere era o pădure de stejari închinată lui Jupiter.

30. Alma, rîu lîngă Roma, pe malul căruia romanii aduceau jertfe după ritualul preoţilor frigieni.

34. Se referă la Gratian, care cu toată evlavia lui creştină, a fost ucis de Maximus.

35. Pompei, învins în lupta de la Farsalus (48 î.e.n.) a fugit să-şi găsească salvarea în Egipt, dar a fost ucis de un scapet egiptean pe cînd se cobora din corabie pe ţărmul african. – Canopus, localitate lîngă gurile Nilului.

36. Cyrus a pierit într-o expediţie contra sciţilor în 529 î.e.n. Ucis din ordinul reginei acestora Thamiris, capul i-a fost cufundat într-un burduf plin cu sînge.

37. Generalul cartaginez Hamilcar Barca a fost tatăl lui Hannibal.

38. În expediţia împotriva perşilor, dintr-o nechibzuinţă care i-a fost fatală, Iulian a dat ordin să fie arse toate corăbiile cu care trecuseră Eufratul, pentru a sili pe soldaţi să nu se gîndească la retragere.

39. Este vorba, bineînţeles, despre Iulian, care a căutat să restaureze păgînismul, şi despre Valentinian I, care nu s-a amestecat în controverse religioase şi n-a persecutat pe păgîni.

Scrisoarea a XIX-a

Scrisă în 385, conţine sfaturi pastorale către Vigiliu, care fusese numit de curînd episcop de Trident (în nordul Italiei). Pentru a întări îndemnul de a nu se căsători creştinii cu fete de alt neam sau de altă credinţă, Ambrozie dă ca exemplu pe biblicul Samson care, pînă la urmă, şi-a găsit moartea datorită unei femei, cu toată puterea lui fabuloasă. De altfel în 388 împăratul Teodosie a şi interzis printr-o lege căsătoriile între creştini şi evrei.

2. Tigrul şi Eufratul se varsă în Golful Persic care se socotea pe atunci ca făcînd parte din Marea Roşie.

22. Agon, în greceşte luptă.

Scrisoarea a XX-a

Ambrozie povesteşte sorei sale Marcellina necazurile pe care le-a avut în legătură cu ordinul împăratului, respectiv al împărătesei mame Iustina, ca două biserici din Mediolanum, cea numită Portiana (sau Porcia) şi cea nouă, să fie luate de la creştini şi date arienilor, împărăteasa însăşi împărtăşind credinţa ariană. Scrisoarea este scrisă în 385.

4. Duminica Floriilor, este vorba de părţile simbolului credinţei formulate pînă la acea dată.

6. Săptămîna Patimilor; În februarie 385 Valentinian dăduse o lege ca în această săptămînă cei închişi să fie scoşi din fiare sau, după caz chiar eliberaţi.

9. Goţii ajunseseră în vremea aceea pînă în apusul Europei.

19. Tînărul împărat Valentinian, influenţat de mama sa, înclina să dea dreptate arienilor, dar, văzînd că poporul este alături de Ambrozie, nu le-a aprobat acestora cererile.

28. Calligonus, care-l ameninţase cu moartea pe Ambrozie, a fost el însuşi ucis. După cît aflăm şi în alte scrieri ale sale („Despre Ilie cap. 10, „De eccles. offic." cap. 27 dar mai ales din „De mysteriis" cap. 2), Sf. Ambrozie se afla înconjurat de credincioşi, dar şi de „catehumeni (cei chemaţi)" care aşteptau să fie primiţi solemn în Biserică. Cînd i-a sosit „ordinul" să predea biserica Porcia, aceasta „fremăta de gemetele poporului". Curajul şi diplomaţia ierarhului i-au ajutat să domine situaţia în chip impresionant.

Scrisoarea a XXI-a

La 23 ianuarie 386, la stăruinţa ereticului arian Auxenţiu şi a împărătesei Iustina, împăratul a dat o lege care autoriza adunările ariene, prevăzîndu-se pedepse pentru cei ce le-ar tulbura. Fiindcă Auxenţiu voia să-l înlăture pe Ambrozie din scaunul de episcop şi să-i ia locul, tribunul Dalmatius a fost trimis la Ambrozie pentru a-l înştiinţa să se prezinte la consiliul imperial cu sprijinitori din partea drept-credincioşilor, ca şi Auxenţiu cu sprijinitorii săi, cu prevederea că, dacă nu se va prezenta scaunul episcopal al Mediolanului i se va lua şi va fi încredinţat lui Auxenţiu. Ambrozie, de teamă că acesta, neavînd prea mulţi sprijinitori (fiindcă arieni erau puţini), va aduce în sprijinul său evrei şi păgîni, nu s-a prezentat la consistoriu, ci a scris împăratului Valentinian această scrisoare.

5. Valentinian era doar catehumen, nu primise confirmarea botezului.

7. Mai întîi avocat în Mediolanum, Ambrozie a fost numit guvernator al provinciei Aemilia, din care făcea parte şi Mediolanum. În 374 a fost ales episcop în locul arianului Auxenţiu, cu asentimentul împăratului Valentinian I, căruia îi convenea ca un guvernator al său să primească preoţia şi să fie ales episcop.

14. Sinodul de la Arimini a luat unele hotărîri în favoarea arienilor. Ambrozie îl socoteşte pe Teodosie ca un părinte în purtarea sa faţă de Valentinian al II-lea. Vezi şi nota 17 la scrisoarea LI.

Ca să-l cîştige mai uşor pe tînărul împărat Valentinian II Sf. Ambrozie i-a adus aminte că însuşi tatăl său (Valentinian I, care a domnit între anii 364–375) a stabilit că „preoţii trebuie să fie judecaţi de preoţi" (Sozomen,Ist. bis. VI, 7).

De aceea Sf. Ambrozie declară şi în legătură cu pretenţiile episcopului Auxenţiu „împăraţilor le arăt respect, nu supunere"... „Împăratul e în Biserică, nu deasupra ei".

Cuvîntarea împotriva lui Auxenţiu despre predarea bisericilor

După scrisoarea trimisă lui Valentinian, temîndu-se de urmări neplăcute, Ambrozie a rămas cîteva zile şi nopţi în biserică, înconjurat de popor, care-l păzea să nu fie ridicat şi izgonit din Roma. În această situaţie, el a ţinut credincioşilor mai multe cuvîntări, între care şi cea de faţă. (Pe atunci multe biserici erau asemănătoare mînăstirilor din vremea noastră, avînd adică şi alte

clădiri proprii în jur, astfel că s-au putut asigura pentru oarecare vreme cele trebuitoare credincioşilor rămaşi alături de Ambrozie în biserică).

13. Scriptura nu menţionează episodul în care Petru, după victoria împotriva lui Simon Magul, ieşind din Roma, l-a întîlnit pe Iisus, Care l-a întrebarea: „Unde Te duci, Doamne?", i-ar fi răspuns: „Mă duc la Roma să Mă răstignesc a doua oară". Acest episod apare la unii scriitori de mai tîrziu, între care şi Ambrozie.

22. Auxenţiu originar din Sciţia, se numea la început Mercurin, dar şi-a schimbat numele în Auxenţiu (cum se numise episcopul arian dinaintea lui), pentru a fi mai pe placul credincioşilor fostului episcop.

Scrisoarea a XXII-a

Cînd Ambrozie a voit să sfinţească biserica zidită de el (numită azi biserica Sf. Ambrozie), credincioşii i-au cerut să facă această sfinţire cu aceeaşi solemnitate cu care fusese sfinţită cea din Roma, numită a Sfinţilor Apostoli. El le-a răspuns că le va îndeplini dorinţa dacă va găsi rămăşiţele pămînteşti ale martirilor Protasie şi Ghervasie la biserica Sf. Felix şi Nabor, cunoscută azi cu numele de biserica Sf. Francisc, aşa cum i se făcuse în vis această prevestire. Deshumarea osemintelor lui Protasie şi Ghervasie a avut loc la 17 iunie 386 şi scrisoarea a fost trimisă la puţine zile după aceea.

2. Biserica Fausta se numeşte azi biserica Sfinţilor Vitalie şi Agricola.

10. Ambrozie socoteşte minunile ce se făceau din atingerea moaştelor Sf. Protasie şi Ghervasie un mare ajutor pentru Biserică în vremea cînd împărăteasa Iustina îl sprijinea pe Auxenţiu şi pe arieni, care nu credeau în aceste minuni.

Se cunoaşte şi corespondenţa dintre Sf. Ambrozie şi Sf. Vasile cel Mare în legătură cu moartea în exil a episcopului milanez Dionisie, despre care s-a mai pomenit în mai multe epistole ale Sf. Ambrozie. (A se vedea textul epistolei nr. 197 a Sf. Vasile, în P.S.B. 12, 396–398).

Scrisoarea a XXIII-a

A fost scrisă în 386, după Sf. Paşti, către episcopul din Aemilia, care-l întrebase despre data Paştilor din anul următor. Sprijinindu-se pe diferite calcule, el le răspunde că în anul 387 Paştile nu vor fi sărbătorite la 18 aprilie, ci în duminica următoare, adică la 25 aprilie, căci în duminica anterioară ar coincide cu Paştile evreilor.

1. Este vorba de Sinodul din 325, în care s-au luat hotărîri şi cu privire la sărbătorirea Paştilor. Dar unele lucruri au rămas neexplicate, creînd confuzii, şi de aceea a fost necesară explicaţia dată de Ambrozie. În greceşte enneadeca = 19.

9. Luna celor noi (în Biblie numită Aviv) = a noilor recolte, fiindcă în Egipt grînele se secerau primăvara.

11. Manihei, partizani ai lui Manes (numit şi Maniheu) (215–276), care socotea, (ca şi la perşi, Zoroastru) că la temelia creaţiei stau două principii: binele şi răul, Dumnezeu şi diavolul. De aci şi astăzi i se zice maniheistă oricărei doctrine dualiste. Maniheii credeau că trupul este operă a diavolului, negau întruparea Domnului, posteau duminica, erau împotriva căsătoriei.

14. Diocleţian a început domnia în 284; deci în 373 Paştile au fost sărbătorite la 31 martie, ca să nu coincidă cu Paştile evreilor, fiindcă a 14-a zi a lunii evreieşti era 24 martie (a noua zi înainte de calendele lui aprilie). Se ştie că la romani se arătau anii cu numele consulilor, sau se numărau după anii de domnie a împăraţilor; învăţatul călugăr scit Dionisie Exiguul (470–530) a fost cel dintîi care a propus ca numărătoarea anilor să se facă ţinîndu-se seamă de anul naşterii lui Hristos: a Chr. şi p. Chr. (ante Christum natum = înainte de naşterea lui Hristos şi post Christum natum = după naşterea lui Hristos). Vezi Preot prof dr. I. Coman: Scriitori creştini din epoca străromană, Edit. Inst. Biblic, Bucureşti, 1979, 376 pag.

Se ştie, de asemenea, că la romani zilele lunii se numărau în legătură cu cele trei date lunare: calende (ziua I a fiecărei luni), none (a şaptea zi a lunilor martie, mai, iulie, şi octombrie, şi a cincea în celelalte) şi ide (care era la 15 în lunile martie, mai, iulie şi octombrie, şi la 13 în celelalte luni). Astfel, calendele lui aprilie = 1 aprilie; ziua a douăsprezecea înainte de calendele lui aprilie = 21 martie; ziua a 11-a înainte de calendele lui mai = 21 aprilie; ajunul calendelor lui aprilie = 31 martie etc. etc.

14. Al 93-lea an de la începutul domniei lui Diocleţian = 377.

Phamenoth şi Pharmut, nume de luni la egipteni.

17. A 11-a zi înainte de calendele lui mai, după numărătoarea veche, ar trebui să fie 21 şi nu 31 aprilie, cum arată Ambrozie. Însemnează că, pe vremea lui, dacă nu este o greşeală de tipar, calculul nu se mai potrivea cu cel vechi.

27. Al 77-lea an de la începutul domniei lui Diocleţian = 361.

Scrisoarea a XXIV-a

După suprimarea lui Gratian (383), cu toate că tînărul Valentinian II era sub influenţa credinţelor ariene ale mamei sale Iustina, Ambrozie l-a susţinut cu devotament, mergînd în Gallia şi obţinînd de la uzurpatorul Maximus făgăduinţa de a nu trece Alpii. Scrisoarea este trimisă însă după a doua solie, în care Ambrozie n-a mai avut succes ca în prima, fiindcă Maximus l-a primit aşa cum se arată în această scrisoare: trimis de Iustina să obţină osemintele lui Gratian, pentru a fi înmormîntate în Italia, Maximus l-a primit pe Ambrozie cu aroganţă, i-a făcut reproşuri şi n-a dat curs cererii care i se adresase. Mai mult, Maximus a trecut cu armata în Italia şi s-a îndreptat spre Mediolanum (Milano de azi) împotriva lui Valentinian, care însă fugise cu mama sa în Răsărit la împăratul Teodosie. Omul care acoperea războiul „sub vălul păcii" pînă la urmă a fost învins de armata lui Teodosie şi ucis în Aquileia la 28 iulie 388.

6. Moguntiacum, azi oraşul Mainz din Germania Occidentală. Comitele Bauto, german de neam, era şeful cavaleriei lui Valentinian; vezi şi scrisoarea a XVIII-a.

7. Valentia Gallica, azi oraşul Valence în Franţa.

8. Alanii şi hunii, năvălind din Răsărit, ajunseră în centrul Europei. Alamanii sau alemanii, triburi germanice stabilite pe valea Rinului; iutungii, populaţie tot germanică, s-au unit cu alamanii şi au pătruns de multe ori pe teritoriul roman.

11. Cabillonum, azi Chelon-sur-Saône în Franţa.

Scrisoarea a XXV-a

Scrisorile a XXV-a şi a XXVI-a constituie răspunsul lui Ambrozie către cei care-l întrebau dacă un judecător creştin are sau nu dreptul de a condamna la moarte. Judecătorii creştini au acest drept, răspunde Ambrozie, dar să nu-l folosească niciodată. În scrisori sînt arătate temeiurile pe care se sprijină opinia lui Ambrozie.

Scrisoarea a XXVI-a

În majoritatea textelor tipărite, ambele scrisori (XXV şi XXVI) sînt adresate către aceeaşi persoană: Studius. Dar nu şi în manuscrise, în care cea de a doua este adresată lui Irenaeus, deşi tratează amîndouă aceeaşi problemă şi una este urmarea celeilalte. Probabil că este vorba de aceeaşi persoană, care se numea Studius Irenaeus. Amîndouă scrisorile sînt scrise în anul 386.

Scrisoarea a XXVII-a

Scrisorile XXVII–XXXIII, toate din 387, sînt adresate lui Irenaeus, personaj necunoscut, probabil altul decît Studius Irenaeus. Se poate deduce că acest Irenaeus a fost preot din faptul că, în scrisorile adresate lui, Ambrozie dă sfaturi preoţilor, care sînt datori să fie pildă de sfinţe-

nie şi de devotament creştin. În prima scrisoare (a XXVII-a), punctul de plecare îl constituie nedumerirea corespondentului asupra afirmaţiei biblice potrivit căreia jertfele iudaice sînt „urîciune în faţa egiptenilor". Răspunsul lui Ambrozie este că această afirmaţie, ca şi multe altele din Biblie, are înţeles figurat, ea însemnînd că nu pot sta la un loc înţelepciunea şi nebunia, virtutea şi viciul. Toată scrisoarea are un bogat conţinut etic.

17. Şi la sfîrşitul acestei scrisori, ca şi în multe altele, Ambrozie, potrivit limbajului pastoral creştin, îi numeşte fii sau fraţi pe cei cărora li se adresează, numindu-se de asemenea pe sine frate, tată sau părinte faţă de ei. Este ştiut că vestitul arhiepiscop al Milanului n-a avut nici un fiu şi nici o fiică, dar a avut o soră, pe Marcellina, cum o dovedesc scrisorile adresate ei şi tratatul *Despre Fecioare,* precum şi un frate, despre a cărui moarte a scris două cărţi.

Scrisoarea a XXVIII-a

Pentru Ambrozie era o certitudine opinia răspîndită în vremea lui că Pitagora era de obîrşie iudaică şi că din cărţile sfinte iudaice şi-a scos cele mai multe din maximele sale morale. Pornind de la o astfel de maximă, socotită pitagoreică, Ambrozie face o strălucită pledoarie în favoarea demnităţii sacerdotale, preotul trebuind a nu merge pe calea celor mulţi, a fi pildă de urmat prin virtuţi şi viaţă fără de prihană.

Scrisoarea a XXIX-a

Plecînd de la un verset din Isaia, citat la începutul scrisorii, şi aducînd în sprijin şi alte citate pe care le interpretează alegoric, Ambrozie ajunge la concluzia că în Hristos este binele suprem după care aspirăm cu toţii. Cine vrea să-l atingă trebuie să-L urmeze pe Hristos, şi să-I urmeze învăţătura şi pilda vieţii. Sfaturile morale abundă şi în această scrisoare.

Scrisoarea a XXX-a

Şi aici Ambrozie îşi dezvoltă ideile pornind tot de la citate, de astădată din proorocul Agheu, cărora, bineînţeles, le adaugă şi alte referinţe biblice, pentru a îndemna la simplitate şi gînduri curate împotriva bogăţiei şi a desfrînării, la înţelepciune şi viaţă demnă împotriva nedreptăţii şi a duşmăniilor de tot felul.

Scrisoarea a XXXI-a

Răspunsul la întrebarea dacă există în faţa lui Dumnezeu deosebire între cei ce de timpuriu s-au apropiat de El şi cei ce au devenit credincioşi mai tîrziu, Ambrozie îl găseşte, de asemenea, în Biblie, folosind citate pe care le tălmăceşte alegoric.

Scrisoarea a XXXII-a

Prin potîrnichea despre care vorbeşte Ieremia trebuie înţeles diavolul, care atrage pe oameni, deşi nu i-a făcut el. Iisus a venit să scoată din robia diavolului pe cei înşelaţi de glasul acestuia.

3. Potîrniche în latineşte perdix, cuvînt pe care Ambrozie îl socoteşte derivat al verbului perdere (a pierde), este de fapt împrumutat din greceşte, alături de cuvîntul latinesc coturnix, de unde în româneşte potîrniche.

Scrisoarea a XXXIII-a

Interpretînd, ca de obicei, alegoric pasajul din Scriptură despre un bărbat care avea două femei: una rece şi severă, iar alta caldă şi binevoitoare, Ambrozie spune că prin acestea trebuie să înţelegem cele două însuşiri contradictorii ale sufletului omenesc: una, care ne înalţă în împărăţia virtuţilor, iar cealaltă, care ne coboară în noroiul viciilor.

Scrisoarea a XXXIV-a

În scrisorile, XXXIV, XXXV şi XXXVI, scrise în jurul anului 387, Ambrozie răspunde lui Horontianus, preot în Mediolanum, la unele întrebări privitoare la unele pasaje din Scriptură, care i se păreau cu înţeles mai ascuns. O problemă grea de rezolvat i se părea lui Horontianus aceea despre natura sufletului. Socotind greşite, neîntemeiate sau necuprinzătoare ideile filosofilor greci despre suflet, Ambrozie sprijinindu-se în primul rînd pe cele spuse în Ezdra, cartea a IV-a, afirmă că sufletul este de natură spirituală. Raporturile dintre suflet şi corp, funcţiile fiecăruia, rostul sufletului în viaţa trecătoare sau veşnică a omului, toate acestea sînt înfăţişate şi ilustrate de Ambrozie prin numeroase citate biblice, scoase mai ales din Sf. Ap. Pavel.

1. Entelehie, cuvînt grecesc, care însemnează energie activă, folosit de Aristotel pentru definirea sufletului. Ferindu-se de a-l socoti o substanţă materială, acest gînditor îl considera o funcţie, o putere activă care pune în mişcare trupul.

Cartea a IV-a a lui Ezdra a fost mult apreciată de Părinţii Bisericii începînd de la Clement al Alexandriei pînă la Sf. Ioan Gură de Aur. Începînd de pe la 1800 ea n-a mai figurat în colecţia cărţilor biblice, fiind socotită azi ca apocrifă. Sfîntul Ambrozie o foloseşte din plin în scrierea sa intitulată „De bono mortis" (Textul ei a fost tradus şi publicat în volumul 53 al colecţiei noastre).

Scrisoarea a XXXV-a

Este adîncit înţelesul celor spuse de Sf. Ap. Pavel că „toată făptura suspină", chiar dacă nu toată făptura este supusă stricăciunii. Suspină şi fiinţele superioare, arată Sf. Ap. Pavel, în aspiraţia lor către desăvîrşire, ca mădulare ale Lui Hristos. Orice suflet suspină după desăvîrşire în nădejdea mîntuirii şi a adopţiunii cereşti.

În felul cum tratează problema desăvîrşirii creştine Sf. Ambrozie ne aminteşte de cugetarea lui Origen („De principiis") şi a Sf. Grigorie de Nyssa („de mortuis").

Scrisoarea a XXXVI-a

Întrebat de Horontianus cine este duhul „care se roagă pentru noi cu suspine de negrăit" Ambrozie răspunde că acesta este Duhul Sfînt, Duhul lui Hristos, Care-i învaţă pe ucenicii Săi cum să se roage. Pentru noi se roagă Duhul Sfînt, pentru noi a pătimit şi Şi-a vărsat sîngele Hristos.

Scrisoarea a XXXVII-a

Ideile filosofice despre înţelepciune, mai ales maxima că înţeleptul este cu adevărat liber şi bogat, Ambrozie le sprijină pe citate şi exemple din Vechiul Testament, spunînd că stoicii greci şi-au extras ideile lor din cărţile sfinte. Se găsesc în istoria poporului evreu atîţia înţelepţi, începînd cu Noe, Iacov, Iov şi alţii. Este liber cel stăpîn pe sine, cel ce nu e robit patimilor, chiar dacă este rob ca stare materială şi socială. Au fost liberi martiri ca: Tecla, Agnes, Pelagia, Laurentius şi alţii. Înţeleptul este bogat, chiar fără avuţii materiale, fiindcă se mulţumeşte cu puţin, nu simte nevoia bogăţiei. Simplician, căruia Ambrozie îi adresează această scrisoare, ca şi pe cea următoare, în jurul anului 387, era, pe cît se vede, un om umblat şi foarte instruit şi Ambrozie are pentru el sentimente de afecţiune deosebită.

17. În tîrgul de sclavi, cînd venea rîndul unui sclav să fie vîndut, cumpărătorul care-l găsea pe plac ridica un deget în sus şi sclavul trecea în rîndul celor cumpăraţi de acesta.

Scrisoarea a XXXVIII-a

În scrisoarea precedentă, pentru a demonstra că numai înțeleptul este liber, Ambrozie pornește de la o epistolă a Sf. Ap. Pavel. În aceasta, pentru a demonstra că numai înțeleptul este bogat, punctul de plecare îl constituie o scrisoare a Sf. Ap. Petru. Faptele bune, virtuțile sînt adevărata bogăție a omului, care prin acestea este înțelept.

Scrisoarea a XXXIX-a

Copleșit de durere de a-i fi murit sora, Faustianus s-a retras în munte, ca o sălbăticiune. Ambrozie îi cere să se întoarcă în lume, să se ocupe de nepoții rămași orfani, cărora să le fie ca și un părinte. Cu trupul sîntem supuși pieirii, căci toate cele materiale pier în lumea asta, dar cu sufletul sîntem nemuritori. Gîndul nemuririi și nu al morții trebuie să ne stăpînească. Scrisoarea este scrisă la începutul anului 388.

Scrisoarea a XL-a

Ambrozie își arată nemulțumirea în legătură cu măsura luată de Teodosie de a obliga pe episcopul din Callicum (localitate răsăriteană cu o puternică fortificație militară) să reclădească o sinagogă incendiată de creștini. Împăratul luase această măsură pentru menținerea ordinii publice, dar Ambrozie spune că iudeii nu merită acest act reparatoriu. Ei L-au răstignit pe Iisus, ei au ars atîtea biserici creștine și n-au fost obligați să le refacă. Scrisoarea este scrisă la sfîrșitul anului 388.

10. Cimbrii, popor germanic, au năvălit în Gallia și, pătrunzînd în Italia, au fost învinși de Marius la Vercellae (102 î.e.n.).

15. Ascalon, localitate în Palestina: Berytus, Beirutul de azi.

16. Valentinienii, eretici ai lui Valentin (sec. II), care susțineau că între Dumnezeu și creatura sa există o ființă intermediară pe care el o numea eon. În sec. IV valentinienii ajunseseră să creadă că există 30 de asemenea eoni.

23. Siscia, localitate în Panonia de nord, reședință episcopală, Petavio (Patavio), azi Ptuj pe rîul Drava în Slovenia.

Scrisoarea a XLI-a

Scrisă în 388, este urmarea celor arătate în scrisoarea precedentă cu privire la incendierea unei sinagogi și a unei clădiri a valentinienilor. Precum povestește surorii sale, Ambrozie i-a trimis o scrisoare împăratului Teodosie și, cînd acesta a venit la biserică, arhiepiscopul a ținut o cuvîntare plină de înțelepciune, care l-a determinat pe împărat să renunțe la măsurile luate împotriva episcopului din Callicum și împotriva creștinilor vinovați.

Scrisoarea papei Syriciu către Biserica din Mediolanum

În scrisoarea sa, papa Syriciu comunică (la sfîrșitul anului 389) măsurile luate împotriva lui Iovinian și a susținătorilor acestuia, care atacau monahismul și credința în concepția imaculată a Fecioarei Maria.

Scrisoarea a XLII-a

Ambrozie a ținut un sinod cu episcopii dependenți de arhiepiscopia Mediolanului și, în numele participanților, a trimis papei această scrisoare, prin care-l laudă pentru hotărîrile luate împotriva ereziei iovinianiste. Scrisoarea este scrisă la sfîrșitul anului 389.

14. Între ereticii condamnați de papa Syriciu, numele Prontinus din scrisoarea acestuia se găsește la Ambrozie cu numele de Plotinus.

Scrisoarea a XLIII-a

Scrisoarea aceasta şi cea următoare, adresate lui Horontianus în 389, au teme înrudite. La întrebarea lui Horontianus (care fusese sfinţit diacon şi apoi preot în Mediolanum de către Ambrozie) de ce omul, superior tuturor vieţuitoarelor, a fost făcut în urma acestora, arhiepiscopul foloseşte diferite exemple şi comparaţii pentru a dovedi că omul este desăvîrşirea lucrării dumnezeieşti, că Dumnezeu şi-a început creaţia Sa cu cerul şi a terminat-o cu omul, făcut pentru cer. Lucrarea lui Ambrozie intitulată Hexaemeronul (gr. = Despre cele şase zile) este un comentar la cartea Facerii.

Deşi „Hexaemeronul" Sfîntului Ambrozie reproduce pasaje întregi din lucrarea cu acelaşi titlu a Sfîntului Vasile cel Mare, totuşi sintezele şi stilul avîntat al episcopului din Milan s-au imprimat adînc în conştiinţa popoarelor din vestul Europei într-o vreme cînd acestea se converteau într-o lume a ordinei şi a culturii creştine.

Scrisoarea a XLIV-a

Tratează tot despre facerea lumii, lucrare pe care Dumnezeu a săvîrşit-o în şase zile nu pentru că ar fi avut nevoie de acest timp, ci pentru a fi oamenilor pildă de rînduială în lucrările lor. Aproape toată scrisoarea se ocupă de sensul diferitelor cifre în legătură cu viaţa omului.

3. ἀπγανής = nemişcat, fix.

12. Hipocrate, vestit medic grec din antichitate (sec. V î.e.n.).

13. Solon, poet, filosof şi legislator atenian din sec. VI î.e.n.

Scrisoarea a XLV-a

Scrisorile XLV–XLIX sînt adresate lui Sabinus, episcop de Placentia, participant la Sinodul de la Aquileia din 381. Sînt scrise în 389–390 şi conţin interpretări alegorice asupra unor pasaje şi noţiuni scripturistice. În scrisoarea a XLV-a Ambrozie arată ce este raiul, pe care-l explică printr-un mare număr de comparaţii, şi ce înţelesuri tainice cuprinde.

2. Istoriograful Iosif, este vorba de Iosif Flavius (37–100) scriitor şi istoric iudeu; a scris în limba greacă Istoria războiului iudeilor.

16. κοσμοπολιτης gr. = cosmopolit, cetăţean al lumii.

17. νοῦς gr. = minte, raţiune, cuvînt căruia Ambrozie îi dă un înţeles deosebit, socotind raţiunea frîu al patimilor.

Scrisoarea a XLVI-a

Este îndreptată împotriva apollinariştilor, despre care vezi notele la scris. a XIV-a.

Scrisoarea a XLVII-a

Este interesantă prin mărturisirile lui Ambrozie despre felul în care-şi redacta lucrările.

Scrisoarea a XLVIII-a

Se vede în această scrisoare încrederea lui Ambrozie în observaţiile lui Sabinus asupra lucrărilor prin care sînt combătute diferitele erezii mai ales cele privitoare la Sf. Treime.

4. Sabellieni, partizani ai preotului Sabellius, care, începînd de prin 257, susţine că Dumnezeu este o singură persoană, dar cu trei nume diferite.

5. Fotinus, diacon în Ancyra şi apoi episcop în Sirmium, susţinea că Logosul (Cuvîntul) nu

e o persoană, ci o putere divină manifestată în Iisus, Care a fost om, adoptat de Dumnezeu ca fiu pentru virtuțile Lui. Apollinarie din Laodiceea, dimpotrivă, îl nega pe Hristos ca om, recunoscîndu-L numai ca Dumnezeu. Despre arieni, ca și despre fotinieni și sabellieni, vezi actele Sinodului de la Aquileia.

Scrisoarea a XLIX-a

După ce vorbește din nou despre valoarea scrisorilor ca mijloc de comunicare, Ambrozie ilustrează prin exemple foloasele singurătății, care ne dă putința să fim mai ușor în directă legătură cu Dumnezeu.

Scrisoarea a L-a

În această scrisoare (în care Ambrozie vorbește ca un bătrîn, deși avea numai 50 de ani), adresată către anul 390 episcopului Chromatius din Aquileia, se explică profeția lui Valaam, despre care vorbește cap. 22 din Numeri.

14. Nicolaiți, următori ai lui Valaam, care au învățat pe fiii lui Israel să mănînce carne jertfită idolilor și să desfrîneze. Manihei, vezi scrisoarea a XXIII-a, nota 11.

16. ἀδολεσχῆσοι = a se plimba, a se recrea; Ἐξῆλθεν ἀρ' Ἰσαὰκ εἰς τὸ πεδίον ἀδολεσχῆσαι = a ieșit Isaac la cîmp să se plimbe.

Scrisoarea a LI-a

În anul 390, cu prilejul unei întreceri sportive în orașul Tesalonic, s-a produs o tulburare în cursul căreia au fost uciși soldați romani. Împăratul Teodosie a dat ordin ca participanții la tulburare să fie pedepsiți și în același stadion au fost uciși, fără alegere, 7.000 de persoane: bătrîni și tineri, femei și bărbați. Ambrozie l-a învinuit pe Teodosie de acest măcel groaznic și, cînd împăratul a venit la Mediolanum, luni de zile n-a fost lăsat să intre în biserică fără penitență îndelungată. Pentru a-l determina la această penitență, Ambrozie i-a amintit cazul lui David și al altora, din care se înțelege că Dumnezeu nu iartă păcatele celor ce nu se pocăiesc.

17. Teodosie este numit aci, în chip figurat, tată al lui Grațian. Vezi și scrisorile XVII, 12 și XXI, 14, în care-l numește părinte al lui Valentinian al II-lea, scrisoarea a XXIV-a, în care Maximus se plînge că Valentinian n-a venit la el ca un fiu la tatăl lui, și mai ales scrisoarea a LIII-a, în care Valentinian este numit fiu, iar surorile lui fiice ale lui Teodosie. Asemenea exemple arată că Ambrozie nu numai în raporturile sale de preot, dar și vorbind despre alte persoane întrebuința cuvintele fiu și tată atît în înțeles propriu, cît și în înțeles figurat după caz, pentru a arăta că legăturile de dragoste între unele persoane sînt asemenea celor între părinți și copii.

Scrisoarea a LII-a

În această scrisoare, Ambrozie îl felicită pe Titian că nu mai are pricină de teamă în procesul cu o nepoată și-l sfătuiește să arate bunăvoință pentru ca procesul să se termine cu bine. Întrucît Rufin a fost prefect în 392, se înțelege că scrisoarea a fost trimisă în acel an.

Scrisoarea a LIII-a

La 15 mai 392, în vîrstă numai de 20 de ani, împăratul Valentinian al II-lea a murit în condiții suspecte, pricinuindu-i moartea generalul Arbogas, care-i rîvnea domnia și care și-a însușit-o, punînd însă de formă ca împărat pe retorul Eugeniu (un secretar al lui Valentinian), în umbra căruia a domnit, pînă ce amîndoi au fost suprimați de Teodosie. Sub influența mamei sale, care

era ariană, Valentinian al II-lea s-a arătat de multe ori dușmănos față de Ambrozie, dar după moartea Iustinei înțelegerea între cei doi a fost deplină. În această scrisoare, Ambrozie deplînge moartea lui Valentinian, care n-a apucat să fie botezat, și-i spune lui Teodosie că este pregătit pentru îngroparea lui Valentinian un mormînt de marmoră porfirie la fel cu al lui Maximian, tovarăș de domnie al lui Dioclețian.

4. Vezi *nota* 17 la scrisoarea a LI-a.

Să nu uităm: însuși împăratul Constantin cel Mare a primit botezul abia în ultimul an: 337. Teodosie cel Mare s-a botezat în 380. Fiul său Valentinian II n-a mai ajuns să se boteze deși mărturisise adeseori că dorea să primească botezul. Devenise un obicei în sec. IV să se amîne primirea acestei taine spre sfîrșitul vieții. Sf. Grigorie de Nyssa a scris un tratat „Contra celor care amînă botezul" ilustrînd urmările rele ale acestei amînări prin moartea unui tînăr nebotezat.

Scrisoarea a LIV-a

Ambrozie îi scrie în 392 prietenului său Eusebiu din Bolonia că a intervenit printr-un cunoscut și l-a scăpat de un necaz care-l păștea, apoi îi comunică știri despre Faustinus, nepot al lui Eusebiu, venit la Mediolanum la o soră pentru a-și căuta sănătatea.

Scrisoarea a LV-a

În această scrisoare, tot din 392, urmare a celei precedente, Ambrozie îi scrie lui Eusebiu că au plecat la Bolonia cei doi Faustini: tatăl și fiul, adică fiul și nepotul lui Eusebiu și au rămas doi Ambrozii: Ambrozia, sora lui Faustinus cel mic, și Ambrozie, fratele ei, nepoți ai lui Eusebiu. Asemănînd pe cei doi Faustinus cu familia lui Noe, îi trimite lui Eusebiu salutări de la cei doi Ambrozii rămași la Mediolanum, precum și de la prietenii Partenie și Valentinian, cel pregătit pentru umilință creștină.

5. Stîncile comacine, înălțimi ale munților Alpi.

Scrisoarea a LVI-a

Adresată în 392 episcopului Teofil din Alexandria, este în legătură cu conflictul dintre preoții Evagrie și Flavian pentru scaunul episcopal din Antiohia. Ambrozie îi socotește vinovați pe amîndoi pentru felul în care duc lupta unul împotriva celuilalt, cearta lor obligînd pe atîția episcopi să vină din ținuturi îndepărtate pentru a-i judeca în sinod pe cei doi rivali. Îl sfătuiește pe Teofil să comunice papei la Roma hotărîrea care se va lua cu privire la neînțelegerile dintre Evagrie și Flavian.

Schisma din Antiohia dura de peste 30 de ani. După moartea împăratului arian Valens 378 și după Sinodul II ecumenic (381) trebuia stinsă acea dezbinare. Dar erau doi pretendenți: Flavian care era urmaș al lui Meletie (381–404) și Evagrie, succesor al lui Paulin (388–392).Sf. Ambrozie e de părere că ambii pretendenți „trebuie să aibă răbdare". În anul 392 Evagrie moare, dar nici de astă dată schisma nu s-a stins total. Interesantă e ambiția și gelozia lui Teofil al Alexandriei, care a uneltit ca un „papă" al Orientului să rezolve el această grea problemă pentru care, se vede, că voia să asocieze și pe episcopii apuseni nu numai pe cei egipteni.

Scrisoarea a LVII-a

Față de Eugeniu, care a condus Imperiul roman timp de doi ani după moartea lui Valentinian al II-lea (392–394), Ambrozie a avut o atitudine foarte rezervată, dacă nu chiar ostilă, mai ales pentru că, precum se vede din această scrisoare, Eugeniu, deși creștin, pentru a obține sprijinul păgînilor, le-a redat acestora drepturile pe care sub împărații anteriori le pierduseră. Ambro-

zie a refuzat orice legătură cu el, n-a voit să-l vadă şi s-a retras în Bolonia cînd acesta a venit la reşedinţa din Mediolanum. Autenticitatea scrisorii (scrisă la începutul anului 392, sau la începutul lui 393), a fost pusă la îndoială, autorul ei fiind socotit mai degrabă papa Syriciu, între scrisorile căruia a fost trecută în noua colecţie a scrisorilor papale.

Scrisoarea a LVIII-a

Paulin din Aquitania (Hispania) renunţînd la purpura senatorială, la demnitatea de consul şi la alte onoruri lumeşti, şi-a vîndut averea şi, împreună cu soţia sa Therasia, s-a strămutat la sud de Roma, pentru a trăi acolo în simplitate şi cucernicie. Ambrozie, îl laudă pentru noul fel de viaţă şi pentru îmbrăcămintea cea nouă, comparîndu-le curajul cu faptele vrednice de amintire din Vechiul Testament. Scrisoarea, adresată lui Sabin, episcop de Placentia (vezi şi scrisorile XLV–XLIX) este scrisă probabil în anul 393.

2. Nola, oraş în sudul Italiei.

3. Isis, zeitate egipteană.

5. Istrioni, actori de teatru şi balet.

Scrisoarea a LIX-a

Este scrisă în jurul anului 393 către Sever, episcop al Neapolului, cinstit ca sfînt la 30 aprilie în fiecare an. Retragerea presbiterului Iacob de la Golful Persic pe ţărmurile Campaniei constituie pentru Ambrozie un alt prilej de a lăuda binefacerile păcii şi ale vieţii liniştite, în contrast cu grijile şi tulburările de la Mediolanum ameninţat de noi năvăliri barbare.

Scrisoarea a LX-a

La întrebarea lui Paternus – un demnitar roman, pe cît se pare –, dacă-şi poate căsători fiul după o nepoată de fiică, Ambrozie răspunde că o asemenea căsătorie nu este îngăduită nici după legile nescrise, nici după cele scrise, vechi sau noi. Nu poate, în chip legiuit, să se căsătorească un tînăr cu fiica surorii sale, chiar dacă nu sînt fraţi după ambii părinţi. – Scrisoarea este scrisă probabil în 393.

1. Se vede jocul de cuvinte Paternus – paternă.

2. şi 11. Ambrozie vorbeşte ca un părinte mai ales despre tineri; vezi nota 17 de la scrisoarea a LI-a.

Scrisoarea a LXI-a

Este scrisă în 394, după ce „uzurpatorul nevrednic" Eugeniu şi „barbarul tîlhar" Arbogaste au fost suprimaţi (după ce adică primul a fost ucis, iar cel de-al doilea s-a sinucis), Împăratul Theodosie este felicitat, pentru că a pedepsit precum se cuvenea pe cei ce ocupaseră prin violenţă domnia Imperiului de Apus.

Scrisoarea a LXII-a

Este scrisă spre sfîrşitul anului 394 şi trimisă împăratului Theodosie, prin diaconul Felix (devenit mai tîrziu, pe cît se pare, episcop de Bolonia), cu rugămintea să se poarte blînd cu cei ce de nevoie au colaborat cu Eugeniu şi cu Arbogaste în timpul domniei acestora, dar nu i-au susţinut, ci s-au refugiat în biserică, în timpul luptei pentru menţinerea domniei. A treia scrisoare în legătură cu acest subiect s-a pierdut.

Scrisoarea a LXIII-a

Este scrisă în 396 către Biserică şi către credincioşii din Vercellae, care erau în neînţelegere şi dezbinare. Prin moartea lui Limenius, urmaş al lui Eusebiu care murise în 371, localitatea rămăsese fără preot şi-i revenea lui Ambrozie datoria de a se îngriji de conducerea Bisericii de acolo pînă la numirea unui nou episcop. Deplîngînd faptul că între credincioşi interveniseră certuri şi tulburări, că mulţi se dedau la acte care încălcau regulile de conduită creştină, Ambrozie alcătuieşte un adevărat tratat de morală, pe care-l ilustrează, pentru diferite virtuţi, cu exemple din Sfînta Scriptură, sau din istoria Bisericii creştine. El laudă unirea care exista pe timpul episcopului Eusebiu şi-i critică pe cei care, precum Sarmatio şi Barbatian, foşti călugări, fugiţi din mînăstire, disprefuiau înfrînarea şi fecioria de bună voie, comportîndu-se în viaţa lor mai rău decît învăţăceii lui Epicur. Ambrozie dă sfaturi nu numai credincioşilor de rînd, ci şi conducătorilor Bisericii, mai ales că în Vercellae au existat exemple de buni creştini, cum au fost, pînă la moartea lor, episcopul Eusebiu şi cuviosul Dionisie.

41 şi următ., se subliniază deosebirea între a sta (în picioare) şi a şedea (pe scaun sau pe altceva).

Scrisoarea a LXIV-a

Cu aceasta începe a doua clasă de scrisori, cărora nu li se cunoaşte anul cînd au fost trimise. Primele 9 cuprind exegeze asupra unor pasaje din Vechiul Testament. Scrisoarea a LXIV-a este răspunsul la întrebarea lui Irineu de ce acum nu mai cade mană din cer, cum căzuse altădată pentru evrei în pustie. Ambrozie arată că mana n-are un singur înţeles, ci mai multe. Ea nu trebuie socotită numai hrană a trupului, ci şi a sufletului. Mana este astăzi trupul Domnului în cuminecătură, este hrana înţelepciunii şi a virtuţilor. Despre Irineu vezi scrisoarea a XXVII-a.

5. Citatul este în greceşte, fără să fie numit autorul.

Scrisoarea a LXV-a

Simplicianus, om cu adîncă pregătire filosofică şi teologică, prieten bun cu Ambrozie, îi cere totuşi acestuia să-i explice de ce Moise, cînd a adus jertfă de izbăvire, jumătate din sîngele viţeilor l-a turnat într-un vas, iar jumătatea cealaltă a vărsat-o pe altar. Ambrozie răspunde că sîngele turnat în vas are un înţeles moral, iar cel vărsat pe altar are înţeles mistic. Jertfa lui Moise prefigurează venirea lui Hristos, Care S-a jertfit pentru mîntuirea noastră.

Scrisoarea a LXVI-a

Lui Romulus, diacon sau preot de ţară, care-l roagă să-i explice două episoade din Ieşire (cel în care Aaron a făcut un cap de viţel din aurul luat de la mulţimea dedată luxului şi cel în care Moise mîniat a poruncit ca fiecare să ia sabia şi să ucidă pe cei din jur), Ambrozie îi răspunde, ca de obicei în asemenea cazuri, că înţelesul acelor episoade trebuie interpretat alegoric şi moral. Cercei şi inelele topite închipuie nelegiuirile şi ispitele diavolului, împotriva cărora oamenii trebuie să lupte, iar folosirea sabiei împotriva aproapelui ne învaţă să punem pe Dumnezeu şi religia mai presus de tot ce ne este apropiat.

Scrisoarea a LXVII-a

Fiecare înseamnă ceva prin slujba pe care o îndeplineşte. Fiecare poate greşi, dar numai înţeleptul îşi îndreaptă greşeala şi se pocăieşte. Pocăinţa nu admite nici un fel de vicleşug şi trebuie făcută cu inimă curată. Acest înţeles trebuie dat jertfei despre care se vorbeşte în Levitic (16, 7 şi 16, 27). Este plăcută lui Dumnezeu jertfa făcută fără tîrguială şi prefăcătorie, cu mărturisirea sinceră a păcatelor.

Scrisoarea a LXVIII-a

Înțelesul cuvîntului din Deuteronom (28, 23): „Îți voi pune deasupra cer de aramă și dedesubt pămînt de fier".

Scrisoarea a LXIX-a

Porunca din Deuteronom, care cere să nu se îmbrace femeile în veșminte bărbătești și nici bărbații în haine femeiești, Ambrozie o îndreaptă împotriva tuturor gesturilor și obiceiurilor nepotrivite pentru un sex sau pentru celălat.

Scrisoarea a LXX-a

Dovezi și referiri biblice despre statornicia sau nestatornicia sufletului, despre înălțarea și coborîrea lui, despre diferite păcate și despre îndreptarea omului prin spovedanie, pocăință și fapte bune. Îndemnuri către Horontianus de a stărui pe calea cea bună.

Scrisoarea a LXXI-a

Urmare a scrisorii precedente, în aceasta sufletul este arătat ca fiu al Bisericii și format în învățătura Evangheliei.

Scrisoarea a LXXII-a

De ce la evrei a fost nevoie de tăierea împrejur și de ce creștinii nu mai aveau nevoie de această operație; diferite păreri despre tăierea împrejur și despre înțelesurile care i se atribuie.

10. Maniheii combăteau circumciziunea, pe cînd ebioniții și symmachienii o recomandau și creștinilor. Ebioniții erau creștini iudaizanți. Symmach de fel din Samaria (sec. II sau III), chiar a trecut de la creștinism la iudaism și a compus în greceşte o nouă versiune a Bibliei.

Scrisoarea a LXXIII-a

Scrisorile LXXIII–LXXVII, își propun să explice unele pasaje din epistolele Sf. Ap. Pavel. În acestea se arată sensul și scopul legilor date de Moise. Legea scrisă n-ar fi fost necesară dacă ar fi fost respectată legea nescrisă, care se găsește în inimile noastre și care se recunoaște foarte bine la copii. Dar cum legea naturală a fost călcată, s-a dat legea scrisă pentru recunoașterea greșelilor și pentru iertarea lor prin Hristos.

Scrisoarea a LXXIV-a

Urmare la scrisoarea anterioară, Ambrozie explică pe larg înțelesul cuvintelor Apostolului, care spune că legea ne-a fost dată ca o călăuză spre Hristos. Multe porunci din legea veche au fost înlăturate de poruncile Evangheliei, ca fiind socotite de prisos, legea cea nouă fiind împlinirea celei vechi.

Scrisoarea a LXXV-a

Deși adresată lui Clementianus, scrisoarea aceasta este o urmare a celor anterioare și în unele manuscrise este adresată tot lui Irineu. După ce a arătat legea ca o călăuză către Hristos, Ambrozie explică afirmația Apostolului că nimeni nu capătă dreptul în fața lui Hristos din faptele legii, ci din credință. Mai departe, plecînd de la ideea că testamentul implică moștenire, arată că adevărata moștenire, aceea a împărăției cerurilor, o dă Noul Testament.

Scrisoarea a LXXVI-a

La cererea lui Irineu, sînt lămurite unele înțelesuri mai adînci din epistola către efeseni, în care Apostolul ne sfătuiește să nu ne pierdem nădejdea în împărăția lui Dumnezeu.

Scrisoarea a LXXVII-a

Moștenirea împărăției cereşti şi făgăduința acesteia, robia şi libertatea, blestemul şi binecuvîntarea, slujirea de nevoie şi cea din evlavie, toate aceste noțiuni de bază Ambrozie caută să le adîncească în cugetul lui Horontianus.

Scrisoarea a LXXVIII-a

Atributele legii şi ale dreptății. Hristos s-a supus legii pentru a ne mîntui prin puterea crucii. Virtuțile creştine înlocuiesc puterea legii vechi şi între ele cea mai mare este dragostea. (Se pare că Horontianus era evreu de neam şi că se creştinase de tînăr).

Scrisoarea a LXXIX-a

Bellicius, care era bolnav, a trecut la credința creştină şi s-a făcut sănătos. Ambrozie îl felicită şi-l întăreşte în învățătura Evangheliei.

Scrisoarea a LXXX-a

Adresată de asemenea lui Bellicius, îi atrage acestuia atenția că apa botezului îl vindecase precum pe orbul din naştere apa Siloamului. Se arată de asemenea, puterea şi înțelesul minunii lui Iisus, Care a vindecat pe un orb din naştere, sensul alegoric al vederii şi nevederii, al întunericului şi luminii în învățătura lui Hristos.

Scrisoarea a LXXXI-a

Cuvinte de mîngîiere către cei care, căzuți în deznădejde sub povara grea a preoției, se gîndesc să dezbrace haina sacerdoțiului, şi îndemnuri să rabde totul, fiindcă Dumnezeu va da fiecărui după meritele sale. Gîndul de a părăsi preoția vine de la diavolul.

Scrisoarea a LXXXII-a

Pus să judece un proces de proprietate între trei fraţi, Ambrozie a reuşit să dea o hotărîre mulțumitoare pentru fiecare din ei şi astfel să aducă pacea şi dragostea în sufletele celor ce de multă vreme se găseau în dezbinare şi vrajbă.

Scrisoarea a LXXXIII-a

Ambrozie îl felicită pe Sisinnius că şi-a iertat fiul pentru faptul de a se fi căsătorit fără învoirea lui. Exemple biblice de iertare şi dragoste a părinților față de fiii lor.

Scrisoarea a LXXXIV-a

Scrisoarea aceasta, ca şi cele următoare pînă la sfîrşit, nu se remarcă prin ceva deosebit. Pe cît se înțelege, situația lui Cynegius era asemănătoare cu cea a lui Paternus din Scris. a LX-a.

Scrisoarea a LXXXV-a

Să-L urmăm fără încetare pe Hristos, să fim puternici, este învățătura de bază care se desprinde din această scrisoare a lui Ambrozie către papa Syricius.

Scrisoarea a LXXXVI-a

Ambrozie, numindu-l pe papa Syricius frate, își exprimă mulțumirea pentru serviciul lui Priscus.

Scrisoarea a LXXXVII-a

Sentimente de prietenie și dragoste în egală măsură față de Segatius și Delphinus din părțile africane.

Scrisoarea a LXXXVIII-a

Priscus e pentru Ambrozie vechi nu numai prin nume (priscus în lat. însemnează vechi), ci și prin prietenia de o viață întreagă dintre ei.

Scrisoarea a LXXXIX-a

Cuvinte amabile de răspuns la scrisoarea primită de la Alypius, un demnitar de seamă, pe cît se pare.

Scrisoarea a XC-a

Ca și scrisorile anterioare, schimb de cuvinte amabile între cei doi corespondenți.

Scrisoarea a XCI-a

Laudă pe Candidianus pentru gîndurile și sentimentele pe care i le împărtășește.

IMNURILE

Sfîntului Ambrozie episcop al Milanului

Prezentare şi traducere din limba latină de Dan Negrescu

Traducerea imnurilor s-a făcut după *Patrologiae cursus completus, Patrologiae Latinae tomus XVI, Accurante* J.P. Migne, Parisiis, Apud Garnier Fratres, Editores et J.P. Migne successores, 1880, col. 1473–1476.

Traducerea imnurilor atribuite Sfîntului Ambrozie al Milanului a fost făcută după *Patrologiae cursus completus,* Series Latina, Accurante J.P. Migne, *Patrologiae Latinae,* Tomus XVII, Parisiis, 1879, col. 1209–1260.

INTRODUCERE

Dincolo de (încă) nerezolvata problemă a paternității multora din cele 94 de imnuri socotite ambroziene,[1] *rămîne impresionantă pentru oricare suflet sensibil, dorința de lumină, pace și mîntuire exprimată de Sfîntul din Mediolanum, impresionantă această dorință, prin încrederea purtătorului ei într-o posibilă înseninare a unui veac urgisit de hoardele barbarilor care, în necredința lor, sfărîmau și ultimele coloane clasice ale templelor păgîne, dînd lovitura de ultima oră panteonului greco-latin, dar fără a cruța nici noile lăcașuri ale Dumnezeului unic și mîntuitor prin Fiul. Se îmbină în această speranță, încrederea în bunătatea nemăsurată a Mîntuitorului ce nu-și părăsește turma, cu conștiința cărturarului hrănit și la școala unor scriitori vechi din a căror înțelepciune va fi fost deprins el cîte ceva despre mersul înainte al vremurilor și destinul popoarelor. (Pentru toate cele arătate pînă aici a se vedea imnurile LXXXI și LXXXII din cele „atribuite" și intitulate ambele* În vreme de război).

Putem presupune deci, fără a greși profund, că scopul unora dintre imnuri nu era numai instruirea și delectarea[2]*, ci și mîngîierea sufletească a mulțimii credincioșilor în vremuri de restriște.*

Fără a insista aici asupra problemei paternității imnurilor[3] *(depășită de frumusețea lor), vom menționa totuși faptul că în urma tălmăcirii celor 94 de imnuri și a unui amănunțit studiu lingvistic și lexical în cadrul acestuia*[4] *reținem ca absolut autentice cele 12 imnuri editate în tomul XVI al Patrologiei Latine a lui J.P. Migne*[5]*. Opinii similare pot fi întîlnite și la alți cercetători ai liricii ambroziene, aducîndu-se motivații pertinente, diferite de cele lingvistice*[6]*.*

În privința celorlalte 82 imne editate cu precauție de J.P. Migne în tom diferit[7]*, acestea sînt calificate de editor ca* Hymni tributi *adică imnuri atribuite Sfîntului Ambrozie al Milanului. Că imnurile nu sînt absolut autentice este evident și o dovedește în primul rînd existența a numeroase poezii în două variante*[8]*. Nu înseamnă însă că aceste imnuri nu ar fi ambroziene. Considerăm că imnurile în număr de 82 au fost ambroziene „in forma mentis", dar în forma avută astăzi sînt rodul însemnărilor unor discipoli, în maniera în care vor proceda învățăceii Fericitului Augustin cu o mulțime din predicile ilustrului lor învățător.*

Reținerea scrisă a imnurilor ambroziene putea fi făcută în numeroase împrejurări și de persoanele cele mai diferite, avînd în vedere marea lor popularitate; tocmai pentru dimensiunile atinse de popularitatea imnurilor ambroziene reținem observația după care „Ambrozie... ajunge la o popularitate atît de mare încît toate melodiile epocii sale erau numite „cîntări ambroziene", fantezia poporului acordîndu-i compunerea aproape a tuturor acestor cînturi și socotindu-l totodată inventatorul muzicii bisericești cît și întemeietorul școlilor de cîntăreți, creatorul modurilor etc."[9]*. Mai mult chiar, un*

alt cercetător al liricii ambroziene considera pe bună dreptate că „ne dă de gîndit... succesul lui Ambrozie" şi că „influenţa sa ca scriitor de imnuri a fost aşa de puternică încît ea a putut supravieţui" [10].

Mirarea este îndreptăţită dacă ne gîndim la faptul că în ciuda generozităţii convingerilor poporului, istoria a dovedit că Sfîntul Ambrozie al Milanului nu este un novator în materie de poezie, avîndu-l ca antecesor pe eruditul în versuri Ilarie al Pictaviei. Dar tocmai renunţarea la o erudiţie inaccesibilă mulţimii credincioşilor şi căutarea seninătăţii în suflet şi a claritătii în cuvinte a făcut ca Ambrozie să fie totuşi socotit „Părintele compoziţiei latine de imnuri şi, indirect, al muzicii şi al cîntecului popular al Bisericii" [11].

Dincolo de problema întîietăţii Sfîntului Ambrozie în poezia imnurilor, rămîne imensa influenţă a versurilor sale.

În ciuda diversităţii remarcabile a celor 94 de imnuri, acestea pot fi grupate în funcţie de obiectivul urmărit cu precădere de poet. În cele ce urmează vom folosi numerotarea imnurilor aşa cum apare în prezentul volum. Un număr apreciabil de imnuri [12] *sînt închinate unor ore ale zilei sau nopţii, ore care în conştiinţa creştinilor de atunci* [13] *trezeau aducerea aminte de unele întîmplări fundamentale pentru credinţa în învăţătura Mîntuitorului. Orei a treia în care, după tradiţia evanghelică, Hristos a fost înălţat pe cruce, îi sînt închinate imnul III (din cele strict autentice) precum şi XV, XX, XXI, XLVI etc. din cele atribuite.*

Ora a şasea precum şi a noua sînt cîntate în numeroase din imnurile atribuite: XVI, XVII, XXII, XXIII, XLVII şi altele. Numeroase sînt şi imnurile închinate Naşterii Domnului, Înălţării Sale. Credem că marea popularitate a imnurilor şi a autorului lor nu a fost doar aceea a unui iscusit versificator ci în primul rînd aceea a unui păstor sîrguincios. Cum bine s-a remarcat Sfîntul Ambrozie al Milanului nu şi-a pierdut niciodată simţul practic [14]*; aceasta însemnînd că nu şi-a uitat nici un moment misiunea arhipăstorească; indiferent cărei ore, cărui eveniment sau cărei Persoane a Sfintei Treimi îi este închinat imnul, Sfîntul Ambrozie nu omite să ceară pentru păstoriţii săi pace, linişte sufletească, mîntuire deplină de toate relele veacului. Oricît de sublim sau poate cu cît mai sublim, cu atît mai imediată apare finalitatea imnului ambrozian.*

Cîntul imnic trebuie să-l ajute pe creştin în toate momentele existenţei sale; iată de ce trebuie scrise imnuri „de dimineaţă", „către seară", „către vremea nopţii"; strădania pentru mîntuire nu cunoaşte tihnă astfel încît la orice oră a zilei sau a nopţii se cade ca imnuri „de slavă" să-i fie înălţate Tatălui, Fiului, aşijderi Sfîntului Duh (LII, XLVIII, LIII, XLII, XXXIX, etc.). Spirit de o seninătate şi luminozitate rar întîlnite, Sfîntul Ambrozie al Milanului închină numeroase imnuri Paştilor, şi aceasta tot spre binele turmei sale, considerînd că acesta este momentul optim pentru ca Dumnezeu prin marea-i bunătate să le aducă trudiţilor oameni, iertarea păcatelor din veac, mult

G.M. Dreves, *Aurelius Ambrosius der Vater des Kirchengesanges. Eine hymnologische Studie.* Freiburg im Breisgau, 1893.

A. S. Walpole. *Notes in the text of the Hymns of Sf. Ambrose,* în „Journ. of. teol. Studies", 1908, p. 428–436.

4. Nu fac obiectul acestei prezentări, concluziile analizei lexicale; menționăm doar că analiza recurenței unor cuvinte sau sintagme lexico-fonetice atestă unitatea celor 12 imnuri din tomul XVI al P.L. ed. Migne.

5. Col. 1473–1476. Trimiterea completă în foaia de titlu.

6. Conform Mitropolit Nicolae Corneanu, *Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creștină,* Timișoara, 1984, p. 198–199.

7. A se vedea trimiterea exactă în foaia de titlu.

8. Nu ne putem pronunța exact în legătură cu criteriul folosit de editor în ordonarea variantelor, cu atît mai mult cu cît ca arhitectură a textului foarte adesea cel care poartă mențiunea *Alia lectio eiusdem hymni* (altă lectură a aceluiași imn) ne apare mai consolidat decît cel purtînd titlul.Pe de altă parte la nivelul conținutului este evident că varianta Alia lectio nu are complexitatea gîndului dus pînă la capăt.

9. Aspectul este prezentat mai larg în lucrarea lui George Onciul, din care am citat, *Istoria muzicii,* vol. I, București, 1929, p. 53.

10. G. M. Dreves, *Aurelius Ambrosius der Vater des Kirchengesanges. Eine hymnologische Studie.* Freiburg im Breisgau, 1893, p. I.

11. G. M. Dreves, art. *Hymns,* în „Encyclopaedia of Religion and Ethics" edited by James Hastings, vol. VII, New York, 1955, p. 16, col. I.

12. Nu ne referim aici separat la variante deoarece foarte adesea diferențele sînt minime de la cîteva versuri la unul sau cîteva cuvinte.

13. Orele trebuie înțelese după procedeul roman de împărțire a zilei și a nopții.

14. Mitropolit Nicolae Corneanu, *op. cit.,* p. 197.

15. Ch. – Willi, *Le bréviaire expliqué,* 2-é ed. t. II, Paris, P. Téquin, 1922. Este vorba de imnurile care slăvesc lucrarea Tatălui Ceresc în zilele Facerii (XXX–XXXV din cele „atribuite")

16. Lăsînd la o parte calitatea discutabilă a traducerilor dramaturgului francez, merită să subliniem totuși că în mod cert atitudinea îngăduitoare a acestuia față de personajele sale, trudite sufletește cel mai adesea, este un reflex al bunătății și îngăduinței față de semeni, manifestate de Sfîntul din Milan în imnurile sale.

17. În privința versificației ambroziene (vezi Mitropolit Nicolae Corneanu, *art. cit.,* p. 206–208) dorim să subliniem doar faptul că dacă ritmul versului trădează cultura clasică a autorului, rima – inexistentă la poeții păgîni – nu este întotdeauna premeditată în imnuri ci dimpotrivă adesea întîmplătoare, rezultată din existența unui număr fix de desinențe verbale și nominale în limba latină și prin urmare din inevitabila lor repetabilitate. Adoptarea rimei în traducere s-a făcut deci în primul rînd pentru satisfacerea sensibilității cititorului modern, fără a face, desigur, concesii nepermise față de textul latin.

IMNUL I

(De lucruri pururea Izvoditor)

De lucruri pururea Izvoditor,
Tu dai zilei și nopții calea
Și veacurilor veacuri dai
Și-nlături veșnic supărarea.

Acum al zilei mare crainic sună,
Al nopții-adînci mereu neadormit,
Lumină-i drumeților ce noaptea s-adună,
Acela ce noaptea de noapte-a-ngrădit.

Iar Lucifer acum, de-acesta deşteptat
Din întuneric bolta-ncet o scoate;
Şi-ntreaga ceată a celor în păcat,
La glas, din calea răului s-abate.

Prin el corăbierul strînge noi puteri,
Cu-ncetul se-mblînzesc talazurile mării;
Pentru al Maicii Biserici prin cînt de dureri
Şi-a ispăşit acum păcatul lepădării.

Cu sîrguință aşadar să ne trezim,
Pe cei ce zac cocoşul îi deşteaptă;
Celor ce dorm încă, să le zvonim,
Iar pe cei leneşi cocoşu-i cheamă-n faptă.

La cîntul crestatului speranța se-ntoarce,
Se-ntinde în bolnavi nădejdea puterii,
Şi-n cei păcătoşi credința se-ntoarce
Tăişul tîlharului se-ascunde vederii.

Priveşte-i Doamne-acum pe cei căzuți,
Pălesc acum greşelile de ne priveşti,
Şi ne-ndreaptă pe noi, cei văzuți;
Şi ce păcat prin plîns ne izbăveşti.

Lumină, Tu, străfulgeră-ne simțurile
Şi risipeşte-i minții noastre visurile,
Ca să răsune către Tine glasurile;
Şi Ție Doamne, să-ți trimitem rugile.

IMNUL II

(Tu, Doamne, ce toate le-ai făcut)

Tu, Doamne, ce toate le-ai făcut
Şi-naltelor tării eşti călăuză,
Ți-i ziua-nveşmîntată în lumină,
Precum e noaptea-n somn tăcut.

A trudei contenire să lecuiască trupul,
Ca după alinare, la muncă să pornească;
Odihna uşureze în linişte şi gîndul,
Durerile cernite de chin le mîntuiască.

Prinos de mulțumire ziua-încununează,
Cu rugi întîmpinată-i şi noaptea ce se pune,
Ajută vinovații cu bunătatea-Ți trează,
Cîntînd, un imn să-Ți înălțăm peste genune,

Al inimii străfund îl umple glasul,
Ce neştirbit îl faci Tu să răsune;
Spre Tine ducă-şi fără şovăire pasul,
Iubirea fără pată şi chibzuirea-n bine.

Cînd noaptea zăvorăşte, neagră raclă,
Deplina zi, în miezu-i neprielnic,
Cu-întuneciuni credința nu se-mpacă,
Ea schimbă în lucire trimisul vremelnic.

Să nu-i îngădui gîndului să doarmă,
Iar somnul-din greşeală să-l cunoască;
Slăbindu-ți a credinței păzitoare armă
A visului închipuire să nu te rînduiască.

Cînd lepădat e simțul ce înşeală
Sufletu-n adîncu-i Te visează,
Iar teama pe cel ce-i cu sfială,
Nu-l țină treaz cînd tîlharul veghează.

Evlavie către Hristos şi Tatăl din vechime,
Şi către Duhul Sfînt al Tatălui asemeni
Ce este-n toate tare şi Unu în Treime;
Oblăduieşte-i cu milă pe-ncrezătorii oameni.

IMNUL III

(Ora a treia acum răsare)

Ora a treia acum răsare,
Acum Hristos e înălțat pe cruce,
Mintea nu cugete vreo încălcare
Cînd fiecare rugarea-şi duce.

Acela poartă acum neprihănire
Ce-n inima-i Îl duce pe Hristos;
Demn se-arată de-a Duhului primire
Cel ce prin juruințe-aduce un prinos.

În ora aceasta s-a sfîrşit
Nelegiuirea cruntă de odinioară,
Prin ea a morții stăpînire a pierit,
Păcatul veacului în hăuri se coboară.

Ferice vremi de-atunci au început
Prin al Mîntuitorului adînc har,
Bisericile-n lume le-a umplut
Credința cu-adevăru-i, deplin dar.

Din creştetul înalt al slavei
Îi spuse astfel Maicii Sale:
Iată-ți mamă, Fiul ce avea-vei;
Apostole priveşte-ți mama-n sfînta cale.

Ca sfînta zămislire să nu vătame-n față
Sfiala Mamei ce-a rămas fecioară,
Despre adînca taină acum ne-nvață
Al nunții văl ce peste ea coboară.

Mîntuitorul ne-a dat nouă credința
Şi prin minuni cereşti ne-a învățat;
Nelegiuita turmă însă nu şi-a dat silința,
Dar mîntuit e-acel ce-n crez s-a arătat.

Noi credem cu toții că Domnul S-a născut,
Şi credem zămislirea-I din Sfînta Fecioară;
Cel ce alături Tatălui în jilț a şezut,
A lumii păcate le-a ridicat întîia oară.

IMNUL IV

(Vino, izbăvitor de neamuri)

Vino, izbăvitor de neamuri,
Să îşi arate şi Fecioara rodul,
Se vor mira unii în veacuri;
Aşa se naşte oare Domnul?

Dintr-o adîncă şi tainică suflare,
Nu din sămînță bărbătească,
Al Domnului Cuvînt a prins întrupare
Şi-al pîntecelui rod să înflorească.

Creşte al Fecioarei pîntec binecuvîntat,
Păstrează însă al neprihănirii zăvor mereu,
Stindardele virtuții-n scîntei s-au arătat,
În templu-şi face loc, încet, Dumnezeu.

Purcezi din regescul templu-al sfielii,
Din încăperea neprihănitei nunți,
Precum Uriaşul din gemănarea plămădelii,
Tu calea-ți străbați şi ne-o anunți.

De lîngă Tatăl ai venit,
Şi te-ai întors la El apoi,
Chiar pînă-n Iad te-ai ostenit,
Dar, tot la jilţu-i venit-ai înapoi.

Deşi în toate ca Tatăl, Te-ai încins
În trup ca în cel veşnic neînvins;
Şi ai răbdat chiar să-i dai volnicie
Prin a trupului nostru neajunsă tărie.

Strălucitoare lumină dă sălaşul Tău,
Şi noaptea lumină nouă răspîndeşte,
Lumină ce n-o schimbă-al beznei hău,
Şi ce de credinţă nesecată străluceşte.

IMNUL V

(Preaînaltule ce veşnic dai lumină)

Preaînaltule ce veşnic dai lumină,
Şi făureşti rotundul aştrilor de-argint,
Prin Fiul-celor ce rugi înalţă-n datină,
Lumina, pacea şi viaţa arate-se venind.

În ziua care şi acum e-a treia,
În curgerea Iordanului Tu ai sfinţit
Cu apa-ntoarsă către aceia
Ce tainicul botez prin Fiul au primit.

Rodul Fecioarei tot Tu l-ai vestit,
Cu steaua trecînd argintie pe boltă
Şi-n ziua aceea pe Magi i-ai poftit
În sfîntul sălaş cu lumina cea multă.

A vinului mireasmă-mbătătoare
În pîntecoasele ulcele de apa-ai răspîndit-o;
Ce însuşi nu turnase-n ulcele-ncăpătoare,
Băut-a slujitorul pînă ziu-a istovit-o.

Şi cum vedeau cu toţii că rîurile de-ape
Încep a ameţi de-a vinului culoare,
Stăpînă-i peste aceştia mai marea mirare,
Cînd vechi rosturi vin să se-adape,
În noi folosinţe după schimbare.

În vreme ce frîngeai cele cinci pîini
Şi le dădeai întinselor mîini,
În gura-nfometaţilor – cinci mii –
Hrana creştea spre-ndestularea lumii.

Şi pîinea cum o răsfrîngeai, creştea,
Văzînd făptuirea cu toţi se minunau
De veşnic curgătoare drumurile-acestea
Ce din vecia adîncă izvoarele le au.

Plină-i de rod răsfrîngerea pîinii
Ce vine din mîinile ce-o răspîndesc;
Aceea nefrîntă doar n-ajunge mîinii –
Bucăţile însă-n bărbaţi se-mplinesc.

IMNUL VI

(Pe munte chema-voi pe Dumnezeu)

Pe munte chema-voi pe Dumnezeu,
Pe Acelaşi chema-L-voi în sufletul meu,
Ca vocea-mi să nu-i cînte singură mereu.
Simţirea n-aibă în alt loc cărări,
Nehotărîtă-nu rătăcească-n chemări
Şi nici nu păşească-n deşarte-ntîmplări.

IMNUL VII

(Tu, strălucire-a slavei Tatălui)

Tu, strălucire-a slavei Tatălui,
Ce răspîndeşti lumina din lumină
Şi luminînd chiar începutului
Faci ziua noii străluciri să vină.

Adevăratul soare-acum pătrunde
Şi scînteie de veşnică lucire;
A Sfîntului Duh raze strălucinde
Să ne cuprindă în simţire.

Tatălui să-I-nălţăm juruinţe,
Tatălui stăpîn al puternicului har,
Tatălui deplin al marii biruinţe
Ca răul păcat să-l depărteze iar.

Spre fapte vrednice să ne îndrume,
Să taie din toate colţii răutăţii;
Har celui care bine poartă-n lume,
Şi grijă deie tuturor în grelele căderi a vieţii.

Gîndirea s-o îndrume şi s-o stăpînească,
Să fie credincioasă la trup neprihănit,
Credinţă să-nfierbînte, să nu se toropească,
Să nu afle vreodată de sîmbur otrăvit.

Mîntuitorul ne fie nouă hrană,
Credinţa să ne fie licoare-mbătătoare;
Cu toţi în veselie să bem astă mană,
A Duhului beţie de veghe dătătoare.

Şi ziua asta veselă acum să treacă;
Ca revărsatul zorilor să ne fie sfiala,
Credinţa, ca amiaza, lumină să facă,
Şi minţii la apus să nu-i ajungă fala.

Se-nalţă cărările noastre,
Şi-n toate s-arată Duh Sfînt,
Şi Fiul s-arată în Tatăl,
Şi Tatăl întreg în Cuvînt.

IMNUL VIII

(Ale Mîntuitorului veşnice daruri)

Ale Mîntuitorului veşnice daruri
Cu gînd senin să le cîntăm;
Şi-a mucenicilor verzi lauri
În sfinte laude să-i înălţăm.

Aşijderi pe-ai Bisericii întîistătători,
Pe vrednicii oşteni ai curţii cereşti,
Pe-ai luptei slăviţi conducători
Şi-adevăratele luciri lumeşti.

A veacului groază acum-e-nvinsă
Şi-a trupului cazne-s departe,
Prin sîntu-I sfîrşit moartea e prinsă;
De viaţă ferice cu toţi aibă parte.

În foc chiar sînt daţi mucenicii
Şi-a fiarelor dinţi îi căznesc,
Cuprinsă-i acum de mînia fricii
Gheroasa mîn-a gîdelui trupesc.

Deşi mărunţaie atîrnă din trup
Şi sîngele sfînt răspîndesc,
Cu toţii rămîn, neclintirea n-o rup
Şi harul vieţii de veci dovedesc.

Vremelnicul stăpîn va-ngenunchea
În faţa vieţii închinate-a sfinţilor
Şi-a lui Hristos, ce-a împlinit iubirea
Neînfrîngînd speranţa rugăminţilor.

În ele se bucură nemăsurat
A Tatălui slavă ca şi Duhul,
Şi-a Fiului vrere s-a arătat
Şi mari bucurii umplu cerul.

Izbăvitorule, să ne priveşti
Ca-mpreunînd cei Trei ce vin
Pe robii tăi să îi uneşti
În veacul vecilor. Amin.

IMNUL IX

(Cu mădularele de somn întremate)

Cu mădularele de somn întremate
Lăsăm de-acum disprețuit culcuș,
Și-ți cerem Tată în stihuri cîntate
Ne fii Tu de față-n al zilei urcuș.

Pe Tine limba te slăvește-n cîntare,
A minții flacără te-mprejmuiește,
Tu Sfinte, faptelor ce-s încă-n zare
Le fii zămislitorul ce-acum mijește.

Întunecimile să facă loc luminii,
Iar noaptea, astrului de zi, al împlinirii;
Astfel păcatul născut în taina lunii
Să-nceapă a păli prin darul strălucirii.

Adînc doritori rugi să-nălțăm
Și tot ce-i smintit ne fie luat,
Să n-atingă buza cînd te cîntăm
Și astfel în veci vei fi lăudat.

Preasfinte, în frunte mereu să ne stai!
Tu Tatălui Îi ești singur asemeni
Și-n veci de veci calea s-o dai,
Cu pavăza Duhului Sfînt printre oameni.

IMNUL X

(Tu, ce ești zi și lucirea lucirii)

Tu, ce ești zi și lucirea lucirii,
Părtaș în lumina Tatălui firii,
Veghează-ne celor ce-n cînt ne rugăm,
Ajută-ne noaptea să o destrămăm.

Să duci departe-nfricoșarea gîndurilor,
Să pui pe fugă mulțimea demonilor,
Alungă somnoroasa trîndăveală,
Nu-i copleșească pe cei în toropeală.

Astfel, Hristoase, nouă tuturor,
Celor ce credem, fi-ne binevoitor,
Iar ce în psalmi acum cîntăm
Ne fie dar cînd Te chemăm.

IMNUL XI

(O, sfîntă Treime strălucită)

O, Sfîntă Treime strălucită
Și împlinire-n fruntea tuturor,
Cînd soarele-i pe calea tihnită,
Să dai Tu lumină inimilor.

Pe Tine Te cîntăm cu laude-în zori,
Așijderi acum încet pe-nserate,
Slava noastră de rugători
Te laude în veacurile toate.

IMNUL XII

(Să fie deschisă poarta lui Hristos)

Să fie deschisă poarta lui Hristos,
Cu harul plin să fie-nsemnată,
Şi El să treacă – Rege glorios;
Veşnic deschis-aşteptînd fără pată.

Lumina cerească, de-un fel ales,
Pătruns-a-n cămara Fecioarei,
Soţ, mîntuitor, întemeind în crez
Al marii Biserici, al izbăvitoarei.

A mamei bucurie şi-a ei neprihănire,
Speranţa fără margini a credincioşilor,
Au mîntuit deodată şi reaua făptuire
Sleind de-întuneric pocalul morţilor.

IMNURI ATRIBUITE SFÎNTULUI AMBROZIE

I

IMN DESPRE NAŞTEREA DOMNULUI

Pe-ntîistătătorul Hristos să-L cîntăm,
Pe născutul Fecioarei Maria,
Din locu-n care soarele-l întîmpinăm
Şi pînă unde-şi află el vecia.

Voi, neamuri, toate să vă bucurați,
În Iudeea, Grecia, la Roma şi-n Egipt,
Căci printr-un rege sînteți acum frați,
În Tracia şi Persia şi-a sciților țară.

Pe-al vostru întîistătător să-L slăviți
Cu toții veseli şi plini de viață,
De-acum nici unii ai morții nu fiți,
Nici pierduți, nici fără povață.

Să fie deschisă poarta lui Hristos,
Cu harul plin să fie-nsemnată,
Şi El să treacă – Rege glorios;
Veşnic – deschis-aşteptînd fără pată.

Lumina cerească de-un fel ales
Pătruns-a-n cămara Sfintei Fecioare,
Soț, mîntuitor, întemeind un crez
Al marii Biserici izbăvitoare.

A mamei bucurie şi-a ei neprihănire,
Speranța fără margini a credîncioşilor,
Au mîntuit deodată şi reaua făptuire
Sleind de întuneric pocalul morților.

S-a-mplinit lumea cu har
Cînd stînca venit-a din munte,
Stînca vestită din vremuri ca dar
De vechii prooroci dinainte.

Cel ce trup din cuvînt a venit
Prin cele ce-un înger vestise,
Din Sfînta Fecioară S-a zămislit,
Din feciorelnice zăvoare închise.

Cerurile au dat rouă
Norii departe s-au împrăştiat,
Domnul ni-se-arată nouă;
Pămîntul a cuprins, mîntuire a dat.

Ce minunată-i astă zămislire,
Pe urmaşul Iisus lumii Îl arată;
Fecioara, săvîrşind sfînta-ndatorire
Rămase cum fusese de fire dată.

Întregul suflet fie-n bucurii,
Căci a venit acum Izbăvitorul,
Acel ce-i Domn lumii şi firii,
Iar pentru izbăviți e Ziditorul.

În binecuvîntatu-ți pîntece, Fecioară,
Găsit-a sfînt lăcaş ascuns
Făuritorul ce-n făptuirea-I coboară,
Dar nimeni cu totul nu L-a pătruns.

Pe Cel născut din veac Dumnezeu,
Tatăl hrănitu-L-a-n naştere,
Cu starea celei Fecioare mereu
Şi care aşijderi I-a dat putere.

Nelegiuirile El toate le-a înlăturat
Şi tuturor le-a dat daruri sfințite,
Mărimea strălucirii lumii i-a dat,
Iar paguba, răul, acum sînt pierite.

II

IMN CĂTRE ORA A ŞASEA

Ora a şasea a zilei s-arată,
Soarele pătrunde pe calea-i dată,
Spre-a mîntui ore de trei ori două
Şi-a zăvorî calea nopţii cu rouă.

Acum laolaltă slujind aşadar,
Rostu-l mîntuim cu cîntece-n har,
Cu psalmii lui David ruga cinstim,
De-a proorocului tăcere să-ne-amintim.

Ziua s-o chemăm de şapte ori
Laolaltă, cu psalmii cîntaţi în zori,
Îndatoririle veseli să le mîntuim,
Domnului slavă în cînt să-I dăruim.

Iertare primesc şi cei în păcat,
Prin harul Domnului mult lăudat,
Nelegiuita moarte le va fi departe
Celor ce El credinţă le-mparte.

Dar veşnic să ne-amintim,
Noi, care-n rugă Domnului slujim,
Că sfîntu-apostol Pavel a grăit
Cum trebui-va Domnul slujit.

Recunoştinţa-ntreagă a cîştigat
Cel care vocea astfel şi-a-nălţat:
Cu gîndul chema-voi pe Domnul
Aşişderi în suflet simţindu-L.

Cîntarea către Domnul nu fie-nsingurată,
Simţirea nu se piardă pe cale-ntunecată,
Să nu plutească fără voie pe valul întîmplării
Şi nici să nu cadă în deşărtăciunea tulburării.

Chemarea celor ce Domnului cîntă,
Către El numai atunci se-avîntă
Dac-acelaşi lucru-l poartă neprihănita minte
Pe care-a cîntecului sunet îl poartă înainte.

III

IMN SPRE A CERE SENINUL

Ziua-i ascunsă fără soarele alungat
De norii grei ce bolta au întunecat;
Parte avem de nopți lungi fără stele
Și fără lună, încît ne par ca văduvele.

În aer scînteiază îngrozitor strălucitorul foc,
Iar lumea se cutremură cu polu-i zguduit din loc;
Și crede, ascultînd la poarta cerului cum tună,
Că rupte-s lanțurile, că nu va mai fi lună.

Din ploi apele mării cresc fără măsură
Și cu hotare mișcătoare talazurile cură;
Prin mijloc de pămînturi apa trece-n valuri,
Corabia pierdută își taie brazda-n larguri!

Corăbierul caută zadarnic porturile sale
Și țărmuri cunoscute și loc ce nu stă-n cale:
Pierdut corăbierul e oaspe printre vrejuri,
Peste-necate roade corabia-și face drumuri.

Muncile cîmpeanului în plîns acum rămas-au,
Roadele tristei trude, ca frînta corabie, stau;
Se văd plutind pe ape roade, semințe, averi;
Își mută sălașul vite, acoperișuri, brazde și poveri.

Privești cum sînt purtate a casei înalte turnuri,
Cum turnuri se așează în strămutate locuri,
Cum peștii înoată printre păsări speriate,
Cum zbenguie tot ei pe-acoperiș în sate.

Copacul smuls din rădăcini e văduvit de cuiburi,
Iar gingașele păsărele pierdute-s în talazuri tulburi.
De grijă nu știi cui să-i porți întîi acum;
Mamei sau puilor ce-s apăsați de-al apei drum.

Mulțimea bărbaților privește prin deschizături,
Cu feciorelnică sfială privind ea vede valuri;
Mulțimea rugătoare-și deplînge crunta foame,
Corăbierul poartă viața pe-a valurilor coame.

Celor prin moartea-Ţi răscumpăraţi, le iartă Iisuse;
Chiar dacă vîrsta dintîi cruntul puhoi îl aduse
Ca-n apă să neprihănească a pămîntului nelegiuire,
Totuşi prin al tău sînge ajuns-a el la mîntuire.

Iată acum trimisul porumbel vestitor,
Purtînd în cioc un ram răsplătitor;
Al păcii măslin în zboru-i vesel duce,
Vestind pămînturile dezlegate de puhoi prin cruce.

Veşnic zămislitor, slavă Ţie,
Şi-ntrupatului Hristos, în vecie.

IV

IMN SPRE A CERE PLOAIE

A ţarinei brazde-s aspre de-atîta colb purtat,
Arşiţa la ţară şi frumuseţea şi mărirea le-a luat;
Căci nu e în putere nici haru-ales al florilor
Ogoru-i uscat, păleşte, se cască rana pămînturilor.

Neştiutor de rouă, pămîntul aspru a-nsetat;
Fîntîna nu cunoaşte apa, iar rîurile au secat.
Ţărîna nu cunoaşte iarba, nici plug nu simte-n ea,
Şi-n mare deschidere, rupturile-i arată ruşinea.

Ziua-n soare se-nfierbîntă, pier şi păsările,
Verdele-acoperămînt dezveleşte ramurile.
Şi pe drumu-ntins drumeţul pulberea nisipului
Scuturînd-o, îşi arată truda chipului.

Fiarele gonesc în vînt căutînd suflarea,
Iar bărbaţii aşişderea îşi caută scăparea.
Chipul şi-l ascund de vînt chiar şi zburătoarele,
În zadar şi-nşeală setea-dogoreşte soarele.

Şi-alungă copiii şi ciuta cea blîndă,
Sleită-i de sete şi pare murindă,
Mîhnită îşi lasă puii ce-o iubesc,
Căci iarba cerută-n zadar o doresc.

Şi puii venit-au să caute iar apă –
Trecuta limpezime a fîntînii nu-i adapă;
Se-ntorc să-şi vadă umbra-n pustia locului
Dar, vai: îşi beau cu toţii izvorul plînsului.

Din staul pleacă vita-n deşartă căutare
În pîrjolitele păşuni caută rod şi alinare,
Pămîntul gol îl răscoleşete cu truda-i necuvîntătoare
Aşijderi semenilor, înşelată spre iarbă, lunecîndă moare.

La sat poporul caută rădăcină crudă
Prin dumbrăvi, încovoiat de-amara trudă,
Cu coajă de copac foamea-şi obişnuieşte,
Dar uscăciunea apasă puterea ce trudeşte.

Păcatul nostru-i vinovat, el foamea o aduse,
Dar fi-ne Tu mîngîietor prin darul Tău, Iisuse;
Prin haru-Ţi mare să ştergi adîncul păcat,
Să rupi lanţul chinului nostru binemeritat.

Deschide cerurile ca brazda uşurată să se-nmoaie,
Ci linişte încrezătoare te rugăm: adu rodnica ploaie;
Dacă-n nelegiuite veacuri data-i ploi,
Trimite-le şi-acum -ne mîntuie pe noi.

Să-ţi fie pururi gloria, veşnice zămislitor
Ce cu Hristos întrupatul eşti întîistătător,
Aşijderi eşti cu Duhul Sfînt într-una
Şi-n veacul vecilor puterea-ţi ţine mîna.

V.

IMN PENTRU ÎMPLINIREA SUFLETULUI

Hristoase, care eşti şi zi şi strălucire
Să dai în vileag a nopţii-ntunecimi,
Adu-ne lumina cea fără de pieire,
De-a ei fericire să glăsuim din inimi.

Sfinte Doamne Te rugăm,
În astă noapte apără-ne,
Liniştea noastră s-o păstrăm,
Şi noapte liniştită dă-ne.

Să nu se năpustească somnul greu,
Să nu ne vatăme nici un duşman,
Nici somnului robit trupul mereu,
Să nu ne-arate Ţie-făpturi în van.

Ochii trudiţi să afle visul,
Sufletul veşnic la Tine vegheze,
Dreapta-Ţi să apere pe credinciosul
Cel iubitor, în nopţile treze.

Apărător al nostru ne priveşte,
Pe-nşelători să îi împiedici,
Pe credincioşi condu-i regeşte;
Prin sîngele-Ţi i-ai făcut veşnici.

Aminte să-ţi aduci Doamne de noi
În trupu-acesta al nostru greu,
Tu Doamne-apărător al duhului vioi
Ne fii părtaş acum, mereu.

VI

IMN CĂTRE DIMINEAȚĂ

Dumnezeu al bunătății preamărite,
Însuflețitor al lumii făurite,
Ești unul singur prin putere,
Și întreit celor ce au vedere.

Cu bunătate-ascultă cîntecele strînse
Și-alungă durerile noastre plînse,
Ca toți apoi cu inimile neîntinate
De bine-adînc să tresăltăm, Preaînălțate.

Ficatul bolnav și mădularele
În flacăra focului arde-le.
Să le încingi apoi cu veșnicia,
Alungă huzurul și nimicnicia.

A nopții ore cu toții să trecem,
Darul tărîmului sfînt să-l aducem,
Prin cînt cu el să ne îmbogățim
Peste măsură cu toții, să-l răspîndim.

Altă lectură a aceluiași imn

Părinte al bunătății preamărite,
Cîrmuitor al lumii făurite,
Ești Dumnezeu dintr-o plămadă,
Și întreit celor ce pot să vadă.

Cu bunătate-ascultă cîntecele strînse
Și-alungă durerile noastre plînse,
Ca toți apoi cu inimile neîntinate
De Tine-adînc să tresăltăm, Preaînălțate.

Bolnavul ficat și mădularele
În flăcări potrivite arde-le,
Ca astfel încinse să tresară,
S-alunge huzurul din trup în afară.

Întinde-le dreapta celor în trezire,
Ca mintea să-nalțe fără șovăire,
Înflăcărată s-aducă mulțumiri
Și-n a Domnului laudă împliniri.

VII

IMN DE DIMINEAȚĂ

Tu ce eşti Unul şi Sfîntă Treime,
Ce cu putere cîrmeşti larga lume,
Ascultă cîntul laudelor sfinte,
Ce la trezire-l nălțăm din minte.

Adesea-n nopți, din aşternut ne ridicăm,
Şi-n vremea dintre zile cu toții ne rugăm
Spre a-ți cere cu adîncă stăruință,
A rănilor vindecare la cei în suferință.

Dacă-n noapte un demon înşelător,
Ne-aruncă-n genunea greşelilor,
Pe-acela Cerescule să-l risipeşti,
Cu tăria slavei să ne mîntuieşti.

Să nu dăm vederii trup prihănit
Şi-n noi să nu zacă duh toropit,
Nici fărădelegea să nu-ne-mprejmuiască,
Şi-n noi înflăcărarea să nu se potolească.

Pentru aceasta ne rugăm Mîntuitorule,
Ne umple cu lumina ta zilele,
Desăvîrşite în goană să le trecem,
Cu ea şi tihnă deplină s-avem.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Tu ce eşti Unul şi Sfîntă Treime,
Ce cu putere cîrmeşti larga lume,
Ascultă cîntul laudelor sfinte,
Ce la trezire-l nălțăm din minte.

Adesea-n nopți, din aşternut ne ridicăm,
Şi-n vremea dintre zile cu toții ne rugăm,
Spre a-ți cere cu adîncă stăruință
A rănilor vindecare la cei în suferință.

Dacă-n noapte un demon înşelător
Ne-aruncă-n genunea greşelilor,
Pe-acela Cerescule să-l risipeşti,
Cu Tăria slavei să ne mîntuieşti.

Să nu dăm vederii trup prihănit
Şi-n noi să nu zacă duh toropit,
Nici fărădelegea să nu ne-mprejmuiască,
Şi-n noi înflăcărarea să nu se potolească.

Pentru aceasta ne rugăm Mîntuitorule:
Ne umple cu lumina Ta zilele,
Desăvîrşite, în goană să le trecem
Cu ea şi tihnă deplină să avem.

Lucifer să străfulgere acum răsăritul,
El soarelui merge-nainte vestindu-l,
A nopţilor întunecimi se prăbuşesc
A sfintei străluciri lumini, ziua vestesc.

În frunte să ne stai preaiubitor Tată ceresc.

VIII

IMN DE DIMINEAŢĂ

Tu zidiţor al strălucirii veşnice,
Tu însuţi zi şi-ntreagă strălucire,
Tu noaptea n-o cunoşti din fire
Căci eşti a strălucirii zămislire.

Acum palida noapte dă-napoi
Căci ziua apropiată se arată,
Strălucitorul Lucifer cu a sa spată
Tăiat-a calea cu stele presărată.

Acum ne ridicăm din aşternut,
Cu toţii să cîntăm a tale haruri,
Învinşi sînt ai oarbei nopţi fauri,
Soarele ne-arată iar a zilei daruri.

Acum cu toţii sfinte te rugăm,
Nu ne cuprindă trîndăvirea,
A noastră minte să-şi ţină trezirea,
Vicleanul veacului în ea nu-şi afle ispăşirea.

Mînia să nu ne tragă-n certuri
Nici gura pîntece nu-l îndemne,
Nici foametea n-aducă negre-nsemne,
Şi nu cuprindă lenea trupurile demne.

Ziua de azi Hristoase, s-o străbatem
Deplin treziți cu teafără minte,
Cu duhul plin de credința fierbinte,
Şi trup neîntinat să ducem nainte.

IX
IMN CĂTRE ORA A ŞASEA

Cu-ncetul se mîntuie ora a şasea
Din drumul celor de două ori trei,
Din loc de-mpărțire ziua privea
Înapoi la tărîm unde noapte-i.

Veniți slujitori ce vă rugați,
Al Domnului nume preafericit
Cu mintea şi vocea să-L înălțați,
În slavă şi-n cînt preamărit.

Aceasta-i ora de odinioară
În care vrerea celor muritori
Făcut-a ca moartea să-L doară
Pe-al veacurilor Sfînt între judecători.

Cînd soarele pe neaşteptate îngrozit
De-a marelui omor nimicnicie,
Morții i-a dat loc în veacul prihănit
Şi-a alungat nelegiuita zi către vecie.

Dar tot la ora aceea Avraam
Plin de credință cunoscut,
De taine ştiutor în al său neam,
Trei văzuse, dar Unul a crezut.

Aceasta-i ora potrivită pentru rugi,
Ce ne-a lăsat-o chiar Mîntuitorul,
Cu-ndemn spre credincioasele lui slugi,
Să-nalțe-n cînt pe Ziditorul.

Aceasta-i ora bună-n care
Primeşte harul, spus noroadelor,
Chiar şi-ndîrjitul ce la harță sare,
Duşman fiind credinței dar şi roadelor.

Pe noi ce fricii îi sîntem supuşi
Să ne-ntăreşti prin drepta-ți iubire,
Să-nfruntăm a loviturilor cenuşi
Ce duşmanu-aduce-n cruda-i prăznuire.

Pe Tatăl unic să-L rugăm,
Pe Dumnezeu şi Fiul Rege,
Sfîntului Duh să-I înălțăm
Şi Domnului ce în Treime-i lege,

Ca să-i vegheze-n rugăciune
Pe cei mîntuiți odinioară
Prin pătimirea-I în înțelepciune,
Răscumpărați de-a sa comoară.

X
IMN CĂTRE ORA A NOUA

De trei ori ora a treia s-a înălțat,
Hristos obişnuieşte-acum să vină,
Cu-al viei rod bogat e-ncărcat;
Şi slujitorilor le împrumută taină.

Se cade pregătiți să aşteptăm
Ca darul Domnului să nu se treacă
Şi-al viței lăstar îndată să-l plantăm
Ca-n inima-I rădăcina să aibă teacă;

Ora aceasta care-a strălucit,
Lumea a scos din neagră-ntunecime
Şi-ai crucii nori a risipit
Lumină răspîndind în întregime.

Iisus recheamă din morminte
Trupurile celor morți odinioară,
Şi porunceşte să păşească înainte
Cu sufletul întors şi-n veci nu moară.

Ne-a răspîndit flacăra-n sînge
Şi trupul vremelnic l-a redat,
Ne-a dat slava celui ce-nvinge
Şi celor vii în trup s-a arătat.

Noile veacuri să fie-ncredinţate
Cu legi de moarte mîntuite,
Şi să-şi urmeze calea, învăţate
Şi cu răsplata vieţii fericite.

Să-i spunem deci noi, cei apropiaţi
Un cînt de laude lui Dumnezeu,
Chiar şi tîlharul cînd cîntaţi,
Credinţei supus, mîntuit e de greu.

Prin posturi cu har împlinite
Să-ngrijim răsplata viitoare,
Încît fiecare-n zile-obişnuite
Să nu ştie de foame chinuitoare.

XI

IMN CĂTRE NOAPTE

Dumnezeule, legiuitor ce-ai dat
A zilei şi a nopţii despărţire
Ca trupurilor grele ce-au lucrat
Somnul s-aducă primenire,

Pe Tine Te rugăm ca-n noaptea grea,
Cînd somnul adînc gîndire-apasă
Cînd tot ce-i trudit arată sleirea,
Să lumineze credinţa în casă.

Duşmanu-nşelător să nu îndemne
La josnice-ngrijiri şi rele bucurii,
Făcînd în ale nopţii taine semne
Ce trupu-l duc în mrejele nestăpînirii.

Simţirea fricii-n noi nu crească
Şi groaza-n noi nu se strecoare,
Vedenia înşelătoare să nu stăpînească
Prin visuri mintea cea rătăcitoare.

Ci chiar cînd somnul greu
Neştiutor de griji a-nvins,
Să-ţi fie simţul treaz mereu,
Nu-ţi fie haru-n vise prins.

XII

IMN PENTRU TIMPUL NOPŢII

E vremea miezului de noapte,
Ne-ndeamnă vocea prooroculuí
Să-i spunem Domnului laude-n şoapte,
Şi pururea Tatălui şi Fiului.

Aşijderi şi Duhului Sfînt,
Căci Treimea-n tot desăvîrşită
Trebuie-nălţată-n cînt;
Căci dintr-una-i plămădită.

Vremea aceasta-i de îngrozire,
Cînd îngerul distrugător venit-a,
În tot Egiptul a adus pieire,
Şi pruncii spre moarte gonit-a.

Dar ora aceasta-i şi a mîntuirii,
Căci tot atunci un înger
Nu-ndrăznise fapta pedepsirii
În semnul sîngelui, cu fulger;

Egiptul deplînse cu totul
A pruncilor morţi nemiloase;
Israel se bucura cu sufletul,
Căci sîngele mielului îl apărase.

Noi sîntem Israel adevăratul,
În Tine Doamne sîntem fericiţi,
Duşmanu-i alungat ca şi păcatul,
Prin sfîntul sînge sîntem mîntuiţi.

De bună seamă-i acel ceas
În care glasul vestitor
Spune-al Logodnicului pas,
Lumii cereşti stăpînitor.

Atunci cînd e a Lui venire,
În cale vin sfinte fecioare,
Tresaltă-n marea fericire
Purtînd făclii de sărbătoare.

Cele ce-n urmă rămîn nebune
Sînt cele ce au făclii fără foc,
Zadarnic poarta o fac să răsune,
Intrarea-n tărîmul de sus stă pe loc.

Dar noi să veghem în trezire,
Purtîndu-ne gîndul strălucitor
Încît la a lui Iisus venire
Cu toţi să fim demni de Ziditor.

Tot în miez de noapte au aşteptat
Şi Pavel şi Sila înlănţuiţi,
Şi cum pe Hristos l-au lăudat,
În închisoare au fost mîntuiţi.

Lumea aceasta e adîncă închisoare;
Hristoase Doamne noi Te lăudăm,
Ne mîntuie de-a lanţului grea strînsoare,
Pe noi ce credinţa-n Tine cîntăm,

De Tine fă-ne demni, Tu Rege sfînt,
La fel de slava stăpînirii viitoare
Şi-n strădanie spre veşnic legămînt,
Să te cîntăm cu laude nemuritoare.

XIII
IMN DE DIMINEAŢĂ

Făuritor al văzduhului strălucitor,
Tu însuţi ai dat sigur pas
Şi lunii albe şi nopţilor
Şi soarelui cu zilele ce-au rămas.

Întunecata noapte-i risipită,
Renaşte a luminii strălucire,
Puterea minţii acum odihnită,
Se-nalţă-n dulce făptuire.

Ne-ndeamnă ziua revenită
Să-ţi înălţăm laude Ţie,
A boltei faţă strălucită
Ne-nsenineză duhul, vie.

Tot ce-i primejdie să-nlăturăm,
Să piară josniciile duhului,
Viaţa cu rele să n-o întinăm,
Limba nu-i fie soţ păcatului.

În timpul cît soarele ziua străbate,
Să fie fierbinte credinţa, cetate,
Speranţa ne ducă spre cele aşteptate,
Ne prindă de El adînca bunătate.

XIV
IMN DE LAUDĂ

Adevăratul tată al familiei
Ne-ndeamnă psalmi să-nălţăm,
După ce cu sfinţenie Treimii
Laude-n zori cu toţi Îi cîntăm.

Să fim cu toţii pregătiţi mereu,
Lucrarea Ziditorului să nu ne ocolească,
Cu toţi să ne rugăm lui Dumnezeu,
Învăţătura Apostolului să ne slujească.

Pe Domnul să-L cîntăm cu mintea,
Dar şi cu Duhul să-L cîntăm pe El,
Ca nu cumva uitînd aceea cinstea,
S-acopere-amorţitul duh fără de ţel.

În astă zi de şapte ori
Laude Domnului să-I înălţăm,
Sfinţiei Sale chiar din zori
Slava cerută să I-o dăm.

XVI
IMN CĂTRE ORA A TREIA

Păstrînd aşijderi rînduiala,
Să ne rugăm cu duh pios,
Să căutăm slava, regală,
A Celui întreit şi glorios.

Cu toţi să-I fim sălaş
Duhului sfînt acelui
Ce pe apostol l-a făcut părtaş
Odinioară împărtăşindu-I felu-I.

Pe cei ce-n astă rînduială cresc,
I-a-mpodobit cu întreaga strălucire
Stăpînitorul ziditor ceresc,
Şi cu răsplată vieţii-n nemurire.

XVI
IMN CĂTRE ORA A ŞASEA

Domnului să-I spunem laude
Cu duhul iar înflăcărat,
În ora aceasta El ne-aude,
E ora-ndemnului către rugat.

În ora aceasta iară-i dat
La credincioşi al mîntuirii har
Prin duhul mielului atunci curmat,
Şi prin neprihănit-al crucii dar.

La atît de marea-I strălucire
Părea şi-amiaza-ntunecată,
Asupră-ne să ne luăm şi-n fire
Harul ce-atîta măreţie arată.

XVII
IMN CĂTRE ORA A NOUA

Sorocul cînd e al orelor
De trei ori cîte trei desăvîrşite,
Să zicem iar cîntecul laudei
Şi psalmi sfinţiei întreite.

Taina preasfîntă a Domnului
Să o păstrăm în sufletul nentinat,
Aşijderi rînduiala-nvăţătorului,
Ce-n semnul mîntuirii ni S-a arătat;

Din suflet iarăşi psalmi să-nălţăm,
Şi-acelora ce firavele flori îndreaptă,
Apostolilor să ne-alăturăm;
Ei în virtutea lui Hristos şi-au treaptă.

XVIII

IMN CĂTRE HRISTOS

Hristoase, Doamne, al cerului rege,
Al lumii Preaînalt Mîntuitor,
Ne-ai mîntuit de-a morții fărădelege
Prin semnul crucii răsplătitor.

Nălțînd rugă, Ție îți cerem,
Păstrează-ne mereu a Ta răsplată,
Pe care neamurile toate-o vrem,
Ne-o dă prin legea-n lume așteptată.

Tu înălțat din sfîntă gură,
Cuvînt al Tatălui ceresc;
Din Tată nu ești doar frîntură
Ci Dumnezeu și Fiu firesc;

Tu Plămădire toată,
Al lumii Domn Ți-e numele,
A Tatălui viață, socoată
Desăvîrșită-i prin Tine, Fiule.

La Tine vin toți îngerii cîntînd
Cereasca slavă să-Ți aducă;
Arhanghelii în coruri lăudînd
Cu voci sfințite dumnezeirea o ridică;

Mulțimea celor mari, pe Tine,
Ei douăzecișipatru numărînd,
Pocale avînd cu mirodenii pline,
Trece în rugă, slavă-Ți purtînd.

Și heruvimi și serafini doar Ție,
Și tronurile cu puterea luminării,
Îți bat din cele șase aripi, în tărie;
Răsună toți de chemarea legării.

Sfinte, sfinte, sfinte,
Dumnezeule, Doamne, Savaot,
În cer, pe pămînt, în minte,
Pline-s de slava Ta, toate-n tot,

Osana, David, Fiule,
De Tatăl ești binecuvîntat,
Pe Tine Te-au trimis cerurile
Și-n numele Tatălui ești dat.

Tu mielul neîntinat,
Jertfă le ești muritorilor,
Cu al Tău sînge ai spălat
Veșmîntul alb al sfinților.

Pe Tine Te urmează mulțimea fericiților,
Pe Tine, ce ești slavei întîistătător,
La Tine-i sălașul ceresc al mucenicilor,
Însemnatule-n palme și de coroană purtător

Pe Tine Doamne Te rugăm,
Ne du pe toți în rîndul lor,
În stih ales Te lăudăm,
Ne-ascultă dorul gurilor.

XIX

DESPRE DESCOPERIREA PREASFINȚILOR MUCENICI GERVASIUS ȘI PROTASIUS

Îți cînt noi mulțumiri Iisuse,
C-am dat prin Tine de răsplată;
Căci am aflat din vremi apuse
Pe mucenici cu fapta preacurată.

Pioasele jertfe erau ascunse,
Dar sfîntul izvor nu s-ascundea;
Sîngele sfînt ce Tatăl Îl plînse,
Să zacă în umbră nu se cădea.

Harul din cer adînc fulgerînd,
A dat la iveală mădulare sfinţite;
Cu mucenicii nu vom fi-n rînd,
Dar să-i aflăm din locuri tăinuite.

Spune-ne Doamne glasul să-l aflăm,
Al celor din locul zămislirii credinţei,
De sfînta făptuire a mucenicilor să dăm.
Şi ea să-i fie-ntremare silinţei.

Severus se numea bărbatul
Ce viaţa obştii o slujea cu minte,
Dar orb era căci ochii n-aveau datul;
S-a dovedit răsplata morţii sfinte:

Cînd a atins veşmîntul mucenicului,
S-au şters din faţa-i norii-ntunecimii,
I-a fulgerat în ochi lumina Veşnicului,
Şi-a alungat orbirea din calea mulţimii.

Mulţimea din lanţuri mîntuită
Şi slobozită din suflarea diavolească,
Ce-n oraşe era răspîndită,
Acasă-i cu har să se neprihănească.

Trecutele veacuri să le cinstim,
Aşijderi veşmintele lor sfişiate,
Trupurile-ntregi să le privim,
Cele prin atingere-ntremate.

Glorie, Doamne şi Fiului aşijderi.

IMN PENTRU ORA A TREIA DIN VREMEA PAŞTILOR

Aceasta-i ziua dreaptă a lui Dumnezeu
Sfinţită prin lumina-I prea senină,
Fărădelegi, ticăloşii şi tot ce-i greu
S-au şters prin sînge curs fără de vină.

Celor pierduţi le-a împărţit credinţa,
Iar celor orbi le-a luminat privirea,
Iertînd tîlharului ce-şi arătă căinţa,
I-a mîntuit fără de teamă rătăcirea.

Cine-a schimbat crucea-n răsplată,
Prin credinţă pe El L-a dobîndit,
Cu pas drept înainte fără pată,
De Dumnezeu ajunge să fie stăpînit.

Şi îngerii-şi încremenesc lucrarea
Cînd văd pedeapsa grea a trupului,
Dar cine de la El vrea binecuvîntarea,
Primeşte viaţa-n veci a fericitului.

Plină de tain-adîncă e minunea
Ce spală-n toată lumea molima,
Cu trupu-I curăţind din trupuri urîciunea
Şi-nlăturînd din toţi păcatul, patima.

Ce-i mai măreţ ca mîntuirea?
Păcatul greu să ceară har,
Teama s-o mîntuie iubirea,
Moartea să dea viaţă-n dar.

A morţii cange să se rupă;
În noduri strînse fie legată,
Viaţa să bea a morţii cupă,
Căci viaţa-n toţi va fi iar dată.

Vor fi toţi morţii iarăşi vii,
Chiar dacă moartea atinge mereu;
Moartea murit-a-n a omului fii,
Prin însuşi lovitul ei greu.

XXI

IMN CĂTRE ORA A TREIA

Duhule Sfînt acum să ne sileşti,
Tu ce eşti Tot cu Fiul Tatălui
Să fim prea demni de ce-s cereşti,
Cu Tine în străfundul sufletului.

Gura, mintea, simţirea şi vigoarea,
Mărturisirea s-o strige în tărie,
Bunătatea s-o cuprindă-nflăcărarea,
Celor apropiaţi dorinţa fie-le vie.

Condu-ne prea bunule Părinte,
Asemeni Tatălui cu strălucire,
Cu apărătorul Duh în minte
Acum şi vremuri înainte!

XXII

IMN CĂTRE ORA A ŞASEA

Adevărate Dumnezeu, puternic conducător,
Ce-aduci linişte-n destinul lucrurilor,
Dimineaţa cu străluciri împodobeşti
Şi amiaza cu flăcări cereşti.

A neînţelegerilor flăcări să le stingi,
Arşiţa-n depărtări s-o-nvingi,
S-aduci a trupurilor sănătate,
Şi pace-n sufletele-adevărate.

Ne fii alături prea bun Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Adevărat Dumnezeu, puternic conducător,
Ce-aduci linişte-n destinul lucrurilor;
Dimineaţa cu strălucire-o luminezi
Iar amiaza cu flăcări limpezi.

A ne-nţelegerilor flăcări să le stingi,
Arşiţa-n depărtări s-o-nvingi,
S-aduci a trupurilor sănătate
Şi pace-n sufletele-adevărate.

Condu-ne prea bun Tată...

XXIII

IMN CĂTRE ORA A NOUA

Tu Doamne ții vigoarea-n lucruri,
Netulburarea-i veşnică în Tine,
Tu hotărăşti mereu în bine,
Lungimea zilei care vine.
Dă-ne apoi şi limpezimea serii,
Şi viața-n ea nicicînd nu piară,
Peste răsplata morții sfinte-n seară
Să vină slava nemuririi iară.

Alături să ne stai prea bunule Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Tu Doamne ții vigoarea-n lucruri,
Netulburarea-i veşnică în Tine,
Tu hotărăşti mereu în bine,
Lungimea zilei care vine.
Dă-ne apoi şi luminarea serii,
Prin ea viața nicicînd nu piară,
Peste răsplata morții sfinte-n seară
Să vină slava nemuririi iară.

Alături să ne stai mereu bunule Tată.

XXIV

IMN PENTRU DESĂVÎRŞIRE

Pe Tine Doamne, a toate Ziditor,
La-ntunecarea zilei Te rugăm
Ne fii şi-acuma îngăduitor,
Şi călăuză-ntru păzire să Te-aflăm.
Alungă-n depărtare visele deşarte
Şi ale nopții goale plăsmuiri;
Al nostru duşman apasă-l departe
Ca noi s-avem parte de neprihăniri.

Să ne fii martor atotputernic Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Pe Tine Doamne, a toate Ziditor,
La-ntunecarea zilei Te rugăm
Ne fii şi-acuma îngăduitor,
Şi călăuză şi paznic să Te-aflăm.
Alungă-n depărtare visele deşarte
Şi ale nopții goale plăsmuiri;
Al nostru duşman apasă-l departe
Ca noi s-avem parte de neprihăniri.

Să ne fii martor, atotputernic Tată.

XXV

IMN CĂTRE DIMINEAȚĂ

Prea bunule a toate Ziditor,
Tu călăuză, priveşte-ne pe noi,
Din prea adîncul somn vătămător
Trezeşte-ne la viață înapoi.
Pe Tine Te rugăm Hristoase Sfînt,
Fărădelegile acum ne iartă,
Ne străduim spre mărturisitor cuvînt,
A nopții poticneli n-aducă altă soartă.

Şi mîinile şi braţul ridicăm,
Precum proorocul înainte-a arătat,
Şi tot ce Ţie trebuie să-Ţi dăm
Pavel Apostolul cu fapta a luminat;
Răul purtat, acuma Tu îl vezi,
Şi ce-i ascuns în noi dezvăluim,
Plînsele noastre rugi să ni le crezi,
Să-nlături răul, să nu păcătuim.
Ne fii alături prea bunule Tată...

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Prea bunule a toate Ziditor,
Tu călăuză, priveşte-ne pe noi,
Din prea adîncul somn vătămător
Trezeşte-ne la viaţă înapoi.
Şi mîinile şi braţul ridicăm,
Precum proorocul înainte-a arătat,
Şi tot ce Ţie trebuie să-Ţi dăm,
Pavel Apostolul cu fapta a luminat.

Pe tine Te rugăm Hristoase Sfînt,
Fărădelegile acum ne iartă,
Ne străduim spre mărturisitor cuvînt,
A nopţii poticneli n-aducă altă soartă.
Tu răul făptuit îl vezi,
Al nostru ascunziş dezvăluim,
Plînsetele noastre rugi le crezi
Şi faci ca noi să nu păcătuim.

XXVI
IMN CĂTRE DIMINEAŢĂ

Întunecata noapte-a-nvăluit
Culoarea lucrurilor pămînteşti,
Noi te rugăm, Tu ce-ai venit
Judecător de suflete lumeşti,
Chiar mintea necurată încremeneşte
Cînd greu păcat colţii şi-arată!
Chiar să-l alunge ea se străduieşte,
Ca mîntuire-acum să-i fie dată.

Păcatul nostru-nlătură-l,
Şi limpezeşte mintea întinată;
Mîntuitorul har Tu dă-l,
Fărădelegea fie împiedicată.
Alungă Tu acum întunecimea;
Şi-n adîncime du-o, scufundată,
Găsească-şi fiecare prospeţimea
Că luminată lumea i s-arată.

XXVII
IMN DE LAUDĂ

Veşnică slavă în naltul cerurilor,
A muritorilor speranţă fericită,
Rod unic din Tatăl rodirilor
Şi din Fecioara binevestită.
Născutul Lucifer să fulgere acum,
S-anunţe a luminii răspîndire,
Şi bezna nopţilor piară din drum
Iar sfînta lumină dea strălucire.

Celor ce se-nalţă întinde-le dreapta,
Şi mintea limpede să se înalţe,
Şi-n lauda lui Dumnezeu să fie treapta
Ca să răscumpere doritele recunoştinţe.
În simţirea noastră să rămînă,
S-alunge pe vecie noaptea veacului
Şi cînd sfîrşită-i ziua stăpînă,
Neprihănire să-i dea duhului.

Credința acum stăruitor chemată,
În genunea simțirii să prindă rădăcină,
Iar bunătatea cu speranța, împreunată
Să se arate mare în bucurie fără vină.

Glorie părintelui Dumnezeu.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Veșnică slavă în înaltul cerurilor,
A muritorilor speranță fericită,
Rod unic din Tatăl rodirilor,
Și din Fecioara binevestită.

Celor ce se înalță întinde-le dreapta,
Și mintea limpede să se înalțe,
Și-n lauda lui Dumnezeu fie treapta,
Ca să răscumpere doritele recunoștințe.

Născutul Lucifer să fulgere,
Și soarelui să-i fie vestitor,
A nopții vedenii să fie-n cădere,
Lumina sfîntă fie călăuzitor.

În simțirea noastră să rămînă,
S-alunge pe vecie noaptea veacului
Și cînd se va-nplini vremea stăpînă,
Neprihănire să-i dea duhului.

Și bucuria și speranța reunite,
Să prindă-n suflet rădăcini,
Cu-atît mai tainic adîncite
Cu cît e bunătatea fără pricini.

XXVIII
IMN DE LAUDĂ

Pe boltă se-ntinde acum Aurora,
Încet pe pămînturi lunecă ziua,
Săgeata luminii ne-arată ora,
Primejdioasele locuri lucesc ca neaua.

Acum a nopții goală plăsmuire moare,
Se năruie a gîndului învinuire,
Groaza păcatului ce cu a nopții boare
Venit-a pe furiș-ajunge la pieire.

Privind în sus noi așteptăm,
Un mîine, poate ultim,
În strălucirea-i să ne deșteptăm,
Răsune cîntecul ce-l știm.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Pe boltă se-întinde acum Aurora,
Încet pe pămînturi lunecă ziua,
Săgeata luminii ne-arată ora;
Primejdioasele locuri lucesc ca neaua.

A nopții goală plăsmuire moare,
Învinuirea minții e departe,
Groaza păcatului fuge de soare
Și-n negru adînc își află parte.

Fie ca ziua de mîine, cerută
În timpu-i să sune de cîntec
Şi toată-n lumină fie ţinută.
Slavă Tatălui Dumnezeu.

XXIX
IMN CĂTRE ÎNTÎIA ORĂ

Cînd steaua luminii s-a născut,
Lui Dumnezeu să-i cerem rugători
Ca-n tot ce ziua fi-va făcut
Să ne ferească de vătămători.

Să ne-nfrîneze limba potolind,
Să nu răsune gîlceava-ngrozitoare,
Să ne ascundă chipul îngrijind
Să nu vrea deşertăciunea viitoare.

A inimii coarde neprihănite fie,
Departe să fie acum sminteala,
Trufia trupului să nu mai vie,
Măsura-n toate să-i dea fala.

Astfel cînd ziua se va depărta
Şi noaptea se va arăta din nou,
Noi nevoindu-ne o vom cînta,
Şi slava-i ca un lung ecou.

Glorie Tatălui Dumnezeu.

XXX
IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI DINTÎI

Prea bunule făuritor al strălucirii,
Ce dai şi strălucirea zilelor
Şi lumea ai menit-o naşterii
De la-nceputul strălucirilor.

Tu care seara legi de dimineaţă,
Şi ne arăţi ziua cum s-o chemăm,
Întunecatul haos treacă cu-a lui ceaţă,
Ascultă-ne, cu lacrimi te rugăm.

Nu cumva, prin fărădelegea vieţii
Să fie mintea văduvită de răsplată,
Să nu cugete veşnicia, pradă tristeţii
Şi în păcat să fie împăcată.

Ea să colinde înaltul cerurilor,
Şi-a vieţii răsplată să căutăm,
Să ne ferim de răul vătămărilor
Şi ce-i necurat să-nlăturăm.

Ne fii de faţă prea bunule Părinte.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Prea bunule făuritor al strălucirii,
Ce dai şi strălucirea zilelor,
Şi lumea ai menit-o naşterii
De la-nceputul strălucirilor,

Tu care seara legi de dimineaţă,
Şi ne arăţi ziua cum s-o chemăm,
Întunecatul haos treacă cu-a lui ceaţă,
Ascultă-ne, cu lacrimi te rugăm,

Ca mintea să nu fie de rău îngreunată
Şi astfel să fie de răsplată văduvită,
Şi de păcate s-ajungă a fi legată,
În timp ce cugetă nimicuri, istovită;

Să bată la uşile cereşti,
Să-şi ia a vieţii răsplată,
Să ne ferim de relele lumeşti,
Neprihănirea fie-ne dată.

XXXI

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A DOUA

Tu întemeietor măreț al cerului,
Tu care-ai dat hotar în toate,
Şi, ca să nu se-mbine-n plinătate
Ai despărțit bolta de apele curate.

Celor cereşti le-ai dat loc veşnic,
Aşijderi pământului şi rîurilor,
Ca unda să stîmpere tăria flăcărilor,
Pământul nu-l prindă sleirea risipirilor.

Prea sfinte acum să răspîndeşti
Al darului har veşnic,
Să nu renască iar vremelnic
Păcatul vechi, rău sfetnic.

Credința să aducă strălucirea,
Să poarte-acum lumini strălucitoare,
Şi să doboare cele-nşelătoare,
Să n-o stingă truda plăsmuitoare.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Tu întemeietor măreț al cerului,
Tu care-ai dat hotar în toate,
Şi ca să nu se-mbine-n plinătate
Ai despărțit bolta de ape curate,

Celor cereşti le-ai dat loc veşnic,
Aşijderi pământului şi rîurilor,
Ca unda să stîmpere tăria flăcărilor,
Pământul nu-l cuprindă sleirea risipirilor.

Prea sfinte acum să răspîndeşti
Al harului dar veşnic,
Să nu renască iar vremelnic
Păcatul vechi, rău sfetnic.

Credința să sporească strălucirea
Să poarte-acum lumini strălucitoare
Şi să doboare cele-nşelătoare
Să n-o stingă truda plăsmuitoare.

XXXII

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A TREIA

Nemărginit ziditor al pământului,
Care-ai dat la iveală lumea
Din blînda unduire a nesfîrşitului,
Şi-ai dat țărînei nemişcarea.

Ca puternica sămînță să se-ntindă,
Cu flăcări arămii s-o-mpodobeşti,
Rodnicia în fruct să prindă
Şi scumpă hrană să ne dăruieşti.

Rănilor minții chinuite,
Cu harul înverzirii dă-le alinare,
Ca după plîns să fie limpezite
Şi reaua pornire s-o doboare.

Poruncii Tale mintea-i fie supusă,
De rele nu cuteze-a se apropia,
Spre împlinirea-n bine fie dusă,
Peste a morții făptuire ea va scînteia.

Ne fii de față prea sfinte Tată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Tu hrănitor ce-ai dat a lumii temelie,
Şi-ai despărțit pământul
De-nvăluita apelor tărie
Dînd gliei aşezămîntul;

Ca puternica sămînță să se-ntindă,
Cu flăcări arămii s-o-mpodobeşti,
Rodnicia în fruct să prindă,
Şi scumpă hrană să ne dăruieşti.

Rănilor minții chinuite,
Cu harul înverzirii dă-le alinare,
Ca după plîns să fie limpezite
Şi reaua pornire s-o doboare.

Poruncii Tale mintea fie supusă,
De rele, nu cuteze-a se apropia,
Spre împlinirea-n bine fie dusă,
Peste a morții făptuire ce va scînteia.

Ne fii de față, prea sfinte Tată.

XXXIII

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A PATRA

Prea sfinte Dumnezeu al cerului,
Ce bolta-n mijlocu-i strălucitor
O-mpodobeşti cu focul curatului
Sporind-o cu darul luminilor.

Prea sfinte Dumnezeu al boltei,
Ce-mpodobeşti cu foc strălucitor
Ţinuturile-nalte cu scîntei
Sporind darul împodobitor,

Tu într-a patra zi ai hotărît
Înflăcărata roat-a soarelui,
Şi-ai îngrijit al lunii izvorît
Şi rătăcirea stelelor cerului.

Tu-n ziua a patra slobozit-ai
Al soarelui înflăcărat rotund,
Şi de-a Lunii cale grij-ai
Şi de al stelelor în ceru-afund,

Şi nopților şi strălucirii
Le-ai dat însemnul cunoscut,
Tu dai sorocul despărțirii
Şi-n toate lumile un început.

Şi nopților şi strălucirii
Să dai însemnul cunoscut,
Să dai sorocul despărțirii
Şi-n toate lumile un început.

A oamenilor inimi luminează-le,
Şi şterge josniciile minților,
Păcatelor stavilă aşează-le,
Zvîrle povara făr-delegilor.

Alungă noaptea inimilor,
Lanțul păcatului să-l mîntuieşti,
Să ştergi nimicnicia minților,
Povara relelor s-o veştejeşti.

XXXIV

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A CINCEA

Tu Dumnezeu al marii puteri,
Tu din vîltoarea-i răspîndit
Zburătoare cu care cer-acoperi,
Şi neamul din ape-ai rînduit.

Fii generos cu ai Tăi slujitori,
Căci unda sîngelui i-a curățit,
Căderii în rău nu-i fie-aflători,
Căci ruşinea morții i-a părăsit.

Scufundătoarele le-ai pus în ape,
Şi zburătoarele le-ai dat spre cer,
Făcut-ai ca neamul nou să scape
În locuri menite de Tine, Sfînt Meşter.

Păcatul pe nimeni de-acum să n-apese,
Nimeni prin vorbă deşartă nu crească,
Slobode mințile fie alese,
În veci nici una nu se prăbuşească.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Tu Dumnezeu al marii puteri,
Din cei născuţi în rodnica apă,
Pe unii şi-acum cu ea îi acoperi,
Iar alţii uşori spre ceruri scapă.

Scufundătoarele le-ai pus în ape,
Şi zburătoarele le-ai dat spre cer,
Făcut-ai ca neamul nou să scape
În locuri menite de Tine, Sfînt Meşter.

Fii generos cu-ai Tăi slujitori,
Căci unda sîngelui i-a curăţit,
Căderii în rău nu-i fie-aflători,
Ruşinea morţii i-a părăsit.

Păcatul pe nimeni acum să n-apese,
Nimeni prin vorbă deşartă nu crească,
Slobode minţile fie alese,
Nici una în veci nu se prăbuşească.

XXXV

IMN DESPRE LUCRAREA ZILEI A ŞASEA

Tu Doamne, Care omul l-ai făcut
Şi toate singur rînduieşti,
Pămîntului să nască porunceşti
Al fiarelor neam de temut.

Prin vorba Ta poruncitoare
Ai dat trup lucrurilor,
Le-ai dat la fel vieţuitoarelor
Ca omului să-i fie ascultătoare.

Alungă de la slujitorii Tăi
Tot ce-ar putea s-arate
Pornire josnică sau răutate
Sau făptuire-n a căderii văi.

Dă-ne răsplata fericirii,
Dă-ne a harurilor întărire,
Alung-a nenţelegerii înlănţuire,
Adu-ne pacea liniştirii.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Tu Doamne, Care omul l-ai făcut
Şi toate singur rînduieşti,
Pămîntului să nască-i porunceşti
Al fiarelor neam de temut.

Prin vorba Ta poruncitoare
Tu le-ai făcut supuse slujitorilor
De-a lungul vremilor, schimbărilor,
Şi lucrul şi fiinţa necuvîntătoare.

Alungă răul ce ne stăpîneşte
Şi-aduce pofta nenfrînată,
Alungă fapta rea cînd se arată
Sau cînd spre beznă ne goneşte.

Dă-ne răsplata fericirii,
Dă-ne a harurilor întărire,
Alung-a neînţelegerii înlănţuire,
Adu-ne pacea liniştirii.

XXXVI

IMN DESPRE ÎNĂLŢAREA DOMNULUI

A strălucit ziua sfinţită,
Prin ruga tuturor dorită,
Hristos, speranţa lumii, Dumnezeu,
S-a înălţat lăsînd pămîntul greu.

După ce Domnul S-a-nălţat,
Vechiul sălaş şi L-a aflat,
Cînd S-a întors Fiul în ceruri
S-au bucurat a lor tărîmuri,

După ce-a-nvins Mîntuitorul
Şi-n luptă El a fost Izbăvitorul,
Se-arată-n chipul Tatălui
Slava măreaţă-a trupului.

S-a ridicat în-naltul norilor,
Le-a dat speranţă credincioşilor,
Le-a arătat şi raiul zăvorît
Din care primul om a coborît.

Tu nouă ne eşti bucurie mare,
Tu zămislire a sfîntei Fecioare,
După batjocură, biciuiri şi cruce,
Harul la jilţul ceresc Te aduce.

Să-i mulţumim noi aşadar,
Celui ce-a mîntuit prin har,
Căci a dus trup pămîntesc
Spre-al cerului tărîm regesc.

Ne fie bucuria nesfîrşită,
Căci faţa Lui neprihănită,
Celor din ceruri li s-a arătat,
Dar şi nouă raza-I ne-a dat.

Acum prin faptele cu trebuinţă
Să Îl privim pe El cu străduinţă,
Şi să trăim viaţă curată,
Iar scara cerului ne fie dată.

Slavă Ţie Doamne-n toate cele,
Tu ce-Ţi porţi pasul peste stele,
Cu Tatăl şi Sfîntul Duh lin
În veacul vecilor. Amin.

XXXVII

IMN DESPRE ÎNĂLŢAREA DOMNULUI

Iisuse eşti a noastră mîntuire,
Dorinţă şi aşijderi iubire,
Dumnezeu făuritor a toate,
Şi Om ce vremurilor dă dreptate.

Te-a învins îngăduinţa
Şi-al nostru rău Ţi-e suferinţa,
Înduri prea crudă moarte
Şi-a noastr-o dai de-o parte.

Trecut-ai prin a iadului zăvoare,
Le-ai dat şi robilor-nălţare,
Prin slavă ales învingător,
Şezi lîngă Tatăl ziditor,

Dar Te sileşte bunătatea
Să-nvingi în lume răutatea.
Iertîndu-ne, părtaş la cînt
Arată-Ţi chipul în cuvînt.

Să fii a noastră bucurie,
Slavă în Tine ne fie,
Tu să ne fii răsplată,
În veacurile ce s-arată.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Al mîntuirii omeneşti semănător,
Iisuse, plăcere a sufletelor,
Tu, ziditor de lume mîntuită
Şi-a iubitorilor lucire împlinită,

Ai fost învins de-ngăduinţă,
Şi-al nostru rău Ţi-e suferinţă,
Tu moarte primeşti nevinovat,
Iar noi scăpăm de-al ei păcat.

Şi haosul şi iadul Tu le-ai sfărîmat,
Ale învinşilor lanţuri le-ai înlăturat,
Prin slavă ales învingător,
Şezi lîngă Tatăl ziditor.

Dar te sileşte bunătatea
Să-nvingi în lume răutatea,
Al Tău chip să-l îmbogăţeşti,
Cu fericirea luminii cereşti.

Călăuză ne fii şi cărare spre stele,
Fii răscruce în inimile grele,
Fii bucurie a lacrimilor,
Şi dulce răsplată a vieţilor.

XXXVIII

IMN DESPRE ZIUA RUSALIILOR

Hristos S-a înălţat la stele,
S-a-ntors de unde a venit,
A Ziditorului răsplata L-a primit,
A celui ce-I cu Sfîntul Duh unit.

Trupul întreg se bucură,
La a Sfîntului Duh aflare,
Răsună vocile-n chemare,
Sălaşurile-s în mişcare;

Se-apropie ziua măreaţă,
Cea tainică de şapte ori,
În care ai Săi slujitori
Serbează-ai fericirii zori

În toate neamurile cunoscute,
La greci, latini şi la barbari,
Răsună glasurile tari,
Slăvind minunile mari.

Atunci în ora a treia,
Cînd lumea deodat-a răsunat,
Apostolilor vestea li s-a dat,
Că Dumnezeu acum S-a arătat.

Atunci Iudeea neîncrezătoare,
Cu duh nebun şi fioros,
Şi ocăreşte şi împroaşcă-n jos
Beţia băuturii, peste fii lui Hristos.

De la a Tatălui lumină aşadar,
Soseşte flacăra ce-mpodobeşte,
Şi sufletele credincioase-mplineşte,
Cu-a lui Hristos cuvînt, cereşte.

Dar Petru iese în întîmpinare,
Şi-atunci cu semne şi strădanie,
Le-arată că prin rea mărturie,
S-au depărtat de-a adevărului tărie.

Acum Hristoase, prin Tine,
Sfîntul Duh S-a pogorît,
Chipul lumii nou a izvorît
Iar vechiul păcat e zăvorît.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Hristos S-a înălţat la stele,
S-a-ntors de unde a venit,
A Ziditorului răsplată L-a primit,
A Celui ce-I cu Sfîntul Duh unit.

Se-apropia ziua măreaţă,
Cea tainică de şapte ori,
În care-ai Săi slujitori
Serbeaz-ai fericirii zori.

Atunci în ora a treia,
Cînd lumea deodat-a răsunat,
Apostolilor vestea li s-a dat,
Că Dumnezeu acum S-a arătat.

De la a Tatălui lumină aşadar,
Soseşte flacăra ce-mpodobeşte,
Şi sufletele credincioase le-mplineşte,
Cu-a lui Hristos cuvînt, cereşte.

Trupul întreg se bucură,
La a Sfîntului Duh aflare,
Răsună vocile-n chemare,
Sălaşurile-s în mişcare;

În toate neamurile cunoscute,
La greci, latini şi la barbari,
Răsună glasurile tari,
Ducînd celor miraţi veşti mari.

Atunci Iudeea neîncrezătoare,
Cu duh nebun şi fioros,
De vin, beată privind jos,
Îi ocărăşte pe credincioşii lui Hristos.

Dar Petru iese în întîmpinare,
Şi îi învaţă prin strădanie,
Că prin perfida mărturie,
S-au depărtat de-a adevărului tărie.

XXXIX

IMN DE DIMINEAŢĂ

Dumnezeule, a cerului lumină,
Tu eşti semănătorul strălucirii,
De al Tău braţ bolta s-anină,
Cu dreapta-ţi-o-ntinzi deasupra firii;

Acum Aurora acoperă stelele,
Vîrtejul se ridică purpuriu,
Pămîntu-l botează suflările,
Umezite de roua cerului viu.

Luceafărul dimineţii-n al său car,
Trimite chemare spre roţile înflăcărate
Ale celui ce urcă pe cer cu har,
Fără a cunoaşte clipe-ntîrziate.

Acum a nopţii umbre cobor,
Din ceruri bezna-ncet se risipeşte,
Iar chipul lui Hristos Luminător,
Ziua-amorţită o trezeşte.

Tu eşti prea sfînta zi a zilelor,
Eşti chiar lumina strălucit-a lumii,
Unul atotputernic al puterilor,
Aşijderi puternic în unul Treimii.

Mîntuitorule, acum noi te rugăm,
Cu toţii îţi îngenunchem,
Pe Tine, cu Duhul Sfînt, Te cîntăm,
Cu toate glasurile, Te vrem.

Tată, Tu cerurile le cuprinzi,
Al Tău nume Îl cîntăm,
Dă-le-mpărăţia Ta celor flămînzi,
Şi voia Ta să o aflăm.

Şi voia Ta cea mare,
E dată s-o-împlinim,
Cu Duhul veşnic credincioşi,
Cu trup neprihănit să fim.

Pîinea noastră cea de toate zilele,
Dă-ne-o spre a ne-ndestula,
Dă-ne nouă toate darurile,
Cum dăm şi noi spre-a Te afla.

Nu ne lăsa-în ispită,
Pe noi cei cu suflet curat,
În noi rugătorii, fie pierită,
Trup mîntuit fie-ne dat.

XL

IMN DE DIMINEAȚĂ

În timpul nopții, laude Domnului,
De la cei ce-n glas se-nalță,
Iar Domnului Mîntuitorului,
Slava Treimii și-a noastră speranță.

În corul sfinților cîntăm,
Și capetele le-smerim,
Păcatele să le-alungăm
Din noi ce Duhul îl dorim.

Să judece Domnul păcatul,
Să-nvingem răul prin bine,
Prin rodul silinței, Chematul
Ne-aducă răsplata cu Sine.

Pe Tatăl și Hristos să Îi rugăm,
Pe Sfîntul Duh al Tatălui,
Deplină biruință să cîntăm,
Să-i fim învingători dușmanului.

XLI

IMN DE DIMINEAȚĂ

Cînd strălucirea zilei se arată,
Cu primele cuvinte în trezire,
Slăvirea Domnului fie cîntată,
Să ne-ocrotească-a lui Hristos mărire.

Spre folosința tuturor făcut-a Ziditorul.
Să fie noaptea și ziua văzute,
Și lege veșnică a dat Făuritorul,
Ca una de alta să fie vrute.

Tu strălucire adevărat-a credincioșilor,
Pe care vechea lege nu-l împiedică,
Și nu urmezi prin naștere întunecimilor
Ci strălucești prin luminare veșnică,

Hristoase, fără preget Te rugăm,
Ajută, supușilor Tăi, slujitori
Ca nedreptatea ăstui veac să o călcăm,
Să nu-i cuprindă și pe iubitori.

Să nu gîndim cum nu se cade,
Pe nimeni pizmă să n-avem,
În noi lovirea nu dea roade,
Răul cu bine să-l învingem.

În inimile noastre să nu-și afle loc,
Mînia, viclenia și-ngîmfarea,
Să nu ne ardă al zgîrceniei foc,
Ce-i rădăcina relelor, întunecarea.

Vinul gîndirea să n-o stăpînească,
Veșnica beție nu ne arunce-n hău,
Ci cu măsurată simțire lumească,
Să bem cu toții pocalul Tău.

Bunătatea fără ascunzișuri,
A păcii înțelegere să o păstreze,
Dar și neprihănirea fără ocolișuri,
Prin credința din sufletele treze.

Foamea ce rău ne sfătuiește,
S-adăugăm pămînturi noi-nu fie,
Iar cînd bogatul cu tot ne copleșește,
Doar psalmul sfînt, mîngîietor ne vie.

Tu Tată, nenăscut, să ne fii martor,
Ca astă zi să o purtăm în cînt,
Plăcuți preabunului Mîntuitor,
În suflet plin de Duhul Sfînt.

XLII

IMN DE DIMINEAȚĂ

Tu Dumnezeu al veşnicei lumini,
Şi strălucire ce nu-ncapi în cuvinte,
Viitor Judecător al vechii vini,
Ce vezi orice-ascunziş în minte,

Tu ții în stăpînire cerul,
Şi eşti cu totul în Cuvînt,
În toate stăpîneşti prin Fiul,
Izvor eşti pentru Duhul Sfînt.

Nume-ntreit, ții înălțimea,
Puternic, unul eşti în toate,
Iar prin al Crucii semn, Treimea,
Conducător razei nemăsurate.

Hotarnicul lumii Tu eşti,
Pe tronu-al şaptelea Tu şezi,
Judecător din înălțimi cereşti,
Venit-ai ca să pătimeşti, să vezi.

Tu Savaot, atotputernic,
Tu-n osanale să rămîi,
A Ta e lauda în veacul veşnic,
Tu eşti reînvierea cea dintîi.

Tu eşti întăritor credinței,
Şi îi priveşti pe cei sărmani,
Al tău e tronu-ngăduinței,
A Ta cinstirea peste ani.

Stăpînului veşnic Hristos,
Duhului Sfînt şi Tatălui,
Să-i dăm al vieților prinos,
Acum şi-n veacul veacului.

XLIII

IMN DE DIMINEAȚĂ

După ce-a nopții beznă a fugit,
Se-nalță strălucirea purpurie,
Noi laude s-aducem celui Nesfîrşit,
Ce stă-naintea veacurilor din vecie.

Şi orice rău să-l alungăm,
Să-I cerem bunăstare,
Virtutea veşnic o chemăm,
Celor ce cred, le fie apărare,

Şi toți cu rosturile într-un glas,
Cu sufletele închinate Lui,
În orice vremi am fi rămas,
S-aducem laude Cuvîntului.

XLIV

IMN CĂTRE PRIMA ORĂ

Hristoase, al cerurilor ziditor,
Dumnezeule atotstăpînitor,
Pe noi în liniştire ne priveşte,
A noastră rugă către Tine creşte.

La ora-ntîia rugi cîntăm,
Şi laude lui Dumnezeu-nălțăm.
Noi noaptea oarb-am biruit-o,
Şi slava Regelui Iisus am dobîndit-o.

Slavă Tatălui Dumnezeu,
Şi Fiului Său mereu,
Cu Duhul Sfînt aşijderea,
Acum şi pururea.

Ţie, Tată, veşnica slăvire,
Şi singur născutului mărire,
Cu Duhul Sfînt senin,
Acum şi-n veacul vecilor. Amin.

XLV

IMN CĂTRE ORA A TREIA

Ora a treia acum se-arată,
Iar noi nerăbdători să ne grăbim,
Cu psalmi îndatorirea să-mplinim,
Domnului lauda-Îi fie dată.

În ora a treia a-nălţării,
Prea sfîntul Tatăl al familiei,
I-a dus pe toţi la poarta viei,
Pe cei ce-au crezut întrupării.

Aceasta-i ora a treia-n care,
Hristos a fost pe cruce înălţat,
Astfel voinţa Tatălui s-a arătat,
Păcatul piere în strînsoare.

Hristoase, chiar în a Ta vie,
Ce o privim ca pe răsplată,
Urmăm lucrarea tainic arătată,
Spre dobîndirea binelui prin profeţie.

La sfîntu-I sălaş s-a înălţat,
Şi şade-n dreapta Tatălui,
Tronurile aduc laudă Domnului,
De care răii atunci s-au lepădat.

Iată ora a treia s-a pornit,
În care Duhul Sfînt
Pocalu-l umple cu Cuvînt,
Pe-apostoli îndemnîndu-i la sorbit;

Pe Dumnezeu Hristos noi Îl cinstim,
Şi-L credem că-I judecătorul,
Cu Care-au zugrăvit prorocii viitorul,
Pe Care-apostolii-L urmau sublim;

Simţirile nostre Doamne să stropeşti,
Cu laude să Te cîntăm, în cor,
Hristoase-al tuturor Mîntuitor,
Al nostru cor să îl sfinţeşti.

XLVI

IMN CĂTRE ORA A TREIA, DESPRE PĂTIMIREA DOMNULUI

Prin credinţa veşnică în Dumnezeu,
Slavă Mîntuitorului să-I cîntăm,
Cu harul bunătăţii să ne arătăm,
Prin speranţa ce-i în noi mereu.

Supuşi, acum să ne rugăm,
Eliberaţi prin Sfînta-Ţi Mîntuire,
Cei mîntuiţi în veac aibă ivire,
Acei ce fapta-Ţi o urmăm.

El înălţat în ora sfîntă,
În marea jertfă pătimind,
Şi-ofranda Crucii răspîndind,
A readus oaia pierdută.

Ţie Treime, slavă-ntr-una,
Ţie ce eşti dumnezeire,
Înainte de-a Lui venire,
Naintea veacului şi-ntotdeauna.

XLVII

IMN CĂTRE ORA A ŞASEA

Ora a şasea a zilei,
Duce a vremii cale,
Ne-ndeamnă cu-ale sale,
Să Îi cîntăm Treimei.

Rugîndu-se, Petru-ngenuncheat
Priveşte viitorul credinţei,
Se pregăteşte şi Domnul biruinţei,
S-aducă sămînţa-n noi la semănat.

În tainic chip la oră însorită,
Pe patriarhi i-a ospeţit,
Pe Cel în trup ei L-au vestit,
Prin a Treimii putere sfinţită.

Desăvîrşire-a socotelii cereşti,
Tu Te-ai desăvîrşit prin Tine,
Eşti slava puterii în bine,
Şi-n toate veacurile stăpîneşti.

XLVIII

IMN PENTRU MASA PRÎNZULUI

La amiază rugă să-nălţăm,
Ca pe Hristos să-L implorăm,
Să-ngăduie din trupu-I sfînt,
Să ne hrănim cu legămînt.

Slăvit să fie El în toate,
De neamurile binecuvîntate,
El Însuşi Domnul cerurilor,
Ce stă-n tăria veacurilor!

Să ne dea nouă ajutor,
Prin minunatul înger păzitor,
Ce veşnic să ne însoţească,
În a veacului viaţă lumească.

XLIX

IMN LA O NOUĂ ÎNFRUPTARE

După ce iarăşi ne-am hrănit,
Şi prînzu-am dus la bun sfîrşit,
Ţie preasfînt Izbăvitor,
Ţi-aducem laude în cor.

În faţa noastră repede venind,
Şi-a hranei greutate potolind,
Spre rugăciune să ne pregăteşti,
A spovedaniei încredere să dăruieşti.

Şi pentru tot ce glăsuim,
Şi-n sfinte laude slăvim,
Coroana nouă să ne-o dai,
Şi slava Domnului, din rai.

L

IMN CĂTRE ORA A NOUA

Al soarelui arc pe cer,
Pe treapta a noua s-a-nălțat,
Ore de trei ori trei s-au arătat,
Din drumul marelui talger.

La vremea ast-a Pătimirii,
Adus-a Ziditorul împlinirea,
Căci a trimis în vie strălucirea
La slujitorii prăznuirii.

La ora asta, Petru, tainic,
A mîntuit a lanțului strînsoare,
Și-acum gîndește minunea-n soare,
Din rău nu mai aflăm nimic.

În imnuri slavă fie cîntată,
Cu glas, cu minți neprihănite,
Lui prin Care toate-s făurite,
Din veac trecut, prin lege lăsată.

LI

IMN CĂTRE ORA A NOUA

De trei ori trei e-al orelor număr,
Ce-apasă al sfintei credințe umăr
În numele marii Treimi Sfinte,
Să cerem răsplata iertării-n cuvinte.

Chiar spovedania gurii de tîlhar,
Cere Domnului Hristos har;
Lauda noastră prin silință,
Se roagă pentru-ngăduință.

Moartea trece acum peste Cruce,
Lumina apoi strălucirea aduce;
Piere groaza fărădelegilor,
Lucește iar neprihănirea minților.

Ție Treime a cerurilor,
Fie-Ți gloria veacurilor,
Ești una cu Dumnezeirea,
Naintea veacurilor, pururea.

LII

IMN CĂTRE ÎNSERARE

Tu Doamne, ce ziua-i zămislit-o,
Și cu lumină albă ai împodobit-o,
Cînd ziua povîrnită dă în mîntuire,
Cu glas înalt cîntăm a ta slăvire.

Acum cînd vine calmă înserarea,
Și soarele-și urmează-n jos cărarea,
Iar lumea se fereşte de umbre în zadar,
Văzînd cu întristare al zilei hotar,

Acum înalte Doamne Te rugăm,
Noi slujitorii ce slavă-Ți cîntăm,
Trudiți de munca zilei împlinite,
Noaptea ne-mbrățișeze cu brațe liniștite.

Ca nu cumva din minți întunecate,
Deşertăciunea veacului să se arate,
Ci-n harul Tău acoperiți cu slavă,
Lumina rodnică în noi n-aibă zăbavă.

LIII

IMN DESPRE VENIREA DOMNULUI

Hrănitorule, ziditor al stelelor,
Al credincioşilor veşnic strălucitor,
Ascultă rugile supuşilor,
Hristoase, mîntuitor al tuturor.

Tu care prin adîncă suferință,
Al morții veac l-ai dărîmat,
Şi vinovaților le-ai dat căință,
Lumea din boală ai salvat.

În timp ce venea înserarea,
Precum un mire la nuntit,
Lăsînd dulce strînsoarea
Mamei Fecioare, ai ieşit.

Cînd astă putere s-arată,
Cu toții-ngenunchează,
Cereşti şi pămîntene, iată,
Mărturisesc supunerea trează.

Soarele apus mai luceşte,
Şi luna-şi arată darul,
Şi-n astre lucirea creşte;
Păstrează însă toate hotarul.

Preasfinte Doamne Te rugăm,
Viitor judecător al veacului,
Păzeşte-ne în veac ca să nu dăm
De-ntunecata lance a duşmanului.

Laudă, slavă, onoare-n veci Lui.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Hrănitorule, ziditor al stelelor,
Al credincioşilor veşnic strălucitor,
Primeşte darul supuşilor,
Hristoase, mîntuitor al tuturor.

Tu eşti al lumii-nbolnăvite leac,
Împins de-ndemnul iubirii,
Ca nu cumva să moară omenirea-n veac
Prin fapta răului şi a pieririi.

Tu care ai fost răstignit,
Ai dus al lumii rău pe cruce,
Neprihănită jertfă, ai ieşit
Din sfînta odaie-a Fecioarei, ce luce;

Cînd astă putere s-arată
Şi numele-n ceruri răsună,
Cereşti, pămînteni, deodată,
Cu tremur credința-şi adună.

Judecător mărit, noi Te rugăm,
Tu, ce-n ziua din urmă Te arăți,
Ne fă cu arma harului să ne-apărăm,
Să nu ne închinăm, ca-n alte dăți,

Virtute, laudă şi glorie Îți înălțăm.

LIV

IMN DESPRE VENIREA DOMNULUI

Iată răsună vocea limpede,
Dărîmă toate-ntunecimile,
Departe-s alungate visele,
Din slavă strălucit Hristos ne vede.

Gîndirea amorțită se trezește,
Din rana-ntunecată se arată
O nouă stea străfulgerată,
Și-a răului cădere ne vestește.

A fost trimis Mielul preasfînt,
Să ușureze a noastră suferință,
Cu lacrimi pentru-ngăduință,
Să înălțăm cu toți cuvînt.

A doua oară cînd a fulgerat,
De groază lumea s-a cuprins,
Dar vinovații în cădere nu i-a-mpins,
Ci ocrotirea-i El ne-a arătat.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAȘI IMN

Glasul limpede-nvinovățește,
Răsună de el întunecimile,
Iar visele departe le gonește,
Iisus luminează-nălțimile.

Mintea lîncedă e în trezire,
Făr-a mai zace la pămînt,
O nouă stea e-n strălucire,
Răul se-ascunde de Cuvînt.

A fost trimis Mielul preasfînt,
Să ne dea nouă luminare,
Cu toți prin lacrimi și cuvînt,
Să-I cerem rugători iertare.

A doua oară cînd a fulgerat,
De groază lumea s-a cuprins,
Și ocrotirea-I El ne-a arătat,
Iar vinovații la cădere nu i-a-mpins.

Onoare, laudă și glorie ne-a dat.

LV

IMN DESPRE VENIREA DOMNULUI

Tu ești Cuvînt de noi întîmpinat,
Odinioară de la Tatăl ai plecat,
Tu Cel născut lumii îi vii,
În mersul povîrnit al vremii,

Al nostru suflet să îl luminezi,
Cu-a Ta iubire să-l înflăcărezi,
Încît după ce crainicul îl cheamă,
Rușinea ascundă-se cu teamă.

Cînd Tu, judecător, vei fi de față,
Să dai în fapte duhului povață,
Celor căzuți schimbarea le vei da,
Iar celor buni prea dreaptă stăpînire-a Ta.

De-acum să nu cădem la rele,
Fărădelegea nu-şi arate ghiarele,
În veşnică neprihănire, să ne fericim,
Şi celor fericiţi părtaşi în veci le fim.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Cuvînt de noi întîmpinat,
Din sînul Tatălui Tu ai plecat,
Tu Cel născut lumii îi vii,
În mersul povîrnit al vremii.

Al nostru suflet să îl luminezi,
Cu-a Ta iubire să-l înflăcărezi,
În inimă să n-aibă îndoiala loc,
Ci să se umple cu cerescul foc.

Încît cînd judecata de apoi
Va osîndi răul din noi,
Iar glasul Lui prietenesc,
Îi va chema pe buni în loc ceresc,

Să nu ne-ntunece al flăcărilor fum,
Şi nici să nu ne-ntoarcă-n drum,
Ci-mpărtăşiţi din chipul Domnului,
Parte s-avem de bucuriile cerului.

LVI

IMN DESPRE NAŞTEREA DOMNULUI

Hristoase, Mîntuitor al neamurilor,
Tu singur eşti Tată din Tată,
Singur născut înaintea-nceputurilor,
Prin naştere ce-n vorbe nu-i dată.

A Tatălui strălucitoare luminare,
Speranţă veşnică a tuturor,
Îndreaptă-n lume veşnica rugare,
Ce-a răspîndit-o duhul credincioşilor.

Să-ţi aminteşti aducător al mîntuirii,
Că a trupului nostru măsură,
Slujitu-Ţi-a-n ziua venirii,
Cînd magii al Fecioarei rod văzură.

Ziua de azi aşa ne dovedeşte,
În lungul drum al anului,
Că ai venit Mîntuitor, lumeşte,
Singur de la sălaşul Tatălui.

Pe El-cerul, pămîntul, marea
Cele ce-n ele sînt Îl proslăvesc,
Pe El Îl laudă cîntarea,
Pe-al venirii Tale făuritor ceresc.

Noi înşine, am fost mîntuiţi,
Prin sîngele Tău sfînt,
De ziua Ta, noi fericiţi,
Imn nou-nălţăm cîntînd.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Mîntuitor al tuturor, Iisus,
Supremul Tată, Te-a înălţat,
Naintea zămislirii slăvii de sus,
Slava Lui, ce Ţie Ţi-a dat.

A Tatălui strălucitoare luminare,
Speranţa veşnică a tuturor,
Îndreaptă-n lume veşnica rugare,
Ce-a răspîndit-o duhul credincioşilor.

De-al nostru trup adu-ţi aminte,
Ai înălţat a lui măsură,
Cînd Te-a trimis al Tău Părinte,
Din pîntec fără-ncepătură.

Ziua de azi aşa ne dovedeşte,
În lungul drum al anului,
Că ai venit Mîntuitor lumeşte,
Singur de la sălaşul Tatălui.

Pe El, pămîntul, astrele şi marea,
Şi toate ce-s sub cer îl proslăvesc,
Pe El ce ne-a adus salvarea,
În cîntec nou Îl regăsesc.

Iar noi, cu toţii mîntuiţi,
De valul sîngelui cel sfînt,
Prinos Ţi-aducem fericiţi,
În ziua Ta, Tu sfînt Cuvînt.

Iisuse, a Ta să fie slava mereu,
Tu cel din Fecioară, şi-al lui Dumnezeu.

LVII

DESPRE NAŞTEREA DOMNULUI

Mare e taina Bisericii,
Imn îl înălţăm lui Hristos,
Lui, dărîmătorul fricii,
Cuvînt al Tatălui în Fiu, glorios.

Plină eşti de-adîncul har,
Şi slăvită-n veşnicie,
Căci din tine-a ieşit – dar –
Hristos ce-i lumii tărie.

Tu singură dintre femei,
Aleas-ai fost în timp,
Şi Domnului I-ai fost temei,
Să-L porţi în sfînt răstimp.

Păstorii care-au auzit,
Domnului slavă I-au cîntat;
Spre Betleem cu toţii s-au grăbit,
La Domnul, ce prin naştere S-a arătat.

Proorocii vremurilor de-altă dată,
Prezis-au sfînta Lui venire,
Şi că Fecioara binecuvîntată,
Îi va fi mamă Celui din vestire.

Iar magii de la Răsărit,
Purtînd a neamurilor chipuri,
Dup-arătarea stelei ce-a lucit,
Au adus primii daruri.

Prea mare-i astă tăinuire,
Ce-a fost Mariei dată spre păstrare,
Ca Dumnezeu ce e-n întreaga fire,
Din pîntecu-i s-aibă născare.

Noroadelor, voi toate,
Pe Maica Domnului să o rugăm,
Pacea şi iertarea, aşteptate.
Să ni le dea ca să ne bucurăm.

Slavă Tu, Doamne-n vecie,
Ţie, născut din Sfînta feciorie.

LVIII

IMN PENTRU POSTUL PAŞTILOR

De trei ori cîte patru ore
Trag ziua către seară,
Şi veştejesc a soarelui hore,
Căci noaptea se-arată iară.

Noi aşadar la semnul Domnului,
Să ne-apărăm a pieptului închizătoare,
Ca nu cumva-ncălzitul unduit al şarpelui,
Să-ncerce a pragului zăvoare.

Şi-apoi cu armele neprihănirii,
Avînd părtaşă limpezimea gîndului,
Mintea ce-i păzitoare împlinirii,
Să-nvingă strădania duşmanului.

Să nu sleiască trupurile
Îndestularea cu mîncare,
Ca nu cumva somnul şi visurile,
S-aducă sufletului întinare.

LIX

DESPRE PĂTIMIREA DOMNULUI

Un imn să-i spunem Domnului,
Şi laude lui Dumnezeu cîntate,
Căci El prin jertfa sîngelui,
Răscumpărat-a vechile păcate.

În ziua ce-alunecă-n seară,
Cînd morţii e dat Hristos,
Cu toţii la cină sînt iară,
Cu ei şi-un necredincios.

Iisus viitoru-l vesteşte,
Fiilor cu care cina:
Unul din voi greşeşte,
Şi-acela Mă va trăda.

Cel mai rău neguţătorul Iuda
L-arată pe Domnul cu-o sărutare,
Iar El, Mielul ce-aşteptă osînda,
Sărutu-l primeşte fără mirare.

Pentru cîţiva arginţi,
Hristos iudeilor e dat,
Curat învăţător de sfinţi,
Pe care Iuda L-a trădat.

Pilat romanul spune:
Eu vină nu-l găsesc;
Spălîndu-şi mîinile cu repejune,
Îl dă iudeilor ce-L însoţesc.

Iudeii înşelaţi, necredincioşi,
Vor ca tîlharul să trăiască,
Iar pe Iisus-de sînge setoşi -
Acum să-L răstignească.

Atunci Baraba, ce moarte-a făcut,
Şi-i vinovat de faptă dovedită,
E iertat, iar viaţa în ţinut,
Prin care morţii-nvie, e oprită.

Slavă Ţie Doamne pururea,
Slavă Celui născut fără chin,
Şi Sfîntului Duh aşijderea,
În veacul vecilor. Amin!

LX

IMN DE PAŞTI

Străluceşte aurora vie,
Cerul de laude răsună,
Lumea tresaltă-n bucurie,
Iadul geme şi tună;

Atunci cînd măreţul Rege,
Frîngînd a morţii puteri,
Iadu-l calcă cu noua-i lege,
Şi-i mîntuie pe cei mizeri.

Acela Care-nchis de stîncă,
Păzit era de un ostaş,
Se-nalţă din bezna adîncă,
Biruitor, vieţii chezaş.

Dup-ale iadului cărări
Şi gemetele pătimirii,
Înalţă îngerul cîntări,
Căci străluceşte Domnul învierii.

Apostolii erau în întristare,
De crunta moarte-a Domnului,
La care slujitorii-n împilare,
Sortitu-L-au cu necredinţa duhului.

„Să mergeţi cît de curînd,
În Galilea pe El să-L vedeţi",
Le-a spus cu glasul blînd,
Femeilor îngerul cu poveţi.

În timp ce repede se străduiesc,
Să dea apostolilor bucuria,
Ştiind că toţi în El trăiesc,
Ţin toate urma lui Mesia.

Învăţăceii aflînd acestea,
În Galileea merg în grabă,
Ca faţa Lui ce-a zis-o vestea,
S-o vadă într-a sa podoabă.

Şi-apostolii cînd Îl privesc
Şi-L văd în trup ştiut,
A lumii raze strălucesc,
De bucuria Paştilor ce-au început.

Şi rănile ce se arată
Din trupul Lui strălucitor,
Mărturisesc că vestea dată,
Că a-nviat Domnul Izbăvitor.

Tu rege, Hristoase preabunule,
A noastre inimi să le ai,
Şi pentru laude Tu, veşnicule,
În orice vremi putere să ne dai.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Aurora cerul îl roşeşte,
Lauda-n aer vesteşte,
Că lumea-n biruinţă se bucură,
Iar iadu-ngrozit se cutremură.

Puternicul rege al sorţii
Ieşit din iadul morţii,
Spre-al vieţii luceafăr duce,
Mulţimea celor doisprezece.

Mormîntul său păzit mereu,
E însemnat cu-al pietrei greu;
Dar El se-nalţă-nvingător
Şi-nmormînteză moartea din viitor.

Destul s-a dat durerilor,
Destul înmormîntării, lacrimilor,
Al morţii sfidător a înviat,
Iar îngerul în scăpărare a strigat.

De cruda moarte-a lui Hristos,
Apostolii-ntristaţi priveau în jos,
Căci cruntă moarte Lui i-au hărăzit,
Cei ce relei credinţe i-au slujit.

Îngerul adevărului venise,
Cu glas femeilor prezise:
Hristos cu chipu-i fericirea va aduce,
Mulţimii credincioşilor ce-o conduce.

La-ngrijoraţii apostoli mergînd,
Spre a vesti, iuţeală pasului dînd,
În drum veşmintele-au aflat,
Ce de pe trupu-I necredincioşi-au lepădat

Apostolii s-au adunat
Acolo unde vestea i-a chemat,
Şi-mpărtăşiţi întru Hristos,
Se fericesc cu fruptu-i luminos.

A Paştilor preasfîntă bucurie,
Şi soarele-o vesteşte acum cu dărnicie,
Cînd pe Hristos apostolii-L privesc,
Şi raze noi le strălucesc.

În trupul Lui rănile
Lucesc precum stelele;
Pe toţi îi cuprinde mirarea,
Şi martori vestesc minunarea.

Iisuse, Rege prea-ngăduitor,
Inimilor noastre să le fii păstrător,
Ca recunoscători să-Ţi dăm ce-s cuvenite,
Iar Tu să ne renaşti cu vieţile-noite.

LXI
IMN PENTRU DIMINEAŢA PAŞTILOR

O, Doamne, Rege veşnic,
Tu creator al lucrurilor
Ce-ai fost naintea veacurilor,
Cu Tatăl Fiului cel volnic.

Cînd vălul templului s-a despicat,
Atunci pe mulţi din adormire,
Tu i-ai trezit ca din orbire;
Întreg pămîntul s-a cutremurat.

Tu la al lumii început
Pe-Adam l-ai plămădit,
Dup-al Tău chip desăvîrşit,
Şi i-ai dat duh neabătut.

A vechiului duşman puteri
Pe-a morţii cruce le-ai zdrobit,
Şi semnul ei în frunte-a izvodit,
Stindardul Tău să-nlăture orice temeri,

Dar diavolul l-a înşelat,
Acel ce-i neprieten omului
De-a cărui măsur-a trupului,
Tu însuţi Te-ai simţit apropiat.

Tu demn ai chibzuit ca răutatea,
Din noi să fie-ndepărtată,
Ca nu cumva spre noi scăpată,
Vreunui mîntuit să-i ia seninătatea,

Dar însuţi l-ai răscumpărat,
Pe cel ce Tu l-ai plăsmuit,
Şi-alături Domnului, neclintit
Prin vieţuirea-n trup l-ai aşezat.

În iad ai coborît,
Şi celor datornici morţii
Le-ai dat răsplata vieţii;
Astfel însuţi ai hotărît.

De-acesta din Fecioară plămădit,
Întregul suflet s-a cutremurat,
Iar noi cu mintea-n credinţă am aflat,
C-am înviat şi noi prin cel Neprihănit.

În timpul nopţii te rugăm,
Doamne nouă ne iartă,
Celor credincioşi Te-arată,
Asta în imn noi îţi cîntăm.

Ne-ai dat îngăduinţa
Prin Sfîntul Botez,
Celor înlănţuiţi, fără crez,
Şi-ai înlăturat neştiinţa.

Tu martorul eşti şi judecător
Pe care nimeni nu-l înşeală,
Veşmîntul ce cunoaşterii îi e urzeală,
Tu-l ştii, măreţ Mîntuitor.

Tu socotit-ai drept să porţi,
Trudnica cruce pentru noi,
Sîngele să-l dai gîdelui lacom,
Ca nouă să ne dai noi sorţi.

Tu singur eşti cercetător,
Al sufletelor suferinde,
Şi rănilor ascunse-n minte
Eşti medicul îngrijitor.

Însuți la ceas hotărît,
Vei da al veacului sfîrşit;
Celor cu duh neprihănit,
Darul din cer coborît.

Pe Tine Te rugăm prin Cuvînt,
De-a noastre răni să te ngrijeşti
Tu care Fiul Tatălui eşti,
Veşnic cu Duhul Sfînt.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Tu Doamne, Rege veşnic,
Făuritor al lucrurilor,
Ce-ai fost naintea veacurilor,
Egal Tatălui, volnic.

Tu, ce din Fecioară eşti născut,
Acum din mormînt Tu creşti,
Tu nouă tuturor ne porunceşti
Să înviem sub al Tău scut.

La naşterea lumii ai făurit
Distinsul chip al lui Adam
Şi țărnei duhul i-a dat hram,
Căci astfel Tu ai stabilit.

Veşnic păstor ce turma-Ți speli
Cu a botezului apă sfințită,
Asta-i a minții lucire dorită,
Pier a fărădelegilor mînjeli.

Cînd răutatea şi înşelăciunea
Au ruşinat ce-i omenesc,
Tu, marele meşteşugar ceresc
Ai refăcut trupul asemenea.

Pe cruce eşti mîntuitor,
Tu cele cuvenite-ai arătat,
Şi preț al mîntuiri-ai dat
Îmbelşugatu-Ți sînge tămăduitor.

LXII
IMN DE PAŞTI

La masa mielului noi, veghetori,
În alb veşmîntați, strălucitori,
După ce Marea Roşie lăsăm,
Mîntuitorului Hristos să Îi cîntăm,

Paştile nostru e-acum Hristos,
Mielul jertfit pentru cei de jos,
Azima curăției în duh ni s-a dat
Prin sfînta-I iubire ce s-a arătat.

Din trupul Său neprihănit,
Pe-altarul crucii pîrjolit,
Din sîngele-I trandafiriu gustînd,
În Dumnezeu noi vom trăi curînd.

O, demnă jertfă cu adevărat,
Prin care iadul e îngenunchiat;
Mîntuită-i pe veci mulțimea robită,
În dar viața veşnică-i de ea primită.

În seara Paştilor ne-om apăra,
De răul înger cînd ne va striga,
Căci smulşi sîntem din rea robie,
Din a lui Faraon împărăție,

Cînd din mormînt Hristos S-a înălțat,
Neagra genune în uitare a lăsat,
Şi-n lanț pe tiranul a împins,
Şi raiu-n fața noastră l-a-ntins.

În a Paştilor măreață bucurie,
Tu făuritor a toate din tărie,
Poporul Tău să-l aperi veşnic,
De-al morții înger potrivnic.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

La regescu-ospăţ al Mielului,
Înveşmîntaţi în albul veghetorului,
După ce Marea Roşie lăsăm,
Mîntuitorului Hristos să Îi cîntăm.

Dumnezeiasca bunătate-a Lui,
Ne dă chiar jertfa sîngelui,
Ca preot, iubirea Lui jertfeşte,
Trupul hrănitor ce mîntuieşte.

Distrugătorul înger se-ngrozeşte,
Cînd sîngele împrăştiat rodeşte,
Şi fuge-n marea cea adîncă,
Duşmanii-n valuri se aruncă.

Paştile nostru e acum Hristos,
Aşijderi jertfă pentru cei de jos,
Şi-n minţile curate ce ne-a dat,
Azima curăţiei ni s-a arătat.

O, jertfă adevărată a cerului,
Ce ai călcat puterile iadului,
A morţii lanţuri le-ai sfărmat,
Şi-a vieţii răsplat-ai arătat.

Biruitor, după ce iadul l-a supus,
Hristos ne tîlcuieşte semnele-I, de sus;
Pe regele-nvins al genunilor,
Din cer îl veghează regele luminilor.

Iisuse, în-minţi să ne fii bucurie,
Şi renăscuţi să ne-aperi pe vecie,
De spaima morţii dup-o viaţă
Cu răutăţi, fără dulceaţă.

LXIII

DESPRE SFÎNTUL ŞTEFAN

Lui Ştefan, primul mucenic,
Să-i înălţăm cîntec veşnic,
Un cîntec plăcut cîntăreţilor,
Ce bogăţie fie credincioşilor.

El primul prin sîngele său hrănitor,
Urmat-a calea dată de Mîntuitor,
Din dragoste El tuturor le-a dat,
Deschisa cale-a mîntuirii de păcat,

Pe El în slava Domnului, l-au dovedit,
Apostolii, ce adevărul l-au grăit,
Al morţii stindard El l-a răpit,
Spre a urma, ce El a mîntuit.

O, slavă pe faţă arătată,
O, biruinţă nouă dată,
Prin ea s-a făcut Ştefan demn,
Să poarte-al Domnului însemn.

Cu ochii ridicaţi El l-a văzut,
Pe Tatăl cu Fiul, şi a crezut,
Pe-Acela-n cer L-a arătat,
Pe care-L pierduseră, cei cu păcat.

Se-nfurie iudeii cu toţii mai tare,
Şi-n mîini iau pietre-ucigătoare,
Şi-n grabă merg să-l dea jos,
Pe cinstitul soldat al lui Iisus Hristos.

Dar el duhu-şi încredinţează,
Lui Hristos care-l veghează,
Şi astă rugă o îndreaptă,
Pentru a duşmanilor faptă:

Doamne, făuritor al tuturor,
Alungă răul orbilor,
Cu ruga-mi Tu iartă,
Căderea lor deşartă.

Prin Fiu, Tu Tată, fii martor,
Aşijderi prin Sfîntul Duh hrănitor,
Cu aceştia Tu singur Dumnezeu,
Cu nume-ntreit, în veacuri mereu.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Cu laude fie cîntată,
Coroana ce numele-o arată,
Coroana lui Ştefan împodobită,
Cu slava lui Hristos dăruită.

Lui Ştefan, primul mucenic,
Să-nălţăm cîntec veşnic,
Un cîntec plăcut cîntăreţilor,
Ce bogăţie să fie credincioşilor.

El primul prin sîngele său hrănitor,
Urmat-a slava dată de Mîntuitor,
Prin lupta morţii tuturor le-a dat,
Deschisa cale-a mîntuirii de păcat.

El prin puterile chemării,
A dat ca hrană calea împăcării,
Iudeea însă în orbire-mpinsă,
A lepădat senina cale-ntinsă.

Perfida mulţime l-a copleşit,
Pe mucenicul ce bine-a dovedit,
Şi prihănitele mîini se-ntind,
Şi-n sînge păcatu-şi destind.

Dar el duhu-şi încredinţează,
Lui Hristos care-l veghează,
Şi astă rugă o-ndreaptă,
Pentru a duşmanilor faptă.

Doamne, făuritor al tuturor,
Alungă răul orbilor,
Cu ruga-mi Tu iartă,
Căderea lor deşartă.

Prin Fiu, Tu Tată fii martor,
Aşijderi, prin Sfîntul Duh hrănitor,
Cu aceştia Tu singur Dumnezeu,
Cu nume-ntreit, în veacuri mereu.

LXIV

DESPRE SFÎNTUL IOAN APOSTOLUL

Ales prin dragostea-i pentru Mîntuitor,
Şi Fiu al tunetului cutremurător,
Ioan prin sfîntă vorbă a dezvăluit,
Tainele Domnului celui preamărit.

După ce-n larguri peşti prindea,
De-a Tatălui căruntă vîrstă îngrijea,
Dar s-a oprit în credinţă deodată,
Cînd înnotă în larg de mare tulburată.

Plasa-n adîncuri cînd s-a unduit,
Cuvîntul sfînt al Domnului l-a pescuit,
Şi plasa ce-n unde a stat,
Viaţa tuturor a-nălţat.

Peştele este credinţa supusă,
Ce-n largul lumii e dusă,
Din pieptul lui strălucind,
Cu Sfîntul Duh plutind.

„La început era Cuvîntul,
Şi cuvîntul era la Dumnezeu,
Şi Dumnezeu era Cuvîntul,
Acesta era întru început la Dumnezeu,

Toate prin El s-au făcut",
Însuşi răsună de-acel început,
Şi-ncoronat de Duhul Sfînt,
Se-ncoronează cu scrisu-i Cuvînt.

În multe-mpreună au pătimit,
Dar sîngele vina a neprihănit,
Stă-n faţă mucenicul prin moarte,
Pe mulţi i-a făcut mucenicie să poarte.

Se zice totuşi c-ar fi fost învins,
În timp ce se-ncingea uleiu-aprins;
Dar El a şters a lumii pulbere, Mîntuitor,
Şi celor ce-l cercară le-a fost biruitor.

În veci slavă Ţie, măreţ Ziditor.

LXV

DESPRE SFÎNTA AGNETA

E ziua fecioarei Agneta,
Sfînta-i zi de prăznuit,
Cînd duhu-i în cer l-a sădit,
Prin sîngele-i sfînt răspîndit.

Cădea-napoi şi tînărul şi bătrînul;
Neîmplinită încă în căsătorie,
Deplin-a fost ea în mucenicie.
Şi-n nevoinţa-i cu statornicie.

Părinţii spăimîntaţi, cu teamă,
Zăvorul sfiiciunii-au întărit,
A pazei praguri îns-a mîntuit,
Credinţa-n neştiinţa de iubit.

Cine să socotească, oare,
Că veselă, ea mire, are,
Că prin al sîngelui dar,
Ea poartă noi comori cu har.

Pe-altarele puterii negrăite,
S-aducă jertfe e silită,
Ea, fecioara Lui neprihănită,
Nu-şi ia faclă pîngărită.

Ăst foc stinge credinţa,
Şi flacăra-i răpeşte lucirea,
Aici v-aruncaţi pornirea,
Cu sîngele-mi să sting sclipirea.

I-a-ntărîtat pe toţi, lovită,
Căci s-a strîns, toată sub veşmînt,
Şi şi-a păstrat al curăţiei legămînt,
Ca nimeni să nu vadă trupu-i sfînt.

Şi-n moarte sfiiciunea ei trăia;
Mîna pe chipu-i era apărare,
Îngenuncheată fiind pentru rugare,
Cădea într-o sfioasă lunecare.

LXVI

DESPRE SFÎNTA AGATA

Pe Agata fecioară sfîntă,
Ziua de astăzi o cîntă;
Serbăm a tiranului frîngere,
Şi-a muceniciei cu har încingere.

Tiranul Quintianus, în Sicilia consular,
Auzind de Agata, şi de al ei har,
Cuprins a fost de la-nceput,
De o invidie de ne-ncăput.

Invidioasa-i minte e izbită,
De josnicia din păcat pornită,
Iar pe fecioară închinată lui Hristos,
Vrea cu sălbatica-i gură s-o dea jos.

Pe dată vin însă sărmanii,
Care ar vrea s-arate anii,
În care ea copilă-n nevoinţă,
Primit-a sfînta-necredinţă.

Dar el poruncă dă ca mucenica,
Să fie osîndită, pentru nimica,
Şi astfel îi vorbeşte, pizmăreţ,
Încît să-i plece capul ei semeţ.

Dar fiindcă-n nebunie nu reuşeşte,
Sînul fecioarei greu îl căzneşte,
Şi-o pune pe cioburi ascuţite,
Ce-n foc au fost înfierbînţite.

Dar la trupul ei trudit,
Apostolul îndată a venit;
Cu vorba rănile-i le oblojeşte,
Ce nebunia aceluia le pricinuieşte.

Apoi la mormîntu-i înălţător,
Venind un tînăr strălucitor,
Vesteşte sfinţenia duhului ei,
Aşijderi mîntuirea patriei.

LXVII

IMN PENTRU POSTUL PAŞTILOR

După-a-nvățăturii tainică datină,
Pe calea dăruită cu lumină,
De patru ori zece zile încheiate,
Să slujim ăst post cu suflete curate.

Legea şi proorocii vremii trecute,
Ne-au îndrumat; Hristos cele făcute,
Le-a sfințit, El rege tuturor,
Şi-al timpurilor ziditor.

Să folosim mai rar, în aste vremuri,
Cuvinte, băuturi, mîncăruri,
Somn şi petreceri, şi în retragere,
Să stăm în veghere.

Să ocolim dar relele vătămătoare,
Căci ele năruie gîndirile rătăcitoare;
Să nu-i dăm loc tiranului,
Ce poartă menirea duşmanului.

Să glăsuim cu capul în jos,
Singuri să chemăm pe Hristos,
Să implorăm în fața judecării,
Să ne-nfrînăm mînia răzbunării.

Prin răul nostru ce-l dăm,
Îngăduința-ți Doamne-o supărăm,
De sus dă-ne iertarea binevoitor,
Şi răspîndeşte-ne-o, Tu veşnic Ziditor,

Adu-Ți aminte că sîntem ai Tăi,
Dă-ne-ngăduință şi de-om fi răi,
A numelui Tău cinste Te rugăm,
N-o da la străini să n-o mai aflăm.

Ne uşurează răul ce-l purtăm,
Sporeşte binele cînd ne rugăm,
Prin bine Doamne, de acum,
Să-Ți fim pe plac, pe dreptul drum.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

După-a-nvățăturii tainică datină,
Pe calea dăruită cu lumină,
De patru ori cîte zece zile încheiate,
Să slujim ăst post cu suflete curate.

Legea şi proorocii-n vremi trecute,
Ne-au îndrumat; Hristos-cele făcute,
Le-a sfințit, El rege tuturor,
Şi-al timpurilor ziditor.

Să folosim mai rar, în aste vremuri,
Cuvinte, băuturi, mîncăruri,
Somn şi petreceri, şi în retragere,
Să stăm în veghere.

Să ocolim dar relele vătămătoare,
Căci ele năruie gîndurile rătăcitoare;
Să nu-i dăm loc tiranului,
Ce poartă menirea duşmanului.

Să glăsuim cu cap plecat
Chiar cînd pe El l-am strigat,
Să implorăm în fața judecării,
Să ne-nfrînăm mînia răzbunării.

Prin răul nostru ce-l dăm,
Îngăduința-ți Doamne-o supărăm,
De sus dă-ne iertarea binevoitor,
Şi răspîndeşte-ne-o, Tu veşnic Ziditor,

Adu-Ți aminte că sîntem ai Tăi,
Dă-ne-ngăduință şi de-om fi răi,
A numelui Tău cinste, Te rugăm,
N-o da la străini să n-o mai aflăm.

Ne uşurează răul ce-l purtăm,
Sporeşte binele cînd ne rugăm,
Prin bine Doamne, de acum,
Să-Ți fim pe plac, pe dreptul drum.

Fericită Treime, ne fii martor,
Tu ce eşti singur Ziditor,
Ca rodnic să fie al postului dar,
Pe care Tu, Doamne, ni-l dai prin har.

LXVIII
LA NAŞTEREA SFÎNTULUI AMBROZIE

Cu toţii în cor să cîntăm,
Minunea lăudată s-arătăm,
Ce Bisericii i-a fost hărăzită,
În a veacului cale prihănită.

Pe Ambrozie, preotul Mare
Ce-are dumnezeiască chemare,
Cel care-atunci s-a arătat,
Cînd Diavolul-sfînt templu-a ruşinat,

Hristos, sfîntă-ntrupare din Cuvînt,
Pe cei răscumpăraţi prin sînge sfînt,
Nevrînd nici o clipă să-i părăsească,
Trimis-a p-acel bărbat, de Arie să-i mîntuiască,

Purtînd a veacului sfinte odoare,
Primit-a a Raiului sfînt luminare,
Iar dreptul sabiei sîngeroase,
Făcut-a loc Evangheliei miloase.

Prin taina necunoscută,
Doar de Prea-Naltul ştiută,
Prin botez curat,
Episcop a fost înălţat,

Intrat-a în sfînta biserică,
Să liniştească mulţimea potrivnică,
Iar potolitele chipuri ale tuturor,
Pe Ambrozie-l cheamă episcop în cor.

Atunci rea credinţa lui Arie,
Pierit-a din Lăcaş pe vecie,
Şi turmele toate au răsunat,
Şi-a lui Hristos răsplăţi s-au arătat.

Lumina prăbuşeşte-ntunericul,
Se-ascunde-nfricoşat ereticul,
Iată preacredinciosul e de faţă,
Şi curăţă mintea cu a lui povaţă.

Virtutea îi e lui Ambrozie dată,
Prin Sfîntul Botez ce de sus s-arată,
Căci el de-ndată ce-a renăscut,
S-alunge demonii a început.

Biserica, el în slăvi a-nălțat.
Și-n frunte el neobosit i-a stat,
S-a străduit să fie mărturisitor,
Iar arienilor nu le-a fost iertător.

LXIX

LA NAȘTEREA SFÎNTULUI GRIGORE MUCENICUL

E bucurie să-ți reamintești,
A mucenicilor sfinți făptuiri,
Și slava Domnului să o cinstești,
În ale lor laude și pătimiri.

Grigore, al lui Hristos ostaș,
În Capadocia-i născut,
Deșertăciunile lumești a-nfrînt,
Și bunuri cerești a obținut.

Și banii ce-i avea,
Săracilor i-a dăruit,
Și-astfel prin cinstea sa
Credința-n Domnul s-a-mplinit.

Dar la poruncile conducătorului,
Ca să se roage stîncilor,
El, credincios Mîntuitorului,
Le-a prăvălit în negrul genunilor.

Cuprins de-adîncă furie tiranul,
I-a hotărît pedepsele sfințitului,
Cazna-nchisorii și biciul,
Drugi și flacăra focului.

Dar el, nu se-nspăimîntă,
Și în Domnul întărit,
El mai mult se-avîntă,
Iar sfîntul fruct la toți e dăruit.

Pe Alexandra, regina,
A chemat-o să-l vadă,
Chemînd coroane Lui, lumina,
Lăsat-a tezaure să cadă.

Ani douăzeci și unu au învins,
Pe conducătorul lumesc, pătat,
După ce sabia capu-a desprins,
Sfîntul la cele cerești s-a mutat.

LXX

DESPRE SFÎNTUL IOAN BOTEZĂTORUL

Plămadă credincioasă a hrănitorului prooroc,
Mai vestit ca părintele și Tatăl la un loc,
Te-a-nchis pîntecul mamei neștiutoare,
Încît doar nașterea-ți fu vestitoare!

Cînd în sălașul ascuns te purta,
În încăperea ce rod neștiut căpăta,
Acolo-n ascunderea tainică,
Unde sfiala făcutu-s-a rodnică,

Glasul trimis de sus a trezit,
Bucuria proorocului ce fi-va zămislit;
Adesea prin zălog mamele profețesc,
Dar despre numele fiului, mut vorbesc;

Acestea să le scriem spre-a spori
Al nostru cînt şi glasul spre a-l nemuri,
Desfacă-se al gurii lanţ şi să se-adune
Literele în cuvinte ce profetul spune.

Căci glasul Cuvîntului e glasu-nţelepţiei,
Mai mare ca la îngeri, la slujitorii proorociei,
El sufletele credincioşilor le-a pregătit,
Şi a dreptăţii dreaptă cale-a dăruit.

Tu semenul l-ai salvat, nu prin bogăţie,
Şi nici silit prin moarte să lase pustie
Calea adevărului; dar i-ai spus: E neîngăduit,
Că pe a fratelui soţie la tine-ai primit.

Atunci mînia-neonorată şi doliul sălbatic,
Ce-au fost al dansului rău platnic,
Bucatele şi neruşinea fetei îmbătate,
Stropitu-le-au cu sîngele vorbei nevinovate.

Vitregul Tată dă aste daruri,
Nebun precum venin ar da-n pocaluri,
Cînd spune nu, doar ură e în toate,
Şi dragostea lor creşte-n răutate.

Slava Treimii fie mărită,
Puterea-nţelepciunii fie slăvită,
A Domnului putere şi mărire,
În veci fie păstrate-n neclintire.

LXXI

DESPRE SFINŢII APOSTOLI PETRU ŞI PAVEL

A sfinţilor Apostoli pătimire,
I-a dat zilei în veac sfinţire,
A lui Petru sfîntă biruinţ-a arătat,
Aşijderi pe Pavel în strălucire-ncoronat.

Pe cei doi bărbaţi i-a unit,
Sîngele morţii ce i-a răpit,
Credinţa-n Hristos i-a-ncoronat,
Pe cei ce-al lui glas au urmat.

Apostolul Petru e primul în vîrstă,
Şi Pavel în har alături îi stă,
Şi el chezaş alegerii, întru silinţă,
Aşijderi i-a fost lui Petru-ntru credinţă.

Cu semnul crucii pe Domnul cinstind,
Urcă Simon încet şovăind,
Dar făr-a uita vreodată,
Prorocirea ce-a fost dată.

Zice-se că bătrînul încins,
A morții greutate a-nvins,
Plecat-a de Altu-nălțat,
Unde voința-i nu s-a arătat.

Creștetul mărturisirii a-nălțat
Roma, cînd el s-a arătat,
Și-al său sfînt sînge-a răspîndit
Proorocul, el cel mult vestit.

Pe-a orașului întindere mare,
Se văd mulțimi în fremătare;
Pe întreite căi sărbătoresc,
Al mucenicilor drum ceresc.

Slavă Ție, ce-n lume Te-ai arătat,
Și poporul spre cer l-ai purtat,
Tu cap al neamurilor ești,
Și sălaș al pildelor cerești.

LXXII

DESPRE SFÎNTUL SIXT

Credința neînvinsă-a sfințit,
Al marii lupte laur glorios,
Din cer măsura le e dată,
Celor ce luptă chiar pentru Hristos.

Astfel Sixt, atlet neîntrecut,
Urmînd a lui Petru mucenicie,
A-mpodobit Biserica-n trecut,
Cu a mărturisirii neprihănire.

Născut în Atena și vestit,
Prin știința-i în fața filosofilor,
Învățătorul apostolic,
Schimbat-a arta artelor;

Dar călăul tiranic,
Ca leul în turbare fremătînd,
Doi mucenici făcut-a
Pe Aldon și Senes omorînd.

La Sixtus grăbind apoi,
L-amenință cu lanțuri, închisoare,
Dar gîndu-i ascuns e
Cu sabia-i să îl omoare.

Dar chiar atunci piosul gînditor,
L-a cîștigat pe Laurențiu cel puternic,
Și-a-mbogățit sfînta Biserică
Cu un levit ce-a fost statornic.

Curajul luptei lui
Ne dea asemănarea,
Pătimirea sabiei și-a focului,
Adusu-i-au încoronarea.

Deci purtători de imn lui Dumnezeu,
Să ne legăm în sfinte însoțiri,
Și cu ajutorul lor mereu
Să fie șterse vechi nelegiuiri.

Slavă Ție Doamne nefăcut,
Și-așijderi Fiului născut.

LXXIII

DESPRE SFÎNTUL LAURENȚIU

Pe Laurențiu arhidiaconul,
Cel aproape egal apostolilor,
Sfințitu-l-a credința,
Cu coroana mucenicilor.

Urmîndu-l pe Sixt mucenicul,
Cuvintele lui le-a primit;
Îți vei urma învățătorul,
Și-n trei zile fie-vei mîntuit.

Lipsit de a pedepsei teamă,
Al sîngelui viitor moștenitor,
Pe-acela îl privea cum cheamă,
Fiindu-și sieși mîntuitor.

În Laurențiu s-a înălțat
Mucenicia sfintei biruințe,
Și-aceluia el i-a urmat,
Cu glasul sfintei străduințe.

După trei zile a venit poruncă,
Să-i numere pe credincioşi;
El liniştit şi fără-mpotrivire,
Adăugat-a isteţime celor pioşi.

Frumoasă vedere a dat:
A strîns mulţimi din sărăcie,
Şi-a spus în timp ce-i arăta;
Aceştia-s a bisericilor bogăţie.

Cei veşnic săraci, cu-adevărat,
Sînt bogăţia desăvîrşitoare;
În timp ce zgîrcitul mereu îndurerat,
E chinuit de flacăra răzbunătoare.

Truditul gîde aleargă
Şi-n propriile-i flăcări piere;
Urmaţi-mă cheamă sfinţitul,
Şi trupu-mi mîncaţi la-nviere.

Slavă Ţie, Doamne.

LXXIV

DESPRE SFÎNTUL ARHANGHEL MIHAIL

Noi rugători îţi cerem,
Arhanghel al tainelor cereşti,
Pe noi ce-n lume trecem,
De sus în linişte să ne priveşti.

Cu îngerii cei sfinţi,
Cu-apostolii şi dreptii,
Tu luminează-n suferinţi,
Al nostru loc şi drumul vieţii.

Tu Domnului cu-ncredere să dai,
Necontenite rugi ce-nalţă
Toţi preacuraţii pentru noi,
Şi-nvăţătorii cu povaţă.

Duşmanul crud să fie izgonit,
Şi bogăţiile păcii vină,
Din sufletele ce-au trudit,
Credinţa şteargă orice vină.

Spre tronul biruinţei crească
A noastre glasuri împlinite,
Şi-a noastre minţi să strălucească,
De cel ce-a tronului lumină o trimite.

Aici virtutea Lui rămînă,
Aici să ardă sfînta-I bunătate,
Aici pe credincioşi îi mînă
Spre-a mîntuirii plinătate.

Să piară toate rătăcirile,
Iar simţurile ce-au păcătuit,
Primească-şi iară drumurile,
Spre-al păcii noastre loc rîvnit.

În a luminii cetăţuie,
Să-nscrie aste stihuri,
Şi în a vieţii carte puie
A noastre mîntuite duhuri.

Slavă Ţie, Doamne.

LXXV

ÎN ZIUA NAŞTERII SFÎNTULUI EPISCOP MARTIN

Prin arme-i războinic vestit
Martin şi prin ce-a făptuit;
Să-i înălţăm dar imnuri cuvenite,
Pentru a lui minuni săvîrşite.

Doar cînd era vreme de viscol,
Cu mantia-şi acoperea el trupul gol,
Asemeni lui Hristos şi-a dat veşmîntul,
Spre a fi săracilor acoperămîntul.

Prin sfînt meşteşug învăţat,
Pe trei morţi i-a-nălţat,
Pe trudiţi din febră i-a scăpat,
Şi pe un altul de la spînzurat.

Prin glăsuirea mlădiată,
Tîlharu-ngropat se arată,
Aşijderi, vîsla, obosită, pusă,
Nu cade, ci e dusă.

Cînd, a pătruns tot ce-i lumesc,
Gonit-a flăcările ce rănesc,
Adus-a ploaia cu răcoare,
Şi stins a fost pîrjolul mare.

Fetei cu trup nemişcat,
Mişcarea mădularelor i-a dat,
Şi-a-alungat boala nemişcării
Prin sfînta putere-a licorii.

Bărbatului lepros i-a dat împăcare,
Alungînd rănile-i respingătoare,
Boala aceluia, prin botez,
A spălat-o, dîndu-i lui crez.

Acestea-n lume după ce-a făcut,
Şi-a Lui minuni cu toţi le-au cunoscut,
S-a înălţat în-nalt văzduh,
Şi stăpîneşte peste noi cu Sfîntul Duh.

Slavă Ţie, Doamne.

LXXVI

DESPRE SFINŢIREA BISERICII

Reînnoirea altarului,
În sfînt lăcaş al Domnului,
Ne-ndeamnă să-nălţăm mereu,
În lung de an cinstiri lui Dumnezeu.

Altaru-n ziua asta îl sfinţim,
Şi Domnului îl hărăzim,
Spre slava Lui să-l avem,
Şi toţi spre el să-ngenunchem.

Pe Domnul să-L rugăm,
Pe El ce-I nevăzut să-L implorăm,
În ăst loc El voiască,
Mereu, pe noi să ne sfinţească.

Prinoase îi aducem Domnului,
Şi tuturor sfinţilor Lui,
Şi tuturor moaştelor sfinte
Ce-mpodobit-au lăcaşul dinainte.

Cel care aici a venit
Să iasă veşnic sfinţit,
Domnului să-i mărturisească,
Şi-astfel să se neprihănească.

În pragul Sfintei sărbători,
Altarului să-i fim închinători,
Spre judecare noi să-i stăm,
Cu minţile-nchinate s-aşteptăm.

Sfinţească Domnul pe părtaş
Ce intră-n acest sfînt lăcaş,
În care noi sărbătorim,
Şi sfînt prinos îi oferim.

Acum prea iubiţi fraţi,
Domnului laudă-I înălţaţi.
Iar Fiului Său, Hristos,
Şi Duhului Sfînt – prinos.

LXXVII

DESPRE SFINŢIREA BISERICII

Hristoase, hrănitor stăpîn al tuturor,
Născut din glăsuirea veşnicului Tată,
La rugăminţile şi imnul credincioşilor
Bunătatea-ţi fie dată,

Priveşte Doamne, cum spre slava ta curată
Mulţimea-n curtea Ta răsună rugătoare
Şi-n fiecare an, în ziua ce Ţi-e dată
Cinsteşte a Ta sărbătoare.

E cunoscut lăcaşul ce Ţie ţi-e dat,
Şi-n care poporul înalţă trup sfinţit,
Şi-n care sfîntul pocal l-a deşertat,
Ce-avea-n el sînge fericit.

Aici sfinţitele licori vechiul păcat îl uşurează,
Pe cele ce-s vătămătoare le dau jos,
Spre a se naşte în vremea ce urmează,
Cinstitorii lui Hristos.

Aici bolnavii află sănătate şi obosiţii uşurare,
Lumină află orbii, greşelile ne sînt iertate,
Şi-ntreaga teamă şi adînca-ndurerare,
Ne sînt îndepărtate.

Aici pier şi-ale demonilor sălbatice răpiri,
Răzbunătorul monstru înspăimîntat se-ndepărtează
Şi trupurile chinuite le lasă bunei mîntuiri,
Şi-şi duce a lui groază.

A veşnicului rege la curte, locul acesta e numit;
Îi zic unii-a cerului albă poartă văzută,
Ce pe toţi sfinţii primitu-i-a-n sfîrşit,
În patria cerută.

Furtuna pe care nimeni nu o potoleşte,
Rătăcitorul vînt şi norii pot pătrunde-n ea,
Dar iadul negru-ngrozitor nu o loveşte
Cu vedenia lui rea.

Noi an de an îţi cerem Doamne, aşadar,
Cu chip senin pe credincioşii Tăi condu-i,
Pe cei ce-n iubire cinstesc ca pe-un dar,
Bucuriile lăcaşului.

A vieţii greutăţi nu ne arunce-n chinuire,
Să fie zile vesele şi noaptea poarte liniştirile,
Nici unul din noi în a lumii pieire
Nu-i simtă flăcările.

În astă zi în care Tu priveşti
Altarul Ţie închinat, dă-ne veşnicie
Şi bucurie, şi în folosinţă să-l sfinţeşti,
Pe vecie.

Să-l cînte slava pe-atotputernicul Părinte,
Pe cel cu Duhul Sfînt născut tuturor,
În sfîntul imn ce-l purtăm înainte,
În veacul vecilor.

LXXVIII

DESPRE FĂPTUIREA UNUI MUCENIC

Dumnezeule, coroană esti şi soartă,
Ostaşii Tăi răsplata-Ţi o poartă.
Prin laude cîntate mucenicilor,
Mîntuieşte-ne de răul fărădelegilor.

Un mărturisitor a glăsuit
Ce-n adîncurile inimii a simţit,
Şi în a sîngelui său răspîndire
El a găsit a lui Hristos mîntuire.

El, părăsind în lume bucuriile,
Ascunsele vătămării şi mîngîierile,
Lăsînd astfel cele lumeşti,
S-a înălţat în lumi cereşti.

A îndurat înlănţuirile tiranului,
Vergile şi strînsoarea lanţului,
Cu glas senin el a mărturisit,
Că toate Domnul le-a desăvîrşit.

Pedepsele cu bărbăţie le-a purtat,
Spre-ajutorarea altuia a alergat,
Veşnice daruri a primit
Şi sîngele şi-a răspîndit.

Aceasta-i cauza furiei
Ce-a dat pe mucenic pieirii;
Porunca-fost să fie strivit,
Cel pe care cerul l-a privit.

Preasfinte noi cu toţii te rugăm
Ajută-ne să ne-nălţăm,
Prin străduinţa mucenicului,
Împrăştie întunecimea răului.

S-avem parte de răsplată,
Moştenirea fie dată,
S-avem lumina bucuriilor
În încăperea cerurilor.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Dumnezeule, coroană eşti şi soartă,
Ostaşii Tăi răsplata Ta o poartă,
Prin laude cîntate mucenicilor
Mîntuieşte-ne de răul fărdelegilor.

Unul a părăsit lumea bucuriilor
Şi blîndele pajişti ale-nşelăciunilor,
Stropite cu fiere şi rele lumeşti
Şi-ajuns-a la cele cereşti.

Pedepsele cu bărbăţie le-a purtat,
Spre ajutorarea altuia a alergat,
Veşnice daruri a primit
Şi sîngele şi-a răspîndit.

Preasfinte, cu toţii Te rugăm,
Prin fapta mucenicului să alungăm,
Tot răul de la slujitori;
Laudă şi slavă de la truditori.

LXXIX

IMN DESPRE MĂRTURISITORI

Hristoase, coroană a măririi,
Tu eşti adevărul trăirii,
Slujitorului ce Ţi-e în plată
Răsplata veşnică-i e dată.

Prin al Tău acoperământ
Dă-le celor cu legământ
Iertarea tuturor fărădelegilor;
Şi rupe nodul lanţurilor.

În a anului drumeţire,
Ziua să aibă veşnic strălucire,
Lumina-n care sfîntul a zburat
Cînd duhu-i din trup s-a-nălţat.

Deşarta bucurie pe pămînt a lăsat,
Aşijderi ruşinea ce lumea a-ntinat,
Şi toate cele ce-n rău sînt lumeşti;
Şi-acum le are pe cele cereşti.

Pe Tine, Hristoase preabun conducător,
Rugîndu-te a-nvins cel mărturisitor,
Călcatu-şi-a duşmanul în picioare,
A lui făptuire şi-a lui îngîmfare.

Prin credinţă şi prin făptuire
Şi prin adîncă mărturisire,
Şi dîndu-şi trupul prin postiri
Ajuns-a la cereştile-ospeţiri.

În luptă mult a ajutat
Mărturisirea cînd şi-a dat,
Aşijderi mucenicului lovit
Ce pe tăiş sîngele-a răspîndit.

Prea bunule, de-aceea Te rugăm
Şi glasurile noastre înălţăm,
Ca prin al aceluia dar,
Să ne dai al Tău har.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Hristoase, coroan-a măririi,
Tu eşti adevărul trăirii,
Slujitorului ce Ţi-e în plată
Răsplata veşnică-i e dată.

Dă-i celui rugător
Iertarea fărdelegilor,
Şi nodul lanţului
Să-l rupi în zorii veacului.

În a anului drumeţire,
Ziua să aibă strălucire,
Ca sfîntul desăvîrşit
Să fie-n ceruri primit.

Deşartă bucurie pe pămînt a lăsat,
Aşijderi ruşinea ce lumea-ntinat,
Şi toate cele ce-n rău sînt lumeşti,
Şi-acum le are pe cele cereşti.

Pe Tine Hristoase, preabun conducător
Mărturisindu-te acela, încrezător,
Călcat-a al demonilor meşteşug,
Şi-al sîngerosului frînt vicleşug,

Prin credinţă şi prin făptuire
Şi prin adîncă mărturisire,
Şi dîndu-şi trupul prin postiri,
Ajuns-a la cereştile ospeţiri.

Preabunule, de-aceea Te rugăm
Ne fă păcatul să-l îndepărtăm,
Şi prin al aceluia dar,
Să ne dai al Tău har.

LXXX

DESPRE FECIOARE

Iisuse, coroană fecioarelor eşti hărăzit,
Tu, de acea mamă zămislit,
Ce, fecioară, a născut cu sfiiciune,
Cu-ngăduinţă primeşte astă rugăciune.

Tu printre crini păşeşti ocrotitor
Veghind dansul fecioarelor,
Împodobit în slavă, Tu logodnic
Logodnicelor Tale le eşti platnic.

Oriunde mergi, fecioarele
Te-urmează cu laudele;
Pe Tine în imnuri Te cîntă,
Toate înalţă laudă sfîntă.

Pe Tine Te rugăm, cu dărnicie
Fă ca mintea să nu ştie,
De rănile adînci ce-s date,
De-nşelăciunile-n suflet purtate.

ALTĂ LECTURĂ A ACELUIAŞI IMN

Iisuse, coroană fecioarelor eşti hărăzit,
Tu, de acea mamă zămislit,
Ce, fecioară, a născut cu sfiiciune:
Primeşte cu bunăvoinţă astă rugăciune.

Tu printre crini păşeşti ocrotitor,
Veghind dansul fecioarelor,
Împodobit în slavă, tu logodnic
Logodnicelor Tale le eşti platnic.

Oriunde, fecioarele
Te-urmează cu laudele,
Pe Tine în imnuri Te cîntă,
Toate înalţă laudă sfîntă.

Pe Tine Te rugăm, cu dărnicie
Fă ca mintea să nu ştie,
De rănile adînci ce-s date,
De-nşelăciunile-n suflet purtate.

LXXXI

ÎN VREME DE RĂZBOI

Barbaru-ngrozitor şi sîngeros războaiele sădeşte,
Iar furia fremătîndă veşnic lupte-ngrămădeşte,
În strigăt de luptă cu proaspete crime pătează
Pîn-ce gîfiind de rele, mulţumirea-şi înfăţişează.

Poporul se-ngrozeşte de războaiele-nfierbîntate
Cu-a lor nemărginite rele şi gloate nenumărate,
Ce cu săgeţi necruţătoare aduc rana tulburării
Şi printre paşnicele brazde şi-n largul mării.

Dar iată chiar cohorta ce pe Hristos cinsteşte,
Către crunţii duşmani spatele îşi dezveleşte
Şi tremurînd fără de vlagă printre lovituri
Îşi poartă ruşinată groaza prin genuni şi-adînciturі.

Nepedepsitul neam sălbatic pe unii îi loveşte,
Şi sfîşiind cu cruzime, pe alţii îi ciunteşte;
Ici-colo zac în părăsire trupurile sfinţilor
În întinate bălţi, neînveşmîntate, pradă corbilor.

Şi-n sfintele lăcaşuri ce Domnului sînt date,
Şi în altarele ce Ziditorului sînt închinate,
Trufaşul tîlhar pătrunde doar spre a fura,
Şi cu neagra-i biruinţă toate a le-nsemna.

Oraşele le arde barbarul foc pîrjolitor,
Aşijderi casele sărmane şi tot ce-i hrănitor,
Prădalnicul îi duce-n laţuri pe bătrîni şi tineri,
Pe văduvele întristate şi pe copile-aşijderi.

Prin fierul căzut fecioara-i sfinţită;
Îşi plînge fecioara căderea-i, mîhnită;
Îşi plînge fecioara pierduta-i sfială
Şi-ar vrea în uitare să afle sfîrşeală.

Dar Doamne, păcatele noastre sînt mari,
Măsura şi-o au în răul cel mare, dar tari
Fă-ne Doamne să ducem ce-i greu,
Pe-ai Tăi slujitori cu bineţe priveşte-i mereu.

Chipu-i pătruns de plîns nemăsurat,
La ceruri ajungă glasul ce-a strigat,
Dar după merite lui Moise-Iisus vestitor
Prin nume aşternutu-i-a ţările-amaleciţilor.

Iisuse, născut al Domnului atotputernic,
Virtute-adevărată şi mîntuire în chip trudnic,
Tu pace şi sigură linişte, Tu-ntreg împodobitor,
Să fii Tu însuţi pentru-ai Tăi-apărătorul fiilor.

Prin moartea-Ţi iartă-i pe răscumpăraţi,
Duşmanii fugari fie-mprăştiaţi,
Şi teama alungînd, stăpîn al sufletelor fii,
Trimite-ne răsplata veşnică a păcii vii.

Slăvire veşnică şi laudă Tatălui.
Veşnică cinstire asemeni Fiului,
Cu Duhul Sfînt în biruinţa slăvilor,
Cum fost-a veşnic şi în veacul vecilor.

LXXXII
ÎN VREME DE RĂZBOI

Priveşte-acum Hristoase popoarele-ntristate
Cerîndu-Ţi Ţie pacea, cu sufletele sfîşiate,
Ascultă gemetele şi cîntul de înmormîntare
Şi celor năpăstuiţi, de sus trimite-le ajutorare.

A noastră brazdă e amenințată
De fremătînda furie-nvecinată,
Cu murmur barbar şi cruntă mînă
Loveşte ca lupul mieii din stînă.

Măritorule, oricum ne-om apăra,
Trimite-ne ceva din mila Ta,
Ne vină al Tău ajutor ceresc,
Să mîntuiască răul omenesc.

Odinioară, Avraam ce veacul a întemeiat,
Spre tronul Tău cinci regi a înălțat;
Desigur, pe părintele cu mulți copii,
Nu l-au învins dușmanii-ntunecimii.

Pe apele-ntăritei mări, Moise încrezătorul,
După pustia înfruntată, şi-a dus întreg poporul,
Şi-apoi talazul iarăşi a mişcat,
Ducînd dușmanul pe veci înmormîntat.

Dintre amaleciți trei sute de bărbați,
A dat poruncă Ghedeon să fie adunați;
Neamul ce de fier era apăsat,
Cu bogăția-ncrederii l-a liberat.

Dar Preaputernice, toate astea revărsate,
Numai de mîinile-Ți pot fi aflate,
Căci Tu eşti mîntuirea, slavă-i în Tine,
Căci răul ce-l ucizi se-ntoarce-n bine.

Chiar slava Ta, mărit Mîntuitor
Nu ne-aducă dispreț, nouă umililor,
Ci-ngăduință celor cu inima-ntristată
Şi de mulțimea relelor adînc împovărată.

De moarte apără-i pe mîntuiți,
Pe cei ce pace vor, înțelepțiți,
Împrăştie lăncile şi frînge săgețile,
Şi războinicilor înfrînge-le scuturile.

Acum amarul geamăt cată cerul,
Acum şi lacrima străbate norul,
Acum, mărit Mîntuitor, trudita-ne căință
Îți cere pace şi multă-ngăduință.

INDICE REAL ŞI ONOMASTIC*

A

Aaron, IV, 4, 5; XLI, 2, 3, 24; LXIII, 48, 49, 50, 56, 58, 59; LXVI, 1, 2; LXVII, 1, 2, 3, 6; LXXII, 25
Abel, XXXII, 5; XXXV, 9
Abeşalon, XXX, 2
Abigea, XXX, 5, 6, 10
Abiron, XXXII, 3; LXIII, 29
Abiud, LXVII, 8
Abner, LI, 10
Abundantius A.C.A.
Ahab, XXXVIII, 8; LXIII, 75
Aheia, XIV, 6; XV, 12; XVI, 2
Ahaz, LXX, 3
Achina, XXX, 5, 8
Aholius, XV, 6, 7, 10; XVI, 1, 5
afri, XVIII, 30; A.C.A.
Africa, XIV 3; africani, XIII, 6; LXXXVIII, 24
Africanus, XVIII, 7
Agar, LXVII, 2
Agheu, XXX, 7, 8
Agnes, XXXVII, 37
Agon, XIX, 22
alani, XXIV, 8
Alemania, XXIV, 8
Alexandria, XII, 4, 5, 6; XXIII, 1, 8, 14; XL, 15
Alexandru, S.P.S., 7; XLII, 13
Almachius, A.C.A. 76
Alypius, LXXXIX
Amantius, A.C.A.
Ambrozie passim.
Ammianu, XV
amorhei, XL, 20; XLI, 24
Amos, XXIX, 9
Anatolie, XV
Anania, VII, 17; LXIII, 67
Anemius, A.C.A. 75
Anna, XLII, 8; LXIII, 29
Antiohia, XII, 4; XIII, 2; LVII, 9
antiohieni, XL, 32; LVII, 9
Antoniu, XC
Anysius, XV, 9; XVI
Apeme, XXXVII, 12
Apenini, XXXIX, 3
Aper, XLII, 14
Apocalipsa, XLIII, 4; XLVI, 4; L, 14
Apollinarie, XIV, 4; XLVI, 8; XLVIII, 5
apollinarişti, XLVI, 7
Aquila, LXII, 24
Aquileia A.C.A.; IX; XI; XII; XLI; 1
Aquitania, LVIII, 1
arabi, LXXII, 6
Arausia, A.C.A., 76
Arcadie, R.S. 1
Arimini, XXI, 14, 15; C.A. 25
Arie, A.C.A.; X, 3 sg, XII; 1, 3; XIII, 3; XIV, 3
Armenia, XIX, 2; armeni, LXIX, 6
Artemius, A.C.A.
Ascalon, XIX, 17; XL, 15
asirian, XLIV, 8
Aşer, XLI, 20
Athanasie, XIII, 4; XIV, 7
Atticus, LXXXVIII
Attilius, XVIII, 7
Auxenţiu, XXI, 1, 13; 16; C.A. 15, 17, 22, 23, 28, 37; S.P.S. 6; XLII, 14
Avacum, XLIII, 20
Avraam, I, 3; XXVII, 1; XXXIII, 6; XXXV, 10; L, 5; LVIII, 14; LXIII, 50, LXXII, 1, 2, 21, 24, 25; LXXV, 2; LXXVIII, 1, 5; LXXIII, 6
avramiţi, II, 19; XIX, 20; XXXVII, 37
Azaria, VII, 17; LXIII, 67

B

Babilon, LXIV, 7
Balac, XLI, 24
Bassian A.C.A., XLII
Bassus D.P.B.

* Cifrele romane indică numărul scrisorii, iar cele arabe paragrafele.
A.C.A. – Actele consiliului din Aquileia (După scrisoarea a VIII-a)
R.S. – Raportul lui Symmachus (După scrisoarea a XVII-a)
C.A. – Contra lui Auxentius (După scrisoarea a XXI-a)
S.P.S. – Scrisoarea papei Syricius (După scrisoarea a XLI-a)
D.P.B. – Despre procesul lui Bonosus (După scrisoarea a LVI-a)

Batuel, XIX, 2
Bauto, XXIV, 4, 6, 7, 8; LVII, 3
Belfegor, XIX, 7
Belial, C.A. 17
Bellicius, LXXIX; LXXX
Berşeba, LXIII, 77, 78
Betania, LXXI, 3, 6
Betfage, LXXI, 3
Betleem, VI, 2; LXX, 2, 9, 12, 13, 15; LXXI, 12
Bononia, A.C.A.; XXXIX, 3
Bonosus, D.P.B.
Botryon, XLI, 24
Brixilla, XXXIX, 3
Brixium, A.C.A.

C

Cabillonum, XXIV, 11
Caelestis, XVIII, 30
Caesar, VII, 16, 17, 21; XX, 19; C.A. 30 , 31
Cain, II, 10; XXXII, 3
Calanus, XXXVII, 34
Caleb, LXXIX, 4
Calligonus, XX, 28
Camillus, XVIII, 7
Campania, LIX, 1
Cannan, LV, 5
cannaneeni, XIX, 2; XL, 20
Candidatus, XC, 1
Capernaum, LXXI, 3, 5
Capitoliu, R.S.; XVIII, 4, 5, 7
Capua, LVI, 26; D.P.B.
Cartagina, XVIII, 30; cartaginezi, XVIII, 6, 37
cărturari şi farisei, XXVI, 11
Cassianus, A.C.A.
Castulus, XX, 5
catolici, XII, 1, 6
caldei, XXXV, 16
Cham, XXXVII, 6
Chaonia, XVIII, 17
Chorat, LXIII, 75, 77
Choreb, LXIII, 75, 77
Chromatius A.C.A.; L
Cîntarea Cîntărilor, XXX, 16; XXXI, 6; XLI, 18; LXX, 2
Clementian, LXXV
clericilor, LXXI
Clarius, XV
Cneius Pompeius, XVIII, 35
Comacine, LV, 5
Como, IV, 7
Constantin, XXI, 15
Constantinopol, XIII, 4, 5, 7; XVI, 6
Constanţius II; A.C.A.; LXXII
Constanţiu, R.S., 7; XVIII, 32; XXI, 15
Core, XXXII, 3; LXVII, 52
Corint, XXIX, 24; corinteni, II, 6; LXIII, 37, 81
Corneliu, II, 27
cosmopolit, XLV, 16
Crescens, S.P.B., 7
Cynegius, LXXXIV
Cyrus, XVIII, 36

D

Dacia Ripensis, XI, 1
Dalila, XIX, 26, 27
Dalmatia, XXI, 1
Damasc, XL, 15
Damasus, XVII, 10
Dan, XIX, 11
Daniil, V, 19; LXIII, 16, 28, 67
Darius, XXXVII, 12
Dathan, XXXII, 3; LXIII, 52
1. David II, 24; XVI, 3; XX, 21; XXXIII, 6, 22; XXVII, 1; XXIX, 5, 7; XXX, 5; XXXII, 5; XXXVII, 5, 26; XXXVIII, 10; XL, 22; XLI, 25; L, 6, 9, 11; LI, 7, 8, 9, 10; LVIII, 4, 6, 8; LXII, 4; LXIII, 50, 60, 103; LXV, 3; LXXVI, 6; LXXX, 3; LXXXI, 13
2. David, LXIII, 68, 70
Demarh, LXIII, 19
Demofil, XII, 1; XII, 3
Dertonum, A.C.A.
Deuteronom, A.C.A.; XXXIII, 1; XLIX, 3
Diocletian, XXIII, 14
Diogene, A.C.A.
Dionysie, C.A., 18
Dionysie Areopagita, LXIII, 22
Dodona, R.S., 15
Dominus ep. A.C.A.
Domnul, Dumnezeu, passim.

E

Ecclesiastul, LXXXI, 6
Efes, LXIII, 17; efeseni, LXIII, 11; LXXVI, 1
Efraim, VI, 2, 6; XXX, 14; XL, 14
Efrata, LXX, 2, 9, 10, 11, 12
Egipt, II, 19; VI, 18; VIII, 8; XXIII, 14, 15, 20, 21; XXVII, 1; XXVIII, 8; XXX, 11; XXXIII, 4; XL, 20; XLI, 24; XLIV, 17; L, 12; LVI, 6; LVIII, 4; LXV, 3; LXXI, 3, LXXXII, 5
egipteni, V, 10; XXIII, 4, 8, 15, 20; XXVII, 2, 3; XXXVII, 11; XLII, 7; LVI, 2; LVIII, 15, 16; LXVI, 5; LXX, 23, 24; LXXII, 6

Eleazar, LXVII, 2
Elisa, XV, 5
Elisabeta, V, 13; LXIII, 67
Elisei, XV, 6, 7, 8; C.A., 11; XXII, 21; XXX, 2; LXIII, 30, 67; LXXXI, 5, 7
Emilia, XXIII; LXIII, 1
Emona, A.C.A.
Enoh, XXXVIII, 7
Eon, XL, 16
Epicur, LXIII, 13, 19; epicurei, LXIII, 6, 17
Epir, XVI, 2
Esau, XXXVII, 9; LXIII, 99; LXXVII, 4
Ezdra, LXIII, 30
Estera, LXIII, 29
Etiopia, XXXVIII, 16; etiopianca, LIII, 5, 6; LXVII, 1; etiopieni, LIX, 3, 4; LXXII, 6
Euheria, A.C.A.
Eufrat, XIX, 2; XXVII, 15
Eugeniu, LVII
Eusebiu, A.C.A.; XV; LIV; LV; LXIII, 66, 68, 70, 71
Eustatiu, A.C.A., XLII, 14
Eustorgius, C.A., 18
Eutropiu, XV
Eva, XX, 17; XXXII, 3; LXIII, 14; LXVI, 3; LXXI, 4; LXXIII, 8; LXXVI, 4
Evagrius, A.C.A., LVI, 1, 5
Eventus, XLII, 14
evrei, II, 20; V, 10; VII, 1, 14; XIX, 7, 9, 10, 25; XXXI, 7; XXXIII, 4; LXVI, 4; L, 8, 12; LXIII, 28; LXX, 4; LXXII, 24; LXXV, 3
Exsuperantius, A.C.A.
Ezechia, XXVI, 10; LXX, 3

F

Facerea, VI, 18; VIII, 11; XXXIII, 6; LXX, 12
Faptele Apostolilor, LXIII, 21
Famenot şi Farmut, XXIII, 14, 15, 17
Faraon, VI, 18; VIII, 8; XXII, 22; XXVIII, 8; XXXII, 3; XL, 20
Faustin, XXXIX; LIV, 2
Felicius, III
Felix, IV; A.C.A.; XXII, 2 S.P.S., 6; LXII, 3; XLII, 14
fenicieni, LXXII, 6
Filaster, A.C.A.
Filimon, LXXXVII, 6
Filip, XV
Filomarus, LXIII, 13
Flavian, LVI, 1, 3, 4, 5
Fotin, LXVIII, 5; fotinieni, X, 12
franci, XL, 23
frigieni, XVIII, 30

G

Gaba VI, 5; gabaoniţi, VI, 6, 7, 10, 11
Galaad, VI, 15
galateni, XXXIX, 7; LXXXVII, 3
galli, A.C.A.; XVIII, 21; XXIV, 7; LI, 6
Gallia, XIV, 3; XXIV, 1, 7, 8; LIII, 2; LVII, 5; gallican, XII, 6; XXIV, 2
Gavriil, V, 16
Gaza, XIX, 25; XL, 15
Geminianus, LII, 14
Genialis, S.P.S., 6; XLII, 14
Genua, A.C.A
geraseni, C.A., 20
Germinator, S.P.S., 6, XLII, 14
Gervasie, XXII, 7
Ghedeon, X; XL, 26
gimnosofişti, XXXVII, 37
Golgota, LXXI, 3, 10
Gomora, VII, 7
goţi, XV, 5; XX,9, 12, 20; C.A. 2; LXIX, 6
Gratianopolis, A.C.A.
Gratian, L, 1, 17
grec, XVIII, 18; XXI, 14; LXIII, 85
Grigorie, XIII, 4

H

Hai, XL, 24
Hamilcar, XVIII, 37
Hannibal, R.S., 9; XVIII, 4, 6, 7
Hebron, XIX, 25
Heliodor, A.C.A.
Hercule, LVII, 9
heruvim, IV, 4
Hexaemeronul, XLIII, 1; XLV, 1
Hippocrate, XLIV, 12, 14
Holofern, LXIII, 29
Horontianus, XXXIV; XXXV; XXXVI; XLIII; XLIV; LXX; LXXI; LXXVII; LXXVIII
Hristos, passim.
huni, XXIV, 8
Hyginus, XXIV, 12

I

Iabis, VI, 15
1. Iacov, XVI, 3; XVII, 4, 11, 17; XXII, 5; XLVI, 10, 11; L, 11, 12; LXIII, 99, 100, 103; LXVI, 3; LXXXI, 13; LXXXV, 3
2. Iacov, LIX, 1
Iadertia, A.C.A.
Iafet, LV, 3, 4
1. Ianuarius, A.C.A.; 2. Ianuarius, XLII, 14

Iason, LVII, 9
iebusei, VI, 5
Ieremia, XXIII, 6; LXXV, 3
Ieşirea, XXVIII, 1
Iezechiel, XLVI, 11; LVIII, 5
Iisus passim.
Isus Navi, XXVIII, 1; XXXII, 5; XXXVII, 33; XLIV, 10; LXII, 4; LXXIV, 4
Ilie, XV, 8; XVI, 2; XXIV, 6; XXXVIII, 7; XLIII, 20; LXIII, 28, 67, 75, 77, 78; LXIV, 7
Illyricum, A.C.A.; illyrieni, II, 28
Indicia, V, 18, 24
Ingeniosus, S.P.S., 6; XLII, 14
inzi, XXXVII, 37
1. Ioan, XX, 18; XXXV, 10; LXIII, 29, 67, 76
2. Ioan, II, 2; XXII, 5; XXIII, 2, XLI, 21; XLVI, 4; D.P.B.; LXIII, 109; LXV, 4; LXXI, 6; LXXIII, 11; LXXVIII, 7; LXXX, 7
Iona, XX, 25
Ionatan, LI, 10; LXX, 3
Iordan, XLII, 7
1. Iosif, II, 19; XXXIII, 6; XXXVII, 9, 10; LVIII, 12; LXXXIII, 7
2. Iosif, V, 13; XXXV, 10; D.P.B., 13
3. Iosif, XLV, 2
Iov, XX, 14, 15; XXXVII, 27, 28; LI, 10
Iovinian, S.P.S., 6, XLII, 14
Iovin, A.C.A.
Irenaeus, XXVI; XXVII; XXVIII; XXIX; XXX; XXXI; XXXII; XXXIII; LXIV; LXIX
Irod, C.A., 12; LXX, 10
Irodiada, XX, 18
Isaac, VIII, 2, 11; XXXIII, 7, 8; LXXVII, 2
Isaia, XXIX, 6; XLVI, 10; LVIII, 4, 11; LXIII, 31; LXXVII, 2
Israel, VI, 10, 15; VII, 3, 21; XV, 4; XXX, 5, 7; XXXIII, 4; XLII, 6; XLIV, 7, 8, 17; XLVI, 10, 11; XLVII, 1; L, 4; LXIII, 25; LXXXI, 13; LXXXV, 3
israeliţi, VI, 8, 17; XXX, 5
Italia, XIV; XVI, 2; XXVI, 6
Itama, LXVII, 3
Iuda, VI, 2, 6; XIX, 19; XXXVII, 33; XL, 14; XLI, 16; XLIV, 17; LXIII, 95; LXXII, 22, 25; LXXIII, 3, 11, 13, 15; LXXX, 8; LXXXIII, 7
Iuda Iscariotul, XXXVI, 14; LXXX, 7
iudei, aproape în toate scrisorile
Iudit, LXIII, 29
Iulianus Valens, XVII, 4; XVIII, 38
Iustus, A.C.A., VII; VIII
iutungi, XXIV, 8
Izabela, V, 19; XX, 18; XXX, 10; XLIII, 75, 79
Înţelepciunea lui Solomon, LXIV, 7

J

Judecătorii, XXVII, 15
Jupiter, XXXVII, 28

L

Laban, VIII, 11; XXVII, 4, 10
Laetus, LXXXII, 8, 9, 12
Laudens, A.C.A.
Laurenţiu, XXXVII, 37
Lazăr, XLVI, 7; LXXX, 4
Lea, V, 20
Leonţiu, S.P.S., 7; XLII, 13
Leopardus S.P.S. 7; XLII, 13
Levi, XV, 11; XXXIII, 4; LXIII, 54; LXVI, 7; LXXXI, 13
levit, VI, 3, 6, 9, 10; XXXIII, 5; LXIII, 53; LXX, 15; LXXII, 25
Lia, XXVII, 4, 7; XXXIII, 4
Liban, LXVI, 5; LXX, 7
Liguria, XVIII, 21; LXIII, 1
Limenius, A.C.A.
Luca, XXVI, 4; LXIII, 21
Lucius, XII, 1; Lugdunum, A.C.A.

M

Macabei, XXXVII, 37
macedoneni, XV, 12; D.P.B., 1
Macedonia, XV, 6, 7
Macedoniu, A.C.A.; XV
Madian, XIX, 7; LIX, 4
manihei, XXVII, 1; XLII, 12, 13; LXI, 1, 2; LXXII, 10
Marcellina, XLI
Marcellus, A.C.A.; LXXXII
Marcion, LXXII, 10
Marcus, X, 10
Marea Roşie, XIX, 2
Maria, V, 13, 16; XLI, 18; XLII, 6; XLVIII, 4; XLIX, 2; LXVI, 9; D.P.B., 3, 6; LVII, 1; LXIII, 33, 34, 49, 109, 110; LXX, 9
Mariam, XLI, 24; LXIII, 56
Martian, S.P.B., 6; XLII, 14
Massephat, VI, 10
Massilia, A.C.A.
Matei, LVII, 11
Matias, LXXVI, 6
Maximian, LIII, 4
1. Maximus, A.C.A.; XIII, 3, 4, 5
2. Maximus, XXIV, 1; XL, 23
3. Maximus, V, 4, 16, 17, 18, 19, 24

Mediolanum, II, 8; A.C.A.; X, 10, XI, 3; XXII, 7; XXIV, 7; XLII, 13; LXI, 1, 2; LXXX, 8; LXXXIII, 7
Melechisedec, XLIV, 18; LXIV, 47, 49
Meletie, XIII, 2
Mercurinus, C.A., 22
Mesopotamia, XIX, 2; XXVII, 15
Miheia, XLIV, 8; LXX, 3
Michol, LVIII, 6
Misael, VII, 17
Mithra, XVIII, 30
Moesia, XII, 3
Moise aproape în toate scrisorile
Mutina, XXXIX, 3
Myrocle, C.A., 18

N

Nabucodonosor, XL, 20
Nabal, XXXI, 7
Nabor, XXII, 10
Nabot, C.A., 17; XXXVIII, 8
Nadab, LXVII, 8
Narbo, IX
Natan, XL, 22; XLI, 25; LI, 8
Natanail, XXXV, 10
nazareu, XIX, 10, 29; XLI, 13
Nazarineanul, XLVI, 4
Nectarie, XIII, 3, 5
Neftali, XXXVIII, 10
Nembrot, LV, 5
Niceia, A.C.A.; X, 3; XXI, 14; XXIII, 1; LVI, 6; LXIII, 64
Nicenţiu, V, 8
nicolaiţi, L, 14
Nil, XVIII, 19
Ninive, XLII, 11
Noe, XXXVII, 6; LV, 2
Nola, LVIII, 1
Numeri, XXXIII, 4
Numeriu, XV
Numidius, A.C.A.

O

Octodorum, A.C.A.
Oseia, XXVI, 8; XLIV, 7

P

palestinieni, XIX, 9, 13, 19, 20, 25, 26, 29, 31
Palladius, A.C.P.; IX, 2; X, 2
Pannonia, XVIII, 21
Partenie, LV, 5
Paschasius, XI, 5
Patavio (Petavio, Petovio), X, 10; XL, 23
Paternus, LX
Paulin, XII, 4; XIII, 2; LVIII, 1
Paulus, XIV, 6
Pavel, II, 2, 6; VI, 6; XXII, 5; XXIX, 6; XXXIII, 5; XXXV, 14; XXXVI, 3, 6; XXXVII, 1, 23, 40; XL, 3; XLII, 10; XLIII, 5, 6; XLVI, 13; XLVII, 3, 5; LXIII, 30, 32, 37, 38, 50, 73, 96; LXV, 3; LXX, 10, 13; LXXIV, 4; LXXVII, 2; LXXXI, 9; LXXXVII, 3
Pelagia, XXXVII, 37, 38
Pergam, L, 14
Persia, LIX, 1; perşi, XVIII, 30, 36
1. Petru, II, 2; VII, 12, 13, 17; C.A. 12, 13; XXIII, 2; XXVI, 10; XXIX, 6, 11; XXX, 2; XXXVIII, 1, 2, 10; XLIX, 2; LXIII, 16; LXXI, 9; LXXV, 6; LXXVIII, 8; LXXIX, 4; LXXX, 7
2. Petru, XIII, 3, 4
Phineas, XIX, 7
pitagoreic, XXVIII, 1; XLIV, 3
Placenţia, A.C.A., XXIX, 3
Plotin, XLII, 14
Polybiu, LXXXVII, 1
Portiana, XX, 1
Priscus, LXXXVI, 1; LXXXVIII, 1
Proculus IX, 1
Prontinus, S.P.S., 6
Protasie, XXII, 7

R

Rahila, V, 10; XXVII, 4, 7; XLIV, 11; LXX, 10, 12
Rahab, LXIII, 15; Rama, VI, 5
Rebeca, L, 16
Regi, XXXI, 5; XL, 7
Rhegium, XXXIX, 3
Rhetia, XVIII, 21; XXIV, 8
Renatus, V, 19, 20, 24
Roma, V, 21; XIII, 5; XVII, 5; XVIII, 1, 3, 4, 30, 31; XL, 13
Romulus, LXVI; LXVIII
Rufin, LII, 1
Rumoridus, LVII, 3

S

Sabei, XXVIII, 3; sabeianim, XLVII, 4
Sabinianus, A.C.A.
Sabin, A.C.A.; XLII; XLV; XLVI; XLVII; XLVIII; XLIX; LVIII
Salfa, LXXVII, 6
Samaria, XV, 6
Samson, XIX, 8, 14, 15, 18, 22, 25, 27, 31
Samuel, XLI, 25
Sara, XXXIII, 3; LV, 4; LVIII, 14; LXIII, 105; LXXVII, 2
Saul, II, 5; LI, 10

saxoni, XL, 23
scit, LXIII, 85
Scythia, C.A., 22
Secundianus, A.C.A.; IX, 2, X, 2
Sefora, LXXVIII, 3
Sem, LV, 2
Senecio, D.P.B., 7
Senoni, XVIII, 4, 5
1. Severus, XV; LIX
2. Severus, XXII, 17
Sichem, XXVII, 16; LXVI, 3
Sicilia, XL, 23
Silo, VI, 11
Siloam, LXXX, 4, 6
Simeon, XXXV, 10
Simon, C.A., 13; XL, 23; XLI, 12
Simplicianus, XXXVII; XXXVIII; LXV; LXVII
Sinai, LXVI, 2
Sion, XXXIII, 4; LXX, 6
Siria, C.A., 11; sirian, XV, 5, 6, 7
Sirmium, A.C.A.
Siscia, A.C.A.; XL, 23
Sisinnius, LXXXIII
Sodoma, LXIII, 105
Sofocle, XXXVII, 28
Solomon, II, 7; XV, 10; XXVI, 4; XXXII, 1; LX, 4; LXV, 9
Solon, XLIV, 13, 14
stoici, LXIII, 13
Studius, XXIV, 1
Sulamita, XXX, 15
Susanna, V, 3; XLV, 5
Syagrius, V; VI; A.C.A.
Sylvan, VIII, 8
Symmah, XVIII, 1; LVII, 2
Syriciu, S.P.S.; XLII; LXXXV

Ş

Ştefan, LVIII, 13; LXIII, 5

T

Tamara, V, 10
Tarpeia, XVIII, 7
Tars, XVI, 6; LXXI, 5
Tecla, XXXVII, 37; LXIII, 34
Theodor, A.C.A.; XLII, 14
1. Theodosiu, XV
2. Theodosie, X; XI; XII; XIV; XVII, 12; R.S.1; XXIV, 11; XL; LI; LIII; LVII, 4; LX, 8; LXI; LXII
Teofil, LVI
tesaloniceni, XV; LI, 6; D.P.B. 1
Thamnata, XIX, 13, 18
Theudule, V, 20
Themani, XXVIII, 3
Ticinum, A.C.A.
Tigru, XIX, 2; XXVII, 15
Timasius, XLI, 27
1. Timotei, VIII, 8; LXIII, 96; LXIX, 5; LXXXVII, 3
2. Timotei, XIII, 4; XV
Titianus, LII
Tobias, XIX, 5
transrenane, XXIV, 8
Treviri, XXIV, 2
Trident, A.C.A.
Tyr, LVII, 9

U

Ursinus, XI

V

Valaam, L, 4, 5, 6, 12, 14
Valens, XI, 3
Valentinian, X; XI; XII; XVII; R.S.1; XVIII; XX, 23, 28; XXI; XXIV; LIII, 2, 5; LV, 5; LVII, 2, 3, 5
valentinieni, XL, 16, 26; XLI, 1
Valerian, A.C.A.
Vallio, XXIV, 11
Venetia, XVIII, 21; LXIII, 1
Veniamin, VI, 5, 12, 13, 15, 16; LXX, 10
Venus, XVIII, 3
Vercellae, A.C.A.; LXIII, 1, 66
Verona, V, 1, 12
Vesta, XVII, 14; vestale, R.S.; XVII, 14; XVIII, 11, 12
Victor, XXIV, 6, 7
Vienna, IX
Virgiliu, XIX

Z

Zabulon, XXX, 10; LXXI, 3, 5
Zacheu, LXVIII, 9
Zaharia, XXX, 14; XXXV, 10; XLVI, 11
Zenon, V, 1
Zorobabel, XXX, 10, 15

CUPRINSUL

Pag.

Cuvînt înainte 5

Prefață 7

Sfîntul Ambrozie al Milanului: "DE MYSTERIIS" (DESPRE SFINTELE TAINE) 8

Capitolul I: Ambrozie arată de ce nu le-a vorbit neofiților despre Sfintele Taine înainte de botezul lor. Se explică ceremonia deschiderii urechilor 9

Capitolul II: Despre intrarea în baptisteriu a celui ce trebuie botezat 10

Capitolul III: Ambrozie învață că în apa botezului și în sfinții slujitori trebuie să vedem prezența și lucrarea dumnezeirii prin mai multe preînchipuiri, în care botezul a fost prevestit încă de la facerea lumii 11

Capitolul IV: Se arată, atît prin vindecarea paraliticului, cît și prin botezul lui Hristos, că apa nu curățește fără Duhul și cuvintele Domnului 13

Capitolul V: Se dovedește că Hristos este prezent la botez și că, de aceea, nu trebuie să te uiți la slujitorii Lui. În sfîrșit, se examinează, în puține cuvinte mărturisirea Treimii, care este rostită de obicei de către cei botezați 15

Capitolul VI: Pentru ce se face ungerea în creștet celor ce ies din apa botezului; pentru ce (se face) după botez și spălarea picioarelor 16

Capitolul VII: Prin veșmintele albe ale neofiților se arată spălarea păcatelor. Chiar îngerii și Însuși Mirele Iisus s-au mirat de strălucirea Bisericii 17

Capitolul VIII: Despre Cina cea de Taină a altarului Domnului; pentru ca nu cumva să o prețuiască cineva mai puțin, se arată că aceasta este mai veche decît cultul sinagogii; fiindcă ea a fost preînchipuită în jertfa lui Melchisedec și este mai de seamă decît mana, fiindcă ea este trupul Domnului 20

Capitolul IX: Pentru ca nu cumva cineva, izbit de înfățișarea exterioară, să se clatine în credință, prin mai multe exemple puse înainte, din care reiese că natura a fost transformată sau biruită, (autorul) dovedește că din pîine se face trupul adevărat al lui Hristos. În cele din urmă încheie expunerea cu cîteva afirmații care se referă la superioritatea și efectele Euharistiei 22

SCRISORI

Scrisoarea lui Grațian către Ambrozie. Grațian August către credinciosul Ambrozie, preot al Atotputernicului Dumnezeu 26

Scrisoarea I. Episcopul Ambrozie către preafericitul și preacredinciosul împărat creștin Grațian August 26

Scrisoarea a II-a. Ambrozie către Constantius 29

Scrisoarea a III-a. Ambrozie către Felix 35

Scrisoarea a IV-a. Ambrozie către Felix, sănătate! 36

Scrisoarea a V-a. Ambrozie către Syagrius 37

Scrisoarea a VI-a. Ambrozie către Syagrius 43

Scrisoarea a VII-a. Ambrozie către Justus, sănătate! 48
Scrisoarea a VIII-a. Ambrozie către Justus 53
Lucrările Sinodului de la Aquileia împotriva ereticilor Palladius şi Secundianus 55
Scrisoarea a IX-a. Conciliul ţinut la Aquileia, către preiubiţii fraţi episcopi ai provinciilor galice Viennensis şi Narbonensis, prima şi a doua 71
Scrisoarea a X-a. Sfîntul sinod ţinut la Aquileia, către preabunii şi preafericiţii împăraţi creştini, principii Graţian, Valentinian şi Teodosie 71
Scrisoarea a XI-a. Sinodul ţinut la Aquileia, către preabunii împăraţi şi principi creştini, preafericiţii şi slăviţii Graţian, Valentinian şi Teodosie 74
Scrisoarea a XII-a. Sinodul ţinut la Aquileia, către preabunii împăraţi şi principi creştini, preafericiţii şi preaslăviţii Graţian, Valentinian şi Theodosie 78
Scrisoarea a XIII-a. Ambrozie şi ceilalţi episcopi ai Italiei către preafericitul împărat şi preabunul principe Theodosie 78
Scrisoarea a XIV-a. Ambrozie şi ceilalţi episcopi către preafericitul împărat şi preabunul principe Theodosie 79
Scrisoarea a XV-a. Ambrozie către Anatolie, Numerii, Sever, Filip, Macedoniu, Amian, Teodosiu, Eutropiu, Clarius, Eusebiu şi Timotei, preoţi ai Domnului, şi către tot clerul iubit de poporul din Tesalonic, sănătate! 81
Scrisoarea a XVI-a. Episcopul Ambrozie către fratele Anysius 83
Scrisoarea a XVII-a. Episcopul Ambrozie, către preafericitul principe şi împărat preacreştin Valentinian August 85
Raportul lui Symmah, prefectul Romei 88
Scrisoarea a XVIII-a Episcopul Ambrozie către preafericitul principe şi preabunul împărat Valentinian August 92
Scrisoarea a XIX-a. Ambrozie către Vigiliu 100
Scrisoarea a XX-a. Ambrozie către sora sa, Marcelina 108
Scrisoarea a XXI-a Episcopul Ambrozie către preablîndul împărat şi preafericitul August Valentinian 113
Cuvîntarea împotriva lui Auxenţiu despre prădarea bisericilor 116
Scrisoarea a XXII-a. Fratele către sora sa mai iubită decît viaţa şi decît ochii 125
Scrisoarea a XXIII-a. Episcopul Ambrozie către preaiubiţii stăpîni şi fraţi episcopi adunaţi în Aemalia 130
Scrisoarea a XXIV-a. Ambrozie către împăratul Valentinian 135
Scrisoarea a XXV-a. Ambrozie către Studius 138
Scrisoarea a XXVI-a. Ambrozie către Irenaeus 140
Scrisoarea a XXVII-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate! 143
Scrisoarea a XXVIII-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate! 147
Scrisoarea a XXIX-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate! 148
Scrisoarea a XXX-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate! 154
Scrisoarea a XXXI-a. Ambrozie către Irineu, sănătate! 158
Scrisoarea a XXXII-a. Ambrozie către Irineu, sănătate! 161
Scrisoarea a XXXIII-a. Ambrozie către Irineu, sănătate! 162
Scrisoarea a XXXIV-a. Ambrozie către Horontianus, sănătate! 164

Scrisoarea a XXXV-a. Ambrozie către Horontianus 167
Scrisoarea a XXXVI-a. Ambrozie către Horontianus 170
Scrisoarea a XXXVII-a. Ambrozie către Simplicianus,sănătate! 172
Scrisoarea a XXXVIII-a. Ambrozie către Simplicianus,sănătate! 181
Scrisoarea a XXXIX-a. Ambrozie către Faustinus, sănătate! 184
Scrisoarea a XL-a. Episcopul Ambrozie către preabunul principe şi preafericitul împărat Theodosie August 186
Scrisoarea a XLI-a. Fratele către sora sa 193
Scrisoarea papei Syriciu către Biserica din Mediolanum.
Syriciu către Biserica din Mediolanum 200
Scrisoarea a XLII-a. Ambrozie, Sabin, Bassian şi ceilalţi, fratelui preaiubit de Domnul, papa Syricius 201
Scrisoarea a XLIII-a. Ambrozie către Horontianus 204
Scrisoarea a XLIV-a. Ambrozie către Horontianus 210
Scrisoarea a XLV-a. Ambrozie către Sabin 214
Scrisoarea a XLVI-a. Ambrozie către Sabin 216
Scrisoarea a XLVII-a. Ambrozie către Sabin 220
Scrisoarea a XLVIII-a. Ambrozie către Sabin 221
Scrisoarea a XLIX-a. Ambrozie către Sabin 223
Scrisoarea a L-a. Ambrozie către Chromatius 224
Scrisoarea a LI-a. Episcopul Ambrozie către preaaugustul împărat Theodosie 228
Scrisoarea a LII-a. Ambrozie către Titianus 231
Scrisoarea a LIII-a. Ambrozie către împăratul Theodosie 232
Scrisoarea a LIV-a. Ambrozie către Eusebiu 233
Scrisoarea a LV-a. Ambrozie către Eusebiu 233
Scrisoarea a LVI-a. Ambrozie către Theophil 235
Scrisoarea despre procesul lui Bonosus care trebuie judecat potrivit hotărîrii date de sinodul din Capua 236
Scrisoarea a LVII-a. Episcopul Ambrozie către preainteleptul împărat Eugeniu .. 237
Scrisoarea a LVIII-a. Ambrozie către episcopul Sabin 240
Scrisoarea a LIX-a. Ambrozie către episcopul Sever 243
Scrisoarea a LX-a. Ambrozie către Paternus 243
Scrisoarea a LXI-a. Ambrozie către împăratul Theodosie 245
Scrisoarea a LXII-a. Ambrozie către împăratul Theodosie 246
Scrisoarea a LXIII-a. Episcopul Ambrozie, slujitor al lui Hristos, către Biserica din Vercellae şi către cei ce se roagă Domnului nostru Iisus Hristos, harul lui Dumnezeu Tatăl şi al Fiului Său Unul-Născut să se împlinească voua întru Duhul Sfînt 247
Scrisoarea a LXIV-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate! 271
Scrisoarea a LXV-a. Ambrozie către Simplicianus, sănătate! 273
Scrisoarea a LXVI-a. Ambrozie către Romulus 274
Scrisoarea a LXVII-a. Ambrozie către Simplicianus, sănătate! 277
Scrisoarea a LXVIII-a. Ambrozie către Romulus 280

Scrisoarea a LXIX-a. Ambrozie către Irenaeus, sănătate! 280
Scrisoarea a LXX-a. Ambrozie către Horontianus 282
Scrisoarea a LXXI-a. Ambrozie către Horontianus 287
Scrisoarea a LXXII-a. Ambrozie către Constanțiu 289
Scrisoarea a LXXIII-a. Ambrozie către Irineu 295
Scrisoarea a LXXIV-a. Ambrozie către Irineu 297
Scrisoarea a LXXV-a. Ambrozie către Clementianus 300
Scrisoarea a LXXVI-a. Ambrozie către Irineu, sănătate! 301
Scrisoarea a LXXVII-a. Ambrozie către Horontianus 305
Scrisoarea a LXXVIII-a. Ambrozie către Horontianus 308
Scrisoarea a LXXIX-a. Ambrozie către Bellicius, sănătate! 310
Scrisoarea a LXXX-a. Ambrozie către Bellicius 311
Scrisoarea a LXXXI-a. Către clerici 312
Scrisoarea a LXXXII-a. Ambrozie către Marcellus 315
Scrisoarea a LXXXIII-a. Ambrozie către Sirinnius 317
Scrisoarea a LXXXIV-a. Ambrozie către Cynegius 319
Scrisoarea a LXXXV-a. Ambrozie către Syricius 319
Scrisoarea a LXXXVI-a. Ambrozie către Syricius 320
Scrisoarea a LXXXVII-a. Ambrozie către episcopii Segatius și Delphinus 320
Scrisoarea a LXXXVIII-a. Ambrozie către Atticus 321
Scrisoarea a LXXXIX-a. Ambrozie către Alypius 321
Scrisoarea a XC-a. Ambrozie către Antoniu 321
Scrisoarea a XCI-a. Ambrozie către fratele Candidianus 322
Note la scrisori

IMNURILE SFÎNTULUI AMBROZIE AL MILANULUI

Introducere 345
Imnul I (De lucruri pururea Izvoditor) 348
Imnul II (Tu, Doamne, ce toate le-ai făcut) 349
Imnul III (Ora a treia acum răsare) 350
Imnul IV (Vino, Izbăvitor de neamuri) 351
Imnul V (Preaînaltule, ce veșnic dai lumină) 352
Imnul VI (Pe munte chema-voi pe Dumnezeu) 353
Imnul VII (Tu, strălucirea slavei Tatălui) 353
Imnul VIII (Ale Mîntuitorului veșnice daruri) 354
Imnul IX (Cu mădularele de somn întremate) 355
Imnul X (Tu, ce ești zi și lucirea lucirii) 355
Imnul XI (O, Sfîntă Treime, strălucită) 355
Imnul XII (Să fie deschisă poarta lui Hristos) 356
Imnuri atribuite Sfîntului Ambrozie 357
I. Imn despre Nașterea Domnului 357
II. Imn către ora a șasea 358
III. Imn spre a cere seninul 359

IV. Imn spre a cere ploaie 360
V. Imn pentru împlinirea sufletului 361
VI. Imn către dimineaţă 362
VII. Imn de dimineaţă 363
VIII. Imn de dimineaţă 364
IX. Imn către ora a şasea 365
X. Imn către ora a noua 365
XI. Imn către noapte 366
XII. Imn pentru timpul nopţii 366
XIII. Imn de dimineaţă 367
XIV. Imn de laudă 367
XV. Imn către ora a treia 368
XVI. Imn către ora a şasea 368
XVII. Imn către ora a noua 368
XVIII. Imn către Hristos 369
XIX. Despre descoperirea preasfinţitilor mucenici Ghervasius şi Protasius 369
XX. Imn pentru ora a treia din vremea Paştilor 370
XXI. Imn către ora a treia 371
XXII. Imn către ora a şasea 371
XXIII. Imn către ora a noua 372
XXIV. Imn pentru desăvîrşire 372
XXV. Imn către dimineaţă 372
XXVI. Imn către dimineaţă 373
XXVII. Imn de laudă 373
XXVIII. Imn de laudă 374
XXIX. Imn către întîia oră 375
XXX. Imn despre lucrarea zilei dintîi 375
XXXI. Imn despre lucrarea zilei a doua 376
XXXII. Imn despre lucrarea zilei a treia 376
XXXIII. Imn despre lucrarea zilei a patra 377
XXXIV. Imn despre lucrarea zilei a cincea 377
XXXV. Imn despre lucrarea zilei a şasea 378
XXXVI. Imn despre înălţarea Domnului 378
XXXVII. Imn despre Înălţarea Domnului 379
XXXVIII. Imn despre ziua Rusaliilor 380
XXXIX. Imn de dimineaţă 381
XL. Imn de dimineaţă 382
XLI. Imn de dimineaţă 382
XLII. Imn de dimineaţă 383
XLIII. Imn de dimineaţă 383
XLIV. Imn către prima oră 383
XLV. Imn către ora a treia 384
XLVI. Imn către ora a treia, despre Pătimirea Domnului 385

XLVII. Imn către ora a şasea 385
XLVIII. Imn pentru masa prînzului 385
XLIX. Imn la o nouă înfruptare 385
L. Imn către ora a noua 386
LI. Imn către ora a noua 386
LII. Imn către înserare 386
LIII. Imn despre venirea Domnului 387
LIV. Imn despre venirea Domnului 388
LV. Imn despre venirea Domnului 388
LVI. Imn despre Naşterea Domnului 389
LVII. Despre Naşterea Domnului 390
LVIII. Imn pentru postul Paştelui 390
LIX. Despre Pătimirea Domnului 391
LX. Imn de Paşti 391
LXI. Imn pentru dimineaţa Paştilor 393
LXII. Imn de Paşti 394
LXIII. Despre Sfîntul Ştefan 395
LXIV. Despre Sfîntul Ioan Apostolul 396
LXV. Despre Sfînta Agneta 397
LXVI. Despre Sfînta Agata 397
LXVII. Imn pentru Postul Paştilor 398
LXVIII. La naşterea Sfîntului Ambrozie 399
LXIX. La naşterea Sfîntului Grigore Mucenicul 400
LXX. Despre Sfîntul Ioan Botezătorul 400
LXXI. Despre Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel 401
LXXII. Despre Sfîntul Sixt 402
LXXIII. Despre Sfîntul Laurenţiu 402
LXXIV. Despre Sfîntul Arhanghel Mihail 403
LXXV. În ziua naşterii Sfîntului episcop Martin 403
LXXVI. Despre Sfinţirea Bisericii 404
LXXVII. Despre Sfinţirea Bisericii 404
LXXVIII. Despre făptuirea unui mucenic 406
LXXIX. Imn despre mărturisitori 407
LXXX. Despre fecioare 408
LXXXI. În vreme de război 408
LXXXII. În vreme de război 409
Indice real şi onomastic 411
Cuprins 417
Lucrări în curs de apariţie 423

Volume din colecţia Părinţi şi Scriitori bisericeşti în curs de apariţie la Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române:

22. SFÎNTUL IOAN GURĂ DE AUR: OMILII LA MATEI
30. SFÎNTUL GRIGORE DE NYSSA: SCRIERI I
31. SFÎNTUL GRIGORE DE NYSSA: SCRIERI II
43. TEODORET AL CIRULUI: ISTORIE EVLAVIOASĂ SAU VIEŢUIRE ASCETICĂ
44. TEODORET AL CIRULUI: ISTORIA BISERICEASCĂ
52. AMBROZIE: SCRIERI EXEGETICE
75. CASIODOR: ISTORIA BISERICEASCĂ TRIPARTITĂ
79. SFÎNTUL SOFRONIE AL IERUSALIMULUI SCRIERI
41. SFÎNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI: DESPRE SFÎNTA TREIME
FERICITUL AUGUSTIN: CONFESSIONES (MĂRTURISIRI) (REEDITARE)

Digitally signed by Apologeticum
DN: cn=Apologeticum, c=RO, o=Apologeticum, ou=Biblioteca teologica digitala, email=apologeticum2003@yahoo.com
Reason: I attest to the accuracy and integrity of this document
Location: Romania
Date: 2005.08.10 15:26:42 +03'00'

Redactor: Pr. CORNELIU ZĂVOIANU
Tehnoredactor: Pr. VALENTIN BOGDAN

Format: 16/70 x 100. Coli de tipar: 27
Comanda: 77

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE